

Skandinaviens Fugle,

med særligt Hensyn til Danmark
og de nordlige Bilande.

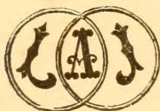
Af

N. Kjærbølling.

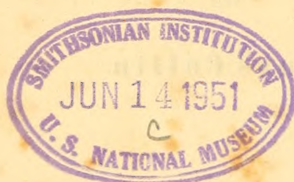
Anden, fuldstændigt omarbeidede Udgave.

ved

Jonas Collin.

Kjøbenhavn.
L. A. Jørgensens Forlag.
1875—1877.

Bianco Lunos Bogtrykkeri.

Forord.

Da Hr. Boghandler L. A. Jørgensen anmodede mig om at foretage en Omarbeidelse af afdøde Dr. N. Kjærbøllings Værk over Danmarks Fugle, gik jeg ind derpaa, lidet anende Omfanget af den Opgave, jeg paatog mig at løse. Efterhaanden som Arbeidet skred frem, indsaae jeg, at jeg paa Basis af det foreliggende Værk aldrig vilde kunne vente at naae et Resultat, der i alle Henseender vilde tilfredsstille de forøgede Fordringer, som maatte stilles. Jeg havde imidlertid ikke noget Valg, thi Opgaven bestod ikke i at levere et nyt, selvstændigt Arbeide, men i at omforme et gammelt, og i en ikke ringe Grad besværliggjordes dens Løsning ved forskjellige ydre Forhold. Hvad saaledes Afbildningerne angaaer, virkede den Omstændighed, at de vare udførte snart i Kobberstik, snart i Lithographi, særdeles forstyrrende ind, idet de faa Forbedringer, der overhovedet viste sig mulige for de stentrykte Tavlers Vedkommende, maatte foretages uden at gjøre den allerede iforveien tilstedeværende Uoverensstemmelse mellem Tavlerne endnu mere iøinefaldende. At Figurernes Kolo-ration paa mangfoldige Punkter lader en Del tilbage at ønske, er uomtvisteligt, men det maa herved ikke oversees, at hele dette Arbeides Udførelse har maattet overdrages til en Enkelt, og at en omhyggeligere Behandling vilde have medført saa betydelige Omkostninger, at Foretagendet under vore smaa hjemlige Forhold

neppe vilde have kunnet bære sig. At disse Vanskeligheder med Hensyn til Tavlerne ogsaa i flere Henseender maatte have Indflydelse paa Behandlingen af Texten, naar man vilde undgaae altfor mange eller altfor store Uoverensstemmelser mellem denne og Afbildningerne, er en Selvfølge. En anden, ikke uvæsenlig Hindring for at gjennemføre Omarbeidelsen efter en større Maalestok var den Omstændighed, at jeg kun kunde raade over et begrændset Arkeantal, og desuden laae det jo i Sagens Natur, at jeg kun til en vis Grad turde foretage Forandringer, udslette og tilføie i det foreliggende Værk, naar det endelige Resultat ikke skulde blive et helt nyt Arbeide, men kun en omarbeidet Udgave af det ældre. Som et af de Hovedpunkter, der paa Grund af denne Betragtning ikke kunde blive Gjenstand for en udførlig Forandring, skal jeg nævne Systematiken. En Omordning af Arter, Slægter og større Grupper efter Videnskabens nuværende Standpunkt vilde have medført saa betydelige Ændringer i Gruppediagnoserne, at jeg med den ovennævnte Betragtning for Øie ikke har troet at burde foretage den, saa meget mere som Arbeidet ifølge Forfatterens egne Ord (jfr. hans Fortale) mindre er bestemt for Videnskabsmænd end for Lægmænd. En Forandring i Nomenklaturen har jeg derimod anseet for gavnlig, paa sine Steder endog for aldeles nødvendig, tilmed da en saadan lod sig iværksætte uden at gribe ind i det oprindelige Arbeides Bygning og Plan. For at give dem, som maatte ønske Oplysning om den nyere ornithologiske Systematik, en kortfattet Anvisning og forsaavidt bøde paa Værkets Mangler i systematisk Henseende, har jeg som et eget Afsnit tilføiet en Oversigt over de omhandlede Fugle, ordnede efter Sundewalls nyeste System i «Methodi naturalis avium disponendarum tentamen.» (Försök til Fogelklassens naturenliga uppställning. Stockholm 1872.)

Det vil snart sees, at jeg kun har skjænket Synonymiken en underordnet Opmærksomhed, dels af Hensyn til Pladsen, dels

paa Grund af den ringe Betydning, som en udførlig, kritisk Synonymik altid maa have for et Værk, der i hele sin Form ikke fremtræder som et strengt videnskabeligt Arbeide.

Jeg har hovedsagelig havt for Øie at samle de Iagttagelser og Erfaringer, der i faunistisk Henseende ere gjorte i de 23 Aar, som ere forløbne siden Dr. Kjærbølling udgav sit Arbeide, at udskille de Angivelser, hvis Paalidelighed eller Værdi maatte betragtes som tvivlsom, og at give Fremstillingen en bedre Form.

Det er ikke min Sag at kritisere Dr. Kjærbøllings Arbeide paa anden Maade end jeg har gjort ved nærværende Omarbeidelse, og jeg troer, at Enhver, der muligvis føler sig kaldet til en yderligere Kritik, vil gjøre vel i at erindre, at Forfatteren var en ulærd Mand, der ved utrættelig Flid og Ihærdighed erhvervede sig en forholdsvis betydelig Kundskabsmasse, og at det var hans levende Kjærlighed til Naturen, som gav ham Mod til at tage fat paa den store Opgave. Det bør i alt Fald ikke glemmes, at Kjærbølling var den Første her hjemme, der har givet en samlet Fremstilling af vor Fuglefauna, og om Vanskelighederne ved et saadant Arbeide kunne de Færreste dømme.

Endnu skal jeg kun tilføie, at jeg af Hensyn til Tavlerne har troet at burde optage de svenske og norske Fuglearter i den nye Udgave af Værket og i Overensstemmelse dermed forandret dets Titel til «Skandinaviens Fugle», idet jeg dog har præciseret denne Forandring ved Tilføielsen: «med særligt Hensyn til Danmark». Da Texten endvidere paa mange Steder omhandler de skandinaviske Fugles Forekomst i de til Danmark hørende nordlige Bilande, er dette ligeledes angivet i Titelen. At jeg ikke har fundet nogen Anledning til at optage de Fuglearter, som forekomme i hine nordlige Egne, men ikke ere trufne i Skandinavien, er vel overflødigt at tilføie.

Jeg kan ikke slutte disse Bemærkninger uden at udtale min Tak til de Mange, som have ydet mig værdifuld Hjælp ved Ar-

beidets Udførelse. Særligt maa jeg nævne Hr. Professor J. Reinhardt, som med den mest forekommende Velvillie har aabnet mig uhindret Adgang til Museets danske Fuglesamling og tilhørende Journal, og ved at meddele mig en stor Række Berigtigelser og andre Oplysninger har bidraget væsenligt til at lette mig Arbeidet; endvidere Hr. Apotheker Alfr. Benzon, af hvis ombyggelige og righoldige Optegnelser jeg har uddraget Adskilligt, og hvis fortrinlige Samling af Æg, navnlig ved Hr. Cand. pharm. V. Seehusens beredvillige Hjælp, har dannet Grundlaget for alle Angivelserne af Æggenes Maal. Fremdeles skylder jeg Hr. Statsrevisor Fischer min Tak for adskillige Meddelelser og Anvisninger, ligesom ogsaa d'Hrr. Pastor Theobald, Justitsraad Erichsen, Adjunkt Feddersen, Konservator Conradsen o. fl. A. paa forskjellig Maade have viist deres Interesse for Arbeidet.

Af ornithologisk Literatur har jeg navnlig benyttet de fleste hidtil udkomne danske Arbeider, enkelte af dem hist og her efter en større Maalestok. Jeg har anseet det for overflødigt overalt i disse Tilfælde at nævne min Kilde og skal indskrænke mig til at oplyse, at for Færøernes Vedkommende ere de fleste Angivelser hentede fra Sysselmand Müllers Afhandling over Færøernes Fuglefauna, adskillige af de øvrige, navnlig biologiske og faunistiske Meddelelser, fra Statsrevisor Fischers og Professor Reinhardts forskjellige Afhandlinger over Danmarks Fugle. For Sverrigs og Norges Vedkommende har jeg fortrinsvis benyttet Nilssons, Colletts og Stejnegers Arbeider.

Kjøbenhavn, i Februar 1875.

Udgiveren.

Forfatterens Fortale
til første Udgave.
(1852).

Medens vi have nyere værdifulde Haandbøger over Fædrelandets Pattedyr og Fiske i Melchior's og Krøyer's Værker, savnede vi endnu bestandigt en til Naturvidenskabernes nuværende Standpunkt nogenlunde svarende Haandbog over Fuglene. Dette Savn ønskede jeg beskedent erstattet ved Udgivelsen af nærværende Beskrivelse og de dertilhørende Afbildninger over Indlandets Fugle, saa at det samlede Værk maatte betragtes som et Forarbeide til noget Bedre, som et Bidrag til at vække Sands og Interesse for Fuglenes, iblandt os saa forsømte, og dog saa høist interessante Naturhistorie. Et mangeaarigt, de sidste fem Aars udelukkende Studium, grundet paa practiske Iagttagelser, har jeg saaledes den Ære og den Glæde at gjøre frugtbringende for dem af mine Landsmænd, som have følt Savnet, tildeels endogsaa opfordret mig til Udgivelsen af nærværende Værk, der altsaa mindre er bestemt for de egentlige Naturforskere, som have større, fuldstændigere og kostbarere Værker til deres Raadighed, end for Jagtelskere, Forst- og Landmænd, Lærere og Opdragere o. s. v. Jeg har arbeidet **som Lægmand for Lægmænd,** og hvis dette er skeet paa en nogenledes tilfredsstillende, jeg mener almeenfattelig og underholdende, Maade, forsaavidt dette lader sig forene med at fatte sig kort, uden dog at sætte det Videnskabelige, Systemet og Bestemmelsen, altfor meget tilside: da er min Hensigt opnaaet!

Uagtet Afbildningerne maae ansees som den vigtigste Deel, og Texten fornemmeligen kun skulde tjene til at beskrive, hvad der ikke lader sig fremstille ved Former og Farver, eller hvad de sidste formedelst Priisbilligheden mangle i Correcthed, har jeg givet Texten en større Fuldstændighed, end efter den oprindelige Plan var bestemt, for at Mangelen af Afbildningerne mindre skulde føles for Dem, der ei kunde anskaffe disse. At Beskrivelsen ikke ganske slutter sig til den Orden, hvori Afbildningerne følge paa hverandre, hidrører fra den Tvang, der var forbunden med at fremstille et vist Antal Fugle paa hver Tavle, og dog, saameget som muligt, at holde de Nærbeslægtede samlede; ved Textens Henviisning til Tavlerne vil denne Uovereensstemmelse neppe volde nogen Ulempe. Ogsaa Orthographien har sine Inconsequentser; selv Constructionen minder nok hist og her om Nordslesvigeren; da imidlertid Sproget i en Bog som denne, idetmindste for den velvillige Læser, vil være af underordnet Betydenhed, saa tør jeg ogsaa i saa Henseende gjøre Regning paa Overbærenhed, især hos Den, der erkjender Vanskeligheden af at fatte sig kort, uden at dette undertiden skeer paa Sprogets Bekostning.

Det er mig en ligesaa kjær, som hellig Pligt, at aflægge min offentlige Bekjendelse for Det, jeg har modtaget af Andre. Saaledes har jeg fornemmelig benyttet Naumanns fortrinlige Værk: Naturgeschichte der Vögel Deutschland's, baade — næst Naturen og min betydelige Samling — som Veiledning ved Afbildningerne, hvilke ere mit eget Arbeide, og ved Texten, fornemmelig Indledningen, Slægts- og Artsmærkerne; dernæst har jeg, blandt flere Værker, meest raadført mig med Nilsson's «*Scandinaviens Fauna*» (*Foglarne*), den bedste og fuldstændigste nyeste Haandbog over de nordiske Fugle. Mange Meddelelser om Fuglenes Forekomst har jeg Venner og Velyndere at takke; Forsigtigheden bød mig at nævne dem som mine Hjemmelsmænd, Ærligheden og Taknemmeligheden at give dem Æren — mig selv var det en kjær Til-

fredsstillelse at samle og, efter et strængt Udvalg, at offentliggjøre det Adspredte. Mange nye Fuglearter ere derved, saavelsom ved mine egne Opdagelser, blevne os bekjendte, som tilhørende vor Fauna, deels som meer eller mindre sjeldne Gjæster, deels som ynglende her i Landet.

Efter Atlassets Fuldførelse ere flere nye Arter blevne beskrevne i Texten eller omtalte i Tillægget; disse ville i Løbet af dette Aar blive afbildede paa 1 eller 2 Tavler, til samme Priis som de foregaaende. Den smigrende Anmeldelse i «Berlingske Tidende» for 1851, Nr. 85, udtaler det som ønskeligt, at Værket suppleredes med Afbildninger af Fuglenes forskjellige Dragter efter Alderen, Kjønnet og Aarstiderne, forsaavidt en væsentlig Forskjel hos de forskjellige Arter i saa Henseende finder Sted. Ingen kunde vel mere glæde sig til en saadan Fuldstændiggjørelse end jeg; den velvillige Anerkjendelse, Værket, efter den oprindelige Plan, har modt, og de ikke faa Opfordringer af Subscribenterne til en saadan Udvidelse, giver mig ogsaa Mod til, ved Subscription at forsøge, hvorvidt den, uden offentlig Understøttelse, vil kunne iværksættes. Efter samme Plan, i samme Størrelsesforhold og til samme Priis som før, vil der udkomme et Supplementhefte med Afbildninger af 20 Fugle paa 4 Tavler hveranden Maaned, tilsammen 6 saadanne Hefter.

Med dyb Taknemmelighed nedlægger jeg dette mit Arbeide for

Landsfaderen, vor elskede, allernaadigste Konge,

der allerede som Kronprinds viste Interesse derfor, og understøttede dets Udgivelse, hvilken dog vilde have været umulig, uden den mig allernaadigst tilstaaede, offentlige Understøttelse, for hvis Opnaaelse jeg fornemmelig har at takke: Hans Excellence, Herr Geheimeconferentsraad Collin, hvis Fortjeneste af populair-videnskabelige og almeennyttige Skrifters Udgivelse er ligesaa anerkjendt som hans tidligere Indflydelse som Videnskabernes og Kunstens bedste Talsmand og Ven, i høi Grad er savnet. Dernæst skylder

jeg ogsaa de hæderlige Mænd, der saa velvilligen og uegennyttigen have interesseret sig for Værkets Udbredelse, tildeels endog besørget dets heftevise Uddeling, min hjertelige Tak.

I Haab om skaansom Overbærenhed, skilles jeg fra dette sandelig møisommelige, og dog vistnok i flere Henseender mangelfulde Værk. Det har havt sin Rod og sin Fremvæxt i Kjærlighed, gid det maatte vorde modtaget og bedømt i Kjærlighed! Dets Udgivelse hørte til min yngre Alders kjæreste Drømme, ved Guds Naade blev den til Virkelighed. — Mange, men lykkelige og velsignede Timer, tilbragte jeg i Omgang med den levende Natur, hvis underfulde Harmonier, med lysende Præg af den evige Viisdom og Kjærlighed, henrykte min Sands, trøstede og opmuntrede mit Sind, opløftede min Aand og mit Hjerte til Gud, hvis Velsignelse heller ikke vil udeblive for denne min Gjerning: thi den er skeet i Ham!

Kjøbenhavn, i Febr. 1852.

Forfatteren.

Indledning.

I. Om Fuglenes eiendommelige Legemsbygning.

Fra Pattedyrene, med hvilke Fuglene, som varmblodige Hvirveldyr, ere nærmest beslægtede, adskille de sig ved: at Hjerneskallens Ben voxe sammen til ét Stykke; ved Kjæbebenenes Forlængelse til Næb; ved flere og bevægelige Halshvirvler, af hvilke den forreste ved én Nakkeledknude er forbunden med Hovedet saaledes, at dette kan dreies helt rundt; endvidere ved Fjerklædningen, ved Forlemmernes Vinge- og Baglemmernes Fodform, og ved at de formere sig ved kalkskallede Æg, hvilke de med faa Undtagelser selv udruge.

Ryghvirvlerne hos Fuglene ere i Almindelighed ubevægelige; Lændehvirvlerne ere sammenvoxede til ét Stykke og ubevægeligt forenede med Bækkenet; Halshvirvlernes Tal afvexler fra 9—24. Ved at Ribbenene have Led paa Midten, kan Brystbenet let og stærkt hæves og sænkes ligesom Undersiden af en Blæsebælg. Brystbenet er en bred og skjoldformig Plade, der udvendig har en langs ad Midten fremspringende høi og skarp Kam, hvortil de store Brystmuskler hefte sig. Fuglene have to Sæt Nøgleben, af hvilke de forreste ere sammenvoxede i deres nederste Ende og danne den saakaldte Gaffel, som under Flugten forebygger Brystets Sammenpresning; det bageste Par er med sin øverste Ende forbundet med Skulderbladet og med sin nederste brede Ende med Brystbenet.

Forlemmerne ere indrettede til Flyveredskaber og have omtrent de samme Knokler som Pattedyrenes; dog bestaaer Mellemhaanden kun af 2 Knokler og bærer kun 3 ufuldkomne Fingre. Paa Baglemmerne ere Fodroden og Mellemfoden sammensmeltede til én Knokkel: Tarsen eller Fodroden, ogsaa kaldet Løbet (i daglig Tale: Benet). Det egenlige Ben er foroven muskelstærkt og fjerklædt, forneden senefuldt, stundom nøgent (ↄ: uden Fjer). Laaret er kort og skjult i Kroppen. Leddet, ved hvilket Fodroden er forenet med Benet, er den egenlige Hæl, det saakaldte Knæ. Paa den nederste Ende af Fodroden ere de med Kløer eller Negle forsynede Tæer, befæstede ved en Leddekno; Tæernes største og almindelige Antal er 4, hvoraf den, som er Mellemtaaen modsat, sædvanlig staaer bagud, de andre fremad. Hos mange Fugle sidde Tæerne lige høit, og her benyttes Bagtaaen til at gribe med; hos nogle sidder Bagtaaen høiere end de øvrige; hos andre mangler den ganske. Fra Bækkenet gaae Muskler saaledes over Knæ og Hæl til Tæerne, at Fuglens egen Vægt er tilstrækkelig til at bøie disse.

Lungerne, som ere fastvoxede og ikke udfylde Brysthulheden, staae i aaben Forbindelse med store Luftsække, der dels stige ned i Underlivet, dels trænge ind igjennem egne Huller paa Fuglens, for en stor Del hule Knokler, hvorved dens Vægtfylde formindskes. Som en Følge af den hurtige Respiration er Fuglenes Blod varmere end de andre Bendyrs.

Fuglenes Sandseredskaber.

Lugten har sit Sæde ved Næbets Rod. Næseborene have næsten altid deres Plads paa Siden og langt tilbage fra Næbspidsen; forøvrigt ere de hos de forskjellige Fugle meget forskjellige i Henseende til Beliggenhed, Retning og Form. De ere mere eller mindre tildækkede med Brusk, Hud eller Fjer, undertiden ere de fuldkomment tillukkede (Havsulen, Kormoranen). Som oftest findes der bruskagtige

Næsevinger uden Bevægelighed. Næsehulerne ere adskilte ved en tynd Væg, hvilken dog ofte mangler fortil, saa at man kan see igjennem fra Siderne, f. Ex. hos mange Vandfugle.

Fuglenes Øine udmærke sig ikke blot ved deres Størrelse, men ogsaa ved flere Eiendommeligheder i deres Bygning. Deres Grund er bred og hvælvet, Siderne flade eller udhulede, og Peripherien af den mere eller mindre hvælvede Hornhinde er meget mindre end Grundens. Øieæblets forreste Del indesluttes i en Benring, som især er udviklet hos Uglerne; et tredie Øielaag, Blinkhinden, mangler aldrig. Regnbuehinden *(Iris)* sees udvendigt fra igjennem Hornhinden som en bred, forskjelligt farvet Ring, hvis indre Bue begrændser den kredsformige Aabning i Regnbuehinden, som kaldes Pupillen. Øinene ere lige saavel indrettede til at see med i Frastand, som nærved, men de ere langt mindre bevægelige, og dog maaskee fuldkomnere end Pattedyrenes. I Regelen seer Fuglen én og samme Gjenstand kun med ét Øie, og vil den see sig om, kan den ikke vende Øiet, men maa dreie hele Hovedet.

Deres Øre synes mindre udviklet end Pattedyrenes formedelst Mangelen af det ydre Øre, der dog hos de fleste er erstattet ved særegne, smaa, stive Fjer, og hos mange Rovfugle, især Uglerne, ved Hudfolder omkring Øreaabningen, samt ved dennes Omgivelse med større, endog opretstaaende Fjer. Alligevel have de en fin Hørelse, og det er vistnok denne, i Forbindelse med deres i Almindelighed skarpe Syn, hvorpaa den beundringsværdige Lethed, hvormed de opdage deres Næring, deres Kammerater og deres Fjender, grunder sig. Nogle Fugle have endog en saa rigtig Opfattelsesevne af Melodier og Ord, at de nogenlunde kunne efterligne disse, hvilket dog ellers kun er Mennesket egent: et Bevis paa, hvorlidet et (især et sandseligt fornemmende) Organs Værd kan vurderes efter den ydre Udvikling.

Smagen er ikke stærkt udviklet, idet Tungen næsten

hos alle Fugle er bruskagtig; de tygge heller ikke deres Føde, og Tungen kan vel derfor ogsaa snarere betragtes som Svælge- end som Smageredskab. I Spidsen er den snart enkelt, snart kløvet eller delt i flere Flige, undertiden er den besat med Børster; sjeldnere saa tyk, blød og stump (f. Ex. Papegøiens), at den kan sammenlignes med Pattedyrenes. Det er forøvrigt mærkeligt, at netop flere Fugle med meget lange Næb have en ganske kort og lille Tunge, f. Ex. Storken, Isfuglen og Hærfuglen. Smagen hos Fuglene har vistnok mere sit Sæde i Tungeroden og i Ganen end i selve Tungen.

Huden kan paa Grund af sin næsten fuldstændige Bedækning med Fjer kun ufuldkomment tjene som Følelsesorgan. I Næbet mangler Følelse paa Grund af den hornagtige Bedækning, undtagen hos Ænder og Snepper. Hos Rovfuglene er Huden ved Næseborene nøgen, blød og tyk, som oftest gul af Farve, og kaldes derfor Voxhud.

Tæerne ere kun sjeldent fjerklædte, men ligesom Næbet beklædte med en hornagtig Bedækning, og benyttes hovedsagelig til Kroppens Bevægelse.

Hele det øvrige Legeme er bedækket med Fjer. Disse bestaae af Skaftet, Straalerne og Bistraalerne. Skaftets nederste Del, Posen, er trind, hornagtig, hul og paa det Sted; hvor den sidder fast i Huden, forsynet med en Aabning; den øverste Del, det egenlige Skaft, er kantet og opfyldt med en tør Marv. Straalerne, som ere hæftede til det egenlige Skaft, og som i Forbindelse med dette danne den saakaldte Fane (*vexillum*), ere flade, bøielige og kunne i visse Maader selv betragtes som Fjer. I Farve, Glands, Styrke, Skikkelse og Sammensætning ere Fjerene høist forskjellige og det ikke blot efter de forskjellige Familier, Slægter og Arter af Fugle, men ogsaa efter Kroppens forskjellige Regioner. Ligesom Pattedyrene have Grund- og Dækhaar, saaledes have Fuglene ogsaa Dun og Dækfjer. De første, som ligge skjulte, ere meget fine i alle deres Dele; Dæk-

fjerene ere i det Hele taget stærkere og stivere; Bistraalerne sammenkjæde de til hverandre sluttende Straaler med meget fine Hager. Det er saadanne Fjer, der gjøre Forlemmerne til Flyveredskaber, idet der paa Haanden og Forarmen af Vingerne danner sig en Række lange, stærke Svingfjer (*remiges*), som ere bevægeligt fæstede til Vingebenene; ved Vingens Udstrækning eller Sammenlægning udbrede eller sammenlægge disse sig vifteformigt og give Forlemmerne den udstrakte Flade, der er nødvendig til Flugten. Af disse Svingfjer kaldes de ti, som ere fæstede til Haanden og Mellemfingeren: Svingfjer af første Orden; de, som i ubestemt Antal have deres Plads paa Underarmen: Svingfjer af anden Orden; de paa Overarmen: Svingfjer af tredie Orden. De lange Fjer, sædvanligst tolv, som danne Halen, faae Navn af Styrere (*rectrices*). Til Fjerenes Vedligeholdelse og til at forhindre Vandets Indtrængen, tjene to ægformige Kjertler, som ligge én paa hver Side af Overgumpen, og som igjennem Spalteaabninger afsondre en Olie, hvormed Fuglene (især Vandfuglene) ved Næbets Hjælp indgnide deres Fjer. Dækfjerene og Dunene ere ikke ligelig fordelte over Fuglens Legeme, men sidde ordnede i større og mindre Grupper, de saakaldte Fjerbede. Disses Form og Udstrækning afgive vigtige Mærker i Fuglenes Systematik.

Da Benævnelserne af de forskjellige Regioner paa Fuglens Legeme fornemmelig anvendes med Hensyn til Fjerbeklædningen, saa anføre vi her i Korthed de, ved Fuglenes Bestemmelse efter ornithologiske Haandbøger, brugeligste terminologiske Udtryk. Egnen omkring Næbroden kaldes Grimen (*capistrum*); den hele øverste Flade af Hovedet: Hætten (*pileus*); den forreste Del: Panden (*frons*); den samme, lidt mere tilbage: Forhovedet (*sinciput*); den øverste, midterste Del af Hovedet: Issen (*vertex*); den bageste Del: Baghovedet (*occiput*); Striber fra Overnæbets Rod til Øiet, der udmærke sig ved Farve eller Nøgenhed, kaldes Tøiler (*lora*); en lignende Stribe over Øinene kaldes Øien-

bryn (*supercilium*); Siderne af Hovedet foran og tildels under Øinene kaldes Kinder (*genae*); Sideegnen imellem Øiet og Øret: Tindinger (*tempora*); Egnen rundt omkring Øinene: Øieegnen (*regio orbitalis*); omkring Ørerne: Øreegnen (*regio parotica*); hele den forreste Del af Hovedet samt Øieegnen kaldes Forhovedet eller Ansigtet (*facies*); den nederste Del imellem begge Grene af Underkjæben kaldes Hagen eller Underhagen (*mentum*). Den forreste Del af Halsen, fra Underhagen til Brystet, kaldes Forhalsen (*guttur*), der atter deles i Struben (*gula*), som den Egn, der ligger Underhagen nærmest, og Understruben eller Kværken (*jugulum*), den Del, der ligger imellem Struben og Brystet. Ved Baghalsen (*cervix*) forstaaes den bageste Del af Halsen, fra Hovedet til Ryggen, som atter deles i Overnakken (*nucha*) som den Baghovedet nærmest tilgrændsende Del, og Undernakken (*auchenium*). Paa Kroppen inddeles Ryggen (*dorsum*) i Overryggen (*interscapilium*), Egnen imellem Skulderbladene, Underryggen (*tergum*), den derpaa følgende Del, der ogsaa indbefatter Krydsegnen, og Overgumpen (*uropygium*), den bageste Del af Ryggen. Paa den underste Side af Kroppen, som kaldes Bugen (*venter*), adskiller man: Brystet (*pectus*), som følger efter Underhalsen og i Grunden indtager hele Brystregionen; dernæst Underlivet (*abdomen*) imellem Brystet og Gatboret, og endelig Undergumpen (*crissum*), Egnen imellem Gatboret (*anus*) og Halen (*cauda*), som er Overgumpen modsat. Egnen omkring Vingernes Udspring kaldes Skuldrene (*humeri*), og Strækningen imellem disse og Hofterne, der sædvanligvis er skjult under Vingerne, kaldes Slagsiderne (*hypocondria*).

Til Fuglenes eiendommeligst udviklede Organer hører Luftrøret, hvormed Stemmeorganet staaer i umiddelbar Forbindelse. Hvor Luftrøret, som bestaaer af hele, benagtige Ringe, deler sig for at sende sine Grene til begge Lungerne, dannes et nedre Strubehoved, hvorved Stem-

men frembringes. Dennes Styrke beroer tildels paa de store Luftmasser, som Legemets Hulheder indeholde; ligesom dens forskjellige Modifikationer følge af Luftrørets forskjellige Bygning og Bevægelse. Blandt Sangfuglene synger Hannen paa Grund af Luftrørets kunstigere Bygning, som oftest fortrinligere end Hunnen.

II. Om Fuglenes ydre Liv.

Fuglenes Bevægelsesmaader ere Gangen, Flugten og Svømningen.

Gangen eller Fremadbevægelsen paa en fast Flade er krybende, skridtformig, løbende, hoppende eller klattrende. Enhver Fugleslægt har igjen sin særegne Maade, hvorpaa den udfører den ene eller den anden af disse Bevægelser; dog gives der Fugle, som næsten aldeles ikke gaae, f. Ex. Teister, Alker, Lommer o. s. v.

Krybningen, eller Gangen med ganske eller næsten slæbende Bug, forekommer kun hos meget faa Fugle, f. Ex. hos de sidstnævnte. Skridtgangen, hvorved Fødderne vexelvis sættes fremad, er derimod den almindeligste Bevægelsesmaade paa faste Flader. Mange bevæge sig fremad med tunge, langsomme Skridt; andre betænksomt og alvorligt, med en vis ædel Anstand; endnu andre let og kjækt, og mange udvise en beundringsværdig Færdighed i hurtig Gang samt i at løbe. Nogle have en saa vaklende Gang, at Kroppen ved hvert Skridt helder til den ene eller den anden Side, eller en nikkende, idet de Skridt for Skridt nikke med Hovedet; hos andre seer man kun Fødderne i Bevægelse, medens Kroppen forbliver i sin Stilling, som om den gled langs Jorden. De hurtigtløbende Fugle gaae ofte stykkevis, d. v. s.: deres Fødders hurtige Fremskriden afbrydes oftere eller sjeldnere ved korte Pauser. Saaledes ere de fleste Hønsearter og Sumpfugle hurtige Løbere, medens Svømme-

og Rovfugle i Regelen kun tage langsomme Skridt. Ved at hoppe hæves og fremsættes begge Fødderne paa engang; denne Bevægelsesmaade er sjeldnere end den foregaaende og forekommer fornemmelig hos Fugle, der leve i Buske og paa Træer, f. Ex. Spetterne o. s. v. Ofte finder man disse forskjellige Slags Gang forenede; saaledes have mange Fugle en Gang, der er halvt hoppende, halvt skridtende, f. Ex. Bogfinken, Skaden o. fl. Den klattrende Bevægelse har megen Lighed med den hoppende, kun at den skeer med mere bøiede Fodled, paa en skjæv eller lodret Flade og næsten stedse opad. De dertil meget hensigtsmæssigt indrettede Fødder have baade for og bag to Tæer med skarpe Kløer; dog gives der ogsaa Fugle, som ere forsynede med sædvanlige Gangfødder, og som alligevel klattre lige saa færdigt, f. Ex. Spetmeisen. Mange af disse Fugle (som Spetterne) have ogsaa Støttehaler med haarde, stive Fjer, hvormed de understøtte Legemet. Nogle Slægter, især blandt de udenlandske Klattrefugle, f. Ex. Papegøierne, tage ogsaa Næbet til Hjælp under Klattringen.

Flugten, eller Evnen til ved Hjælp af Flyveredskaber hurtigt at bevæge sig fra Sted til andet, hvorved Fuglene udmærke sig fremfor de allerfleste andre Skabninger, er fælles for næsten alle Fugle. Kun faa Arter kunne ikke flyve og deriblandt kun én nordisk, nemlig Geirfuglen (*Alca impennis*), der nu maa ansees for udryddet, netop som Følge af sin Mangel paa Flyveevne.

Mange have en tung, andre en let Flugt; mange hæve sig med ét Spring i Luften, medens andre maae gjøre flere Spring eller et kort Tilløb paa Jorden eller paa Vandfladen; ja enkelte maae endog styrte sig ned fra en høi Gjenstand, naar de ville flyve. Saasnart Fuglen flyver, antager Kroppen med Halsen, de tilbagestrakte eller optrukne Fødder og Halen en vandret Stilling i Luften; de udbredte Vinger slaae op og ned, og saaledes fremskydes eller fremadstødes Legemet, medens Halen tjener som Roer. Naar Flugten gaaer

op ad, skeer dette ofte med megen Anstrængelse, og den foregaaer da mest i skjæv Retning; hos andre, for hvilke det gaaer langt lettere, skeer det i en Sneglelinie, og paa samme Maade stige de ned igjen. Mange styrte sig ogsaa ned fra Luften i en fra den lodrette lidet afvigende Linie. Nogle nedstige meget jevnt, andre maae løbe nogle Skridt, hvor de nedlade sig, og Svømmefuglene maae i Almindelighed glide et godt Stykke henad Vandfladen, førend Farten, hvormed de kom ned, ophører.

Ingen Skabning paa Jorden er i Stand til at bevæge sig saa hurtigt fra et Sted til et andet eller i en Hast at foretage saa lange Reiser som Fuglen. Saaledes kan Skovduen gjennemflyve 60,000 Skridt i én Time, og mange Fugle have dog en endnu langt hurtigere Flugt. Seer man den af Rovfugle forfulgte Due eller Svale, eller Svalerne at forfølge selve Rovfuglen, da ligner deres rivende hurtige Flugt Pilens Fart. Men denne Kraftanstrængelse kunne de ikke længe udholde. Adskillige af Trækfuglene flyve dagevis næsten uden at hvile og flere af dem hæve sig paa deres Vandringer til saa betydelige Høider, at de tabes af Syne for det menneskelige Øie.

Endskjøndt Arterne af en og samme Slægt stedse have Lighed med hverandre i Flugten, saa vil den opmærksomme og øvede Iagttager dog som oftest, endog i Frastand, kunne adskille dem fra hverandre. Mange have en af faa og langsomme Vingeslag sammensat Flugt, idet de ligesom glide eller svømme igjennem Luften (som mange Rovfugle), medens derimod andre maae arbeide sig frem med mange anstrængende Bevægelser, der hos adskillige følge saa hurtigt paa hverandre, at de ligne en Snurren (f. Ex. Hønsearterne). Medens mange gjennemskjære Luften i lige Linie (Duerne), beskrive andre kortere eller længere Buer eller Bølgelinier (Spetter, Vipstjerter, Finker). Nogle flyve stødvis og synes ligesom at hoppe i Luften, f. Ex. Rørverlingen. Mange have en aldeles lydløs Flugt, som Uglerne

og Natravnen; hos andre er den derimod ofte ledsaget af en Susen (Svanen), Snurren (Høns) eller en pibende Lyd (den almindelige Vildand), saa at mange Arter kunne kjendes blot ved Lyden af deres Flugt.

Svømningen eller Evnen til med Lethed og i vilkaarlig Retning at kunne bevæge sig fremad paa Vandets Overflade er ikke alene fælles for alle Vandfugle, men ogsaa mangfoldige andre kunne svømme; ja næsten alle Fugle kunne, idetmindste en Tidlang, ved Svømning holde sig paa Vandets Overflade. Ligesom Landfuglene bevæge sig fremad ved en skridtende eller hoppende Gang paa det faste Land, saaledes skyde Vandfuglene sig frem ved Svømning og Fremroning paa det flydende Element. Enhver Fugl kan allerede forsaavidt svømme, som dens Legeme er lettere end Vandet. Dog lettes Svømningen meget for de egenlige Svømmefugle ved Kroppens flade Form og dens Beklædning med meget tætte, elastiske Fjer, hvorunder et tæt Lag af varmende Dun umiddelbart bedække Huden. Alle Fugles Fjer ere, som allerede anført, beskyttede imod Fugtighed ved at være overtrukne med en olieagtig Vædske.

Mange Fugle kunne ikke blot svømme paa Vandets Overflade, men ogsaa under samme; vi kalde dem Dykkere. Nogle have den Evne at kunne nedstyrte sig fra Luften og dykke under Vandfladen med hele Kroppen eller en Del af denne; man kalder dem derfor Støddykkere eller Styrtedykkere (f. Ex. Maager og Terner). Andre, de saakaldte Svømmedykkere (f. Ex. Dykænder, Lommer, Teister) tvinge sig fra selve Vandfladen ved nedadsvømmende Bevægelser til den ofte mange Favne dybt liggende Bund, hvor de hente Næring. De fleste holde derved Vingerne tætsluttede til Kroppen og svømme kun med Fødderne, andre bruge dog ogsaa Vingerne. Adskillige Svømmedykkere kunne forblive flere (5—10) Minuter under Vandet.

Betragte vi Fuglene med Hensyn til deres aandelige Evner, da finde vi store Forskjelligheder; mange ere

dumme, andre derimod kloge og lærvillige, og hos mange finde vi en saa god Hukommelse, at de, endog efter flere Aars Forløb, ikke have glemt Tildragelser, som i sin Tid have gjort Indtryk paa dem. Hvormange Arter lære ikke at efterligne Melodier og Ord, saavelsom andre underholdende Kunststykker, der ofte opvække vor Beundring! Svalen og Storken ere som Trækfugle omtrent et halvt Aar fraværende; dog finde de deres Hjemsted igjen ved Tilbagekomsten om Foraaret og indtage, fortrolige med de gamle Omgivelser, deres Rede fra forrige Aar.

Søvnen er kort og let hos de fleste Fugle; den mindste Larm vækker dem. Mange, næsten alle Skovfugle sove om Natten, fra Aften- til Morgendæmringen; Sump- og Vandfuglene om Dagen, især ved Middagstider. Mange sove staaende paa ét Ben, holdende det andet op under Bugfjerene, og med Hovedet skjult i Rygfjerene; mange ligge paa Bugen, medens de sove. Den store Sene, der igjennem Benene forgrener sig til alle Tæerne og gaaer til Kloerne, sammentrækkes ved Bøiningen af det saakaldte Knæ (Hælen), og sikkrer den sovende Fugl mod at falde ned fra sit Sovested. Svømmefuglene sove ofte svømmende paa Vandet, med Hovedet ind under Rygfjerene. At Fuglenes Søvn ofte er forbunden med Drømme, synes utvivlsomt.

Alle Fugle have en Stemme eller kunne frembringe Lyd, som dog hos adskillige er saa sagte og sjelden, at man længe holdt dem for stumme. De forskjellige Fugles Stemmer kunne altid adskilles ligesom ogsaa de Lyd, som en og samme Fugl ved forskjellige Leiligheder lader høre. Endskjøndt Fuglenes Lyd ikke kunne sammenlignes med det menneskelige Sprog, synes dog hver Art at have sit eget Tungemaal. Men der gives ogsaa Lyd, som ere alle Fugle forstaaelige, nemlig saadanne, der udtrykke Angst eller Advarsel, tildels vel ogsaa de, der forkynde Velbehag. Saasnart visse Fugle opdage en Rovfugl, underrettes strax alle de øvrige Fugle i Nærheden derom, og de forstaae det;

øieblikkeligt forstumme alle Stemmer med Undtagelse af det fine Varselraab, der rask gaaer fra den ene til den anden, men snart hersker der en Dødsstilhed, der vedvarer indtil Faren er forbi.

Det er af stor Vigtighed for Ornithologen at kjende Fuglenes forskjellige Lyd, for hurtigt at kunne adskille Arterne; dog dette udfordrer megen Øvelse. Vanskeligheden ligger fornemmelig deri, at de fleste Fugle lade flere end én Stemme høre, ja nogle endog saamange Stemmer, at de næsten ere i Stand til at udtrykke de forskjellige Lidenskaber og Fornødenheder med ligesaa mange Toner (Spetmeisen, Meiserne o. s. v.). Sangfuglene frembringe de forskjelligste Toner; dog kunne vi ogsaa hos de fleste andre, selv om de ikke have nogen egenlig Sang, adskille Lokkestemmen fra Angstskriget og Glædens Udtryk fra Sorgens.

Lokkestemmen bestaaer af enkelte eller sammensatte Lyd, hvorved Fuglene kalde paa hverandre, opmuntre til Afreise, søge at give tilkjende, hvor der er Næring at finde, eller at de ønske Selskab af deres Mage eller andre.

Ved Fuglenes Sang forstaae vi en Rækkefølge af Toner, der næsten altid synes at være Udtrykket af Kjærlighed eller det inderligste Velbehag. Kun faa lade derfor disse, ofte saa behagelige Toner høre udenfor Forplantningstiden, og maaskee endnu sjeldnere i fri Tilstand end i Fangenskab, hvor de undertiden synes at fordrive Kjedsomheden ved Sang. Mange Arter synge neppe én Maaned; nogle synge endogsaa midt om Vinteren, f. Ex. Sidskenen og Gjærdesmutten; dog synge de da ikke saa stærkt og vedholdende som om Foraaret. Adskillige Fugle synge ogsaa om Aftenen, f. Ex. Drosseler, Rodkjælker, Nattergale, Rørsangere o. s. v., men alle skjønnest og med den største Udholdenhed om Morgenen ved Daggryet; i Middagstimerne hører man blot enkelte af de flittigste Sangere, f. Ex. Bogfinken.

Men ikke alle Fugle synge; thi denne Evne træffes næsten

kun hos de mindre Arter af Landfugle, endskjøndt ogsaa adskillige af disse gjøre en Undtagelse. Der gives ligeledes enkelte større Fugle, der have et Slags Sang, f. Ex. Skovskaden; disse lade om Foraaret mange Slags Toner høre, hvilke man ikke hører til andre Aarstider, og som man derfor med Føie kan kalde deres Sang, f. Ex. Glenter, Grønspetter, Krager, Spetmeiser, Natravne, Vagtler, Urfugle; og blandt Sumpfuglene: Viberne, Snepperne o. s. v. Iblandt Svømmefuglene søge vi forgjæves efter en Sanger.

Antallet af alle bekjendte Fuglearter kan anslaaes til omtrent 8000, hvoraf over 500 høre til den europæiske Fauna og af disse omtrent 300 til den danske.

Fuglene ere udbredte over alle bekjendte Lande paa Jorden; dog gives der mod Polerne langt færre Arter, men disse ere da i Almindelighed desto talrigere paa Individer. Mange Arter findes blot i enkelte Lande, medens andre ere udbredte over store Strækninger af Jorden. Nogle beboe blot Træerne; andre færdes tillige paa Jorden, atter andre kun paa denne sidste. Mange leve paa Vandet; andre ved Vandet, medens nogle opholde sig snart paa Landet, snart paa Vandet, f. Ex. enkelte Maager.

Der gives ensomme og selskabelige Fugle; kun i Parringstiden holde de fleste sig parvis sammen. De, der elske Ensomheden, sees næsten altid alene, sjeldent hos deres Afkom eller familievis, hvorimod andre ere uadskillelige fra deres Familier; der gives ogsaa forskjellige Arter af samme Slægt, som holde Venskab med hverandre, f. Ex. flere Krager, Finker, Drosseler, Meiser; ja selv iblandt Arter af forskjellige Slægter hersker undertiden en egen Sympathi, f. Ex. Stærene og Kragerne, Spetter, Meiser, Fuglekonger o. s. v.

Da Fuglenes Opholdssted er saa udstrakt, og da de saa hurtigt kunne forandre det, har man i denne Henseende skjelnet imellem Stand-, Strøg- og Trækfugle; dog er

denne Inddeling noget usikker, thi en og samme Art er, naar den er meget udbredt, paa et Sted Standfugl, paa et andet Strøgfugl og paa et tredie Trækfugl. Endogsaa en og samme Art kan paa samme Sted være baade Stand-, Strøg- og Trækfugl, fordi ofte kun det ene Kjøn, nemlig Hunnen, vandrer bort, f. Ex. Solsorten, Rødkjælken o. s. v. Strengt taget er en Fugls Fædreland kun der, hvor den sædvanligt yngler, og i saa Henseende har Danmark ikke meget over 150 Arter.

Standfugle kaldes de, der aldrig forlade deres Hjem eller Omegnen af det Sted, hvor de bleve udrugede; kun naar Nøden eller den fuldkomne Mangel paa Næring tvinger dem dertil, reise de nogle faa Mile, for saasnart som muligt atter at vende tilbage, f. Ex. Spurven, Gulspurven, Gjærdesmutten, Ravnen. At vi hertillands kun have saa faa Standfugle, har sin Grund i det koldere Klima og den deraf følgende Mangel paa Næring, som tvinger mange Fugle til om Vinteren at søge Egne, hvor de finde tilstrækkelig Føde.

Strøgfugle eller Streiffugle ere de, der for største Delen forene sig i mindre eller større Selskaber og opholde sig en Tidlang der, hvor de finde Næring; naar denne er fortæret eller Veirliget ikke behager dem, begive de sig til bekvemmere Steder og gjennemstreife saaledes Landet i alle Retninger, men i Regelen forlade de ikke det Klima, hvori de have hjemme. Sande Strøgfugle ere saaledes: Spetter, Sidskener, Irisker, Korsnæb o. s. v.; men der gives mange, der baade ere Stand- og Strøgfugle, f. Ex. Bogfinken, mange Meiser o. fl.

Ved egenlige Trækfugle forstaae vi saadanne, der for Næringens Skyld forlade Fødelandet og vandre til varmere Egne. Ikke blot de, der yngle hos os og om Vinteren drage til sydligere Lande, men ogsaa de, der komme fra Norden for at overvintre hos os, henhøre dertil. En Undtagelse herfra ere de enkelte Fugle, der beboe sydligere og varmere Lande end Danmark og blot som Forvildede, ved et eller

andet Tilfælde, vise sig her, f. Ex. den brune Ibis, Trappen, Biæderen, Graagribben o. s. v.

Træktiden for de allerfleste Fugle er begge Jevndøgnstider, For- og Efteraar; mange trække imidlertid tidligere hertil, mange ogsaa sildigere bort. De, der forlade os tidligt, forberede sig allerede mod Slutningen af Juli, og Trækket begynder i den følgende Maaned; disse vende i Regelen heller ikke tilbage før i Mai. Mange Fugle trække om Dagen, forsamle sig henimod Træktiden først i smaa, efterhaanden i større Selskaber, og naar Tiden nærmer sig, drage de bort i store Skarer. Trækket begynder sædvanligvis med Dagens Frembrud og vedvarer til Middag, meget sjeldent nogle Timer længere; det øvrige af Dagen er bestemt til at søge Næring og til Hvile. Da Dag-Trækfuglenes Reise af forskjellige Grunde meget ofte afbrydes, foregaaer den ogsaa meget langsommere end de Fugles, der trække om Natten, hvilke idetmindste ikke blive forstyrrede ved Rovfuglenes fjendtlige Anfald. De fleste Skov- og Rovfugle, der høre til Trækfuglene, trække om Dagen. Alle smaa insektædende Fugle trække derimod om Natten; de bryde op med Aftendæmringen og nedlade sig først mod Morgengryet i Buske eller paa Jorden. Det er en herlig Fornøielse, om Aftenen i Træktiden at iagttage de forskjellige Nat-Trækfugle i en Skov, hvorledes de tilraabe og opmuntre hverandre til at trække bort, og hvorledes de endelig afreise paa engang med den frembrydende Nat. De fleste Nat-Trækfugle trække enkelt, skjøndt dog mange Vandfugle, f. Ex. Ænder, Gjæs o. dsl., reise skarevis.

Mange Fugle trække uafbrudt imod Vinteropholdsstedet, saalænge Veirliget tillader det; andre gjøre Holdt, hvor det behager dem, og forblive der, indtil slet Veirligt og Mangel paa Næring driver dem videre; disse ligne altsaa forsaavidt Strøgfuglene, f. Ex. den almindelige Vildgaas. Mange flyve uden Orden imellem hverandre paa deres Reiser og ikke høit, i slet Veir ofte endog tæt hen over Jorden,

som Svaler og Lærker, hvorimod andre gjennemseile Luften i den skjønneste Orden og derhos meget høit, som Traner og den almindelige Heire. Mange flyve i lige Retning og hurtigt, andre langsommere og med flere Afvexlinger, f. Ex. Glenterne, der af og til forandre den lige Flugt til Svingninger i store Kredse. Mange selskabelige Fugle iagttage visse Regler paa deres Træk, naar dette gaaer rask for sig; saaledes flyve mange Andearter, Viber, den almindelige Heire, undertiden ogsaa Maagerne og flere andre i en skjæv Linie; andre, som Gjæs, Traner og flere Vildænder, i to skjæve, foran i en spids Vinkel (som et >) forenede Linier. De iagttage en vis Orden, rimeligvis for bedre at kunne gjennemskjære Luften og derved lette sig Flugten, eller maaskee ogsaa for at intet Medlem af Selskabet skal forhindres af de andre i at have en fri Udsigt.

At vore Trækfugle vandre til varmere Lande, fornemmelig Afrika og de europæiske Kystlande ved Middelhavet, for der at tilbringe Vinteren, og at de om Foraaret derfra vende tilbage, er en bekjendt Sag, men dog bliver mangen Omstændighed derved os gaadefuld. Det er os saaledes ubegribeligt, hvorledes de ved Tilbagekomsten om Foraaret saa nøie vide at finde deres gamle Opholdssteder og Boliger. Der gives maaskee særegne Luftstrømninger, der selv igjennem Nat og Taage veilede dem, og der er neppe Tvivl om, at den betydelige Høide, hvortil mange Fugle stige under Trækket, spiller en stor Rolle med Hensyn til deres Orienteringsevne, idet de med deres skarpe Syn kunne overskue store Landstrækninger og derved tage Reisemærker. Hannerne og Hunnerne eller de Gamle og Ungerne af flere Arter trække hver for sig, og visse Arters Hanner komme om Foraaret før Hunnerne. Er Veirliget regelmæssigt, især om Vinteren, ankomme ogsaa Trækfuglene i en vis Orden efter hverandre, hvorimod en sildig Vinter forsinker deres Ankomst og gjør, at de, ved det siden pludseligt indtrædende Foraar, komme ligesom tililende paa éngang.

Fuglenes Næring. Mange nære sig af dyrisk Føde, andre af Plantefødе, atter andre af begge Dele. Saaledes leve Rovfuglene af andre levende eller døde Dyrs Kjød. Mange æde Fisk og disses Rogn; andre tage fortrinsvis Krybdyr; nogle: Vandinsekter, andre: Landinsekter; nogle kun krybende Insekter og Larver; andre blot flyvende Insekter. Spetterne hakke med deres skarpe Næb Træinsekternes Larver ud af det troskede Træ og af Barken; andre opsamle derimod Insekterne paa Jorden, og atter andre søge dem i Moradserne. Mange Fugle æde blot melholdigt Frø, medens andre foretrække olieholdigt; nogle ere blot kornædende; andre ernære sig baade af Planter og Insekter. Kragefuglene æde alt Spiseligt af Dyre- og Planteriget. Mange Fugle finde deres Føde i Luften, andre paa Træer, atter andre paa og i Vandet. Maaden, hvorpaa Fuglene nedsluge deres Føde, er ogsaa meget forskjellig; thi mange, som Høns og Duer, nedsluge Frøkornene hele, andre afskalle dem først (Verlingerne). De kjødædende Fugle rive deres Føde i Stykker og nedsluge disse; andre Fugle hakke den i meget smaa Portioner og ligesom slikke den ind, som Meiserne. Mange æde kun smaa Fisk og nedsluge disse hele, andre fange større og sønderrive dem eller pille blot Kjødet fra Benene.

Endskjøndt det vel synes saaledes, gives der dog ingen Fugl, som kun er anvist et eneste specielt Næringsmiddel; enhver Art har derimod sin Yndlingsnæring, som bekommer den bedst, og som den foretrækker for de andre Fødemidler, hvoraf den kun i Nødsfald lever.

Fuglene have stor Færdighed i at opsøge det Sted, hvor de kunne finde deres Yndlingsnæring; der opholde de sig da, saalænge Føden findes i tilstrækkelig Mængde og de have Ro til at fortære den. Mange Fugle søge deres Føde om Dagen, andre blot om Natten (Ugler, Natravne) og atter andre baade Dag og Nat, f. Ex. de fleste Vand- og Sumpfugle.

Da Fuglene fordøie meget hurtigt, behøve de ogsaa megen Næring. Deres Appetit er altid god, ja mange Arter sees næsten uafladeligt at være beskjæftigede med at opsøge Føde, f. Ex. Meiser, Svaler o. s. v.

Fuglenes Drik er i Almindelighed frisk Vand, hvoraf de nyde mere eller mindre i Forhold til Fødens Saftighed; Rovfuglenes Drik bestaaer i det friske Blod af de dræbte Dyr. Nogle, f. Ex. Duerne, ligesom pumpe Vandet i sig; andre, som Høns og Gjæs, maae hæve Næbet iveiret for at faae Vandet i Svælget; de fleste slubre det ind. Mange Landfugle drikke blot Morgen og Aften.

Fuglenes Forplantning. I de tempererede og kolde Himmelegne forplante Fuglene sig i Regelen kun én Gang om Aaret; dog har denne Regel ikke faa Undtagelser; de gamle Spurve yngle 3—4 Gange, de unge kun 2 Gange aarligt. Men i den varme Zones Lande forplante de mindre Arter sig vel 4—5 Gange om Aaret. Kalkunen yngler paa Antillerne 3—4 Gange. Mærkeligt er det, at Fugle, som ere fødte under Vendekredsene eller i deres Nærhed, i de kolde Lande tabe deres Ynglekraft. Den egenlige Parringstid er Foraaret, især April og Mai, hos nogle sildigere, hos andre tidligere. Vore Stand- og Strøgfugle gjøre Begyndelsen; blandt disse Ravnen og Skaden allerede mod Slutningen af Februar eller Begyndelsen af Marts, Korsnæbene ofte endnu tidligere. De i Februar og Marts ankommende Trækfugle lægge sædvanligvis Æg i April, men ile, paa Grund af det endnu saa afvexlende Veirlig, dog ikke saameget dermed som de senere, først i Mai ankommende, hvilke strax ved deres Ankomst opsøge en Yngleplads, bygge Rede og begynde at lægge Æg.

De fleste Trækfugle vende om Foraaret tilbage i en skjønnere Dragt, og man bemærker da tillige en stor Forandring i deres Væsen. Parringsdriften behersker dem: Alt aander Glæde, og Sangfuglene udtrykke denne ved deres Sang; de andre ved alle Slags Toner og Bevægelser, hvilke

man til andre Aarstider sjeldent eller aldrig hører eller seer af dem.

Endskjøndt mange Fugle leve i Selskab paa deres Vandringer, gives der dog kun faa, der ikke ordenligt parre sig (leve i Monogami). Af et saadant Par opsøger den i Forveien hjemkommende Han først sin Yngleplads, hvor den, naar Hunnen senere har indfunden sig, i en vis Omkreds ikke taaler andre Par af sine Lige. Kun faa indenlandske Arter yngle i Selskab, f. Ex. Kormoranen, Kornkragen, Heiren o. fl. Ifølge sikkre Iagttagelser kan man antage, at der gives mange Fugle, hvis Parforbindelse ikke blot gjælder for det Foraar, hvori den knyttes, men for bestandigt; og om de ogsaa efter Yngletiden leve afsondrede eller i Selskab med andre, saa finde de dog hinanden igjen i det følgende Foraar. I Opfyldelsen af Parforbindelsens Troskabspligter tages det nok mindre strængt, og man har i saa Henseende tydelige Beviser paa Udskeielser. Kun faa Fugle leve i fri Tilstand i Flerparring (Polygami), saaledes som vore tamme Høns, Gjæs og Ænder.

De fleste Rovfugle bygge Rede paa store Træer eller høie Klipper; de øvrige Skovfugle paa Træer, i Buske, Træhuller o. s. v.; Honsearterne og Markfuglene bygge paa Jorden; Sumpfuglene mest i Sumpe eller paa fugtig Jord; Vandfuglene i Siv og Rør ved Vandet; Lappedykkerne bygge endogsaa en svømmende Rede, der bestaaer af en uordenlig Klump raadne Vandplanter. Dog gives der i enhver Afdeling Afvigelser herfra; saaledes bygger f. Ex. Rør- og Kornfalkene deres Reder paa Jorden, Storken paa Huse, Fiskeheiren og Skarven paa Træer o. s. v. Valget af Stedet til Reden retter sig altid efter Fuglens Levemaade og forskjellige Fornødenheder, dog binder ingen Art sig i saa Henseende til strenge Regler, og der gives flere, der lige saa ofte bygge i Træ- og Klippehuller som frit paa Træerne, f. Ex. Dværgfalken; andre, der snart bygge paa Jorden, snart i hule Træer, f. Ex. den store Skallesluger.

Omsorgen for Æggenes og Ungernes Sikkerhed byder

saaledes de fleste Fugle at bygge sig en Rede, hvori de kunne udruge Æggene. Mange udbolstre den saa blødt, at de spæde Unger deri fuldkomment ere beskyttede mod den raa Luft og Kulden, andre bygge den derimod skjødesløst, atter andre give Æggene kun et meget slet Leie, og mange bygge aldeles ingen Rede, men kradse blot en lille Fordybning i Jorden, ja ofte neppe nok en saadan, og finde dette tilstrækkeligt til Æggenes Udrugning. Gjøgen lægger endog, som bekjendt, sine Æg i andre Fugles Rede.

Enhver Art vælger sine særegne Materialer, hvoraf den bygger Rede, og afviger sjeldnere derfra end i Valget af Stedet. Ingen Gulspurv bygger f. Ex. sin Rede uden at væve Hestehaar og Svinebørster derimellem; ingen bekjendt Andeart udruger sine Æg uden at udbolstre Reden med sine egne afpillede Dun, Irisken maa have Uld, det være sig af Dyr eller Planter, og saaledes har næsten hver Art sit eiendommelige Bygningsmateriale; Kragen og Skaden lægge et Grundlag af Riskviste, derpaa danne de ligesom en Skaal af Jord og Græstørv, som de siden udfore med blødere Gjenstande: Haar, Børster o. dsl.; ja Sangdrosselen oversmører Reden indvendigt med smaathakket Trøske, blandet med dens Spyt. Ikke blot paa det Indre af Reden, men ogsaa paa det Ydre anvende mange Fugle den største Omhyggelighed, dels for at tilveiebringe en større Fasthed, dels for at kunne skjule den for deres Fjender. Saaledes beklæde Bogfinken og Halemeisen den med det samme Mos og de samme Lav-Arter, der findes paa Træet eller Busken, som bærer Reden, hvilken derved faaer en saa skuffende Lighed med sine Omgivelser, at den er vanskelig at opdage. Andre, mindre kunstige Bygmestere vide saa snildt at skjule Reden i vildt Uføre, i Smuthuller, i Træernes Grene o. s. v., at den er yderst vanskelig at finde; atter andre, f. Ex. adskillige Ternearter, Præstekraven o. s. v., der ikke bygge nogen ordenlig Rede, lægge deres Æg blandt Smaastenene ved de tørre Strandbredder, hvor de ikke saa let opdages.

Uagtet begge Kjøn i Almindelighed tage virksom Del i Redens Anlæggelse og Udstyring, saa indskrænker Hannens Hjælp sig hos mange Arter dog kun til Materialernes Hidførelse, da Hunnen næsten udelukkende er den Byggende. Rovfuglene hidføre Materialerne i Kløerne, alle andre Fugle med Næbet; derfor tage de dem ogsaa i Nærheden, og Valget af Byggestedet er allerede til en vis Grad afhængigt deraf. Mange Fugle forlade øieblikkeligt Stedet, naar de blive bemærkede, medens de bygge Reden, og opsøge sig, ofte fjernt derfra, et nyt Byggested, f. Ex. Græssmutterne.

De fleste Fuglereders Form er den skaaldannede; dog har ogsaa dette sine Undtagelser. Snart ere de fladere, snart dybere; snart er Randen mere eller mindre indadbøiet. Hos mange findes tynde, men derfor tæt vævede Vægge, der udvendigt danne en Halvkugle; hos andre er derimod Yderfladen løst vævet og har et pjusket Udseende. Den indre, hule Flade er altid smuk rund og glat. Men dette gjælder blot om de kunstige Reder. De mindre velbyggede ere ogsaa uregelmæssigere i deres Form; Rovfuglenes og Duernes Reder ere flade, uden synderlig Fordybning. Mange bygge bagerovnformige eller hvælvede Reder, med et lille rundt eller et noget større Indgangshul paa Siden, f. Ex. Hussvalen, Gjærdesmutten, Halemeisen, nogle Løvsangere o. s. v. Rørsangerne fasthæfte deres kunstige Reder imellem Rørstængler.

Aarsagen til den Ilfærdighed, man bemærker ved Redebygningen, især hos Hunnen, viser sig i Almindelighed meget snart; thi neppe er Reden færdig, saa lægges ogsaa strax det første Æg deri, og derpaa hver Dag et mere, indtil det fulde Antal er lagt; sjeldent gaaer en Dag over. Medens Hunnen sidder paa Reden, synger Hannen i Nærheden af den eller underholder den ved alle Slags skjønne Sving i Flugten, der ofte ere ledsagede af forunderlige Toner, f. Ex. hos Græssmutterne. Antallet af de Æg, en Hun lægger til et Kuld, er meget forskjelligt hos de mangfoldige Slægter

og Arter. Indenfor hver Art vexler Antallet sjeldent meget, dog snarest hos dem, der lægge mange Æg, f. Ex. Meiserne 8—12 Stykker og Agerhønen 12—20 Stykker. Unge Fugle lægge sædvanligvis færre Æg end gamle, og de, der yngle flere Gange om Aaret, lægge flest Æg den første Gang. Nogle Svømmefugle, f. Ex. Alken, lægge kun et eneste Æg; Duerne 2, Maagerne 3 og de sneppeagtige Fugle overskride næsten aldrig Tallet 4. Overskuddet af det sædvanlige Tal er i Almindelighed ufrugtbart.

Om vi ogsaa i det Hele taget kunne antage et vist Forhold imellem Æggets Størrelse og Fuglens, saa gives der dog i mange Tilfælde betydelige Afvigelser; mest forholdsmæssige ere de smaa Sangfugles Æg. Sump- og Vandfuglenes ere som oftest paafaldende store, f. Ex. Teisternes, Strandlobernes og overhovedet alle sneppeagtige Fugles; hvorimod Skarvens ere smaa, og Gjøgens meget smaa, ja unægteligt de mindste, da de kun ere af Størrelse som et Spurveæg.

I Formen have mange Arters Æg noget Særegent; saaledes nærme mange Skovfugles og Uglernes Æg sig mere den runde Form, medens man næsten kan kalde Mursvalens og Hærfuglens valseformige; Vadefuglenes have som oftest en pæreformig Skikkelse. Hos mange kan man neppe opdage Forskjellen imellem den spidse og den stumpe Ende, f. Ex. hos Natravn- og Rørdrumægget.

Hvor afvexlende end Formen er, saa er Farven det dog endnu mere. Grundfarven af den tynde, men haarde, af kulsur Kalk bestaaende Skal er oprindeligt den hvide; mange vedligeholde denne Farve paa Overfladen, men andre have her en Blanding af rødlig, gul, brunagtig eller hyppigst en søgrøn Farve i svagere eller stærkere Nuancer; disse ere de ensfarvede. Ofte ere Æggene stregede, stænkede, plettede, punkterede, marmorerede eller skyløbne med én eller flere mørke Farver, som Sort, Brunt, Rødt, Graat o. s. v. I Henseende til Farverne have Æggene forøvrigt ofte meget

Overensstemmende indenfor de enkelte Slægter eller Slægtsgrupper; saaledes ere f. Ex. alle Ugleæg hvide, Æggene af alle egenlige Ænder ensfarvet hvide, gulhvide eller hvidagtigsmudsiggrønne, hos alle ægte Verlinger ere de mere eller mindre tegnede med fine Streger, o. s. v.

Æggeskallen er saa porøs, at den tilsteder Luften Adgang til Fosteret, saa at dette kan aande. Til Fosterets Udvikling fordres, foruden denne Tilgang af atmosfærisk Luft, en Varme af 30—32° R., der næsten uden Undtagelse bringes tilveie ved selve den udrugende Fugls egen Legemsvarme.

I Regelen tilkommer det Hunnen at udruge Æggene, især hos de Fugle, der leve i Flerparring, men i Enparring deltager ogsaa Hannen ofte i denne Forretning: den afløser enten Hunnen i flere Timer, medens denne selv opsøger sin Næring, eller den bringer Hunnen Føde, eller holder idetmindste Vagt i Nærheden af Reden. Der gives imidlertid nogle Arter, hvis Hanner aldeles ikke bekymre sig om Hunnerne, medens disse ruge, og som ganske overlade Ungernes Ernæring til Mødrene.

Rugetidens Varighed staaer hyppigst i Forhold til Fuglens Størrelse. I 13—16 Dage ruge: Tornskaderne, Pirolerne, Biæderne, Isfuglene, Vendehalsene, Spetmeiserne, Træpikkerne, Hærfuglene, Svalerne og alle Sangfuglene.

2—3 Uger ruge: Falkene, Skaden, Skovskaden, Ellekragen, Duerne, Stenvenderen, Stylteløberen, Snepperne, Vandsnarren, Rorhønsene, Viben, Brushønen, Muddersnepperne, Klyden, Lappedykkerne, Ternerne, Præstekraven, Vandtræderne, Rylerne, Agerhønen o. s. v.

3—4 Uger ruge: Uglerne, Kragerne, Urhønsene, Fasanen, Regnspoverne, Kobberhønsene, Strandskaden, Storken, Tranen, Heiren, Brokfuglene, Vandhøns, Maager, Rovmaager, Ænder, Dykænder, Skalleslugere, Lommer, Skarver, Krabbedykkere, Lunden o. a.

4—5 Uger ruge: Trappen, Sulen, Teisten, Skrofen, Alken, Gjæssene o. a.

5—6 Uger ruge: Ørnen, Svanen, Stormfuglen o. s. v.

Til at gjennembryde Skallen gav Naturen den unge Fugl paa Overnæbets Spids en haard Knop, som derefter falder bort. En Del af Blommen maa, indesluttet i Bugen, tjene Ungen til Næring saalænge, indtil den kan tage tilstrækkelig Føde til sig igjennem Munden; deraf kommer det, at disse unge Skabninger have en saa uformelig tyk Bug. Næsten alle ruges eller gjennemvarmes af Moderen, endnu en Tid lang efterat de ere krøbne ud af Ægget.

I Henseende til den første Beklædning afvige Ungerne meget betydeligt fra hverandre, om der end i Hovedtrækkene synes at herske en vis Regelbundethed indenfor de enkelte Ordener. Saaledes ere f. Ex. de unge Rovfugle tæt bedækkede med uldagtige, hvide Dun; Uglerne med graa; de unge Finker, Verlinger o. fl. ere nøgne; Duerne have meget tyndtstaaende, svovlgule Dun; de hønseagtige Fugle have brungule og sortstribede tætte, bløde Dun; Sumpfuglene ligeledes, dog ikke saa fyldigt, og de unge Ænder og andre Svømmefugle ere tæt beklædte med gule og grønagtige eller sorte, haarlignende Dun.

Ungernes Opklækning besørges af baade Han og Hun hos de Fugle, hvis Unger ernæres i Reden, indtil de kunne flyve; Forældrene forsvare dem ogsaa i paakommende Fare, ofte endog ved at sætte deres eget Liv paa Spil. De smaa Sangfugle flyve allerede ud af Reden efter 8—10 Dages Forløb, naar det er smukt, varmt Veir, ellers sædvanligt efter 12—13 Dage. Unge Rovfugle og Krager sidde længe i Reden, og det varer endda en Tid lang, inden de først lære selv at gribe deres Føde, hvormed de Gamle længe maae være behjælpelige. Ganske anderledes forholder det sig med de hønseagtige samt de fleste Vade- og Svømmefugle; thi saasnart Ungerne ere tørre, og de i nogen Tid have styrket sig ved Moderens Rugevarme, løbe og svømme

de omkring med hende og komme sjeldent, eller blot for at tilbringe Natten, tilbage til Reden. Hos disse Fugle overlader Hannen i Almindelighed Ungernes Opklækning, endogsaa Forsvaret imod deres Fjender, til Hunnen, medens den selv flyver bort og kun bekymrer sig lidet om dem. Desto omhyggeligere er da ogsaa Moderen for sine Unger, som den ofte med Fare for sit eget Liv forsvarer til det Yderste.

Næsten alle Fugle opnaae deres Forplantningsevne allerede i det forste Aar. Kun de Arter, hos hvilke de unge Fugle bruge mere end ét Aar for at erholde den samme Udvikling i Fjer, Farve og andre Udmærkelser som de Gamle, gjøre i Almindelighed en Undtagelse herfra og sees da ofte i Yngletiden streifende uparrede omkring uden at forplante sig det forste Aar, f. Ex. adskillige Maager og Dykkere; hos nogle indtræder Forplantningsevnen forst endnu senere.

Saasnart Ungerne ere i Stand til selv at ernære sig, overlades de til sig selv, og de Gamles Parforbindelse opløses, vel ikke for stedse, men dog for en lang Tid; faa Fugle forblive parrede hele Aaret igjennem. Med Paroplosningen indtræder Fuglenes sørgeligste Tid, nemlig:

Fældingen, en sygelig Tilstand, hvori de tabe deres gamle Fjer og faae nye istedet. Den indtræder hos alle Fugle idetmindste én Gang hvert Aar, men hos mange ogsaa to Gange. Denne Fjerfornyelse er dem nødvendig og uundværlig; thi Fjerbeklædningen slides ved den idelige Brug saaledes i et Aar, eller hos mange i Halvdelen af dette Tidsrum, at den umuligt længere kan opfylde sin Bestemmelse. Den ligesom modnes til at fældes, idet Fjerene afslides ved Luft, Sol, Stov, Rivninger og flere andre Indflydelser; Blodtillobet og altsaa dermed Fjerenes Ernæring ophorer, og den af Huden fremspirende unge Fjer stoder den gamle bort.

Fældingstiden indtræffer i Almindelighed i Juli Maaned, hos nogle tidligere, hos andre sildigere, ja hos adskillige

endog om Vinteren, som disse tilbringe i de varmere Lande, f. Ex. hos den graa Fluesnapper, Svalerne og andre Trækfugle, der først ankomme i Mai og atter forlade os i August. Hos mange Rovfugle, hos Kragearterne, Droslerne, Sangerne (Sylvierne), Duerne o. fl., der kun fælde éngang, skeer dette i Juli og August. Deres hele Væsen forandres; de smaa Skovfugles Sange forstumme; de ere stille og sørgmodige, lide vel ogsaa Smerter ved Fjerenes Gjennembrud. Dog alle Fjer falde ikke af paa engang, men efterhaanden. Mange Fugle ere færdige dermed i tre til fire Uger, f. Ex. Graagjæs, hvorimod andre, f. Ex. Spetterne, bruge ligesaa mange Maaneder. Den successive Fjerfælding finder især Sted ved Hale- og Vingefjerene og gaaer altid for sig efter visse bestemte Regler; thi samtidigt med den Fjer, der falder ud paa den ene Side af Halen eller den ene Vinge, falder netop ogsaa den tilsvarende paa den anden Side. Sædvanligvis tabe de først det næste Par, naar de nye Fjer, der kom istedet for de tabte, have erholdt deres næsten fuldkomne Udvikling, saa at Flugten vel er dem vanskeligere, men dog ikke ganske nægtet. Kun faa af de hurtigt fældende, f. Ex. Vildgjæs og Ænder, gjøre herfra en Undtagelse og kunne i nogen Tid aldeles ikke flyve.

De Fugle, der ere underkastede en dobbelt Fælding i ét Aar, lide i Regelen mindre ved Fældingen, fordi den foregaaer langsommere: den ene Gang om Sommeren, den anden om Vinteren. Hos Strand- og Sumpløberne, Brokfuglene og andre Vadefugle, adskillige Terner og mange andre indtræffer den første Fælding i August og September, den anden i Januar og Februar, medens de overvintre i mildere Himmelstrog. De fleste Arter af Vildænder have ogsaa en dobbelt Fælding, hvoraf den første begynder i Juni og den anden fuldendes i November og December.

En Mængde Fugle have et ganske andet Udseende om Foraaret end strax efter Fældingen, fordi alle de nye Fjer have en anderledes farvet Rand, som efterhaanden tabes ved

den saakaldte Bræmfælding, f. Ex. Irisken, Blodstjerten o. s. v. Paa denne Maade fremkommer Forskjelligheden i Sommer- og Vinterdragten, eller vel rigtigere: Efteraars- og Foraarsdragten, hos Fugle, der kun fælde éngang.

Foraars- eller Yngledragten fremkommer altsaa paa en dobbelt Maade: dels ved Bræmfælding og dels, hos mange Arter, ved en dobbelt Fælding. Dog gives der ogsaa nogle, der kun fælde éngang, men hvis Yngledragt dog udmærker sig ved særegne Prydelser, som først fremtræde med Parringstiden og atter tabe sig ved dens Ophør. Hos Kormoranen frembryde f. Ex. snehvide, silkeagtige, bløde Fjer imellem de sædvanlige Hoved- og Halsfjer og ligeledes en stor Plet paa Hofterne, men disse Fjer holde sig neppe til den almindelige Fælding. Hos Brushanen frembryder saaledes ogsaa den skjønne Fjerkrave ved Parringstidens Begyndelse og bortfalder med dens Ophør.

Hos de Fugle, der fælde to Gange, bestaaer Yngle- eller Foraarsdragten af ganske andre Fjer end Reise- eller Efteraarsdragten; den første straaler i Almindelighed med langt skjønnere Farver end den sidste. Hos mange er Dragternes Farve-Forskjellighed meget stor, medens den hos andre er mindre paafaldende.

Hvormeget denne aarlige dobbelte Fælding har vanskeliggjort Studiet af Fuglenes Naturhistorie, er bekjendt. Førend man lærte at kjende den dobbelte Fjervexling, herskede der en saadan Forvirring i Beskrivelserne, at man neppe var i Stand til at finde Rede deri. En og samme Fugl var, efter de forskjellige Dragter, i naturhistoriske Værker ofte beskrevet som ligesaa mange Arter. Hertil kommer endnu en tredie Dragt, nemlig Ungedragten, som den unge Fugl først aflægger om Efteraaret og ombytter med Vinterdragten. Da de Unge sildigere end de Gamle faae deres Vinterdragt, fremkommer Sommerdragten ogsaa sildigere; deraf kommer det, at man næsten til alle Aarstider træffer visse Arter i Fælding, f. Ex. Rødbenen, Rylen o. fl.

Er det unge, sildigt udrugede Fugle, da skifte de ofte ikke ordenligt i nogen Fælding før efter det første Aar, saaledes som det er Tilfældet med den almindelige Hættemaage (*Larus ridibundus*). Vil man opstille alle Hovedforskjelligheder i denne Fugls Farve og Tegning efter Fældingerne, da gruppere disse sig saaledes:

1) Den unge Fugl før den første Efteraarsfælding;
2) — — Efteraarsfugl efter denne Fælding;
3) — — Foraarsfugl efter den anden Fælding;
4) — fuldvoxne Efteraarsfugl efter den tredie, og endelig
5) — — gamle Foraarsfugl efter den fjerde Fælding.

Saaledes forholder det sig ogsaa med flere andre Maagearter og andre Fugle; ja mange erholde først den fuldstændige Dragt efter endnu flere Fældinger og efter flere Aars Forløb.

Endnu maa bemærkes, at ikke alle Fugle, der have en dobbelt Fjerfælding, begge Gange fornye Sving- og Halefjerene, hvorfor ogsaa Efteraarsfældingen, ved hvilken dette regelmæssigt skeer, kaldes Hovedfældingen.

Det er ikke alene Fjerbeklædningen, der fornyes ved Fældingen, men ogsaa Føddernes, Næbets og andre nøgne Deles Overhud. Næbets og Benenes Farve forandrer sig hen imod Foraaret hos mange Fugle. Saaledes have de fleste unge Fugles Næb og Ben en fra de Gamles forskjellig Farve. Det samme er Tilfældet med Regnbuehinden i Øiet og med de hos enkelte Fugle forekommende vortede, nøgne Øienbryn, der blive større, ligesom de opsvulmede Vorter paa samme blive meget rødere. Hos nogle fremkommer der endogsaa i Parringstiden særegne Dannelser, som man aldrig seer udenfor denne Periode, f. Ex. Vorterne omkring Brushanens Næb.

Hos en Mængde Fugle ere de to Kjøn aldeles forskjelligt farvede, og da er det i Regelen Hannen, som er udstyret med de livligste Farver (f. Ex. hos Ænderne). Hos

nogle Fugle gjør denne Forskjellighed sig gjældende hele Aaret rundt, hos andre derimod kun i Parringstiden; hos nogle viser Forskjellen sig allerede i en meget ung Alder, hos andre indtræder den først senere.

Man træffer undertiden blandt Fuglene Afændringer (Varieteter), der hverken kunne henregnes til Alders-, Kjønseller Aartidsforskjelligheder. Hele Fuglens Fjerdragt har da hyppigt en blegere eller en ren hvid (sjeldent en mørkere) Farve; de hvide Varieteter have, som Albinos i Almindelighed, røde Øine.

For at rense Fjerene betjener Fuglen sig af Badning og Pudsning med Næbet. Mange bade ofte, andre sjeldnere; mange i Vand, andre i Sand, Støv o. s. v. Honsearterne betjene sig altid af tørt Bad.

Naar vi ikke ville kalde Fjerfældingen en Sygdom, saa ere de fuldvoxne, i fri Tilstand levende Fugle vistnok kun underkastede meget faa Sygdomme. Hvor sjeldent træffer man ikke i den frie Natur en gammel Fugl som syg, naar ikke Hunger, stræng Kulde eller Beskadigelser af Mennesker eller Rovdyr have bevirket det. Endnu sjeldnere, man tor næsten sige aldrig, finder man Fugle i det Frie, om hvilke man med Sikkerhed tor antage, at de ere døde af Afkræftelse eller Alderdom. Gaves der derfor ikke saa mange Udryddelsesmidler mod Fuglene ved Mennesker, Rovdyr, Kulde o. dsl., vilde deres Mængde med hvert Aar tiltage efter en betydelig Maalestok; men den sig stedse udbredende og stigende Kultur har ikke alene havt flere Fuglearters fuldstændige Udryddelse, men ogsaa mange, især kjødædende, Arters Aftagen i hele Egne og Lande tilfølge, medens de kornædende Fugles Antal derimod synes at forøges. Hvad er der ikke allerede skeet i en Menneskealder: Søer og Sumpe ere blevne udtørrede, Skovene ere for en stor Del bortryddede, og de tilbageblevne ere udluftede, mange øde Strækninger ere blevne opdyrkede — og

mange Fugle have saaledes maattet forlade deres rolige Rugepladser. Men Mennesket selv bidrager ogsaa direkte meget til Fuglenes Formindskelse, dels forsætligt, dels tilfældigt. — Det er tilgiveligt at dræbe de Fugle, der kunne tjene os til Næring eller ere virkeligt skadelige, eller som anvendes i videnskabeligt Øiemed. Men vi see desværre ofte, af Jagtelskere koldblodigt myrde de uskyldigste Fugle, alene for Tivsfordriv og til Fornøielse, uden at gjøre den mindste Brug deraf. Naar saadanne Handlinger ikke førtes paa Ubetænksomhedens Regning, da maatte man betegne dem som skjændige Grusomheder. Af den kaade Ungdom forstyrres ogsaa forsætligt en Mængde Fugleyngel, og der gives Egne, hvor der af den Grund næsten ingen Fuglereder findes. Nogle forstyrres af Vanvare, baade af Mennesker og Husdyr, og af visse Arter samles utallige spiselige Æg.

Iblandt Pattedyrene ere Ræve, Katte, Maare, Ildere og Væseler Fuglenes værste Fjender; men ogsaa Rotter, Mus og Pindsvin ødelægge deres Yngel. Iblandt selve Fuglene ere Rovfuglene deres værste, og vel overhovedet deres allerværste Fjender.

Som oftest plages Fuglene af indre og ydre Snyltedyr, der ligeledes kunne henregnes til deres Fjender, uagtet de vel i Regelen ikke indvirke ødelæggende paa Fuglenes Helbred. De indre Snyltedyr ere Indvoldsorme, som fornemmelig opholde sig i Tarmene, men ogsaa i Aandedrætsorganerne og andre Dele. De ydre ere dels Midder, dels virkelige Insekter. Disse Snyltedyr forekomme med deres mangfoldige, forskjellige Arter hos alle Fugle, idet enhver Fugleart huser en eller flere, enten for den eiendommelige eller tildels paa forskjellige Fugle levende Arter.

Naturen har kun givet Fuglene faa Vaaben imod deres mange Fjender. Mange kunne vel slaae heftigt med Vingerne; andre bide stærkt med Næbet; atter andre kradse med deres stærke Kløer; men alle disse Vaaben ere sjeldent kraftige nok til at yde Fjendens Angreb tilstrækkelig Modstand. Derfor

er deres sædvanligste Redningsmiddel at flygte — ved at flyve, løbe eller dykke.

Nytten, som Fuglene stifte i Naturens Husholdning, er stor og mangfoldig. De bidrage til at vedligeholde en vis Ligevægt i Naturen, idet de ernære sig af Skabninger, hvis altfor store Formering vilde blive byrdefuld og fordærvelig; de insektædende Fugle udrydde en stor Mængde skadelige Insekter. Betragte vi f. Ex. om Forsommeren et stillestaaende Vand og see, hvorledes det mylrer af Myg- eller Døgnfluelarver, da skulde man troe, at hvis alle disse Skabninger lykkeligt vilde kunne forvandle sig til fuldkomne Insekter, da maatte de formørke Luften, og intet levende Væsen vilde kunne unddrage sig deres Stik o. s. v. Dog, vi see ogsaa hvilken Mængde af disse Smaadyr der opsnappes af unge og gamle Ænder, hvorledes de ere en yndet Føde for mange Vand- og Sumpfugle, og hvorledes det fuldkomne Insekt er bestemt til i Tusindvis at fylde mange Fugles graadige Maver. Der gives ogsaa andre skadelige Dyr, f. Ex. Markmusen, som under gunstige Omstændigheder kunne formere sig overordenligt og snart blive til en foruroligende Landeplage, hvor Musvaager, Ugler og andre ivrige Musefjender udryddes istedetfor at fredes. Gribbene gavne fornemmelig i de varme Lande ved at fortære en Mængde Aadsler, der ellers vilde forpeste Luften. Andre Fugle gavne ved at æde en Mængde Frø af vilde Planter, hvorved de forhindre den altfor store Udbredelse af Ukrud, eller ved at forplante mange Slags nyttige Væxter til andre Egne.

Den mere umiddelbare Nytte, som Fuglene yde Mennesket, er ligeledes betydelig. Kjødet af de allerfleste er en velsmagende og nærende Spise. Skovsnepper, Pomerantsfugle, Bekkasiner, Strandløbere, Vagteler, Drosseler og mange andre spises som Delikatesse. De fleste Sangfugle, Duer, og Høns, alle sneppeagtige Fugle, Gjæs, samt den Familie af Vildænderne, hvis Bagtaa er uden Hudlap, have velsmagende Kjød. Æggene af Høns, Viber, alle sneppe-

agtige Fugle, Ænder, Gjæs o. s. v. er ligeledes en nærende og behagelig Spise. Fjerene og Dunene benyttes til Sengklæder o. l.; de store Penneposer af Svingfjerene, især af Gjæs, Ravne og Krager, brugtes især i tidligere Tid til Skrivepenne o. s. v.; mange særegent dannede, skjøntfarvede Fjer anvendes til Prydelser. Ved deres Sang, overhovedet ved hele deres Færd, oplive Fuglene Skove, Marker og Vande, og en Egn, hvori ingen Fugl lader sig høre eller see, mangler en stor Prydelse og en herlig Oplivelse. Idet vi efterstræbe mange for deres velsmagende Kjød, er ogsaa Jagten paa disse og Fangsten af dem til stor Fornøielse. For de høinordiske Folkeslag er Fuglefangsten af største Betydning, da den næsten hele Aaret igjennem ikke blot skaffer dem deres Næring, men ogsaa Klædningsstykker og mange andre nødvendige Gjenstande.

Saa stor og almindelig den Nytte i det Hele taget er, som Fuglene stifte i Naturen, og som de ogsaa yde Menneskene, saa ubetydelig er derimod den Skade, de anrette, og som ofte kun bliver dem paadigtet. Hos mange holder Skaden Ligevægt med Nytten. Ikke faa Fugle anrette en Del Ødelæggelse, idet de nære sig af saadanne Dyr og Planter, som ere til Nytte for Mennesket (saaledes visse Rovfugle og Kornkragerne), andre, f. Ex. Kormoranen og Fiskeheiren, ved deres ætsende Udtømmelser, som ødelægge Skovene, hvor disse Fugle bygge i store Kolonier.

III. Fuglenes Taxidermi,

eller Anvisning til: paa den letteste og hensigtsmæssigste Maade at aftage, tilberede og udstoppe Fugleskind, samt om Opbevaringen af Reder og Æg.

Vil man bevare eller udstoppe Skindene af de paa forskjellige Maader dræbte Fugle, maa man forskaffe sig de til Præparationen nødvendige Redskaber og paa længere Exkursioner føre disse med sig, nemlig Knive, Pincetter, Tænger,

Trykpapir, Bomuld, hakket Blaar og pulveriseret Gibs, Kartoffelstivelse eller brændt Allun.

Naar Heden om Sommeren er stærk, og Egnen, hvor man vil jage eller fange, fjerntliggende, saa at man kan befrygte, at Fuglene fordærves, førend man kommer hjem, da maa man være forsynet med Kasser af Blik (helst blanke eller hvidmalede, som ikke saa let opvarmes af Solstraalerne) som Botaniserkasser. I disse lægges friske Blade eller Urter, f. Ex. Skræppeblade, Vandmynte o. dsl., og deri nedlægges Fuglene, efterat de først ere behandlede saaledes:

Naar man har skudt en Fugl, som er bestemt til at præpareres, strøer man strax Gibs, brændt Allun eller Kartoffelstivelse paa alle blodige Steder; Næseborene og især Næbet tilstoppes med Bomuld, efter først at være blevne rensede fra Blod eller andre Urenligheder. Vandfugle vaskes rene.

Dernæst maa man nøie mærke sig Øiets Farve, som ofte forandrer sig efter Døden, og man optegner Fuglens Længde, for at man ikke skal strække den formeget ved Udstopningen. Det er ogsaa af Vigtighed at iagttage Fuglens Færd og eiendommelige Stillinger i levende Live, for at kunne rette sig derefter ved Udstopningen og Opstillingen; desuden maa man vel mærke sig følgende væsenlige Punkter:

1) Pleier Fuglen at sidde paa Træer, eller ikke?
2) Ere Benene i siddende Stilling bedækkede af Bug- eller Lændefjerene eller ikke, og hvormeget?
3) Hvilken Stilling har Legemet i Sædet, en næsten lodret, skraa eller vandret?
4) Bærer Fuglen Vingerne høit eller lader den dem hænge; hvor langt naae de ud paa eller ud over Halen; krydse de denne eller ikke? Hvorvidt ere de bedækkede af Kappens (Overryggens) og Brystets Fjer? o. s. v.

Dernæst er det nødvendigt nøiagtigt at optegne Føddernes, Næbets, Voxhudens og alle ubefjerede Deles, f. Ex.

kjødagtige Udvæxters Farver, fordi disse ganske forandres efter Døden. Denne Forholdsregel iagttages bedst ved Hjælp af en Farvetabel, hvorpaa de sædvanligste Nuancer ere angivne.

Hvad Transporten af de paa forskjellige Maader forskaffede Fugle angaaer, da er denne ganske simpel, naar blot de foranførte Forsigtighedsregler ere iagttagne. Man tager Fuglen ved Næbet og stryger alle Fjerene glatte i deres naturlige Retning; indretter derpaa et stærkt Kræmmerhus og lader Fuglen glide ned i dette med Næbet foran, hvorved Fjerenes Forrykkelse omhyggeligt undgaaes og Føddernes strækkes ud efter Halen. En Seddel med de nødvendige Bemærkninger om Maal, Tid, Sted o. s. v. vedføies, og Kræmmerhuset lukkes uden at brække eller bøie Halefjerene. De største Fugle lægges nederst, de mindste og letteste øverst.

Det Bedste er forøvrigt paa Reiser, især i den varme Aarstid, selv at aftage og præparere Skindene efterhaanden. Man kan som oftest meget godt indrette sine Exkursioner saaledes, at man hver Aften har Tid til at behandle de i Løbet af samme Dag erholdte Fugle. Saadanne Skind maae godt gjennemtørres, førend de indpakkes.

Udstopningen bestaaer i Skindets Aftagning og den egenlige Udstopning. Efterat Armknoklerne paa begge Vinger ere brækkede tæt over Albueleddet, hvilket hos store Fugle skeer med en Tang, lægges Fuglen paa Ryggen, saaledes at Hovedet ligger til den venstre og Halen til høire Side. Under venstre Vinge gjores derefter et Længdesnit gjennem Huden fra Brystets forreste Del indtil henimod Baglemmet. Ved et let, skydende Tryk med Fingrene trække man nu Indsnittets Rande fra hinanden, fatter den ene Flig af Huden med Fingrene (hos smaa Fugle med en Pincet) og løsner Huden ved Hjælp af Fingeren og Knivens meiseldannede Skaft. Da den løsnede Hud og Randfjerene lettelig igjen klæbe ved Kjødet, bedække man Randene med Trykpapir. Naar man

har faaet Skindet løsnet paa Brystsidens forreste Parti, behandles Rygsiden paa samme Maade (efterat den brudte Overarm er gjennemskaaren), saaledes at Halsen bliver fri; denne trækkes nu noget frem og overskjæres tæt ved Kroppen. Man trækker derpaa den tilsvarende Side af Kroppen frem. Ved Hjælp af en Krog, som fastgjøres i Kroppen, ophænger man derpaa denne i en Snor, hvorved man opnaaer at kunne arbeide med begge Hænder; man nærmer sig nu den anden Vinge, hvor Knoklen ligeledes overskjæres, og Kroppen trækkes nu helt frem gjennem Hullet. Ved Hjælp af Fingrene og Kniven løsnes derpaa Skindet, indtil man naaer til Baglemmerne. Disse afskjæres i Knæleddet, trækkes frem og befries for Kjøddelene, men Skinnebensknoklen borttages ikke. Mest Opmærksomhed maa man anvende paa Ryggen, da Skindet paa denne ofte sidder meget fast og tillige er noget tyndt hos mange Fugle, f. Ex. Duer, Drosler, Spetter, Gjøge o. s. v.

Efterat Vingerne, Halsen og Fodderne ere fraskilte, hænger Skindet endnu sammen med Legemets bageste Dele, hvorfra det maa skilles med største Forsigtighed og uden at bruge Kniven formeget, inden man kommer til Gumpen eller Gjøgebenet. Halefjerenes Rødder vise sig nu igjennem Huden som to runde, ophøiede Legemer, ovenfor hvilke Gjøgebenet gjennemskjæres, efterat man i Forveien har løsnet Skindet ved Kloakaabningen (Gatboret).

Den første Forretning er nu, saa godt som muligt at rense Skindet fra de endnu tilbageværende Kjød- eller Fedtdele. Derpaa anvendes et Præservativ paa Skind og Knokler; det almindeligste, skjøndt for Mange afskrækkende, Præservativ er følgende: Arsenik og hvid Sæbe i lige Dele, kogt sammen og med en Tilsætning af Vinstensalt (*Sal tartari*), Kampher og pulveriseret brændt Kalk, en Trediedel af hvert. Ved Anvendelsen udrøres Lidt deraf i Vand og paastryges med en Pensel. I Mangel deraf kan man ogsaa benytte *Nux vomica*, Allun og *Quassia*, 2 Lod af hvert, udrørt i en Pot

Brændevin og filtreret, helst med en Tilsætning af 1 Kvintin Kviksølvsublimat. Dette Præservativ egner sig fortrinligt til at pensle Næb og Ben med. Opbevaringen maa skee paa et køligt, fugtigt, for Uvedkommende utilgængeligt Sted.

Man danner dernæst kunstige Laar (egenlig Lægge) ved at omvikle de rensede Knokler med Blaar, hvorved man dog maa tage sig i Agt for, at Omviklingen bliver for tyk. Naar dette er skeet, trækkes Skindet tilbage.

Paa samme Maade gaaer man tilværks, naar man istedetfor de sønderskudte Knokler maa anbringe kunstige af Staaltraad, der befæstes i den tilbageværende Knokkelstump og siden omvikles.

Dernæst renser man Gumpen fra alle kjødede Dele, kommer Præservativ derpaa, erstatter de borttagne Dele med noget Bomuld eller smaatskaaret Blaar og skyder den tilbage i Skindet.

Vanskeligere er Vingernes Rensning; hos smaa Fugle gaaer den lettere fra Haanden, da man ikke behøver at rense disses Vingeben lige til Spidsen, hvilket derimod saameget som muligt bør skee hos de større, forsaavidt det, ved at aabne Huden, kan gjøres udvendigt fra uden at beskadige Vingefjerenes Rødder. Knokler og den indvendige Side af Huden bedækkes ligeledes med et godt Lag Præservativ, de borttagne Kjøddele erstattes med Blaar, og Vingebenene skydes tilbage i Huden.

Nu begynder man at bortfjerne de endnu i Skindet værende Dele, nemlig Halsen og Hovedet, hvilket dels skeer ved at trække i den første, dels derved, at Skindet ligesom krænges eller trækkes bagvendt over Hovedet, hvorved baade Knivskaftet, Kniven og Neglene gjøre Tjeneste. Naar man er kommen til Ørene, maa man ikke afskjære disse, men hele Huden optages med en flad Syl, da der ellers paa dette Sted bliver en Aabning, som ikke er bedækket med Fjer.

Ved at stryge Huden ud over Øinene, bemærkes det, at den hænger sammen med Øiehulernes Rand ved en fin

Hinde, som forsigtigt maa afløses for ikke at saare det derunder liggende Oieæble, da ellers Oiets Vædsker flyde ud og aldeles fordærve de omkringværende Fjer.

Naar Huden nu saaledes er trukken tilbage til Næbroden, udtager man lemfældigt Øinene af deres Hulheder, hvilket bedst skeer med et lille, skeformigt Instrument eller, i Mangel deraf, med en meget stump Kniv, og renser derpaa hele Hovedskallen fra alle Kjød- og Fedtdele. Medmindre man af særlige Grunde ønsker at bevare Kraniet ubeskadiget og derfor foretrækker at udpille Hjernen gjennem Nakkehullet, afskjærer man nu Hjerneskallens bageste Parti. Hos Smaafugle kan dette udføres med en Kniv; til de store maa man ofte bruge en lille, fin Saug. Af den saaledes i Nakken afskaarne Hovedskal kan man nu udtage Hjernen, og skal Fuglen ikke opstilles med aabent Næb, eller den har en tyk, kjødfuld Tunge, borttages denne sidste. Hovedet forsynes derpaa, ligesom de andre Dele, med Præservativ, hvorved man dog maa tage sig i Agt for, at Noget kommer igjennem Aabningen ved Øielaagene, da Fjerene i saa Tilfælde sammenklæbes og tilsmudses.

Førend Skindet krænges tilbage, udstoppes Hovedet. Man udfylder Oiehulerne med Kugler af fugtigt Bomuld eller smaatskaaret Blaar, som forhindrer Oielaagenes altfor hurtige Tørring, saa at man siden kan give dem deres naturlige Skikkelse.

Derpaa dannes en kunstig Hals efter den naturlige, ligesaa tyk, men indtil en Trediedel kortere. Hos Fugle med kort Hals svøbes den løseligt af Blaar, men er Halsen lang, som hos Løbe- og Vadefugle, maa den omhyggeligt omvikles med Traad for at blive fast og stiv; derpaa stikkes den ene Ende deraf ind i Hjernekassen igjennem Nakkehullet eller den kunstige Aabning; for at befæste den udfyldes og tilstoppes det tomme Rum med smaatskaaret Blaar eller Bomuld.

Alle disse Arbeider ved Hovedet maae gaae saa hurtigt som muligt fra Haanden, da Hovedhuden sædvanligvis er meget tynd og tørrer hurtigt, saa at den let revner ved at trækkes tilbage. Saalænge man derfor er mindre øvet i Kunsten, gjør man bedst i at holde Huden jevnt fugtig med Vand, fornemmelig ved de mindre Fugle.

For nu at kunne trække Skindet over igjen, fatter man Hovedskallen med den venstre Haand og krænger Skindet ganske varsomt med den høire, til man først kan faae fat paa Næbet med denne, idet man med den venstre stryger Skindet over Hovedet, hvorved en i Forveien anbragt stærk Traad eller Snor igjennem Næseborene gjør god Tjeneste; men man maa dog tage sig meget i Agt for at strække Halshuden, hvilket ogsaa maa undgaaes ved Afbælgningen og Udstopningen; thi det er ellers ikke muligt at give Halsen en skjøn og naturlig Form.

Naar Skindet saaledes er vendt, blæser og stryger man Fjerene glatte og bringer dem overhovedet i enhver Henseende i deres naturlige Leie, hvorved man bedst betjener sig af en fin Naal paa et Skaft; man giver Øielaagene deres naturlige Runding, tvinger Bomuldskuglerne i Øiehulerne ud i Aabningen imellem Øielaagene, saa at de indtage Øieæblets Plads, hvilket bedst skeer ved Hjælp af en Syl, som føres ind igjennem Næbaabningen; derpaa bringes især de smaa Fjer omkring Øinene og Ørerne i Orden. Har Struben endnu ikke den rigtige Form og Fyldighed, kan man efterstoppe, hvad der mangler, igjennem Næbet, som forsynes med Præservativ.

Man kommer nu til Kroppens Udstopning og former i dette Øiemed en kunstig Krop enten af Skjæretorv (Klyner) eller af Blaar, Hø, Tang (Materialet vælges efter Fuglens Størrelse), som dog ikke maa være større, ei heller mindre end den naturlige, men derimod saa fast som muligt, hvorfor den ogsaa maa omvikles i alle Retninger med Traad eller hos større Fugle med Seilgarn. Naar den har erholdt den rigtige Form,

trykker man en Fordybning i den forreste Ende, hvori den før Skindets Krængning i Hjernekassen befæstede kunstige Hals derefter anbringes.

Denne Krop nedskydes nu først ved Gumpen, og Huden trækkes omhyggeligt derover, saa at den overalt lægger sig fast derpaa. Derpaa bringes Vingerne, især de brudte Knokler, i deres naturlige Leie, og Skindet trækkes fra alle Sider saaledes sammen over den kunstige Krop, at det overalt slutter til denne, og saaledes, at det under Vingen gjorte Snit samles. Hos smaa Fugle behøver man ikke at sye dette til, dog er det altid bedre, at det skeer.

Saa er da Fuglen udstoppet; hvad der endnu staaer tilbage, førend man begynder paa Opstillingen (hvis man ikke vil opbevare den som løst udstoppet Skind), er blot Fjerenes yderligere Ordning, samt at give Hovedet, Vingerne og Benene den rigtige Retning og Stilling.

Vi gaae nu altsaa over til Opstillingen, der bedst skeer med det samme, fordi Hudens Blødhed og friske Smidighed meget letter Arbeidet, som da ogsaa desto bedre lykkes.

Først afmaaler man Halsens og Benenes Længde paa Staaltraaden, som man vil indskyde i disse Dele, og som vælges af en passende Tykkelse. Til Halsen maa den være glødet og saameget længere end denne, at den gaaer mere end halvt ind i Kroppen, og til Benene tages saa lange Stykker, at de med den ene Ende naae til Skuldrene, med den anden ud igjennem Fodsaalen, saaledes at man dermed kan gjøre Fuglen fast paa Fodstykket. Staaltraaden til Benene gløde ikke overalt, saaledes som de fleste Anvisninger foreskrive; thi ved at undlade dette, vinder man den Fordel, at man ikke behøver den saa tyk, og at man ikke staaer Fare for at sprænge Huden paa Benene, hvorigjennem den stikkes.

Man vælger først Staaltraaden til Benene, fordi denne bestemmer Tykkelsen. Til Halsen kan man tage et Nummer finere, til Vingerne endnu et Nummer finere, og hos smaa

Fugle behøver man blot at befæste disse med Knappenaale.

Paa den ene Ende tilfiles Staaltraaden i en lang, glat Spids, paa hvilken man, som overhovedet paa al Staaltraad, der anvendes ved Udstopningen, med en fin Fil borttager al Ujevnhed. Saalangt som Traaden naaer igjennem eller nedenfor Fodsaalen, kan man gløde den, for desto lettere at kunne snoe og bøie den, naar man vil befæste Fuglen paa Grenen eller Fodstykket.

Staaltraaden til Haleroden skydes igjennem denne og saa langt ind i Kroppen i lige Retning, at Halen derved faaer en lige, naturlig Stilling. Dernæst indskydes en lignende i Hovedet; hos Fugle, der have en stærk Hovedskal, maa man først bore et Hul i denne med en Syl; derefter skyder man Traaden igjennem dette og midt igjennem den kunstige Hals, saa langt, at den naaer ned imod Benene; men det Stykke, der naaer udenfor Hovedet, afknibes saa nær ved dette som muligt med en skarp Tang, og Hovedhuden trækkes hen over Aabningen.

Efterat Fodsaalen er gjennemboret med en Syl, indskydes det til Benene bestemte Stykke Staaltraad langs med Løbet, under den hornagtige Hud, der bedækker dette, igjennem Hælen langs med Skinnebensknoklen igjennem den kunstige Læg af Blaar, og skraat ind i Kroppen tæt op til den modsatte Skulder. Det andet Stykke Staaltraad anbringes paa samme Maade, saaledes at begge krydse hinanden i Kroppen. En dreiende Bevægelse hjælper meget til at føre Staaltraaden igjennem, især hvis man hos store Fugle har Hø, Tang eller Halm i Midten af Blaarviklingen.

De fra hinanden staaende Ben bøies i Ledene. Vingerne lægges tilrette og befæstes, hos større Fugle med Hager af Staaltraad, hos mindre med Knappenaale, som trykkes saa tæt ind i Huden, at Fjerene kunne skjule dem.

Det er nu ogsaa paa den høie Tid at indsætte de kunstige Øine, som man indskyder under Øielaagene; derpaa

trækkes disse saaledes derover, som Fuglen har dem i levende Live.

Naar Fuglen er sat i Ligevægt paa Fodstykket, giver man den en naturtro Stilling. Det bidrager meget til, at Fuglen erholder et levende Udseende, naar Hovedet vender til en af Siderne, opad, nedad eller tilbage. Her maa nu Udstopperen tage alle sine Kundskaber om Fuglens Natur og gode Afbildninger til Hjælp for at kunne give den en passende Stilling. En Fuglesamling med stive, militaire Opstillinger kan være tækkelig og taalelig for Den, der ikke kjender den levende Natur; men Den, der med Livsbilledet i klar Erindring betragter disse Naturens livlige, bevægelige Børn i denne kunstige Stivhed, kan langtfra føle sig tilfredsstillet.

Næbet tillukkes ved at stikke Knappenaale fra neden igjennem Undernæbet op i Hovedet, eller ved en igjennem Næseborene trukken, under Næbet sammenbunden Traad, eller ogsaa ved at lime Over- og Undernæbet sammen, hvilket især er at anbefale, naar Næbet er langt.

For at bringe Halefjerene i Orden, sætter man dem i Klemme mellem Papir, Pap eller Træ, men herved maa dog stedse lægges Mærke til Halens Form, om denne er flad eller hvælvet, og Klemmerne indrettes da derefter.

Man omvikler og glatter hele Fuglen med fin Traad eller Strimler af Papir, som befæstes med fine Naale, saa at Skindet overalt ligger glat paa den faste Krop.

Endelig maae Fødderne heller ikke forglemmes. Det er især Vandfuglenes og Sumpfuglenes, navnlig deres, som have lappede og fryndsede Tæer, der udfordre størst Opmærksomhed; dog gjøre de Fugle, man har opstillet paa Grene, ingen Undtagelse, og man seer mange udstoppede Fugle, hos hvilke Fødderne ere ganske unaturligt bøiede.

Det er ikke sjeldent, at en Fugl har en Fjerbusk eller andre Prydelser paa Hovedet, til hvilke man særligt maa lægge Mærke, eller at Hovedet er saa tykt, at man paa in-

gen Maade kan skyde det igjennem Halshuden, hvilket f. Ex. ofte er Tilfældet med Ænder og Spetter. I denne Forlegenhed hjælper man sig med et Indsnit i Halshuden, bag paa Halsen eller under Struben, hvorigjennem Hovedet præpareres, og som da tilsyes igjen førend Udstopningen. Nogle Fugle have Kjødkamme eller andre kjødagtige Udvæxter paa og ved Hovedet; disse maae enten tørres, idet de holdes i den naturlige Stilling, eller man maa ganske bortskjære dem og erstatte dem med kunstigt eftergjorte af Vox o. dsl. Til Paastrygning af saadanne kunstigt efterlignede Dele, saavelsom af Næb og Fødder, anvendes bedst Farver, der ere revne i Terpentinolie.

De samme Regler, der gjælde for Opstillingen af friske Skind, ere ogsaa anvendelige for de tørre; dog maae disse i Forveien opblødes ved at lægge dem, indviklede i Trykpapir, i fugtigt Sand, hvori de i Forhold til Fuglens Størrelse blive liggende i én eller flere Dage, indvendigt fyldte med vaadt Bomuld, vaadt Blaar eller deslige. Man maa, især om Sommeren, paasee, at Udblødningen ikke løsner Bedækningen paa Næb og Ben; naar disse sidste ere bløde nok til at stikke Staaltraaden igjennem, maa Skindet udtages og Opstillingen udføres saa rask som muligt.

Saasnart denne er fuldført, maae Fuglene tilgavns gjennemtørres. Man opbevarer dem i Almindelighed i Glaskasser eller Glasskabe. Her ere de nogenlunde frie for Støv og Insekter. Kasserne forfærdiges bedst af tørt Fyrre- eller Grantræ; de sammenføies og limes godt og overklæbes ud- og indvendigt med stærkt hvidt Papir over Falserne. Kun Forsiden af Kassen forsynes med én eller flere Glasplader, som indpasses i en Fals paa Kassens Rande og ligeledes tættes med paalimede Papirstrimler.

I Opstillingslokalet maae Vinduerne være forsynede med mørke eller gule Rullegardiner, saa at Samlingen ikke mere end nødvendigt er udsat for Dagslyset, som afbleger Far-

verne. Hvor man har Fuglene samlede opstillede i Skabe, eller Skindene liggende i Skuffer og Kasser, kan man deri indsætte smaa Glas med rektificeret Stenkulsolie (*Oleum lithantracis rectificatum*), som fordriver og dræber Møl og andre Insekter.

Opbevaringen af Reder har, saa let den synes, dog ogsaa sine Bryderier. Det er saaledes allerede slemt, at mange med Vanskelighed og andre aldeles ikke lade sig opbevare, saa at man altsaa aldrig kan faae Samlingen fuldstændig. Til de første høre Rederne af store Rovfugle, store Sump- og Vandfugle, kort alle store, kunstløst, af grove Materialier forfærdigede Reder; til de sidste: de, der findes paa Jorden eller i hule Træer, og hvor Æggene ofte udruges uden Underlag i den blotte Fordybning. En anden Ubehagelighed ved en saadan Samling er den, at Rederne behøve megen Plads, og det er derfor bedst at indskrænke sig til en Redesamling af de mindre og mærkværdigste, samt at opstille Rederne i de samme Kasser, hvori Fuglene ere opstillede.

Reder, der ere befæstede til Grene eller Plantestængler, kan man afskjære med disse og saaledes opstille dem i Kasserne. Det er raadeligst, at Rederne komme i en hed Ovn, for at Insekter og deres Yngel, som maaskee kunne findes deri, kunne blive tilintetgjorte, forend de komme i Kassen. For at sikkre dem end yderligere mod Ødelæggelse af Insekter gjør man rettest i at overstænke dem med det omtalte Præservativ: *Nux vomica*, Allun, *Quassia*, Kviksølvsublimat og Brændevin.

En Samling af Fugleæg lader sig ikke blot let opbevare, men ved en god Behandling tabe Æggene heller ikke saa paafaldende deres Farve, og de største af dem indtage neppe saamegen Plads som en lille Rede. En velordnet, vel vedligeholdt Æggesamling afgiver et smukt Skue; men hvis den skal forene Nytte med Fornøielse, maa den

ogsaa forene Sandhed med Orden. Vil man derfor anlægge en Æggesamling og være sikker paa dens Paalidelighed, maa man først forskaffe sig Kundskab om Fuglene og derpaa selv opsøge deres Reder. Kun fra prøvede Fuglekjendere bør man optage Reder og Æg i sin Samling. Finder man en ubekjendt Rede, saa stiller man sig forsigtigt paa Lur og gjør sig Umage for at iagttage den Fugl, hvem Reden tilhører. At dette ikke er nogen let Sag, indseer Enhver, da den bedste Theoretiker her maa staae tilbage for en nogenlunde øvet Praktiker, fordi denne kjender Fuglene langt borte paa deres Stemme, Sang, Flugt o. s. v., medens hin med alle sine systematiske Kjendemærker undertiden neppe kan adskille dem i Nærheden. Den sikkreste Fremgangsmaade anvender i Tvivlstilfælde forøvrigt Den, der er grusom eller behændig nok til at dræbe eller fange den gamle Fugl paa Reden.

Det Første, man foretager sig med det til Optagelse i Samlingen bestemte Æg, er, at man tager Indholdet ud af Skallen, uden at denne beskadiges mere end nødvendigt. Man anbringer derfor et i Forhold til Æggets Størrelse ganske lille Hul paa den ene Side af Ægget ved Hjælp af et Æggebor, hvis Størrelse og Finhed for en Del maa rette sig efter Æggeskallens Tykkelse og Styrke. Ægget holdes nu saaledes, at Hullet vender nedad, hvorefter man med et tilspidset og i Enden bøiet Glasrør eller et almindeligt Blæserør puster Luft ind igjennem Hullet, saa at Indholdet trænges ud. Naar Ægget saaledes er tømt, blæser man gjennem Røret Vand ind i Ægget for at udskylle de mulige Rester af Indholdet, og Ægget lægges derefter til Tørring med Aabningen nedad, helst paa Trykpapir, der indsuger Vandet. Med frisklagte Æg gaaer dette Arbeide meget let; med de noget rugede vanskeligere, og de, hvori den unge Fugl allerede er bleven stor, kunne ofte slet ikke lade sig udblæse, men paa saadanne, længe rugede Æg løsprikkes med en fin Naal en rund Plade paa den ene Side, saa at Ungen kan tages ud

gjennem dette Hul; det løsnede Stykke Skal indlægges da ved Hjælp af Gibs og Gummi.

Opbevaringen skeer bedst i smaa Papæsker eller paa udbredte Flager af Bomuld i mørke Gjemmer, navnlig Skuffer; for at holde Støvet ude, bedækkes disse med løse Glasplader, indfattede i fine Trærammer, som passes ned i Falser paa Skufferne.

Skandinaviens Fugle.

Første Orden.

Rovfugle. *Accipitres, L.*

Næbet tykt, stærkt, som oftest kort; Overnæbet, som ved Roden er beklædt med en Hud, den saakaldte Voxhud, bøier sig krogformigt ned over Undernæbet.

De kraftige, korte eller middellange Fødder have fire, med stærke, spidse, meget krumme Kløer forsynede, i samme Plan indledede og til Gribning dannede Tæer, af hvilke stedse den ene vender bagud og den yderste undertiden er en Vendetaa.

Halen har som oftest tolv Styrere.

Fjerbedækningen er tæt, hos nogle tynd, hos andre løs tildels meget blød og hos de fleste uden synderlig Farve-Pragt. Den fornyes aarligen kun én Gang og ofte meget langsomt. Hunnerne ere ofte anderledes farvede end Hannerne og stedse, hos mange indtil en tredie Del, større end disse. De unge Fugles Dragt er tildels saa afvigende fra de Gamles i Tegning, at den har givet Anledning til mange Vildfarelser i Henseende til Bestemmelsen, saa at der indtil den nyeste Tid har hersket stor Forvirring i denne Ordens Systematik. De fleste Arter erholde først efter ét eller flere Aars Forløb den udfarvede og fuldkomne Dragt; men mange faae den allerede saasnart de kunne flyve.

Disse ensomme og uselskabelige, men modige og listige

Fugle omfatte en Mængde Arter, der ved deres frygtelige Mordvaaben, udmærkede Flyvefærdighed og Styrke ere ligesaa farlige som frygtede Fjender for næsten alle andre Fugle, svagere Pattedyr, Krybdyr og Fiske. Kun faa Arter ernære sig af Insekter eller udelukkende af Aadsel, hvortil adskillige blot i Nødsfald tage deres Tilflugt. De kunne hungre længe, nogle af de største endog i 3—4 Uger, men ogsaa fortære umaadeligt meget ad Gangen. Da Opsøgningen, Fangsten og Fortæringen af Byttet i Almindelighed koster dem betydelig Kraftanstrængelse, udhvile de sig gjerne efter Maaltidet og oppebie Fordoielsen, hvortil den skarpe Mavesaft i den Grad medvirker, at den endog tildels opløser de fortærede Knokler. Det Ufordøielige, som Fjer og Haar, opgylpe de i Form af Kugler, mest om Morgenen. De drikke aldrig Vand, men slukke deres Tørst med Blodet af Dyrene, som de fortære.

Alle Rovfugle leve i Enparring *(Monogami)*, og yngle, naar de ikke forstyrres, kun én Gang om Aaret. Næsten alle bygge store, flade, kunstløse Reder, som de gjerne afbenytte i flere Aar, og hvortil de samle Materialet i Kløerne; nogle betjene sig af andre Fugles forladte Reder; andre (Uglerne) af hule Træer. Reden anbringes forøvrigt ofte paa utilgængelige Klipper og meget høie Træer, sjeldnere i Bygninger eller paa Jorden. Hunnen ruger alene, men ernæres imidlertid af Hannen. Æggenes Antal er ofte to, sjeldnere fire, i det høieste (hos mindre Arter) 6—7.

Kjødet egner sig ikke godt til Menneskeføde og vrages endog af de fleste Rovdyr. Uagtet deres Vildhed, lade nogle Rovfugle sig saaledes tæmme, at man bruger dem til andre Fugles Fangst.

Hvad forøvrigt Rovfuglenes Nytte og Skadelighed angaaer, da finde vi her, som overalt i Naturen, et vist udjevnende Forhold. Vel kan det ikke nægtes, at Skaden, som mange af dem foraarsage ved at dræbe nyttige Dyr, ikke er ubetydelig; men man bør heller ikke oversee den Nytte, som

de yde ved at fortære Aadsler og ved at udrydde mange skadelige Dyr. Derfor skulde man ikke uden Undtagelse søge at tilintetgjøre dem alle, saaledes som det navnlig tidligere har været Tilfældet.

Jagten paa disse Fugle har sin store Vanskelighed og udfordrer øvede Skytter; dog kan man skyde dem næsten alle med Hagl. Men da de ere yderst sky og forsigtige, lykkes det ikke altid at komme dem saa nær, at Skuddet beholder Styrke nok til at gjennemtrænge deres tætte Beklædning. Man maa derfor forsigtig liste sig til dem eller staae paa Anstand hvor de holde deres Nattekvarter; ved Reden er det ofte forgjæves, men paa Kragehytten lade flere Arter sig let skyde. En kort Beskrivelse af denne interessante Jagtmethode vil her neppe være paa urette Sted. Til Kragehytten benytter man helst en Bjergugle *(Bubo maximus)*, som er opfødt fra Unge og derved bleven langt tammere end de gamle indfangede, thi disse ere meget vilde og ubændige, og det koster stor Møje og Taalmodighed at tæmme dem. For at sikkre sig for Beskadigelse af de skarpe Kløer, kan man raspe dem butte. Til Lænke tager man en stærk Læderrem, der i den ene Ende er delt i to Dele, hver af omtrent to Tommers Brede, og indrettet som en Snare; men for at denne ikke skal skjære for haardt ind i Benet, fores den med Kanin- eller Hareskind. Istedetfor en levende Ugle kan man ogsaa, skjøndt i Regelen med mindre Held, benytte en udstoppet Fugl. Stedet, hvor Kragehytten skal indrettes, vælges helst paa en lille Høi, hvor man ofte har seet Rovfugle og Krager flyve. Hytten selv gaaer 3 Alen dybt ned i Jorden, er af Træ eller Sten og med et Tag, der er belagt med Jord og tildækket med Græstorv, saaledes at det blot danner en lille Forhøining over Jordfladen. Døren og Skydehullerne maae ikke være for store, og de sidste langt videre udvendigt end indvendigt. Omtrent 12—15 Skridt fra Hytten opføres en 3 Fod høi, lille Jordtue; i Midten af samme sættes en Pæl

med en Skive, under hvilken der er en Krampe, hvorigjennem Remmen, som Uglen har om Benene, trækkes og befæstes. Denne Høi maa staae saaledes, at man igjennem Hovedskydehullet bestandigt har Uglen for Øie; thi paa dens Gebærder og Stillinger kan man see, om det er Rovfugle, eller Krager der nærme sig. Til større Bekvemmelighed, nedgraver man ogsaa nogle tørre Træer med en eller to Sidegrene, i nogen Afstand fra Hytten; men er der et naturligt, friskt Træ i Nærheden, foretrække alle Fugle dette; det maa kun ikke have ret mange Grene. Denne Jagt anvendes bedst Morgen og Aften.

De mindre Rovfugle, især Due- og Spurvehøgen, fanges lettest med et Slaggarn. I en Firkant af 3—4 Fod, helst i Læ for Vinden, sættes fire, 6 Fod høie Hasselstokke, i hvis øverste Ende, omtrent 5 Fod over Jorden, skjæres nogle skraa Indsnit nedenfra opad. Indenfor disse Stokke ophænges et Net ved at trykke de øverste Masker ind i Indsnittene. Nedentil naaer Nettet til Jorden, hvor det paa hver Side i de nederste Masker befæstes med smaa Kroge, og i Midten af denne for oven aabne Kvadrat sættes paa Jorden en Due, Kylling e. desl. som Lokkemad under et som Bur indrettet Net, saaledes at den er synlig fra alle Sider. Høgen eller Falken, som i en skraa Retning slaaer ned efter Fuglen, kommer derved til at støde imod det løst ophængte Næt; dette falder ned over den og indvikler den saaledes, at den ei let kan gjøre sig fri.

Mange Rovfugle kunne ogsaa fanges i Fælder, som Rottesaxe, Svanehalse og de bekjendte Høgebure. De første stilles enten med et Stykke Kjød til Lokkemad, eller ogsaa uden saadan paa den saakaldte Glenteskive (i ganske trælose Marker paa en tyk Pæl), hvorpaa Rovfuglene gjerne sætte sig for at udhvile sig og see sig omkring efter Næring.

A. Gribbe, *Vulturidæ.*

Næbet og Fødderne, navnlig Kløerne, ere ikke saa stærkt udviklede som hos Ørnene og Falkene, Øinene smaa; Vingerne lange; den store, ikkun svagt befjerede Kro, hvori de bære Næring til Ungerne, træder sækformigt frem. Deres Føde bestaaer fortrinsvis af Aadsler.

Gribbene gjøre megen Nytte, navnlig i de varmere Lande, ved at fortære en Mængde Aadsler, som ellers vilde forpeste Luften. Derfor fredes de ogsaa paa mange Steder under Troperne. De faa levende Dyr, de bemægtige sig, dræbe de med Næbet.

Grib, *Vultur, L.*

Hovedet lille, nøgent eller bedækket med meget korte Fjer. Næbet stort, stærkt, lige, kun i Spidsen krumboiet. Næseborene store, rundagtige. Tungens Siderande glatte.

Graa Grib, Vultur monachus, L.

Syn. V. cinereus. Gm.

Artsm. Halsen nogen ned over Midten, blaalig; de mellem Halsfjerene fremstaaende Dun danne ved den nedtrukne og derved skjulte Del af Halsen en foran hjerteformig Krave, der omgiver en mørk, befjeret, trekantet Plet. Paa Skuldrene staaer en bevægelig Fjerbusk.

Afbildn. Tab. 1. (*Vultur cinereus*) *gl. Han.*

En meget stor Fugl af 42—45″ Længde og 96—112″ Brede, samt 12—20 Punds Vægt. De hos de Gamle nøgne Steder ere hos unge Fugle beklædte med Dun; Rygfjerene have lyse Kanter. Hunnen er sædvanligvis mørkere end Hannen; forøvrigt ere Kjønnene lidet forskjellige.

Graa-Gribben beboer i store Skarer Asien og Afrika, tildels ogsaa det sydlige og sydostlige Europa, hvorfra den undertiden forflyver sig nordligere. Saaledes er den nogle

Gange seet i Hertugdømmerne, og efter Bojes Meddelelse (Isis 1822, II. p. 769), lod for en Del Aar siden et lille Selskab sig see ved Frederiksstad, hvor de havde dræbt 2 Faar. Den ene blev anskudt, holdt levende i halvandet Aar og kom siden i Stadsekretær Benickens Samling i Slesvig. Ifølge Benickens egne Meddelelser i «Beyträge zur nordischen Ornithologie» (Isis 1824, II. p. 877) blev det Exemplar, som fandtes i hans Samling, og som aldeles utvivlsomt er det samme, som omtales af Boje, vingeskudt ved Tønning i Sommeren 1811 og holdt i Fangenskab i omtrent 1 Aar. Sammesteds angiver Benicken, at et Individ af denne Art blev skudt i 1814 paa Godset Wittenberg i Holsten. For omtrent 70 Aar siden skal den, efter nu afdøde Hofjægermester Teilmanns Sigende, være skudt imellem Fanø og Sønderho. Ifølge Forf.s Optegnelser er et ungt Individ for en Del Aar siden skudt ved Fredericia af Artillerikapitain Schmidt, og i Dec. 1834 skulle, ifølge samme Kilde, 3 Individer i længere Tid have opholdt sig ved Leck og Lindeved.

Den lever næsten udelukkende af Aadsel, især af Pattedyr; yngler paa høie, utilgængelige Klipper og lægger 2 Æg.

Æggets Længde	og Brede
97mm.	67mm.
98 »	69 »
99 »	67 »

Naar den nylig har holdt et overdaadigt Maaltid, er den ikke alene let at skyde, men endog saa træg og dvask, at man kan gribe den med Hænderne.

Gyps.

Hovedet dunklædt. Næseborene lodrette, parallele med Voxhudens forreste Rand. Fjerklædningen gaaer langt ned paa Foden. Tungens Siderande besatte med stive Takker. Styrefjerenes Antal 14.

Gul Grib, Gyps fulvus, (Gm.)

Syn. Vultur fulvus, Gm. — G. occidentalis, Schl. (Bon).
Subsp. G. Hispaniolensis & fulvescens, Sharpe.

Artsm. Næbets Høide ved Voxhudens forreste Rand lig dennes Længde. Underryggens og Gumpens Fjer med lyse Skaftstriber. De underste Vingedækfjer askegraa eller gulbrunt rustfarvede. (Sharpe).

Afbildn. Ny Tavle.

Om denne Gribs Forekomst her i Landet foreligger — saavidt Udgiveren bekjendt — kun*) følgende af Prof. Reinhardt meddelte Oplysning. I Forsommeren 1858 blev et Individ anskudt i Storskoven ved Katholm (Jylland) og Dagen derefter fundet dødt paa en Mark i Nærheden af Hovedgaarden. Eieren, Kammerherre Dinesen, lod af Fødderne og Hovedet forfærdige nogle Gjenstande, som Prof. Reinhardt har havt til Eftersyn, og som vare fuldkommen tilstrækkelige til Fuglens Bestemmelse.

B. Ørne, *Aquilidæ.*

Hovedet af Middelstørrelse, Øinene rettede til Siderne. Næbet forsynet med en Voxhud, hvori Næseborene ligge.

Tæerne aldrig fjerklædte; Indertaaen og Bagtaaen, tilligemed deres Kløer, stærkest.

Fjerbeklædningen fast, Fjerene haarde og stive; Flugten som oftest høi og rask.

De ere modige, men tillige sky Fugle, som ere udbredte over den hele Verden og fornemmelig ernære sig af

*) I Kataloget over Dyrene i den herværende zoologiske Have angives den gule Grib at være »fældet et Par Gange i Danmark«, men noget Nærmere om disse Tilfælde anføres ikke. Ifølge Meddelelse fra Statsrevisor Fischer sigtes der ved det ene af dem til, at Dr. Kjærbølling havde erholdt Vingerne fra Jylland, uden at det dog nærmere vides hvorfra. I Forf.s efterladte Notitser findes Intet derom.

levende Dyr, som de gribe med de stærke, spidse og krumme Kløer; Æggene ere rundagtige, oftest plettede; de spæde Unger bedækkede med hvide Dun. Hunnen er ofte betydeligt større end Hannen og har stundom noget afvigende Farve. Ungerne ere mere spraglede og plettede end de Gamle; de Arter, som i en senere Alder have tværgaaende Pletter og Baand, have i de yngre Aar Længdepletter.

Falke, *Falconinæ.*

Hoved og Hals beklædte med Fjer.

Næbet krumbøiet, ofte lige fra Roden, hvor det har en farvet Voxhud; de i denne liggende Næsebor ere ubedækkede, rundagtige eller ovale.

Øienbrynene nøgne og fremspringende.

De hos de fleste Arter lange nedhængende Fjer paa Skinnebenet danne de saakaldte Buxer. Vingerne ere i Regelen lange, hos nogle, navnlig Høgene, forholdsvis korte, med flere eller færre stive Svingfjer.

De færdes i Skove, over Marker, Søer og Aaer, jage om Dagen og udhvile sig om Natten paa Træer, Klipper eller Taarne. De forskjellige Arter ere hverandre meget ulige i Henseende til Styrke, Mod og Rovbegjærlighed.

1ste Gruppe: Egenlige **Ørne,** *Aquilæ.*

Næbet meget stærkt, temmelig langt, lige ved Roden, stærkt krummet mod Spidsen; Sidetand umærkelig.

Næseborene skjævt ovale; Egnen imellem Næbet og Øinene besat med Børster.

Hovedet og Halsryggen bedækkede med smalle, tilspidsede Fjer.

Benene meget stærke; Fodroden befjeret til Tæerne; Mellemtaaen længst, ved Roden forenet med Ydertaaen ved en Hud; Kløerne store, krumme, spidse.

Vingerne lange og brede; første Svingfjer meget kort, fjerde og femte længst.

Ørnene udgjøre de største Arter af denne Gruppe; de ere de stærkeste og modigste af alle Fugle. De fleste Arter ernære sig af Pattedyr og større, tungtflyvende Fugle; andre fornemmelig af Fiske. I Mangel af levende Bytte falde de paa Aadsel.

a. **Land-Ørne,** *Aquila, Cuv.* (*s. str*).

Fodroden fjerklædt til Tæerne.

Kongeørn, Aquila fulva, (L).

Syn. Falco fulvus, L. — A. chrysaëtus, Nilss.

Dansk: Stenørn, Kongeørn. Norsk: Landørn, Fjeldørn, Svensk: Landtörn, Kungsörn, Guilörn.

Artsm. Hoved og Hals ovenpaa rustgule, nedenunder sorte; Kroppen ovenpaa mørkebrun, nedenunder sortagtig; den øverste Halvdel af den afrundede Hale hvid eller graaspraglet, den underste sort. Længde indtil 36″, Vingestrækningen 84″—90″; Vingerne indtil 3″ kortere end Halen.

Afbildn. Tab. I. (Falco fulvus) gl. Han. — Suppl. Tab. I. ung Han.

Hunnen er noget større, men ellers af samme Udseende som Hannen. Hos de unge Fugle er det Rustgule paa Halsen af mindre Udstrækning og mørkere Farve; Skuldre og Vinger dækkede med sorte og graabrune Fjer; det mørke Parti paa Halen brunagtigt; hvidagtige Fjerrande paa Underkroppen. Fodrodens Fjerklædning hvidagtig, hos de Gamle lysebrun.

I Overgangsalderen har Fuglen paa Grund af den langsomme Fælding en af begge Tegninger sammensat Dragt.

Man har baade hvide og hvidplettede Varieter.

Kongeørnen findes i hele Europa, det nordlige Asien og Amerika; den er i Europas Bjergegne en af de almindeligste Ørne-Arter, men hører dog heller ikke til Sjeldenheder i Danmark. Paa Efteraarstrækket forekommer den oftere end om

Sommeren og hyppigst i Skovegne. Paa den skandinaviske Halvø er den især hyppig i det Indre af Landet, men forekommer dog ogsaa ynglende langs Vestkysten, helt op til den russiske Grændse. Den er flere Gange skudt i Grib Skov ved Helsingør (Steenberg), i Lyngbygaards Skove paa Sjælland (fire Individer; ifølge Fischer), Sneveris pr. Kallundborg $^{10}/_{17}$; i det zool. Museum findes endvidere Exemplarer fra Hagestedgaard paa Sjælland, Skagen, Saxkjøbing o. fl. a. St. I Januar 1870 fangedes et Exemplar i en Rævesax i Mønsted Sogn v. Viborg (Feddersen), i Februar 1862 modtog den zool. Have et Exemplar, der var fanget levende ved Mariebo (Suhr). Stamhusbesidder E. Møller til Østrupgaard eier et Individ, der blev fanget ved Eliasminde pr. Odense. Det havde slugt et Harehoved og var ikke i Stand til at flyve. Hr. Gammelgaard modtog et Exemplar til Udstopning, der var skudt i Nærheden af Aabenraa, og som havde hele Forløbet af en Hare i Kroen. I Skovene paa Als og i Nordslesvig er den oftere bleven skudt, og der hengaaer overhovedet sjeldent en Vinter, uden at der fra Provindserne indløber Meddelelser om, at den er skudt eller fanget.

Ved det skarpe Blik, den stærke Legemsbygning og de frygtelige Vaaben forraader denne Ørn sig strax som en kjæk og mægtig Røver, der i Forsigtighed og Dygtighed overgaaer alle sine Slægtninge, hvorfor den med Rette fortjener Navn af Fuglenes Konge. Den tilkjendegiver ved enhver Leilighed sin Overmagt ved hele sin Adfærd, af hvilken Mod, Kraft, Rovgjerrighed og Klogskab fremlyse. Alle dens Bevægelser ere raske og sikkre, og man kan see, at den er sig sin Styrke bevidst. Dens Holdning er ædel; naar den sidder, holder den Legemet næsten lodret og hviler oftest paa én Fod. I Affekt faae Øinene en blodrød Farve. Den bliver let tam og lader sig afrette til temmelig store Dyrs Fangst.

For denne mægtige Røvers Angreb er intet Dyr sikkert,

som den paa nogen Maade troer sig voxen. Den slaaer saaledes ned paa Hjorte- og Raadyrkalve, unge Geder, Lam, Harer og større Fugle; ja den angriber ikke blot værgeløse Dyr, men endogsaa Katte, Hunde, Ræve og Grævlinger. Kun stor Hunger bevæger den til at gaae paa friske Aadsler.

Sin Rede anlægger den i Marts paa høie Skovtræer eller Klipper og benytter den flere Aar. Reden er 5—6 Fod i Gjennemsnit og aldeles flad. Hunnen lægger 2—3 smudsig hvide, rødbrunplettede Æg, og Ungerne underholdes af de Gamle, indtil de selv ere i Stand til at gaae paa Rov, men saa taales de heller ikke længere i Forældrenes Jagtdistrikt. I Hals Skov ved Nordsiden af Limfjordens østlige Udløb er den oftere fundet ynglende.

Æggets Længde	og Brede
69mm.	55mm.
74 »	59 »

Om Vinteren skydes den paa Aadsler og fanges i Svanehalse.

Af Keiserørnen, *Aquila imperialis, Bechst.* (*A. heliaca, Sav.*) findes en Afbildning paa Tab. LV (Supplementtavle). Hvorvidt de i Tillæget til første Udg. af Danmarks Fugle anførte Meddelelser om denne Fugls Forekomst her i Landet ere tilstrækkelige til, at den tør betragtes som hørende til vor Fauna, synes tvivlsomt: Teilmann «vil have bemærket den» paa Vestkysten af Jylland (Haandbog S. 4); Apotheker Mechlenburg «har iagttaget den» ved det saakaldte Skæferhus i Nærheden af Flensborg, idet han tydeligt kunde skjelne de hvide Skulderpletter og i Flugten de spraglede Vingefjer. Endelig har Herredsfoged Gad i Sæby meddelt Forf., at der i det nordøstlige Jylland undertiden forekommer en Ørn af Kongeørnens Størrelse, med hvide Pletter paa Skuldrene, og som af Jægerne benævnes «Speilørn». Den unge Fugl er gulgraa med brun Baghals og Ryg, brunsorte Svingfjer og brun Hale med lys Spids.

Skrigørn, Aquila nævia, (Gm).

Syn. A. clanga, Pall. — A. bifasciata, Hornsch. (*non Gray*).

Artsm. Den afrundede Hale mørkebrun, med mange lyse, smalle (ofte utydelige) Tværbaand; Hovedet brunt; Fodroden paafaldende lang og tynd, Kroppen glindsende mørkebrun.

Afbildn. Tab I. (*Falco nævius*) *gl. Han.* —. *Suppl. Tab. I. ung Han.*

Hannens Længde er 24—25″, Vingestrækningen 64 – 66″, Hunnen er af samme Farve som Hannen, men større; den har en Længde af 26—27″ og et Vingefang af 68″. Om Sommeren afbleges Fjerklædningen meget, saa at Hoved og Hals blive paafaldende lyse og de øvrige Fjer erholde lysere Rande. Ungdomsdragten kjendes let paa den overalt rustgulplettede Fjerklædning og den gulgraa Iris, der med Alderen bliver brunliggul.

Skrigørnen har egenligt hjemme i det sydlige og østlige Europas Skove, det nordlige Asien og skal heller ikke være sjelden i Ægypten. I det nordlige Tydskland er den sjelden; dog skal den have ynglet i Mecklenburg (Zander) og er skudt ved Slesvig (Faber. Ornith. Not. Pag. 7). Et Exemplar fra Holsten (Major Wøldike) findes i det zool. Museum. Ifølge Forf.s Optegnelse blev i Nov. 1855 et ungt Individ skudt paa Møen og af Konservator Scheel udstoppet til Kongen. Ved Bindesbøl (Fjeldsted Sogn) i Fyen blev den, ifølge Meddelelse i Fyens Stiftstidende, skudt i Slutningen af Okt. 1868. Efter Mechlenburgs Angivelse har Skrigørnen ynglet i flere Aar i Stenderup Skov mellem Flensborg og Slesvig, hvorfra han erholdt baade unge og gamle Individer samt Fragmenter af Æggene. I Norge vides Skrigørnen endnu ikke at være truffen, hvorimod der fra Sverrig kjendes to Exempler paa dens Forekomst, det ene fra Skaane, det andet fra Lapland.

I Levemaade har den meget tilfælles med Musevaagen; den er træg og langsom og blandt Ørnene unægtelig den mindst behændige, saa at den kun anfalder mindre og værgeløse Dyr. Forøvrigt er den sky og forsigtig, men dog ikke mere, end at den kan fældes ved Reden. Sit høitlydende Skrig lader den ikke sjeldent høre.

Fugle indtil en Agerhønes Størrelse, smaa Pattedyr, Krybdyr og Padder, især Frøer udgjøre dens Hovednæring.

Den bygger Rede i høie Skovtræer, og Hunnen lægger

i Slutningen af April eller i Mai 2—4 rundagtige, hvide Æg med brune Pletter og Punkter.

Æggets Længde og Brede

57mm.	48mm.
65 »	51 »

Da den er meget sky og forsigtig, maa man liste sig til den fra et Baghold, naar man vil skyde den. I Høgeburet og Rovfuglenættet lader den sig undertiden fange.

Ved at fortære mange skadelige Insekter og Mus, stifter den megen Nytte.

b. **Hav-Ørne,** *Haliaëtus, Savigny.*

Kun halvt fjerklædt Fodrod; Lægfjerene (Buxerne) lange.

Hvidhalet Havørn, Haliaëtus albicilla, (L).

Syn. Falco albicilla, L. — *Aquila albicilla, Brehm,* — *Falco ossifragus, auct.* (ung).

Dansk: Havørn, Gaaseørn, Fiskeørn, hvidhalet Ørn. Norsk: Havørn, Søørn. Svensk: Hafsörn. Færøisk: Ørn. Islandsk: Ørn. Grønlandsk: Nektoralik, Tertersoak.

Artsm. Næbet i Ungdommen sortagtigt, med Alderen gult. Voxhuden samt den nøgne Del af Fodroden og Tæerne lysegule. Den tilrundede hvide Hale mørk-brunplettet hos de unge Fugle, hos de Gamle renhvid, og ikke længere end de sammenlagte Vinger. Den gamle Fugl brungraa; Hovedet og Halsen smudsig gulbrunhvid, Iris gul. Yngre Fugle overalt mørkere end de Gamle.

Afbildn. Tab. I. (*Falco albicilla*). *gl. Han.* —. *Suppl.* Tab. I. *ung Han.*

Længden 34—36″, Vingestrækningen 85—91″. Hunnen, der stedse er større end Hannen, afviger blot ved lysere Farver; den er mere graa paa Hovedet og har flere hvide Pletter paa Brystet og Ryggen end hin. Først med det 8de Aar skulle de erholde deres udfarvede Dragt. I Januar 1864 blev et Exemplar skudt ved Ulfshale, med lysegult ens-

farvet Hoved, Hals og Bryst, hvid Ryg, askegraa Hale, Buxer og yderste Svingfjer (Telegraphist Petersen).

Denne Ørn er ikke sjelden i det nordlige Europa, Asien og Amerika; i Kystlandene og paa Øerne er den især almindelig. I Norge træffes den hyppigt ynglende langs hele Kysten fra den russiske Grændse ned til Hvaloerne, talrigst paa Lofoten og de andre Øer indenfor Polarcirkelen. I Sverrig er den om Vinteren temmelig almindelig langs Sydkysterne; om Sommeren findes den hyppigere i Halvøens nordlige Del. Paa Færøerne træffes den ikke saa hyppigt som paa Island. I Danmark er den ikke sjelden, især om Vinteren, da den undertiden sees ifærd med at fiske paa drivende Isstykker og ved Iskanterne; stundom angriber den saa store Sødyr, at den maa betale sin Dristighed med Livet, idet disse trække den med sig ned i Dybet. Den streifer ogsaa ofte til Egne, der ere fjernt fra Vandet, dog gjælder dette især yngre Fugle. Den forekommer hyppigt ved Tarm (Ringkjøbing Fjord) og ved en Mængde større Indsøer her i Landet, saa at den om Efteraaret, Vinteren og Foraaret viser sig mange Steder og temmelig hyppigt skydes her. I Vendsyssel traf Fischer den stundom i Flokke ved oversvømmede lave Aabredder. I sin Opførsel har den kun lidet Ædelt; den er træg og feig og flygter, naar dens Fjende viser Mod. Af Ravnen lader den sig saaledes skræmme.

Dens Føde bestaaer ikke blot i større Salt- og Ferskvandsfisk, men den tager ogsaa unge Sælhunde og Søfugle fornemmelig om Sommeren. Om Vinteren forfølger den især Pattedyr, som unge Hjorte, Raadyr og Harer, samt store Fugle, f. Ex Gjæs; den røver da ogsaa undertiden Husdyr, som Lam, Grise, Faar og tamt Fjerkræ. I Norge, hvor der gives mange af disse Ørne, anfalder den undertiden i Selskab det større Kvæg. Paa Aadsel gaaer den til enhver Tid. For nogle Aar siden slog en Havørn i en Skov ved Roeskilde ned paa en Mand, som var klædt i en Skindtrøie. Den havde slaaet sine Kløer saa fast i denne, at Manden,

forinden Ørnen kunde frigjøre sig, fik Tid til at trække Trøien af, viklede Ørnen ind i den og bragte den til Kjøbenhavn, hvor han solgte sit Bytte.

Havørnen yngler baade paa høie og lave Træer, helst i Nærheden af Havet eller Søer. I Marts anlægger den Reden, og først i April, undertiden lidt tidligere, lægger Hunnen 2, stundom 3 hvide Æg.

Æggets Længde	og Brede
76mm.	58mm.
80 »	63 »

Underlaget i Reden bestaaer af armtykke Grene. I Jylland yngler den i Hals- og Oxholm-Skove ved Limfjorden og i flere Skove i Vendsyssel, samt ved Boller pr. Horsens, Nørholm pr. Varde, Meilgaard ved Grenaa, ved Silkeborg, Moesskov ved Hobro o. a. St. I den store Vildmose, hvor der ingen Træer findes, har den af Tørv og Ris dannet en Høi, der er synlig over hele Mosen; paa denne Høi skal den i mange Aar have havt sin Rede. I den lille Vildmose S. f. Limfjorden skal der findes en lignende Redehøi (Fischer). I 1868 (d. 6te April) traf Feddersen den med Unger i Hald Bøgeskov v. Viborg. Fra 1857—61 ynglede den aarligt i en Skov ved Skarritsø under Dragsholm Gods. I 1854 ynglede den i Thoreby Storskov paa Lolland, i 1857 i Bogenæs Skov ved Roeskilde, og paa Baroniet Adlersborg skal den ifølge Forf.s Optegnelser yngle aarligt. I 1845 saaes dens Rede paa en Sandklit, S. for Ringkjøbing Fjord, hvor den Aaret tilforn havde havt Unger; Klitsiderne vare ligesom gjennemkalkede af Ungernes Exkrementer. I Fyen skal den yngle ved Vedelsborg. Hr. Kandidat Dahl i Roeskilde har meddelt Forf., at to Par have ynglet ved Mariebo Sø. Efter Fabers Notitser har den ynglet ved Herlufsholm og Helsingør.

Den skydes paa Aadsel eller fanges i Rævesaxe. Forstraad Brühl paa Gjøddinggaard har meddelt Forf., at en Bonde i hans Egn havde dræbt en Gaaseørn med en Stok;

formodenligt kort efter at den har holdt et overdaadigt Maaltid. — Naar man hen imod Aften lægger Mærke til, hvor den tager Nattesæde i Træerne, kan man, helst ridende, liste sig til at skyde den. Anskudt er den farlig at nærme sig. At den i de Egne, hvor den forekommer hyppigst, anretter en Del Skade, fremgaaer af det ovenfor Anførte. Paa Færoerne skal det tidligere have været Tilfældet, at Den, som dræbte en Havørn, kunde, ved at indlevere dens Næb til Landfogeden, befrie sig for Livstid fra at svare «Næbbetold» (se herom under *Corvus corax*).

At den nordamerikanske *Hal. leucocephalus* (*L*) skulde være truffen i Danmark, er meget usandsynligt. De forskjellige Beretninger, som Forf. giver i nærværende Arbeides 1ste Udg. angaaende dens Forekomst her i Landet, ere neppe tilstrækkeligt sikkre til, at man derefter tør indlemme den i vor Fauna. Boie angiver, at den flere Gange er seet ved Norges nordlige Kyster i 1817, men denne Meddelelse beroer efter al Sandsynlighed paa en Feiltagelse.

c. **Flod-Ørne.** *Pandion*, Savigny.

Fodroden nøgen; ingen Lægfjer (Buxer); Ydertaaen kan dreies frem og tilbage (Vendetaa); Kløerne trinde, 2den og 3die Svingfjer længst.

Almindelig Flodørn, Pandion haliaëtus, (L.)

Syn. Falco haliaëtus, L.

Dansk: Fiskeørn, Fiskehøg, Gleie, (*Thy*). Norsk: Fiskeørn, Fiskegjøe, Blaafot. Svensk: Fiskljuse, Fiskhök, Fisktjuf. Færøisk: Ørn,

Artsm. Voxhud og Fødder lyseblaa, Iris gul; Benene kortfjerede, uden Buxer, rue, skarpt skjællede og ligesom Tæerne meget stærke, Saalerne skarpt vortede. Fra Næbet gjennem Øinene langs Siderne af Halsen en bred, mørkebrun Stribe. Overkroppen brun med smalle, hvidagtige Fjerrande; Underkroppen hvid, med brune Pilpletter paa Brystet og Kraven. Halen, der er kortere end de sammenlagte Vinger, har 6 mørke Tværbaand.

Afbildn. Tab. II. (*Falco haliaëtus*). *gl. Han.*

Længde 24—28″, Vingestrækning 52—64″. Hunnen

er større end Hannen, og dens hvide Nakkefjer gaae ikke saa langt ned paa Baghalsen som dennes. Førend den første Fælding ere Ungerne ganske hvide underneden, og Hoved og Hals ere meget hvidplettede.

Flodørnen opsøger og beboer fortrinsvis Egne, der ere forsynede med Søer og Skove, hvorfor ogsaa skovbegrændsede Søer og Floder eller Aaer ere dens Ynglingssteder. Den er udbredt over saa godt som hele Jorden, men Mangel paa Næring tvinger den ofte til at forlade de Lande, hvor Vandene om Vinteren ere bedækkede med Is. Paa Vandringer træffes den ofte i smaa Selskaber, i Regelen dog parvis eller enkelt. Om For- og Efteraaret sees denne lille Ørn jevnlig ved Søer og Aaer, og den er ofte skudt hist og her i de danske Provindser. Paa Bornholm er den hidtil ikke iagttaget, og paa Færøerne er den, saavidt vides, kun skudt én Gang. I Norge er den især almindelig i Landets østlige Dele.

Flodørnen er, efter Udseende og Holdning at dømme, en ædel Rovfugl af stort Mod og ikke ubetydelig Styrke; den udmærker sig ved sin svævende lette, ofte umaadeligt høit stigende Flugt. Man seer den sidde hele Timer paa Stene, Bakker, Pæle eller Træer, og nogle Gange om Dagen bestryger den speidende Vandfladerne.

Dens Næring bestaaer næsten udelukkende af Fiske, som den snapper med stor Færdighed, idet den styrter sig ned i Vandfladen ofte fra en temmelig betydelig Høide, og dykker under. Undertiden finder man Vandrotter i dens Kro.

Sin temmelig store Rede anlægger den paa Træer i Nærheden af Vand, og Hunnen lægger 2—4 brunt plettede Æg.

Æggets Længde	og Brede
$60^{mm.}$	$45^{mm.}$
68 »	50 »

I Skovene ved Holsteinborg i Sjælland skal der for omtrent 40 Aar siden have ynglet mange Par, og den yngler endnu paa Lolland, (Guldborgland, Nysted, Horeby) og Falster.

Forfatteren modtog dens Æg fra Mols og fandt selv den 7de Mai 1852 12 Par ynglende i Nordre Skov ved Nysted, alle i forladte Storkereder, hvis oprindelige Beboere vare blevne fordrevne efter morderiske Kampe. Kandidat Dahl i Roeskilde angiver den som ynglende ved Skjoldnæsholm her i Sjælland samt ved Korselitze paa Falster.

Paa sidstnævnte Sted fandt Melchior i April 1824, 5 Reder med 2 à 3 Æg i hver. Ifølge hans efterladte Notitser traf han den hyppigt ynglende i Skoven ved Knudshoved*). I Prof. Reinhardts «Ornithologiske Smaanotitser til Landets Fauna» (Vidensk. Meddelelser fra d. naturh. Foren. 1863), hedder det, at nuværende Prof. Steenstrup d. 12te Juni 1834 i Nærheden af Hillerslev i Thyland havde faaet en Flodørn, skudt paa Reden, som var bygget inde imellem Rørene ved Bredden af en lille Sø, og at Archivarius Winther har fundet denne Fugls Rede ved Furesoen, dybt inde imellem Sivene og Rørene langs Bredden, opbygget som en Tue, paa hvis Top den egenlige Rede befandt sig. Rigtigheden af disse Angivelser kan selvfølgelig ikke benægtes, men det ligger dog ikke fjernt at antage Muligheden af en Forvexling med *Circus aeruginosus*, der som bekjendt yngler baade ved Søerne i Thyland og ved Furesøen. At Fuglen, som Prof. Steenstrup erholdt, var en Pandion, kan naturligvis ikke betvivles, men der haves ingen Sikkerhed for, at den omtalte Rede virkelig tilhørte den. Endnu tvivlsommere synes Rigtigheden af den anden Angivelse at være, thi det er vanskeligt at forstaae, at Flodornen skulde vælge en Lokalitet som den anførte i en Egn, hvor der er fuldt op af Træer. Det er imidlertid bekjendt, at man undertiden træffer saadanne Anomalier med Hensyn til Fuglenes Redebygning

*) Anm. I Tillæget til 1ste Udgave af nærværende Arbeide angives, at Flodørnen for længere Tid siden hvert Aar havde sin Rede paa en lille Holm i Kobberdammen ved Kronborg Geværfabrik. I den nævnte Dam findes imidlertid ingen Holm; muligvis beroer Angivelsen paa en Forvexling med Bondedammen.

(jfr. f. Ex. *Falco peregrinus* og *Corvus corone*), men Udgiveren har dog villet henlede Opmærksomheden paa det Usandsynlige i de ovenfor meddelte Angivelser.

Denne lille, men yderst sky og forsigtige Ørn er lettest at skyde i samme Øieblik, som den skyder frem af Vandet med Bytte, eller medens den fortærer dette. Ved Kragehytten sees den sjeldent. Men ellers fanges den paa Rævesaxe med derpaa befæstede levende Fiske, som stilles paa Pæle under Vandet eller ved Bredden.

Skaden, den foraarsager, strækker sig blot til Fiskedamme; der gives desuden saa faa Individer hertillands af denne Ørn, at Skaden ikke er af synderlig Betydning.

d. Slange-Ørne, *Circaëtus, Vieillot.*

Fodroden lang og nøgen, beklædt med skarpe Skjæl. Tæerne korte; den yderste og mellemste ved Roden forenede ved en Hud. Skinnebenene forsynede med Lægfjer. Fjerklædningen lang og løs ligesom hos Vaagerne (*Buteo*). Næbet stærkt krummet og uden Tand.

Europæisk Slangeørn, Circaëtus gallicus, (Gm).

Syn. Falco gallicus, Gmel. — F. leucopsis, Bechst. — F. brachydactylus, Temm. — Aquila brachydactyla, Mey.

Dansk: Slangeørn.

Artsm. Voxhud og Fødder lyseblaa, Iris gul, omkring Øiet en hvid Dunplet; Overkroppen brun, Underkroppen hvid, med lysebrune eller rustgraa Pletter; Halen med 3 mørke Tværbaand og hvide Styrespidser.

Afbildn. Tab. II. (*Falco brachydactylus*). *gl. Han.*

Længde 24—26″. Vingestrækning 60—62″. Halen 11½″, ikke udenfor Vingespidserne. I Habitus staaer den imellem Ørnene og Vaagerne. Hunnen har samme Tegning som Hannen, men er større. Ungdomsdragten kjendes paa

den meget mørke Overkrop og den lyst rustfarvede eller blegt rødbrune, lidt hvidplettede Underkrop, de utydelige Halebaand og de hvidgraa Fødder.

Denne hertillands meget sjeldne Ørn har hjemme i de sydlige europæiske Lande og kommer kun ganske undtagelsesvis hertil i den varme Aarstid.

I Udseende har den, forfra betragtet, ved første Øiekast mest Lighed med en Ørn, men seer man den fra Siden, tror man at have en Vaage for sig, hvilken Fugl den ogsaa mest ligner i sin Adfærd. Den er en træg, godmodig Fugl, hvis Blik snarere røber Frygtsomhed end Grusomhed.

Dens Næring bestaaer vistnok næsten udelukkende i Padder og Krybdyr, især Slanger.

Sin Rede bygger den i Skove paa høie Træer og lægger 2—3 hvide svagt blaalige Æg, der i Farve ligne Æggene af *Astur palumbarius*. De ere, som Rovfuglæg betragtede, ualmindeligt store i Forhold til Fuglens Størrelse; idet deres Længde varierer imellem 67$^{mm.}$ og 75^{mm}; Breden er 55$^{mm.}$ — 56$^{mm.}$ Den skal, efter Benicken (Isis 1824), have ynglet i en Skov ved Slesvig, dog kun ét à to Par, som havde holdt sig i flere Aar, uagtet flere Gamle vare blevne bortskudte om Foraaret, af hvilke adskillige fandtes i hans Samling. Ornithologen Emil Hage har bekræftet det, og Apotheker Mechlenburg ligeledes. Ifølge Forf.s Optegnelser har den efter Mechlenburgs Angivelse ynglet i Kobbermølle-, Aarup- og Kliplev Skove; fra sidstnævnte Sted erholdt Mechlenburg d. 12te Juli 1832 en gammel Hun og de næsten flyvefærdige Unger. Efter Teilmann er den skudt ved Endrupholm. Den 10de Aug. 1859 blev den skudt i Hanneved Skov (ved Flensborg), hvor den havde sin Rede; den næsten fuldvoxne Unge blev opklækket af Telegraphist Petersen i Flensborg og kort efter indlemmet i den herværende zool. Haves Samling. I Kroen paa det dræbte Individ fandtes en levende og tre døde Hugorme. Det følgende Aar indfandt der sig atter et Par i samme Skov, men det forsvandt snart,

og efter den Tid er Slangeornen, saavidt vides, ikke bemærket der. I 1854 ynglede den i Dravit Skov ved Tønder, hvorfra Pastor Dahl i den nævnte By havde dens Æg.

Paa den skandinaviske Halvø er den hidtil ikke bemærket.

For at skyde den maa man yderst forsigtigt liste sig til den, thi den er meget sky.

2den Gruppe: **Glenter,** *Milvi.*

Næbet sammentrykt, lidt langtrukket, med en stor Krog og enten aldeles ingen eller dog kun en meget but Tand; Næseborene ovale, Mundvigen midt under Øiet; Egnen mellem Øie og Næb dækket af Børster; Hoved- og Halsfjerene lange, spidse.

Fodroden kort, fortil halvt fjerdækket, forøvrigt belagt med Tværplader; Ydertaaen ved Roden forenet med Mellemtaaen ved en Hud.

Vingerne naae til Enden af den gaffelformigt udskaarne Hale; 4de Svingfjer længst.

Disse temmelig store Rovfugle ere rædde og feige; de angribe altid deres Rov paa Jorden, aldrig i Flugten. Deres meget lange Vinger og brede Hale gjør Flugten let, høi og skjøn. Saaledes seer man dem ofte ligesom svømmende i Luften at beskrive Buer og Kredse i en umaadelig Høide. Det ørneagtige Næb og de smalle, spidse Hoved- og Halsfjer minde om Ørnene.

Rød Glente, Milvus regalis, Briss.

Syn. Falco milvus, L. — Milvus ruber, Brehm.

Dansk: Glente. Norsk: Glente. Svensk: Glada, Glänta (Skaane), Ormvåka (Smaaland).

Artsm. Overkroppen rustbrun med lysere Fjerkanter: Hovedet hvidagtigt, Halsen rustrød, begge med brune Skaftstreger; Halen dybt kløftet, rødbrun med sortagtige Tværstreger; Fodroden halvt befjeret og gul; Næbet sort; Iris sølvgraa, med Alderen gul.

Afbildn. Tab. IV. *(Falco milvus) gl. Han.*

Hunnen er større og har en blegere Hale samt mere Hvidt paa Brystet; Rustfarven er overhovedet meget lysere, og de sorte Pletter paa Midten af Fjerene ere mindre.

Ung Fugl før den første Fælding: Øieringen brungraa; Strube og Kinder hvide med brune Streger i Øreegnen; Issen og Baghalsen gulagtighvide med rustrøde Pletter; Ryggen og Skulderfjerene brune med gulagtige Kanter; Brystet rustrødt med gulagtige Pletter; Lægfjerene lysere end Brystet; Halen ovenpaa rustrød, lidt brunplettet, nedenunder hvidagtig med enkelte mørke Tværpletter.

Hannens Længde 25″, Vingestrækning 60″.
Hunnens — 28″, — 66″.

Glenten er hos os en Trækfugl, som om Sommeren findes næsten overalt i vore Skove. I Vendsyssel træffes den langtfra saa hyppigt ynglende som paa Øerne, og paa Bornholm vides den end ikke med Sikkerhed at være bemærket. Den ankommer sidst i Marts eller først i April og er en af Foraarets sikkreste Bebudere; i Oktober forlader den os. Efter afd. Apotheker Steenbergs Optegnelser ankom den til Helsingør:

1823 den 2den Marts
1825 — 10de —
1833 — 25de —
1837 — 18de —

og efter Melchiors Notitser til Herlufsholm:

1823 den 4de Marts
1824 — 2den —
1825 — 28de Februar
1827 — 3die Marts
1829 — 9de —
1831 — 3die —

I Veileegnen saaes den i 1848 den 29de Febr. Den er udbredt over hele Europa. I de sydligere Egne af vor Verdensdel er den Standfugl og derfor hyppigere. I Norge er den ikke saa almindelig som i Danmark; ynglende træffes den kun i Landets sydøstligste Udkant og forekommer i det

Hele taget kun sparsomt. I det sydligste og mellemste Sverrig er den temmelig almindelig. Den er sky, forsigtig og listig, i det Hele taget feig, men dog undertiden saa dristig, at den tager det tamme Fjerkræ bort fra Husene.

Ungt Fjerkræ, overhovedet mindre Fugle, smaa Pattedyr, undertiden vel ogsaa Krybdyr og Fiske, udgjøre dens Næring. Dog falder den ogsaa paa Aadsel.

Den store, flade, af tørre Grene byggede og med blødt Stof forede Rede anlægges paa høie Skovtræer eller i tætte Ellebugster, ikke høit fra Jorden. I sidste Halvdel eller henimod Slutningen af April, stundom først i Mai lægger Hunnen 2—4 smudsighvide eller grønagtige Æg, bestrøede med mange smaa og nogle større leverfarvede Pletter.

Æggets Længde og Brede:

55 mm.	42 mm.
59 »	46 »

Ved Kragehytten og paa Aadsler er den let at skyde, og den gaaer ligeledes i Rovfuglefælder og Garn. Paa Rottesaxe, med en død Fugl, Muldvarp eller deslige, fanges den ogsaa.

Ved at fortære Aadsler, en stor Mængde Mus og andre skadelige Dyr er Glenten en nyttig Fugl; Skaden, den undertiden anretter ved at røve de unge Fjerkreaturer, er mindre betydelig.

Sort Glente, Milvus niger, Briss.

Syn. Falco ater, L. — F. parasiticus, L. — F. fusco-ater, Mey. Milvus ater, Brehm.

Artsm. Overkroppen sortebrun; Halen tegnet med mange smalle, sorte Tværbaand, kun svagt gaffeldelt.

Hunnen er lidt mørkere og større end Hannen; hos de unge Fugle er Voxhuden og Fødderne lysere, Iris mørkere; Hoved og Nakke med rustgule Fjerspidser og mørkebrune Skafter; den øvrige Overkrop brun eller rødagtig-mørkebrun med graagule Fjerkanter; Bryst, Bug, Undergump og Lægfjer brune med lysere Striber og mørkebrune Skafter.

Hannens Længde 22—24″, Vingestrækning 52—54″.
Hunnens — 24—26″, — 60″.

Nogen virkelig Berettigelse til at optage denne Art blandt Danmarks Fugle har Udgiveren ikke kunnet finde. Den eneste Grund dertil har Forf. uden Tvivl søgt i Naumanns Angivelse (Naturgesch. d. Vögel Deutschlands I. p. 342): «ist schon in Preuszen und Dänemark selten.» Da imidlertid Muligheden for dens Forekomst her i Landet ikke kan siges at ligge fjernt, har Udg. anseet det for rettest ikke helt at lade Arten uomtalt.

Den er en Beboer af den gamle Verdens sydligere og østligere Himmelstrog. I det nordlige Tydskland, hvor den dog er sjelden, falder dens Træk paa samme Tid som den røde Glentes. Dens sædvanlige Opholdssted er Skove, der have Vand i Nærheden.

Fiske udgjøre nemlig dens Yndlingsføde; dog forsmaaer den heller ikke Frøer, Mus og unge Fugle, Insekter og i Nødsfald Aadsler.

Sin Rede bygger den paa høie Træer og lægger i Midten af Mai 2—4 Æg af Udseende, Form og Størrelse omtrent som den røde Glentes.

Æggets Længde og Brede:

52 mm.	41 mm.
58 »	46 »

Den er vanskeligere at skyde end hin; en Rottesax, lagt under Vandfladen, med en Fisk til Lokkemad giver den letteste Fangst.

3die Gruppe: **Vaager**, *Buteones*.

Næbet svagt, med en meget afrundet, ofte utydelig Tand; Hovedet bredt; Kroppen tyk og plump.

Fødderne med en temmelig stærk og kort Fodrod; korte, plumpe Tæer; Kløerne forholdsvis temmelig svage og kun lidt krummede.

Vingerne af Middellængde og brede; 1ste Svingfjer meget kort, 4de længst; Fjerklædningen temmelig lang, blød og løs.

Vaagerne ere dovne, modløse, langsomme og sky Fugle, som man ofte seer lure paa deres Rov i hele Timer fra en ophøiet Gjenstand, eller der at udhvile sig efter et Maaltid. Deres Næring bestaaer i alle Slags Smaadyr, baade Hvirveldyr og hvirvelløse; de kunne ikke fange i Flugten.

a) Musevaage, *Buteo, Bechst.*

Almindelig Musevaage, Buteo vulgaris, Bechst.

Syn. *Falco buteo, L.* — *F. communis, variegatus, versicolor, albidus, L.* (De forskjellige Varieteter.)

Dansk: Musevaage. Norsk: Musvaage, Skjorvingesvaag. Svensk: Ormrvråk, Qvidfogel, Musvåg, Musvråk, Slaghök.

Artsm. Voxhuden noget ophøiet og gul ligesom den næsten nøgne Fodrod; Øieringen brun eller graa; Skafterne paa Sving- og Styrefjerene hvide; Vingerne næsten af lige Længde med Halen, der har 10—12 graa Tværbaand; Overkroppen mørkebrun; Underkroppen af samme Farve eller smudsighvid med talrige mørkebrune Pletter.

Afbildn. Tab. IV. *(Falco buteo) gl. Han.*

Der gives talrige Afændringer i Farve og Tegning, f. Ex. sortebrune, mørkebrune, graabrune, brune, rødbrune, plettede, næsten hvide og (yderst sjeldent) renhvide.

Hannens Længde 20—21″, Vingestrækning 44—48″.
Hunnens — 22—24″, — 46—50″.

Imellem Han og Hun finder ingen anden Forskjel Sted end i Størrelsen, og ligesaalidt kunne de Unge med Sikkerhed adskilles fra de Gamle.

Den almindelige glatfodede Musevaage er hos os, som i næsten hele Europa, den hyppigste Rovfugl. I Norges og Sverrigs sydligere og mellemste Egne er den meget talrig. Længere mod Nord træffes den kun undtagelsesvis. Paa Bornholm er den, saavidt vides, hidtil ikke iagttaget.

Efter Apotheker Steenbergs Meddelelse ankom den til det nordlige Sjælland:

1825 den 10de Marts
1832 — 12te —
1837 — 18de —
1838 — 4de April.

Efter Melchiors Angivelse indtraf den ved Herlufsholm:

1821 den 28de Februar
1822 — 28de —
1823 — 27de —

Man seer den hele Sommeren igjennem, om end kun enkelt eller parvis, dog overalt paa Marken, næsten i enhver Skov og i mange Krat. Til Byerne kommer den ikke sjeldent. Under et heftigt Uveir den 14de Septbr. 1855 faldt saaledes en Musevaage, truffen af Lynstraalen, ned i Gaarden til Christian d. 7des Palais paa Amalienborg. Om Efteraaret i Septbr. og Oktbr. trække mange til sydligere Lande, men flere forblive her Vinteren over, naar ikke altfor megen Sne nødsager dem til at flytte. For en Del Aar tilbage opholdt en hvid Varietet sig flere Vintere i Træk ved Herlufsholm (Melchior). Paa Tilbagetoget i Marts og April seer man dem ofte i store Skarer samtidigt med Glenten. Musevaagen sidder gjerne længe paa ét Sted, paa en Sten, Jordhøi eller desl., paa aaben Mark, eller paa tykke, fremragende, helst udgaaede Grene. I dens Charakter ligger mere dum Trodsighed og Stivsind end Ondskab.

Ved at udrydde utallige Mus, som tilligemed Frøer udgjøre dens fornemste Næring, er den overordenligt nyttig. Vore Husfugle, og Fuglevildtet overhovedet, gjør den ingen synderlig Skade. Naar den lider Hunger, angriber den Harer og Agerhøns, undertiden tamme Høns, og ellers falder den paa Aadsel.

Den store, 2 Fod brede Rede staaer som oftest temmelig lavt paa Træer, er ofte ikke andet end en udvidet Krage- eller Ravnerede og bliver afbenyttet i flere Aar. I Ulvskoven i Vendsyssel findes saaledes en Rede, der i de sidste Aar afvexlende har været benyttet af Musevaagen, Hønsehøgen og Ravnen. Hunnen lægger i Midten eller Slutningen af April, stundom først i Mai, i Almindelighed 3, sjeldnere 2 eller 4 Æg, hvis Grundfarve som oftest er graagrønlig hvid med

rødbrune Pletter, Punkter og Snirkler i høist forskjelligt Antal og ligesaa forskjellig Fordeling.

Æggets Længde og Brede:

54 mm.	43 mm.
58 »	46 »

Hvor den gaaer til Nattehvile, kan man skyde den paa Anstand, men endnu bedre ved Kragehytten. I Høgeburet og Rovfuglegarnet fanges den let; vel ogsaa i Rottesaxe med en Mus eller Frø til Lokkemad.

Laadenbenet Musevaage, Buteo lagopus, (Brünn.).

Syn. Archibuteo lagopus, Brehm. — Triorches lagopus, Kaup.

Dansk: Vinter-Musevaage (Sjælland). Norsk: Fjeldvaage, Graafalk. Svensk: Fjösbent Wråk, Gråfalk.

Artsm. Benene fjerklædte til Tæerne; disse og Voxhuden gule, Kroppen brunplettet paa hvid Grund; nederst paa Brystet et stort, brunt Skjold; Halen hvid med ét eller (med Alderen) flere mørke Baand ud imod Spidsen, der har en lys Som; under Vingen fortil en stor mørkebrun Plet.

Afbildn. Tab. IV (*Falco lagopus*), *gl. Han.*

Længde 20—22″, Vingestrækning 48—52″.

Hunnen har i Almindelighed mere Hvidt og et mere rustgult Hoved; Hals og Bryst hvide med sortebrune Længdestreger og Pletter; dog pleier Hannen her at have flere Pletter end Hunnen, denne derimod flere under Bugen. Naar undtages, at Hunnen er større, er Kjønsforskjellen iøvrigt ubetydelig, ofte umærkelig.

I Ungdommen have de fleste Individer en mørkebrun, næsten uplettet Bug og kun ét Halebaand.

Denne Musevaages Sommeropholdssted er de nordligste Lande i Europa, hvor den endog undertiden overvintrer; vore Egne besøger den kun paa sine Vandringer til og fra sydligere Lande i September og Oktober, samt i Marts og April; kun Enkelte forblive her i milde Vintere. Den vides skudt paa mange Steder i Danmark, dog hyppigst

i Søndermarken ved Frederiksberg, hvor den skydes paa Anstand, naar den begiver sig til Nattero; ligeledes ved St. Hans Hospital v. Roeskilde, Sorø, Flensborg o. fl. a. St. Paa Bornholm sees den jevnligt om Efteraaret og Vinteren. Den er ligeledes flere Gange skudt i Vendsyssel baade Foraar og Efteraar (Rhdt.). I Danmarks nordlige Bilande er den ikke truffen.

Den er modigere, dristigere og noget ædlere i Væsen og Holdning end den almindelige Musevaage og minder mere om Ørnene end hin, med hvilken den forøvrigt har megen Lighed og fælles Levemaade.

Mus er nemlig dens fornemste Næring, dog fortærer den ogsaa Rotter, Slanger, Firben og Insekter; Fugle ere den en stor Lækkerbidsken, men det er kun rugende, syge eller udmattede og ganske unge Fugle, den er i Stand til at gjøre til sit Bytte; unge Harer maae undertiden ogsaa holde for. Den synes ikke at gaae paa Aadsel.

Den yngler mest i det høie Nord; dog er den efter Hr. Cand. jur. Strandgaards Meddelelse ogsaa funden ynglende i Restrup og Haraldslunds Skove i Jylland. Adjunkt Feddersen fandt dens Rede med 3 Æg i Omegnen af Viborg den 5te Mai 1869, og ifølge Pastor Jacobsens Angivelse er den funden ynglende ved Sorø. Mechlenburg antager, at den yngler ved Flensborg, hvorfra han oftere har faaet den om Sommeren. Reden bygges paa Træer; i Bjergegne paa Klipper. I April eller Mai indeholder den 2—4 hvide eller graahvide Æg, som paa den butte Ende have tætstaaende, lergraa eller graabrune Længdepletter og Punkter.

Æggets Længde og Brede:

53 mm.	42 mm.
60 »	45 »

Den skydes og fanges som foregaaende; angaaende dens Nytte og Skadelighed gjælder hvad der ovenfor er sagt om hin.

b) Hvepsevaage, *Pernis, Cuv.*

Næbet stærkt sammentrykt, men svagt og uden Sidetand; Næseborene lange og smalle, foroven dækkede med en Hinde; Egnen imellem Næbet og Øiet tæt bedækket med korte, stive, skjælagtige Fjer. Fodroden kort, foran halvt fjerdækket, skjællet; Mellemtaaen ved Roden forenet med Ydertaaen ved en kort Hud. Vingerne naae ikke fuldt til Enden af den lange, tilrundede Hale; 3die Svingfjer længst.

De herhen hørende Fugle ere træge og feige Rovfugle, som mest leve af Insekter, især aarevingede. Den eneste hos os, og overhovedet i hele Europa, forekommende Art er:

Almindelig Hvepsevaage, Pernis apivorus (L.).

Syn. Falco apivorus, L.

Dansk: Hvepsebussard, Hvepsefalk. Norsk: Hvepsehøg. Svensk: Biwråk, Slaghök, Wesphök.

Artsm. Den lange, afrundede, graaagtige Hale har sædvanligvis 3, sjeldnere 4 tydelige, mørke Tværbaand, mellem hvilke der i Regelen findes flere mindre; Kløerne svagt krummede.

Afbildn. Tab. V *(Falco apivorus) gl. Han.* — Suppl. Tab. III. *gl. Hun og ung Han.*

Længde 22—24″, Vingestrækning 50—52″.

Hvepsevaagen varierer saa meget i Farvetegning, at det næsten vilde være umuligt eller dog for vidtløftigt at beskrive alle Nuancer.

Hunnen, der er betydeligt større, har intet Askegraat paa Hovedet; kun i en høi Alder findes der Spor deraf; sædvanligst ere Isse og Nakke mørkebrune med hvidagtige Fjerrande og Panden brunagtighvid. Andre Adskillelsestegn fra Hannen ere bedragelige og usikkre, da Hunnen ligeledes er underkastet mangfoldige Afændringer.

I Ungdomsdragten ere Afvigelserne i Farve og Tegning næsten endnu større end i den udfarvede; de unge Fugle

kjendes lettest paa den brune Øiering og den lysegule Voxhud.

Hvepsevaagen er hyppigere i Europas østligere Egne og en Del af Asien end hos os, hvor der kun hist og her findes enkelte Par ynglende i aabne Skove. I Norge er den temmelig almindelig Syd for Dovrefjeld og yngler ikke sjeldent i de sydlige Kystegne. I Sverrig træffes den derimod ynglende i de nordlige Egne, helt op imod Polarcirkelen. Som Trækfugl ankommer den her til i April; fra August streife baade de Gamle og Ungerne omkring, og i Oktober forlade de os. Hofjægermester Teilmann skød den ved Kjørup i Fyen 1824; fra Amager modtog Forf. 2 Exemplarer, skudte i Kongelunden i September 1846; i Skovene ved Helsingør er den mindre sjelden (Steenberg). I det zool. Mus. findes en ung Hun, skudt ved Aalborg den 26de Mai 1870 (Adj. Juel) og en Varietet (ligeledes en Hun) skudt paa Sjælland den 17de Septbr. 1857. Fischer, som i Vendsyssel og paa Bornholm traf den skarevis paa Foraarstrækket, antager, at den yngler begge Steder. Apoth. Benzon har dens Æg fra Lolland. Efter Melchior forekommer Hvepsevaagen aarligt i stor Mængde ved Gjedsergaard, hvor den indtræffer i Septbr. og forbliver hele Efteraaret. I Mai vender den tilbage fra sit sydligere Vinterkvarter for at drage videre mod Nord. I 1823 blev et Par der Sommeren over og ynglede. I den milde Vinter 18²³/₂₄ overvintrede et Par samme Sted. Den 5te Septbr. 1824 saae han ved Herlufsholm en Flok paa et Par Hundrede, der trak Syd paa. Den 12te og 13de Septbr. saae han atter et stort Træk og saaledes hvert Aar. Mechlenburg fandt den ynglende ved Glücksburg den 18de Juli 1827 og 20de Juni 1831. Forf. fik den ganske unge Fugl fra Kjøbenhavns Omegn den 6te Aug. 1858.

I Levemaade har den Lighed med Musevaagen. Den er en feig Fugl, der i saa Henseende overgaaer alle andre indenlandske Rovfugle. Godmodighed, Frygtsomhed og dum

Trodsighed ere Grundtrækkene i dens Charakter. Den er sky, flyver langsomt og tungt, som oftest lavt.

Hvepser, Bier og andre Insekter med deres Yngel udgjøre dens Yndlingsføde; desuden æder den ogsaa gjerne Frøer, Mus, Firben og Staalorme, som den belurer, siddende paa Jorden; ofte plyndrer den Fuglerederne og tager ogsaa undertiden til Takke med Frugt og i Nødsfald med Aadsel.

Den store, flade Rede, som den i Mai og Juni bygger paa Træer, staaer snart høit, snart lavere og udmærker sig ved, at den er belagt med grønne Løvgrene (hvilket forøvrigt ogsaa ofte er Tilfældet med Musevaagernes). Dens 3—4 Æg ere gulrøde og besatte med store rødbrune, uregelmæssige Pletter.

Æggets Længde og Brede:

49mm.	39mm.
51 »	44 »

Den er vanskelig at faae paa Skud og endnu vanskeligere at fange i Bur og Garn. I April 1848 fangede Forf. den i et Høgegarn ved Thyrsbæk. Forøvrigt maatte den vel lettest kunne fanges paa en Rottesax med en levende Frø til Lokkemad, stillet i Nærheden af dens sædvanlige Opholdssted.

Ved sin Næring er Hvepsevaagen nyttig; thi den fortærer daglig en Mængde for Land- og Forstmanden fordærvelige Insekter, hvorimod Skaden, den anretter, er ubetydelig.

4de Gruppe: Ædelfalke, *Falcones.*

Næbet kort, rundagtigt, meget krumt lige fra Roden, forsynet paa Randene af Overnæbets Spids med en stor, skarp Tand og et tilsvarende Udsnit i Undernæbet. Egnen omkring Oiet nogen. Øieringen brun. Næseborene runde, med en Tap i Midten. Benene korte, stærke; Tæerne lange, med en større eller mindre Hud ved Roden imellem den som oftest usædvanligt lange Mellemtaa og Ydertaaen;

Kloerne store, spidse, meget krumme. Vingerne lange, smalle, spidse; Sving- og Styrefjerene meget stærke; 2den Svingfjer længst. Fjerbedækningen tæt og fast.

De tilhøre mere de nordlige end de sydlige Lande, hvorhen flere Arter kun vandre i den kolde Aarstid. Alle herhen hørende Rovfugle udmærke sig ved en kraftig Legemsbygning og en yderst behændig og hurtig Flugt; de besidde et beundringsværdigt Mod og en overordenlig Styrke, Egenskaber, der gjøre dem dygtige til Jagt paa andre Fugle, hvortil de fleste Arter, naar de ere indfangede i Ungdommen, lade sig afrette. De ernære sig alene af levende Bytte, nemlig mindre Pattedyr og Fugle, som de almindeligvis gribe i Flugten, ofte ved med Pilens Fart at styrte sig ned fra en uhyre Høide.

a) Ægte Ædelfalke, *Falco.*

Jagtfalk, Falco gyrfalco, Lin.

Syn. Falco Islandicus, L. — F. candicans, Gm. — F. Grønlandicus, Brehm.

Dansk: Jagtfalk, Islandsfalk, Hvidfalk. Norsk: Jagtfalk. Svensk: Jagtfalk, Islandsfalk, Hvitfalk, Blåfot. Færøisk: Fålkur. Islandsk: Fálki, Valur. Grønlandsk: Kirksoviarsuk-kakortuinak, Kekingoak.

Artsm. Voxhud, Øiekredse og de store Fødder blaa, senere grønagtige, i høi Alder bleggule; Halen længere end Vingerne, tegnet med 12—14 brune eller hvide Tværbaand. Gammel Fugl: hvid, oventil brunplettet; midaldrende Fugl: oventil brungraa, hvidplettet, nedenunder gulagtighvid med brune, hjerte- eller lancetformige Pletter; ung Fugl: oventil brun, nedenunder hvidgul med brune Længdepletter. Den gamle Hun har hvid Grundfarve, men de tværgaaende mørkebrune Baand paa Kroppens øverste Dele, saavelsom de langsgaaende Pletter paa de nedre Dele, ere talrigere og større; den er ofte 3—4″ længere end Hannen.

Afbildn. Tab. II *(Falco gyrfalco) gl. Han.* — Suppl. Tab. I *(F. candicans) ung Han.* — 2det Suppl. Tab. I *(F. [candicans] Groenlandicus) Han og Hun.* Ibid. «*F. gyrfalco; Schlegel (F. lanarius, L.)*» *gl. Han.*

Længden 22—24″, Vingestrækning 48—52″, Halen 8—9″.

Jagtfalken lever i de nordligste Lande af Jordkloden og beboer især bjergfulde og vilde Egne paa Færøerne og Island, i Norge, Lapland, det nordlige Sverrig, det nordlige Amerika og Grønland. De Gamle ere Standfugle, hvorimod de Unge ofte om Vinteren flytte til sydligere Egne; det er, saavidt vides, blot yngre Individer, der ere skudte her i Landet.

Bonnez angiver den som skudt paa Lyngdal Hede pr. Grenaa. Ifølge Isis 1822, II. p. 770 forefandt Boje i Sommeren 1819 paa Amrum et Skind af denne Fugl, skudt paa selve Øen. Faber havde hist og her i Sjælland og Jylland seet Individer af den, skudte paa disse Steder; han anfører (Ornith. Noticer p. 9), at en Lieutenant Müller i sin Fuglesamling havde et Exemplar, som var skudt ved Aarhus. Distriktslæge Nyerop har meddelt Forf., at den en Vinterdag for nogle Aar siden blev nedskudt fra Kirketaarnet i Nykjøbing p. Mors.

Det er en skjøn Fugl, hvis Blik og hele Ydre udtrykker Mod, Kraft og Raskhed. Hvad Kongeørnen er blandt Ørnene, det er denne herlige Jagtfalk blandt Ædelfalkene. Trods sin Vildhed og sit urolige, kjække Væsen, der fremlyser af alle dens Bevægelser, lader den sig dog uden stor Vanskelighed tæmme og afrette til Jagt paa Harer og mange Slags Fugle. Den er lærvillig og lydig, stærk, forvoven, smidig og udholdende, saa at den ubetinget er den fortrinligste Fugl til Jagt.

Dens Næring er levende fangede Pattedyr og Fugle; den er Rypernes uforsonligste Fjende, og den skal ogsaa tage Harer. I Maaden, paa hvilken den fanger sit Rov, har den Lighed med Duehøgen.

Jagtfalken bygger Rede paa steile, utilgængelige Klipper og lægger 3 à 4 rustgule, brunplettede Æg af 54—63mm. Længde og 44—48mm. Brede.

Man fanger den i forskjellige Slags Rovfuglefælder og

Garn med en levende Due til Lokkemad. Den er meget vanskelig at komme paa Skud.

Om **Slagfalkens** *(F. cyanopus)* Forekomst i Danmark og det øvrige Skandinavien vides hidtil intet Bestemt; dens Optagelse i 1ste Udgave af nærværende Arbeide støtter sig kun til en Formodning. Afbildningen (Tab. II) er taget af «Rhea».

Vandrefalk, Falco peregrinus, Briss.

Syn. F. communis, L. — F. abietinus, Bechst.

Dansk: Vandrefalk, Duefalk, Blaafalk. Norsk: Pilegrimsfalk. Svensk: Pelegrimsfalk, mindre Jagtfalk. Færøisk: Fálkur. Grønlandsk: Kirksoviarsuk Millekulartok.

Artsm. Voxhud, Øiekreds og Fødder gule, i Ungdommen grønagtige; de sammenlagte Vinger af lige Længde med Halen; en bred Streg under Øinene, saavelsom den øverste Del af Kinderne, sort; Nakken hvidplettet. Gammel Fugl: askeblaa med sorte Tværpletter; underneden rødlig- eller blaalighvid med sorte Bølgelinier, Halen med 9—12 Tværbaand. Ung Fugl: ovenpaa mørkebrun med lyse Fjerrande, nedenunder gulagtig eller brunlighvid med brune Længdepletter; Halen med 7—9 lyse Tværbaand.

Afbildn. Tab. II, *gl. Han.* — Suppl. Tab. I, *ung Han.*

Hannens Længde 16—17″; Vingestrækning 38″. Hunnens Længde 18—20″, Vingestrækning 43—45″.

Denne Falk, der findes i hele Europa, det nordlige Asien, Afrika og Amerika, er hos os just ikke almindelig, men dog heller ikke sjelden, da dens Streiferier begynde om Efteraaret og vare hele Vinteren igjennem. Om Sommeren beboer den skovrige Bjergegne, vel ogsaa nøgne Klipper; men alligevel lade ogsaa da enkelte unge Individer sig see her. Den foretrækker overalt Naaleskove til sit Opholdssted, og derfra besøger den Markerne. I Sverrig og Norge er den temmelig almindeligt udbredt og træffes ynglende paa mange Steder. Paa Færøerne synes den at være sjelden og kun at forekomme som en tilfældig Gjæst. Den er flere Gange skudt ved Helsingør (Steenberg); fra Amager erholdt Forf. den i Efteraaret 1847, saavelsom fra Grenaa-Egnen; Faber

angiver den (Ornith. Noticer p. 9) som skudt ved Herlufsholm og tilføier, at en Vandrefalk i lang Tid opholdt sig i Kjøbenhavn, men siden blev skudt ved det gamle Slots Ruiner. Paa Taget af Christiansborg Slot sees den ofte. Apoth. Benzon eier et Exemplar, som den 16de Oktober 1864 blev taget paa Nørregade her i Kjøbenhavn. I det zool. Mus. findes et Exemplar fra Als (28de Septbr. 1840) og et fra Kongelunden (30te Januar 1861). E. Hage skød den den 14de Januar 18 — ? ved Stege. Paa en Sneppejagt i Baggesvogn pr. Hjørring i April 1856 fandt prakt. Læge Fr. Hornemann en nylig død og aldeles ubeskadiget Vandrefalk. Exemplaret indsendtes til Universitetsmuseet (Reinh.). For en Del Aar siden blev en Vandrefalk, som var kommen i Kamp med en Havørn, slaaet til Jorden af denne og, medens den endnu var levende, bragt til Apoth. Mechlenburg i Flensborg. Efter afdøde Kammerherre Poulsens Notitser blev den tidligere ofte skudt og fangen paa Als ved de derværende Fasanerier. I Sommeren 1874 fik Apoth. Benzon dens Æg fra Saltholm, hvor de vare fundne i Tangen af Hr. Vinhandler Schalburg. Den yngler paa Bornholm (Skovrider Rosen. Fischer).

Den kraftige Legemsbygning og det funklende Øie tilkjendegiver ved første Blik Mod, Styrke og Smidighed; men desuagtet er den yderst sky og forsigtig, undtagen naar den opdager Bjerguglen ved Kragehytten, eller den i sin blinde Lidenskab undertiden forfølger Duen lige ind i Slaget. I Jagtfærdighed og Lærvillighed staaer den ikke meget tilbage for Jagtfalken, og afrettet holdes den endnu i høi Pris.

Dens Bytte bestaaer alene i flyvende Fugle. Den tager dem fra en Lærkes til Vildgaasens Størrelse og anretter fornemmelig Ødelæggelse iblandt Høns og Duer. Ved Aarup Mølle pr. Veile blev i Vinteren 1847 en Vandrefalk skudt ned med en Krage i Kløerne. I Efteraaret 1846 var Forf. paa Tipperne i Ringkjøbing Fjord Vidne til dens mage-

løse Behændighed og Hurtighed, idet han først saae den indhente og bemægtige sig en Brogeblit *(Recurvirostra avocetta)*, og efterat han havde jaget den fra dette Bytte, havde den efter faa Oieblikke fat paa en Strandskade, begge i Flugten.

Sin Rede bygger den sjeldent paa Træer, men almindeligvis paa gamle Taarne og Klipper. I Begyndelsen eller i Midten af April lægger den 2—4 glatte, graahvide eller lyst lergule Æg med mange smaa eller faa store røde eller brune Pletter og Punkter.

Æggets Længde og Brede:

50mm.	39mm.
55 »	41 »

Da Vandrefalken kun fanger sit Rov i Flugten, er det yderst sjeldent, at den fanges i Rovfuglefælder, og dette skeer kun, naar den deri opstillede Due flagrer.

Lettest skydes den ved Kragehytten eller naar man staaer paa Anstand om Aftenen, hvor den pleier at overnatte.

Da den blot nærer sig af levende Fjerkræ og i de kultiverede Egne fortrinsvis hjemsøger de nyttige Due- og Hønsearter, er den paa saadanne Steder en meget skadelig Rovfugl.

Lærkefalk, Falco subbuteo, L.

Syn. Dendrofalco subbuteo, Bonap.

Dansk: Lærkefalk, Blaafalk. Norsk: Lærkefalk. Svensk: Lärkfalk.

Artsm. Voxhud, Øiekredse og Fødder gule; Halen kortere end Vingerne og paa Undersiden tegnet med 10—12 Tværbaand; Kindstriben bred, sort, halvmaaneformig; Nakken hvidplettet; Overkroppen og Halens Overside mørkt blaagraa eller mørkebrune; Struben hvid; Bryst og Bug med sorte Længdepletter; Lægfjer og Undergump lyst rustrøde. Hunnen er større, med grovere og tættere Pletter paa Brystet; Ryggen mere sortbrun eller sortblaa. Yngre Fugle have en mattere rød Farve paa Undergumpen og Lægfjerene; disse have sortbrune, aflange, draabeformige Pletter; Halefjerene have rustgule Tværbaand.

Afbildn. Tab. III, *gl. Han.*

Hannens Længde 12″, Vingestrækning 31″; Hunnens Længde 13½″, Vingestrækning 33″.

Lærkefalken beboer de varmere og tempererede Dele af Kloden og er temmelig almindelig i Danmark. Den kommer hertil sidst i April og trækker bort tilligemed Lærkerne i September og Oktober. Man seer den næsten altid paa aaben Mark. I Parringstiden er den derimod mere Skovfugl, men den foretrækker smaa aabne Skove for større eller dog Udkanten af disse, især naar der findes høie, gamle Ege. Paa Bornholm fandt Fischer dens Rede i Toppen af høie Graner. I Sverrigs og Norges sydlige Egne er den almindelig; nordligere træffes den kun undtagelsesvis.

Den udmærker sig ved Smidighed, Raskhed og Kjækhed i hele sin Færd, og selv den hurtige Svale bliver i Flugten dens Bytte. Da den let tæmmes og tillige er lærvillig og modig, er den meget brugbar til Jagt paa mindre Fugle.

For alle Fugle indtil Drosselens Størrelse er den en farlig Fjende, der som oftest griber sit Bytte i Flugten, hvorfor ogsaa de Fugle, der tilbringe den største Del af Dagen med at flyve, f. Ex. Svaler og Lærker, mest ere udsatte for dens Forfølgelser. Naar disse Fugle bemærke den og see sig forfulgte af den, blive de undertiden saa bedøvede af Skræk, at de næsten som døde styrte til Jorden og lade sig gribe med Hænderne. Svalerne og Lærkerne søge ellers ogsaa at redde sig ved at stige høit op i Luften og holde sig oven over den. Ved Dronninglund i Vendsyssel fandt Fischer i en Lærkefalks Rede henimod 50 Lærker paa éngang; de vare alle pillede, laa med Brystet opad og fyldte næsten fuldstændigt Reden; de fleste af dem vare aldeles urørte og tildels stærkt forraadnede. Større Insekter udgjøre ogsaa en væsenlig Del af dens Føde.

Reden, som den selv forraader ved sit høie Skrig, naar man nærmer sig den, bygger den gjerne i meget høie Træer, hyppigst i høie Ege i Udkanten af bakkede Smaa-

skove, ofte med en Krage- eller Musevaagerede til Underlag. Først i Juni lægger Hunnen 3—4 afrundede, hvidagtige Æg med uregelmæssige graa og rustbrune Pletter og Punkter.

Æggets Længde og Brede:

41 mm.	33 mm.
46 »	34 »

Den skydes ved Kragehytten og paa Anstand ved Reden; ellers er den yderst sky og forsigtig. Da den ofte følger den støvende Hønsehund for saaledes at faae Lærker o. desl. fra Jorden, kan man undertiden ogsaa paa denne Maade komme til at skyde den.

Da den kun tager mindre Fugle, er den direkte Skade, som den anretter, mindre betydelig, især hertillands, hvor Lærkefangsten ikke drives.

Dværgfalk, Falco aesalon, L.

Syn. F. lithofalco, Gm. — F. caesius, Wolf & Mey. — Aesalon lithofalco, Kaup.

Dansk: Stenfalk, Blaafalk, lille Spurvehøg. Norsk: Dværgfalk, Stenfalk. Svensk: Dvergfalk. Færøisk: Smiril. Islandsk: Smirill.

Artsm. Overkroppen blaagraa med sorte Skaftstreger; Bryst og Bug rustgulagtige med brune Lancetpletter; Halen længere end de sammenlagte Vinger, med et sort Tværbaand og en hvid Spids; Voxhud og Fødder gule. Hunnen og den unge Fugl: ovenpaa graabrun med rustfarvede Pletter og Fjerkanter, nedenunder gulagtig hvid med brune Længdepletter; Halen graabrun med 5—6 gulagtig hvide Tværbaand.

Afbildn. Tab. III (*Falco lithofalco*), *gl. Han.* — Suppl. Tab. II, *gl. Hun.*

Længde 10½—11″, Vingestrækning 25—26″, Halen 5″.

Denne mindste europæiske Falk er hos os en Strog- og Trækfugl, der i Regelen kun sees For- og Efteraar, hyppigst i unge Naaleskove, f. Ex. i Kongelunden paa Amager, de jydske og andre Naaletræplantninger o. s. v., hvor den helst overnatter. Om Vinteren følger den gjerne de udvandrende Skarer af Kvækerfinker og andre finkeagtige Fugle paa deres Tog, fordi disse Smaafugle udgjøre dens vigtigste

Næring. De fleste Dværgfalke, der forlade Sommerhjemmet og gjæste os, ere unge Fugle. Paa den skandinaviske Halvø er denne Art i Modsætning til Lærkefalken almindeligst i de nordligste Dele, hvor den træffes ynglende, lige oppe fra den russiske Grændse ned til Dovrefjeld; langs Vestkysten træffes den sjeldent. Paa Færoerne er den almindelig som Standfugl, men paa Island træffes den kun om Sommeren.

Den er en yderst snild og dristig Rovfugl, der forfølger sit Bytte med en saadan Iver, at den forglemmer sin naturlige Skyhed og Forsigtighed. Paa Færoerne er den saaledes ofte bleven fanget ved at forfølge Stære ind i Husene*). Fordum afrettedes den til Fuglejagt. Naar man nærmer sig dens Rede, lægge Ungerne sig paa Ryggen og vende Kløerne opad til Forsvar.

Dens Næring er alle Slags Smaafugle indtil en Drossels Størrelse. Paa Færoerne sees den ofte angribende *Sterna arctica*.

Den yngler i nordlige Egne, hvor den i Mai eller Juni bygger Rede i Klipperevner, i Træer eller i Lyng (eller benytter forladte Kragereder) og lægger 3—5, sjeldent 6, rundagtige, hvidrødlige, kastaniebrunt marmorerede Æg.

Æggets Længde og Brede:

37,5 mm.	32 mm.
42 »	33 »

Ved Kragehytten skydes den lettest og ellers i Flugten, naar den forfølger sit Rov. Forf. fangede den flere Gange i et Hogegarn ved Thyrsbæk. E. Hage skød en gammel Hun ved Stege. I Omegnen af Aalborg blev en ung Hun skudt i Oktober 1862, en ældre Hun i Mai 1868 og ligeledes en Hun i Marts 1871, paa Saltholm i Septbr. 1863, Kongens Enghave Septbr. 1870, Feldborg Plantage v. Viborg Oktbr.

---

*) Naar en adstadig, ældre Mand pludseligt kommer over en Flok støiende Ungdom, sige Færingerne: «Nu kjemur Smiril uj Steâraflok» ɔ: Nu kommer Dværgfalken blandt Stærene.

1866 (Feddersen). I 1851 fik Forf. fra Birkedommer Gad tilsendt baade Fugl og Æg fra Læso, hvor Reden var funden den 28de Mai.

Med Hensyn til Skaden, den anretter, gjælder hvad der ovenfor er sagt om Lærkefalken.

b) Rødfalke, *Tinnunculus.*

Rødfalkene adskille sig fra de ægte Ædelfalke ved kortere, tykkere, med mindre Baller forsynede Tæer, en længere Hale, længere og losere Befjering og mindre stive Sving- og Styrefjer. Kjons- og Aldersforskjellen er ikke stærkt udpræget.

Taarnfalk, Tinnunculus alaudarius (Briss.).

Syn. Falco tinnunculus, L. — *F. brunnius, Bechst.* (Ung Fugl.) — *Cerchneis tinnunculus, Boie.*

Dansk: Taarnfalk. Kirkefalk, Musefalk. Norsk: Taarnfalk. Svensk: Tornfalk. Færøisk: Fålkur.

Artsm. Gul Voxhud og gule Fødder med sorte Kloer; Overnæbets Tand stump; Hoved og Hale askegraa; Overkroppen rodbrun eller næsten teglrød, med sorte Pletter; de sammenlagte Vinger næsten af Halens Længde; Halen tilrundet, med et bredt sort Baand ovenfor den hvidagtige Spids; Underkroppen gulhvid med brune Lancetpletter.

Afbildn. Tab. III (*Falco tinnunculus*), *gl. Han.* — Suppl. Tab. II, *gl. Hun.*

Hunnen og den unge Fugl: Rustrodligt, sortebrunt plettet Hoved; rustfarvet, sortbaandet Hale. Hos de unge Fugle ere Vingerne kortere. Hannens Længde 13½″, Vingestrækning 29″, Halen 6″; Hunnens Længde 15″, Vingestrækning 31″.

Denne over hele Europa udbredte Falk er hos os vel langtfra sjelden, men dog heller ingenlunde hyppig; efter flere Iagttagelser at domme synes det, at den — ialtfald paa Øerne — nu er mindre almindelig end tidligere. Den beboer dels vore mindre Skove, dels Taarne og Slotte; i Oktober og November forlader den os og vender tilbage i Marts og

April. I Norge forekommer den almindeligt ynglende overalt Syd for Trondhjemsfjorden, sparsommere Nord for denne, men er dog nu og da truffen ynglende helt oppe ved Polarcirkelen. I Syd- og Mellemsverrig er Taarnfalken almindelig. Paa Færoerne har Sysselmand Müller kun truffet den én Gang.

Taarnfalken har et muntert, kjækt Væsen, dog besidder den mere Dumdristighed end Mod; den har en let og hurtig Flugt, men kan ikke fange flyvende Fugle. I Flugten gjør den ofte Holdt og bliver en Tidlang staaende flagrende paa ét Sted ligesom den hængte; den speider saaledes efter sit Bytte.

Næringen bestaaer i Mus, Fugle, Fugleæg, Insekter, smaa Frøer og Firben. Som et Bevis paa dens Graadighed kan anføres, at Forf. fandt 10 fuldvoxne Firben og en hel Markmus i denne lille Fugls Mave.

I Huller og Revner i Klipper, gamle Mure og Taarne bygger den sin Rede, eller ogsaa i Skovene i Huller i gamle Træer, sjeldnere paa Grene, og da som oftest i gamle Kragereder. Den yngler paa Bornholms Klipper, ved Aarhus Domkirke og ved adskillige Landsbykirker, saavel paa Øerne som i Jylland. Paa Taarnene og Kirkerne i Kjøbenhavn ynglede den i Fabers Tid meget almindeligt, nu derimod ikke; paa St. Mikkels Kirketaarn i Slagelse ynglede ligeledes hvert Aar flere Par i hin Tid, hvorimod der nu ingen findes. De 3—5 Æg, som lægges i Mai, ere rødbrune, bestrøede med sortebrune, uregelmæssige Punkter og Pletter.

Æggets Længde og Brede:

39 mm.	30 mm.
42 »	32 »

Ungerne kunne tæmmes og vænnes til at flyve frit omkring ligesom Duerne.

Den er sky og forsigtig og derfor vanskelig at skyde, undtagen ved Kragehytten. I Fælden fanges den sjeldent.

Taarnfalken forstyrrer mange Smaafugles, især Lærkers,

Yngel; ved at fortære et langt større Antal Markmus er den imidlertid en meget nyttig Fugl.

Man kan ogsaa afrette den til Lærkefangst.

Om den **lille Taarnfalk** (*Falco tinnunculoides*, *Natt.*, *Falco cenchris*, *Frisch*) ogsaa skulde forekomme her i Landet, vides ikke; dog er det ikke usandsynligt, at den enkelte Gange forflyver sig hertil, da den gjentagne Gange er skudt i Mecklenburg. Den adskiller sig fra den almindelige Taarnfalk fornemmelig ved sin ringe Størrelse, sine længere, til Halespidsen rækkende Vinger og ved at «Tanden» i Overnæbet er retvinklet og skarpere end hos Taarnfalken.

Rødfodfalk, Tinnunculus vespertinus (L.).

Syn. Falco vespertinus, L. — Falco rufipes, Besecke.

Artsm. Øielaage, Voxhud og Fødder mønnierøde, hos den unge Fugl rødgule; Kløerne gulhvide, i Spidsen graa; Vinger og Hale lige lange; Overkroppen hos de Gamle skiferblaa; Lægfjerene og Undergumpfjerene (hos Hannen) mørkt rødbrune. Hunnen: Underkroppen lyst rustfarvet med hvid Strube og Undergump; Ryg og Vinger med sorte Tværpletter; Halen askeblaa med smalle sorte Tværbaand og et temmelig bredt, lysere Baand i Spidsen. Ung Fugl: Nedenunder gulagtig hvid med brune Længdepletter; ovenpaa mørkebrun med rustfarvede Fjerkanter; Halen rustbrun med sorte Baand.

Afbildn. Tab. III *(F. rufipes)*, *gl. Han.* Suppl. Tab. II, *gl. Hun og ung Han.*

Hannens Længde 12″, Vingestrækning 26″; Hunnens Længde 13″, Vingestrækning 27″.

Denne smukke Falk beboer fornemmelig det østlige Europa, men besøger de tilgrændsende vestlige Lande paa sit Efter- og Foraarstræk. I Mai 1850 skød Dr. Kjærb. paa Læsø en gammel Han; da han Dagen efter saae en Hun paa samme Sted, antager han, at de have været parrede og villet yngle der, hvorom desuden Hannens udviklede Testikler syntes at vidne. Bonnez angiver at have skudt den i Benzon Skov den 26de Juni 1834. I Mai 1856 skød Forpagter Salicath en gammel Han i Toftegaards Have ved den vestlige Kant af den store Vildmose (Fischer). I 1851 blev en gammel Hun skudt af Pastor Koch i Veggerløse paa

Falster. Ved Boto paa Falster indfinder den sig aarligt og træffes der hyppigt hakkende i Kokasserne efter Insekter. I Telegraphbestyrer N. P. Petersens Samling i Stege findes en Hun, skudt paa Møen den 25de April 1865. Apotheker Benzon har meddelt Udg., at han d. 24de Mai 1866 i Forening med Pastor Theobald og Justitsraad Erichsen i længere Tid iagttog en Han og en Hun af denne Art ved en af Smaasøerne i Jægersborg Dyrehave, hvor de fløj frem og tilbage over Vandet for at fange Insekter og ofte kom meget nær hen til Iagttagerne. Senere saaes de ofte paa samme Sted indtil hen i Juni Maaned, da Hunnen forsvandt, muligligvis for at ruge, hvorimod Hannen endnu i lang Tid, navnlig i Aftenskumringen, vedblev at vise sig paa Insektjagt over Vandfladen. Fischer har forøvrigt givet en Meddelelse herom i Naturhist. Tidsskr. 3. R. 6. Bd. p. 109. Woldike har truffet denne Falk i Holsten. Den ynder Smaaskove til Opholdssted, især hvor der findes Damme, Aaer, Sumpe eller Enge i Nærheden. I Norge vides Rødfodfalken ikke at være truffen, og i Sverrig er den, saavidt bekjendt, kun skudt én Gang (Nilsson, Skand. Fauna: Foglarna I. 1858, Tillæg p. 570).

Den er ikke sky, har en hurtig, ofte svømmende Flugt og hæver sig undertiden i Sneglekredse til en betydelig Høide. Naar den daler ned, bøier den Vingerne opad og breder Halen stærkt ud.

Insekter ere dens vigtigste Føde, sjeldent fanger den smaa Fugle, Mus eller Firben. Den er gjerne i Bevægelse til den sildige Aften.

Den skal yngle i hule Træer eller i gamle Skade- og Allikereder og lægger 4—5 rødagtige, rustrødplettede Æg af 34—39mm. Længde og 28—30mm. Brede.

Da den ikke er synderlig sky, kan man liste sig hen til den med Bøssen; maaskee den ogsaa lod sig fange i Rottesaxe med Græshopper e. dsl. til Lokkemad.

I Lande, hvor den er hyppigere, er den en meget

nyttig Rovfugl ved at udrydde en stor Mængde skadelige Insekter.

5te Gruppe: **Høge,** *Astures.*

Næbet stærkt, krumt fra Roden af; Overnæbet forsynet med en but Tand, Undernæbet med et tilsvarende Udsnit; Næseborene næsten ægformige. Fodroden meget lang, beklædt med Fjer paa Hælleddet og længere end Mellemtaaen, der atter er meget længere end de andre Tæer; høje, vortelignende Baller paa Fodsaalerne og store, stærkt krummede og meget skarpe Kloer. Vingerne saa korte, at de omtrent kun naae de to Trediedele ud paa Halen; 1ste Svinger meget kortere end 2den, 4de længst.

Deres Flugt er hurtig, uden mange Vingeslag og som oftest lige. De ere listige og kjække Røvere og gribe deres Bytte baade i Flugten og i Sædet, alt efter Omstændighederne. Skovegne ynde de mest.

I Ungdommen have de europæiske Arter af denne Gruppe hjerteformige eller langsgaaende Pletter paa Underlivet, med Alderen derimod bølgeformige Tværbaand.

Duehøg, Astur palumbarius (L.).

Syn. Falco palumbarius, L. — F. gallinarius & gentilis, L.

Dansk: Duehøg, Hønsehøg, Sletfalk. Norsk: Duehøg, Hønsehøg. Svensk: Dufhök, Hönshök, Slaghök.

Artsm. Voxhud, Iris og de store, stærke Fødder gule; over Øinene en hvid Stribe; Overkroppen mørkegraa eller mørkebrun; Underkroppen hvid med sortebrune, bølgeformige Tværlinier (hos unge Fugle rødagtig hvid med mørkebrune Længdepletter), Halen lang, afrundet, med 5 (sjeldnere 4 eller 6) mørke Tværbaand og en hvidagtig Spids.

Afbildn. Tab. IV (*Falco palumbarius*), *gl. Han.* — Suppl. Tab. II, *ung Han.*

Hannens Længde 21—22″, Vingestrækning 39—40″.
Hunnens — 24—26″, — 43—45″.

I den ældre Alder ere begge Kjøn paafaldende ens; i Overgangsalderen er Hunnen ovenpaa mere brun end blaa, det Hvide paa Underkroppen har et rustgult Anstrøg, og de brune Tværstriber ere bredere end hos Hannen. Den unge Fugl har ligeledes en brun Overkrop med lysere Fjerkanter; Underkroppens Farve og Tegning er ovenfor angivet. I Rugetiden fælder Hunnen i Regelen temmelig stærkt; dens Flyveevne svækkes selvfølgeligt derved en Del, men da den fødes af Hannen i denne Tid, foraarsager det den ingen synderlig Ulempe.

Duehøgen beboer fortrinsvis de Egne, hvor der findes store Skove; i Udkanterne af disse opholder den sig, især om Sommeren. Om Vinteren, da Ungerne streife, og da den hyppigere træffes hos os, fordi mange unge Individer komme herned nordfra, seer man den næsten overalt. De Gamle synes at forblive her hele Vinteren. Paa den skandinaviske Halvø er den almindeligt udbredt som Stand- og Strøgfugl helt op over Polarcirkelen, hvor den dog sjeldnere træffes ynglende.

Den er en yderst kjæk og snild Røver og er bekjendt for sin utrolige Dristighed; thi denne gaaer saa vidt, at Fuglen ofte i Menneskers Nærværelse henter det tamme Fjerkræ i Gaardene og ved Husene, ja undertiden endog forfølger dem ind i disse.

Duehøgens Myrdelyst, Graadighed og Styrke gjør alle Slags Fugle, fra Trapgaasen lige ned til Spurven, til dens Bytte. Derfor er ogsaa disse Dyrs Angst saa stor, naar de bemærke den, at de skyndsomst opsøge et Smuthul og endogsaa flye hen i Menneskers Nærhed. Dens heftigste Forfølgelse gjælder dog Agerhøns, Duer og andre Fugle af Middelstørrelse, men den besidder ogsaa Mod nok til at anfalde Harer, især yngre; kun den yderste Nød driver den til at fortære Aadsler.

Sin store, ofte 3 Fod brede, Rede bygger den i

Marts, snart i lave, snart i høie Træer; sædvanligt afbenytter den en og samme Rede flere Aar itræk, men forbedrer den dog hvert Foraar. Reden anbringes helst, hvor et Par mindre Grene udgaae fra Stammen; den er i Regelen spids nedadtil, høi og i Overkanten hvælvet udad og skjelnes derved let fra Musevaagens og Glentens Reder. I Midten af April eller lidt senere lægger Hunnen 2—4 Æg, ganske unge Fugle maaskee dog kun 1; de ere hvide, lidt blaa- eller grønladne, ofte med brune Pletter og Streger, undertiden helt rustgule. Den yngler i flere danske Skove, f. Ex. ved Grenaa (Bonnez), Korselitze paa Falster, Herlufsholm (Melchior), Hald Bøgeskov ved Viborg (Feddersen) og mange Steder i Vendsyssel. Paa Bornholm synes den dermod kun at forekomme om Vinteren.

Æggets Længde	og Brede
54mm.	44mm.
63 »	50 »

Duehøgen er her i Danmark den Rovfugl, man hyppigst fanger i Høgeburet. Naar den nyligt har holdt et rigeligt Maaltid og udhviler sig i et Træ, kan man liste sig til at skyde den; medens den ruger, «holder» den ogsaa godt, og man kan da uden Vanskelighed komme den paa Skud. Efter stærk og langvarig Regn flyver den nodigt og temmelig tungt. Ved Kragehytten indfinder den sig sjeldnere.

Den er en meget skadelig, om ikke den skadeligste af vore Rovfugle. I én Dag kan den fortære og fordøie 2 Duer, endog 2 Krager; deraf kan man slutte sig til, hvilket Nederlag den anretter iblandt vilde og tamme Fugle. Ved at udrydde en Del Mus stifter den imidlertid ogsaa nogen Nytte.

Spurvehøg, Astur nisus. **(L.)**

Syn. Accipiter nisus, Briss. — *Nisus communis, Cuv.*

Dansk: Finkehøg, Spurvehøg. Norsk: Spurvehøg. Svensk: Sparfhök.

Artsm. Iris, Voxhud og Fødder gule, de sidste med lang, tynd Fodrod og smækker Mellemtaa; Halen lige afskaaren i Spidsen, med 5—7 sortagtige Tværbaand og lys Spids.

Afbildn. Tab. IV *(Falco nisus), gl. Han.* — Suppl. Tab. II, *gl. Hun* og *ung Han.*

Gammel Fugl: Overkroppen blaagraa, Underkroppen hvid med brune eller (hos Hannen) rustfarvede Bølgelinier. Længde 12—14″, Vingestrækning 29″.

Ung Fugl: Ovenpaa graabrun, nedenunder hvid med brune (paa Strube og Forhals langsgaaende, paa Bug og Lægfjer tværgaaende) Pletter.

Mere eller mindre hvidbrogede Varieteter træffes nu og da.

I Danmark er Spurvehøgen, næst efter Musevaagen, den almindeligste Dagrovfugl og er især hyppig om Efteraaret og Vinteren, fordi der da komme mange hertil fra nordlige Egne, for enten at trække videre eller forblive her. Paa Bornholm er den mindre hyppig. I Norge og Sverrig er den meget almindelig overalt og findes yngleude helt op til Østfinmarken.

Som en yderst modig og forvoven Rovfugl skyer den ingen Fare, men indlader sig endog i Kamp med større Rovfugle. I Forfølgelsen af sit Rov er den saa dristig og ofte uforsigtig, at den sætter efter Spurvene ind i Bygningerne; ja, det gaaer saavidt, at den ikke skyer Menneskets Nærværelse, men tager mangen Jæger en Sneppe eller Kramsfugl bort lige for hans Næse, og i Stæderne gjør den undertiden Forsøg paa at røve Stuefuglene i Vinduerne. Alle smaa Fugle, endog Duer og unge Agerhøns, slaaer den ned paa og undertiden tager den ogsaa Mus. Fuglene tager den helst paa Grenene, men slaaer ogsaa ned paa dem, naar de sidde paa Jorden. Den stjæler Kramsfugle af Donerne, og derved bliver den ofte selv hængende.

Reden findes paa Træer, tæt ved Stammen og saa skjult som muligt. Først i Mai indtil henimod Midten af Juni lægger Hunnen 3—5 smudsighvide, leverbrunt plettede Æg. Hunnen, der ruger alene, har en saadan Kjærlighed til sin Yngel, at den forsvarer den med det største Mod, selv imod Mennesket, naar man nærmer sig Reden. Den yngler temmelig hyppigt her i Danmark.

Æggets Længde og Brede:

37mm.	31mm.
40 »	33 »

Spurvehøgen fanges let i alle Slags Fælder og Garn, naar man sætter Spurve eller andre Smaafugle deri; thi efter Duen, der bruges til at lokke større Rovfugle, gaaer blot Hunnen. Man kommer denne Rovfugl lettest paa Skud, naar den fra Træ til Træ forfølges af Skovskader. Ligesom Hønsehøgen er dens Flugt tung efter Regn eller i meget fugtigt Veir; den er da ikke vanskelig at faae paa Skud.

6te Gruppe: **Kjærhoge,** *Circi.*

Næbet lidt sammentrykt, ved Roden besat med opadbøiede Børster, der bedække en Del af Voxhuden; Næseborene ægformige. Fødderne med lang, tynd Fodrod; Tæerne mindre lange og Kloerne ikke meget krumme. Kroppen rank, med temmelig lang, afrundet eller lige Hale. Vingerne lange; 1ste Svingfjer meget kort, 3die længst. Hovedet omgivet med en Krands eller Ansigtskrave af korte, stive Fjer.

Kjærhogene have en usikker, vaklende Flugt, dog ere de hurtigere og mere jagtdygtige end Glenterne og Vaagerne, men mangle det Mod og den Styrke, der udmærke Falkene og Høgene. Deres Rov gribe de paa Jorden eller paa Vandet; det bestaaer mest i Krybdyr og Fiske, dog ogsaa i Fugle og mindre Pattedyr. De jage ligesom Uglerne sildigt ud paa Aftenen. Man træffer dem sædvanligst paa flade Marker,

ved Søer og Moradser, hvor de ogsaa yngle og bygge Rede paa Jorden mellem Siv og Græs.

Artsbestemmelsen af Kjærhøgene frembyder adskillige Vanskeligheder, og deres Synonymik er temmelig indviklet. Blandt de Forsøg, der af forskjellige Forfattere ere gjorte paa at angive paalidelige Charakterer for de enkelte Arter, maa nævnes Blasius's (i Naumania for 1857) og Sharpes (i det nyligt udkomne 1ste Bind af hans Katalog over Fuglene i British Museum). Da det førstnævnte Arbeide er forholdsvis let tilgængeligt, det sidste derimod, saavidt vides, kun findes i et enkelt Exemplar her i Byen, har Udgiveren anseet det for rigtigst i Oversættelse at gjengive Sharpes Beskrivelse af de europæiske Kjærhøge in extenso.

Rødbrun Kjærhøg, Circus aeruginosus. (L.)

Syn. Falco aeruginosus, L. — F. rufus, L. — Circus rufus, Briss. — F. arundinaceus, Bechst.

Dansk: Rørfalk, Fiskehøg, Dværgglente. Svensk: Kärrhök.

Afbildn. Tab. V (*Falco rufus*), *gl. Han.* — Suppl. Tab. III, *gl. Hun* og *ung Han.*

Ung Fugl. Næsten ensfarvet chokoladebrun. Rygsidens Fjer med et let Anstrøg af Rødbrunt i Randen. De øverste Haledækfjer og Undersiden af en mere bestemt rødbrun Farve. Issen, Forhalsen og Kinderne gulhvide; Fjerene paa Baghalsen og Midten af Brystet samt Vingedækfjerene have ofte gulhvide Rande, der give disse Partier et stribet Udseende og betegne, at Fuglen nærmer sig den voxne Alder. Vingerne brune, Haandsvingfjerene meget mørkere end de øvrige Svingfjer. Halen ensfarvet brun med meget svage, rødbrune Pletter.

De to Kjøn synes ikke at frembyde nogen Farveforskjel, medens Fuglene ere unge; de undergaae begge de samme Farveforandringer, indtil de indtræde i den voxne Alder. Dette Tidspunkt betegnes ved, at Vinger og Hale blive blaagraa.

Gammel Han. Rygsiden mørkebrun med svage Spor af rødbrune Rande paa Fjerene. De smaa Vingedækfjer hvidgule, i Midten mørkebrune; de yderste af de større

Haandsvingfjers Dækfjer samt Armsvingfjerene blaagraa med korte, hvide Spidser; de inderste Armsvingfjer brune med et stærkere eller svagere Anstrøg af Hvidgraat. Haandsvingfjerene sortebrune, meget lysere i Spidsen, mælkehvide ved Grunden af Inderfanen; den lyse Farve tiltager i Udstrækning hen imod Armsvingfjerene, som ere ganske hvidgraa paa Undersiden. De øverste Haledækfjer hvide med en let Antydning af Graat og et rødligt Skjær. Halen ensfarvet blaagraa, paa Undersiden mere rødbrun. Hovedet og Baghalsen smudsiggule med mørkebrune Striber, Overryggen ligeledes svagt stribet. Ansigtskraven af samme Farve som den øvrige Del af Hovedet. Ansigtets Sider og Forhalsen hvide med smalle, mørkebrune Striber, den bageste Rand af Oredækfjerene næsten ensfarvet brun. Kroppens Underside smudsig gul, Brystet med brune Længdestriber, Bugen og Underlaarene mere rødbrunlige, men nu og da noget stribede paa Grund af Fjerenes gulbrune Rande. De underste Vingedækfjer og Axillarfjerene ensfarvet lysegule, de sidste med en smal brun Stribe langs Skaftet. Voxhuden grøngul, Næbet sortagtigt, Fødderne gule, Kloerne sorte, Iris lysegul. Totallængde 21,8″, Næbet 1,5″*), Vingen 15,5″, Halen 9,7″, Fodroden 3,3″.

Gammel Hun. Lidt større end Hannen. Totallængde 22,3″, Vingen 16,5″, Halen 10,7″, Fodroden 3,7″.

Rørfalken opholder sig hist og her ved de med Rør og Buske bevoxede Søer, store Moser og Sumpe; som ægte Trækfugl opholder den sig hos os fra Marts til Oktober. Vinteren tilbringer den i varmere Egne. I Sverrigs sydligste Provindser er den ikke meget almindelig, men træffes dog af og til ynglende. I Mellemsverrig og nordligere forekommer den ikke, eller i alt Fald kun undtagelsesvis. I Norge er den, ifølge Collett, kun skudt to Gange. [Nilssons Angivelse

---

*) Ved dette Maal angives her, ligesom for de øvrige *Circus*-Arters Vedkommende, Længden af Overnæbets Ryg, maalt i Buelinie (*culmen*).

(Skand. Fauna: Foglarna I, 1858, p. 84) om, at den yngler i det sydlige Norge, er neppe rigtig.]

Den er sky, forsigtig, listig og ikke uden Mod; svæver næsten stedse omkring og udhviler sig sjeldent længe paa ét Sted, siddende paa Jorden eller paa Pæle og Stene. Sædvanligst flyver den lavt hen over Marker, Vandflader og Enge.

Næringen bestaaer i smaa Pattedyr, Fugle, især Sump- og Vandfugle, Slanger, Firben og Fiske.

Dens Rede staaer som oftest mellem Rør eller Siv i Vandet, undertiden ogsaa i Buske; den er bygget af Rørstængler, Siv og enkelte tørre Riskviste. I Slutningen af Mai indeholder den 3—4, sjeldnere 6, grønagtig blaahvide Æg.

Æggets Længde og Brede:

47mm.	35mm.
55 »	41 »

Ynglende findes den paa mange Steder her i Landet ved Søer, Mølledamme, Aabredder og i Moser, f. Ex. ved Østedgaard pr. Fredericia, Grubbe Mølle i Fyen, ved Glücksborg Sø pr. Flensborg (E. Hage), ved Fæstningsgravene paa Amager, i Nors Sø i Thy, hvorfra den har fordrevet en Mængde Maager, Terner og andre Vandfugle, ved Gaunø, Sorø, Fure Sø (Udg.) osv. I 1861 fandt Pastor Theobald dens Rede i Søborg Mose med 6 Æg. Paa Bornholm er hverken denne eller nogen anden af vore *Circus*-Arter hidtil bleven bemærket. I Apoth. Benzons Samling findes en ung Hun, skudt ved Kollefjord paa Færøerne i Slutningen af Septbr. 1869.

Som en sky og forsigtig Fugl er den vanskelig at skyde; dog skeer dette lettest, naar man lægger Mærke til, hvor den kaster sig i Rørene e. dsl., og da pludseligt overrasker den, saa at man kan skyde den ved Opflyvningen. Ved Kragehytten skydes den ogsaa, men den sætter sig ikke. Forf. har fanget den flere Gange i Rottesaxe med et Æg til Lokkemad.

Den forstyrrer en utallig Mængde Fuglereder, især naar den har Unger; dog gavner den ved at fange Mus og skadelige Insekter.

Blaa Kjærhøg, Circus cyaneus. (L.)

Syn. Falco cyaneus, L.

Dansk: Blaa Kjærhøg, Hedefalk, Kornfalk, Blaafalk, Uglehøg. Norsk: Blaa Kjærhøg, Sumphøg. Svensk: Kärrhök.

Afbildn. Tab. V (*Falco cyaneus*), *gl. Han.* — Suppl. Tab. III, *gl. Hun.*

Ung Han. Adskiller sig fra den gamle Hun ved Vingens Længde, som ikke naaer 14″. Brun ligesom Hunnen, men altid med mere rustrodt Hoved og Hals. Ansigtskraven lys gulbrun med morkebrune Striber. Fjerene omkring Oiet danne en meget tydelig, rent hvid Oieplet. Kroppens Underside gulbrunt rustfarvet med morkebrune Striber, der blive smallere henimod Bugen. De øvre Haledækfjer hvide med brungule Skaftstreger. Halen gulbrunt rustfarvet, rodbrun mod Spidsen, med fire brede sorte Tværbaand. Mellemrummene askegraa paa de to midterste Styrefjer.

Gammel Han. Rygsiden lys blaalig, blegere og mere solvgraa paa de større Vingedækfjer, som langs Randen ere svagt hvidlige. Kroppens Underside lys, blaaligt askefarvet indtil Brystets bageste Grændse. Bugen rent hvid ligesom de nedre Vingedækfjer og Skulderfjerene. Pandefjerene og Toilerne hvidagtige. Ansigtskraven svagt hvidprikket. Armsvingfjerene sølvgraa med sorte Skafter og et utydeligt sortagtigt Tværbaand henimod Spidsen, skarpest fremtrædende paa Undersiden. Haandsvingfjerene sortagtige, saavel paa Oversiden som paa Undersiden, hvide ved Basis af Inderfanen. De overste Haledækfjer hvide. Halen askegraa med hvid Spids. De fire midterste Styrere ensfarvede med hvide Skafter, de ovrige udadtil med mere og mere Hvidt paa Inderfanen og med større eller mindre Rester af askefarvede Tværbaand. Voxhuden gul, Næbet blaasort, Fodderne gule,

Kløerne sorte, Iris gul. Totallængde 21,4″, Næbet 1,1″, Vingen 13,2—13,4″, Halen 8,2—8,7″, Fodroden 2,8″.

Gammel Hun. Rygsiden brun, Issefjerenes Rande med et Anstrog af Rodbrunt. Nakken og Baghalsen blegt gulbrunt rustfarvede med brede, mørkebrune Striber. Skulder- og Vingedækfjerene med brede ovale Pletter af en bleg, gulbrun Farve. Svingfjerene brune med hvidagtige Spidser, Armsvingfjerene udadtil med et Anstrog af Askegraat og med sortebrune Tværbaand, der fremtræde tydeligst paa Undersiden, som iøvrigt er graahvid med et rustrødt Anstrog paa Inderfanen. De øvre Haledækfjer hvide, Halen graaagtig brun med hvid Spids og med fem mørkere, brune Tværbaand, af hvilke det næstbageste er betydeligt bredere end de øvrige. De yderste Fjer i Mellemrummene lyst gulhvide, mere eller mindre skyggede med Askegraat paa Yderfanen. Pandefjerene og Fjerene over og under Øiet hvidagtige, Ørefjerene og Kindfjerene rustfarvede med mørkebrune Striber, Ansigtskraven gulagtig hvid med brune Striber, Halsens Sider og Kroppens Underside blegt gulbrune, den sidste mere og mere hvidagtig hen imod Underbrystet og Bugen, med brede, brune Striber; paa Bugen og Underlaarene ere Striberne smallere og med gulbrune Pletter. De nedre Vingedækfjer farvede som Ryggen; Side- og Axillarfjerene mørkebrune med runde, lysegule Pletter paa begge Fanerne. Voxhuden grønlig gul, Næbet sortagtigt, Fødderne gule, Iris rødbrun.

Ved de rustgule Baand paa Halen kan den unge Hun adskilles fra den gamle Fugl. Hos begge Kjøn blive Brystriberne i Regelen smallere med Alderen. Man antager, at Hannerne ere avledygtige i den brune Dragt, og at de først i andet Efteraar erholde den blaa Dragt ved én Fælding.

Kornfalken findes dels paa store Hedestrækninger, dels hvor Enge og Sumpe afvexle med frugtbare Kornmarker, men er sjelden her i Landet. Konservator Scheel skød den paa «Maerne» ved Vordingborg i Efteraaret 1834; den 7de

Novbr. 1827 blev den (ifølge Tidsskriftet «Diana», 1ste Bd., p. 299) skudt i Veilby Krat ved Aarhus og Exemplaret indlemmet i Sorø Akademies Samling. Efter Kjøbenhavns Literatur-, Kunst- og Theaterblad, 1824, S. 196, er den skudt ved Faaborg 1823; E. Hage skod den ved Flensborg og Slesvig; i Forf.s Samling fandtes en ung Han, skudt ved Filsoen i Oktbr. 1847; den er overhovedet mindre sjelden i Jylland end paa Øerne; Faber anfører (Ornithol. Noticer, p. 8), at Hr. Drewsen har seet den ved Strandmøllen, 2 Mil fra Kjøbenhavn. Ifølge Mechlenburg sees den jevnligt om Sommeren i Omegnen af Flensborg; i Septbr. 1822 fik Melchior den fra Gisselfeldt paa Sjælland. I Septbr. 1855 erholdt Forf. en gammel Han, som var skudt en Mils Vei udenfor Kjøbenhavn, i Sept. 1861 en ung Han fra Knuthenborg og i Sept. 1862 ligeledes en ung Han fra Roeskilde. I Slutningen af Sommeren 1856 skod Udg. en gammel Han ved Holmerødgaard pr. Frederiksborg; Exemplaret findes i det zool. Museum. En Han og en yngre Hun bleve i Febr. 1862 skudte ved Lyngbygaard af Godseier Quistgaard (Fischer). Cand. R. Collett fra Christiania saae den i Sommeren 1862 to Gange ved den udtørrede Sø ved Aalykkegaard pr. Odense. Det er mærkeligt, at Faber ikke har bemærket den i Jylland. Den ankommer i April og trækker bort i Oktober og November. I Norge og Sverrig er den truffet paa forskjellige Steder, hyppigst i Omegnen af Christiania, men synes dog nærmest at maatte betragtes som en tilfældig Gjæst*).

Den er sky og yderst forsigtig ligesom sine Slægtninge, men ikke uden Mod og flyver som oftest lavt hen over Marker og Enge.

---

*) Ifølge Collett blev i Juni 1863 paa Hedemarken i Løjtens Præstegjæld fundet en *Circus*-Rede, som, efter Æggene at dømme, synes at have tilhørt denne Art; dette er, saavidt vides, første Gang, at nogen *Circus*-Art med Vished er truffen ynglende i Norge.

Næringen bestaaer i mindre Pattedyr, unge eller mindre Fugle, som den kan faae Bugt med, men især Sanglærker; ogsaa Fugleæg, Krybdyr, store Insekter og Regnorme. Den bygger Rede sidst i Mai eller først i Juni, enten i Kornet, især i Rug, eller i Ror, Pilebuske, Sivtuer o. s. v., men aldrig paa Træer. Hunnen lægger 3—6 Æg af blaagrøn, graa eller smudsig hvid Farve. Forstraad Brüel paa Gjøddinggaard pr. Veile angiver, at den yngler hist og her i Lyngen paa de jydske Heder.

Æggets Længde	og Brede
41mm.	33mm.
45 »	35 »

Den kan skydes ved Kragehytten, men kun i Flugten, da den ikke sætter sig. Forøvrigt er den sky og vanskelig at komme paa Skud. Ved Reden, eller naar man seer den kaste sig i Kornet og løber hurtigt til, er den lettest at skyde.

Ved at udrydde en Del Markmus og skadelige Insekter er den til Nytte, men den anretter, ligesom den foregaaende, stor Skade paa Yngelen af de Fugle, der bygge Rede paa den frie Mark; thi den besidder en overordenlig Færdighed i at opsøge Reder og forstyrrer daglig en stor Mængde deraf. Den gjør saaledes Agerhønsene stort Afbræk.

Graa Kjærhøg, Circus pygargus. (L.)

Syn. Falco cineraceus, Montagu.

Dansk: Engfalk.

Afbildn. Tab. V *(Falco cineraceus), gl. Han.* — Suppl. Tab. III, *gl. Han* og *ung Han.*

Ung Fugl. Oventil brun, alle Fjerene med smalle, lyst gulbrune Kanter undtagen de øverste Haledækfjer, paa hvilke den nævnte Farve danner en bred og tydelig Rand. Hals og Hoved lyst gulbrune med brune Fjerribber, hvorved der fremkommer et spættet Udseende. Tøilerne, de skarpttegnede Øienbryn og den forreste Del af Øredækfjerene

rent hvide. Kinderne og den bageste Del af Øredækfjerene mørkebrune, de sidste isprængte med Rødbrunt. Svingfjerene sortebrune med korte, hvide Spidser; Haandsvingfjerene udvendigt med en askegraa Chatering med sortagtige Tværbaand; disse sidste ere tydeligst paa Undersiden, hvor de paagjældende Svingfjer ere hvidgraa med et Anstrøg af Rødbrunt ved Inderfanens Basis. De øverste Haledækfjer hvide med smalle, mørkebrune Skaftstreger, de forreste isprængte med Gulbrunt. Halen af en dyb lysebrun Farve med et gulagtigt Anstrøg i Spidsen og med fire eller fem sortagtige Tværbaand. De midterste Styrere ensformigt graabrune med fem tydelige sorte Tværbaand. Forhalsen hvidagtig, Ansigtskraven og hele Kroppens Underside af en ren, gulbrun Farve med enkelte rødbrune Striber paa den øverste Del af Brystet, paa Siderne og de øverste Vingedækfjer.

Gammel Han. Oversiden blaagraa, Vingedækfjerene lidt mørkere og svagt plettede, med en mørkegraa Plet i Spidsen. Haandsvingfjerenes og Armsvingfjerenes store Dækfjer sølvgraa med en kort, hvid Spids og med to sorte Tværbaand, af hvilke det nederste er skjult af de større Vingedækfjer, men tydeligt nok paa den hvidgraa Underside. Haandsvingfjerene sorte, de inderste med graalig Spids og Inderfane. De øverste Haledækfjer hvide, bagtil graaagtige og i selve Spidsen af en mørkegraa Farve, undertiden med to askegraa Tværbaand. Halen askegraa, de to midterste Fjer ensfarvede, de øvrige med fem brede, graasorte Tværbaand, der udadtil gradvis antage en rødbrun Farve. Mellemrummene hvide. Toilerne hvidagtige, Hovedet og Ansigtskraven askegraa. Forhalsen og hele Brystet af en lys blaagraa Farve; Bugen, Siderne, Underlaarene samt de underste Vinge- og Haledækfjer hvide med tydelige rødbrune Længdestriber. Axillarfjerene med store, rudeformige Tegninger af samme Farve. Voxhuden grøngul, Næbet sortagtigt, Fødderne gule, Iris gul. Totallængde 17,5″, Næbet 1″, Vingen 14,6″, Halen 9,2″, Fodroden 2,2″.

Gammel Hun. Oversiden næsten ensfarvet brun med meget svage Spor af gulbrune Kanter paa Fjerene, tydeligst paa de inderste Vingedækfjer. Hovedet og Baghalsen med matte, rødbrune Striber ligesom Ansigtskraven og Halsens Sider. Øredækfjerene næsten ensfarvet brune, Fjerene under Øiet hvidlige. Svingfjerene mørkebrune; Haandsvingfjerene og deres Dækfjer med en graa Afskygning paa Yderfanen og med mørkebrune Tværbaand, tydeligst paa Undersiden, hvor Svingfjerene ere lyst gulbrune paa Inderfanen. De indre Armsvingfjer brune ligesom Ryggen. De øverste Haledækfjer hvide, Halen brun, lysere mod Randen og med fem mørkebrune Tværbaand. Mellemrummene lysere og rødlige paa de yderste Styrefjer, der have et Anstrøg af Hvidt paa Inderfanen. Kroppens Underside hvidgul med rødlige Fjerribber, der frembringe et fuldstændigt stribet Udseende. Voxhuden mørkegul, Næbet sort, Fødderne gule, Iris nøddebrun. Totallængde 18,5″, Vingen 14,8″, Halen 8,4″, Fodroden 1,3″.

Denne Kjærhøg er hertillands endnu sjeldnere end Kornfalken, som den forresten ligner i Egenskaber, Levemaade og Næring; dog flyver den lettere og skjønnere og foretrækker mere Enge, Sumpe og overhovedet Vandets Nærhed til Opholdssted.

Bonnez har meddelt Forf., at den forekommer hele Sommeren i Grenaaegnen, hvorfor han finder det sandsynligt, at den yngler der. Angivelsen beroer dog efter al Sandsynlighed paa en Forvexling. Ifølge Melchior blev et Exemplar af denne sjeldne Art skudt i Sept. 1823 ved Gisselfeldt og indlemmet i den Herlufsholmske Samling. I Norge vides den ikke at være bemærket, men Nilsson angiver (l. c. p. 90), at tre eller fire Individer af denne Art ere skudte i Skaane.

Sin Rede bygger den i første Halvdel af Mai paa sumpige Steder, blandt Vidiebuske, Siv og høit Græs; de 3—4 blaahvide, uplettede Æg have Lighed med foregaaendes, men ere noget mindre.

Æggets Længde og Brede:

40mm.	32mm.
41 »	33 »

Steppehøg, Circus macrurus. (Gm.)

Falco macrurus, Gm. — Circus pallidus, Sykes. — Circus Swainsonii, A. Smith.

Afbildn. 2det Suppl. Tab. I (*Falco pallidus, Bruch*), *gl. Han* og *ung Han.*

Gammel Han. Oversiden lyst blaagraa, Issen og Overryggen lidt mørkere. Tøilerne, de skarpttegnede Øienbryn, Ansigtets Sider og Øredækfjerene med svage askegraa Striber. Undersiden hvid med et Anstrøg af Graat paa Ansigtskraven, Brystets Sider og de større underste Vingedækfjer. Svingfjerene sortebrune, Haandsvingfjerene udvendigt med en askegraa Tone, Armsvingfjerene graa med hvide Spidser. Paa Undersiden ere Haandsvingfjerene hvide ved Inderfanens Basis, de øvrige Svingfjer helt hvide, Armsvingfjerene dog med et næsten udvisket, graaagtigt Baand henimod Spidsen. De øvre Haledækfjer hvide med askegraa Tværbaand; de mellemste Halefjer ensfarvet askegraa, de andre hvide med syv eller otte askegraa Tværbaand; Spidserne hvide. Halens Underside helt hvid med utydelige Tværbaand. Næbet sort, Fødderne gule, Iris gul. Totallængde 17″, Næbet 1,1″, Vingen 12,8″, Halen 8,5″, Fodroden 2,5″.

Gammel Hun. Oversiden brun, Hovedet og Baghalsen med gulbrune Striber, hvilken sidste Farve ligeledes findes paa Randene og Spidserne af de fleste Fjer paa Oversiden og især er fremherskende paa de smaa Vingedækfjer. Pandefjerene, Øienbrynene og en Plet under Øiet hvide. Kinder og Øredækfjer mørkebrune med svage, gulbrune Striber. Ansigtskraven mørkebrun med tydelige, lysegule Striber. Vingerne næsten ensfarvet sepiabrune med hvidgule Spidser. Haandsvingfjerenes udvendige Side med et askegraat Anstrøg. Disse Fjer ere tydeligt, Armsvingfjerene

derimod kun svagt tegnede med brune Tværbaand, stærkest paa Undersiden, hvor Inderfanen er hvidgul. De øverste Halédækfjer hvide med mørkebrune Tværbaand eller rudeformige Pletter. Halen lyst gulbrun med fire brede, sortagtige Tværbaand. Mellemrummene mellem disse have en mere hvidlig Farve paa de yderste Fjer; selve Tværbaandene ere paa de yderste Styrere rødbrune. De to midterste Styrere graabrune med sex sortebrune Tværbaand, af hvilke det næstbageste er det bredeste. Kroppens Underside gulhvid med brede brune Længdestriber paa Forbrystet, smallere og mere rødbrune paa Bagbrystet og Bugen. Halens nedre Dækfjer med et stærkt, rødligt Anstrog; de nedre Vingedækfjer gulhvide med brune Striber og rudeformige Pletter, den bageste Række med sortagtige Tværbaand. Axillarfjerene brune med et rødbrunt Anstrog og med brede, ovale, rustgule Pletter paa begge Faner. Voxhuden grøngul, Næbet sort, Gabet mørkegrønt, Fødderne gule, Iris mørk nøddebrun. Totallængde 20″, Vingen 14,3″, Halen 10,2″, Fodroden 2,8.

Ung Fugl. Brun ligesom den gamle Hun, men ikke saa broget paa Oversiden. Rygsidens Fjer med gulbrune Rande. Undersiden lys graabrun, Ansigtskraven af samme Farve og derved stærkt afstikkende fra Kindernes og Øredækfjerenes dybe, brune Farve. Side- og Axillarfjerene med utydelige brune Midtstriber. Pandefjerene, Øienbrynene og en Plet under Øiet hvidlige. De øverste Halédækfjer hvide med blegt rødbrune Pletter. Halen omtrent som hos den gamle Hun, men kun med fem Tværbaand.

Den 16de August 1858 skød Kammerherre Skeel ved Dronninglund i Vendsyssel en ung Han af denne Art, der ikke tidligere vidstes at tilhøre vor Fauna. Det dræbte Individ hørte til en Flok, som drog hen over Egnen, og af hvilken et andet ganske lignende saaes nogle Timer senere. Exemplaret kom til Fischers Samling. I Forf.s efterladte Notitser findes angivet, at der i den herværende zoologiske

Have i 1862 fandtes et ungt Individ, som var fanget paa Sjælland.

Det er ikke usandsynligt, at denne Art forekommer oftere i Jylland, og at flere af de ældre Beretninger om Forekomsten af *C. cyaneus* og *C. pygargus* gjælde denne Art.

I Henseende til Farve afvige Æggene af denne Kjærhøg ikke fra de foregaaende Arters.

Æggets Længde og Brede:

45 mm.	35 mm.
46 »	35,5 »

C. Ugler, *Strigidæ.*

Næbet kort, næsten skjult af fremadliggende, børsteagtige Fjer, krummet fra Roden, utandet og kun for Undernæbets Vedkommende forsynet med et Indsnit; Næseborene som oftest rundagtige, beliggende ved Forranden af den, med Næbet ensfarvede, stundom noget utydelige Voxhud. Skelettet er af en meget svampet Bygning, og det er navnlig i Hovedets Knokler, at denne Egenskab (Pneumaticitet) er stærkt fremtrædende. Hovedet er stort og især meget bredt bag de store, fremad rettede Øine, der have en Blinkhinde og ere omgivne af stive, lange Fjer, som løbe straaleformigt ud, dannende Ansigts- eller Øiekrandsen, medens de bageste tillige bedække den bevægelige Klap af de tildels meget store Øren. Til denne Kreds slutter sig en mere eller mindre tydelig Krands af smaa, tætte, opretstaaende, stive Fjer i Sløret. Fødderne ere hos de fleste befjerede lige til de store, skarpe, krumme Kløer, eller dog ud til disse bevoxede med enkelte stive Haar; de have temmelig korte Tæer, af hvilke den yderste er en Vendetaa. Fjerbedækningen er som oftest meget blød og løst tilsluttende, hvorved disse Fugle med deres store Hoved synes meget

større, end de ere. Den temmelig langsomme Flugt er overordenlig lydløs.

Uglernes Udbredningskreds er betydelig; thi næsten alle Dele af Jorden besidde Arter af denne Familie. De beboe saavel skovrige som klippefulde Egne; nogle holde sig mest til menneskelige Boliger, enkelte færdes blot paa den frie Mark. Der gives baade Stand-, Strøg- og Trækfugle iblandt Uglerne.

I deres Levemaade have de ligesaa meget Eiendommeligt som i deres Legemsbygning. De fleste ere i Bevægelse i Aftenskumringen og de ikke ganske mørke Nætter, hvorfor man særligt kalder disse Natugler. Andre drive ogsaa deres Jagt om Dagen og kaldes derfor Dagugler. De første have mere udviklede Syns- og Høreorganer og see skarpest i Skumringen, medens Dagslyset blænder dem, hvorfor de skjule sig og sove om Dagen. Ere de i Bevægelse ved Dagslyset, eller opdages deres Skjul af andre Fugle, da udsættes de for mangehaande Angreb og Drillerier af disse, der have et medfødt Had til dem. Derfor kan man benytte sig af Ugler til at hidlokke andre Fugle og saaledes fange eller skyde disse.

Deres Næring bestaaer for største Delen af mindre Pattedyr og Fugle, som de selv fange med Kloerne, og som de enten oplure, siddende paa et ophøiet Sted, eller opsøge ved at flyve lavt hen over Jorden. De fortære meget paa én Gang og nedsluge deres Bytte helt eller i store Stykker. I Overensstemmelse hermed have de et stort Svælg, et vidt Spiserør og en stor, sækagtig Mave, men ingen Kro; det Ufordøielige give de fra sig tildels som Haarkugler (Haarboller). Have de fanget mere, end de behøve til ét Maaltid, gjemme de det øvrige med Omhyggelighed, for at kunne tye dertil i regn- og stormfulde Nætter, da de saa ikke gjerne flyve omkring og Jagten desuden vilde faae et slet Udfald.

De yngle i hule Træer eller Klippehuler, paa Træer, i Bygninger og paa Jorden, bygge simple Reder eller aldeles

ingen, lægge rundagtige eller næsten ganske runde, hvide Æg og forsvare deres Unger med Mod.

Den Nytte, som Uglerne gjøre ved at udrydde mange skadelige Dyr, især Mus og Rotter, overgaaer langt den Skade, som enkelte større Arter tilføie Vildtbanen, hvorfor de ogsaa i Almindelighed fortjene at fredes.

Ugler, Striges, L.

Nyctea, Steph.

Voxhuden rudimentær, Næseborene delte ved en skraatløbende Skillevæg. Øreaabningerne symmetriske og større end Øiets Diameter. Vingerne lange, men Vingespidsen kort; 2den, 3die, 4de Svingfjer næsten lige lange. Tarsen og Tæerne korte, de sidste beklædte med meget lange og bløde Fjer, hvis Faner ere bløde og usammenhængende. Slægten omfatter kun én (cirkumpolar) Art.

Sne-Ugle, Nyctea nivea (Thunb).

Syn. Strix nyctea, L. — Nyctea candida (Lath), Bonap. — Nyctea erminea, Steph.

Dansk: Sneugle. Norsk: Sneugle, Gysfugl, Qvitorn. Svensk: Fjälluggla, Snöuggla, Harfång, Fjällberguf. Færøisk: Katt-uggla, Kátula. Islandsk: Ugla. Grønlandsk: Opik, Opirksoak.

Artsm. Hvid Fjerklædning, temmelig lille Hoved, uden Slør; sort Næb, sorte Kløer, gule Øieringe og tætbefjerede Fødder. De unge Fugle mere eller mindre plettede; de meget gamle rent hvide.

Afbildn. Tab. VI. (*Strix nyctea*), gl. Han.

Længde 24—26″, Vingestrækning 60—63″; den noget afrundede Hale 10¼″.

Hunnens hvide Grundfarve falder mere i det Gulagtige og har i Regelen flere Pletter end Hannens. Hos de unge Fugle ere Pletterne ikke blot talrigere, men ogsaa større

og mørkere, saa at deres Farve er den fremherskende paa Overkroppen.

Sneuglen tilhører de nordlige Polaregne af Europa, Asien og Amerika. I den nordøstlige Del af Asien, Siberien og Kamschatka, er den almindeligst; i Grønland og i Nordamerika mindre talrig. Paa den skandinaviske Halvø er den temmelig almindelig, i Østfinmarken endog talrigt forekommende til sine Tider. Om Vinteren, navnlig naar Lemmingen vandrer, besøger den Halvøens sydlige og vestlige Lavlande og skydes næsten hvert Aar i Christianiafjordens Omegn og langs hele Kysten op til Trondhjemsfjorden (Collett). I Sverrig synes det, ifølge Nilsson, at den holder sig mere til det Indre af Landet og kun nu og da om Vinteren fordrives af Sne og Uveir til Kysten. Paa Færøerne forekommer den ikke sjeldent; dog er den, saavidt vides, ikke truffet ynglende der. Kun om Vinteren og Foraaret lader den sig af og til see her i Landet og opholder sig da sædvanligvis paa store Heder eller i skovrige Egne. I Aaret 1819 blev den (Isis 1822. II, 771) skudt ved Itzehoe; et Aar senere saaes den ved Slesvig; et Par, som fandtes i Bojes Samling, blev dræbt i Februar 1821 ved den jydske Kyst, og i April s. A. fandt Boje i Jylland en dræbt Hun fastnaglet til et Bondehus. I det vestlige Jylland er den mange Jægere vel bekjendt, idet den ikke sjeldent lader sig see navnlig om Foraaret. Faber (Ornith. Noticer, Pag. 11) havde seet Exemplarer, skudte i Sjælland, paa Falster, i Slesvig og Østjylland. I E. Hages Samling fandtes et Exemplar, skudt paa Møen. I Kroen imellem Hjørring og Ladestedet Løkken saae Forf. et Par Kløer af en gammel Fugl, skudt der i Nærheden af Kroens Eier, som adskillige Gange tidligere havde seet Sneugler der i Egnen om Vinteren; Bonnez har skudt den i Grenaaegnen*). Afdøde Konservator Scheel saae 4 Sneugler

---

*) Ifølge velvillig Meddelelse fra Prof. Reinhardt, findes der i hans Faders efterladte Brevsamling en Angivelse fra Bonnez af 10/8 35,

paa Møen i Løbet af nogle Aar; Apotheker Steenberg angiver den som skudt ved Helsingør den 20de Decbr. 1837, fanget ved Hellebæk den 6te Marts 1831 og et rent hvidt Exemplar at være seet i Kongens Have den 22de November 1832, hvor den lod sig komme nær paa omtrent 20 Skridt. I Januar 1829 modtog det Kgl. Mus. fra Stud. Thomsen en ung Hun, skudt ved Jægerspris, og fra Hr. Ølund et Exemplar, som det foregaaende Efteraar var skudt sammesteds. I Vinteren 1858—59 blev den truffet adskillige Steder rundt om i Danmark, saaledes i Næsby*) ved Store Belt, Bornholm, Sandmosen i Vendsyssel, Sæby (2 Stkr.), Fejø, Aalborg, Flensborg, Cappeln (Slesvig), Helsingør, Kjøbenhavn (Østerbro), Kongelunden, Frederikssund, Samsø (2 Expl.) o. s. v. Til Museerne i Lund og Malmø indsendtes samme Vinter 12 Exemplarer, der vare skudte i det sydlige Skaane. I det zoologiske Museum findes Exemplarer fra Kjøge (13/4 23), Maglegaard (6/11 58), Amager (12/4 71), Anholt (9/12 68), Ringkjøbing (Dec. 1858), Jylland (Febr. 1862), Gjeddesby paa Falster (Febr. 1865), Frederiksborg-Egnen (26/1 66). D. 15de Dec. 1870 blev en Han skudt i Omegnen af Thisted (Dr. P. Heiberg); samme Sted blev Aaret efter (14de Febr.) en Han skudt og en anden Han fanget (Reinh.). Feddersen fik den fra Ahlheden v. Viborg d. 5te Marts 1871. Af tidligere Angivelser om dens Forekomst anføres Sorø (Dec. 1834), Gunderslevholm (Nov. 1832), Sønderstrand paa Møen (Langfredag 1826). Ifølge Forfatterens Optegnelser er den endvidere truffet paa efterfølgende Steder: Ærø, Varde, Børglumkloster, Lerchenborg, Slagelse (Nov. 1858), Roeskilde (Febr. 1862, Heiberg), Svendborg (Dec. 1866), Møen (Febr. 1869), Ebeltoft (Nov. 1864), Frederiksborg (Febr. 1867).

---

om at der hos en Sneugle, som han havde skudt om Foraaret, fandtes Fiske i Maven.

*) Exemplaret blev skudt ned fra Taget paa et Hus med en Bøsse, som kun var ladet med Ærter.

Om Sommeren er den meget sky; den flyver høit, med raske Vingeslag ligesom en af de større Høge og lader da stundom høre sit stærke Skrig. Hvor den forekommer opholder den sig paa frie Landstrækninger og driver sin Jagt om Dagen og i Aftenskumringen, af og til udhvilende sig paa Stene eller andre ophøiede Steder. Den flyver sædvanligvis ikke langt ad Gangen. Paa Vandringer forekommer den oftest parvis og er da mindre sky.

Den fanger Harer, Rotter, Mus, Ryper o. s. v. og følger Lemmingerne paa deres Vandringer.

Den yngler i det høie Norden paa Klipper eller i Klipperifter og lægger 2—3, efter Lilljeborg (Observat. zoolog.) endog 7*), hvide Æg. I de nordlige Lande kan den først sent yngle, og Ungerne skulle ikke være flyvefærdige før i September. Det maa dog bemærkes, at Holbøll i Grønland to Gange har erholdt dens Unger allerede i Begyndelsen af Juni.

Æggets Længde og Brede:

54 mm.	44 mm.
56 »	46 »

Surnia, *Dum.*

Næseborene sidde i den rudimentære Voxhuds forreste Rand; Skillevæggen mangler. Øreaabningerne mindre end Øiets Diameter og uden Ørelaag. Næbet lille, krummet fra Voxhuden og skjult under Fjerene. Vingerne spidse, med stive, kraftige Svingfjer. 1ste Svinger af samme Længde som 6te; 3die længst. Halen kiledannet og meget lang. Tarse og Tæer korte og tæt befjerede. Indertaaen længst. Der kjendes kun én herhen hørende Art.

---

*) Ifølge Nilsson angive Lapperne, at Æggenes Antal beløber sig til 8 à 10.

Høgeugle, Surnia ulula (L.).

Syn. Strix Ulula, L. — Strix hudsonia, Gmel. — Strix funerea, Lath. — Strix nisoria, Mey.

Dansk: Høgeugle, Krakugle. Norsk: Høgugle. Svensk: Hökuggla.

Artsm. Næb og Iris gule; Overkroppen brun, hvidplettet; Underkroppen hvid med brungraa Tværstriber; den kileformige Hale meget lang, med hvid Spids og 7—8 smalle, hvide Tværbaand; Hovedet lille.

Afbildn. Tab. VI *(Strix funerea), gl. Han.*

Længde 15—17″, Vingestrækning 29—31″. Hunnen størst; ellers ikke meget forskjellig fra Hannen; undertiden er den dog noget mørkere farvet.

Ung Fugl. Den mørke Plet over og bagved Ørene mangler; den brune Overkrop har hist og her lyse Fjerspidser og Skaftpletter hen imod Hovedet; paa Skuldrene, Vingerne og Overgumpen findes hvidagtige Tværpletter, og paa Underlivet utydelige graabrune Tværlinier.

Denne Ugle beboer Nordens skovrige Egne, hvor den tildels findes i temmelig stor Mængde. Om Vinteren stryger den vidt omkring til sydligere Lande og kommer da undertiden til Danmark, hvor den fortrinsvis søger mindre Skove, helst Naaleskove, sjeldnere Moser og kratbevoxede Sumpe. Apotheker Steenberg har meddelt Forf., at den to Gange er skudt og én Gang fanget (23de Marts 1833) ved Helsingør; to af de nævnte Exemplarer fandtes i hans Samling. I det zool. Museum findes et Exemplar fra Esrom (20/1 1822, Steenberg), en Hun fra Jægersborg (3die April 1829, daværende Prinds Christian Frederik) og et Individ fra Kulhusene (23/10 45, Hofjægermester Lovenskjold).*) For-

---

*) Under Korrekturlæsningen af dette Ark har Udgiveren modtaget den Erklæring fra Hr. prakt. Læge Bolling, at han ikke vedkjender sig Angivelsen i 1ste Udg. om, at denne Art er seet i Dyrehaven.

fatteren eiede et Exemplar, som den 10de Mai 1855 var skudt i Korselitse Skov paa Falster.

Som mange høinordiske Fugle er den ikke meget sky eller mistænksom, saa at man ofte endog ikke skal kunne bevæge den til at flyve bort ved at kaste Stene efter den. Den flyver hurtigt og let og ligner i Flugten mere en Falk end en Ugle; den jager midt om Dagen. Naar den sidder paa Jorden, holder den stedse Halen opad og Legemet næsten horizontalt; men paa en ophøiet Gjenstand sidder den lodret, med nedhængende Hale. Den skjuler sig mellem tætte Grene eller i Buske, og kun naar den vil jage, sætter den sig frit paa Trætoppe, Pæle el. desl. for at speide efter sit Bytte.

Mus og Rotter udgjøre dens Hovedføde; saasnart den opdager en Mus, endog i det høie Græs, styrter den sig ned, griber den med Kloerne og flyver op paa et Træ med den for at fortære den. Forøvrigt fanger den ogsaa Fugle og store Insekter.

Den skal yngle paa høie Træer og lægger 3—4 hvide Æg.

Æggets Længde og Brede:

36 mm.	29 mm.
39 »	31 »
38 »	32 »

Glaucidium, *Boie.*

Voxhuden meget lille. Næseborene ere forsynede med en knupformig Antydning til en Skillevæg. Øreaabningerne symmetriske, mindre end Øiets Diameter. Vingerne, navnlig Vingespidserne meget korte; 2den Svingfjer af samme Længde som 6te. Tæerne fjerklædte. Halen lang, med afrundede Hjørner. Slægten omfatter to Arter, af hvilke kun den ene er europæisk.

Spurveugle, **Glaucidium passerinum (L.).**

Syn. Strix passerina, L. — Strix pygmæa, Bechst. — Strix acadica, Temm.

Dansk: Dværgugle, Spurveugle. Norsk: Dværgugle, Spurvugle. Svensk: Sparfuggla.

Artsm. Hovedet lille, med smalt Ansigt og utydeligt Slør; Vingerne korte og Tæerne tæt befjerede; Næb og Iris gule; Overkroppen graabrun med hvide Pletter; Underkroppen hvid med brune Længdestreger; Halen med 4—5 hvide Baand og betydeligt længere end Vingerne.

Afbildn. Tab. VI, *(Strix passerina), gl. Han.*

Hannen af en Spurvs Størrelse, men med større Hoved. Længde 6½—7½″, Vingestrækning 11½—12″; Hunnen er større og adskiller sig desuden ved en brunere Farve paa Overkroppen samt svagere Længdepletter paa Bugen.

Denne mindste europæiske Ugle tilhører egenligt den kolde Zone og kommer kun undtagelsesvis til os, endnu sjeldnere sydligere. Paa den skandinaviske Halvø træffes den sjeldnere Nord for Fjeldryggen, men almindeligt ynglende i Norges sydligere Egne og i Mellemsverrig. Den skal være skudt i Klintholms Have og ved gamle Kjøgegaard (E. Hage); i Foraaret 1849 blev den skudt af Baron Rosenkrantz paa Balskov (Bonnez). Ifølge Forf.s Optegnelser har Skovfoged Christensen skudt to Spurveugler i Naaleskoven ved Liselund paa Møen, og Fasanjæger Frederiksen har meddelt ham, at han har seet den i Kongelunden. Afdøde Apoth. Steenberg saae den flere Gange i unge Naaleskove i Omegnen af Helsingør, samtidigt med Kramsfugletrækket. Konservator Conradsen fik en Han til Udstopning, skudt ved Vordingborg i Marts 1858. Efter Faber (Ornithol. Noticer Pag. 66) var den angivet ham som ynglende ved Jægerspris.

Spurveuglen har sit Opholdssted i Skovene, og er en virkelig Dagugle. Naar den om Vinteren nærmer sig Bygningerne, forfølges den, ligesom sine Slægtninge, af Spurve og andre Smaafugle. Den er en lille nydelig, morsom Skab-

ning, hvem de besynderlige Uglegebærder give en egen Ynde. Ved sit mere abeagtige end katteagtige Ansigt og ved et klogt, godmodigt Blik, udmærker den sig fremfor de fleste andre Ugler, der have et melancholsk, søvnigt Væsen. Den har en rask, let Flugt, flyver om Dagen uden at blændes af Sollyset, men jager dog helst i Træernes Skygge og i Morgen- og Aftendæmringen.

Næringen bestaaer fortrinsvis af store Insekter og Smaafugle, men ogsaa af Mus.

I hule Træer yngler den og lægger sædvanligvis 4 hvide Æg.

Æggets Længde og Brede:

31 mm. 24 mm.

Da den opholder sig i Skove, er det ikke vanskeligt at liste sig til den med Bøssen. Undertiden hænger den sig i Doner ved at gaae efter de fangne Fugle.

Syrnium, *Sav.*

Næbet svagt, Sløret vel udviklet. Øreaabningerne middelstore, usymmetriske og med meget store Ørelaag; høire Øreaabning altid større end venstre. 1ste Svingfjer af samme Længde som 10de (eller noget kortere) og kamstraalet i Randen gjennem hele sin Længde. Tæerne tæt befjerede.

Slagugle, Syrnium Uralense (Pall).

Syn. *Strix Uralensis Pall.* — *Str. liturata, Tengm.* (*Retz*). — *Str. macroura, Mey.* — *Str. Lindrothii, Sparrm.*

Norsk: Slagugle. Svensk: Slaguggla.

Artsm. Næbet gult; Iris mørkebrun, Overkroppen graaagtig med brune og hvide Længdepletter; Underkroppen gulagtig hvid med smalle, brune Længdepletter; Halen meget lang, kileformig, med 5—6 hvidagtig graa Tværbaand og hvid Spids.

Afbildn. Tab. VI. *(Strix liturata), gl. Han.*

Længde 24″, Vingestrækning 45″, Halen (hvis Yderfjer ere 2 Tommer kortere end Mellemfjerene) 10″.

Han og Hun ere lidet forskjellige, men de unge Fugle have i de første Leveaar en meget mørkere, mere brun end gul Farve med uregelmæssige og tætte Pletter.

Polaregnene ansees for denne Dagugles egenlige Hjem. I det nordlige Sverrigs klippefulde Skove er den ikke sjelden, men i Norge forekommer den, ifølge Collett, navnlig i Landets sydlige Egne. Om dens Forekomst i Danmark foreligger der ingensomhelst paalidelig Oplysning. Den i nærværende Arbeides første Udg. meddelte Oplysning, at den i Febr. 1814 skal være seet (ifølge «Tillæget» endog skudt) i Hollufgaards Have i Fyen af forlængst afdøde Bataillonschirurg M. Winther, er, selv i Forening med E. Hages Formodning om, at den i 1837 eller 1838 er skudt ved Næsbyholm, aldeles utilstrækkelig til at berettige til Artens Optagelse blandt Danmarks Fugle.

Den er en kjæk Rovfugl, der i Væsen og Manerer mere ligner en Vaage end en Ugle. Dens anseelige Størrelse og den tykke Uglefigur med den lange Hale giver den i Flugten et ganske eget Udseende, der gjør den kjendelig i det Fjerne.

Ogsaa for den ere de forskjellige Musearter en Hovednæring. Forøvrigt angriber den unge Harer, Kaniner, og alle Slags Fugle, som den kan tage i Sædet. Den jager saavel om Dagen som i Aftendæmringen.

Den skal bygge Rede i Klipperifter eller i hule Træer og lægger 3—4 hvide Æg.

Æggets Længde og Brede:
51 mm. 42 mm.

Laplandsk Ugle, Syrnium Lapponicum (Retz).

Syn Strix barbata, Pall. — Strix cinerea, Gm. (den amerikanske Form)? — Ulula Lapponica, Thunb.

Norsk: Laplandsugle. Svensk: Lappuggla.

Artsm. Øiekrandsen med otte eller ni mørktfarvede, koncentriske Ringe. Halen rager 3″ ud under Vingerne og har 7—8 smalle, hvide Tværbaand og tætstaaende bølgeformige Tværstriber. Bugsiden og de nedre Hale- og Vingedækfjer med mørke, tværløbende Bølgelinier og mørke Skaftstriber. 5te Svingfjer længst. Struben sort. Iris af en kraftig gul Farve.

Afbildn. 2det Suppl. Tab. I (*Strix Lapponica*), *gl. Han.*

Hannens Længde 24″, Hunnens Længde 27—28″.

I Danmark er denne Ugle hidtil ikke truffen. I Norge er den ikke sjelden og viser sig navnlig, naar Lemmingerne foretage deres Vandringer. I Omegnen af Christiania alene er i de senere Aar fældet henimod en halv Snes Individer. I Østfinmarken er den oftere bemærket og formodes at yngle der (Collett). I Sverrigs nordlige Egne træffes den ikke sjeldent, paa sine Steder endog almindeligt; fra Mellemsverrig kjendes ikke faa Exempler paa dens Forekomst; der foreligger endog et enkelt Tilfælde, i hvilket den er truffen i Nord-Tydskland ved Gumbinnen (Gloger, Handb. d. Vögel Europ. I, S. 111). — Reden skal være meget stor, bygges i Træer og indeholde 2—3 smudsigt hvide Æg af en temmelig langstrakt Form.

Natugle, Syrnium aluco (L.).

Syn. Strix aluco, L.

Dansk: Natugle, Skovugle, Husugle, Katugle. Norsk: Katugle, Natugle. Svensk: Kattuggla, Nattuggla, Skrikuggla.

Artsm. Hovedet meget stort; Næbet bleggult; Iris mørkebrun; paa Skuldrene en stor, langsgaaende hvid Plet; Overkroppen med mange Punkter, afbrudte Bølgelinier og uregelmæssige Pletter af mørk Farve, Underkroppen lys med brune Skaftpletter, som paa begge Sider løbe ud i Bølgelinier. 4de og 5te Svingfjer længst.

Afbildn. Tab. VII (*Strix aluco*), *gl. Han.*

Længde 14—15″, Vingestrækning 35—36″, Halen $6^1/_2$—$7^1/_2$″.

Hunnen er i Almindelighed mere rødbrun end Hannen, navnlig paa Ryggen, hvor Hannen er graa og hvid; den store Plet paa Skuldrene samt Grundfarven paa Underkroppen rustgulagtig hvid; Øiekrandsen rustbrunagtig graa, omkring ved Næbet med mange sorte, haaragtige Fjerstraaler. Ungerne ligne Hunnen.

Natuglen er udbredt over hele Europa og det nordlige Asien. I Sverrig er denne den almindeligste Ugleart; i Norge forekommer den ligeledes meget almindeligt, dog træffes den sjeldnere ynglende Nord for Trondhjem. Paa Færøerne er den truffen i Januar og Marts 1871 og i Nov. 1872 (Müller). I Danmark findes den næsten overalt, hvor der gives Træer. I Vendsyssel er den dog ikke almindelig og paa Vestkysten deraf vides den end ikke at være iagttagen. Paa Bornholm er den heller ikke hyppig, og man vil først i de senere Aar have bemærket den der. I Sommermaanederne opholder den sig mest dybt inde i Skoven, men om Vinteren søger den ogsaa Smaakrat og store Frugthaver ved Byerne. Saalænge der er Løv paa Træerne, sidder den gjerne og sover paa en Gren, nær ind til Stammen af et tætkronet Træ, sjeldnere i en Træhule. I de øvrige Aarstider skjuler den sig om Dagen i hule Træer, øde Taarne og Ruiner eller andre Bygninger osv. Den er overordenlig lyssky og forlader først i Skumringen sin Hvileplads for at flyve paa Jagt. Dens Flugt er ganske lydløs. Den er her Stand- og Strøgfugl.

Næringen bestaaer fornemmelig i Mus, Muldvarpe, unge Fugle, Frøer og Firben.

Den bereder sig allerede i Marts til at yngle, og Hunnen lægger da 3—5*), rundagtige, hvide Æg, som oftest i hule Træer, undertiden i forladte Ravne- og Kragereder, paa et simpelt Underlag af Mos og Fjer; i Kirketaarne paa Sjælland og især paa Møen, Laaland og Falster yngler den hyppigst.

*) Faber (Ornith. Noticer Pag. II) anfører, at den lægger indtil 5 Æg; dog er dette vistnok en stor Sjeldenhed.

Æggets Længde og Brede:

44$^{mm.}$	38$^{mm.}$
48 »	40 »
51 »	40 »

Ungerne voxe meget langsomt, sidde længe i Reden og mades flittigt af de Gamle efterat de have forladt den. Den yngler i næsten alle større Skove her i Landet. Dyrlæge Grill i Otterup v. Odense fandt den 29de Mai 1865 dens Rede i Zastraugaards Tærskelade og den 2den April 1866 i et Dueslag paa Margaard i Odenseegnen.

Hvor man om Aftenen seer eller hører den i Nærheden, kan man let lokke den til sig ved at efterligne Musenes Piben, især om Foraaret, da man endnu lettere kalder den til sig ved at efterligne dens Parringsraab. Kan man om Dagen opdage hvor den har sin Hvileplads, er det let at skyde den.

Nytten, som denne Ugle (ligesom de fleste af dens Slægtninge) stifter ved Udryddelsen af en utrolig Mængde Mus, er saa stor, at Fuglen burde fredlyses, istedetfor at Jægerne faae Betaling for Kløerne og derfor i flere Egne, f. Ex. som tidligere paa Als, i Sundeved og det Nordslesvigske, næsten ganske have udryddet denne og de fleste andre Uglearter, hvilket da ogsaa har havt Markmusenes høist foruroligende Formering til Følge.

Athene, *Boie.*

Voxhuden er delt i to Længdestykker, der hver paa sin Side af Næbet danner en opsvulmet, ærteformig Knup, hvori Næseboret findes. Øreaabningerne smaa, usymmetriske. Sløret og Øiets Fjerkrands ufuldstændige. Tæerne beklædte med børsteagtige Fjer. De fire første Svingfjer vinkelformigt indskaarne paa Inderfanen.

Minervas Ugle, Athene noctua (Retz).

Syn. Strix meridionalis, Risso. — Strix nudipes, Nilss. (Orn. Suec.). — Strix passerina, auct. — Strix psilodactyla, Nilss. (Skand. Fauna).

Dansk: Kirkeugle, Stenugle.

Artsm. Næb og Iris gule; Overkroppen graabrun med draabeagtige, hvide Pletter; Svingfjerene med 5—6 Rækker af hvide Tværpletter; Underlivet hvidt med spredte mørkebrune Længdepletter; Halen lidt længere end Vingerne, med 4 hvide Tværlinier og hvidagtig Spids.

Afbildn. Tab. VI *(Strix noctua), gl. Han,*

Længde 8—9″, Vingestrækning 20—21″. Hunnen størst og med mørkere Overkrop, der mere end hos Hannen er blandet med Rustgult; Underkroppen af en uren hvid, noget gulagtig Farve; Ungerne ere for største Delen brune, have paa Overkroppen færre hvide Pletter — i Regelen kun paa Vingerne — og paa Underkroppen en brun- og hvidbroget Tegning.

Varieteter, hos hvilke den hvide Farve er fremherskende, træffes nu og da.

Denne Ugle forekommer i hele det sydlige og tempererede Europa, oftest i Menneskenes Nærhed, men paa ensomme Steder, i Kirker, Taarne, Hvælvinger, Ruiner, under Hustage eller i Skove med hule Træer. Om Dagen holder den sig mest skjult i sine Smuthuller; dog sees den ikke sjeldent at sidde hele Timer i Gavlhullerne paa vore Kirker og Ladebygninger. I Jylland og Fyen er den temmelig hyppig i Kjøbstæderne og ved Landsbykirkerne, sjeldnere i Skovene. Den er her baade Strøg- og Standfugl. I Norge er den, saavidt vides, endnu ikke iagttagen, og fra Sverrig kjendes, ifølge Nilsson, kun ét Exempel paa dens Forekomst.

Den er en lille, urolig og modig Fugl, der især er i Bevægelse om Natten. Ofte flyver den da efter Lyset og lader sit uhyggelige Skrig høre, hvorved den har givet Anledning til mange eventyrlige Sagn.

Næringen bestaaer af Mus, Smaafugle og Insekter, vel ogsaa Flagermus.

I Begyndelsen af Mai lægger Hunnen 4—7 rundagtige, forholdsvis store, hvide Æg, uden Underlag, i hule Træer, Sten- eller Murhuller, bag Tagsparrer i Lader eller paa Hus- og Kirkelofter.

Æggets Længde og Brede:

35,5mm.	28mm.
36 »	29 »

Ved Kirker i Jylland fandt Forf. den hyppigt ynglende, f. Ex. ved Engom, Hedensted, Hveissel, Ringgive Kirker pr. Veile, ved Søndertranders Kirke pr. Aalborg osv.; Hr. Bonnez har meddelt Forf., at den yngler i Grenaa-Egnen. I Vendsyssel, hvor den er meget almindelig, yngler den i de fleste Kirketaarne og ikke sjeldent i andre Bygninger; i Slutningen af Mai 1863 modtog Universitets Museet fra Adj. Juel en levende Unge af Minervasuglen, tagen i Nørresundbyes Kirketaarn. Konservator Conradsen eier et Exemplar, som for nogle Aar siden blev fanget sammen med Dompapper i en Done ved Søllerød.

Da den af Naturen ikke er sky, kan man let skyde den; men hvor den først flere Gange er bleven forjaget eller foruroliget ved Skud, bliver den dog meget forsigtig og aarvaagen selv om Dagen. Man kan fange den ved at hænge et fint Næt ganske løseligt foran Aabningen, igjennem hvilken den pleier at flyve ud; den falder da til Jorden, indviklet i Nættet. Undertiden bliver den, ligesom Spurvehøgen, hængende i Donerne, naar den vil gjøre sig tilgode med de fangede Kramsfugle.

Ved at udrydde en utallig Mængde Mus i og ved Bygningerne, bliver denne Ugle overordenlig nyttig; selv naar den er mæt, dræber den Mus for sin Fornøielse og lader dem ligge.

Nyctale, *Brehm.*

Næbet kort. Voxhuden rudimentær; Næseborene ligge i Randen af den. Øreaabningerne temmelig smaa, Ørelaaget lille, undertiden rudimentært. Sløret vel udviklet; 3die og 4de Svingfjer længst. Tæerne tæt befjerede. Arterne færdes udelukkende om Natten.

Tengmalm's Ugle, Nyctale funerea (L.).

Syn. Strix dasypus, Bechst. — Strix funerea, Lin. — Strix Tengmalmi, Gmel.

Dansk: Lille Skovugle, lille Kirkeugle. Norsk: Perleugle. Svensk: Perluggla.

Artsm. Næb og Iris gule, Fjerkrandsen omkring Hovedet (Sløret) tydelig; Vinger og Hale længere end hos foregaaende.

Afbildn. Tab. VI. *(Strix Tengmalmi), gl. Han.*

Hunnen større end Hannen, ellers uvæsenligt forskjellige. Længde 9½—10″, Vingestrækning 21—22″.

Ung Fugl. Næsten ensfarvet kaffebrun, blot Sving- og Halefjerene med hvide Pletbaand.

Den gamle Fugl er meget hyppigt bleven forvexlet med Minervas Ugle; men ved nærmere Sammenligning bliver den rankere Legemsbygning, de længere Vinger og Hale og de laadne Fødder hos Tengmalmsuglen strax paafaldende, ligesom den ogsaa er mindre end hin. Fjerbedækningen er silkeblød og meget løs.

Denne Ugle forekommer i mange af Europas Bjergskove, mest i Naaleskove; sjeldnere søger den Bygninger. I Norge og Sverrig er den almindelig; den træffes ynglende i Norges sydlige og sydøstlige Skovegne og i de nordlige Dele af Mellemsverrig. I Danmark er den ikke hyppig. Afdøde Kammerherre Poulsen opdagede den paa Als; Apotheker Steenberg angiver tvende (Han og Hun) at være skudte ved Helsingør, og Bølling fandt $^{18}/_{1}$ 45 en død Hun i Frede-

riksberghave. Bonnez har truffet den i Herlufsholms Skov i Sjælland. En gammel Hun blev den 23de Marts 1833 skudt i Marieskoven v. Flensborg. I Nov. 1832 blev den ifølge Mechlenburg skudt v. Aarup, Juulskov og Lindeved i Slesvig. Ved Herlufsholm er den oftere skudt i September (Melchior). I Nov. 1836 blev et Exemplar skudt ved Herløv af Forststud. Bech (Reinh.) og den 7de Febr. 1851 fangedes den i en Done ved Helsingor (Steenberg). Efter Boje (Isis 1822, II, S. 771) viser den sig aarligt i det vestlige Holsten i Oktober og November sammen med de vandrende Skovsnepper. Scheel og E. Hage have oftere skudt den paa Møen, og flere Exemplarer derfra findes i Sidstnævntes efterladte Samling. Ved Birkelse i Vendsyssel blev den skudt i Marts 1855.

Den er, som en ægte Natugle, meget lyssky, lukker Øinene for Dagslyset og er om Dagen ikke let at opskræmme. I Fangenskab bliver den let tam; den kan ikke blot benyttes til Fuglefangst ved at sætte Limpinde rundt omkring for de tilflyvende Fugle; men den morer ogsaa ved sit pudseerlige Væsen. Det er især paafaldende, at den kan opspile Sløret saaledes, at der fremkommer en Fjerknop over hvert Øie, hvorved den faaer Udseende af at være forsynet med korte Fjerøren.

Næringen bestaaer, som hos alle Ugler, fornemmelig af Mus og større Insekter; men den foragter vistnok heller ikke Fugle, naar den kan faae dem fat.

I hule Træer lægger den i Begyndelsen eller henimod Midten af Mai 2—4 næsten runde, hvide Æg, uden Underlag.

Æggets Længde og Brede:

31 mm.	27 mm.
35,5 »	28 »

Jagt og Nytte: som foregaaende Art.

Strix (s. str.), *Sav.*

Næbet temmelig langt, Hornskeden forholdsvis kort. Næseborene ligge langt fortil, ere skjævt stillede og aflange. Hovedet meget bredt, Sløret stærkt udviklet, hjerteformigt, oventil afbrudt ved en smal Stribe, nedentil uafbrudt. Fjerklædningen meget blød, silkeagtig; 2den Svingfjer længst, men kun lidt længere end 1ste og 3die. Halen kort. Fodroden lang, spinkel og kun svagt fjerklædt; paa den nederste Trediedel findes kun børsteagtige Fjer. Tæerne endnu svagere besatte med Børster, vortede, tynde og forsynede med lange, spinkle Kløer. Mellemtaaens Klo kamtandet paa Indersiden.

Æggene have en mere langskrakt Form end de fleste andre Uglers.

Slørugle, Strix flammea (L.).

Dansk: Perleugle, Slørugle. Svensk: Tornuggla.

Artsm. Næbet hvidagtigt; Iris meget mørkebrun; Ansigtet hvidt, omkring Øiet rødagtigt; Underlivet rustrødt, med Perlepletter; Overkroppen fint vatret askegraa, prydet med sorte og hvide, draabeformige eller perlelignende Pletter; Vingerne længere end Halen.

Afbildn. Tab. VII, *gl. Han.*

Længde 14—15″, Vingestrækning 39″. Han og Hun have megen Lighed med hinanden, dog er Hunnen noget større og plumpere samt mørkere af Farve. Paa de unge Fugle ere alle Farver meget blegere; de brune Punkter paa Brystet ere mindre, og de hvide mangle ganske.

Sløruglen er en over mange Lande, kun ikke de koldeste, udbredt Fugl. I Tydskland er den almindelig; i Hertugdømmerne mindre sjelden end i Jylland og paa Øerne. I Norge vides den ikke at være truffen, og i Sverrig var den indtil for nogle faa Aar siden kun bemærket en enkelt Gang. I de senere Aar derimod er den, ifølge Meddelelse fra Prof. Wahlgren, bleven langt almindeligere i Skaane, hvor den oftere træffes ynglende i Kirketaarnene omkring Malmø. Den

opholder sig helst i Menneskers Nærhed, saa at man træffer den baade i Landsbyerne og især i større Stæder, hvor den beboer Taarne, Kirker og Lader. Den yngler hvert Aar i et Dueslag paa Hartsprung paa Als, og paa sine Vinterstreiferier er den ikke sjeldent skudt i de forskjelligste Egne her i Landet. Bonnez angiver, at den er funden død i Rugaards Skov. Ifølge Rhea II, Pag. 130, yngler den paa Sylt; Faber havde (Ornith. Not. Pag. 11) et Exemplar fra Føhr, men han benægter, besynderligt nok, dens Forekomst i det egenlige Danmark. I Horsens- og Kolding-Egnen, der (da Faber boede i Horsens) dog laae hans Forskninger nærmest, er efter Forfatterens Angivelse ikke færre end 5 Exemplarer skudte i Aarene 1846—47. For 5—6 Aar siden modtog Konservator Conradsen en Hun fra Lolland; den havde ét fuldt udviklet Æg i sig. I 1855 fik Fischer den fra Ærø; efter den Tid er der i Fyen forekommet mange af dem, og i de senere Aar høres endog jevnligt Klager derfra over den Skade, som Sloruglen anretter i Dueslagene. I Omegnen af Odense er den saaledes meget almindelig og har navnlig i de senere Aar formeret sig i en utrolig Grad; ifølge Dyrlæge Grills Meddelelse findes den nu i alle Kirkerne der paa Egnen og har næsten ganske fortrængt *Athene noctua* derfra. Meddeleren fandt den ynglende i Veflinge-, Vigerslev-, Søndersø-, Torup-, Broby-, Skamby-, Norup- og Krogsbølle-Kirker foruden i mange Bøndergaarde. Den 29de Mai 1865 fandt han dens Ynglested med 6 Æg paa Zastraugaard. Efter 1861 er den oftere skudt i Omegnen af Ringsted (Bølling). I det nordlige Jylland træffes den af og til (Thy, Linderumgaard, Aalborg, Baggesvogn o. a. St.). I Universitets-Museet findes bl. A. en Han, skudt ved Flaskekroen ($^{6}/_{9}$ 68) og en Hun fra Gjedserodde ($^{1}/_{11}$ 68). Forf. modtog for nogle Aar siden i November Maaned et Exemplar, der kort forinden var fanget paa et Høloft i Ærøskjøbing. Han havde den ligeledes fra Tønder (prakt. Læge Friis) og Graasten (Apotheker Henningsen) og fik oftere tilbudt Exemplarer

til den zoologiske Have fra forskjellige Steder i Sjælland. Engang bragtes der ham endogsaa nogle store Unger af den, tagne et Par Mile fra Kjøbenhavn. Ved Flensborg skal den forekomme temmelig hyppigt om Vinteren. Dagen tilbringer den sovende paa et mørkt Sted, og den jager kun om Natten paa Marker, i Haver og paa Enge. Den er en Standfugl, der flokker sig om Vinteren i stræng Kulde, men ellers fører et ensomt Liv.

Den hjerteformige Indfatning af Ansigtet giver Sløruglen et komisk Udseende. Den er aldeles ikke sky og sover undertiden saa fast om Dagen, at den lader sig fange med Hænderne. I Fangenskab viser den mere Enfoldighed og dum Trodsighed end Ondskab og bliver let tam. Dens Ophold paa de uhyggeligste Steder og dens hæslige, snorkende Stemme, har givet Overtroen Stof til mange Spøgelsehistorier.

Saasnart Tusmørket frembryder, flyver den paa Rov og driver sin Jagt hele Natten igjennem, især naar det er Maaneskin, efter Mus, Rotter, Spidsmus, Muldvarpe, større Insekter og unge Fugle. Den flyver ogsaa gjerne ind i Dueslagene, men uden at tilføje Duerne nogen Skade; kun blive de selvfølgelig i Begyndelsen forskrækkede, men de vænne sig efterhaanden til at have den iblandt sig.

I første Halvdel af April bereder den sig til at yngle paa de ovenfor angivne Opholdssteder, og Hunnen lægger da 3—4 hvide Æg uden noget Underlag, blot i en Fordybning, eller imellem Sten og Kalkbrokker.

Æggets Længde og Brede:

37 mm.	29 mm.
42 »	32 »

I Aftenskumringen kan man let skyde denne ligesom de andre Natugler. Man kan ogsaa fange den paa samme Maade som Minervas Ugle.

Den Nytte, som den stifter ved Tilintetgjørelsen af en stor Mængde Mus, er meget betydelig.

Bubo, *Dum.*

Fjerbuske («Horn») paa Panden, Øreaabningerne store, samme Diameter som Øiet, uden Ørelaag. Næbet stærkt krummet, stort. 1ste Svingfjer kortere end 5te. Tæerne tæt befjerede. Slægten indbefatter kun store Arter, af hvilke kun én forekommer i Europa.

Bjergugle, Bubo maximus (Sibb.).

Syn. Strix bubo, L. — Str. Sibirica, Licht. — Str. Turcomanna, Eversm. (den siberiske, lystfarvede Varietet).

Dansk: Klippeugle, stor Hornugle, Schuhu, Örneugle, Gaaseugle. Norsk: Bjergugle, Hubro, Roper. Svensk: Berguf, Uf, Hornuf.

Artsm. Overkroppen mørk, rustgul og sortflammet; Struben hvid; Fjerbuskene sorte, med rustgul Inderkant; Underkroppen rustgul med sorte Længdepletter og Tvær-Bølgelinier.

Afbildn. Tab. VII *(Strix bubo), gl. Han.*

Længden 24—28″, Vingestrækning 66—70″, Halen 10—10½″. Hannens Fjertop henimod 4″.

Hunnen er størst og mindre rank af Bygning; den har kortere Ørefjer, mere hvidblandet Farve og større sorte Pletter.

De unge Fugle ere mørkere og mere plettede.

Den store Hornugle er ikke almindelig i Danmark, hvor den fortrinsvis findes i de ældste og største Skove. Om Vinteren streifer den herned fra Norge og Sverrig, hvor den findes almindeligt udbredt og ynglende; dog bliver den stedse sjeldnere, fordi den efterstræbes som en for Vildtbanen meget skadelig Rovfugl.

For en Del Aar siden er den skudt af Hr. Kammerherre Juel Wind til Stensballegaard ved Horsens; den er oftere skudt ved Helsingør (Steenberg); ved Grenaa (Konservator Conradsen); ved Rosenvold i Jylland (Godsforvalter Levinsen). Forf. har oftere hørt og seet den i Thyrsbæks Skove. I Vendsyssel skydes den ikke saa ganske sjeldent.

1 Septbr. 1832 blev et Expl. skudt i Omegnen af Frederiksborg og skænket til det herværende Museum; i April 1860 modtog Univers.-Mus. fra daværende Adj. Erslev en Hun, som var skudt ved Marselisborg pr. Aarhus. I Januar 1849 blev et Exemplar skudt ved Høibygaard (Reinh.); endvidere er den skudt ved Schulsminde ved Aalborg (Adj. Juel), og ved Gl. Skagen (10/1 60, Byfoged Hoffmeyer). I November og December 1852 modtog Konservator Scheel fire Exemplarer fra Jylland (deraf to fra Frisenborg) til Udstopning. I Forfatterens efterladte Notitser angives den fremdeles som skudt eller fanget følgende Steder: En gammel Hun i Langhedens Skov i Dronninglund Sogn (Marts 1853, Gad); en ung Han i Lindegaard v. Roeskilde (Januar 1855), Sorø (Jacobsen), to Exemplarer i Løvenholms Skov v. Randers (Januar 1859), Thisted (Efteraaret 1858), Broballe paa Als (Febr. 1859), Frørup v. Flensborg (Nov. 1859), Silkeborg (Febr. 1862), ved Haraldskjær i Helligkildeskoven (Dec. 1866), Rask ved Veile (Januar 1865) og Katholm (1856, Gr. Sponneck). Melchior havde en gammel Hun fra Herlufsholm levende i 5 Aar. I Lave-Skov v. Sletten saaes et Par for en Del Aar siden i Juni Maaned (Steenberg). I E. Hages efterladte Samling findes et Exemplar, skudt i Marienborg Skov paa Møen.

Den er en uselskabelig, men modig, stærk og behændig Rovfugl, der end ikke frygter Ørnen, men endog undertiden skal anfalde den. Dagslyset skyer den kun lidt, og den er sky, forsigtig og opmærksom paa enhver Larm, der høres omkring den. Den flyver meget godt, om Dagen kun lavt, men om Aftenen stiger den ofte høit tilveirs. Dens dybe, kraftige Stemme, som den ofte lader høre, især i maaneklare Nætter, egner sig meget vel til at forskrække den Frygtsomme, især naar fleres Skrig lyder paa éngang, og har derfor givet Anledning til Sagnet om den vilde Jagt. Den lyder tudende og hylende, og af og til høres en høi Skingren, saa at det vel kan forekomme den Overtroiske

som Gjøen af Jagthunde, som Huien og Latter af Mennesker og Vrinsken af Heste.

Ofte flyver den paa Rov forend Aftenskumringen har indfundet sig, og vender først sildigt om Morgenen tilbage til sit Skjul. Den fanger alle de Dyr, som den blot nogenlunde er voxen og kan faae fat paa, som Hjorte- og Raakalve, endog Ræve*); sædvanligst Harer, Rotter og Mus, men ogsaa alle Slags store Fugle, som den overrasker, medens de sove, f. Ex. Gjæs, Ænder, Agerhøns, Krager o. s. v.

Dens Rede findes hos os paa høie Træer (ellers i Bjergkløfter) og har tykke Grene til Underlag, dernæst tynde Kviste og øverst Blade og Mos. Hr. Handelsgartner C. Beck i Aalborg har meddelt Forf., at den for adskillige Aar siden ynglede i Buderupholms og i Hostemark Skov pr. Aalborg. Den skal yngle i Skovene ved Frisenborg og Gram og ifølge Forf.'s Optegnelser i Moesskov ved Hobro. Justitsraad Erichsen fik i April 1861 dens Æg fra Mylenberg pr. Hobro, hvor dens Rede var funden paa Jorden ved Siden af et stort Træ. Ifølge Meddelelse fra Adj. Feddersen ynglede den i 1866 i Hald Bøgeskov v. Viborg. Bonnez skød i Aaret 1831 et Par ved Reden i Benzons Skov, hvor de tidligere regelmæssigt havde ynglet flere Aar. I Begyndelsen af April lægger Hunnen 2—3, sjeldnere 4, næsten runde, hvide Æg, lidt større end Hønseæg.

Æggets Længde og Brede:

59mm.	49mm.
61 »	52 »

Ungerne sidde længe i Reden og ere meget graadige, hvorfor ogsaa de Gamle netop paa den Tid anrette den frygteligste Ødelæggelse blandt Vildtet i Omegnen.

---

*) Som Exempel paa dens Graadighed kan anføres, at Dr. Brandt i Schwabach ved Sektionen af et Individ fandt et Stykke Pindsvinehud, hvis Pigge vare trængte temmelig dybt ind i den allerede gangrænerede Mavevæg.

I Egne, hvor den yngler, kan den fanges med en Rævesax, hvorpaa lægges Kjød, helst af saadanne Dyr, som den selv har taget og ført til Reden. Saxen skjules med Mos, Græs og Løv. Med Geværet lykkes det undertiden at fælde denne sky og vilde Rovfugl, hvis Opholdssted ofte forraades af Skovfuglenes Skrig. Blandt de falkeagtige Rovfugle gives der mange, som heftigt sætte efter den; dog ere Kragerne dens uforsonligste Fjender.

Otus, *Cuv.*

Næbet meget kraftigt, bedækket af stive Børstefjer. Store Fjerbuske paa Hovedet. Øreaabningerne ere overordenligt store, naae helt ned til Underkjæben og ere aldeles usymmetriske; venstre Øreaabning større end høire. Ørelaaget langstrakt, men forholdsvis lille. Vingerne stumpe, 4de Svingfjer længst, men kun ubetydeligt længere end 3die; 1ste Svingfjers Yderfane takket gjennem hele sin Længde. Tæerne fjerklædte lige til Kløerne.

Skov-Hornugle, Otus vulgaris, Flem.

Syn. Strix otus, L. — Ægolius otus, Keys. & Blas.

Dansk: Almindelig Hornugle, lille Hornugle. Norsk: Hornugle. Svensk: Skogsuf, Hornuggla.

Artsm. Ørefjerene lange; Næbet sort; Iris brandgul: Kroppen ovenpaa rustgul og hvid, med graa og sortebrune Pletter og Tegninger; nedenunder lys rustgul med sortebrune Længdepletter, som løbe ud til Siderne i Bølgelinier; Halen kort, med 6—8 brune Tværbaand paa Sidefjerene; Vingerne længere end Halen.

Afbildn. Tab. VII (*Strix otus*), *gl. Han.*

Længde 14—15″, Vingestrækning 36—38″, Halen 5—5½″. Hunnen er større og lysere af Farve.

Om Sommeren har den sit Ophold i tætte Skove, især saadanne, hvori der findes mange gamle og hule Træer.

Om Vinteren er den langt hyppigere, fordi mange trække herned fra Sverrig og Norge, i hvis sydligere Egne den forekommer temmelig almindeligt ynglende; den træffes da ofte her i Selskaber af 10—16, endog flere sammen. Saadanne Selskaber sidde om Dagen i ringe Afstand fra hverandre, ofte i et og samme Træ, trykkede tæt ind til Stammen, og sove. Den 12te April 1848 fandt Forf. den ynglende i en Kragerede i Skoven ved Mindstrup pr. Veile, og i Juli 1847 blev en gammel Hun med Rugeplet skudt ved Thyrsbæk; Den er kun en enkelt Gang truffet paa Færøerne. Dyrlæge Grill har meddelt Udgiveren, at den hvert Aar yngler i Margaards Skove ved Odense, og at den overhovedet ikke er sjelden i Egnen omkring denne By. Fischer fandt to Reder af denne Fugl i Dronninglund Storskov (Vendsyssel) i April 1859. Der var Unger i dem begge, og i den ene ikke mindre end 7. Paa Bornholm, hvor den yngler mange Steder, benytter den især gamle Skadereder. I Almindingen fandt Fischer i en saadan Rede et ganske friskt Æg endnu den 2den Juni. Det havde ikke faa fine mørkebrune Pletter og maa sandsynligvis have hørt til 2det Kuld i hint Aar. Cand. pharm. V. Seehusen har meddelt Udgiveren, at han har fundet den ynglende i Bromme-Plantage ved Sorø, og at den ligeledes yngler i Grib Skov. Forf. modtog i Foraaret 1855 dens Æg fra Kongelunden, og Pastor Theobald fandt den i Mai 1857 ynglende i Bogenæs Skov ved Roeskilde. Samme Aar blev ifølge Forf.'s Optegnelser dens Æg fundet i Jægersborg Dyrehave i forladte Kragereder.

Denne Hornugle er ikke saa sky som foregaaende Art og er let at tæmme. Dens Stemme er hoitklingende; Parringsraabet har nogen Lighed med Rørdrummens dybe Stemme og høres i stille Aftener i henved ½ Mils Afstand.

Næringen bestaaer af Mus, Frøer, Insekter, unge og gamle Fugle, hvilke sidste den overrasker i Søvne. Saa-

snart Aftenskumringen frembryder er den i Bevægelse og flyver da omkring ikke blot paa aabne Pladser i Skovene, men ogsaa i Haver og paa Marker.

Den lægger sædvanligt sine 4—7 hvide Æg i gamle Skade-, Krage-, Due- og Egernreder, sjeldent i hule Træer. Det synes, at den foretrækker mørke, tætte Naaleskove for Løvskove.

Hornuglen er en meget nyttig Fugl, som overalt burde fredes.

Sump-Hornugle, Otus brachyotus, (Gm.)

Syn. Strix brachyotus, Gm. — Ægolius brachyotus, Keys. & Blas. — Brachyotus palustris, Bon.

Dansk: Sumpugle, kortøret Ugle, Hedeugle, Moseugle. Norsk: kortøret Ugle. Svensk: kortörad Uf, Kärruggla.

Artsm. Hovedet temmelig lille; Fjerørene bestaae kun af 2—4 meget korte, bevægelige Fjer (paa den døde Fugl ligge disse ned og oversees let); Næbet og Øiekredsene korte; Iris gul; Overkroppen rustgul og hvidagtig, med mørkebrune Pletter og grove Tegninger; Underkroppen bleg rustgul, med langsgaaende mørkebrune Pletter; Halen kort, dens Sidefjer med 3—4 brune Tværbaand.

Afbildn. Tab. VII. (*Strix brachyotus*) *gl. Han.*

Længde omtrent 15—16″, Vingestrækning 44—45″, Halen 6″, meget kortere end Vingerne.

Hunnen adskiller sig blot ved sin anseeligere Størrelse og ved Fjerklædningens i det Hele taget urene, mørke Farver. Forskjellen er kun iøinefaldende, naar man holder begge Kjøn ved Siden af hinanden. Hos de unge Fugle falde alle Farver mere i det Brune.

Sumpuglen er temmelig almindelig i vort Fødeland, især paa de jydske Heder og i Marsklandene. Lave, fugtige Marker, Enge og Sumpe foretrækker den for høie og tørre

Egne, og i Skoven træffes den sjeldnere. Paa den skandinaviske Halvø forekommer den almindeligst; ynglende træffes den dog sjeldent Nord for Polarcirkelen. Paa Færoerne forekommer den af og til, dog neppe ynglende. Den tilbringer Dagen rolig paa Jorden, imellem Buske, Tidsler, Nælder eller andre Planter. Om Efteraaret sidder den gjerne skjult i Kartoffelagrene; men den kommer aldrig i Husene. Om Efteraaret er den hyppigst, fordi mange da trække hertil fra nordligere Lande, og i milde Vintere forbliver den her undertiden.

Den er ikke saa doven og søvnig som Skov-Hornuglen. Saalænge den ingen Efterstræbelse mærker, er den ikke sky, men et forfeilet Skud paa den gjør det strax vanskeligt siden at komme den nær nok. I Sædet har den en mere horizontal Stilling end de fleste andre Ugler, og i Flugten ligner den Kjærhøgene. Dens Stemme har noget brægende ved sig.

Om Aftenen jager denne nyttige Fugl efter Mus, Smaafugle og Insekter, hvis Fangst paa Grund af dens lydløse Flugt lykkes forholdsvis let for den.

Nogen egenlig Rede bygger den ikke, men lægger i første Halvdel af April sine 3—4, noget langagtige, hvide Æg paa et ganske simpelt Underlag af Straa eller paa den blotte Jord, i det høie Græs, Korn, Siv, Lyng o. L.

Æggets Længde og Brede:

37mm.	30,5mm.
42 »	33 »

Den yngler enkelte Steder her i Landet, f. Ex. ved Aabenraa (Gammelgaard), i Engom Mose pr. Veile, Horreby-Lyng paa Falster osv. Fra Holsten besidder Museet en Unge (Wøldike). I Sommeren 1851 modtog Forfatteren adskillige Unger af denne Art fra det vestlige Jylland. Fischer antager, at den yngler i Vendsyssel, men tør ikke udtale sig bestemt derom. Han har oftere truffet den der, én Gang endog i større Antal.

Scops, *Sav.*

Fjerbusk paa Hovedet, Øreaabningen mindre end Øiets Diameter. Næseborene i Randen af Voxhuden. Vingerne lange og spidse. 1ste Svingfjer længere end 10de; 3die og 4de længst. Tarserne befjerede, Tæerne nøgne og skjællede.

Scops Ephialtes, Sav.

Syn. Strix scops, L. — Ephialtes scops, Keys. & Blas.

Artsm. Ryg- og Bugside med mørke Skaftstreger og fine Tværstriber. Skulderfjerenes Yderfane med store rødlighvide, skarpt begrændsede Pletter. Fjerbuskene dannede af mange, korte Fjer. Næbet brunsort. Iris gul.

Afbildn. *Ny Tavle.*

Denne Ugle, der hører hjemme i sydligere Egne og endog i Nordtydskland regnes for en Sjeldenhed, er, saavidt vides, hidtil ikke truffen her i Landet. Saameget mere paafaldende er det, at en Han af denne Art den 6te Novbr. 1858 i Nordsøen satte sig paa Dampskibet »Arcturus», der kom fra Færøerne. Den var saa udmattet, at den lod sig gribe med Hænderne, og døde inden Ankomsten hertil. Exemplaret findes i Fischers Samling.

Anden Orden.

Spurveagtige Fugle. *Passeres, Bonap.*

Næbet, der er af meget forskjellig Form, har aldrig Voxhud, og Overnæbet er sjeldent krumbøiet i Spidsen; det er som oftest lige, mere eller mindre kegleformigt.

Benene, der for Størstedelen ere korte eller middellange, ere oftest befjerede ned til Hælen og have 4, i én Plan siddende Tæer, af hvilke 3 ere rettede fremad og 1 tilbage, eller ogsaa 2 fremad og 2 tilbage; blot én Art, den tretaaede Spette, har kun tre Tæer, og hos Seilerne (*Cypselus*) vende alle fire Tæer fortil. Ofte ere to, sjeldnere alle tre, Fortæer sammenvoxede med hverandre. Bagtaaen er almindeligvis den største og forsynet med en større Klo end de øvrige.

Halen bestaar oftest af 12 sjeldnere af 10 Styrere.

Fjerklædningen hos disse smaa eller i det høieste middelstore Fugle straaler hos mange med de herligste og mest afvexlende Farver; hos andre er den derimod høist uanseelig. Den vexler fuldkomment kun én Gang om Aaret, nemlig om Høsten, strax efter Yngletiden; men en stor Del fælder Fjerbræmmerne om Vaaren, hvorved deres Sommerdragt bliver ulig Vinterdragten, tildels smukkere. Hunnerne ere meget ofte anderledes og mindre smukt tegnede og farvede

end Hannerne. Efter den første Høstfælding ligne Ungerne i Almindelighed de Gamle, og de ere allerede yngledygtige det følgende Foraar.

De fleste have deres Opholdssted paa Træer og i Buske; mange foretrække den frie Mark, andre derimod Rør og Siv i Nærheden af Vandet; atter andre opholde sig paa og ved Bygninger eller paa Klipper; og endnu andre tilbringe helst den meste Tid i Luften. De af dem, der beboe koldere Egne, maae for største Delen forlade Hjemmet om Høsten, begive sig til varmere Lande og der tilbringe Vintertiden; de ere altsaa Trækfugle. Men flere, der altid finde rigelig Næring, forlade aldrig eller dog kun undtagelsesvis deres Fødeland og ere da enten Strøg- eller Standfugle.

Lige saa forskjelligt som Opholdsstedet er, lige saa forskjellig er Levemaaden; dog gjælder det om næsten alle Spurvefuglene, at de kun ere i Virksomhed om Dagen; men som Undtagelse fra denne Regel maa dog bemærkes, at mange af dem trække om Natten. Medens de fleste af dem kun flyve middelmaadigt, nogle endog slet, gives der de fortrinligste og hurtigste Flyvere i denne Orden. Da Fødderne for største Delen ere bestemte til at gribe om Grenene, naar Fuglene færdes i Træer og Buske, ere disse Fugles Bevægelser paa Jorden, for de fleste Arters Vedkommende, temmelig langsomme. De fleste hoppe, nogle gaae skridtvis, faa løbe hurtigt; der gives imidlertid nogle (Seilerne), der kunne fastklamre sig paa lodrette Flader eller fremspringende Klippe- og Murkanter eller lignende Steder, hvorfra de kunne styrte sig ud i Luften; paa Jorden sætte disse sig aldrig, da deres Vinger ere saa lange, at de ikke kunne slaaes ud, naar Fuglen vil flyve op. Svømme- og Dykkeevne findes kun hos meget faa spurveagtige Fugle.

I Henseende til Stemmen hersker der ligeledes en stor Forskjellighed; thi hos nogle er den meget simpel, blot bestaaende af faa, enkelte Toner, medens den hos andre er

overordenligt afvexlende, ofte behagelig og melodisk. Hos de Fugle, om hvilke dette gjælder (og hos enkelte andre), er det nedre Strubehoved af en eiendommelig anatomisk Bygning og forsynet med visse charakteristiske Muskler, de saakaldte Sangmuskler. Om dem, der frembringe en med en vis Modulation forbunden Række af Toner, siger man i Almindelighed, at de synge; i strængere Betydning kalder man det kun Sang, naar de enkelte Toner ere ret forskjelligt og foranderligt forbundne og ligesom sammensmeltede med hverandre; finder denne Forbindelse Sted i mere ensformige og fra hverandre skilte Stropher, kaldes det Slag. Denne Syngeevne besidder i Almindelighed kun Hannen, som derved i Parringstiden lokker Hunnen til sig og i Rugetiden underholder den, medens den ligger paa Reden.

Insekter, Orme, Skaldyr og allehaande Frugter udgjøre deres Næring. De Arter, som have et tykt, stærkt Næb, nære sig fortrinsvis af Korn, Kjærner og anden Plantefode, hvorimod et spinkelt og langt, eller fladt, bredt og dybt spaltet Næb tyder paa, at Fuglen lever af Insekter. Nogle æde tillige Kjødet af høiere Dyr; meget faa fortære al Slags Æde; de fleste ere endog meget kræsne i Valget af deres Næring. Eftersom den ene eller den anden Slags Føde mere eller mindre er dem særligt anvist, er ogsaa Næbet forskjelligt og hensigtsmæssigt indrettet, det være sig til Fangst, Sønderstykning og Insekternes Opsnapning, eller til Frugters og Frøkorns Afskalning. Ogsaa Tungen er tildels derefter forskjelligt indrettet. De kornædende have en Kro, hvori Føden først udblødes, og deres Mave er tillige mere muskuløs end de andres.

Næsten alle bygge (enten paa Træer eller i Buske, i Rør eller Græs, i Jord- og i Træhuller, eller i Mur- og Klipperevner) mere eller mindre kunstige Reder, hvortil Materialierne hidføres i Næbet; kun faa bygge aldeles ingen Rede. De lægge et middelmaadigt, nogle ogsaa et stort

Antal Æg, som Hunnen sædvanligt alene udruger i 14—21 Dage; dog tager Hannen hos flere Arter ogsaa Del i Rugningen. Hunnen har i Rugetiden en stor Rugeplet under Bugen; det Samme gjælder om de Hanner, der tage væsenlig Del i denne Forretning, f. Ex. Spetterne. Nogle yngle én, nogle to, enkelte endog tre Gange om Aaret.

Ungerne komme yderst hjælpeløse ud af Ægget: de ere først blinde, oftest ganske nøgne og kunne neppe bære det store Hoved; men de voxe hurtigt og ere efter 2—3 Uger saavidt, at de kunne forlade Reden. De mades af Forældrene; dog gives der enkelte, som overlade Æggenes Udrugning og Ungernes Pleie til andre Fugle og aldeles ikke bekymre sig om dem; hertillands er Gjøgen dog den eneste Fugl, om hvem dette gjælder.

Mange af disse Fugle ere vanskelige at komme paa Skud, fordi de dels ere meget sky, dels ogsaa holde sig skjult; men mange ere ogsaa meget lette at skyde. De forskjellige Fangemaader skulle blive nærmere angivne under Grupperne.

Hvad Spørgsmaalet om disse Fugles Nytte eller Skadelighed angaaer, maa man utvivlsomt betragte det langt overveiende Flertal af dem som nyttige. Om ogsaa mange ere skadelige for Korn og Frugter, saa fortære derimod andre en Mængde byrdefulde Insekter, og adskillige give os en velsmagende Spise. Desuden glæder mange os ved deres herlige Sang, saavelsom ved deres pragtfulde Ydre og deres livlige Væsen.

1ste Underorden: **Klattrefugle**, *Scansores.*

Af Tæerne vende 2 fremad og 2 tilbage; den indre Bagtaa mangler undertiden.

Næbet, der har hele Kjæberande, er hos nogle lige, mangekantet eller trindt, hos andre bøjet og sammentrykt.

Fuglene, som høre til denne Gruppe, opholde sig i

Skovene, hvor de leve parvis eller adskilte, men aldrig samles i tætte Flokke. De klattre paa Træerne eller kunne idetmindste fastholde sig paa Stammerne og Grenene, imedens de tage deres Føde, som fortrinsvis bestaaer af Insekter; nogle fortære ogsaa Nøddekjærner eller Frø af Løvtræer. Deres Mave er muskuløs. De fleste Arters Kjød er haardt og uden Velsmag, hvorimod andres er spiseligt og godt. Strængt taget passer Navnet Klattrefugl ikke for dem alle, medens der paa den anden Side gives Fugle (f. Ex. Spetmeisen og Træpikkeren, som virkelig klattre, men som dog bl. A. paa Grund af Tæernes Stilling ikke henregnes til denne Afdeling, der tæller de fleste Slægter og Arter i de varme Lande.

De, der selv udruge deres Æg, lægge dem i hule Træer, som oftest uden andet Underlag end raaddent eller trøsket Træ.

1ste Familie: **Gjøge,** *Amphiboli, Bonap.*

Næbet noget kortere end Hovedet, fortil sammentrykt og noget krummet, dybt spaltet.

Benene korte; Ydertaaen (Vendetaaen) vender bagud, men kan rettes fortil.

Til denne Familie hører kun én Slægt med én Art, som om Sommeren besøger os.

Gjøgeslægten, *Cuculus, L.*

Næbet kortere end Hovedet, ud imod Spidsen sammentrykt, lidt bøiet, med glatte Rande; Næseborene rundagtige, omgivne af en nøgen, i Kanten opstaaende Hud. Benene korte, fjerklædte indtil nedenfor Hælen; de to Fortæer næsten ganske adskilte; Bagtæerne noget rettede til Siden; den yderste en Vendetaa. Vingerne middellange, smalle, spidse, med 19—20 Svingfjer, af hvilke den tredie er længst. Halen lang, tilrundet eller trappeformig, med 10 Styrere.

Gjøgene ere raske, lidenskabelige og sky Fugle, som

flyve let og skjont og ere meget urolige. De leve ensomt i Skovene og nære sig af Insekter.

Det mærkeligste Forhold i deres Levemaade er, at de, uagtet de leve i Enparring, ikke ruge selv, men lægge deres Æg, der ere uforholdsmæssig smaa, i andre insektædende Fugles Reder, hvor de blive udklækkede og Ungerne med Anstrængelse opfodte af de smaa Pleieforældre, hvorved disses egen Yngel ofte bliver tilsidesat og omkommer af Mangel. Gjøgehunnen antages at lægge 4—6 Æg om Aaret, alle i forskjellige Reder.

Gjøgen, Cuculus canorus, L.

Syn. Cuc. hepaticus, Lath. (Varietet).

Dansk: Gjøg, Kukker, Kukmand. Norsk: Gjøk. Svensk: Gök.

Artsm. Oielaagene og Benene gule, Overkroppen blaagraa; Brystet og Bugen hvide med sortagtige Bolgelinier; Halen sortagtig med hvide Pletter.

Afbildn. Tab. X. *gl. Han.* — Suppl. Tab. 4 (*ung Fugl*).

Længde 14½—15", Vingestrækning 24—26", Halen omtrent 7½".

Den gamle Hun er mindre graablaa og mere graabrun end Hannen; den er ogsaa neppe saa stor. Den énaarige Hun er næsten ganske rødbrun, hvorimod de unge Hanner (efter den forste Fjerfælding) som oftest ligne de gamle, kun med den Forskjel, at Iris har en mere mat gul Farve, medens den hos meget gamle Hanner er funklende ildrod.

Gjøgen er en Trækfugl, der sædvanligvis ankommer i Slutningen af April og forlader os i August, endskjondt de unge Fugle sees endnu i September. Ifolge Melchior ankom den til Herlufsholm

1821, den 17de April.
1824, - 4de Mai.
1825, - 29de April.
1828, - 25de —
1829, - 25de —

1830, - 30te April.
1831, - 3die Mai.

Til Helsingør ankom den, efter Apotheker Steenbergs Optegnelser:

1837, den 14de Mai.
1846, - 7de —
1848, - 2den —

Den forekommer overalt her i Landet, hyppigst paa Hederne i Jylland og Slesvig; dette er saa meget mere paafaldende, som den ellers foretrækker Skovegne. Maaskee den store Mængde gule Vipstjerte, Digesmutter og Pibelærker, der yngle paa Hederne, og som den fortrinsvis vælger til Pleiemødre for sin Afkom, tiltrække den. Paa Bornholm yngler den, men kan dog ikke kaldes almindelig. I Norge er den almindelig overalt, saavel i Lavlandets Skove som i Høifjeldets Dværgbirke-Buskadser (Stejneger). I Sverrig er den ligeledes udbredt overalt, og, som det synes, lige saa almindelig i de nordlige Egne som i de sydlige. Paa Færøerne er den sjelden; den er truffen to Gange i Juli Maaned (1861 og 1862) paa Nolsø, og i Juni 1864 blev en gammel Han skudt i Kollefjordsdalen (Sysselmand Müller).

Denne mærkværdige Fugl har ved et flygtigt Blik Lighed med en Rovfugl, navnlig med Spurvehogen, hvilket ogsaa har givet Anledning til den hos Almuen herskende Mening, at den om Vinteren forvandles til en Høg*). Dens Næb, der snarere ligner et Drosselnæb, og dens svage Klattrefødder med de ubetydelige Kløer, vise imidlertid strax, at dens Leve-

---

* I Sverrig er Gjøgen ogsaa i en anden Henseende Gjenstand for Overtro. Hører man den første Gang om Aaret kukke fra Nord, da er det et Tegn paa Modgang; kukker den i Syd, betyder det Død; kukker den i Øst, kan man vente Medgang, og kommer Lyden fra Vest, tyder det paa Lykke (Nilsson, Skand. Fauna. Foglarna. I. p. 165). Her i Danmark hører man, som bekjendt, efter, hvormange Gange den kukker, for derved at erfare, hvormange Aar man endnu har tilbage af sit Liv.

maade er af en mindre rovbegjærlig Natur. Ethvert Gjøgepar har sit eget Standrevier med bestemte Grændser, inden hvilke ingen fremmed Gjøg taales, hvorfor de ogsaa ligge i bestandig Strid med deres Naboer. De streife vidt omkring og ere derfor bekjendte overalt, især i Parringstiden, som er den Periode, i hvilken man hører Hannens velbekjendte «kuk-kuk» eller «guk-guk», der gjerne lyder fra et eller andet Yndlingstræ, men i Hedeegne fra andre ophøiede Steder; den lader da Vingerne hænge, reiser Halen iveiret og nikker stærkt med Hovedet og Kroppen, hver Gang den lader dette sit Parringsraab høre. Hunnen besvarer det med et hurtigt og høit latterlignende «Kvikvikvikvikvi» o. s. v., hvorpaa Hannens Lyd forandres til et raskere «Ku, ku, ku», «ku, ku, ku». Naar Veiret er smukt, hører man den undertiden kukke hele Natten. I Hedeegne søger den i Regelen til Haverne henimod Aften for at overnatte.

Næringen bestaaer udelukkende af Insekter, navnlig haarede Sommerfuglelarver, som dens skarpe Øie opdager med Lethed. Den har en meget stor Mave, fordøier særdeles hurtigt og er som alle insektædende Fugle en meget graadig Æder. At Gjøgen tilsidst skulde dræbe og opæde sin Pleiemoder, er en gammel Overtro, der mærkeligt nok er bleven bestyrket ved en Yttring af Linné. Allerede Oldtidens Romere troede det og kaldte et utaknemligt Menneske: *Cuculus ingratus* (en utaknemlig Gjøg).

At vor «Kukker» lægger Æg i andre Smaafugles Reder og overlader dem Udrugningen og Opklækningen, er allerede anført og tilstrækkeligt bekjendt. Den vælger altid insektædende Fugle til Pleieforældre, navnlig: Sylvier, Gjerdesmutter, Digesmutter, Vipstjerte, Pipelærker (sjeldnere Lærker), hvis Reder Hunnen opsøger med beundringsværdig Færdighed, og lægger saaledes 4—6 Æg, af Størrelse som Spurvens, men kun ét i hver Rede og hver Gang efter et Ophold af omtrent et Par Uger. Æggenes Farve og Tegning varierer ganske overordenligt, men at de i saa Hen-

seende skulde rette sig efter Pleiefuglenes Æg, er selvfølgeligt en Fabel, ialtfald forsaavidt man vil sætte saadanne Tilfælde i Forbindelse med en Villiesakt fra Hunnens Side. Efter 15 Dages Forløb udklækkes Ungen, og denne vises nu den største Ømhed og Omhyggelighed af sine Pleieforældre som om den var deres eget Afkom; ja de lade endogsaa deres egne Unger lide Mangel, medens de selv udmagres, maaskee endogsaa stundom døe af Møie og Besvær, for at opføde den fremmede Unge, der er baade større og glubskere end de begge tilsammen. Endnu i August Maaned seer man saadanne Smaafugle fodre deres store Pleiebørn, der ofte tage Plads ved Siden af en Tue, paa hvilken hine da sætte sig og række dem Føden. Et ret mærkeligt Forhold, som af forskjellige Forfattere er iagttaget baade i England og Norge, omtales af Nilsson, idet der berettes, at naar Pleieforældrene trods al deres Anstrængelse ikke kunne overkomme at skaffe Gjøgeungen tilstrækkelig Føde, faae de Hjælp af en fremmed Fugl, enten af deres egen Art eller en anden Insektæder. I England iagttoges det saaledes, at en Fluesnapper (Muscicapa grisola) assisterede to Graairisker (Accentor modularis), i hvis Rede der fandtes en Gjøgeunge, og i Norge saae Prof. Rasch en Havesanger (Sylvia hortensis) ifærd med at hjælpe to Digesmutter (Saxicola rubetra), som vare i lignende Forlegenhed med deres store Gjøgeunger.

Hofjægermester A. Brun har meddelt Udgiveren, at han personlig har iagttaget, at en Gjøgeunge gjentagne Gange har skubbet Ungerne af en Sylvia atricapilla, i hvis Rede de befandt sig, ud over Redens Rand, saa at de faldt til Jorden. Han lagde flere Gange Ungerne op igjen, men Gjøgeungen væltede dem stadigt ud ved at puffe til dem med Skulderen og Ryggen.

Hvorledes Gjøgen lægger sit Æg i Smaafuglenes Reder, naar Indgangen til disse er saa snever, at Gjøgehunnen ikke kan komme helt ind over Reden, er endnu ikke afgjort med fuldkommen Sikkerhed. Det synes imidlertid, at den under

saadanne Forhold tager Ægget i Munden og lægger det i Reden ved at stikke Hovedet ind ad Indgangsaabningen. Hofjægermester A. Brun har, ifølge Meddelelse til Udg., skudt en Gjøg som havde et Æg i Munden, da den faldt ned. Han har endvidere mellem Stenene i Humlebæks Havnemole fundet en Gjøgeunge i en Rede, som tilhørte Motacilla alba, og hvis Indgangsaabning var saa snever, at en voxen Gjøg umuligt kunde komme derigjennem med Kroppen.

At Gjøgen er en meget nyttig Fugl, fremgaar af hvad der ovenfor er sagt om dens Næring. Kjødet, især de unge Fugles, er velsmagende, men det er dog urigtigt derfor at dræbe en saa nyttig Fugl.

2den Familie: **Spetter,** *Sagittilingues, Illig.* (Piltungede).

Næbet kraftigt, ganske lige, langstrakt kegleformigt, med skarpe Ryg- og Sidekanter.

Tungen ormagtig, meget fremstrækkelig, forsynet med en hornagtig Spids.

Fødderne korte, men stærke, ruskjællede; Ydertaaen er altid rettet bagud. Bagtaaen mangler hos en enkelt Art.

De herhen hørende Fugle opholde sig i Skovene, hvor de klattre paa Træerne og leve af Insekter, som de oftest drage frem af Barkrevnerne med deres lange Tunge. De yngle i hule Træer og lægge 4—10 hvide, uplettede Æg.

Spætteslægten, *Picus, L.*

Næbet af Middellængde eller temmelig langt, lige, kantet, i Spidsen kileformigt sammentrykt; Næseborene ovale, dækkede med fremadliggende Børster; Tungen ormformig, langt udstrækkelig, i Enden bevæbnet med en hornagtig Spids med bagud rettede Torne. Benene undersætsige, Kløerne meget stærke, krumme og spidse. Halen

bestaar af 10 stive og elastiske Styrere samt 2 mindre og blødere Sidefjer. Vingerne af Middellængde, ikke spidse. Af Svingfjerene er 1ste meget kort, 2den middellang, 3die længere, 4de og 5te længst. Fjerklædningen er noget kort, ikke synderlig stiv, paa Halsen løs og tynd, paa Baghovedet og Nakken ofte haaragtig. Spetterne frembyde adskillige Eiendommeligheder saavel i Skikkelse som i Farve og Levemaade. De have et stort og stærkt bygget Hoved med et haardt, kiledannet Næb, bestemt til at hugge Huller i Barken og i Træernes Ved, dels for, ved Hjælp af den klæbrige Tunge, at naae de deri boende Insektlarver, dels for at danne sig kunstige Indgange i de hule Træer, hvori de ville yngle. Deres stærke, med store, skarpe Kløer bevæbnede Klatrefødder gjøre dem fortrinligt skikkede til at holde sig fast, medens de arbeide, hvorved den stive, nedadbøiede Hale ligeledes afgiver en udmærket Støtte.

De opholde sig mest i Skove med mange trøskede Træer, men gjennemstreife ogsaa andre Egne, hvor der voxer Træer; her i Danmark optræde de nærmest som Stand- eller Strogfugle. Spetterne ere uselskabelige, leve enkeltvis, ere urolige, listige, for Størstedelen sky Fugle, der hele Dagen næsten udelukkende ere beskjæftigede med at opsøge deres Næring, som de fornemmelig finde paa Træerne undertiden ogsaa paa Jorden. Deres Gang er tung og hoppende; deres Flugt er kraftig, men hverken synderlig hurtig eller behændig; sædvanligvis er den ledsaget af en Snurren, og finder Sted op- og nedstigende i store Bølgelinier, naar den gaaer langt. Om Natten sove Spetterne i hule Træer, hvorhen de ogsaa i Uveir tage deres Tilflugt.

Hannen fremkalder i Parringstiden en snurrende Larm ved sin yderst hurtige Hakken paa en tør Gren i en Trætop; denne Larm høres langt borte, og Hannen lokker derved Hunnen til sig. Spetterne synes at have Forudfølelse af indtræffende Veirskifte, hvorfor flere Arter iblandt dem af Almuen

ansees for Veirprophetcr. Iblandt de gamle Romeres Auspicier indtoge de ogsaa en fremragende Plads.

De fælde kun én Gang om Aaret, men Fjerfældingen foregaar meget langsomt, idet den begynder om Sommeren og ofte ikke er fuldendt før langt hen i Efteraaret.

a) Med 4 Tæer.

Sortspette, Picus martius, (L.)

Syn. Dryocopus martius, Boie.

Dansk: Sortspette. Norsk: Sortspette, Svartspette. Svensk: Spillkråka, Tillkråka, Svartspett, Svart Hackspett.

Artsm. Ganske sort med høirød Hætte (Hannen) eller Nakke (Hunnen)

Afbildn. Tab. IX. *gl. Han.*

Den største europæiske Spette; Længde 18—19″, Vingestrækning 30—32″; Vægt 20—23 Lod. Hunnen er mindst.

Sortspetten er Standfugl i Norge og Sverrig, hvor den navnlig træffes i de større Naaleskove. I det sydlige Skaane forekommer den kun undtagelsesvis, og Nord for Trondhjemsfjorden er den sjelden ligesom langs hele Norges Vestkyst. Den forflyver sig kun undertiden til det nordlige Sjællands og det østlige Jyllands Skove (Faber. Ornith. Not. Pag. 15); den er ogsaa skudt paa Møen (Scheel). Apotheker Steenberg saae den ved Hornbæk pr. Helsingør, og for nogle Aar siden bleve to Exemplarer ved Vintertid skudte i Nærheden af Aarhus (Lassen). Mechlenburg saa den i Marieskoven v. Flensborg, og Lieutenant Fencker erholdt den ved Nytaarstid 1875 fra Ry Nørreskov v. Aarhus (Mourier-Petersen).

Denne Spette er den forsigtigste og mest sky af alle, men udmærker sig tillige ved Kraft, Munterhed og Smidighed; den flyver kun korte Strækninger ad Gangen, men

temmelig hurtigt; naar den flyver fra et Træ til et andet, udstøder den ofte et skarpt Skrig; naar den sidder paa en Træstamme, giver den i Regelen en mere klagende, ængstelig Lyd fra sig. Oftest hører man den, naar der er Regnveir ivente, eller naar det allerede regner. Før Marts Maaned høres den dog sjeldent. I Parringstiden er den mindre sky end ellers.

Næringen bestaaer fornemmelig af alle Slags Insektlarver, der leve under Træernes Bark eller i trøsket Træ, og Myrer, hvis Tuer den især hakker i om Vinteren.

I Marts og April foregaaer Parringen; Hunnen lægger derefter i Regelen 5, sjeldent 4 (efter Nilsson 3—4) hvide, glindsende, uplettede Æg i et trøsket Træ, som den selv har udhulet, oftest i en Høide af 40—60 Fod fra Jorden. Begge Kjøn tage Del i Udrugningen, som medtager 16—18 Dage.

Æggets Længde og Brede:

32mm.	25mm.	Norge.
33 »	26 »	
34 »	25 »	Schweitz.
37 »	27,5 »	

Ved sin Næring bliver denne Fugl meget nyttig, da den, som alle Spetter, fortærer en stor Mængde skadelige Skovinsekter, hvorfor den ogsaa bør skaanes. Kjødet er seigt og smager ilde.

Den listige sky Sortspette er meget vanskelig at komme paa Skud; den flyer for Mennesket allerede i lang Afstand; vil man liste sig til den bag Træerne, fatter den strax Mistanke og søger at skjule sig paa den modsatte Side af Træstammen for derfra at flyve videre. At lokke den til sig som mange andre Spetter, ved at banke med en Nøgle eller Kniv paa en Bøssekolbe, lykkes undertiden.

Grønspette, Picus viridis, L.

Syn. *Gecinus viridis, Boie.* — *Chloropicus viridis, Malh.*

Dansk: Grønspette, Skovkok (Als). Norsk: Grønspet, Gertrudsfugl. Svensk: Grönspett, Gyllenränna, Gröngöling, Grön Hackspett.

Artsm. Grøn; Hætten karmoisinrød paa graablaa Grund; Egnen omkring Øiet sort; Hannen har desuden en karmoisinrød Plet bag Næbvigen, nedenunder begrændset af en sort Stribe.

Afbildn. Tab. IX. *gl. Han.*

Hunnen er mindre sort paa Hovedets Sider og mangler den røde Plet bag ved Næbvigen; endvidere har Underlivet flere grøngraa Pletter, og den røde Farve paa Hovedet er mindre ren.

Længde 12—14″, Vingestrækning 23″, Halen 4½″; Tungen kan strækkes næsten 6″ udenfor Næbet.

Grønspetten forekommer her i Landet næsten overalt, hvor der er Skove, men altid enkelt- eller familievis og ikke hyppigt. Undtagelsesvis træffes den i skovløse Egne, saaledes ved Skagen, hvor den blev skudt den 15de Aug. 1861 i Plantagen af Fuldmægtig A. Hoffmeyer, der sendte Exemplaret til det kongl. Museum. Den er mere Strøg- end Standfugl. Som oftest begynder den sine Streiferier med Ungerne i Juli og August, rundt omkring i Skovene og Omegnen af Byer, men paa sit bestemte Vinteropholdssted indfinder den sig først sent hen paa Efteraaret. Denne Art findes mere i Løvskove end den foregaaende; undertiden seer man den paa Marken ved raadne Træstubbe og Myretuer.

Paa den skandinaviske Halvø er Grønspetten almindeligt udbredt, navnlig i de sydlige og mellemste Egne; ovenfor Polarcirkelen træffes den mere sparsomt. Denne anseelige, kraftige Fugl er stedse munter, listig og meget forsigtig, dog ikke saa sky som forrige Art. I Klattring besidder den

lige saa megen Færdighed som sine Slægtninge, men den hopper med større Lethed. Den er ligesaa uselskabelig som Sortspetten, har et vist Distrikt, som den daglig gjennemstreifer for at finde Næring, og hvor den ikke taaler andre af sin Art. Sit stærke Skrig lader den ofte høre, især mod Regn og Uveir. Naar dens Skrig er lavt og enstonigt skal det bebude godt Veir; er det skarpt og gjennemtrængende, skal der paafølge Regn og Uveir. I trøsket Træ hugger den store, runde Huller og løber nu og da rundt omkring Træstammen for at eftersee, om Larverne og Insekterne komme ud.

Myrer og andre Insekter med deres Pupper og Larver udgjøre Grønspettens Føde. Med sin meget lange Tunge gjennemsøger den Mosset og Hullerne i de trøskede Træer, og med Næbet graver den store, tragtformige Fordybninger i Skovmyrernes Tuer, især i Vintertiden, naar Marken er snedækket; derfor ere ogsaa dens Fødder og Næb i fugtigt Veir ganske smudsige af Jord. I gamle Piletræer søger den flittigt efter Larven af Pileboreren (*Cossus ligniperda*).

Den yngler helst i saadanne Løvskove, hvor der findes mange Myrer og gamle Træer. I Marts, da Parringen begynder, kalder Hannen med et særegent stærkt og skingrende Skrig. Hunnen besvarer det med et lignende svagere. Saasnart de derpaa begge træffe sammen, parre de sig sædvanligvis paa Siden af en Træstamme. Hunnen lægger i første Halvdel af Mai sine 5—8 hvide, glindsende Æg i et trøsket Træ, til hvis Hulhed Fuglen har hugget sig en rund Aabning paa Siden af Stammen, oftest 10—20 Alen fra Jorden.

Æggets Længde og Brede:

32 mm. 23,5 mm.

Den fortærer en stor Mængde for vore Skove og Haver skadelige Insekter med deres Larver og Pupper. Kjødet af de Gamle er spiseligt, men seigt, hvorimod Ungernes er meget velsmagende, omtrent som Kyllingekjød.

Endskjøndt den er meget opmærksom og forsigtig, kan man dog ofte komme den paa Skud, især ved at stille sig paa Anstand, hvor den om Vinteren besøger Myretuerne, paa hvilke dens Exkrementer og de mange ophakkede Huller forraade dens hyppige Komme. Man kan paa saadanne Steder ogsaa fange den i Løbedoner; forøvrigt burde en saa nyttig Fugl ikke ødelægges alene for Kjødets Skyld.

Graaspette, Picus canus, L.

Syn. *Picus viridicanus*, *Wolf.* — *Picus Norvegicus*, *Lath.* — *Gecinus canus*, *Boie.* — *Chloropicus canus*, *Malh.* — *Picus caniceps*, *Nilss.* (Orn. Sv. I p. 105.)

Dansk: Graaspette. Norsk: Graaspette. Svensk: Gråhöfdad Hackspett.

Artsm. Grøn; hele Hovedet graat, blot hos Hannen en rød Plet paa Panden; en sort Stribe fra Næbet til Øiet, og en lignende, men længere, paa Siden af Struben.

Afbildn. Tab. IX. *gl. Han.*

Hunnen har ikke den karmoisinrøde Plet i Panden, og Ryggens grønne Farve har et askegraat Anstrøg.

Længde 11½—12″, Vingestrækning 18—19″.

Uagtet denne Art ved et flygtigt Blik har megen Lighed med Grønspetten, med hvilken den ofte tidligere er bleven forvexlet, adskiller den sig dog tilstrækkeligt ved den mindre Krop, det svagere Næb og den ganske forskjellige Tegning paa Hovedet.

Graaspetten er temmelig almindelig i Norges sydligere Egne; Nord for Trondhjemsfjorden forekommer den sparsommere, men er dog truffen helt op til Polarcirkelen. I det sydlige Sverrig er den sjelden, hvorimod den i Mellemsverrig optræder temmelig hyppigt og flere Steder findes ynglende. Det nordlige Rusland og Siberien er dens egenlige Hjem. Her i Landet hører den til de sjeldnere Fugle.

I Holsten forekommer den, ifølge Woldikes Angivelse, dog undertiden. Den skal være skudt ved Helsingør (E. Hage), og paa Møen (Scheel).

I Egenskaber, Levemaade og Forplantning ligner den Grønspetten; dog bestaaer dens Føde mere udelukkende af Myrer, og dens Skrig er svagere. Dens 5—8 Æg ligne Grønspettens, men ere betydeligt mindre, mere tyndskallede, renhvide og emailleagtigt glindsende.

Æggets Længde og Brede:

27mm.	20mm.
27 »	25 »

Exemplarerne fra Sydeuropa ere i Regelen noget større.

Stor Flagspette, Picus major, L.

Dansk: Flagspette, Flekspette, Hakkespette, Fledespette. Norsk: Stor Flagspette. Svensk: Större Hackspett; Skogsknarr.

Artsm. Sort-, hvid- og rødbroget; Ryg og Overgump sorte; Hætten sort, Nakken karmoisinrød hos Hannen: Undergumpen karmoisinrød; Brystet og Bugen smudsigt rødbrunagtige; Næbet kort og tykt.

Afbildn. Tab. IX. *gl. Han.*

Længde 10″, Vingestrækning 17″.

Hunnen mangler det karmoisinrøde Tværbaand over Nakken og er mørkere under Bugen end Hannen. De unge Fugle have om Høsten smudsighvide Skuldre, høirød Hætte og graa Pande. De ligne i denne Dragt Mellemspetten (P. medius), fra hvilken de dog let adskilles ved det tykkere Næb og den betydeligere Størrelse. Hen paa Efteraaret faaer den unge Han det røde Baand over Nakken, og efterhaanden tabes den røde Hætte.

Den er Stand- og Strøgfugl; ofte holder den sig hele Aaret indenfor Sommeropholdsstedets snevre Kreds eller udvider den blot lidt om Efteraaret, medens andre In-

divider (i September og Oktober) streife vidt omkring og først vende tilbage om Foraaret i Marts.

Paa den skandinaviske Halvø er denne Art almindelig, navnlig i Sverrig og de østlige Dalstrøg i Norge. Paa Færøerne blev den truffen i Mængde i September 1861, men forekommer ellers kun nu og da paa disse Øer. I Danmark er det den almindeligste Spetteart, og den forekommer enkeltvis i næsten alle vore Skove; i Strøgtiden sees den endog i Byerne. Sit Revier gjennemstreifer den daglig, men uregelmæssigt, og man seer den da enten paa Træstammerne eller paa de stærke Grene lige til Toppen; undertiden ogsaa i yngre Træer, men næsten aldrig paa Jorden. I Parringstiden frembringer den den samme snurrende Lyd som Grønspetten ved med Næbet at tromme hurtigt paa en tør Gren i Toppen af et Træ. I hule Træer holder den Nattekvarter. Dens Lokketone er et haardt og skarpt Skrig, som gjentages med længere Pauser end Mellemspettens forøvrigt lignende Skrig.

Næringen bestaaer af Insekter og deres Æg, Larver og Pupper, forskjellige Frøkorn, Bær og Nødder, hvilke sidste den ligesom Spetmeisen, klemmer fast i en Træspalte for at kunne flække dem.

Den lægger i Midten af Mai 5—6 hvide, glindsende Æg i et hult Træ, hvortil den selv hugger sig en cirkelrund Aabning; ofte hugger den Huller i Træerne blot til midlertidigt Ophold.

Æggets Længde og Brede:

25mm.	20mm.
28 »	20,5 »

Kjødet er tørt og ildelugtende, men Fuglen er ved sin Levemaade ualmindelig nyttig for vore Skove og Haver, hvorfor den ogsaa bør fredes.

Da den er mindre sky end de fleste andre Spetter, kan man let skyde den paa Træerne. Hvor man hører den hakke paa disse, kan man efterligne denne Lyd ved at slaae

paa Geværkolben eller paa et Stykke Træ med en Kniv eller Nøgle; er man heldig i at efterligne dens Hamren, kommer den strax nærmere for at finde sin formentlige Mage, og man kan da let skyde den.

Hvidrygget Flagspette, Picus leuconotus, Bechst.

Norsk: Hvidrygget Flagspette. Svensk: Hvitryggig Hackspett.

Artsm. Sort- og hvidbroget; Bagryggen og Overgumpen rent hvide; Bugen og Undergumpen rosenrøde: Brystet hvidt med sorte Længdestriber; Hovedet ovenpaa høirødt (hos Hannen) eller sort (hos Hunnen).

Afbildn. 2det Supplem. Tab. 2. *Han og Hun.*

Længde 10—10$^{1}/_{4}$″, Vingestrækning 17″.

Hunnens Farve er, med Undtagelse af, at den røde Hovedprydelse mangler, som Hannens.

Saameget den end ligner Mellem-Flagspetten, adskiller den sig dog fra denne ved sin anseeligere Størrelse og den ganske hvide Bagryg, saavelsom ved Hovedets og Underkroppens Tegning; endvidere derved, at den mangler den store, hvide Plet paa Skuldrene.

Denne Spette tilhører fortrinsvis det nordøstlige Europa, hvor den er Stand- og Strøgfugl. I det nordlige Sverrig forekommer den hist og her temmelig almindeligt, navnlig i Naaleskovene; i Norge er den endog i nogle Egne (Trondhjems Stift) den hyppigst forekommende Flagspette. Her i Danmark er den endnu ikke truffen, ihvorvel det ikke er usandsynligt, at den undertiden besøger de danske Skove. I Levemaade ligner den de andre Flagspetter.

Mellem-Flagspette, Picus medius, L.

Dansk: Mellemspette, Flækspærre, Flagspette. Svensk: Mellanspett.
Artsm. Sort-, hvid- og rødbroget. Undergumpen og en stor Del af Bugen rosenrød; Ryg og Overgump sorte; Hætten karmoisinrød; Brystet og Bugen hvidagtige med okkergult Anstrog og sorte Længdestreger ned ad Siderne.

Afbildn. Tab. X. *gl. Han.*

Længde 8½", Vingestrækning 14½".

Hunnen, der i Farvetegning kun er lidt forskjellig fra Hannen, har en svagere rød og tillige kortere Hætte, ligesom Underkroppen har mindre og smudsigere Rosenrødt. Brystsidernes Længdepletter ere større, og det Okkergule paa Bugen er svagere. De unge Hanner ligne Hunnerne meget.

Mellemspetten er hos os Stand- og Strogfugl og har Opholdssted og Levemaade tilfælles med den store Flagspette, endskjønt den mere foretrækker Løvskove (især Egeskove) end denne og heller ikke gaaer saa nordligt. Den er derfor ogsaa sjeldnere i det nordlige Jylland end i de sydligere Provindser, men dog hyppigere i Vendsyssel end Picus major. Forf. mener, i Modsætning til Faber, ligesom Teilmann, at den her i Landet hyppigst iagttages om Foraaret og Efteraaret. I Sverrig forekommer den ikke i de nordlige Provindser, men er temmelig almindelig i Skaane. Den vides ikke at være truffen i Norge. Nilsson angiver den vel som skudt ved Christiania, men det paagjældende Individ viste sig senere at være en ung Picus major (Collett).

Uagtet den er meget urolig, kan man dog ikke kalde den sky. Om Foraaret høres dens høie og langtrukne Parringsraab, der har en skuffende Lighed med de mindre Falkes Skrig. Ligesom de andre Spetter lader ogsaa denne Art i Parringstiden høre den stærke, snurrende Lyd, der frembringes ved en hurtig Banken med Næbet paa Træstammerne.

Insekter og disses Larver udgjøre dens væsenlige Næ-

ring; dog æder den ogsaa Bær og Nødder. Man seer den i bestandig Virksomhed for at opsøge Næringsmidler, hvorved den undertiden hakker dybe Huller i Træerne og afbarker tørre Grene. Naar Nødderne ere modne, henter den disse paa Hasselbuskene og hakker dem itu paa samme Maade som forrige Art, for at faae fat paa Kjærnen. Agern, Bog- og Kirsebærkjærner æder den ogsaa gjerne, og den sees undertiden at tage Rønnebær.

Mellemspetten yngler i Midten af Mai i adskillige af vore Skove, undertiden ogsaa i Haver, der grændse til disse, f. Ex. paa Lolland (Dahl); i Skovene omkring Kjøbenhavn (Faber, Ornith. Notic. Pag 15). Reden staaer ofte henimod 50 Fod høit, sjeldent under 20 Fod; den anlægges i en 7—10″ dyb Træhule (i en trøsket Stamme eller Gren), hvortil Fuglen selv hugger sig en rund Aabning, og de 5—7 hvide, glindsende Æg have intet videre Underlag.

Æggets Længde og Brede:

22,5mm.	16mm.
24 »	17 »
(26 »	19,5 »)?

Rugetiden varer i 15 Dage, og begge Kjøn tage afvexlende Del i Rugningen.

Da denne Spette ikke er sky, kan den let skydes, især naar den er ifærd med et godt Maaltid. Ved den ovenfor omtalte efterlignede Hakken lader den sig let skuffe, men Slagene maa skee efter Tempo og Tal, nemlig 2—5 efter hverandre og med passende Pauser derimellem. Den kommer endogsaa ofte tilbage efter at være bortskræmmet, for at søge den formentlige Mage, og kan saaledes let dræbes. I Snarer foran Hullet, hvor den holder Nattehvile, kan man uden Vanskelighed fange den; men istedetfor at efterstræbe den bør man frede og beskytte den, da den, som overhovedet hele Spetteslægten, er til stor Nytte for vore Skov- og Havetræer; dens Kjød er mindre behageligt.

Lille Flagspette, Picus minor, L.

Syn. Piculus minor, Brehm.

Dansk: Lille Flagspette, lille Træpikker. Norsk: Liden Flagspette. Svensk: Lilla Hackspetten.

Artsm. Sort- og hvidbroget; Ryggen hvid med sorte Tværbaand; paa Undergumpen intet Rødt; Hannen med rød, Hunnen med hvid Isse.

Afbildn. Tab. X. *gl. Han.*

Længde 6″, Vingestrækning 11″, omtrent af Husspurvens Størrelse.

Hunnen har en brunagtig Pande og en foran smudsighvid Isse samt flere Længdestreger paa Brystet og Siderne.

Denne mindste indenlandske Spette er hyppig i Sverrig og Norge, navnlig er den i sidstnævnte Land jevnt udbredt overalt (med Undtagelse af Vestkysten, hvor den er sjelden) lige fra de sydlige Dele helt op til den russiske Grændse og ruger saavel i Lavlandet som paa Fjeldsiderne og i Birkebeltet. I Skaane træffes den sjeldent og næsten kun om Vinteren. Her i Landet er den kun bemærket nogle enkelte Gange i Strøgtiden; saaledes skal den være seet af Bonnez i Benzon Skov i Foraaret 1832, og efter Apotheker Steenbergs Beretning er den skudt ved Helsingør, hvor han ogsaa saae den den 4de Mai 1832 og 3die Mai 1833. I det zoologiske Museum findes to Exemplarer (begge Hunner) fra Holsten (Wøldike). Paa sit Vinteropholdssted har den et eget Revier, som den daglig gjennemstreifer, ofte i en og samme Retning, saa at den endog sees paa enkelte bestemte Træer til en vis Time hver Dag. I Frugthaver indfinder den sig ogsaa gjerne. I meget store og aabne Trækroner sees den stedse høit oppe. Natten tilbringer den i hule Træer, men da Meiserne og Skovspurvene gjerne ville benytte sig af dens Boliger, maa den ofte med Magt drive disse bort.

Denne lille, smukke Spette er en af de livligste og muntreste af sin Slægt. Den hakker og hamrer meget paa Træerne og er lige saa dygtig i at hugge Huller til Sovested eller Rede som de større Arter. Dens Stemme ligner Mel-

lemspettens, men er meget svagere, og i Parringstiden snurrer den lige som de andre Arter paa en tør Gren.

Insekter med deres Larver og Æg synes at være dens eneste Næring.

I hule Træer, som dertil benyttes i flere Aar, lægger den 5—7 hvide, glindsende Æg. Disse have megen Lighed med Æggene af Jynx torquilla, men ere glattere og mere glindsende.

Æggets Længde og Brede:

19 mm.	14 mm.	norske Exemplarer.
19 »	14,5 »	

Faber angiver den (Ornith. Not. Pag. 15) som sjeldent ynglende hos os, men denne Angivelse beroer uden Tvivl paa en Forvexling.

b) Med 3 Tæer.

Tretaaet Flagspette, Picus tridactylus, L

Syn. Apternus tridactylus, Swains. — Picoides Europæus, Less. — Picoides tridactylus, Lacép.

Norsk: Tretaaet Spette. Svensk: Tretåig Hackspett.

Artsm. Sort og hvidbroget; Hannen med gul, Hunnen med sølvhvid Isse. I Midten af Overryggen en hvid, langsgaaende Stribe; Fødderne tretaaede; de sex midterste Styrere sorte, uplettede.

Afbildn. Tab. IX. *gl. Han.*

Længde 9″, Vingestrækning 16″.

Denne Spette adskiller sig fra de andre Flagspetter, foruden ved de 3 Tæer, ogsaa ved sin mindre hvidbrogede Farve; thi de baandagtige Pletter paa Vingerne ere meget smaa og findes blot paa Svingfjerene; desuden har Underkroppens Sider sorte Tværpletter som hos ingen anden nordeuropæisk Art. Allerede i længere Afstand er den kjendelig ved sin mørkere Farve.

Hunnen mangler den gule Isse; den hvide Rygstribe er smallere og mere sortplettet, hvorimod Brystet har færre sorte Pletter, og Tværstriberne paa Bugen og Siderne ere

mindre tydelige end hos Hannen. Om Forekomsten af denne Spetteart, der er udbredt over Størstedelen af Norge, (navnlig over de østlige og nordlige Egne) og Mellemsverrig, foreligger der hidtil ikke nogen sikker Angivelse for Danmarks Vedkommende. Vel have flere tidligere Forfattere indlemmet den i den danske Fauna, men dels have deres Angivelser beroet paa Misforstaaelse, dels synes der at hvile en vis Usikkerhed over dem, saa at Fuglen indtil videre ikke tør betragtes som tilhørende vor Fauna. Da den imidlertid, som allerede anført, er almindelig paa den skandinaviske Halvø, og da den om Vinteren ikke sjeldent træffes helt nede ved Gøteborg, vilde det ikke være saa meget paafaldende, om den ved en eller anden Leilighed forvildede sig ned til Danmark.

Som de andre Spetter er den en Stand- og Strøgfugl, hvis Yndlingsopholdssted er store, gamle Skove, hvor den yngler; kun i Strøgtiden besøger den mindre Skove og Haver. I hele sit Væsen har den megen Lighed med Mellemspetten.

Insekter og deres Yngel ere dens Føde, saavelsom Frø af Løvtræer.

I høie Skovtræer lægger den i Huller med selvhuggede Aabninger 4—5 hvide, glindsende Æg.

Æggets Længde og Brede:

22,5 mm.	18 mm.	laplandske Exemplarer.
24 »	19 »	
26 »	20 »	norske »
27 »	19,5 »	

Den gjør samme Nytte som alle de øvrige Spetter og skydes let, da den ikke er sky og kan hidlokkes ved at efterligne dens Hakken.

Vendehalsslægten, *Jynx, L.*

Næbet lige, meget kort, kegleformigt, lidt sammentrykt paa Siderne, temmeligt spidst. Næseborene ved Næbro-

den, tæt sammen, nedentil dækkede af en tynd Hud. Tungen lang, ormagtig, udstrækkelig og med hornagtig Spids, men uden Modhager. Fødderne ere Klattrefødder, Fortæerne sammenvoxede ved Roden, Bagtæerne helt adskilte. Kløerne meget krumme og spidse, ikke store. Vingerne korte og afrundede; 1ste Svingfjer saa lille, at den let oversees; 2den lidt kortere end 3die, som er den længste. Halen temmelig lang, bred, blødfjeret og derfor uskikket til at understøtte Klattringen. Hele Fjerklædningen løs og blød.

Vendehalsene adskille sig endvidere fra Spetterne ved deres Levemaade. Klattrefødderne bruge de kun til den øieblikkelige Fastklamring og ikke til egenlig Klattring. De ere stille, træge Fugle, der ofte forblive længe paa ét Sted og føre et fredeligt, ensomt Liv. Bygningen af Næbet og Hovedet gjør dem uskikkede til at hakke Huller i Bark og Træ; de hakke kun i løs Jord og opholde sig overhovedet mere paa Jorden end paa Træerne. Den spidse, med en klæbrig Slim bedækkede, fremstrækkelige Tunge benytte de til at tage Næring til sig med. Føden bestaaer i Insekter, fornemmelig Myrer. De opholde sig i Skovegne, hvor de bygge Rede i hule Træer. Den hos os forekommende Art er Trækfugl.

Almindelig Vendehals, Jynx torquilla, L.

*Syn. Yunx torquilla, L.**)

Dansk: Bygfugl, Vendehals, Dreiehals. Norsk: Saagjok, Saagouk, Vendehals. Svensk; Göktyta, Göktita.

Artsm. Rygsiden graa med sorte, hvide og rustfarvede Tegninger og Punkter; fra Nakken og ned paa Overryggen en brunsort Stribe. Undersiden rustgulagtig med sorte Tværlinier og trekantede Smaapletter; Halen med 4—5 brunsorte Baand med lys Indfatning nedenunder.

Afbildn. Tab. X. (Yunx torquilla.) *gl. Han.*

---

*) Skrivemaaden »Yunx«, der vistnok er en — forøvrigt ogsaa af Linné selv i en senere Udgave af Syst. Nat. benyttet — korrumperet Form af det rigtige Navn Jynx, er anvendt af saagodtsom alle danske og adskillige fremmede ornithologiske Forfattere.

Længde 7—7½", Vingestrækning 11½"; af Marklærkens Størrelse.

Hunnen har flere og tydeligere Bølgelinier paa Brystet og Bugen, men er ellers kun lidt forskjellig fra Hannen; Ungernes Farve og Tegning er heller ikke synderligt afvigende fra de Gamles. Der gives ganske blege, rent hvide og stribede Varieteter.

Denne meget udbredte Fugl er hertillands ingenlunde sjelden, men forekommer overalt dog kun enkeltvis. Den er en Trækfugl, som blot i Sommermaanederne opholder sig i de tempererede og kolde Jordstrøg og tilbringer Vintertiden i den varme Zone. I Slutningen af April ankommer den her til Landet med andre insektædende Fugle og forlader os allerede i August. Paa den skandinaviske Halvø er Vendehalsen almindelig om Sommeren; den træffes dog sjeldnere Nord for Trondhjemsfjorden og synes at mangle ganske langs hele Vestkysten.

Paa Færøerne er den kun truffen et Par Gange, første Gang den 12te September 1867, da den blev funden halvdød i Realskolens Tagrende (Sysselmand Müller). Den lever altid i Nærheden af Træer og Buske; smaa, aabne Skove og Haver i frugtbare, helst lavtliggende, fugtige Egne, synes at være dens Yndlingsopholdssteder.

Vendehalsen er en stille, tillidsfuld, fredsommelig Fugl, der har sit Navn af sine eiendommelige Gebærder. Den strækker nemlig ofte Halsen langt, fordreier Øinene, reiser Hovedfjerene til en Top og udbreder Halen vifteformigt; men naar den er i Angst eller let saaret af et Skud, og man vil gribe den, gjør den saa forunderlige Grimasser, at Den, der første Gang bliver Vidne dertil, næsten kan blive forfærdet derover; med reiste Hovedfjer og halvtlukkede Øine udstrækker den Halsen til en forbausende Længde og snoer den ganske langsomt som en Slange, saa at Hovedet derved ofte dreier sig omkring i Kredsen og Næbet snart vender frem, snart tilbage. Naar den sidder paa Jorden og

man nærmer sig den, flyver den ikke op, førend man er lige ved den.

I Parringstiden høres fra Trætoppene Hannens høiere og Hunnens hæsere Parringsraab. Insekter og Larver er dens vigtigste Næring, som den søger langt oftere paa Jorden end paa Træerne. Sine 7—10 glindsende, hvide, rundagtige Æg lægger den i Midten af Mai i hule Træer paa et Underlag af Mos, Haar og Uld.

Æggets Længde og Brede:

19,5 mm.	15 mm.
21 »	16 »

Ved at fortære en Mængde Insekter er den til Nytte.

2den Underorden: **Gangfugle**, *Ambulatores, Illig.*

Af Tæerne vende 3 fremad og 1 tilbage; den yderste Fortaa mere eller mindre sammenvoxet med Mellemtaaen, sjeldent forenet med denne ved en Hud.

3die Familie: **Tyndnæbede,** Tenuirostres (*Anisodactyli*).

Næbet langt eller middellangt, trindt og lige, eller smalt, sammentrykt, bøiet og kantet, tykkere ved Roden; Tungen kan ikke udstrækkes; Næseborene ved Næbroden, nøgne eller tyndt bedækkede af Fjer.

Benene lave, 3 Tæer fortil og 1 bagtil; Fortæerne sammenvoxede med Mellemtaaen i første Led; Kløerne skarpe, krumme; Bagtaaen størst.

Fuglene af denne Familie leve ensomt eller parvis i Skovene, hvor de fleste klattre paa Træstammerne lige som Spetterne og leve af Insekter, som de opsøge under Barken; nogle ernære sig tillige af Kjærner. De yngle i hule Træer eller i Trærevner og bygge en simpel Rede.

Træpikkerslægten, *Certhia, L.*

Næbet svagt, temmelig langt, mere eller mindre bøiet, sammentrykt, med skarp Rygkant og tilspidset; Næseborene ved Næbroden, aflange, foroven halvt lukkede med en hvælvet, tynd, nogen Hud. Benene temmelig korte og tynde; Fortæerne ved Roden sammenvoxede i deres første Led; alle Tæerne bevæbnede med store, krumme, skarpe Kloer, hvoraf især Bagkloen er meget lang. Vingerne temmelig korte, butte og med svage Svingfjer, hvoraf den forreste er ganske kort, den 2den kortere end 3die, denne kortere end 4de og 5te, som ere længst. Halen temmelig lang, smal, i Spidsen kileformigt tvedelt; de 12 stive Styrere have nedadbøiede Skafter og understøtte Klattringen.

De herhen hørende Fugle opholde sig om Sommeren parvis i Skove, Lunde og Haver, men om Vinteren streife de efter Næring enten alene eller i smaa Selskaber ligesom Meiser, Fuglekonger, Spetmeiser og Spetter, i hvis Streiftog de ofte deltage. De klattre paa Træernes Stammer ligesom Spetterne, begynde gjerne helt nede ved Roden og hoppe med Færdighed, ofte i Spiralgang, op ad Grenene, saavel skraatløbende som lodrette, endog paa Undersiden af de vandrette, stadigt støttende sig paa den stive, elastiske Hale, som derfor altid er afslidt i Enden. De opsøge saaledes de i Træmosset og Barkrevnerne skjulte smaa Insekter samt deres Æg og Larver.

Almindelig Træpikker, Certhia familiaris, L.

Syn. Motacilla scolopacina, Strøm. — Certhia brachydactyla, Brehm.

Dansk: Træpikker, Træløber. Norsk: Trækryber. Svensk: Trädkrypare.

Artsm. Rygsiden brun-, rustgul- og hvidplettet; Overgumpen rustgul; Underkroppen hvid eller sølvgraaplettet; over Vingen gaaer et hvidgult Tværbaand; Halen ensfarvet graabrun.

Afbildn. Tab. X. *gl. Han.*

Længde 5¼", Vingestrækning 8".

Hunnen er i Farve og Tegning ikke væsenligt forskjellig fra Hannen. Næbet er meget længere hos ældre end hos yngre Fugle.

Træpikkeren hører til de mindste indenlandske Fugle, da den kun veier 2—3 Kvint; den er temmelig almindelig i Danmark, især i skovrige Egne, med Undtagelse af Bornholm, hvor den ikke vides at være bemærket; dog findes den ogsaa paa Steder, der ere mindre rige paa Træer. Den hører her til Strøgfuglene, forlader sit Opholdssted efter Forplantningstiden og besøger omkringliggende Egne; dog er dens egenlige Strøgtid September og Oktober, naar Meiserne trække; i Marts begiver den sig igjen tilbage til Ynglepladsen. Mange streife da herigjennem, medens andre blive og først henimod Foraaret forlade os. Paa den skandinaviske Halvø er den almindelig, navnlig i lavere liggende Skovegne, dog ikke langs Norges Vestkyst og Nord for Fjeldryggen.

Den bevæger sig med overordenlig Behændighed og Hurtighed paa Træstammerne og er saa lidt sky, at man kan gaae den ganske nær, inden den flyver. Under Klattringen har den stedse Hovedet opad, og ikke, som Spetmeisen, nedad og til Siderne.

I Streiftiden træffes den ofte i Selskab med Meiser, Fuglekonger og Spetter. Denne brogede Forening af forskjelligartede Fugle har da et Revier tilfælles, som de én eller flere Gange daglig gjennemstreife, idet Medlemmerne følge hverandres Lokkestemme; snart anføres de af en eller flere Spetter, snart ere Meiserne Anførere, og Alle leve i den bedste Endrægtighed. Træpikkeren er overhovedet en ligesaa fredelig og tillidsfuld som munter og kvik lille Skabning, der idelig lader sin fine, spinkle Stemme høre; naar Veiret er smukt og klart i Februar (men især i Marts og April), hører man ofte dens Sang, som kun bestaaer i én Strophe.

Insekter og deres Yngel er næsten dens eneste Næring; kun i Nødsfald æder den Plantefrø.

Dens Rede findes dels imellem løsnet, gammel Bark og Træet, dels i Klotter og Huller i Træerne; dog bygger den ogsaa i Brændestabler, meget ofte i Trækroner af gamle Lindealleer, hule Pile osv., altid med en meget snever Aabning; Reden er aflang og kunstløst sammenlagt af Smaakviste, Græsstraa, Bast, Uld og Fjer. I første Halvdel af April indeholder Reden sædvanligvis 6—9 hvide, rustbrunplettede Æg, der have den største Lighed med Blaameisens, men i Regelen have flere Prikker paa den butte Ende; i første Halvdel af Mai flyve Ungerne ud. I Juni eller senere, lægger Hunnen anden Gang Æg og da ofte kun 3—5.

Æggets Længde og Brede:

15mm.	12mm.
17 »	12,5 »

Denne lille Fugls Kjød er ret velsmagende; dog vilde det være syndigt for saa ubetydelig en Mundsmag at dræbe denne nyttige lille Skabning, hvis Liv for Skov- og Frugttræerne er saa velgjørende ved at den ødelægger en utallig Mængde Insekter.

Spetmeiseslægten, *Sitta, L.*

Næbet af Middellængde, lige, langstrakt kegleformigt, trindt, i Spidsen lidt sammentrykt, haardt og spidst. Næseborene ved Næbroden, smaa, runde, tyndt bedækkede af fremadliggende Børstefjer. Benene temmelig stærke; Tæerne, især Bagtaaen, lange med krumme og spidse Kløer; Mellemtaaen er sammenvoxet i en lidt længere Strækning med Ydertaaen end med Indertaaen. Vingerne ikke store, noget brede og temmelig butte; 1ste Svingfjer kort, 2den kortere end 3die, som er lidt kortere end 4de, der er længst. Halen kort og blød, bestaaende af 12 Styrere, aldeles uskikket til at understøtte Klattringen. Befjeringen ligner

Meisernes; den er blød, meget løs og paa Ryggen temmelig lang.

Slægten omfatter kun mindre Arter, der i Udseende og Levemaade minde baade om Spetterne og om Meiserne, hvorfor man ogsaa har givet dem Navnet: «Spetmeiser.» De leve enkeltvis i Skovene, ere overordenligt livlige og klattre med stor Behændighed op og ned ad Stammerne. De ere Stand- og Strøgfugle, leve af Insekter, Larver, Nødder og forskjellige Slags Frø. I hule Træer lægge de 5—9 Æg, som ligne Meisernes, men ere større; de tilklistre Indgangen til Reden med Ler, naar Aabningen er større end at de netop kunne tvinge sig derigjennem; deres Unger opføde de med Insekter.

Europæisk Spetmeise, Sitta Europæa, L.

Syn. S. cæsia, Mey. — *S. Uralensis, Licht.**)

Dansk: Spetmeise, Nøddehakker. Norsk: Nødvække, Spetmeise, Egde, Eremit. Svensk: Nötväcka.

Artsm. Oversiden af Hovedet og hele Overkroppen graablaa; en sort Stribe gjennem Øiet og langs hver Side af Halsen; Underkroppen gulagtigt rustfarvet, henimod Undergumpen rødbrun; Halefjerene sorte med en hvid Plet henimod den graa Spids; de to mellemste Styrere helt blaagraa.

Afbildn. Tab. X. *gl. Han.* — Tab. LV. (*Supplementtavle*) Sitta Uralensis.

Længde 5¾″, Vingestrækning 10″. Af Spurvens Størrelse, men kortere og tykkere.

Hunnen er let at kjende fra Hannen, uagtet den har omtrent de samme Farver som denne. Den er ikke saa smuk blaa, det Rustgule paa Underkroppen er meget mattere og urenere, og Øiestriben er mat og meget smallere, men især

---

*) Hvorvidt S. cæsia og S. Uralensis ere artsforskjellige fra S. Europæa, er endnu Gjenstand for Tvivl. Udg. troer dog indtil videre at burde betragte dem som Lokalvarieteter.

ere de rustgule Partier henimod Undergumpen af en langt mindre intensiv Farve end hos Hannen; den er desuden sædvanligvis lidt mindre end Hannen. De unge Fugle ligne Hunnerne.

Spetmeisen er temmelig almindelig i næsten alle vore Skove; dog findes den, saavidt man hidtil veed, ikke paa Bornholm. I Syd- og Mellemsverrig er den almindelig, ligeledes i Norge, Syd for Dovrefjeld. Langs Vestkysten holder den sig især til Birkeskovene. Den er en Strøg- og Standfugl, der for største Delen i September og Oktober foretager Streiftog til Egne, hvor den ikke opholder sig om Sommeren, endog saadanne, hvor der ikke findes megen Skov. Om Foraaret, stundom allerede i Februar og Marts, vender den tilbage til de Skove, hvor den vil yngle. Disse Udflugter foretager den enkeltvis eller parvis, som oftest i Selskab med Meiser og Fuglekonger, undertiden ogsaa med en enkelt Spette. Uagtet sit listige Udseende og sin overordenlige Livlighed er Spetmeisen ikke sky; den er altid rastløst beskæftiget, altid livlig og vel tilmode. Dens sædvanlige Stemme er et kort Skrig, Lokketonen er mindre skingrende og gjentages med længere Mellemrum end dens Glædes- og Trætteskrig. Hannen har desuden en egen Foraarssang, der bestaaer i smukke, høitpibende Toner, snart fløitende, snart høit og klart med afvexlende fyldige og rene Triller.

Næringen bestaaer af Insekter og Frø, især af større Træer, som Agern, Nødder, Naaletræfrø, Bog, dog ogsaa Hamp, Solsikkefrø o. l.; i Nødstilfælde æder Spetmeisen ogsaa Havre. Agern og Nødder sætter den fast i Bark- eller Trærevner og stiller sig derover med Hovedet nedad, hugger derpaa med Næbet og aabner saaledes Skallen for at udtage Kjærnen. I fri Tilstand samler den Forraad af Næringsmidler i Træhuler.

I gamle hule Træer, hvis Aabning den tilkliner med Ler eller vaad Jord, saaledes at den blot kan tvinge sig ind

og ud, lægger Hunnen sidst i April 6—7 hvide, rødplettede Æg, som ruges af begge Magerne.

Æggets Længde og Brede:

19mm.	14,5mm.
22 »	16 »

Reden selv bestaaer af sønderrevet tørt Løv, især af Eg og Bøg eller (i Naaleskove) af den yderste Barkskal.

Spetmeisen er en meget nyttig Fugl for vore Skov- og Frugthaver, som den befrier for en Mængde skadelige Insekter; Kjødet er ret velsmagende.

Den er let at komme paa Skud og fanges ligeledes uden Vanskelighed paa Limpinde og i Springdoner.

Hærfugleslægten, *Upupa, L.*

Hovedet prydet med en vifteformig Fjerbusk. Næbet trekantet ved Roden, meget langt, noget bøiet, tyndt, spidst, sammentrykt. Næseborene ved Næbroden, smaa, aabne, ovale, oventil omgivne af en ubetydelig Hudrand. Fødderne korte, noget undersætsige, med 4 Tæer, Ydertaaen og Mellemtaaen sammenvoxede i det første Led; Fodroden omtrent af Mellemtaaens Længde; Kløerne korte, svagt krummede; Bagtaaen næsten lige og temmelig lang. Vingerne af Middellængde, temmelig brede og meget afrundede i Spidsen; 1ste Svingfjer smal og kort, 2den lidt længere; 3die kortere end 4de og 5te, som ere lige lange og de længste. Halen, der bestaaer af 10 Styrere, er temmelig lang og lige afskaaren i Enden.

Hærfuglen opholder sig mere paa Jorden end paa Træerne. Paa fugtige Skovenge og hvor Kvæget græsser, sees den især at søge sin Næring, som bestaaer af Insekter og Larver. Den gaaer skridtvis og temmelig hurtigt; Flugten udmærker sig ved Vingernes uregelmæssige Sving, og er ikke høi. I hule Træer eller i Aabninger paa gamle Mure bygger den Rede. Den fælder to Gange om Aaret uden at forandre Farve. Ungerne ligne de Gamle.

Almindelig Hærfugl, Upupa epops, L.

Dansk: Hærfugl, Hærpop, Vubber, Skovvubbe, Skidtefugl, Horsegjøg.
Norsk: Hærfugl. Svensk: Härfogel, Popp (Skaane), Öäringsfogel*) (Halland)

Artsm. Fjertoppen rustgul med sorte Spidser; Ryggen og Vingerne sorte med gulagtigt hvide Tværbaand; Halen sort med et hvidt halvmaaneformigt Tværbaand.

Afbildn. Tab. XIII. *gl. Han.*

Længde 11—11½″, hvoraf Næbet 2″; Vingestrækning 19″; Halen 4″.

Hos Hunnen, der er lidt mindre og har en kortere Fjertop, ere Farverne blegere og mindre rene; dog er Forskjellen saa ringe, at det er vanskeligt nok at adskille Kjønnene uden at have begge sammen.

Hærfuglen er en Trækfugl, der ankommer til Skandinavien kort før Gjøgen, som oftest i første Halvdel af April, men undertiden først i Mai, og allerede reiser bort hen i August eller senest først i September. I sumpige Egne med Krat og Smaaskove forekommer den mest, men bliver dog hertillands mere og mere sjelden, efterhaanden som Smaaskovene bortryddes og opdyrkes. Dersom Beretningerne om dens hyppige Forekomst og Ynglen her i Landet ere paalidelige, maa Forholdene tidligere have været anderledes end nu. I de sidste 20 Aar har den endog hørt til de sjeldneste Fugle i Danmark, og saavidt vides er den i dette Tidsrum ikke funden ynglende her i Landet.

I Norge og Sverrig synes den at forekomme langt hyppigere og træffes til sine Tider endog temmelig almindeligt saavel i Syd- som i Mellemsverrig og det sydlige Norge. Undtagelsesvis er den skudt Nord for Polarcirkelen, endog helt oppe ved Varanger, ja i Sommeren 1868 blev et Indi-

---

*) I tidligere Tider ansaaes det for et Varsel om Krig og Dyrtid at træffe denne Fugl. Deraf baade Navnet: Hærfugl og den hallandske Benævnelse. Det skaanske »Popp« har sin Oprindelse fra dens Skrig.

vid fanget i forkommet Tilstand paa Spidsbergen. Den er truffen ynglende adskillige Steder paa den skandinaviske Halvø. I store, tætsluttede Skove opholder den sig ikke gjerne. Den skal have ynglet ved Grenaa (Bonnez), paa Lolland ved Engestofte, og paa Møen (Dahl); den er skudt ved Helsingør i August 1854 (Steenberg), i Dyrehaven (Bølling); Vort zoologiske Museum eier et Exemplar fra «Sjælland» (C. Drewsen) og Skelettet af et Individ, som i de første Dage af Mai 1862 blev skudt ved Ringkjobing (Reinh.). Forf. angiver, at han i Forening med Pastor Theobald i Slutningen af Mai (1859?) har seet den i Charlottenlund, og Lieutenant Fencker saae den paa Skovbakken ved Randers den 3die Mai 1867. I Eftersommeren 1868 bleve to Hærpoppe skudte i Kongens Enghave. I Begyndelsen af Juli 1871 blev et Individ skudt paa Baroniet Adelersborg, og den 27de September 1874 modtog Museet et Exemplar, skudt paa Kiærupgaard ved Ringsted (Forpagter Ulrich). Forf. fik et Exemplar tilsendt, som i August 1849 var skudt ved Ringkjøbing Fjord; Faber traf den i Sommeren 1823 ved Skanderborg (Ornith. Not. Pag. 15); han anfører den som ynglende i de fleste af Sjællands Skove og paa Lolland; Konservator Scheel har oftere skudt og set den paa Møen, hvor den ifølge Hages Angivelse i sin Tid var temmelig almindelig om Foraaret, endog paa skovløse Steder, og hvor flere Par ynglede i Marienborg Skove. For en Del Aar siden ynglede den i et Stengjærde i Bornæs Krat paa Ærø (Bendsen), i Aunede Skov pr. Nakskov (Apoth. Bagge) og i Hannenov Skov paa Falster (Apoth. Benzon); prakt. Læge Fr. Hornemann har, ifølge Prof. Reinhards Meddelelse, seet den i Baggesvogns Have; Olivarius anfører den som skudt ved Skagen i 1784; ved Flenshorg blev den i sin Tid aarligt seet af Mechlenburg. Fischer bemærker (1863), at i de sidste 10 Aar er kun ét Tilfælde af dens Forekomst her i Landet ham bekjendt og sigter dermed,

ifølge mundtlig Meddelelse, til et Exemplar, der tilsendtes Konservator Scheel, uden at han dog nu mindes hvorfra.

For nogle og tredive Aar siden fandt nuværende Hofjægermester A. Brun den, ifølge Meddelelse til Udg., ynglende i Heireskoven ved Kraagerup pr. Humlebæk i et hult Træ, hvor et Par Ellekrager Aaret forud havde ynglet. Han tog to af Ungerne af Reden og opfødte dem i nogen Tid. Ifølge Konservator Conradsens Meddelelse er en Hun skudt i Fuglemose ved Vium pr. Viborg den 19de Oktober 1870 og et Individ skudt paa Bornholm den 24de August 1874. Om Foraaret ankommer den enkeltvis eller parvis, hvorimod den om Høsten undertiden træffes familievis. Den opholder sig da som oftest paa Marken, hvor den løber rask omkring med nedhængende Vinger, bukker sig hyppigt og støder Næbet imod Jorden som om den støttede sig derved, medens den tillige slaaer Fjerbusken op og ned især naar den er angst og vil til at flyve. I Parringstiden seer man sjeldent Fuglen, som er meget sky og efterhaanden som man nærmer sig flygter videre og skriger fra et andet Sted. Dens Frygtsomhed og ængstelige Væsen gaaer saavidt, at endog den forbiflyvende Svale forskrækker den, saa at den farer sammen og udfolder sin Fjerbusk, for i næste Øieblik at slaae den sammen igjen, naar den mærker, at der Intet var paa Færde; kommer der uformodet en Due eller en anden større Fugl, flygter den i et Nu ind imellem Grenene af det nærmeste Træ; kommer der pludseligt en Rovfugl, eller endog blot en Krage, medens den løber omkring, da trykker den sig til Jorden og udbreder øieblikkeligt Hale og Vinger, saaledes at Spidserne af de sidste næsten berøre Halespidserne, og at de hvidbaandede Sving- og Halefjer omgive den som Straaler med koncentriske Ringe, idet den bøier Hovedet tilbage og holder Næbet iveiret. Saalænge Faren endnu truer, forbliver den i denne yderst mærkværdige Stilling, hvormed den formodenlig vil skuffe Fjenden for ikke at antages for et Bytte; thi naar den ligger saa-

ledes, ligner den virkeligt mere en broget Lap Tøi end en levende Fugl.

Dens Føde er Insekter og deres Larver, især saadanne, der leve i Exkrementer (f. Ex. Skarnbasser) og Aadsler (Aadselgravere). Først dræber den dem og kaster dem dernæst iveiret for igjen at snappe dem, hvorved den korte Tunge kun er den lidt behjælpelig.

I hule Træer, navnlig gamle Pile og helst saadanne, som staa spredt, eller i Murhuller, bygger den midt i Mai sin Rede. Denne har et blødt Underlag af Trøske, ovenpaa hvilket ligger Kogjødning med noget Mos, og derpaa lægges 4—5 rødgraa, langagtige Æg, som udruges i 16 Dage.

Æggets Længde og Brede:

24mm.	17mm.
28 »	18 »

Ungernes Udtømmelser blive liggende paa Randen af Reden, og disse, saavelsom Redens Underlag er Aarsag til den Stank, der er ved Reden og ved Fuglene, medens de ernære Ungerne; deraf Talemaaden: at «stinke som en Hærpop».

Ved at fortære skadelige Insekter er den til Nytte. Om Efteraaret er Kjødet, især af de Unge, meget fedt og velsmagende. Tæmmet er den sin Eier til megen Fornøielse.

Som en yderst sky og forsigtig Fugl er den ogsaa vanskelig at komme paa Skud, med mindre man i Parringstiden ved at pibe i den hule Haand kan efterligne dens Parringsraab og saaledes lokke den til sig.

4de Familie: **Kantnæbede,** *Angulirostres, Illig. Syndactyli Cuv.*

Næbet middellangt eller langt, svagt bøiet eller lige sammentrykt, ved Roden temmegli tykt, Næbryggen og Undernæbets nederste Side skarpe; Tungen kort.

Benene meget korte, nøgne op over Hælledet; baade

Inder- og Ydertaaen sammenvoxede med Mellemtaaen til det næst yderste Led: Kløerne smaa, men skarpe; Bagkloen mindst.

Fuglene af denne Familie frembyde i Henseende til Levemaaden en vis Lighed med Svalefuglene, forsaavidt som de i Regelen snappe deres Næring flyvende. De opholde sig gjerne ved Damme, Aaer og Bække; paa Grund af Føddernes Svaghed og Korthed kunne disse Fugle kun med Vanskelighed gaae eller hoppe paa Jorden eller klattre paa Træerne; man seer dem derfor næsten aldrig sidde paa den flade Jord, men derimod paa fremspringende Steder, Sten, Pæle o. L. ligesom Cypselus-Arterne; de grave sig vandrette Redehuller i Sandgrave eller steile Brinker. Deres Flugt er udmærket hurtig og deres Skrig skingrende høit. Insekter, som de fange i Luften, og Fiske, som de opsnappe af Vandfladen, udgjøre deres Næring.

Isfugleslægten, *Alcedo, L.*

Næbet langstrakt, tilspidset og skarpt, ganske lige, næsten firesidet, sammentrykt ud imod Spidsen; Næbvigen ender under Øiet; Næseborene ved Næbroden, smaa, spalteformige, skjæve, foroven begrændsede af en blød, for største Delen nøgen Hinde; Tungen kort. Benene meget korte; Mellemtaaen 1½ Gang saa lang som Fodroden; Bagtaaen tyk ved Roden; Kløerne, især Bagkloen, korte og spidse. Vingerne korte, butte; de første Svingfjer næsten lige lange, dog ere 2den og 3die længst. Halen meget kort, bestaaende af 12 Styrere.

Slægten omfatter adskillige Arter i de varmere Himmelstrøg, men kun to i Europa (*A. ispida* og *rudis*). De udmærke sig alle ved bløde, glindsende Fjer, der i Almindelighed spille i blaa og grønne Farver. Deres Opholdssteder ere i Nærheden af Floder, Bække og Vande, hvor de sædvanligvis sidde paa fritstaaende Grene eller Pæle o. desl.,

som hænge ud over eller staae i Vandet; fra disse lure de paa smaa Fiske og Vandinsekter i og under Vandfladen, paa hvilke de med Pilens Fart styrte sig ned. I bratte Bredder ved Floder og Bække grave de sig rørformige Huller, hvori de yngle. Ungerne have mindre rene Farver, men ligne forøvrigt de Gamle. Hos os forekommer:

Almindelig Isfugl, Alcedo ispida, L.

Dansk: Isfugl. Norsk: Isfugl. Svensk: Isfogel, Blåryggig Isfogel.

Artsm. Pande og Isse mørkegrønne, med lyst blaagrønne, halvmaaneformige Pletter; Skuldre og Vingedækfjer mørkegrønne, de sidste med lyse, blaagraa Pletter; langs ad Ryggen stærkt lasurblaa; den korte Hale af samme Farve, men mørkere; Underkroppen og et Baand igjennem Øinene rustrøde.

Afbildn. Tab. XIII. *gl. Han.*

Længde 7½″, hvoraf Næbet 1½″; Vingestrækning 11—12″.

Af Husspurvens Størrelse, men det uforholdsmæssigt store Hoved gjør, at Fuglen seer større ud, end den virkeligt er.

Hunnen har blegere Farver samt en smallere Rygstribe; Ungerne ere mørkere og have meget kortere Næb.

Fjerenes Farve forandres kun lidt efter Aarstiderne, dog er denne Fugl skjønnest om Vinteren.

Isfuglen er en Strøgfugl, der har sit Opholdssted ved Strømme, Floder, Bække, Damme, Grave og andre staaende eller rindende Vande, helst med steile Bredder, men aldrig ved den aabne Strandbred. Her i Danmark og i Hertugdømmerne findes den enkelt eller parvis paa mange Steder, men ingenlunde hyppigt; dog sees den i det sydøstlige Jylland ved næsten alle Mølleaaer og rindende Vande, ofte i Selskab med Vandstæren, især om Foraaret og Efteraaret; thi i stræng Kulde begiver den sig til Vande, der ikke fryse til eller dog tildels ere frie for Is, og streifer underti-

den til mildere Egne. Bonnez skød den 9de August 1835 4 Stkr. (1 Hun og 3 Hanner*) i Gravene ved Benzon pr. Grenaa. Faber (Ornith. Not. Pag. 16) fik den tilsendt af Geheimekonferentsraad Bülow til Sanderumgaard i Marts 1823, hvor en hel Flok lod sig tilsyne; Greve, Ritmester S. Raben skød den ved Aalholm paa Lolland. En Han, som i flere Maaneder havde havt Ophold paa en Tømmerplads ved Kjøbenhavn, blev den 29de Januar 1837 skudt af Archivar Winther og bragt Museet. Ved Kjøge blev den skudt den 29de August 1835; ved Lille Veile i Nærheden af Hundinge By d. 6te November 1835; ved Nestved den 27 Decbr. samme Aar (Rhdt.) Den 18de Januar 1867 blev et Exemplar skudt ved Viborg og den 7de Jan. 1871 ligeledes (Feddersen). Ifølge Forf.s Optegnelser findes der i Hr. Uwe Petersens Samling i Keitum et Exemplar, skudt paa Sylt. Lieutenant Fencker angiver i sin Afhandling over Fuglene omkring Randers, at han den 20de Decbr. 1870 fik en Isfugl fra Dyrby, to Mile Nord for Randers, at Godseier Mourier-Petersen iagttog den ved Holbækgaard i Efteraaret 1869, og at Lieutenant Hegermann-Lindenkrone skød en Hun i Nærheden af Randers den 14de Februar 1870. I Vinteren 1874—75 modtog det zoologiske Museum ikke mindre end 4 Isfugle (alle Hunner), hvoraf 2 fra Jylland og 2 fra Sjælland (Charlottenlund). I Feddersens Fortegnelse over Viborg-Egnens Hvirveldyr (1865) findes den anført fra Nonmølle, Hald, Karup og Dalsgaard.

Ved Odense Fjord forekommer den næsten hvert Aar (Winther), og Dyrlæge Grill i Otterup ved Odense har meddelt Udgiveren, at han ofte har seet den ved et Aaløb

---

*) Denne Angivelse stemmer dog ikke med en Meddelelse fra Bonnez selv i et Brev til afdøde Etatsraad Reinhardt, dateret 10de August 1835, hvori det hedder, at han den foregaaende Dag havde skudt 1 Han og 1 Hun, men at der forøvrigt i den Sommer var en Del Isfugle i Gravene omkring Gaarden (Reinh.).

i Margaards Skove ved Odense, dog kun én Gang om Sommeren. To Exemplarer sammesteds fra ere blevne udstoppede af ham. Ved Humlebæk i Nordsjælland har Hofjægermester A. Brun i længere Tid truffet den regelmæssigt hvert Aar; ved Saxkjøbing og Stubbekjøbing er den ligeledes oftere seet (A. Benzon). Konservator Conradsen har gjentagne Gange set den om Vinteren paa Isen ved Langebro, og ifølge Bølling, der selv har havt et Exemplar, skudt Nord for Limfjorden den 9de November 1843, er den seet af I. Seehusen ved Slusen mellem Kallebodstrand og Stadsgraven den 28de Januar 1844.

Paa den skandinaviske Halvø træffes den kun nu og da om Sommeren og fornemmelig i de sydligere Egne; ifølge Meddelelse fra Prof. Wahlgren i Lund er den funden ynglende ved Jönköping i Sommeren 1872.

Den er en vild, sky og urolig Fugl, der tillige er i høi Grad stridbar og uselskabelig; den betragter enhver anden Fugl med nidske Øine og søger at bortjage den, naar den troer at kunne faae Bugt med den; derimod er den feig og ængstelig lige over for stærkere Fugle og søger skrigende sin Frelse i Flugten. Ethvert Par har sit Ynglerevier, hvis Grændse de ikke taale overskredet af deres Lige. Da dens smaa Fødder ikke synes bestemte til at gaa paa, sees den meget i siddende Stilling, helst paa vandrette Grene, Pæle, Stene o. desl. med Blikket henvendt paa Vandfladen; derfra styrter den sig som en Blyklump ned i Vandet for at fange sin Næring. Den flyver som oftest kun stykkevis men yderst hurtigt og snurrende som en Følge af de korte Vinger. Undertiden seer man den holde sig svævende ved hurtig Flagren nogle Alen over Vandet for at udspeide sit Bytte og da styrte sig ned ligesom Fiskeørnen eller Ternen. Dens Stemme er en klar, pibende, skjærende, ualmindeligt høi Tone.

Smaa Fiske og Vandinsekter, i Nødsfald Igler udgjøre dens Føde. Fiskebenene, Skjællene og andre haarde, ufor-

døielige Dele giver den fra sig igjennem Næbet i langagtige Klumper.

Med Næbet hakker den indtil 3 Fod dybe Huller i steile Bredder, helst i Lerskrænter; i Slutningen af April eller Begyndelsen af Mai lægger den 5—8 forholdsvis store, næsten kugleformige, glindsende hvide Æg, som ruges alene af Hunnen, der imidlertid fødes af Hannen.

Æggets Længde og Brede:

22,5mm.	19mm.
24 »	20 »

Uagtet den sandsynligvis yngler hertillands, vides der dog ikke med Sikkerhed Noget derom; den skal f. Ex. yngle ved Holme Mølle pr. Veile.

Uagtet den er meget sky, kan den dog let skydes, idet man bag buskrige eller høie Skrænter godt kan liste sig til den; vil dette ikke lykkes, da stiller man sig skjult i Nærheden af dens Yndlings-Siddesteder, som man snart lærer at kjende, og oppebier dens Komme, eller man lader den drive til sig af en anden Person. Om Vinteren, naar det fryser meget haardt og den lider af Hunger, er den langt mindre sky end ellers. Man kan ogsaa fange den i Springdoner (Sprenkler), stillede paa dens Siddesteder.

Biæderslægten, *Merops, L.*

Næbet langt, kantet, lidt bøiet, fortil sammentrykt og svagt tilspidset, forsynet med skarp Rygkant; Næseborene ved Roden af Næbet, sidestillede, rundagtige, nøgne eller tildels bedækkede af de børsteagtige Pandefjer. Benene smaa, med meget kort Løb og nogen Hæl; Mellemtaaens to første Led sammenvoxede med Ydertaaen, dens Rodled med Indertaaen, hvorved der dannes en bred Fodsaal, idet ogsaa den lille Bagtaa er paafaldande bred ved Roden; Kloen paa den sidste meget lille, de ovrige Kløer større, krumme og skarpe. Vingerne lange og spidse: 1ste Svingfjer

meget kort, 2den længst, de følgende stærkt aftagende. Halen temmelig lang, bestaaende af 12 Styrere, hos flere (blandt hvilke følgende Art) udmærket ved Mellemfjerenes betydelige Længde.

Biæderne beboe den gamle Verdens varme Himmelstrøg; i Europas nordligere Egne træffes kun en enkelt Art og tilmed yderst sjeldent. Deres Næring, som bestaaer af Bier, Hvepser, Humler, Græshopper og andre Insekter, fange de, lige som Svalerne, i Flugten. De leve parvis, dog yngle ofte flere Par sammen i lange Huller, som de selv grave ved Hjælp af Fødder og Næb i løs og sandet Jord ved steile Brinker, ved Floder eller i Bakker, og lægge i Mai oftest 5—7 rundagtige, hvide Æg.

Biæder, Merops apiaster, L.

Artsm. Baghovedet og Nakken kastaniebrune; Skuldrene straagule; Struben gul, forneden begrændset af et mørkt Tværbaand; igjennem Øiet en sort Stribe; Underkroppen lyst blaagrøn.

Afbildn. Tab. XIII. *gl. Han.*

Længde 11″, hvoraf Næbet 1¼—1½″; Vingestrækning 17″. Af Vindrosselens Størrelse.

Hunnen har blegere Farver, og hos Ungerne ere alle Halefjerene lige lange.

Denne Pragtfugl er egenligt en Beboer af det varmere Jordbælte; den findes i Europa fornemmelig ved Middelhavet og det sorte Hav. I alle de europæiske Lande, hvor den aarligt forekommer regelmæssigt, er den Trækfugl, omtrent som Svalerne; ved Yngletidens Ophør skille enkelte Familier eller ogsaa Gamle, der af en eller anden Aarsag ere blevne forhindrede i at yngle, sig undertiden fra Selskabet, streife omkring og forflyve sig nu og da, endskjøndt meget sjeldent, til os. Saaledes er den truffen i Holsten (Wøldike). Den 5te Juni 1840 bleve to Individer skudte ved Herregaarden Gjorslev i Sjælland, hvoraf Hannen findes i det zool. Museum (Kammerherre Scavenius). I Slutningen

af Mai 1844 bemærkede en Dame i Klitterne ved Svinekløer (ved Vesterhavet op imod Limfjorden) tvende Fugle, som det tilsidst lykkedes hende at fange. Skindet af den ene overlodes Forf., som derefter udførte Afbildningen paa Tab. XIII.; den anden kom til daværende Stud. med. Bølling) der senere skjænkede den til Museet. Hornemann angiver den som skudt i Fyen. (Physisk Bibliothek, 1ste Bind, 1794). Apotheker Steenberg modtog et Exemplar i Spiritus, skudt paa Anholt i Mai 1853. Ifølge Forf.'s efterladte Optegnelser, skal Biæderen for en Del Aar siden være funden ynglende paa Stevns Klint, en Angivelse, som dog bør modtages med Forsigtighed.

Fra Sverrig kjendes ligeledes kun nogle faa Exempler paa dens Forekomst, og i Norge antages den at være set ved Christiania i Foraaret 1829, men forøvrigt foreligger der Intet om, at den er truffen der i Landet.

Dens Stemme er et klart og høitpibende Skrig, som den ofte lader høre i Flugten. Man seer den sædvanligvis flyve i Flok og ligesom Svalerne fange sin Føde i Luften. Undertiden forene flere Tusinde sig i en Skare, og selv i Forplantningstiden bo mange nær sammen og danne store Selskaber. De ere da heller ikke sky; men de enkelte Individer eller de smaa Selskaber, der undertiden forvilde sig til de nordligere Egne, ere stedse forsigtigere, undertiden endog temmelig vilde.

Flyvende Insekter, især større Arter, f. Ex. Hvepser, Humler, Græshopper, Guldsmede, Oldenborrer o. s. v., som den fanger og fortærer i Flugten, ere dens Næring, og efter dem jager den uophørligt, snart omkredsende de blomstrende Frugttræer, eller jagende tæt hen over blomsterrige Dale, Lyngstrækninger, Enge og Kornmarker, snart flyvende meget høit oppe i Luften. De haarde, ufordøielige Dele giver den igjen fra sig igjenem Næbet, i Form af runde Kugler.

Biæderne yngle ligesom Digesvalerne og Isfuglen i Jordhuller eller snevre, vandrette Rør, som de selv grave i steile

og høie Skrænter, hvor Jordbunden er sandet eller løs. Disse Huller ere 3—6 Fod dybe og findes ofte i stort Antal ved Siden af hverandre. Selve Reden har blot et Mosunderlag; i Mai lægger Hunnen 5—7 næsten kuglerunde Æg, der have Lighed med Isfuglens og ere, lige som dennes, glindsende renhvide, men større.

Æggets Længde og Brede:

26mm.	21,5—22,5mm.
27 »	22—23 »

I Lande, hvor Biæderen er hyppig, fanger man den med Medekroge, som befæstes ved Enden af en lang Traad; til Lokkemad paasættes et større, levende Insekt, som man lader flyve op med Krogen; paa denne Maade fanges den f. Ex. paa Kandia.

Kjødet er meget velsmagende; i mange Lande, navnlig i Italiens Stæder, bliver en Mængde bragt til Marked og solgt til Kjøkkenet. Ved at fortære en Masse skadelige Insekter bliver Biæderen meget nyttig; men ved tillige at ødelægge en Mængde Bier gjør den paa flere Steder betydelig Skade.

5te Familie: **Kragefugle,** *Gregarii, Illig.*

Næbet af Middellængde, mere eller mindre kegleformigt, temmelig tykt og oftest stærkt, spidst, svagt sammentrykt, noget bøiet eller lige, ofte med et lille Indsnit tæt ude imod Spidsen.

Fødderne temmelig kraftige; enten ere Fortæerne helt adskilte, eller Ydertaaen er sammenvoxet med Mellemtaaen i det første Led.

De fleste af disse Fugle leve den største Del af Aaret skarevis eller i Selskab med deres Lige eller Nærbeslægtede; nogle yngle i Kolonier, dog saaledes, at hvert Par har sin egen Husholdning, adskilt fra de øvriges. Deres Næring hente de saavel af Dyre- som Planteriget, f. Ex. Orme, Nødder,

Bær, Træfrugter, Insekter, Larver, mindre, varmblodige Dyr, Aadsler osv. De have fortrinsvis deres Tilhold i Skovene; enkelte (f. Ex. Skaden og Alliken) ogsaa ved beboede Steder. De yngle én Gang om Aaret paa Træer, i Klippehuller, Mure, Taarne o. l. St. Han og Hun skiftes til at ruge, eller ogsaa bringer Hannen Føde til Hunnen, medens denne ruger alene. Kjødet af de gamle Fugle er seigt og ikke velsmagende, de Unges Kjød ansees af Mange for at være ret godt.

Ellekrageslægten, *Coracias, L.*

Næbet middellangt, lidt sammentrykt; Overnæbet i Spidsen nedbøiet over Undernæbet; ved Mundvigerne stive Skjægbørster; Næseborene paa Siden af Næbroden, spalteformige, oventil lukkede med en fjerklædt Hinde. Fødderne korte, temmelig stærke; Mellemtaaen længere end Fodroden, Bagtaaens og Indertaaens Kløer mindst. Vingerne lange, 1ste Svingfjer lidt kortere end 2den; de to midterste Styrefjer noget kortere, de to yderste noget længere end de øvrige.

I Udseende have disse Fugle nogen Lighed med Biæderne, i Levemaade med Tornskaderne og i flere anatomiske Forhold med Isfuglen og Spetterne. De ere sky og uselskabelige, opholde sig parvis i gamle Skove med hule Træer, hvori de yngle, og ernære sig udelukkende af Insekter og Orme. Deres Farver ere lyse og stærke, ofte pragtfulde.

Almindelig Ellekrage, Coracias garrula, L.

Dansk: Ellekrage. Norsk: Blaakraake. Svensk: Blåkråka, Spansk Kråka, Drottning Kerstis Kråka*)

Artsm. Blaagrøn; Ryggen lyst brunrød; Svingfjerene paa Ydersiden sorte med blaat Skjær, paa Indersiden, ligesom de mindre Vingedækfjer, glindsende violblaa, Fødderne lyst brandgule; Øiekredsen bagtil nøgen.

Afbildn. Tab. XIII. *gl. Han.*

---

*) Ellekrager siges at have vist sig første Gang i Sverrig under Dronning Christines Regjering. (Nilsson.)

Længde 44"; Vingestrækning 26½"; Halen 5"; omtrent af Allikens eller Skovskadens Størrelse.

Hunnen er i det Ydre Hannen fuldkomment lig; Ungerne have hovedsagelig de samme, men blegere og urenere Farver; især ere Underkroppens og Hovedets Farver meget blandede med Graabrunt.

Ellekragen er en af de skjønneste indenlandske Fugle, hvis Pragt minder om Tropefuglenes glimrende Farver.

Da Meningerne om dens større eller mindre Sjeldenhed her i Landet synes at være delte, og da de i den senere Tid ere blevne fremsatte og drøftede i vor ornithologiske Litteratur, har Udgiveren fundet det rigtigst at samle de forskjellige Meddelelser om denne Fugls Forekomst i Danmark.*)

For 30 á 40 Aar siden blev et Exemplar skudt i det vestlige Thy (Steenstrup); i Hennegaards Have, en Miil Syd for Nymindegab, blev den skudt i Sommeren 1830; i Sommeren 1832 eller 1833 blev der paa Bognæsgaarden ved Roeskilde meldt af en af Folkene, at der var en «gal Fugl» nede i Øgaards-Skov; Cand. pharm., Bryggeribestyrer Th. Schiøtz har meddelt Hr. Steen, at han endnu mindes, hvorledes han saae Fuglen, der viste sig at være en Ellekrage, flyve tilveirs fra en Bøg og derefter gjøre 5 eller 6 Kolbytter nedad mod Kronen af en anden Bøg, Alt under en Række eiendommelige Skrig. Aaret efter eller 1834 skød Skovrider Kuhn paa Lindholm en Ellekrage i Bognæs Skov. Cand. pharm. Schiøtz, der ligeledes har meddelt sidstnævnte Oplysning til Hr. Steen, saae i 1835 en Ellekrage i Udkanten af en Skov mellem Frederiksborg og Hellebæk. Ifølge Hof-

---

*) Meddelelserne ere for en meget stor Del uddragne af Prof. Reinhardts og Forststuderende A. Steens Notitser, som begge Forfattere godhedsfuldt have overladt mig i Korrektur til Afbenyttelse forinden Trykningen. Udg.

jægermester A. Bruns Meddelelse til Udgiveren var Ellekragen for 30—40 Aar siden ikke saa sjelden i Humlebæk-Egnen. Navnlig opholdt flere Par sig nogle Aar Sommeren igjennem i Egebæksvang. I Heireskoven ved Kraagerup yngledede et Par i et hult Træ, som Aaret efter tjente til Redeplads for Upupa epops. I April 1843 skød han et Individ ved Fredensborg, og d. 18de i samme Maaned i Krogenberg-Hegn ved Gurre et andet Exemplar, som endnu er i hans Besiddelse. Hofjægermester, Greve Vinc. Lerche har meddelt Udgiveren, at Ellekragen for 20—30 Aar siden ikke var ualmindelig i Dyrehaven ved Lerchenborg. Omtrent i Aaret 1840 blev en Ellekrage seet i Alleen ved Sorø Akademi af nuværende Dr. Lütken og i Kragdakevang ved Esrom af Skovrider Berregaard. Cand. Schiøtz angiver endvidere, at han den 2den August 1846 saae en Ellekrage i Ruder Hegn. Ved Sæby blev den ifølge Baron Arenfeldts Angivelse skudt om Foraaret baade i 1848 og 1849. I Marts 1850 skal nu afdøde Skovfoged Andersen have skudt en Ellekrage i Humleøre Skov imellem Roeskilde og Ringsted. Samme Aar saae Forf. den sidst i Mai paa Læsø. I 1852 eller 1853 skød kgl. Skuespiller Albrecht et Exemplar paa Svogerslev-Mose ved Roeskilde, og Skovrider, Lieutenant Holck (paa Lellinge) iagttog, saa vidt mindes i 1853, Fuglen ved Børskop Aa mellem Fredericia og Veile. Den 26de Mai 1854 blev et Exemplar seet paa Christianshavns Vold, og Dagen efter blev et Individ (muligvis det samme) skudt paa Amager. Samme Aar modtog Apotheker Benzon Ellekrage-Æg fra en Skov ved Frederiksborg, og omtrent paa samme Tidspunkt blev et Individ iagttaget af Skovrider Bruhn (paa Ravnehus) i Folehaveskov ved Hirschholm. Ved Pintsetid 1856 anskød Udgiveren en Ellekrage i Lerchenborg-Have, og ifølge Jagtjunker Jensens Meddelelse skal Skovfoged Larius i Foraaret 1858 have skudt et Exemplar i Ledøie-Plantage. I Forfatterens Optegnelser angives den at være skudt i Be-

gyndelsen af Juni 1862 ved Selsøe pr. Roeskilde, og i Veterinær- og Landbohøiskolens Samling findes en Ellekrage, der en Sommer i Begyndelsen af Tredserne blev skudt paa Amager. Skovfoged Chr. Seeger skød den i 1864 i Almindinge-Skoven paa Bornholm, og Cand. polit. N. E. Hofman-Bang har meddelt Udgiveren, at en Ellekrage opholdt sig i længere Tid ved Hofmansgave i Sommerferien 1865. Ovennævnte Cand. Schiøtz saae Fuglen i Nærheden af Taastrup Station nogle Dage efter Snestormen den 13de Mai 1867; den har sandsynligvis været stærkt afkræftet, thi den blev siddende paa Rækværket langs Banen, medens Toget kjørte forbi. Maaneden forud var et andet Individ, muligvis dens Mage, blevet skudt paa Benzonsdal pr. Taastrup; Exemplaret findes opstillet i Museet. I Juni samme Aar blev der, ifølge Forf.'s Optegnelser, bemærket flere Exemplarer i Frederiksberg Have og Søndermarken.

Samme Dag som Hr. Schiøtz saae den ved Taastrup, fik Cand. Sahlertz et Exemplar fra Roeskildeegnen, og kort Tid forinden (den 1ste Mai) var et Individ blevet skudt ved Sundbyøster paa Amager (Conradsen). Det følgende Aar vides to Individer at være skudte, begge i Jægersborg Hegn i September Maaned, det ene af Skovfoged Thomsen, det andet af Forstelev Petersen; ifølge Forf.'s Optegnelser blev dens Rede samme Aar funden i en gammel Eg ved Frederiksborg. Den 25de Mai 1870 iagttog Naturhistorielærer H. Mortensen en Ellekrage i Lystrup Hegn ved Slangerup, og samme Aar (den 17de Mai) modtog Fischer en Hun fra Tidsvilde Hegn, ligesom den af Hofjægermester Mourier-Petersen blev seet ved Rugaaard i Randers Amt. I 1872 blev den 18de Mai en Hun med udviklede Æg i Æggestokken skudt af en Karl i Norup paa Fyen. Exemplaret eies af Dyrlæge Grill; samme Aar iagttog Skovrider Bruhn i Slutningen af April eller i Begyndelsen af Mai et Par Ellekrager ved Ravnehus, hvorfra de toge Flugten til Lille Hareskov;

her bleve de kort efter seete af Skovfoged Chr. Seeger, der samme Aar skød et Individ i Lyngbyegnen, muligvis hørende til det omtalte Par. I Foraaret s. A. bemærkede Distriktsjæger Mühldorff en Ellekrage i en Skov ved Lellinge, og i Mai s. A. modtog det zoologiske Museum et Exemplar, skudt i Lerchenborg Have. I Oktober 1872 skød Skovrider Johansen (paa Frederikslund) en Ellekrage i Ulkerup Skov i Odsherred, hvor han iagttog en hel Flok paa 10—12 Stkr.; det skudte Individ findes paa Mantzhøi og er i Forstmester Beermans Besiddelse.*) Den 19de Mai 1873 blev en Han skudt ved Bagsvær, og den 23de s. M. en Hun ved Hersted-Øster pr. Glostrup; begge Exemplarer kom til det zoologiske Museum. Sidstnævnte Dag blev en Ellekrage seet af Lieutenant Holck ved Landeveien mellem Kjøge og Ringsted, ikke langt fra Lellinge Skovridergaard. Distriktsjæger Mühldorff saae samme Dag en Ellekrage (muligvis det samme Individ) i et Hegn mellem Krageskov og Lellinge-Overdrev. I Februar 1874 saae Forstraad Ulrich en Ellekrage i Geel Skov; den 15de Mai samme Aar blev et Exemplar skudt ved Bøgeskov pr. Gjorslev af Forstelev Conradsen, og to Dage senere blev sammesteds et Individ skudt af Forstelev Thorsø. I 1874 blev Ellekragen endvidere skudt den 30te Juni i Nærheden af Frederiksborg (Reinh.), i August ved Ullerslev, en Mils Vei Vest for Nyborg, og den 27de Oktober paany i Ulkerup Skov i Odsherred af Forstelev Heilmann, der samtidigt saae flere Ellekrager. Den 21te Mai 1875 blev den skudt ved Fredensborg (Skovfoged Thomsen, Conradsen.)

---

*) Som Svar paa en af mig rettet Forespørgsel angaaende det ovenomtalte Individ har Forstassistent Krohn paa Mantzhøi godhedsfuldt meddelt mig en Beskrivelse af Fuglen, hvorved enhver Tvivl om Bestemmelsens Rigtighed er bleven hævet. Samtidigt har han underrettet mig om, at der i Egnens Skove er blevet seet enkelte Exemplarer af Ellekrager i Aarene 1830—36. Udg.

Af andre Meddelelser om denne Fugls Forekomst her i Landet foreligger der, saavidt Udgiveren bekjendt, kun følgende, som dog ikke ere ledsagede af nærmere Oplysninger om Tiden, paa hvilken de paagjældende Individer ere trufne. I nærværende Arbeides 1ste Udgave angives Ellekragen som forekommende hist og her, dog temmelig sjeldent i Skovene Nord for Kjøbenhavn og ved Sorø (Bølling), paa Møen (Scheel) og i Slesvig (Gammelgaard), endvidere som forekommende paa Langeland (Skovrider Kruhøfer*) og regelmæssigt om Foraaret og Efteraaret paa Læsø (Distriktslæge Krebs). Praktiserende Læge Fr. Hornemann har engang om Foraaret seet en Ellekrage siddende paa en Humlestang i Baggesvogns Have (Reinh.). I Forf.'s Optegnelser findes anført, at den forekommer temmelig hyppigt paa Falster i Træktiden, og at den er funden ynglende i Nærheden af Nykjøbing paa Falster; endvidere, at den i Løbet af nogle Aar er seet tre Gange og skudt én Gang ved Katholm (Sponneck), at Mechlenburg havde erholdt den fra Als, Nybbøl og Valdemarstoft, at den, ifølge Melchior har ynglet ved Herlufsholm, hvor den havde Æg i Begyndelsen af Juni, og at den var funden ynglende paa Lolland, ved Sorø og paa Mols. Teilmann angiver at have seet dens Rede ved Gunnerslevholm i Sjælland. Naar dertil føies, at der i det zoologiske Museum findes en Han fra Anholt, og ligeledes en Han fra Holsten (hvor den, ifølge Forf.'s Angivelse, skal forekomme

*) I Anledning af ovenstaaende Angivelse henvendte Hr. A. Steen sig til Hr. Kruhøfer med Anmodning om nærmere Oplysninger og har godhedsfuldt meddelt Udgiveren, at han som Svar paa sin Forespørgsel har modtaget den Erklæring, at Hr. Kruhøfer kun én Gang har seet en Ellekrage; Exemplaret var skudt af en gammel Skovfoged, men om det var paa Langeland eller paa Lolland kunde han ikke med Bestemthed mindes.

hyppigere), ere, saavidt Udgiveren bekjendt, alle de Tilfælde angivne, i hvilke Ellekragen vides at være truffen her i Landet. Som en Mærkelighed skal endnu her anføres, at der i det zoologiske Museum findes opstillet en Hun, som blev truffen ved Thorshavn paa Færøerne den 22de Juli 1836 og indsendt til Museet af nuværende Geheimeraad Tillisch.

I det sydligste og mellemste Sverrig træffes den om Sommeren parvis i de fleste Bøgeskove. I Norge synes den at forekomme mindre regelmæssigt, men er dog ikke sjelden i Landets sydligere Egne. Fra Færøerne haves intet andet Exempel paa dens Forekomst end det ovenfor nævnte Tilfælde. Som et Sidestykke til dette kan det anføres, at et afkræftet Individ i Oktober 1868 blev fanget levende i Varanger (paa 70° n. Br.)

Den er vild og bidsk imod sine Lige, men fredelig imod andre Fugle og stedse skrigende (deraf Artsnavnet «garrulus», en Sladdrer), hvorved den idelig røber sit Opholdssted.

Et høit, skrattende Skrig, omtrent som Skadens, lader den jevnligt høre; naar de strides med hverandre, udstødes det langt hurtigere, blandet med mere skjærende Toner. Naar den sidder rolig, lader den om Foraaret høre et høit, skingrende Skrig, som er dens egenlige Lokkestemme. I smukt Veir stiger Hannen tilveirs i Nærheden af det Sted, hvor Hunnen ruger, indtil den fra en temmelig betydelig Høide styrter sig ned, stødende Kolbøtter og kastende sig frem og tilbage i Luften, hvorefter den igjen indtager sin Plads paa Spidsen af en Gren. Dens Flugt er hurtig og ualmindelig let, omtrent som Duens.

Alle Slags Insekter, især Pupper og Larver, Orme og smaa Frøer ere dens Føde, som den opsamler paa Jorden. Man seer den aldrig hoppe omkring for at søge dem, men stedse siddende stille paa tørre Grene, Kornstakke, Stene, Pæle og lignende ophøiede Steder, speidende omkring til alle Sider efter Insekter; saasnart den bliver et saadant vaer, flyver

den hurtigt til, fanger det, fortærer det og flyver da igjen til sin Plads ligesom Tornskaderne og Fluesnapperne.

Den bygger Rede i hule Træer*) af tørre Kviste og Straa og indvendigt udforet med Fjer og Haar; deri lægger Hunnen i sidste Halvdel af Mai sine 4—6 glindsende, hvide, uplettede Æg, som den udruger afvexlende med Hannen.

Æggets Længde og Brede:

33,5mm.	22mm.
39 »	29,5 »

Da de Gamle ikke bortskaffe Exkrementerne, sidde Ungerne dybt i Snavset, som udbreder en væmmelig Stank; de flyve snart ud og blive endnu en Tid lang forsynede med Føde af Forældrene.

Ved at fortære en Mængde skadelige Insekter stifter den Nytte. Kjødet, især de Unges, er spiseligt.

Naar man stiller sig skjult paa Anstand i Nærheden af dens Yndlingstræer, er den mindre vanskelig at skyde, end naar man vil snige sig til den; den er meget seiglivet.

Pirolslægten, *Oriolus, L.*

N æ b e t langstrakt, kegleformigt, svagt bøiet langs Ryggen, fortil noget sammentrykt; Overnæbet med Rygkant og et Indsnit henimod Spidsen, ved Mundvigerne nogle stive Børster; Næseborene paa Siden af Næbroden, nøgne, omvendt ægformige; de aabne sig paa den underste Side af en Hud nær ved Panden. F ø d d e r n e korte, undersætsige, skikkede til at hoppe med; Yder- og Mellemtaaen noget sammenvoxede ved Roden. V i n g e r n e temmelig lange, 1ste

*) Ifølge en Notits af Forfatteren skal den have bygget Rede i Murhuller paa Thorup Slot i Sverrig.

Svingfjer kort, 2den kortere end 3die, som er den længste af dem alle.

Pirolerne leve fortrinsvis i Løvskove og ere uselskabelige, undtagen om Høsten, da de leve familievis. De Individer, der om Sommeren beboe kolde eller tempererede Egne, trække om Vinteren til varmere. Deres Rede er bygget med megen Kunst, hængende imellem tynde Grene i høie Træer. De leve af Insekter, Bær og andre Frugter og opholde sig for største Delen i varmere Lande. Hos os forekommer én Art undertiden, men som Sjeldenhed.

Guldpirolen, Oriolus galbula, L.

Coracias oriolus, L. — Coracias galbula, Bechst. — Turdus oriolus, Pallas.

Dansk: Gulddrossel, Guldpirol, Bylov-Pirol*). Svensk: Gylling, Sommargylling, Sommarguling, Gultrast.

Artsm. De underste Vingedækfjer og Halespidsen smukt gule. Hannen gul med sort Stribe gjennem Øiet samt sorte Vinger og Hale. Hunnen og de unge Fugle: Rygsiden grøn; Bugsiden hvidagtig med fine sorte Skaftstriber; Halen olivengrøn.

Afbildn. Tab. XIII. *gl. Han.* Suppl. Tab. 5. *gl. Hun.*

Længde henimod 10″; Vingestrækning 18″. Omtrent af Solsortens Størrelse.

Denne prægtige Fugl hører til de sjeldne Arter i den danske Fugleverden, dog mindre i Slesvig og Holsten end i det egenlige Danmark. Den er skudt ved Hesselagergaard i Fyen (Dons); ved Børglumkloster i August 1852; ved Graasten i August 1860 (2 Exemplarer, Henningsen), i Hanneved-Skov pr. Flensborg i 1861 (7 Exemplarer, Telegraphist Petersen.)

Den 11te Mai 1863 blev en ung Han skudt i Haven

---

*) Denne Benævnelse hidrører udentvivl fra Parringsraabet, der lyder omtrent som »Bylo«.

ved Asdal i Jylland (Vennebjerg-Herred); Exemplaret findes i det zoologiske Museum. I Omegnen af Ribe forekom flere Aar i Træk et Par, som i 1863 byggede Rede i Stiftamtmandens Have. Apoth. Benzon er i Besiddelse af en Guldpirol, som i Sommeren 1863 blev skudt i Omegnen af Ringkjøbing.

Pastor Dahl i Tønder fandt den i Forsommeren 1852 ynglende i Haven ved Schackenborg i Nordslesvig. I Kobbermølleskoven v. Flensborg ynglede i 1859 tre Par; samme Aar ynglede den i Hanneved Skov og var overhovedet i Aarene 1859—61 ingenlunde sjelden i den nævnte Egn. Paa Als iagttoges den ligeledes oftere i hine Aar.

Stamhusbesidder E. Møller til Østrupgaard pr. Odense har meddelt Udg., at Guldpirolen i flere Aar har ynglet i Hofmansgaves Have; ved Nislevgaard pr. Odense bleve to gamle Hanner skudte, respekt. den 9de August 1869 og den 13de Aug. 1870 og flere bleve samtidigt seete (Dyrlæge Grill). Ifølge Mechlenburg har den ynglet ved Pløen, Lovisenlund, Lindved og Sønderskovskro.

Afdøde islandsk Kjøbmand Gudmann her i Byen har i sin Tid meddelt Forf., at han midt i December 1843 paa Nordkysten af Island i Skagefjord-Syssel saae en dødfrossen, smuk gammel Han. Justitsraad Wöldike i Brunsbüttel har oftere truffet den i Holsten. I Sverrig er den en af de sjeldnest forekommende Fugle og vides kun at være skudt nogle enkelte Gange. Fra Norge kjendes intet Exempel paa dens Forekomst. Derimod er den ikke sjelden i Finland, enkelte Steder endog talrig, især i Birkeskovene langs Kysterne. I Mellem- og Syd-Tydskland er den om Sommeren almindelig overalt, hvor der findes Skov, især i Løvskove og større Frugthaver, der grændse til disse, hvor den især besøger Kirsebærtræerne, naar Frugten er moden. Den ankommer og reiser bort samtidigt med Ellekragen.

Guldpirolen er en sky, men modig og stridbar, vild og

urolig Fugl, der stedse søger at unddrage sig Menneskets Blik, selv om den lever i dets Nærhed; den flyver rask fra et Sted til et andet, og hopper bestandigt omkring i de tætteste og bladrigeste Trækroner; den har en høi, snart hvislende, snart skrattende Lokketone, og et hæsligt lydende Angstskrig. Hannen lader desuden høre en Sang med stærke, fyldige Toner, som noget ligner Drosselens, men ikke er saa melodisk. I Parringstiden hører man tillige en blød enkelt Fløitetone.

Guldpirolen ernærer sig af Insekter samt alle Slags bløde Træfrugter og Bær; men Kirsebær ere dog dens Yndlingsspise. Om Foraaret søger den fortrinsvis Skovinsekter og Larver. Den sidder da som oftest inde i Trækronerne, sjeldent paa en frit fremragende Gren, seer sig omkring overalt og forfølger flyvende de imellem Grenene sværmende Insekter. Dens Graadighed og Appetit giver den bestandigt nok at bestille, og dens Begjærlighed efter Kirsebær er saa stor, at den ofte flyver lange Strækninger for at faae dem; har den endeligt fundet et Træ efter sin Smag, taaler den ingen andre bevingede Kirsebærtyve omkring sig; ja selv Krager, Skader og Skovskader maae vige for dens glubske og bidske Anfald, og denne ellers saa sky Fugl viser sig da kjæk, ja endog dumdristig.

Dens kunstige Rede er 6″ høi og 3″ dyb, sammenflettet af fine Græsstraa, Rødder, Mos, Uld m. m.; i Formen ligner den en dyb Kurv eller Pung, og den er svævende befæstet med Plantetrevler til Gaffelen af en Gren. De 4—5 hvide Æg, som lægges i Begyndelsen af Juni, ere paa den butte Ende tyndt bestrøede med sorte eller mørkebrune Punkter og Pletter.

Æggets Længde og Brede:

30mm.	21mm.
31,5 »	22 »

Man fanger den i Doner, Springdoner og med Lim-

pinde i Kirsebærtræerne, paa hvilke den ogsaa lettere lader sig skyde end ellers.

Paa Grund af den Mængde skadelige Skovinsekter, den fortærer, er Pirolen en meget nyttig Fugl; dens Kjød er velsmagende, fedest og bedst i Kirsebærtiden, især Ungernes. I Kirsebærtræerne er den forøvrigt en uvelkommen Gjæst, da den fortærer de modneste og bedste Bær; hvor der er flere af disse Fugle samlede, anrette de i kort Tid betydelig Skade, hvorfor de ogsaa i flere Lande, naar Kirsebærrene ere modne, forfølges ivrigt af Frugtforpagtere og Haveeiere.

Stærslægten, *Sturnus, L.*

Næbet langstrakt, middellangt, kegleformigt, noget but og lidt fladtrykt, især ud imod Spidsen; Overnæbets Rande skarpe, lidt udstaaende og uden Indsnit i Spidsen; Mundvigene nedadbøiede; Næseborene ved Næbroden, paa Siderne, ovale, foroven halvt lukkede af en temmelig haard, hvælvet Hud. Fødderne temmelig stærke; Fodroden længere end Mellemtaaen; Yder- og Mellemtaaen ved Roden forenede med en lille Hud; Bagtaaen stærk, dens Klo størst. Vingerne middellange; 1ste Svingfjer meget kort og ubetydelig, 2den længst.

Denne Slægt, som ikke indeholder ret mange Arter, lever fornemmelig af Insekter og Larver og er meget vidt udbredt. De forskjellige Arter bygge i hule Træer, i Murhuller, under Hustagene o. l. St.; de ere lige som de fleste andre Arter af denne Familie, selskabelige Fugle, som om Høsten, saasnart Ungerne flyve ud, forsamle sig i store Skarer, som sværme omkring og efterhaanden flytte til sydligere Lande. Vi have her kun én Art:

Almindelig Stær, *Sturnus vulgaris*, L.

Dansk: Stær, Star (Nordslesvig). Norsk: Star, Stær. Svensk: Stare. Færøisk: Stari (H), Steàri (M.*).

Artsm. Sort, med violet, gulgrøn og blaa Metalglands, ovenpaa bestrøet med hvidagtige Pletter. Fjerene meget smalle og spidse; Fjerspidserne hvide eller rustfarvede, især om Høsten; om Foraaret ere Pletterne for største Delen forsvundne; Næbet sort (i Forplantningstiden gulagtigt, især hos Hannen).

Afbildn. Tab. XII. *gl. Han.* — Suppl. Tab. 5. *gl. Hun* og *ung Fugl.*

Hunnen er mindre glindsende; Overgumpens Fjer kantede med Rødgraat; Bugen og Undergumpen med mange hvidagtige Pletter. Næbet mindre gult; Ungerne brungraa med hvid Strube, hvidagtigt Bryst med sortegraa Pletter, mørkt Næb.

Længde 8½″, Vingestrækning 16″.

Der gives rent hvide, brogede og rustgule Varieteter. I det zoologiske Museum findes saaledes et rent hvidt Exemplar fra Holsten (Wøldike) og et næsten hvidt fra Gjøl i Limfjorden, skudt den 10de Juni 1869 (Adj. Juel).

Denne almindeligt bekjendte Trækfugl findes her i Landet om Sommeren i de fleste af vore Skove og i Byer med mange Træer, helst hvor der er Vand i Nærheden og der-

---

*) Hr. Pastor P. A. Holm i Dalum v. Odense har godhedsfuldt meddelt mig, at de færøiske Benævnelser, som Sysselmand Müller i sin Afhandling over Færøernes Fuglefauna har føiet til de systematiske Navne, ere stavede i Overensstemmelse med den thorshavnske Udtale; da denne, ifølge Pastor Holms Paastand, imidlertid ikke repræsenterer det færøiske Sprog i dets Renhed og ialtfald ikke stemmer med Skriftsproget, har jeg antaget det for rigtigt at tilføie Navnene saaledes som de efter Hr. Holms Angivelse bør skrives ifølge deres islandske Oprindelse. At det dog ogsaa har sin Interesse at vide, hvorledes Færingerne udtale Navnene, er utvivlsomt, og jeg har derfor bibeholdt de af Müller meddelte Benævnelser, idet jeg har mærket disse med (M), medens de af Holm korrigerede Navne ere betegnede ved (H.) Udg.

for især i Søstæderne. Efter Yngletiden ser man dem i store Skarer paa afmeiede Enge, Marker og Overdrev samt ved Aaer, Damme og Søer, hvor der voxer Rør; paa saadanne Steder overnatte de saa gjerne, at de ofte endog flyve hele Mil for at naae dertil. Hos os og i det øvrige nordlige Europa (med Undtagelse af Færøerne, hvor den er Standfugl) er Stæren Trækfugl; men i det sydlige Europa forbliver den hele Aaret. I Begyndelsen af Marts, i milde Vintere endog undertiden i Februar, indfinder den sig her i Danmark, saa at denne upaalidelige Foraarsbebuder ved stræng Foraarsfrost og Eftervinter ofte lider megen Kulde og Hunger; den maa da søge sin Føde ved aabne Kilder, Bække og Strandbredder, endog ved Møgdynger, og søge Beskyttelse mod det raa Veirlig under Hustage, i Dueslag, hule Træer osv., men under saadanne Forhold døe mange af dem af Hunger.

I Oktober begynder den at forlade os, dog forblive adskillige til November eller endog til December; ja man har endog seet Stære overvintre her i Landet, dog kun i milde Vintere; saaledes forblev i Vinteren 1823—24 en hel Flok paa Marienborg Gods paa Møen (E. Hage), og i Vinteren 1864—65 opholdt 5 Stære sig stadigt ved Giesegaard pr. Ringsted (Bølling). Faber (Ornith. Not. Pag. 22) omtaler, at han har seet to Stære sidde sammen paa et Bondehus den 18de Decbr. 1823, og at nogle Individer samme Aar opholdt sig paa Endelaye hele Vinteren; Herredsfoged Gad i Sæby har meddelt Forf., at der i Januar 1847 forekom Stære i Flokke ved Standbredden, og prakt. Læge Fr. Hornemann tilskrev under 26de Januar 1864 Prof. Reinhardt: «Igaar sang Lærken, og imorges viste Stæren sig i min Have». Den 11te Januar 1866 holdt Stæren sig endnu i Flok ved Rørholmene i Viborg Sø (Feddersen), og den 13de Januar 1865 saae Bølling 4 Stære ved Alindemagle pr. Ringsted. Paa den skandinaviske Halvø er Stæren almindelig om Sommeren, endogsaa indenfor Polarcirkelen; dog træffes

den ikke i Finmarken. Lofoten og Ångermanland synes at danne Nordgrændsen for dens Udbredelseskreds. Paa Færøerne er den almindelig hele Aaret rundt. I Grønland træffes den kun undtagelsesvis som en tilfældig Gjæst.

Stærene ere af Naturen meget selskabelige og leve flokkevis, ikke blot i Strøg- og Træktiden men ogsaa i Forplantningstiden, da de ofte bygge og ruge ved Siden af hverandre under Hustage eller i hule Træer. De nøies end ikke altid med Selskab af deres egne Lige, men i Træktiden seer man dem ofte skarevis iblandt Krager og Alliker og om Foraaret iblandt Drosler, Viber og andre Fugle. I den første Tid efterat Ungerne have forladt Reden, holde de sig helst parvis, og man seer da i Regelen hver Familie for sig; senere hen paa Sommeren samle de sig derimod i større Flokke. De ere listige, muntre og urolige; de drikke meget, bade sig ofte og tilbringe gjerne Efteraarsnætterne mellem Sivene og Rørene ved Søbredderne for at udhvile sig fra Dagværket; de lade da deres larmende Kviddren høre, ofte langt ud paa Natten. Som de øvrige Arter af Kragefamilien kunne de lære at eftersige Ord, og de lære ofte sig selv at efterligne andre Dyrs Stemme og Sang; deres egen naturlige Sang bestaaer af allehaande besynderlige, snurrende og hvislende Toner.

Insekter, Larver, Pupper, Snegle, i Nødstilfælde adskillige Slags Frø og Korn, udgjøre deres Føde; dog æde de ogsaa Kirsebær, Hyldebær og andre Frugter.

I Skove og Byer yngle de i hule Træer, men i Byerne ogsaa i Taarne, Murhuller, under Hustage eller i egne dertil ophængte Kasser (de saakaldte Stærkasser) og Lerkar med snevre Huller. Reden, der saaledes altid findes i en enten naturlig eller kunstig Hule, bestaaer af tørt Løv, Straa, Uld, Haar og Fjer, hvoraf de berede sig et ukunstlet, men blødt Leie for Æg og Unger. De benytte en og samme Aabning Aar for Aar, ofte to Gange i ét Aar, og lægge i Midten eller

sidste Halvdel af April 4—7 lysegrønne Æg, som Han og Hun afvexlende udruge i 14—18 Dage.

Æggets Længde og Brede:	
27,5mm.	20mm.
30,5 »	22 »

Æggene af den færøiske Stær naae en Længde af 33,5mm. og en Brede af 22,5 »

Paa Grund af sin Næring hører Stæren til vore nyttigste Fugle, og skjøndt Ungerne ere en behagelig og velsmagende Spise, bør de dog fredes overalt. De oplive tillige de Egne, hvor de opholde sig, ved deres Munterhed og Sang.

Drosselstærslægten, *Pastor, Temm.*

Gracula, Cuv. — Merula, Aldrov. — Acridotheres, Ranz.

Næbet langstrakt kegleformigt, svagt bøiet, fortil sammentrykt og henimod Spidsen forsynet med et meget svagt Indsnit; Gabet bredt, kløftet ind under Øinene, med nedadbøiede Mundvige; Næseborene ovale, foroven tildels bedækkede af en med Fjer besat Hud.

Fødderne omtrent som Stærens; Fodroden længere end Mellemtaaen, der er betydeligt længere end Sidetæerne og sammenvoxet med Ydertaaen ved Roden; Kløerne stærkt krummede, spidse; Bagkloen størst.

Vingerne middellange, spidse, 1ste Svingfjer meget lille, 2den og 3die længst.

Halen temmelig kort, Hovedet forsynet med Fjertop.

Drosselstærene henregnedes tidligere snart til Droslerne, snart til Stærene; de vandre ligesom disse sidste i store Skarer og holde sig ogsaa til dem, naar de skilles fra deres Lige; de følge Kvæghjordene og fortære fornemmelig Dyr, som plage Kvæget. De yngle i hule Træer, gamle Mure og Klipperevner og lægge 5—6 Æg.

Drosselstær, Pastor roseus, (L.)

Turdus roseus, L. — *Sturnus roseus, Pall.* — *Gracula rosea, Cuv.* — *Merula rosea, Aldrov.*

Dansk: Drosselstær, Rosendrossel, Stærdrossel, Rosenstær. Svensk: Rosenfärgad Drossel.

Artsm. Rosenrød; Hovedet med sin Fjertop, Vingerne og Halen sorte.
Afbildn. Tab. LIV. (Supplementtavle, *Gracula rosea*). *gl. Han.* — Suppl. Tab. 5. *gl. Hun.*

Længde 8½''.

Hunnen har en kortere Top paa Hovedet og en mindre livlig, i det Brune faldende Farve; Ungerne ere isabellafarvede, nedenunder graabrune og mangle Top.

Drosselstærens egenlige Hjem er Afrika og Sydasien, hvorfra den regelmæssigt trækker over det sydlige og mellemste Rusland, Ungarn, Nedreitalien og Sydspanien; derfra have enkelte forvildet sig til Tydskland, England o. s. v. Her i Danmark hører den til de største Sjeldenheder. Bonnez angiver, at han har seet den i Benzons Skov v. Grenaa, og at den er skudt ved Herlufmagle i Sjælland. I Forf.'s Optegnelser hedder det, at en Skolelærer i Bregninge paa Falster for faa Aar siden har skudt en Rosenstær og i længere Tid opbevaret den udstoppet. I Mai 1859 blev en gammel Han skudt i Hyrup v. Flensborg, hvor flere Individer samtidigt skulle være blevne seete. Ifølge Meddelelse fra Konservator Conradsen blev en gammel Han skudt ved Holbæk d. 26de Juni 1855. Haleroden var beskadiget, saa at der kun fandtes tre Styrefjer.

Wøldike skrev den 9de Marts 1826 til Etatsraad Reinhardt, at der var bragt ham en Pastor roseus, skudt paa den anden Side af Elben ligeoverfor Brunsbüttel, men saa sønderrevet, at han ikke kunde trække Skindet af den (Rhdt.). I Sverrig er der skudt en halv Snes Exemplarer, hvoriblandt ét i Lapland. I Norge er den derimod, saavidt vides, hidtil ikke bemærket.

Den følger Kvæghjordene og sætter sig paa Dyrenes Ryg for at fange Larver og Insekter, efter hvilke den ogsaa gjennemsøger Gjødningen; den tager ligeledes Bær, opholder sig mest paa Jorden, løber som Stærene og undertiden sammen med disse og lægger 4—6 grønagtige Æg med rødbrune og mørkegrønne Pletter.

Æggets Længde og Brede:

27 mm.	21 mm.
29,5 »	21,5 »

Nøddekrigeslægten, *Caryocatactes, Gesn.*

Næbet længere end Hovedet, lige, næsten trindt, langstrakt kegleformigt, udløbende i en but Spids; Overnæbet, der er længst, mangler Rygkant; Undernæbet indvendigt forsynet med en langsgaaende Knold; Næseborene ved Næbroden, runde, halvt dækkede af en nøgen Hinde og skjulte af fremliggende, stive Pandefjer. Tæerne bevæbnede med store, meget krumme Kløer; Bagtaaen paafaldende stor; Fodroden længere end Mellemtaaen. Vingerne: 1ste Svingfjer middellang, 2den omtrent af samme Længde som 3die, 4de længst.

Almindelig Nøddekrige, Nucifraga Caryocatactes, (L.)

Corvus Caryocatactes. L. — *Caryocatactes guttatus*, *Nilss.*

Dansk: Nøddekrige, Pletfugl. Norsk: Nøddekraake, Blaakraake. Svensk Nötkråka, Nötknäcka, Nötskrika (Öland).

Artsm. Mørkebrun med draabeformige, hvide Pletter; Vingerne sorte; Halen ligeledes, med hvid Spids og hvide Underdækfjer.

Afbildn. Tab. XII. (Caryocatactes guttatus) *gl. Han.*

Længde 14″; Vingestrækning 23—24″.

Hunnens brune Farve falder mere i det Rødlige og har større Pletter; Ungerne ligne de Gamle.

Man kjender adskillige Varieteter, f. Ex. rent hvide, brogede og rødbrune, og Brehm har troet at burde opstille en Del saadanne Former som selvstændige Arter.

Denne Fugl, som er temmelig hyppig i Sverrig og Norge, i hvis mellemste og nordlige Egne den yngler, besøger os kun nu og da. Saaledes fanges den næsten hvert Aar hyppigere eller sjeldnere, især paa Sjælland. I Marts 1844 fik Forf. den i Haven ved Snoghøi; Hofjægermester Teilmann skød den samme Aar den 14de Oktober ved Kjørup i Fyen; afdøde Proprietær Lange paa Østedgaard ved Fredericia har oftere fanget den i Kramsfugledoner. Efter E. Hage forekommer den af og til paa Møen; han havde 2 Stkr., fangede i Doner i Slutningen af September 1844 ved Liselund, hvor de skulle have opholdt sig hele Sommeren. Faber anfører (Ornithologiske Noticer Pag. 14), at den undertiden skydes i Sommermaanederne her i Sjælland, og at den i Foraaret 1822 var usædvanlig talrig paa denne Ø, hvor den ogsaa i Oktober 1844 indfandt sig i Mængde (Bølling); Udgiveren saae den i Sommeren 1870 gjentagne Gange i Strandpartiet af Teglstrup Hegn ved Helsingør. I Oktober 1868 traf Feddersen 2 Exemplarer v. Viborg, fra hvis Omegn (ved Kjellerup) han ogsaa i Septbr. 1864 erholdt et Exemplar. Apotheker Steenberg angiver den som skudt ved Helsingør og ved Esrom den 23de Septbr. 1844. I Vinteren 1867 forekom den temmelig hyppigt i Nordsjællands Skove. Foruden nogle Exemplarer, mærkede «Sjælland» fra Efteraaret 1844, findes i det zool. Museum en Han fra Hagested $^{5}/_{10}68$ en Hun fra Juellund $^{20}/_{10}68$, og en Hun fra Strandvejen $^{9}/_{61}$. Fencker skød den i November 1868 i Dronninglund Storskov i Vendsyssel; ved Randers blev den samme Aar bemærket af Premierlieutenant Hegermann-Lindenkrone. Undertiden forekommer den ogsaa i Grenaa-Egnen i Oktober Maaned (Bonnez). I Aarene 1815 og 1821 var den ifølge Boje temmelig hyppig i Hertugdømmerne, hvor Wøldike ogsaa angiver den som af og til forekommende. Paa Born-

holm har Nøddekrigen ialtfald i længere Tid forekommet hele Aaret rundt, og som det af Nedenstaaende vil sees ogsaa ynglet der.

Om Sommeren beboer den helst tætte Skove, og om Høsten streifer den omkring i Selskaber af 7—8 Stkr., hvor der er Ege, Bøge og Hasseler, hvis Frugter, især Hasselnødder, ere den en kjær Føde; dog anfalder og fortærer den tillige syge Fugle og Fugleunger; ifølge Jäckel (Isis 1848. S. 26.) bestaaer dens Føde for en meget væsenlig Del af Insekter, navnlig Biller og Larver. Om Vinteren og overhovedet udenfor Yngletiden er denne Fugl paafaldende lidt sky; medens den har Æg eller smaa Unger, iagttager den derimod den største Forsigtighed*). Dens Stemme ligner Spettens og dens Flugt Skovskadens. I sit Svælg gjemmer den det Overflødige fra Maaltidet for enten at fortære det paa et beleiligere Sted eller for at opbevare det for Fremtiden i et Smuthul, en Træspalte eller under det tørre Løv. Det synes, efter forskjellige Iagttagelser at dømme, at der navnlig om Efteraaret samles en Mængde Nødder, som den opbevarer paa et beleiligt Sted for at have dem som Vinterforraad og til Føde for Ungerne næste Foraar. Hasselnødderne tager den imellem Kløerne og hakker paa den spidse Ende Hul i Skallen for saaledes at komme til Kjærnen; man hører den ofte knække Nødder, førend man seer den. Dens utrolige Appetit giver den altid fuldt op at bestille med at samle Føde. Om Sommeren bestaaer denne mest af Insekter og Larver, som den opsøger paa Træernes Bark.

Om Nøddekrigens Ynglehistorie haves forskjellige Beretninger fra flere Ornithologer, om hvis Paalidelighed i dette Punkt der dog er grundet Anledning til at nære Tvivl.

---

*) Naumann og flere Andre mene, at Nøddekrigen netop er mest tillidsfuld i Rugetiden og paa Ynglepladsen, men, som det af det Følgende vil sees, er det meget tvivlsomt, om Nogen af dem har havt Leilighed til at iagttage Fuglen, medens den har havt Æg.

Dels modsige nemlig Beretningerne hverandre indbyrdes, dels stride de i væsenlige Punkter imod de grundige og omhyggelige Iagttagelser, som i Begyndelsen af dette sidste Decennium ere anstillede her i Danmark af nuværende Kultusminister Fischer i Forening med Justitsraad Erichsen, Apotheker A. Benzon, Pastor Theobald og med udmærket Assistance af Skovrider Rosen og Forstassistent C. Seeger. Af disse Undersøgelsers Resultat synes det at fremgaae med Bestemthed, at hverken Nøddekrigens Rede eller dens Æg tidligere have været kjendte, og det skyldes saaledes de ovennævnte Mænds forenede Anstrængelser, at der nu endeligt er kastet et Lys over denne Fugls Yngle historie.

Ifølge Fischers Beretninger har Nøddekrigen flere Aar itræk ynglet i Almindingen paa Bornholm. I Slutningen af Mai 1862 fandtes flere af dens Reder og flyvefærdige Unger; I Begyndelsen af April 1863 foruden flere ældre Reder tillige en ny med 3 endnu blinde Unger, og endeligt i 1864 (den 23de Marts) en Rede med 4 frisklagte Æg. — Rederne vare alle anbragte paa Grantræer, mere eller mindre lavt og altid i den Del af Træerne, hvor Grenene vare døde. Her fandtes de tæt op til Stammen, støttede ved et Par skraat udløbende, tørre Grene. De vare udvendigt dannede af Lærke- og Birkekviste samt enkelte Bøgekviste, gjennemflettede med trevlede Lavarter. Indenfor denne ydre Beklædning fandtes et Lag af Baststykker og tynd Birkebark samt tørre Blade. Den indre Fordybning var i Bunden udfyldt med en seig, gulagtig Jordmasse, blandet med smaa Baststykker, Blade og fine Plantestængler, og ovenpaa dette hang de ombøiede Ender af de yderste Baststrimler ned og dannede Leiet for Æggene. Disse ere meget fintkornede, have en smuk lyseblaa Bundfarve, omtrent som Stæræg, og ere helt over bestrøede med fine, ensfarvede graabrune Prikker. Formen nærmer sig meget den ovale. Æggets Længde varierer mellem 32 og 33,5^{mm}., dets Brede mellem 24 og 25^{mm}.

Den er let at skyde og fanges desuden undertiden i Kramsfugledoner.

Kjødet er spiseligt, om just ikke lækkert, og ved at udrydde en Mængde skadelige Skovinsekter er Noddekrigen desuden en nyttig Fugl; men den anretter dog ogsaa Skade, mindre ved at fortære Nødder, Agern og Bog paa selve Træerne, end ved at ophakke og æde disse Slags Træfrø i Frøskolerne, hvorved Forstmandens Møie og Flid ofte ere forgjæves.

Krageslægten, *Corvus, Briss.*

Næbet tykt, haardt og stærkt, ved Roden lige, udad sammentrykt og noget nedadbøiet; Overnæbet har oftest et tandformigt Indsnit ved Spidsen; Næbranden noget bueformig, bøiet efter hele sin Længde; Næseborene rundagtige, dækkede af fremadliggende borstedannede Fjer. Benene indrettede til Gang; Fodroden kun lidt længere end Mellemtaaen. Vingerne lange eller middellange, 1ste Svingfjer af Middellængde, 2den længere, 3die endnu længere, 4de og 5te længst.

Arterne af denne Slægt have en stærkt udviklet Lugteevne og udmærke sig alle ved en besynderlig Lyst til at samle og gjemme brogede og glindsende Gjenstande uden Hensyn til, om disse kunne være dem til nogen Nytte. De ere, med Undtagelse af Ravnen, meget selskabelige Fugle, der næsten til alle Aarstider leve i store Flokke, og selv i Forplantningstiden yngle nogle af dem kolonivis. De beboe fornemmelig Skove, hvor de yngle og hvor de om Vinteren overnatte i store Selskaber. For Næringens Skyld opholde de sig paa Marker, ved Strandbredder og i Byerne, hvor nogle Arter endog yngle i Kirketaarne o. l. St. De ere listige og lærvillige Fugle, der tildels endog kunne lære at udsige Ord. Deres Gang er noget vaklende, men stolt, og de hoppe og

flyve med Færdighed. Næringen hente de baade af Dyre- og Planteriget; de æde Kjød, Insekter, Orme og forskjellige Frugter, de fleste ogsaa Aadsel; hvad de ikke kunne fortære strax, gjemme de i Regelen til et andet Maaltid. Kjønnene afvige ikke fra hinanden i det Ydre, og Ungerne faae allerede det første Aar de Voxnes Dragt.

Ravnen, Corvus corax, L.

Syn. C. leucophæus Vieill. (færøisk Varietet).

Dansk: Ravn. Norsk: Ravn, Korp. Svensk: Ravn (Skaane), Korp. Færøisk: Ravnur, Korpur (H.) (Den hvidplettede Varietet: *Qvujtravnur*). Islandsk: Hrafn, Krumm. Grønlandsk: Tullugak.

Artsm. Kulsort med Purpurglands; Halen kileformig, stærkt afrundet, saa at dens Sidefjer ere kortere end de sammenlagte Vinger; det stærke, høie Næb er af samme Længde som Fodroden.

Afbildn. Tab. XI. *gl. Han.* — 2det Suppl. Tab. 2. (C. leucophæus).

Længde 24″, Vingestrækning 50″.

Hunnen, der er lidt mindre end Hannen, har neppe saa stærk en Metalglands.

Der gives hvide eller gulagtighvide, gulbrune og hvidplettede Varieteter; den sidste hører hjemme paa Færøerne. En Han af denne Varietet, skudt ved Strandmøllen den 4de Jan. 1857, findes i det zoologiske Museum. Blandt de sorte Ravne er der paa Færøerne hvert Aar enkelte Par, som have en eller flere brogede Unger.

Uagtet Ravnen ingenlunde kan kaldes sjelden i Danmark, er den dog langt fra at være hyppig overalt her i Landet, og der gives Egne, hvor den blot undertiden lader sig see, saaledes paa Bornholm, hvor den kun træffes af og til om Vinteren, ved Viborg (Feddersen) o. fl. a. St. Paa den skandinaviske Halvø forekommer den overalt, lige fra det sydligste Skaane til de nordligste Egne af Lapland.

Paa Færøerne er den almindelig overalt, ligeledes paa Island, navnlig ved Kysterne, hvor disse ere bebyggede. Den hvidplettede Varietet, der ikke forekommer paa Island, findes paa Færøerne ikke sjeldent parret med den typiske, sorte Form.

Om Sommeren bortfjerner Ravnen sig aldrig ret langt fra sit sædvanlige Opholdssted, hvortil den her i Landet gjerne vælger Skove, der afvexle med Marker, Enge og Vandpartier; men om Høsten og hele Vinteren igjennem streifer den vidt omkring, ofte parvis, idet den dog mod Aften søger en større Skov, hvor den holder Nattero i et høit Træ. Med Rovfuglene fører den bestandigt Krig, og med Kragerne staaer den ei heller paa nogen venskabelig Fod.

Den er en meget sky og klog, men tillige stridbar og bidsk Fugl; snu og forsigtig som den er, lader den sig sjeldent komme paa Skud. I nordligere Egne synes den dog at være mere tillidsfuld; saaledes beretter Faber (Prodr. d. isl. Orn. p. 5.), at den paa Island sætter sig paa Hustagene og paa Ryggen af de græssende Heste. Dens Flugt er høi og skjøn, ofte skrueformigt seilende. Som bekjendt stjæler den alle Slags glindsende Ting, hvoraf Ordsproget: «at stjæle som en Ravn». Den opnaaer en høi Alder; man forsikkrer, efter de Iagttagelser, man har gjort med tæmmede Individer, at den kan blive over hundrede Aar.*)

Ravnen er yderst rovbegjærlig og tager saagodtsom udelukkende sin Næring af Dyreriget. Ofte tager den unge Duer, Kyllinger og Ænder, saasnart de ubevogtet fjerne sig noget fra Husene, samt andre vilde og tamme Fugleunger og alle Slags Fugleæg. Unge Harer, Lam, Muldvarpe, Mus og Rotter blive ofte dens Rov. Ved Strandbredderne samler den Muslinger, Søstjer-

---

*) Paa Færøerne hedder det, at en Hest lever lige saa længe som tre Hunde, et Menneske lige saa længe som tre Heste, en Krage lige saa længe som tre Mennesker, men en Ravn lige saa længe som syv Krager.

ner, døde Fiske o. s. v., som den sjeldnere fortærer paa selve Stedet end paa det nærmeste høie Punkt. Paa Island saae Faber den knuse Muslinger og andre Skaldyr imod Klipperne.*) Paa Agre og Enge opsøger den Regnorme, Oldenborrelarver, Græshopper og andre større Insekter. I Nødsfald skal den ogsaa æde grøn Sæd, ja endog Hesteskarn; efter Fabers Angivelse tager den paa Island ogsaa tiltakke med Bærrene af *Empetrum nigrum* (Revlingebær) og *Vaccinium-Arterne*, men dens Yndlingsspise er Aadsler, som den ved sin fine Lugt opdager i stor Afstand, og den forsmaaer dem ikke, om de endog fuldkomment ere gaaede i Forraadnelse.

Ifølge Sysselmand Müllers Angivelse skal den paa Færøerne om Foraaret — naar Faarene efter den overstaaede Vinter ere svage — anrette en Del Skade, idet den ikke skaaner de afkræftede Faar og endnu mindre de nyfødte Lam, naar Moderen ikke er stærk nok til at forsvare dem imod dens Angreb. Efter Grindefangster indfinder den sig altid, for tilligemed Krager og Maager at deltage i Fortæringen af det, som ved saadanne Leiligheder falder af. Det er en almindelig Tro paa Færøerne, at Ravnen ikke dræber Lam paa det Sted, hvor den bygger, men at den derimod flyver længere bort for at røve. Forøvrigt paastaaes det, at kun de Ravne, som have Unger, dræbe Lam. Paa Færøerne har man om Vinteren seet dem tage Rotter paa Sneen og flyve høit op i Luften for derfra at lade dem falde ned paa Jorden og saaledes aflive dem.

I Fuglebjergene paa Færøerne er Ravnen en farlig Gjæst. Den raner fra Lomvien (*Uria troile*) baade Unger og Æg. Naar den faaer Lyst til Lomvieæg, sætter den sig i Nær-

---

*) Det er bekjendt, at flere Rovfugle bære sig ad paa lignende Maade for at knuse Skildpaddernes Skal, og at ogsaa Kragen anvender det samme Middel mod de store, haardskallede Muslinger.

heden af de rugende Fugle, reiser sine Fjer iveiret og udstøder hæse Skrig. Lomvien, der bliver forskrækket over Ravnens Udseende, Skrig og Krumspring, flygter fra Ægget, som da bliver et Bytte for Røveren. Den griber det med sine Kloer*) og flyver bort med det til et Sted, hvor den i Ro og Mag kan fortære det; med Næbet hugger den da et lille Hul paa Ægget, og fortærer derigjennem Indholdet. Sysselmand Müller, af hvis Meddelelser om Færøernes Fuglefauna disse og mange andre Oplysninger i nærværende Arbeide ere uddragne, har ofte fundet ubeskadigede Lomviæg i Skraapens *(Puffinus)* og Lundens (*Fratercula arctica*) Huler paa flad Mark, hvorhen de vare blevne bragte af Ravne, som enten have tabt dem der og ikke vovet at stikke Hovedet ind i Hulen for at tage Æggene ud igjen, eller — hvad der er sandsynligere — have skjult dem ligesom de gjøre ved Alt, hvad de ikke kunne fortære. For ikke mange Aar siden bleve Fuglebjergene paa Kalsoens nordlige Ende aldeles udplyndrede af Ravne, som i store Flokke opholdt sig der, saa længe der var Noget at rane, og som derved tilføiede Beboerne følelige Tab.

Naar Ravnen vil angribe Lunden eller trænge ind paa dens Territorium, er den ikke altid saa heldig; thi Lunden sætter sig til Modværge og forsvarer sig altid med Kraft. Er Ravnen da altfor nærgaaende, griber Lunden den med sit stærke, skarpe Næb i Struben. Ravner anstrænger sig for at blive sin Modstander kvit, men det lykkes kun sjeldent; som oftest ender det med, at de begge falde i Søen, hvor Lunden er i sit Element, men hvor Ravnen maa bøde med Livet for sin Dristighed og Mangel paa Fredsommelighed.

Sidst i Februar eller først i Marts, efter Veirligets Beskaffenhed, begynder Ravnen at udbedre eller bygge sin Rede, som findes i Skove paa de høieste, vanskeligst til-

---

*) Faber beretter om de islandske Ravne, at de flyve bort med de røvede Æg i Næbet.

gængelige Trætoppe, eller paa steile Klipper, og som den, naar den ikke forstyrres, afbenytter det ene Aar efter det andet. Den er bygget af tørre Kviste og Grene samt udforet med Jord, Ler, Mos, Haar og Børster, og herpaa lægHunnen sine 4—5 grønagtige, brun- og graaplettede Æg, som den udruger afvexlende med Hannen. Undertiden kan man endnu i Mai finde frisklagte Æg, men disse ere da udentvivl af Fugle, hvis Ynglen første Gang er bleven forstyrret.

Æggets Længde og Brede:

47 mm.	34 mm.
55 »	36,5 »

Ungerne ere i den første Tid, efterat de ere komne ud af Ægget, næsten ganske uden Dunklædning og overordenligt stygge paa Grund af den uforholdsmæssigt store, glindsende Bug og den smudsig rødgule Farve. Ravnen yngler i mange af vore Skove, og Ungerne ere flyvefærdige sidst i Mai.

Jagten paa denne Fugl sætter Jægernes Taalmodighed paa Prøve, thi Ravnen er en af de mest sky og listige Fugle, der ved sin fine Lugt opdager sin skjulte Fjende længe før den er paa Skudhold; derfor er det endog som oftest frugtesløst at aflure den ved Reden og ved Aadsler; ved Kragehytten er den ligesaa mistænksom.*)

Ravnen er, som det vil ses af det allerede Anførte, en temmelig skadelig Fugl; ialtfald kan den Nytte, den gjør ved at fortære Aadsler, Mus og Insekter, neppe veie op imod de Ødelæggelser, den anretter blandt de for Mennesket nyttige Dyr. Paa Færøerne, hvor det Nyttige i dens Levemaade træder endnu mere i Baggrunden end her i Landet, er den fredløs, og dens Ødelæggelse er endog paabudt ved Lov. Ifølge kongeligt Reskript skal — med nogle

---

*) Paa Færøerne siger Ordsproget: «Gammel Ravn er ikke god at fange.»

Undtagelser — enhver Mandsperson mellem 15 og 50 Aar levere 1 Ravnenæb eller 2 Rovfuglenæb aarligt, som, efterat de ere indkrævede over hele Landet, blive vidnefast opbrændte St. Olai Dag (den 29de Juli). Den, der ikke svarer denne Skat (Næbbetold) *in natura*, maa betale en Mulkt af 4 Rigsdaler.

Graa Krage, Corvus cornix, L.

Dansk: Krage. Norsk: Kraake. Svensk: Kråka. Færøisk: Kråaka (M.), Kráka (H.)

Artsm. Hoved, Strube, Vinger og Hale sorte, forøvrigt askegraa. Halen svagt afrundet; de to mellemste Styrefjer ubetydeligt længere end de øvrige. Næbet af samme Længde som Mellemtaaen, kortere end Fodroden.

Afbildn. Tab. XI. *gl. Han.*

Længde 18½″, Vingestrækning 36½″.

Hunnen noget mindre end Hannen; Ungerne smudsig askegraa og med mindre glindsende Fjer.

Ogsaa af denne Art gives der hvide og hvidplettede Varieteter, ligesom man ogsaa træffer Individer, hos hvilke enten den graa eller den sorte Farve er mere fremherskende end sædvanligt. De sidste ansees i Regelen for Bastarder af Graakragen og Kornkragen (*C. frugilegus*). I Marts 1847 erholdt Universitets-Museet saaledes en formodet Bastard af *C. cornix* og *frugilegus* fra Lolland ved Hr. Møller-Holst (Reinh.). Foruden den mere udprægede Form, der af Flere betragtes som en selvstændig Art under Navnet *Corvus corone* (see nedenfor), gives der melanitiske Former, hos hvilke der kun ved Overgangen mellem Halsen og Brystet bemærkes en svag graalig Tone.

Graakragen, der er den hertillands og overhovedet i hele Skandinavien almindeligste Art af denne Slægt, tilhører nærmest det nordlige tempererede, tildels det kolde Jordbælte.

Den er meget almindelig paa Færøerne som Standfugl, hvorimod den kun nu og da kommer til Island om Sommeren og ikke vides at være truffen i Grønland. Den er dels Stand- dels Strøgfugl eller endog Trækfugl, idet mange af de Individer, der yngle i det nordlige Europa, om Vinteren vandre til det sydlige, hvorimod de, der ere udrugede her i Landet og de sydligere Egne af Sverrig og Norge, sædvanligvis ogsaa blive og streife omkring hele Vinteren igjennem, søgende Næring overalt.*) Om Efteraaret sees de mest paa Marker og ved Strandbredder; efterhaanden som Kulden tiltager og Frosten indfinder sig, nærme de sig ogsaa beboede Steder, og saasnart den første Sne falder, drage de gjerne til Byerne, ja komme endog ned i Gaardene. Da ere disse ellers saa sky Fugle næsten saa tamme som Duer og Spurve.

Deres listige Blik røber den Klogskab, som ogsaa fremlyser af hele deres Færd. De ere meget forsigtige og holde sig gjerne i Selskab med Kornkrager (Blaaraager), men især med Alliker. Naar Graakragerne og Allikerne begive sig til Nattekvartererne i Skovene, forsamle de sig i store Skarer fra en vid Omegn, svinge sig frem og tilbage over det Sted, hvor de ville nedlade sig, for ligesom at rekognoscere Egnen; først med det frembrydende Mørke kaste de sig omsider med Pilens Fart næsten lodret eller i store Buer ned i Trækronerne, hvorved de frembringe en Susen som af et Vindstød. Om Morgenen ere de tidligt paa Færde, skjøndt de gaae sildigt til Hvile om Aftenen. Ofte samle de sig i store Skarer, naar et eller andet Usædvanligt til-

---

*) Cand. P. Tauber har i en lille Afhandling «Om Kragegylp» (Vidensk. Meddelelser fra d. naturhist. Forening. 1873) bemærket, at Graakragens Ynglegrændse mod Syd vel intetsteds falder mere end 3—4° Syd for Kjøbenhavn; det er Udgiveren ubekjendt, hvorpaa denne Angivelse støtter sig, men den er i ethvert Tilfælde urigtig, idet Graakragen yngler paa mangfoldige Steder i Sydeuropa.

drager sig deres Opmærksomhed; de først Ankomne gjøre Anskrig og lokke derved de andre til Stedet.

Insekter og Insektlarver, Mus, Fugleæg, Fugleunger, Muslinger og andre Dyr, som skylles op paa Strandbredden, Korn, Bær og andre Frugter samt Aadsel og endog Hestegjødning, udgjøre deres Næring. De ufordøielige Dele, som Knogler, Haar, Fjer, Avner og det modne Korn, blandet med Hestemøg og nedslugte Smaastene, opgylpe de paa deres Samlingssteder i Form af aflange Boller (Tauber l. c.).

Parringen foregaaer i Marts, og først i April bygges Reden af lignende Materialier som dem, Ravnen benytter. Den anlægges paa Træernes Grene, snart høit, snart lavt, og der findes aldrig flere Kragereder i ét Træ. I nordligere Lande bygges Reden ofte af Lyng og anlægges ikke sjeldent paa Klipper, undertiden endog paa Husenes Tage (f. Ex. ved Thorshavn). Den er meget fast og solidt bygget, saa at man neppe kan skyde igjennem den, endog med store Hagl. Den benyttes som oftest flere Aar itræk. Sidst i April lægger Hunnen 4, sjeldnere 5, lyst grønagtige eller graagrønne Æg med graa, olivenbrune eller graabrune Pletter og Punkter. Stundom yngle de to Gange i én Sommer. Medens Ungerne opfødes, ere de Gamle temmelig rovbegjærlige og efterstræbe navnlig det unge Fjerkræ.

Æggets Længde og Brede:

40mm.	28mm.
46,5 »	33 »

I de kjøbenhavnske Haver træffes den hvert Aar ynglende. I Vendsyssel yngler den, saavidt vides, kun paa Østkysten, i de mindre Elleskove, derimod ikke paa Vestkysten eller i de store Bøgeskove.

Kragernes skarpe Syn og stærkt udviklede Lugtesands gjør dem det let at opdage deres Føde. Ved overflødig Næring, f. Ex. ved et Aadsel, seer man dem spøgende og lystige; de kives ofte, men næsten aldrig alvorligt, hoppe og springe, vælte sig i Sneen, lægge sig paa Ryggen og fremtvinge un-

der de mest komiske Stillinger og tilsyneladende med megen Anstrængelse, besynderlige, næppe hørlige Skrig.

Paa Færøerne, hvor Kragernes Næring for en stor Del bestaaer af de Bløddyr, som af Havet kastes op paa Strandbredden, har man iagttaget, at naar Kragerne ikke med Lethed kunne komme til de i Skallerne indesluttede Muslinger, flyve de op i Luften dermed og lade dem falde ned paa Klipperne, hvorved Skallen knuses; navnlig udgjør den store Musling, *Modiola umbilicata*, *Penn.*, en vigtig Del af Kragernes Føde paa Færøerne. Fischer har i Frederiksberg Have tidligt om Morgenen seet Krager fange Dammuslinger (*Anodonta cellensis*) og hakke dem i Stykker til Ungerne.

For at fange Krager kan man komme smaa Stykker Kjød i Kræmmerhuse, bestryge disses øverste indvendige Rand med Fuglelim og nedstikke dem i Sneen; Tutterne klæbe fast paa Hovederne af Kragerne, der ville snappe Kjødet, forhindre dem i at see, og man kan da gribe dem. Vil man skyde dem, maa man ikke gaae lige løs paa dem, men lade, som man vil gaae dem forbi, og ikke see efter dem, blot slentre afsted, som bemærkede man dem slet ikke. Forøvrigt er Kragen en saa nyttig Fugl for Landmanden, at det er taabeligt og uforsvarligt at dræbe den blot for at tilfredsstille sin Jagtlyst.

Varieteten *Corv. corone*, *L.* (Sortkrage, Ravnekrage)

Afbildn. Tab. XI.

ansees af flere Forfattere for en selvstændig Art og er i 1ste Udgave af nærværende Arbeide opført som saadan. Udgiveren kan ikke dele denne Anskuelse, der — som det synes — ogsaa taber flere og flere Tilhængere.

Ved sin fuldstændigt sorte Farve adskiller den sig fra Hovedarten, men gjennem de ovenfor nævnte Varieteter og andre, som nærme sig endnu mere til Sortkragen, dannes en gradvis Overgang mellem denne og Graakragen, med hvem den ikke sjeldent træffes parret.

I Danmark er denne Form temmelig sjelden, og paa den skandinaviske Halvø er den kun truffen enkelte Gange; ligeledes paa Færøerne. Faber angiver den (Prodrom. d. isl. Ornith, p. 5) som sandsynligvis forekommende paa Island, og antager endog, at Islændernes Benævnelse «Færøisk Hrafn» tilkommer den*). I de forhenværende danske Hertugdømmer, navnlig i Holsten, forekommer den hyppigere, men er dog langt almindeligere i Frankrig, Holland**) og det sydlige Tydskland. Dens Udbredelseskreds strækker sig forøvrigt meget vidt, og selv paa Halvøen Kamtschatka og i Japan forekommer Sortkragen almindeligt; den er ligeledes truffen i China, medens Graakragen, saavidt vides, ikke er iagttagen Øst for Lenafloden i Siberien.

Kornkrage, Corvus frugilegus, L.

Syn. Trypanocorax frugilegus, Kaup. Corvus clericus, Sparrm. (*ung Varietet.*)

Dansk: Raage, Blaaraage, Kornkrage. Norsk: Blaakraake. Svensk: Råka. Færøisk: Hjaltlandskråaka (M.) Hjaltlands Kráka (H.)

Artsm. Sort med blaat og violet Skjær; Næbet stærkt tilspidset og næsten lige, længere eller lige saa langt som Fodroden; Mellemtaaen kun lidt kortere end denne; Vingerne lange; Halen svagt afrundet; de to mellemste Par Styrefjer længst og indbyrdes lige lange.

Afbildn. Tab. XI.

Længde 18″, Vingestrækning 35″.

Gammel Fugl: Egnen omkring Næseborene og Næbroden bedækket med en hvidagtig, næsten nøgen Hud.

---

*) I Ornith. Notic. p. 13 bemærker Faber dog, at der med dette Navn maaskee ogsaa betegnes Corv. frugilegus. Om dennes Forekomst paa Island vides imidlertid Intet med Sikkerhed.

**) I Klitterne i Holland bygger denne Krage (ifølge velvillig Meddelelse fra Prof. Reinhardt) paa Jorden og afgiver saaledes et nyt Exempel paa, at Fugle under særegne lokale Forhold kunne lempe sig efter Omstændighederne i Henseende til Valget af Redested. (cfr. *Pandion haliaëtus* og *Falco peregrinus.*)

Ung Fugl: Næbroden bedækket af Fjer og Næseborene af tætsluttende Børstefjer; kun Vingerne have Glands, de øvrige Fjer ere matte.

Hunnen: lidt mindre og neppe saa glindsende som Hannen.

Der gives hvide, hvidplettede og brune Varieteter.

Denne Art er mere smækker og spinkel end Graakragen; den har et længere, tyndere og spidsere Næb, som kun er lidt buet. Den er en Trækfugl, der overvintrer i mildere Egne af Europa. I Oktober og November forlader den os i store Skarer og kommer tilbage, alt efter Veirligets Beskaffenhed, sidst i Februar eller i Begyndelsen af Marts; dog forblive undertiden enkelte her hele Vinteren igjennem.

I Norge forekommer den periodisk i stor Mængde, navnlig i de sydligere og mellemste Dele af Landet, hvor den jævnlig endog overvintrer flokkevis. I Sverrig er den meget almindelig i det sydlige Skaane, men indfinder sig dog ogsaa ofte i stort Antal ved Göteborg, dog uden at yngle der. Længere Nord paa træffes den sjeldnere, men forekommer dog nu og da helt oppe i Ångermanland. Til Færøerne kommer den hvert Aar i Febr. og Marts, undertiden i Flokke, men drager hurtigt bort igjen. Paa Island og i Grønland findes den ikke.

Dens Yndlingsopholdssted ere flade Marker, især hvor der findes Lunde og enkeltstaaende Træer. I Levemaade stemmer den i alt Væsenligt overens med Graakragen og er maaskee i endnu hoiere Grad end denne en selskabelig Fugl; den har et mindre livligt Væsen og er endnu mere frygtsom og sky end hin. Med Alliker forliges den meget godt, hvorimod den bestandigt ligger i Strid med Ravne og Graakrager.

Dens Næring bestaaer fornemmelig af Regnorme, Insektlarver, Insekter og nøgne Snegle, hvorfor den ogsaa gjerne følger Ploven; med Næbet borer den Huller i Jorden for at faae Larverne, og denne Boring er Grunden til, at de

Gamle have en nøgen Næbrod. Den fortærer ogsaa Markmus, Græsrødder og alle Slags Korn, især Havre og Hvede, men endnu hellere det spirende Frø af de forskjellige Kornarter og Bælgfrugter, ligeledes adskillige andre Slags Frugter, som Kirsebær, Brombær og Ronnebær; det synes dog, at den kun tager Planteføde, naar den har Vanskelighed ved at finde dyrisk Næring. Ligesom Graakragen gylper den de ufordøielige Dele op igjen i Form af aflange Klumper, der ere noget mindre og spidsere i Enderne end Graakragens (see Tauber: «Om Kragegylp» l. c.)

Saasnart Kornkragerne om Foraaret vende tilbage fra deres Vinterkvarter, opsøge de Gamle strax deres forrige Rede, medens de Unge bygge sig en ny. De bygge i høie Træer i Udkanten af større Skove eller i Lunde, her i Landet f. Ex. i Bygholms Skov ved Veile, ved Lethraborg, i Skovene paa Langeland og i flere andre Egne hist og her i de danske Provindser. I Fabers Tid ynglede den i Sjælland ved Frederiksborg og Gaunø, i Fyen ved Faaborg, i Holsten ved Pløen, hvor han selv havde truffet dens Reder (Ornithol. Not. Pag. 13). I Foraaret 1851 traf Forf. den talrigt ynglende i en lille Skov ved Svendborg (sandsynligvis Skaarup, hvor den ifølge Dyrlæge Grill endnu yngler) og i Østerskov ved Dybbøl. Hr. Grill har endvidere meddelt Udg., at der findes en Koloni i Dallunds Folehave, Søndersø pr. Odense, og at der i indeværende Sommer har etableret sig en, formodenlig fra denne sidste udgaaet, stor Koloni v. Margaard pr. Odense. Paa Bornholm, hvor den yngler i mange af de mindre Skove, er den overordenligt talrig, undtagen i Almindingen, hvor den slet ikke forekommer. Paa ét og samme Træ findes der ofte et stort Antal Reder, ikke sjeldent tæt ved hverandre. Underlaget af Reden er Ris og Kviste, derpaa Jord, Mos, Haar og Uld. De 4—5 Æg, som lægges i sidste Halvdel af April, ere ikke meget forskjellige fra Graakragens; de have en lysere Grundfarve, og deres Længde varierer mellem 40 og 46^{mm}, deres Brede

mellem 27 og 29 mm. Have disse Fugle først gjort Holdt et Sted og ynglet der i nogle Aar, lade de sig ikke saa let bortskræmme, hverken ved Borttagelsen af deres Reder eller ved at skyde Ungerne.

Den 5te Februar i den milde Vinter 1856 faldt et Individ af denne Art død ned i Haven til Frederik d. 6tes Palais paa Amalienborg fra sit Nattesæde paa Taget; det Samme gjentog sig den 28de Febr. s. A. paa selvsamme Sted, hvor, forunderligt nok, en Del Graakrager samme Aar fristede en lignende Skjæbne.

Den Nytte, som Kornkragerne stifte ved at udrydde en stor Mængde Markmus, Snegle, skadelige Insekter og Larver, opveier rigeligt den Skade, de anrette ved at fortære Korn og Frugter. Alligevel gjøre de sig hos Mennesker, der boe i Nærheden af deres Koloni, yderst forhadte ved den uophørlige Skrigen, der ledsager alle deres Bevægelser; da de tillige beskadige og ødelægge Træerne, hvor de yngle i betydelig Mængde, søger man at tilintetgjøre Rederne, og naar Ungerne ere komne saavidt, at de kunne forlade disse, uden dog at flyve videre bort, anstilles der ofte morderiske Jagter for at udrydde eller fuldstændigt fordrive dem.

For en Del Aar siden nedsatte en Koloni sig i en Skov i Sundeved i Slesvig, hvorfra den blev fordrevet til den saakaldte «Tykskov» ved Varnis Strand ved Aabenraa Fjord. Her formerede de sig i en utrolig Grad, trak stedse flere til sig og bleve tilsidst, formedelst deres Mængde, Egnens Landeplage. Man saae paa mange Steder 70—80 Reder i ét Træ; de aad Sæden paa Markerne og afbrækkede Træernes Toppe til Reden, saa at den smukke Skov truedes med Undergang. Man søgte ved Pistolskud, Ild, Støi og Larm at forjage dem, men forgjæves, indtil Stedets Degn, Hr. Gammelgaard, i Sommeren 1846 tilraadede Beboerne at lade en Kanon tordne for dem. Ved at lade denne drøne et helt Døgn igjennem, rystede man deres luftige Boliger saaledes, at Fuglene tog Flugten og lod Æg og Unger i Stikken.

Allike, Corvus monedula, L.

Syn. Lycos monedula, Boie.

Dansk: Kaa, Allike. Norsk: Kaje, Kaa, Ravnkaate. Svensk: Kaja, Allika (Skaane). Færøisk: Hetlands-Kraaka (Faber.)

Artsm. Hætten, Vingerne, Ryggen og Halen sorte; Underlivet sortgraat; Nakken og Tindingerne hvidgraa.

Afbildn. Tab. XI. *gl. Han.*

Længde 13½″, Vingestrækning 28″.

Hunnen adskiller sig fra Hannen ved Fjerenes mattere Glands samt ved mindre og mørkere Graat i Nakken. Man kjender hvidplettede, renhvide og hvidgule Varieteter. Ifølge Apotheker Steenbergs Angivelse, er en hvid Varietet og et Individ med Korsnæb skudte ved Helsingør, og Forf. havde en næsten ganske sort Allike fra Færøerne til Udstopning. I det zoologiske Museum findes en renhvid Afart fra Tydskland.

Alliken er en almindeligt bekjendt indenlandsk Fugl, der blot i de strængeste Vintere forlader os i November og om Foraaret vender tilbage samtidigt med Kornkragerne. Den opholder sig ved mange af vore Kirker, Slotte, Ruiner og andre store Bygninger i Stæderne, undertiden ogsaa i Skove, hvor der gives hule Træer, sædvanligvis i større eller mindre Kolonier. Om Dagen leire Allikerne sig paa Enge og Agre i store Skarer og gjennemstreife saaledes Markerne; Natten tilbringe de paa høie Bygninger og Træer. Udenfor Yngletiden streife de helst omkring i Selskab med Kornkrager og Graakrager.

I Sverriges sydlige Del er Alliken almindelig overalt ved Byer, Kirketaarne o. l. St. I de nordlige Egne af Landet forekommer den sparsommere, men dog enkelte Steder, som ved Fahlun, i større Mængde. I Norge er den hyppigst i den indre, østlige Del, op til 64° n. Br., navnlig i Egnen omkring Mjøsen og ovenfor Fjeldryggen i Omegnen af Trondhjemsfjorden. I det sydlige Norge sees den saa godt som

kun om Foraaret og Efteraaret, og langs Vestkysten er den kun bemærket nogle enkelte Gange. Paa Færøerne træffes den nu og da om Foraaret.

Den er en snu, urolig og sky Fugl, der er livligere og hurtigere end sine Slægtninge. Dens Stemme er noget klagende, hvorved den endog i det Fjerne let adskilles fra de andre Kragefugle.

Insekter, Larver, Regnorme og Mus udgjøre Allikens væsenligste Føde. Den følger derfor Ploven ligesom forrige Art og sætter sig endog paa Ryggen af Faar og Svin for at opsøge Insekter; dog tager den ogsaa Sæd, Fugleæg, Bær og forskjellige Havefrugter, og om Vinteren fortærer den Gjødning og Aadsel.

I gamle Taarne, Kirker og andre større Bygninger, stundom i hule Træer, bygger den Rede, som oftest kolonivis, f. Ex. paa Fredensborg, paa Kirker i Kjøbenhavn, Aarhus Domkirke, flere Kirker i Vendsyssel, St. Knuds Kirke i Odense, Lunde- og Lumby-Kirker i Fyen, Kolding Slotsruin, Kirketaarne paa Falster, i Flensborg paa store Huse, i hule Træer ved Margaard pr. Odense, paa Bornholm i Ruinerne af Hammershus, paa Loftet af et ubeboet Hus i Almindingen og mange Steder i Klippehuler. Reden, som, naar Veirliget er gunstigt, anlægges i Marts, har et ubetydeligt Underlag af Kviste, over hvilke der findes Straa, Hø, Haar og Fjer, og derpaa lægger Hunnen i sidste Halvdel af April eller først i Mai 4—5, sjeldent 6, blegt blaagrønne Æg med sortbrune og askegraa Pletter; undertiden, dog sjeldent, findes hvide Varieteter af Allikens Æg.

Æggets Længde og Brede:

33 mm.	24 mm.
38 »	26 »

De ruges af begge Kjøn i 18—20 Dage. Paa Yngle-pladsen er der bestandigt Strid imellem disse Fugle, først om Redehuller, saa om Redematerialierne, og man seer dem saaledes ofte i de mest haardnakkede Kampe. Paa Steder, hvor

mange boe sammen, opløfte de ideligt et forfærdeligt Skrig, som dog ikke er saa skjærende og ubehageligt som Kornkragens.

Ved deres Næring ere de til stor Nytte. De Unges Kjød er velsmagende.

Man kommer dem lettere paa Skud end Kragerne, især paa Aadsler og paa Ynglestederne.

Skadeslægten, *Pica, Briss.*

Corvus, L.

Næbet som hos Kragerne, dog med mere bueformigt Overnæb. Fodderne forholdsvis noget hoiere end Kragernes. Halen meget lang og paa Siderne trappeformig. Vingerne temmelig korte, afrundede; 1ste Svingfjer sabelformig, fra Midten af med indskaaret Inderfane, 2den kortere end 8de, 3die lig 7de, kortere end 6te, 4de og 5te længst· Næseborene skjulte af fortil rettede Borster, der række ud over Næbets Midte.

Skaderne ere mere muntre og livligere end Kragerne; de udmærke sig ved deres lange Hale, deres blodere Fjer, kortere Vinger og deres lave og mindre udholdende Flugt, der er eiendommelig ved de hurtige Vingeslag. De svæve ikke, men styrte sig ofte ned i næsten lodret Retning. De gaae eller hoppe, og have Næring tilfælles med Kragerne.

Almindelig Skade, Pica caudata, Flem.

Syn. Corvus Pica, L. — Pica varia, Gesn.

Dansk: Skade. Nork: Skjære, Skjur, Skjor, Skjer, Tunfugl. Svensk: Skata, Skära, Skjura.

Artsm. Sort med blaat og grønt Skjær; Skuldrene, Underbrystet og Bugen hvide; Halen lang, fra Midten gradvis aftagende, saaledes at kun 2 Styrere have Halens fulde Længde.

Afbildn. Tab. XII. (Pica varia) *gl. Han.*

12

Længde 17″, Vingestrækning 21—22″; Halen 8—9″, de korteste Styrere 5″.

Der gives rent hvide, askegraa og brogede Varieteter. Greve S. Raben har været i Besiddelse af en levende, hvid Skade, fanget her i Sjælland. I det zool. Museum findes foruden en hvid Varietet fra Møen tillige to brunbrogede, og blandt de Emdrupholmske Fuglemalerier er afbildet en renhvid Varietet.

I Mjelse, Horreby Sogn, paa Falster, saae Forf. i Mai 1852 en hvidgraa Varietet, som sagdes at have opholdt sig der i flere Aar; den blev i Oktbr. 1854 skudt af Skovrider Rosenstand, og Exemplaret indlemmedes i Forf.'s Samling. Apotheker Benzon eier et rent hvidt Exemplar fra Møen. I Foraaret 1873 opholdt en næsten helt sort Varietet sig længere Tid i Haven ved Udgiverens Bopæl her i Kjøbenhavn.

Hunnen er prydet med samme Farver som Hannen, dog med mindre Glands; den har lidt kortere Hale, og det Sorte paa Underhalsen gaaer ikke saa langt ned paa det hvide Bryst som hos Hannen.

Skaden er i Løbet af indeværende Aarhundrede bleven mindre almindelig her i Landet end tidligere; for en Del skyldes dette Husmaarens Udbredelse, idet Skaden ved at bygge og opholde sig i Nærheden af menneskelige Boliger, hvor Husmaaren har sit Tilhold, bliver et Rov for denne behændigt klattrende Røver, der ogsaa plyndrer Rederne for Æg og Unger; men endnu større Betydning i saa Henseende maa man dog tilskrive Indførelsen af Selveiendom og Jagtloven af 1851. Blandt de Egne her i Landet, hvor Skaden kun forekommer sjeldent, kunne nævnes forskjellige Steder paa Fyen, Omegnen af Viborg, Randers o. s. v. Paa Øen Hveen findes den heller ikke. I Omegnen af Kjøbenhavn og paa Amager, er Skaden hyppig, ligeledes i Vendsyssel, paa Læsø, Bornholm og mange andre Steder. I Mols er den, efter Bonnez's Meddelelse, meget sjelden. Paa den skandinaviske

Halvø er Skaden almindelig overalt, navnlig i Nærheden af beboede Steder. Den træffes ynglende helt oppe i Østfinmarken, dog langt fra saa hyppigt der som i de noget sydligere Egne.

Naar den sidder paa høie Steder, vender den Hovedet mod Vinden, da den lange Hale følger Lufttrækket som en Fløi. I stille Veir med klar og ren Luft sidder den gjerne paa de høieste Spidser af Træerne o. desl. Uagtet denne listige, muntre og kjække Fugl næsten stedse boer i Nærheden af Mennesker, er den dog sky og mistroisk, saa at den er vanskelig at komme paa Skud. Med Kragen har den blandt Andet ogsaa det tilfælles, at den bortfører og gjemmer glindsende Ting, og at den kan lære at eftersige Ord. Som ægte Standfugl forlader den sjeldent sit Distrikt i større Afstand, og Han og Hun leve parrede hele Aaret. Dog forene de Unge sig ofte i Selskaber om Efteraaret og streife saaledes fra By til By i Vintertiden.

Insekter, Larver, Orme, Frugter samt om Vinteren Aadsel og i Nødsfald Korn udgjøre dens Føde; men den plyndrer ogsaa Fuglereder og stjæler de smaa Kyllinger, Ællinger og Gjæslinger ved Husene. Naar den finder mere Føde, end den kan fortære, fører den det Overflødige bort og gjemmer det for at have Forraad til knappere Tider.

I Februar, senest i Marts træffer man den i Færd med sin Rede*), som næsten altid findes ved beboede Steder, sædvanligt i ranke, smækkre, høie Trætoppe, undertiden ogsaa meget lavt i Frugttræer, eller endog i 1 á 2 Alen høie Buske (saaledes paa Hesselø i Grønsund); i enkelte af Jyllands Hedeegne, hvor ingen Træer findes, bygger den endog paa Hustagene ligesom Storken, og paa Bornholm, hvor den yngler i stor Mængde, bygger den mod Sædvane ogsaa ude i Skovene, tildels fjernt fra menneskelige Boli-

---

*) I Jägaref. Tidskr. II. p. 563 anføres, at Skaden altid lægger den første Kvist til sin Rede Juleaften (Nilsson).

ger*). Underlaget er tørre Grene og Kviste; indvendigt er den udfodret med Mudder som en Svalerede, og det sidste Lag, det egenlige Leie, bestaaer af fine Rødder og Haar; foroven har den et Tag af Torne og tørre Kviste, og Indgangen er paa Siden, undertiden findes to Indgange. I denne Rede lægger Hunnen i første Halvdel af April 7—8 grønagtige, bruntstænkede Æg, som udruges i neppe 3 Uger.

Æggets Længde og Brede:

Længde	Brede
31mm.	22,5mm.
37,5 »	24 »

Berøves de Æg eller Unger, bygge de i Regelen en anden Rede og yngle igjen; ellers afbenytte de den gamle Rede i det følgende Aar.

Ved at udrydde mange skadelige Insekter stifte de megen Nytte, hvorved de for en stor Del opveie den Skade, de tilføie Jagten og det unge Fjerkræ. I Frugthaver og Kjøkkenhaver gjøre de megen Fortræd og forfølges derfor ivrigt.

Skovskadeslægten, *Garrulus, Briss.*
(Corvus, L.)

Næbet kortere end Hovedet, aflangt kegleformigt, lige, fortil lidt sammentrykt; Overnæbet ubetydeligt længere end Undernæbet og lidt bøiet, begge forsynede med en Tand bag Spidsen; Næseborene ved Næbroden, ovale, bedækkede med haaragtige Fjer. Fjerklædningen yppig, blød og løs; paa Hovedet kunne de forlængede Fjer reises til en Slags Top. Fodroden længere end Mellemtaaen; Ydertaaens første Led sammenvoxet med Mellemtaaen. Vingerne middellange og afrundede; 2den Svingfjer lig 10de, 3die

*) Man har villet paastaae, at naar Skaden bygger høit oppe i Trætoppene, bliver Sommeren regnfuld, hvorimod den bliver tør, naar Skaden anlægger sin Rede lavt, inde mellem Grenene; det synes, at den vælger det Første for at undgaae Regndryppet fra Grenene, og det Sidste for at opnaae Skygge (Nilsson, Skand. Fauna. Fogl. I. p. 207 Anm.)

kortere end 7de, 2den til 7de med indsnevret Yderfane, 5te længst. Halen meget længere end Vingerne, næsten lige afskaaren eller lidt kileformig.

I det Ydre have Skovskaderne nogen Lighed med Tornskaderne; men de ligne dog baade i Udseende og Levemaade mest Kragerne. De beboe Skovene, besøge derfra Marker, buskrige og med Træer bevoxede Enge og Haver og leve mere af Træfrugter end af Insekter; men de angribe ogsaa Fugleunger, udmattede og rugende Fugle og berøve de sidste deres Æg. De ere Stand- og Strøgfugle, der udenfor Yngletiden streife omkring i mindre Selskaber. Uden at være synderlig sky, ere de livlige og urolige Fugle, som bestandigt ere i Bevægelse og lade deres gjennemtrængende Skrig høre ved enhver Leilighed. Deres Flugt er kort og ujævn; deres Gang altid hoppende. De bygge en temmelig fast, aaben Rede i Træernes Grene, eller (ifølge Nilsson) i hule Træer.

Almindelig Skovskade, Garrulus glandarius, (L.)

Syn. Corvus glandarius, L. — Glandarius pictus, Koch. — Lanius glandarius, Nilss. (Orn. Sv.)

Dansk: Skovskade. Norsk: Skovskrika. Svensk: Nötskrika, Ållonskrika, Kornskrika (Östergötland), Skogskata (Skaane.)

Artsm. Graalig lyserødbrun med sort Hale, hvid Over- og Undergump samt blaa Vingedækfjer med sorte, blaa og hvide Tværbaand.

Afbildn. Tab. XII. *gl. Han.*

Længde 13½", Vingestrækning 20½".

Hunnen har kortere Hovedfjer, og Kroppens Farver ere i det Hele taget mindre livlige. Der gives hvide og hvidbrogede Varieteter; af de sidste findes i det zoologiske Museum et smukt Exemplar (Han), skudt ved Øllingsøgaard 20/11 57 (Cand. Wilhjelm.)

Denne almindeligt bekjendte, kjække, muntre, listige og prægtige Fugl findes her i Landet næsten overalt, hvor der gives Skove og Lunde, især Løvskove med mange Ege. I

Vendsyssel er den temmelig almindelig i Østkystens og Høiderryggens Skove, hvor den yngler (Fischer), ligeledes i Skovene omkring Viborg (Feddersen) og Randers (Fencker) I de lollandske og falsterske Skove yngler den hyppigt, undertiden i de nordsjællandske, sjeldnere i Skovene omkring Kjøbenhavn; i Skovene omkring Odense yngler den i Mængde. Paa Bornholm synes den ikke at forekomme. Paa den skandinaviske Halvø er den almindelig op til Polarcirkelen; langs Vestkysten træffes den dog sjeldent; paa Fjeldsiderne gaaer den ikke over Granregionen. Dens sædvanlige Stemme er et gjennemtrængende Skrig, efterfulgt af et mere dæmpet; dens Lokkestemme ligner Musevaagens. Den efterligner forøvrigt andre Fugles Lokketoner ligesom Tornskaderne, miauer som en Kat, vrinsker som en Hest o. s. v. Ved sin Lærvillighed og sit pudsige Væsen er den i Fangenskab til megen Fornøielse, men den maa da opfødes fra Reden; thi ellers bliver den aldrig rigtigt tam; det er navnlig Hannen, der let lærer at efterligne fremmede Toner.

Om Høsten og Vinteren lever den især af Agern, Bog, Hasselnødder, Rønnebær og andre Slags Skovfrugter; men om Sommeren ernærer den sig tillige af Regnorme, Insekter, Larver, smaa Frøer, Mus, Fugleæg og unge Fugle.

I Slutningen af April eller Begyndelsen af Mai bygger den Rede i Skovene, helst hvor der er megen Underskov og oftest i unge, smækkre Bøges næsten utilgængelige Toppe i 12—30 Fods Høide dog ogsaa tæt ind til Stammen af større Træer, ja endog i høie Tornebuske og paa unge Naaletræer. Underlaget bestaaer af fine, tynde Kviste, derpaa følge tørre Plantestængler, og det Indre er omhyggeligt belagt med fine Rødder. Hunnen lægger 5—7 blegt blaagrønne Æg, bestrøede med smaa olivenbrune og graa Punkter; Æggene ruges i 16 Dage.

Æggets Længde og Brede:

29mm.	21,5mm.
33,5 »	24 »

De unge Fugle leve som oftest i Selskab med de Gamle til næste Foraar, især hvor de ere Standfugle.

Kjødet er tørt og mindre velsmagende, men dog spiseligt. De udrydde mange skadelige Insekter. Ved deres høie Skrig røbe de Rovdyrs og Rovfugles Nærhed. Det er mærkeligt, at navnlig de mindre Falke næsten ganske glemme den dem egne Forsigtighed og Skyhed, saalænge disse Drillere omsværme dem, og man kan derfor meget lettere komme hine paa Skud, naar deres Opmærksomhed er henvendt paa Skovskaderne.

De ere ikke meget sky, men dog yderst opmærksomme Fugle, som man maa liste sig til for at komme paa Skud. De fanges stundom i Hænge- og Springdoner. Ved en opstillet levende eller udstoppet Ugle kan man lokke dem til sig og skyde dem.

Lavskrige, Garrulus infaustus, (L.)

Syn. Lanius infaustus, L. — Corvus infaustus, L. — Perisoreus infaustus, Bonap.

Norsk: Gjertrudsfugl, Ulykkesfugl, Lavskrike, Lavskrig, Rofuhre, Reudskjove (Gudbrandsdalen), Reudtjuxa (Werdal), Tolleskrikja, Skogaskjör (vestlige Norge). Svensk: Lafskrika, Enskrika (Dalarne), Telltjuxa (Herjedal), Flarskrika (Ångermanland), Rødtjuxa (Jemtland)

Artsm. Rodbrunagtig graa med sortbrunt Hoved; Vingedækfjerene, Over- og Undergumpen samt Halen rustrøde; de to mellemste Styrefjer askegraa.

Afbildn. 2det Suppl. Tab. 2.

Længde 12—13½″ Vingestrækning 18—19″.

Nogen sikker Angivelse om denne Fugls Forekomst i Danmark haves ikke. Brünnich antager (Ornithologia borealis 1764 p. 10), at den er truffen ved Gaunø paa Sjælland, og Pontoppidan nævner den simpelthen i Fortegnelsen over Danmarks Fugle.

I Norge og Sverrig er den derimod overordenligt al-

mindelig, navnlig i de nordligere Dele af Halvøen, lige op til Ishavet; paa Vestkysten er den dog aldrig bemærket. Den yngler i stort Antal i Finmarkens østlige Partier, sparsommere i Skovegnene i Trondhjems Stift, men atter almindeligt i Egnene Syd for Trondhjemsfjorden; selv helt nede i Christianssand-Stift træffes den ynglende. Ved Christiania forekommer den ikke sjeldent. I Mellemsverrig viser den sig af og til ved Stockholm, men i de sydlige Dele af Landet findes den ikke.

Om Sommeren opholder den sig mest i tætte Naaleskove, hvor den boer parvis. Den færdes fortrinsvis i de øvre Partier af Granregionen og røber sit Opholdssted ved at udstøde et eiendommeligt, ugleagtigt Skrig. Dens Nysgjerrighed og Tillidsfuldhed ligeoverfor Mennesket er saa stor, at den kommer ned fra Trætoppene for nærmere at betragte de Personer, der færdes i Skoven, ja Linné meddeler endogsaa fra sin laplandske Reise, at Lavskrigerne kom ned til ham og hans Selskab og tog Maden fra dem, medens de spiste. Naar den færdes i Træernes Grene, sees den undertiden hængende i sine spidse Kloer paa Undersiden af Grenene ligesom Meiserne for at pille Insekter; forøvrigt opholder den sig ogsaa ofte paa Jorden, hvor den søger Insekter og Larver mellem Rensdyrlaven, der danner udstrakte Lag over Jordbunden i hine nordlige Egne. Den holder sig imidlertid ingenlunde udelukkende til den nævnte Føde, men anfalder og opæder ogsaa mindre Fugle og selv større, som ere fangne i Snarer, saasom Ryper, Urhons, Hjerper o. l. Ligeledes tager den Mus og Rotter og forsmaaer heller ikke Planteføde f. Ex. Enebær, Blaabær o. s. v.

Reden anlægges som oftest nogle faa Alen fra Jorden i en Gran eller Fyr og bygges af Lav- og Mosarter, Straa, Haar og Dun. I April eller Mai, ofte endnu medens Sneen ligger høit i Skoven, lægger Hunnen 5—6 bleggrønne Æg med smudsigbrune Pletter.

Æggets Længde og Brede:

30 mm.	22 mm.
33 »	23 »

Ved at opæde de Fugle, som Beboerne i hine Egne have fanget i de udsatte Snarer, og som udgjøre en af de vigtigste Indtægtskilder for disse Mennesker, gjør Lavskrigen en Del Skade, men denne opveies rigeligt ved den Nytte, som den stifter ved at udrydde en Mængde skadelige Skovinsekter.

6te Familie: Sidensvandse, Sericati, *Illig. Bonap.*

Næbet lige, kort, nedtrykt og bredt ved Roden, sammentrykt ud imod Spidsen; Ovenæbet svagt bøiet i Spidsen, bag hvilken der findes en lille Tand.

Benene: Fodroden temmelig kort og kraftig; Bagtaaen tyk og stærk; Kløerne sammentrykte, krumme og spidse.

Af denne i det sydlige Amerika talrigt repræsenterede Familie forekommer kun en eneste Art i Europa.

Sidensvandsslægten, *Ampelis, L.*
Bombycilla, Briss.

Næbet kort, lige, tykt, foroven hvælvet, ved Roden bredere og fladere; Overnæbet med krum Spids og et lille Udsnit bag ved samme; Næseborene ved Næbroden, ovale og bedækkede med korte, fremadliggende, børsteagtige Fjer; Benene temmelig korte og stærke; Fodroden af lige Længde med Mellemtaaen, Kloen iberegnet. Vingerne middellange; 1ste Svingfjer kortere end de øvre Dækfjer, 2den lidt kortere end 3die, men længere end 4de; 3die længst.

Saa umiskjendeligt disse Fugle end i Habitus ligne Skovskaderne, afvige de dog i andre Henseender saa meget fra disse, at de maae danne en egen Gruppe. De beboe nordlige Egne og leve parvis i Yngletiden, ellers i Flokke, der streife vidt omkring. Deres Føde er om Sommeren Insekter, som

de tildels fange i Luften ligesom Fluesnapperne, men om Vinteren leve de næsten udelukkende af Bær.

Almindelig Sidensvands, Ampelis garrulus, (L.)

Syn. Bombycilla garrula, Vieill. — Bombycilla bohemica, Briss. — Bombycivora garrula, Temm.

Dansk: Sidensvands, Skitteren, (Christiansø). Norsk: Sidensvans. Svensk: Sidensvans, Rönnbärshane (Småland), Toppsparf.

Artsm. Rødgraa med en Top paa Hovedet, Vingerne sorte med Hvidt og Gult; de bageste Svingere med skarlagenrøde, pergamentagtige Spidser; Halen med gult Baand i Spidsen og rødbrune Underdækfjer.

Afbildn. Tab. XII. (Bombycilla garrula), *gl. Han.*

Længde 8—8½"; Vingestrækning 14"; næsten af Stærens Størrelse.

Hunnen har samme Farve og Tegning som Hannen, men mattere; Fjerbusken er kortere, og det gule Baand paa Halespidsen er smallere.

Denne udmærket skjønne Fugl med den bløde, silkeagtige Fjerklædning, den smukke Fjerbusk og den herlige Prydelse paa Vingerne og Halen er en Beboer af det høie Nord; den opholder sig om Sommeren i Regelen kun indenfor Polarkredsen, hvorfra stræng Kulde og megen Sne fordriver den til sydligere Egne. Paa den skandinaviske Halvø er Sidensvandsen almindelig i det østlige og nordlige Norge og i det nordlige Sverrig. Kun om Vinteren træffes den temmelig regelmæssigt i Flokke i Halvøens mellemste og sydligere Egne. I de senere Aar har den dog ogsaa nu og da om Sommeren vist sig i de skovbevoxede Dalstrøg Syd for Dovre og er endogsaa funden ynglende i Gudbrandsdalen og de tilgrændsende Egne. Paa Færøerne synes den kun at være iagttagen to Gange, sidste Gang i Oktober 1866, da et Par opholdt sig i Amtmandens Have (Sysselm. Müller.) Fra Island og Grønland kjendes intet Exempel paa dens Fore-

komst. Til os kommer den næsten hvert Aar, undertiden i stor Mængde, f. Ex. i Vintrene $18^{21}/_{22}$, $18^{43}/_{44}$, $18^{47}/_{48}$, $18^{49}/_{50}$, $18^{58}/_{59}$, og $18^{66}/_{67}$ da de vare udbredte over hele Landet og bleve her til langt hen i Foraaret. I det nordøstlige Sjælland ved Kjøbenhavn og Helsingør, synes de at indfinde sig næsten aarligt. Da Rønnebær er deres kjæreste Føde, fanges de ofte i Doner blandt Kramsfuglene.

Sidensvandsene ere meget selskabelige og godmodige, men dumme, dovne og graadige Fugle. Naar de ikke ere paa Reise, sees de stedse stillesiddende eller i Færd med at æde. De sidde gjerne paa Træernes Grene nær ved hverandre. Deres raske Flugt er snurrende og beskriver store Buer. Om Vinteren i klart Veir hører man deres sagte, hæse Kvidren, medens de jævnlig slaae Fjerbusken op og ned. De synge næsten hele Aaret igjennem og ere lette at tæmme og holde i Bur.

Om Vinteren lever Sidensvandsen af Rønnebær, Enebær, Hyldebær o. s. v.; om Vaaren og især om Sommeren skal den efter Sigende fortrinsvis leve af Insekter, som den speider efter fra Toppen af et Træ og fanger i Luften paa samme Maade som Fluesnapperne. I Fangenskab har Paastanden om dens Tilbøielighed for denne Føde dog ikke bekræftet sig.

Om deres Forplantning vidste man indtil for nogle faa Decennier siden Intet med Sikkerhed.

Den yngler især i de øde, ubeboede Egne af Polarlandene, men træffes dog, som ovenfor anført, af og til ynglende en Del sydligere. Til Redested vælger den helst tætte Naaleskove; de 4—5 Æg ere smudsigt graahvide med graa Skalpletter og sorte Dækpletter.

Æggets Længde og Brede:

23 mm.	16,5 mm.
26 »	18,5 »

Den er let at skyde og fanges hyppigt i Garn og Do-

ner. Kjødet er velsmagende og foretrækkes endog for Drosselarternes.

7de Familie: Svalefugle, *Chelidones, Vieill.*

Næbet meget kort, bredt og fladt ved Roden, uden Tand; Gabet meget stort, med Mundvigene helt tilbage under Øinene.

Vingerne spidse og meget lange, især de forreste Svingfjer; Halen har 10—12 Styrere.

Benene meget korte og svage; Bagtaaen er hos nogle en Vendetaa; Kløerne krumme og spidse.

Hos Fuglene af denne Familie er Gabet uforholdsmæssigt stort og Vingerne fortrinligt udviklede. De ere alle bestemte til at gribe deres Næring, som udelukkende bestaaer af Insekter, i Flugten med Næbet. Derfor ere deres Vinger lange, deres Brystmuskler store og Armknoklerne korte, saa at Flugten har den tilbørlige Hurtighed, Sikkerhed og Udholdenhed; de flyve flere Timer i Træk, uden at udhvile sig, men til at gaae ere de paa Grund af Foddernes Svaghed og ringe Størrelse kun daarligt skikkede. Svalefuglene ere udbredte over hele Jorden, med Undtagelse af Landene omkring Nord- og Sydpolen, men hyppigst i de varme Lande. Kjønnene ere kun lidt eller aldeles ikke forskjellige, i det Ydre og alle Arterne leve i Monogami. Hunnerne ruge alene, men fødes imidlertid af Hannerne, og Ungerne opfødes af begge Forældrene. Alle de europæiske Arter ere Trækfugle.

1ste Afdeling: **Natsvaler,** Caprimulgidae, *Vig.*

Gabet uhyre stort, Næbet indfattet med stive Børster; Bagtaaen er en Vendetaa. De fange deres Næring om Aftenen.

Natravnslægten, *Caprimulgus, L.*

Næbet meget kort og fladt, kløftet til bagved Øiet; Mundvigene omgivne af stive, fremstaaende Børster; Næse-

borene ved Næbroden, rørformige. Fødderne meget korte og langt ned bedækkede med Fjer; en kort Hudfold forener Tæerne ved Roden; endog Bagtaaen forenes saaledes med Indertaaen og kan drejes fremad. Bagtaaen har to, Indertaaen 3, Mellem- og Ydertaaen hver 4 Led. Vingerne have 22 Svingfjer, af hvilke den 2den er længst. Halen temmelig lang og afrundet; Fjerklædningen meget blød; Kroppen kort og stærk, Hovedet fladt, Øinene store og Munden forsynet med et klæbrigt Spyt til at fastholde de bløde flagrende Natinsekter.

Disse Fugle opholde sig i Skove og paa Heder; de holde sig, lige som Natuglerne, skjulte om Dagen, sædvanligvis siddende paa Jorden; de flyve om Aftenen og i maaneklare Nætter efter Næring, som de i lydløs Flugt fange paa aabne Pladse, Veie, Heder, Enge, over Damme o. s. v., af og til udhvilende sig paa en tør Gren eller paa Jorden. I Parringstiden giver Hannen siddende en snurrende Lyd fra sig og klasker i Flugten lige som Duerne. De lægge 2 Æg paa den blotte Jord.

Europæisk Natravn, Caprimulgus europaeus, L.

Dansk: Aftenbakke, Natravn, Skyfald, Natskade, Gedemalker. Norsk: Natteravn, Kvælknar. Svensk: Nattskärra, Nattskräfva, Nattblacka, Kärrgylta.

Artsm. Graabrunt spraglet, med sortbrune og rustgule Bølgestriber under Bugen, samt et hvidagtigt Baand fra Næbet langs Mundvigen til Nakken.

Afbildn. Tab. XIV. *gl. Han.*

Længde 10¾"; Vingestrækning 22"; Halen rækker 2", udenfor Vingerne.

Hunnen er mere brunagtig graa, har overhovedet urenere Farver end Hannen, og de sortbrune Pletter og Tegninger ere mattere end hos denne. Hannen har desuden paa hver af de tre yderste Vingefjers Inderfane en stor, hvid Plet,

som hos Hunnen er mindre og rustgul; hos Hunnen mangle undertiden de hvide Spidser, der findes paa Hannens yderste Halefjer. Natravnen er underkastet en dobbelt Fjerfælding, dog er Foraarsdragten ikke synderlig forskjellig fra Høstdragten, naar undtages, at den har lysere og renere Farver. Renhvide Varieteter ere sjeldne.

Natravnen er en Trækfugl, som kun opholder sig hos os fra sidst i April eller først i Mai til sidst i September, kun undtagelsesvis ind i Oktober. Dens Træk foregaaer noget langsomt enkelt- eller parvis om Natten, og den forekommer da paa Steder, hvor den ellers aldrig opholder sig eller yngler. Paa Jyllands og Slesvigs Heder og i de tilgrændsende Skovegne, hvor den yngler, er den mest talrig; I Vendsyssel, hvor den forekommer i Mængde, yngler den flere Steder; omkring Viborg yngler den meget almindeligt i Egepurrene, sjeldnere i Randersegnen; den findes dog ogsaa hist og her over hele Landet, helst i Naaleskove; paa Bornholm træffes den temmelig ofte og yngler sandsynligvis der; i de nordsjællandske Skovegne opholder den sig hver Sommer. I Norge er den almindelig helt op til Trondhjemsfjorden, navnlig i Landets østlige Del; paa Fjeldsiderne overskrider den Naaletræernes Region og er endog paa Dovre truffen helt oppe paa det nøgne Høifjeld. I Sverrig findes den saavel i de nordlige som i de sydlige Dele af Landet. Paa Færøerne er den truffen flere Gange, men dens Forekomst der maa dog uden Tvivl betragtes som tilfældig. Om Dagen sidder den paa stille, varme Steder, paa Jorden eller i Nærheden af samme, langs ad vandrette Grene. Man seer den aldrig gaae. Strax efter Solnedgang forlader den sin Hvileplads og flyver omkring paa aabne Steder efter Næring. Henad Morgendæmringen flyver den ud paany og holder sig, lige som om Aftenen, temmelig lavt ved Jorden. I maaneklare Nætter flyver den undertiden hele Natten paa Fangst, men naar det er meget mørkt, stiger den ofte høiere op i Luften, hvorfra man da hører

dens svage Skrig. Naar man i stille Solskinsveir nærmer sig den forsigtigt, medens den med lukkede Øine ligger eller sidder paa Jorden, iagttager man, at Øiespalterne lidt efter lidt udvides for hvert Skridt man gjør henimod den; tilsidst, naar man er kommen den temmelig nær, aabner den pludseligt Øinene helt og flyver lydløst op, idet den med Lynets Hurtighed gjør et Sving til Siden; den flyver ikke langt, men sætter sig et Sted i Nærheden paa Jorden, paa en Sten eller paa langs ad en Gren, idet den lader Vingerne hænge ned og strækker Hovedet fremad. Ved Ynglestedet lader Hannen i stille Nætter høre en snurrende Lyd, som af en Spinderok; hvor flere findes i Nærheden af hverandre, snurre de afvexlende; dette skeer altid siddende paa en tør Gren. Naar den jager, flyver den med opspærret Næb, og Insekterne, den træffer, blive let opfangede i dens vide, klæbrige Gab.

Forskjellige Insekter, som færdes om Natten, især af Sommerfuglenes Orden, men dog ogsaa en Mængde Biller o. L., udgjøre dens Næring. Den er en graadig Fugl og næsten altid meget fed.

I sidste Halvdel af Mai indfinder den sig, hvor den vil yngle, hvilket antydes ved Hannens omtalte Snurren. Den bygger ingen Rede, men Hunnen lægger sine 2 smudsighvide, graabrunt marmorerede og plettede Æg paa den blotte Jord, sjeldent i en tilfældig Fordybning, imellem Lyng eller Smaabuske og paa et skyggefuldt Sted.

Æggets Længde og Brede:

30 mm.	22 mm.
32,5 »	32 »

Forstyrres den første Yngel, lægger Hunnen anden Gang kun ét Æg; ellers yngle de kun én Gang om Aaret.

Natravnen hører til de aller nyttigste Fugle, da den udelukkende nærer sig af Insekter, tildels meget skadelige, og den behøver deraf en stor Mængde til sin Underholdning. Kjødet er fedt og velsmagende.

Dens systematiske Navn: «*Caprimulgus*», (Gedemalker), hentyder til den Overtro, at den om Natten, skulde malke Gederne, Køerne o. s. v.

Den er meget vanskelig at skyde i Flugten, men undertiden kan man liste sig til den med Bøssen og skyde den i Sædet.

2den Afdeling: **Dagsvaler.**

Gabet temmelig stort, uden stive Børstefjer ved Mundvigene. Halen kløftet. De forskjellige Arter fange deres Næring om Dagen.

Seilerslægten, *Cypselus, Illig.*
Hirundo, L.

Næbet meget kort og næsten trekantet, fortil noget sammentrykt, ved Roden bredt og fladt, kløftet til midt under Øinene; Mundvigene uden Børster; Næseborene spalteformige, omgivne af en Hud og beliggende paa Siderne af Næbryggen. Benene korte og fjerklædte næsten ned til Tæerne; disse ere alle fire fortilrettede; den inderste (Bagtaaen) kan dreies til Siden; de tre egenlige Fortæer have kun 3 Led hver. Kløerne meget krumme, stærke, spidse. Vingerne usædvanligt lange, sabelformige og spidse, med 19 stærke Svingfjer, af hvilke den 2den er længst. Halen gaffelformigt kløftet, bestaaende af 10 stærke Styrere.

Seilerne ere de hurtigste Flyvere, som — med Undtagelse af Rugetiden — svæve hele Dagen i Luften og ved deres stærke Vingeslag gjøre alle mulige Svingninger. I Overensstemmelse med deres overordenligt udviklede Flyveevne ere deres Brystmuskler og Forlemmernes Knokler usædvanligt kraftige. Paa Jorden sætte de sig sjeldent og kunne i saa Tilfælde kun bevæge sig langsomt og med Vanskelig-

hed; i Regelen sætte de sig til Hvile paa høie, frie Steder eller fremspringende Rande, hvorfra de kunne styrte sig ud i Luften, naar de atter ville flyve. Deres Reder, som de anbringe i høie Mure og Taarne eller i Klipper, overtrække de med et klæbrigt Spyt, og gjøre dem derved til en fast Masse. Seilerne lægge kun 2—4 hvide Æg og fælde kun én Gang.

Mur-Seiler, Cypselus apus, (L.)

Syn. Cypselus murarius, Temm. — Hirundo Apus, L.

Dansk: Taarnsvale, Kirkesvale, Kirkestær, Rikkelse, Mursvale. Norsk: Taarnsvale, Svartsuli, Fjeldsulu. Svensk: Tornsvala, Ringsvala.

Artsm. Sort med grønagtig Glands og hvid Strube.

Afbildn. Tab. XIII. *gl. Han.*

Længde 7¼", Vingestrækning 16"; Vingerne række 1½" udenfor Halen.

Hunnen er ubetydeligt mindre og blegere af Farve.

Der gives hvide og hvidbrogede Varieter.

Den er en Trækfugl, som kommer hertil i Begyndelsen eller Midten af Mai og forlader os førend Svalerne i August. Ved Kirker, Taarne og høie Bygninger findes den sædvanligvis i større eller mindre Antal. Saaledes er den i og omkring Kjøbenhavn meget talrig; den forekommer her i Danmark fornemmelig i Kjøbstæder og ved Slotte. Vendsyssel er den sjelden og findes neppe ynglende der (Fischer). Paa den skandinaviske Halvø er den almindelig op til Trondhjemsfjorden, sjeldnere længere Nord paa; langs Vestkysten forekommer den ligeledes sparsomt og næsten kun i Træktiderne. Paa Fjeldsiderne yngler den hyppigst paa Gaardene i den subalpinske Region, undertiden endog paa Sæterhusene i Birkebæltet. I Lapmarken er den paa sine Steder almindelig. Paa Færøerne er den, saa vidt vides, kun truffen én Gang, nemlig den 21de Juni 1864, da den blev fanget af en Dreng.

Den er en høist urolig og sky Fugl, hvis Flugt røber lige saa megen Kraft som Smidighed; fra den tidlige Morgen til den sildige Aften er den næsten uafbrudt i Luften, som den med Pilens Hurtighed gjennemskjærer uden egenlige Vingeslag, ligesom seilende, medens den ofte lader høre sit skjærende, gjennemtrængende Skrig. I smukt, klart Veir seer man den flyve høit oppe i Luften; i tung og taaget Luft opholder den sig nærmere ved Jorden; ofte flyver den lavt hen over Marker og Vandflader, især naar der er Torden eller Regnveir i Vente og Insekterne derfor flyve lavere ved Jorden. Dens Fødder ere hverken indrettede til at sidde eller gaae paa, og paa Jorden kan den blot ligge og møisommeligt krybe; men til at klamre sig fast paa lodrette og fremspringende Flader ere Fødderne, paa Grund af den stærke, korte Fodrod, de fire fremadrettede Tæer og de store, krumme, spidse Kløer, desto fortrinligere skikkede.

Insekter udgjøre dens eneste Næring. Dens vide Gab og store Svælg gjør den det muligt at nedsluge Insekter af ikke ubetydelig Størrelse.

I Murhuller og Aabninger paa Taarne, Kirker og Slotte saavelsom under Tagstene, bygger den imod Slutningen af Mai sin Rede, undertiden meget lavt Den yngler som oftest kolonivis, men træffes dog paa nogle Steder ynglende parvis i hule Træer. Paa et ubetydeligt Underlag af Halm, tørre Blade o. s. v., sammenkittet med dens klæbrige Spyt, finder man de 2—4 aflange, hvide Æg.

Æggets Længde og Brede:

23,5mm.	16 mm.
26,5 »	17 »

Hunnen ruger alene, men ernæres under Rugetiden af Hannen.

Ved at fortære en stor Mængde Insekter er den til megen Nytte.

Man kan fange den paa smaa Fiskekroge, befæstede ved en meget fin Snor og med en Fjer eller et Insekt til

Lokkemad. Denne Fangesnor lader man svæve ud fra de høie Steder, hvor Taarnsvalerne opholde sig; de ville snappe Fjerene til Redebygning eller Insekter til Føde og blive da hængende ved Krogen.

Klippe-Seiler, Cypselus melba, (L.)

Syn. Hirundo melba, L. — Cypselus alpinus, Temm.

Dansk: Alpesvale.

Artsm. Overkroppen gulgraa; Strube, Bryst og Bug hvide.

Afbildn. Tab. XIV. *gl. Han.*

Længde $8\frac{1}{4}$″, Vingestrækning 21″; Vingerne række $2\frac{1}{2}$″ udenfor Halen.

Hunnen af samme Farve og Tegning, lidt mattere.

Denne største europæiske Cypselus-Art har sit Hjem i det sydlige Europas Klippeegne, i Schweiz og Middelhavets Kystlande; den yngler i Klipperevner og paa Taarne og ligner forøvrigt Taarnsvalen i Levemaade og Egenskaber.

Denne sydlige Alpefugl, som i Tydskland hører til Sjeldenhederne, blev den 17de Juni 1804 funden død i Lødderup Kirke paa Mors af Provst Schade (ifølge hans Topographi over denne Ø) og har saavidt vides kun ved dette ene Tilfælde vundet Borgerret i den danske Fauna.

Den lægger 2—3 temmelig store, meget langagtige, hvide Æg; deres Længde varierer mellem 30 og 32 $^{mm.}$, deres Brede mellem 20 og 21$^{mm.}$

Svaleslægten, *Hirundo, L.*

Næbet meget kort, bredt og fladt ved Roden, trindt i Spidsen, kløftet til under Øiet; Overnæbets Spids lidt nedbøiet; Næseborene paa Oversiden af Næbroden, aflange, tildels dækkede med en nøgen Hud. Benene korte og svage; Bagtaaen kan ikke rettes fremad; Mellemtaaen, som er længst, sammenvoxet med Ydertaaen i første Led. Vingerne

meget lange, smalle og spidse, med meget lange forreste Svingfjer, hvoraf den 1ste er længst. Halen kløftet, bestaaende af 12 Styrere.

Svalerne ere Trækfugle, som kun opholde sig hos os i Sommermaanederne og tilbringe Vinteren i de varme Lande. De færdes mest paa Steder, hvor der findes Vand i Nærheden, og leve af Insekter, som de fange i Luften. De ere derfor i flyvende Bevægelse hele Dagen, saa at de endog bade sig og drikke i Flugten, og komme næsten blot til Jorden for at hente Redematerialier. De ere selskabelige og livlige Fugle; deres Flugt er behændig og meget hurtig. Nogle yngle kolonivis i Jordskrænter, andre fastkline deres Reder af vaad Jord, Ler o. s. v. paa og i Bygninger.

Forstuesvale, Hirundo rustica, L.

Syn. Cecropis rustica, Boie.

Dansk: Forstuesvale, Marksvale, Ladesvale, Hussvale, Skorstenssvale, Sortbag (i Modsætning til Bysvalen, som kaldes «Hvidbag») Norsk: Ladesvale, Sulu (Dovrefjeld). Svensk: Ladusvala. Færøisk: Svali (H), Sveåla (Faber). Islandsk: Svala.

Artsm. Overkroppen glindsende blaasort; Pande og Strube brunrøde; Bugsiden hvidagtig; Styrerne, de to mellemste undtagne, med en hvid Plet; den yderste paa hver Side meget lang, smal og spids.

Afbildn. Tab. XIV. *gl. Han.*

Længde 7—7½″ Vingestrækning indtil 13″.

Hunnen har kortere Halespyd, og Farverne, især paa Underkroppen ere mattere og blegere. Der gives hvide, hvidagtige, hvidplettede, graa og rodagtige Varieteter. I det zoologiske Museum findes 2 hvide Exemplarer, det ene fra Moen, det andet fra Kjobenhavn; et lignende Individ er seet ved Katholm (Sponneck). I Apotheker Benzons Samling findes to renhvide Individer med svagt rustfarvet Strube; begge ere ældre Hanner, den ene fra

Stensby (Aug. 1864), den anden fra Stubbekjøbing (1869). I Nærheden af Sønderomme ved Veile skød Forfatteren i Juni 1847 en Forstuesvale, der udmærkede sig ved Brystets og Bugens kastaniebrune Farve, og som saaledes syntes at nærme sig Varieteten *orientalis* (Schlegel: Critische Uebers. d. Vög. Eur. Pag. 41).

I Danmark er Forstuesvalen almindeligt udbredt; paa den skandinaviske Halvø er den hyppig Syd for Polarcirkelen, men træffes dog ogsaa Nord for denne, af og til endog ynglende. Langs Norges Vestkyst forekommer den sparsommere; i mindre Antal yngler den paa Sæterhusene ovenfor Naaletrægrændsen. Paa Færøerne træffes den enkeltvis i Mai og Juni*), og paa Island er den kun undtagelsesvis bemærket. I Grønland er den, saavidt vides, aldrig iagttaget.

Saasnart Veiret om Foraaret bliver nogenlunde varmt, sædvanligt i sidste Halvdel af April, i tidlige Foraar undertiden før, indfinder denne Art sig først af alle indenlandske Svaler og hilses derfor med almindelig Glæde som Foraarets Bebuder. Om Efteraaret forlade de fleste os i sidste Halvdel af September; enkelte opsætte Reisen til lidt hen i Oktober. Forend Afreisen forsamle de sig, ligesom Bysvalerne, i store Skarer paa Tage, Træer og ved de rørbevoxede Søbredder, hvor de pleie at overnatte, men neppe er Solen gaaet ned, før hele Sværmen paa et af nogle Gamle givet Tegn, paa éngang bryder op stiger høit tilveirs og med Lynets Fart forlader Egnen i sydlig Retning. Apotheker Steenberg i Helsingør har om denne Svales Ankomst og Bortreise meddelt Følgende:

---

*) I Sysselmand Müllers Afhandling over Færøernes Fuglefauna anføres denne Art ikke, hvorimod H. urbica er optagen blandt disse Øers Fugle. Ifølge velvillig Meddelelse fra Hr. Müller selv beroer denne Angivelse imidlertid kun paa en Navneforvexling, idet Bysvalen ikke kjendes fra Færøerne. Udg.

1824	ankommen	d. 23.	April,	de	fleste	borte	d.	28.	Septbr.
1827	»	» 30.	»	»	»	»	»		»
1829	»	» »	»	»	»	»	»	18.	»
1830	»	» 18.	»	»	»	»	»		»
1831	»	» 25.	»	»	»	»	»		»
1835	»	» 11.	Mai,	»	»	»	»		»
1838	»	» 4.	»	»	»	»	»		»
1839	»	» 14.	»	»	»	»	»		»
1840	»	» 7.	»	»	»	»	»		»
1841	»	» 4.	»	»	»	»	»		»
1846	»	» 8.	»	»	»	»	»		»
1847	»	» 9.	»	»	»	»	»		»
1848	»	» 24.	April,	»	»	»	»		»

Til Otterup v. Odense ankom den ifølge Dyrlæge Grills Optegnelser:

1865	den	7. Mai.	1871	den	18. April.
1866	»	30. April.	1872	»	28. »
1867	»	5. Mai.	1873	»	3. Mai.
1868	»	27. April.	1874	»	30. April.
1869	»	22. »	1875	»	1. Mai.
1870	»	8. Mai.			

Til Jylland ankommer Forstuesvalen i Regelen mellem d. 20de og 26de April, og efter Nilsson gjælder det Samme for Skaanes Vedkommende; dog sees den paa sidstnævnte Sted undertiden først i Begyndelsen af Mai; til Egnen omkring Rörås kommer den henimod Slutningen af Mai og til Gaardene paa Dovrefjeld stundom først ind i Juni.

Da den fredes overalt her i Norden, er den yderst tillidsfuld og ufrygtsom. Den er meget livlig og, trods sin store Dristighed, meget opmærksom paa alt Faretruende; den flyver overordenligt behændigt, og naar Veiret er klart og Luften tør, stiger den høit tilveirs; i Graaveir sees den derimod almindeligvis flyvende lavt hen over Jorden. I Tillid til sin Flyvedygtighed tager den ikke i Betænkning, baade enkeltvis og i Selskab, med høie Skrig at forfølge Rovfuglene.

Meget tidligt om Morgenen begynder Hannen sin bekjendte glade, kviddrende og, om just ikke melodiske, saa dog ret behagelige Sang fra Tagene og Skorstenene eller tørre Trægrene.

Insekter, navnlig de mere blødvingede Former, som Myg, Fluer o. l., udgjøre dens Føde.

Reden, som ofte benyttes flere Aar i Træk, bygger den i sidste Halvdel af Mai, sædvanligvis inde i Bygninger, i Lader, Stalde, Forstuer, under Taget, paa Lægter o. s. v., sjeldnere udenfor (saasom under Broer og Tagskjæg eller i gamle Brønde) og altid saaledes at den er beskyttet foroven, undtagen naar den bygger høit oppe i Skorstenene. I Form ligner den Fjerdedelen af en hul Kugle og er aaben foroven. Den er bygget af vaad, klæbrig Jord, blandet med Straa og Hø, og udforet med tørt Græs og med Fjer. Deri lægger Hunnen 2 Gange om Aaret 4—6 langagtige, hvide Æg, bestrøede med rustfarvede, smaa Pletter og Punkter.

Æggets Længde og Brede:

20 mm.	12,5 mm.
21,5 »	14,5 »

Forstuesvalen er en meget nyttig Fugl. I det sydlige Europa spises den hyppigt, men ikke her, hvor den med Storken og Lærken hører til de Fugle, som Almuen har fredlyst. Dværg- og Lærkefalken, især den sidste, ere her de eneste Rovfugle, der kunne gjøre denne Svale til deres Bytte.

Anm. Det er fornemmelig denne Art, om hvilken man har paastaaet, at den om Efteraaret begiver sig i Dvale eller Vintersøvn i Sumpe, endog i Dyndet under Vandet, indtil næste Foraar; at slige Fabler savne enhver videnskabelig Berettigelse, behøver neppe at bemærkes. I Indien, Senegal og ved Nilen ankommer denne Art i November i utallig Mængde og forsvinder igjen i Marts uden at yngle der.

Bysvale, Hirundo urbica, L.

Syn. Chelidon urbica, Boie.

Dansk: Hvidbag, Hvidsvale, Kjøbstadsvale, Mursvale, Rive (Langeland). Norsk: Tagsvale. Svensk: Hussvala. Islandsk: Svala.

Artsm. Rygsiden glindsende blaasort; Bugsiden og Overgumpen hvide; Fødder og Tæer fjerbedækkede; Halen uden hvide Pletter.

Afbildn. Tab. XIV. *gl. Han.*

Længde 5—5½″, Vingestrækning 12″.

Den ydre Kjønsforskjel er høist ubetydelig.

Der gives renhvide, brogede og brunagtighvide Varieteter. Paa Pederstrup (Lolland) blev i Begyndelsen af August 1840 skudt en sølvgraa Varietet, som Grev Reventlov sendte til det zoologiske Museum. En hvid Varietet med Paaskrift «Holsten (Wøldike)» findes opstillet samme Sted.

Bysvalen ankommer som Trækfugl hertil enkeltvis eller i smaa Selskaber, i Regelen lidt senere end Forstuesvalen, nemlig almindeligst fra 1ste—8de Mai og drager bort skarevis i September. Den er almindelig i Kjøbstæderne, ved Kirker og andre høie Bygninger; men paa Landet, hvor den især bygger paa Huse, er den mindre hyppig og mindre udbredt end den foregaaende.

Paa den skandinaviske Halvø er den endnu almindeligere end Forstuesvalen og findes, om end noget sparsomt, ynglende helt oppe i Østfinmarken; langs Vestkysten forekommer den i ringere Antal, men er dog ingenlunde sjelden der; den gaaer høit op paa Fjeldsiderne og yngler kolonivis paa Sæterhusene i Birkebæltet og endnu høiere oppe. Paa Island er den kun bemærket enkelte Gange; Faber anfører, at i Juni 1819 indfandt et Par sig ved Handelspladsen Husavik paa Islands Nordkyst og begyndte at bygge Rede, men forsvandt kort efter. Paa Færoerne er den ikke

truffen (cfr. S. 191. Anm.). Bysvalens Flugt er smidig og skjøn, men just ikke saa rask som Forstuesvalens, mere svævende og som oftest meget høi; kun over Vandet og kort før en Regn begynder, flyver den lavt, men under selve Regnen høit. Den har et tillidsfuldt Væsen og er en fredet og yndet Fugl. Dens Kviddren fortjener neppe Navn af Sang.

Fluer, Myg og andre flyvende Insekter tjene den til Næring og fanges i godt Veir af den i uhyre Mængde.

Sin Rede bygger den i Begyndelsen af Juni af vaad, klæbrig Jord paa Vindueshjørner, under Gesimser, Bjælkehoveder, Hustage o. s. v., saaledes, at den danner en oventil lukket, halv Hulkugle, undertiden kun en Trediedel eller Fjerdedel af en saadan, og blot med et lille Indgangshul. Paa Taarne, Kirker og Slotte finder man ofte flere hundrede saadanne Reder, idet ikke blot de Gamle vende tilbage til deres engang valgte Yngleplads, men ogsaa de Unge i Regelen bygge, hvor de ere udrugede. I gunstigt Veirligt yngle de to Gange aarligt og lægge hver Gang 4—6 tyndskallede, renhvide, uplettede Æg.

Æggets Længde og Brede:

18 mm.	12,5 mm.
21,5 »	13,5 »

Af det sidste Kuld blive Ungerne undertiden ikke i rette Tid stærke nok til at følge med de Andre i September, saa at de med indtrædende vaadt og koldt Veirligt maae omkomme. De industrieuse Spurve ville gjerne afbenytte Rederne til Sovested og til Yngleplads, hvorfor de, saasnart Rederne ere færdige, uden videre tage dem i Besiddelse, medens Svaleparret ikke hævner sig paa anden Maade for denne Voldsgjerning, end at de i Forening med en Del af deres Naboer under ængstelig Skrigen snappende omsværme Usurpatorerne, som roligt forblive i Boligen og indrette den paa deres Maade. Saaledes forhindres mange Par den ene Gang efter den anden, undertiden hele Sommeren, fra at yngle.

Digesvale, Hirundo riparia, L.

Syn. Cotyle riparia, Boie.

Dansk: Digesvale, Klintsvale, Sandsvale, Strandsvale, Solbakke, Bakkesole, Jordsvale, Gravsvale. Norsk: Strandsvale. Svensk: Strandsvala, Backsvala, Jordsvala.

Artsm. Overkroppen graabrun, Strube og Bug hvide, over Brystet et bredt, lysegraat Baand, Halen uplettet.

Afbildn. Tab. XIV. *gl. Han.*

Længde 5″, Vingestrækning 11—11½″; den mindste indenlandske Svale.

Han og Hun ere ganske ens i Henseende til Farve. Om Foraaret har Overkroppens graa Farve en silkeagtig Glands, som taber sig i Sommerens Løb. Denne Art varierer sjeldnere end begge de foregaaende; man kjender blot en graalighvid og en broget Varietet.

Den foretrækker i endnu høiere Grad end sine Slægtninge at færdes i Nærheden af Vandet og lever derfor næsten stedse ved Søer, Damme, Strandbredder o. s. v., i Jord- og Sandskrænter, oftest afsides fra menneskelige Boliger. Om Dagen seer man den stedse i større eller mindre Selskaber at flyve hen over Vandfladerne eller ved de fælles Ynglepladser. Den er kuldskjær og kommer som Trækfugl næsten altid nogle Dage senere end Bysvalen; sidst i August eller først i September forlader den os.

Digesvalen er almindeligt udbredt over hele Skandinavien og er indenfor Polarcirkelen hyppigere end de andre Svalearter. Fra Færøerne, Island og Grønland kjendes den ikke. Den er mere vild end de andre og har en mere ujevn Flugt. Et hæst, skjærende Skrig udgjor Hovedtonerne i Hannens høist ubetydelige Sang.

Dens Næring er smaa flyvende Insekter, især saadanne, der opholde sig ved Vandet.

I steile Skrænter og i Siderne af Mergel-, Sand- og Lergrave, graver den med sine skarpe, spidse Kloer i faa

Dage 2—3 Fod lange, horizontale Rør, som inderst ere udvidede til Reden, der blot bestaaer af lidt tør Tang, Græsrødder, Fjer o. desl.; derpaa lægger den i sidste Halvdel af Mai 5—6 hvide, meget tyndskallede Æg.

Æggets Længde og Brede:

16 mm.	12,5 mm.
19 »	13,5 »

Den bygger som oftest i store Kolonier og afbenytter gjerne de gamle Redehuller, hvis den gjenfinder dem uforstyrrede. Efter nogle Forfatteres Angivelse skal den være fundet ynglende i hule Træer. I Norge yngler den i Tørvetagene langt oppe i Birkebæltet.

Ved at udrydde utallige byrdefulde Insekter er den en meget nyttig Fugl.

8de Familie Sangfugle, *Canori, Illig.*

Næbet sylformigt, kort eller af Middellængde, mere eller mindre tyndt, lige; Overnæbets Spids lidt nedbøiet, oftest med et lille Indsnit (Tand); Næbvigen ofte omgivet af Børstefjer; Næseborene oventil forsynede med en Hud.

Benene middellange; Yder- og Mellemtaaen forenede ved Roden.

Vingerne middellange eller temmelig korte, med 18—19 Svingfjer.

Halen af meget forskjellig Længde, bestaaende af 12 Styrere.

Disse mindre, tildels meget smaa Fugle udmærke sig ved deres tonefulde, harmoniske Sang. De ere udbredte over alle Verdensdele og Himmelstrøg, saavel de kolde som de varme. I den kolde og for største Delen ogsaa i den tempererede Zone ere de fleste Arter Trækfugle, som om Efteraaret af Mangel paa Næring vandre sydligere, undertiden enkeltvis, men som oftest i Selskaber. Deres Opholdssteder

ere meget forskjellige; de fleste leve i Skove og Krat, mange mellem Rør og Siv, færre paa fri Mark eller paa Klipper. Om Sommeren ernære de sig af Insekter, om Efteraaret æde mange af dem Bær. Da de kun leve af blød Næring, have de ingen Kro.

De ere muntre, snilde, dels selskabeligt dels ensomt levende Fugle. Deres Flugt er ikke meget rask, og deres Bevægelse paa Jorden bestaaer i en hurtig Hoppen eller i Løben. Deres Sang bestaaer i Regelen af flere Stropher, og om der end gives meget middelmaadige Sangere iblandt dem, saa synge dog de fleste af dem skjønt, mange fortræffeligt, yderst melodisk, ja tildels med en forbausende Kraft og Afvexling.

De forskjellige Arter kunne fanges ved Hjælp af Garn, Limpinde, Springdoner, Doner o. s. v.

Fluesnapperslægten, *Muscicapa, L.*

Næbet ved Roden fladt og bredt, lige, temmelig kort, med skarp Rygkant; Overnæbet bøiet i Spidsen, bag hvilken der findes en Tand; Mundvigene omgivne af stive Børstefjer; Næseborene tæt ved Panden, ægrunde og tildels skjulte af fine, haaragtige Fjer. Benene spinkle; Fodroden længere end Mellemtaaen; Bagtaaen af Ydertaaens Længde; Kløerne smaa og spidse; Bagtaaens Klo større og mere krum end Mellemtaaens. Vingerne temmelig lange, bestaaende af 19 Svingfjer, af hvilke den 1ste er kort, 2den omtrent som 5te og 6te, 3die og 4de længst. Halen af Middellængde, brat afskaaren eller svagt kløftet.

Fluesnapperne opholde sig i Skove og Haver og fange forbiflyvende Insekter, som de lure paa fra Trætoppene og Grenene. Naar de sidde, bevæge de ideligt Vingerne ligesom for at være beredte til Fangsten. De ere Trækfugle, der komme sent hertil og forlade os tidligt. Længere hen paa Sommeren leve de tildels af Bær. Saavel i Bygning

som i Levemaade minde de i flere Henseender om Svalerne. De fleste yngle i hule Træer og kun én Gang om Aaret.

Graa Fluesnapper, Muscicapa grisola, L.

Syn. Butalis grisola, Boie.

Dansk: Bityv, Pottefugl, Fluesnapper. Norsk; Graa Fluesnapper. Svensk: Grå Flugsnappare.

Artsm. Ovenpaa brungraa med mørkere Pletter paa Hovedet; Bugsiden hvidagtig med brungraa Længdepletter paa Hals og Bryst.

Afbildn. Tab, XV. *gl. Han.*

Længde 5½″, Vingestrækning 9½″.

Hunnen frembyder ingen synderlig ydre Forskjel fra Hannen. Ungerne ere før den første Fælding ovenpaa mørkebrune med rustgulagtige Pletter; Brystet med mørkere og kortere Pletter af mere ubestemt Omrids end hos de Gamle. Melchior erholdt to Gange bleggule Varieteter med røde Øine.

Denne Art, som er den her i Landet almindeligste, ankommer først i Mai og forlader os i September. Den forekommer næsten overalt i vore Skove og Haver, ved Landsbyer og Stæder, naar der blot gives Træer og Buske, helst med Vand i Nærheden.

I Vendsyssel, hvortil den ankommer lidt senere end til Øerne, er den langtfra saa talrig som paa Fyen og Sjælland og er kun funden ynglende paa Østkysten; paa Bornholm er den heller ikke almindelig. I Sverrig og Norge er den udbredt overalt; dog forekommer den sjeldnere i Østfinmarken og er i det Hele taget mindre talrig end følgende Art. Paa Færøerne, Island og i Grønland er den ikke bemærket.

Den opholder sig næsten stedse paa Træernes fremstaaende udgaaede Grene, til hvilke den mange Gange vender tilbage fra sine Fangster, idet den indtager sin forrige Plads. Man seer den sjeldent paa Jorden, hvor den blot af og til henter Insekter, som den ellers i Regelen fanger i Flugten.

Dens Lokkestemme er pibende, og dens egenlige Sang er vel afvexlende, men meget sagte.

Næringen bestaaer af Fluer, Bremser, Hvepser, Bier, Sommerfugle, Myg o. s. v.; dens Rede findes i Begyndelsen af Juni i hule Træer, paa tykke Grene tæt ind til Stammen, under Hustage, paa Bjælkehoveder o. s. v., som oftest ved beboede Steder, og er bygget af Mos og fine Rødder, indvendigt foret med Uld og Hestehaar. De 4—5 gul- eller graahvide, brunplettede eller marmorerede Æg udruges af begge Kjøn.

Æggets Længde og Brede:

19 mm.	14 mm.
21,5 »	15 »

Da den ikke er synderligt sky, kan man med Lethed fælde den.

Ved at tilintetgjøre en utallig Mængde skadelige Insekter, der ere byrdefulde baade for Mennesker og Dyr, hører den til de meget nyttige Fugle.

Broget Fluesnapper, Muscicapa atricapilla, L.

Syn. Muscicapa luctuosa, Temm. — Ficedula atricapilla, Briss.

Dansk: Svalespurv, Fluesnapper. Svensk: Svart- och hvit Flugsnappare, Trädsvala, (Østergøthland.)

Artsm. Vingerne sorte med en stor hvid Plet, som dog fortilskjules af Dækfjerene. Ældre Han i Vaardragt: ovenpaa sort; ældre Han i Høstdragt og Yngre hele Sommeren: sortgraa med hvid Pande, i Form af to runde, sammenstødende hvide Pletter, og hvid Bugside; paa Vingerne et fortil tværsgaaende, bagtil langsgaaende hvidt Skjold; Halens to eller tre Sidestyrere hvide paa Yderfanen. Hunnen: ovenpaa graabrun, uden Pandeplet; Bugsiden og Vingepletten smudsighvide.

Afbildn. Tab. XV. *gl. Han.* — Suppl. Tab. 5. *gl. Hun.*

Længde 5¼″, Vingestrækning 9″.

Paa Gjennemtrækket sidst i April eller først i Mai og ligeledes paa Tilbagereisen i August og September sees den

i stor Mængde i lune Skovegne, hvor den, især om Foraaret ved indtræffende barskt Veirligt tilbringer nogle Dage; Hannerne komme først, Hunnerne senere. Den yngler hist og her i alle danske Provindser, dog talrigst i den sydøstlige Del af Jylland. I Aaret 1848 ynglede saaledes omtrent 12 Par i og tæt ved Thyrsbæk Have pr. Veile. I Vendsyssel og i Randersegnen er den langt talrigere end den foregaaende Art, men den yngler der dog kun undtagelsesvis. I Jægersborg Dyrehave og Charlottenlund træffes den ikke sjeldent ynglende. Paa den skandinaviske Halvø synes den (ifølge Nilsson) tidligere at have været sjelden; nu derimod er den almindeligt udbredt over hele Halvøen og træffes ynglende overalt, dog sparsommere Nord for Polarcirkelen. Paa Færøerne er den sjelden, og i de andre nordlige Bilande forekommer den ikke.

I Levemaade ligner den foregaaende Art, men den er livligere og uroligere, uden derfor at være sky, og foretrækker mere de egenlige Skovegne og store Frugthaver, hvor der gives gamle, hule Træer til Bolig. Dens Sang er høi og behagelig, men ikke meget afvexlende.

Ligesom den foregaaende Art nærer den sig af Insekter, som den fanger i Flugten.

Reden, som bestaaer af Mos, fine Rødder og Uld, Fjer eller Haar, bygger den sidst i Mai eller først i Juni i hule Stammer, i Træhuller eller paa Grene, ofte ganske nær ved Jorden, undertiden ogsaa mellem sammengroede Grene og i Stærkasser. Først i Juni findes deri 5—6 blegt spanskgrønne, uplettede Æg, som fortrinsvis ruges af Hunnen; denne fødes imidlertid af Hannen, som blot kort og uregelmæssigt afløser den, men derimod mere stadigt underholder den med Sang fra en Gren tæt ved Reden.

Æggets Længde og Brede:

17$^{mm.}$	13$^{mm.}$
18 »	14 »

Nytte: Som foregaaende.

Hvidhalset Fluesnapper, Muscicapa collaris, Bechst.

Syn. Muscicapa albicollis, Temm.

Artsm. Ved Grunden af de store Svingfjer findes en, ogsaa paa de sammenlagte Vinger tydelig, hvid Plet og en lignende større paa den bageste Del af Vingen. Hannen: sort og hvid med hvidt Halsbaand og hvidt Forhoved. Hunnen og de unge Fugle: Ovenpaa brungraa, Bugsiden smudsighvid uden Halsbaand.

Afbildn. Tab. XV. (*Musc. albicollis*) *gl. Han.* — Suppl. Tab. 5. *gl. Hun.*

Længde 5½" Vingestrækning 9½".

Ved den dobbelte Fjerfælding har den, ligesom foregaaende Art, sin Vaar- og Høstdragt; hin er ren sort og hvid, denne sortegraa, lysest i Nakken; Panden smudsig hvid, Brystet med et rustgult Skjær.

Den hvidhalsede Fluesnapper er en sydligere Fugl, som blot tilfældigvis indfinder sig her i Landet. Faber troede ikke, at den forekom hos os (Orn. Not. S. 22). Afdøde Konservator Scheel skød den i en Have ved Stege paa Møen den 26de April 1831. I E. Hages Samling fandtes en Han sammesteds fra (Bølling). I O. F. Müllers *Zoologia Danica.* IV. Tab. 134 findes en Afbildning af Fuglen, men under det urigtige Navn *M. atricapilla;* Exemplaret, efter hvilket Afbildningen er udført, var fanget ved Kjøbenhavn. Afdøde Etatsraad Hornemann havde den fra Fyen, og ifølge Prof. Reinhardts Optegnelser har hans Fader havt den fra Garnisons-Kirkegaard her i Byen. I det zoologiske Museum findes opstillet 2 Exemplarer fra Wøldikes Samling med Lokalitetsangivelse: «Holsten?» Ret paafaldende er det, at denne Fluesnapper, hvis egenlige Hjem er Middelhavslandene og det sydlige Mellemeuropa, og som tidligere betragtedes som en Sjeldenhed i Skandinavien, i de senere Decennier har indfundet sig i stor Mængde paa Gottland, hvor den yngler talrigt, navnlig i den sydlige og østlige Del af Øen. Ogsaa i Skaane og Mellemsverrig er den truffen, men dog kun enkeltvis og sjeldent. I Norge er den ikke bemærket.

I Levemaade og Egenskaber ligner den meget den brogede Fluesnapper, med hvilken den ogsaa tidligere blev anseet for at være identisk. Sin Rede skal den anlægge paa samme Maade som hin, og den lægger et lignende Antal Æg omtrent af samme Størrelse og Farve, kun lidt blegere.

Æggets Længde og Brede:

17$^{mm.}$	13$^{mm.}$
18,5 »	13,5 »

Den er ved sin Levemaade ligesaa nyttig som de andre Fluesnappere. Ligesom disse holdes den i sydligere Lande undertiden i Værelser for at fange Fluer og bliver meget tam.

Lille Fluesnapper, Muscicapa parva, Bechst.

Syn. Erythrosterna parva, Bonap.

Artsm. Ovenpaa brungraa; Struben rustgul; de fire yderste Styrere hvide til over Midten; Vingerne uden hvid Tegning; Underkroppen gulagtighvid.

Afbildn. Tab. XV. *gl. Han.*

Længde ca. 5″, Vingestrækning 8½″.

Hunnen har hvid Strube, og Halens sortbrune Fjer ere blegere end hos Hannen; dennes rustgule Pletter paa de store Vingedækfjer mangle hos Hunnen.

Denne Art er selv i det sydlige Tysdkland en Sjeldenhed, og det synes som om den overhovedet er fattig paa Individer; dens egenlige Hjem er det sydøstlige Europa. I bakkede Skovegne og de tilgrændsende Haver opholder den sig gjerne, og den gjennemflagrer der uophørligt Trækronerne for at fange Insekter, af og til hvilende sig paa Grenene. Her i Danmark blev en ung Han fanget i Søndermarken ved Kjøbenhavn den 24de September 1829 af Kobberstikker Walther, som skjænkede den til det Kongelige Museum, hvor den blev opbevaret i Spiritus.

I Juni 1858 skød Pastor Theobald den i Almindingen paa Bornholm, og samme Sted traf Fischer i Forsommeren 1862 et Par. I Sverrig er den, saavidt Udgiveren bekjendt, kun truffen én Gang, nemlig i Slutningen af Mai 1855, da et Exemplar blev fanget levende paa et Dampskib i Stokholms sydlige Skærgaard. I Norge er den ikke bemærket.

I Levemaade synes denne Art at have ligemeget tilfælles med de øvrige Fluesnappere og med Løvsangerne. Dens Lokkestemme ligner disses og minder ligeledes om den brogede Fluesnappers.

Den lever, som sine Slægtninge, af Insekter og om Efteraaret af Bær.

Sin Rede bygger den midt i Juni i Trærevner og mellem Træernes Grene af Mos, Plantetrevler og Haar.

Æggets Længde og Brede:

17 mm.	13 mm.
18 »	14 »

Tornskadeslægten. *Lanius, L.*

N æ b e t middellangt, stærkt og sammentrykt; Overnæbets Spids bøiet, forsynet med en Tand eller et skarpt Udsnit paa hver Side; ved Mundvigene stive Børster; N æ s e b o r e n e rundagtige, næsten helt bedækkede med stive Børstefjer fra Panden; B e n e n e middellange, Tarsen længere end Mellemtaaen; Bagtaaen er stærk og tyk ved Roden og har den største Klo; Kløerne ere krumme og spidse; V i n g e r n e temmelig korte; 1ste Svingfjer neppe saa lang som 2den; denne kortere end 3die, som er lig med eller kun lidt længere end 4de; disse to længere end alle de andre. Halen lang og bred, i Enden stærkt afrundet eller kileformig. Den øvrige Fjerklædning er temmelig løs og blød.

Tornskaderne ere overordenlig modige og rovgjerrige og i Forhold til deres Størrelse meget stærke; de angribe

tildels mindre Fugle og smaa Pattedyr, men fortære dog fortrinsvis Insekter, især store Biller. I Levemaade og Manerer ligne de i flere Henseender Rovfuglene, i andre Sangerne, ligesom de ogsaa minde meget om Skovskaden og Lavskrigen, der begge tidligere have været henførte til Tornskaderne. De ere uselskabelige og bidske Fugle, der leve i træ- og buskrige Egne, hvor der gives fri Udsigt, og lure fra ophøiede Gjenstande paa deres Bytte, som de anfalde med Hurtighed og Glubskhed; de gribe det med Næbet eller Kløerne og spidde det paa Torne eller sætte det i Klemme for at fortære det. Deres Flugt er uregelmæssig, deres Gang hoppende, og i Affekt, eller naar de sidde, bevæge de Halen snart op og ned, snart til Siderne. De fleste ere Trækfugle, der kun fælde én Gang om Aaret. Hannerne udmærke sig alle ved deres Evne til at efterligne andre Fugles Lokketoner og Sang. De bygge Reder i Tornebuske eller paa lave Træer og lægge 5—7 smukke, plettede Æg.

Stor Tornskade, Lanius excubitor, L.

Dansk: Graa Tornskade, Buskhøg, stor Tornskade. Norsk: Varsler Svensk: Större Törnskata, Warfogel (Skaane).

Artsm. Ovenpaa lys askegraa; Panden og Underkroppen smudsigt hvide; Vingerne sorte med flere hvide Pletter, hvoraf den største, der findes ved Svingfjerenes Rod, er mere eller mindre indskaaren eller tvedelt. Hunnen og de unge Fugle have mørkegraa Bølgelinier paa Underlivet. 2den og 6te Svingfjer meget kortere end 3die, som tilligemed 4de er længst.

Afbildn. Tab. VIII. *gl. Han.*

Længde 10″, Vingestrækning 13½″; Halens Mellemfjer 4″, Sidefjerene derimod kun 3⅙″. —

Omtrent af Vindrosselens Størrelse.

Denne største indenlandske Tornskade forekommer hist og her i Danmark og de forhenværende Hertugdømmer ved

Byer, levende Hegn og i Udkanten af Skove eller Krat, men er temmelig sjelden og vistnok i Aftagende. Forf. har skudt den paa Als, ved Middelfart, i Veile-Egnen og seet den paa andre Steder i det østlige Jylland, i Fyen og Slesvig. Apotheker Steenberg havde den fra Omegnen af Helsingør. Den 10de Januar 1848 fik Universitets-Museet af Adjunkt Kjellerup to Hanner, skudte ved Kjøbenhavn. Lægen Frees Hornemann i Hjørring har, ifølge Meddelelse til Prof. Reinhardt, skudt den to Gange om Vinteren ved Baggesvogn. I det zoologiske Museum findes en Han fra Klarupgaard i Jylland (Adj. Juel). Adj. Feddersen fik den den 14de Januar 1866 fra Tjele i Nærheden af Viborg og angiver den som forekommende ved Skovene Øst for Viborg. Fra denne Egn findes i det zoologiske Museum en ung Hun, skudt den 18de April 1875.

Skovrider Rosenstand paa Falster har flere Gange skudt den i et Tjørnekrat ved Korselitze Strandskov. Pastor Koch i Væggerløse skød den paa Hesseløen i Grønsund. Forf. har to Gange (November 1856 og Januar 1863) faaet den levende, idet den vilde slaae ned paa Smaafugle, der hang fast paa Limpinde. I Vedhaven bag Tøihuset opholdt et Individ sig i et Par Maaneder i Efteraaret 1862. Apotheker A. Benzon har flere Gange faaet saavel levende som dræbte Individer fra Kjøbenhavns Omegn. Grill fik den fra Eghoved og Morud-Skov i Fyen. Enkelte forblive her hele Aaret, medens Nogle drage sydligere mod Vinteren og atter vende tilbage med det tidlige Foraar. I Sverrig forekommer den sporadisk; i Skaane, Östergöthland og Dalarne er den sjelden, men er dog funden ynglende hist og her; ved Göteborg yngler den almindeligt; i Lapland træffes den hyppigt om Sommeren. I Norge er den udbredt over hele Landet, men findes sjeldent ynglende i den sydlige Del; derimod yngler den hyppigere nordenfjelds og forekommer helt ind i Østfinmarken. Paa Færøerne og Island er den ikke iagttaget.

Enhver Tornskade har sit eget Revier, hvori den ikke taaler

andre af sin Art, og hvor den gjerne søger enkeltstaaende Træer og høie Buske for at lure paa sit Bytte, hvilket den dog ogsaa opsøger svævende i Luften ligesom Ternerne, for saaledes at styrte sig over det. Ved sit Varselskrig underretter den andre Fugle om Faren, naar en Rovfugl nærmer sig; denne Egenskab har i Skaane givet den Navn af «Warfogel» og i Tydskland af «Wächter»; den er af samme Grund bleven anvendt som «Vægter» ved Falkefangsten. I smukt Veir, især hen imod Foraaret, lader den høre en Slags Sang, der bestaaer af mange sagte og kviddrende Toner, paa den pudserligste Maade blandede med forskjellige Smaafugles Lokkestemmer, ja selv med Stropher af deres Sang.

Mindre Fugle, Fugleunger, Æg, alle Slags større Biller, Græshopper, smaa Frøer og om Vinteren fornemmelig Markmus udgjøre dens Føde.

I Begyndelsen af Mai bygger den sin Rede enten paa et temmelig høit Træ eller i en høi Tornebusk. Materialierne ere Plantestængler, Ris, Lyng, Mos og Lavarter, Fjer og Haar. De 5—7 grønagtighvide Æg ere overalt bestrøede med brune og graa Pletter og Punkter.

Æggets Længde og Brede:

36,5mm.	20,5mm.
39 »	21 »

Æggene fra Norge synes gjennemgaaende at være mindre.

Den er temmelig sky, saa at den, undtagen om Vinteren i stærk Frost, er vanskelig at komme paa Skud; men ved Kragehytten er dette ikke Tilfældet, da den er Uglens og andre Rovfugles argeste Fjende.

Den fanger, dræber og fortærer mange Markmus og skadelige Insekter. Man kan afrette den til at fange Lærker, Vagtler og andre smaa Fugle.

Rosenbrystet Tornskade, Lanius minor, L.

Syn. Lanius medius, Brehm. — L. Italicus, Lath.

Dansk: Rosenbrystet Tornskade, graa Tornskade. Svensk: Svartpannad Törnskata.

Artsm. Rygsiden lyst askegraa; Bugsiden hvid, Brystet svagt rosenrødt; Panden og Øieegnen sorte; en hvid Plet paa de sorte Vinger; 2den Svingfjer kun lidt kortere end 3die, som i Forening med 4de er længst. Ung Fugl: Panden smudsighvid; Bugsiden gulagtig med graa Bølgelinier; Vingefjerene med hvid Rand i Spidsen. Kjønsforskjellen hos denne Art er mindre fremtrædende.

Afbildn. Tab. VIII. *gl. Han.* — Suppl. Tab 4. *ung Fugl.*

Længde 8¼", Vingestrækning 13¼".

Fra den forrige Art, med hvilken den paa Grund af den graa Rygfarve har en fjern Lighed, adskiller den sig ved den sorte Pande, det rosenrøde Bryst, den enkelte og mindre Vingeplet, de længere Vinger og det kortere, forholdsvis tykkere Næb, hvortil endnu kommer de svagere Fødder og høiere Tarser. Den æder blot Insekter og angriber aldrig eller dog høist sjeldent smaa Fugle; derfor er den i de tempererede Lande en ægte Trækfugl, der drager tidligt bort og kommer sent tilbage. I det nordlige Tydskland forekommer den, om end sjeldent (Faber, Ornithol. Notic. p. 12), og i det herværende zoologiske Museum findes baade Han og Hun fra Holsten (Wøldike). Den 18de Mai 1828 blev den skudt ved Ulfshale paa Møen og skjænket til det kongelige Museum i Februar 1829 af Stud. med. & chir. Bloch (Reinh.*) Ifølge Prof. Reinhardts Optegnelser har Steenstrup meddelt hans Fader, at han den 27de Septbr. 1834 erholdt en Lanius minor ved Hillerslev Præstegaard i Thy. I Sverrig er den

*) Det er sandsynligvis dette Tilfælde, til hvilket der sigtes i nærværende Arbeides første Udgave, hvor det hedder, at E. Hage har skudt den i Mai 1829 paa Møen og indsendt den til det kgl. Museum.

bemærket et Par Gange, men i Norge og Danmarks nordlige Bilande er den hidtil ikke truffet. Andre Fugles Toner efterligner den, saasnart den hører dem, og den er overhovedet en flittig Sanger.

Dens Næring er, som sagt, Insekter samt disses Larver og Pupper, hvoraf den ikke alene fortærer en stor Mængde, men ogsaa dræber blot af Myrdelyst og lader dem ligge. Den sidder gjerne paa ophøiede Gjenstande eller holder sig stille flagrende i Luften og styrter sig pludseligt ned paa sit Bytte, saasnart den bemærker det.

I første Halvdel af Mai bygger den sin Rede paa lignende Steder som foregaaende Art og af samme Materialier. Hunnen lægger 6—7 grønagtighvide eller blaagrønne Æg, som paa den butte Ende have en uregelmæssig Krands af olivenbrune Pletter.

Æggets Længde og Brede:

23,5mm.	18mm.	undtagelsesvis større.
25,5 »	19 »	

Da den ikke er sky, lader den sig let skyde, og man kan i Nærheden af dens Opholdssted fange den med Springdoner eller Limpinde ved at binde dem paa fritstaaende Stokke, paa hvilke den snart sætter sig for at speide efter Insekter.

Ved at udrydde en utallig Mængde Insekter er den til stor Nytte i de Lande, hvor den forekommer talrigere.

Rødhovedet Tornskade, Lanius rufus, Briss.

Syn. Lanius rutilus, Lath. — L. ruficeps, Bechst.

Artsm. Ved Roden af de store Svingfjer en hvid Plet; Skuldrene hvide eller noget hvidagtige. Gammel Fugl: Rygsiden sort med rødbrun Nakke og Baghoved, Underlivet hvidt. Ung Fugl: De hvide Skuldre sortplettede, Rygsiden med sortagtige og smudsig hvide Maanepletter paa brungraa Grund, Brystet gulagtighvidt, sortplettet.

Afbildn. Tab. VIII, *gl. Han.* — Suppl. Tab. 4, *ung Fugl.*

Længde $7^{1}/_{2}''$, Vingestrækning $12^{1}/_{2}''$.

Den forekommer i alle Dele af det varme og sydligtempererede Europa, men er hertillands ligesaa sjelden som den rosenbrystede Tornskade. En gammel Han blev i Juli 1820 skudt ved Stege paa Møen af E. Hage, som ogsaa havde seet den ved Herlufsholm. Ifølge Apotheker A. Benzons Optegnelser har den ynglet i Omegnen af Nykjøbing paa Falster, hvorfra han har dens Æg. Efter Faber (Ornithol. Not. Pag. 12) forekommer den i det nordlige Tydskland. Paa den skandinaviske Halvø og i de til Danmark hørende nordlige Bilande er den, saavidt vides, aldrig bemærket.

Den er en lige saa bidsk Fugl som sine Slægtninge og er stedse i Strid med de andre Fugle, endog større som Skader, Duer, Skovskader o. s. v., og forfølger dem med Skrig og Bid. I at efterligne andre Fugles Stemme og indblande Brudstykker deraf i sin egen Sang har den en stor Færdighed, og den komponerer deraf en besynderlig, sagte, ikke ubehagelig Kviddren.

Biller, Græshopper, Sommerfugle og alle Slags andre Insekter, som den fanger i Flugten eller paa Jorden, udgjør dens væsenligste Føde; dog plyndrer den undertiden Smaafuglenes Reder eller fanger Ungerne, der nylig have forladt dem.

Dens Rede findes i aabne Skove, Haver og Krat, der grændse til den frie Mark; den bygges især paa unge Træer, bestaaer udvendigt af Pantestængler, fine Rødder og Mos, og er indvendigt udbolstret med Uld og Haar. Heri lægger Hunnen i Midten af Mai 5—6 grønagtigkvide, paa den butte Ende olivenbrunt plettede og forøvrigt med askegraa og brunagtige Punkter bestænkede Æg af 22—22,5$^{mm.}$ Længde og 17—17,5$^{mm.}$ Brede.

Den er ikke saa sky, at det er vanskeligt at komme den paa Skud, og den kan fanges paa samme Maade som foregaaende.

Ved at tilintetgjøre en Mængde skadelige Insekter, som Oldenborrer og deres Larver o. s. v., er den til Nytte.

Almindelig Tornskade, Lanius collurio, L.

Syn. L. spinitorquus, Bechst. — Enneoctonus collurio, Boie.

Dansk: Rødrygget Tornskade, Harpax, Kvabskade, Nimorder, (Lolland og Falster), Hesselskrække. Norsk: Rødrygget Tornskade. Svensk: Törnskata, brunryggad Törnskata.

Artsm. Ryggen rødbrun; Hovedet, Halsryggen og Overgumpen hos Hannen askegraa, hos Hunnen graaagtigt rødbrune, Bugsiden hvid, hos Hannen med et lyserødt Skjær, hos Hunnen med brune Bølgelinier.

Afbildn. Tab. VIII. *gl. Han.* — Suppl. Tab. 4. *ung Fugl.*

Længde 7″, Vingestrækning 11½″.

Ungerne ligne Hunnen. Varieteter synes at forekomme sjeldent. Bonnez skød i Sommeren 1850 i Katholm Skov to renhvide, parrede Fugle af denne Art med gult Næb, og, hvad der er usædvanligt hos Albinos, med gul Iris. Det ene Exemplar blev indlemmet i Forf.'s Samling.

Denne her i Landet almindeligste Art ankommer i første Halvdel af Mai, stundom lidt senere, og forlader os sidst i August, senest i Begyndelsen af September. De gamle, udfarvede Hanner vise sig gjerne først; umiddelbart efter Hunnernes Ankomst begynder Redebygningen. Denne Art forekommer mest ved levende Markhegn og lave Krat, hvor der gives mange Tornebuske, fra hvis Top eller lavere fremstaaende Sidegrene den lurer paa sit Rov og lader sin med laante Toner blandede, sagte Sang høre. I det sydlige Sverrig og paa Gottland er denne Art almindelig; med Undtagelse af Dalarne forekommer den derimod kun sparsomt i Mellem- og Nordsverrig. I Norge er den fortrinsvis indskrænket til de lavere Egne af Christiania Stift; den overskrider neppe Fjeldryggen og er langs Vestkysten kun truffet enkelte Gange. Paa Færøerne og Island vides den ikke bemærket. I Ringsted-Egnen er den meget sjelden. Bølling har der kun truffet den ved Valsølillegaard.

Ligesom begge de foregaaende Arter nærer den sig fornemmelig af Insekter; dog er den, uagtet sin ringe Størrelse, mere rovgjerrig og grusom end hine, og den røver ikke blot unge Fugle, men ogsaa de gamle, som den kan overkomme. Forf. har oftere seet den dræbe og bortslæbe Ungerne af mindre Fugles Reder og udtømme Æggene. Med sine Slægtninge har den den besynderlige Skik tilfælles at spidde alt, hvad den fanger, paa en Torn eller en spids Gren og derefter at afrive og fortære det som af en Gaffel. Saaledes samler den sig endogsaa hele Maaltider og fortærer disse Forraad paa éngang, saasnart den føler Hunger.

Den norske Zoolog Rob. Collett har i Fyen seet den fortære Mus, som den havde spiddet paa en Slaaentorn. Paa «Hahnenkamm» i Franken har man det Sagn, at det var denne Fugl, der bragte Jøderne de Tjørnekviste, af hvilke Christi Tornekrone blev flettet; af denne Grund bliver Fuglen ivrigt forfulgt af Drengene. (Jäckel, Isis, 1848. S. 25).

Reden finder man oftest i Markhegn og lave Krat, i Tornebuske o. s. v., sjeldnere i unge Naaletræer. Den er forholdsvis stor og bestaaer udvendigt af grove, tørre Plantestængler, Rødder og Mos, indvendigt af Haar og Uld eller blot fint Græs. De 5 (sjeldnere 6) Æg*) ere hvidagtige, lidt rød- eller gulladne eller graa og bestrøede med olivenbrune Pletter og askegraa Punkter, der paa den butte Ende ofte flyde sammen i en Krands; forøvrigt variere de meget baade i Farve og Størrelse. Gjennemsnitslængden kan ansættes til 25mm. Breden til 20mm. Hunnen ruger alene, men Hannen spidder hendes Føde i Nærheden af Reden, hvor hun selv maa tage den.

Den skydes og fanges som begge de foregaaende Arter og gavner i Naturens Husholdning paa samme Maade som disse.

---

*) Justitsraad Erichsen fandt Reden med 7 Æg i et lille Krat ved Konstantia paa Strandveien v. Kjøbenhavn (31te Mai 1854). Fischer angiver at have gjort et lignende Fund, hvor Æggenes Bundfarve var næsten renhvid.

Drosselslægten, *Turdus, L.*

Næbet middellangt, skarptkantet, næsten lige; fortil noget sammentrykt; Overnæbet noget nedadbøiet i Spidsen og forsynet med en Tand paa hver Side; Næbets Rod, især Mundvigene, besat med spredte Børster. Næseborene paa Siderne af Næbet, ægformige, halvt lukkede af en nøgen Hud. Fødderne middelstore, temmelig stærke; Tarsen længere end Mellemtaaen; Ydertaaen ved Roden sammenvoxet med Mellemtaaen; Kløerne anseelige, men kun lidt krumme, den bageste temmelig stor. Vingerne middellange, 2den eller 3die og 4de Svingfjer længst, 1ste meget kort. Styrefjerene tilspidsede, Halen temmelig lang.

Droslerne ere middelstore Sangfugle, der om Vinteren ernære sig af Bær, om Sommeren af Orme og Insekter; de bygge i Almindelighed temmelig kunstige Reder, lægge 4—7 lyst blaagrønne eller grønliggraa, sædvanligvis plettede Æg og yngle som oftest to Gange om Aaret, men fælde kun én Gang. De fleste Arter leve selskabeligt, have næsten éns Lokkestemme og holde i Regelen Fred med deres Slægtninge. Om Efteraaret streife de vidt omkring, og de fleste af dem drage til sydligere Egne, snart enkeltvis eller familievis, snart i større Flokke. De synge alle, men Sangdrosselen og Misteldrosselen overgaae dog alle de øvrige i Henseende til Tonernes Fylde og Skjønhed.

Misteldrossel, Turdus viscivorus, L.

Dansk: Simmersnarre, Misteldrossel, dobbelt Kramsfugl, Snarrer, stor Snarrer, dobbelt Snarrer, hvid Snarrer, Snarredrossel, Stordrossel. Norsk: Duetrost, Dobbeltrost. Svensk: Dubbeltrast, Misteltrast.

Artsm. Rygsiden lyst olivengraa; de nederste Vingedækfjer og Spidsen af de tre ydre Styrefjers Inderfane hvide; Bugsiden gulagtig hvid, Struben med spidse, Brystet med ovale eller nyreformige, brunsorte Pletter.

Afbildn. Tab. XVI. *gl. Han.*

Længde 12″, Vingestrækning 19″, Halen 4—4½″, hvoraf de 2″ naae udenfor de sammenlagte Vinger.

Hunnen er lidt mindre, dens Farver lidt blegere og mindre rene; Ungerne have før den første Fælding i August et mere broget Udseende, da Rygsidens Fjer have dels rustgule, dels sortebrune Streger eller Pletter. Der gives ganske hvide, bleggraa og hvidplettede Varieteter.

Denne største indenlandske Drossel forekommer hertillands i stor Mængde ved det almindelige Drosseltræk om Efteraaret i September og Oktober og om Foraaret sidst i Februar eller først i Marts; den kommer som oftest førend Sangdrosselen og Vindrosselen, og navnlig gjælder dette om de Individer, der forblive her om Sommeren og findes ynglende i flere af vore Skove, f. Ex. paa Jyllands Østkyst; ved Jægersborg og flere andre Steder i Sjælland har den tidligere ynglet temmelig almindeligt, skjøndt ingenlunde saa talrigt som Sangdrosselen eller endog som Solsorten; i de senere Aar skal den ikke være fundet ynglende paa de nævnte Steder, hvorimod Apoth. Benzon har faaet dens Æg fra Dyrehaven, Søllerød og Frederiksdal. Fencker fandt den talrigt ynglende i Skovene ved Hald ved Viborg (1868). Paa Bornholm vides den ikke at være bemærket, og Fencker har aldrig truffet den i Randersegnen. I Sverrig træffes den om Sommeren i de store Skove i Landets nordlige og mellemste Egne; i Skaane synes den ikke at opholde sig om Sommeren. Sædvanligvis bliver den Vinteren over, selv om denne er stræng, og holder sig da familievis i Skovene, enten i Selskab med Sjaggeren (T. pilaris) eller uden Samkvem med andre Fugle. I Norge forekommer den især i Landets lavere, sydøstlige Dele, hvor den yngler almindeligt og ofte overvintrer. I Landets nordlige Egne er den sjelden, og langs Vestkysten træffes den kun sporadisk. Paa Færøerne og i vore andre nordlige Bilande forekommer den ikke.

Den foretrækker Naaleskove for Løvskove og opholder

sig gjerne i bakkede Skovkanter, helst med enkelte gamle Ege, hvorfra den flyver ud paa Markerne for at samle Føde. Misteldrosselen er sky, mistroisk, klog og urolig. Den varsler Rovfugles og andre Rovdyrs Nærhed og forfølger dem med et høit, skjærende Skrig. Hannen har en fortræffelig, høi, noget melancholsk Sang, der bestaaer af fem til sex korte Stropher, som vel kun ere lidt forskjellige, men sammensatte af fyldige Fløitetoner og i korte Pauser følge paa hverandre. Denne Sang lader den i Regelen høre fra den øverste Spids af et høit Træ, især ved Morgengry og i Aftendæmringen.

Regnorme og Insektlarver, hvilke sidste den samler under det nedfaldne Løv og i Græsset, ere dens kjæreste Føde. Den fortærer ogsaa alle Slags Biller, Græshopper, smaa Snegle o. s. v. Naar Jorden er bedækket med Sne, søger den aabne Kilder, ellers færdes den mest paa skovkrandsede Enge. Om Efteraaret, naar der indtræffer stærk Nattefrost, og naar anden Føde mangler, nærer den sig af Rønnebær, Mistelbær, Enebær o. s. v.

Dens Rede finder man oftere paa Naaletræer end paa Løvtræer, sjeldent lavere end 8 Fod fra Jorden, ofte i en Høide af 20—30 Fod. Naar Reden bygges paa Løvtræer, anlægges den i Regelen enten tæt ind til Stammen, i Kløften af eller ovenpaa meget tykke, vandrette Grene. Grundlaget bestaaer af Riskviste og seige Plantestængler, blandede med Lav; derpaa følger Mos, fine Rødder og tørre Græsblade. Hunnen lægger i sidste Halvdel af Mai 4—5 graaagtigt hvide Æg med violette og rødbrune Punkter og Pletter, der ere størst paa den butte Ende. Æggene ruges i 16—17 Dage, og Hannen afløser Hunnen i Middagstimerne.

Æggets Længde og Brede:

28,5 mm.	22,5 mm.
30 »	24,5 »

Den yngler som oftest to Gange om Aaret.

Da den, som sagt, er meget sky og vanskelig at komme

paa Skud, maa man enten nærme sig skjult eller stille sig paa Anstand ved dens Yndlingstræer. I Doner gaaer den kun, naar Frost og Sne tvinger den haardt. Den er ligesom Solsorten og Sangdrosselen en slem Gjæst i Kirsebærtræerne, naar Frugten er moden; men da den netop paa samme Tid fælder, er den lettere end nogensinde ellers at skyde.

Kjødet, især de Unges, er meget velsmagende. Den udrydder mange skadelige Insekter og opliver Skovene ved sin skjønne Sang.

Sjagger*), Turdus pilaris, L.

Dansk: Almindelig Kramsfugl, Skagger (Sydsjælland), Sjagger. Norsk: Graatrost, Fjeldtrost. Svensk: Björktrast, Björkdrossel, Snöskata, Berkedrösla (Skaane). Færøisk: Ouinsheàni (M.), Oðinshani (H.)**).

Artsm. Hoved og Overgump askegraa; Ryggen mørk kastaniebrun; de underste Vingedækfjer hvide; Halen sort, den yderste Styrefjer med en hvidagtig Rand.

Afbildn. Tab. XVI. *gl. Han.*

Længde $10^1/_2$—11″, Vingestrækning $17^1/_2$″; Halen $4^1/_4$″.

Hunnens Forhals er blegere rustgul, og de brunsorte Pletter ere færre, mindre og smallere; Overryggens og Skuldrenes kastaniebrune Farve er mindre ren og af mindre Omfang end hos Hannen, og de graa Partier paa Hovedet og Overgumpen ere lysere. Siderne ere mindre rødgule, næsten hvide med ubetydelige Pletter.

Hannens Sommerdragt afviger ifølge Nilsson derved, at Ryggen og Skuldrene ere sorte med rustbrune Fjerkanter paa Skulderfjerene, og at nogle af Vingedækfjerene desuden have askegraa Spidskanter.

---

*) Navnet hidrører fra dens Lokkestemme, der lyder som «Tschak, Tschak, Tschak».

**) Det forekommer Udgiveren noget tvivlsomt, om man virkeligt tør antage, at Færingerne have et Navn for denne Fugl, der kun er truffen nogle faa Gange paa deres Øer.

Der gives hvide, hvidbrogede og andre Varieteter; i Sekretær Friis's Samling findes saaledes en lysegraa, med rødbrune Skuldre og rødbruntplettet Bryst, skudt i Søndermarken. Forf. eiede et Exemplar, som var fanget paa Nørrebro og som var næsten ganske sort paa Brystet og Bugen*).

Den ankommer Efteraar og Vinter nordfra til Danmark, mest i store Flokke, og ansees hertillands som et Forbud paa stræng Vinter. Største Delen drager videre; de her forblivende streife omkring og søge deres Føde, som paa denne Aarstid bestaaer af Hyben, Tjørnebær, Rønnebær o. s. v. Mod Vaarens Komme drage de, som have overvintret her, atter mod Nord, men erstattes af de fra sydligere Lande tilbagevendende Skarer. Ofte forblive de saaledes her, alt efter Foraarets Beskaffenhed, til langt ind i Mai. Paa Bornholm er den hidtil ikke bleven bemærket. Sjaggerens egenlige Hjem om Sommeren er Nordens Løvskove, lige op til Polarlandene. Paa den skandinaviske Halvø er den almindeligt udbredt og den hyppigste af alle Drosselarterne; navnlig forekommer den overordenlig talrigt i Mellemsverrig og langs Norges Vestkyst helt op til den russiske Grændse. I Slutningen af November 1865 blev, ifølge Sysselmand Müllers Optegnelser, et Individ af denne Art skudt paa Færøerne i en Flok Drosler, i hvilken der ogsaa fandtes T. merula. Foruden dette Tilfælde kjendes kun et Par Exempler paa dens Forekomst paa disse Øer. Paa Island er den skudt i 1823 (Faber, Ueb. d. Leb. d. hochnord. Vög. S. 52), men fra Grønland haves ingen Iagttagelser om dens Forekomst.

Hvor en Skare har valgt sin Yngleplads, findes Reder paa næsten hvert Træ, ofte endog 4—5 paa ét og samme. De ere sky og forsigtige, muntre og urolige Fugle, der ere

---

*) De i »Danmarks Fugle« omtalte Exemplarer, ét gulbrunt og ét toppet, i det daværende Kongl. Museum, ere begge Varieteter af T. musicus. Udg.

yndede af de andre Drosler, som følge deres Lokkestemme. Denne lyder raskt og høit, naar det gjælder at drage videre, men skarpt og fint, naar Fuglen kalder paa sine Lige. Dens egenlige Sang er mindre behagelig, idet den ofte afbrydes af skvaldrende Toner.

Sjaggeren tager samme Føde som forrige Art, men holder sig om Vinteren mere til forskjellige Slags Bær.

I de nordlige Lande er enhver lille Birkeskov fuld af ynglende Sjaggere. Reden staaer snart høit, snart lavt og har Lighed med Solsortens. Æggene, sædvanligvis 5—6, ligne ogsaa dennes, men de ere mindre, og Pletterne ere mere rødbrune; Grundfarven er søgrøn eller blegt spanskgrøn.

Æggets Længde og Brede:

27 mm.	20 mm.
31 »	22,5 »
32 »	21,5 »

I Aaret 1820 skal den (Kbhvns. Literatur, Kunst- og Theaterblad, 1824. Pag. 196) være fundet ynglende i Rugaards Skov i Fyen*), og Apoth. Mechlenburg fik dens Æg fra Omegnen af Flensborg.

Vil man skyde den, maa man liste sig til den eller stille sig i Baghold, hvor der gives Rønnebærtræer, som den besøger. Om Efteraaret fanges den ligesom andre Drosselarter i Doner med Rønnebær; men denne Fangst lykkes ikke ret, før Kulden tvinger den.

Kjødet er meget velsmagende og ansees for at være det bedste af alle Droslers. Der gives Egne, især i Tydskland, hvor man fanger dem i utrolig Mængde; saaledes skal Danzig med Omegn alene konsumere henimod 60,000 Par om Aaret. De gjøre Nytte ved at udrydde en Mængde Larver og Insekter.

---

*) Denne Angivelse kan dog neppe gjøre Fordring paa ubetinget Tillid. Udg.

Sangdrossel, Turdus musicus, L.

Dansk: Bogdrossel, Kramsfugl, Graadrossel. Norsk: Maaltrost, Natvuku (Werdal). Svensk: Sångtrast, Taltrast, Nordisk Näktergal, Klädra, Fjällstare, Waka, Nattvaka (Wermland), Kramsfogel, Gäddtrast, Klera (Smaaland), Kramsful (Skaane).

Artsm. Rygsiden olivengraabrun; Bugsiden gulagtighvid med trekantede og ovale sortebrune Pletter; de underste Vingedækfjer blegt rustgule, de overste med rustgule Spidspletter; Halen ensfarvet.

Afbildn. Tab. XVI. *gl. Han.*

Længde indtil 9″, Vingestrækning 14½″, Halen 3⅙″. Hunnen af samme Farve og Tegning som Hannen.

Albinos forekomme ikke sjeldent; i det zoologiske Museum findes opstillet en brungul og en toppet Varietet, den sidste fra Brunsbüttel, den forste uden Lokalitet, men ligesom den toppede hidrorende fra Wøldikes Samling.

Sangdrosselen er her i Landet den almindeligste Art af Slægten og tillige den bedste Sanger. Med Undtagelse af det hoie Nord forekommer og yngler den næsten over hele Europa. Paa den skandinaviske Halvø er den almindelig op til Polarcirkelen, men Nord for denne træffes den sjeldent; langs Norges Vestkyst optræder den sparsommere og paa flere Steder kun i Træktiderne. Fra Færoerne, Island og Grønland haves ingen Beretning om dens Forekomst. Som Trækfugl kommer den her til Landet i Marts eller April, noget for Vindrosselen, og forlader os i September eller Oktober; kun enkelte Individer forblive hos os i milde Vintere. I Udkanten af større Skove, hvor der gives megen Opvæxt af unge Træer, i Krat og i gamle levende Hegn, især med Vand i Nærheden, opholder den sig om Sommeren og yngler. Fra Toppen af hoie Træer lyder dens muntre, afvexlende, melodiske Sang, som vedvarer fra Marts til langt hen i Sommeren og navnlig høres om Aftenen og i Morgenstunden og i de nordlige Landes lyse Nætter. Sangdrosselen er en livlig og sky Fugl, der er

mindre selskabelig end de fleste andre Arter af denne Slægt.

Om Foraaret og Sommeren fortærer den Regnorme, Insektlarver, krybende Insekter og smaa nøgne Snegle; forøvrigt lever den ogsaa af adskillige Slags Frugter som Kirsebær, Ribs, Rønnebær o. s. v.

Paa de ovenfor angivne Opholdssteder bygger den sin Rede i Træer og Buske, som oftest i ringe Høide fra Jorden, dog sjeldent saa lavt som Solsorten*). Materialierne bestaae udvendigt af tørre Kviste, Græsstraa og Mos, hvorimod den indvendige, halvkugleformige Fordybning er en glat og fast Masse, som bestaaer af trøsket Træsmulder, blandet med vaad Jord og Ler, saaledes at Reden bliver ganske haard og fast. De 4—6 blaagrønne eller blegt spanskgrønne, temmelig glindsende, med smaa sorte Pletter og Punkter bestrøede Æg ruges i 16 Dage; det første Kuld er i Almindelighed flyvefærdigt i Begyndelsen af Mai, og kort derpaa træffes der Foranstaltninger til den nye Æglægning.

Æggets Længde og Brede:

25,5mm.	20mm.
30,5 »	23 »

I Træktiden er Sangdrosselen temmelig sky og vanskelig at skyde, hvilket derimod mindre er Tilfældet i Yngletiden. Den fanges hyppigst om Efteraaret i Doner med Rønnebær eller i Mangel deraf med Hyldebær. Om Foraaret fanger man den bedst i Løbedoner paa Jorden mellem Buske og Hække, hvor den pleier at opholde sig.

Om Efteraaret er dens Kjød lækkert. Da den fortærer mange skadelige Insekter og nøgne Snegle, er den en nyttig Fugl.

---

*) Undtagelsesvis vælger den andre Steder til Redebygning; saaledes meddeler Fischer, at et Par Sangdrosler i Foraaret 1872 byggede deres Rede paa Træværket i et i Birkelse Have opført Lysthus, saaledes at Straataget ragede en hel Alen ud over den.

Vindrossel, Turdus iliacus, L.

Dansk: Røddrossel, Vindrossel, Skaaning. Norsk: Rødvingetrost, Natvake (Faber*). Svensk: Rödvingetrast, Rödvinge. Færøisk: Ouinsheâni (M.), Oðinshani (H.), Ovus Hani (ifølge Faber). Islandsk; Skógar-Pröstr.

Artsm. Rygsiden olivenbrun med en graaagtig Tone paa Overgumpen Forhalsen tegnet med sortagtige, Brystet og Siderne med graabrune, langsgaaende Pletter; paa Siderne af Halsen en gulagtig Plet; over Øiet en hvidgul Stribe; Vingernes underste Dækfjer samt Siderne rustrøde.

Afbildn. Tab. XVI. *gl. Han.*

Længde 8¼″, Vingestrækning 14½″, Halen 3″.

Hos Hunnen er Striben over Øiet smallere, Struben uplettet, Bugsiden lysere og den rustrøde Farve mattere; forøvrigt ere Kjønnene vanskelige at adskille ved ydre Mærker. En renhvid Varietet (Han) fra Raahauge paa Lolland findes opstillet i det zoologiske Museum.

Vindrosselen er den mindste indenlandske Art af denne Slægt. I Oktober og November kommer den i stor Mængde hertil fra sine Ynglepladser i det høiere Nordens Skove; de fleste drage videre, men enkelte Individer, stundom enkelte Flokke, forblive her Vinteren over; i Vinteren 1848 traf Forf. enkelte Vindrosler i Jylland, men han antog dem for at være saarede Individer, der ikke havde følt sig stærke nok til at reise videre**). Den 29de December 1853 traf han derimod en stor Mængde Vindrosler i Selskab med T. pilaris og T. merula i Søndermarken ved Frederiksberg;

---

*) Ueb. das Leb. d. hochnord. Vögel p. 321. B; Angivelsen beroer dog muligvis paa en Forvexling med foregaaende Art.

**) Ved Skud, Løsrivelse af Doner, Rovfugles Angreb o. s. v. erholde mange Trækfugle, især de saa efterstræbte Drosler, Beskadigelser, hvoraf de forsaavidt helbredes, at de vel kunne leve og friste et kummerligt Liv paa selve Stedet, uden dog at kunne følge deres Kammerater videre; mange af disse Individer omkomme om Vinteren.

samme Vinter forekom der mange Vindrosler ved Slagelse, ligeledes sammen med T. pilaris. I Februar 1859 bleve flere Exemplarer skudte i Omegnen af Kjøbenhavn. Foraarstrækket varer 2—3 Uger. Paa Bornholm er denne Art hidtil ikke bemærket. I Slutningen af Marts, undertiden lidt senere, alt efter Veirligets Beskaffenhed, seer man dem her igjen paa Gjennemreisen til Hjemmet. Paa den skandinaviske Halvø er den almindelig næsten overalt, dog talrigst i de nordlige Dele lige op til den russiske Grændse; den foretrækker det subalpinske Gebet for Lavlandet og findes almindeligt ynglende paa Fjeldene fra Granregionens øvre Dele til op i Birkebæltet. Foraar og Efteraar kommer den flokkevis til Lavlandet, hvor den hist og her ved de sydlige og vestlige Kyster overvintrer enkeltvis. Til Færøerne kommer den hvert Aar flokkevis i April og Mai, men trækker hurtigt bort igjen. Om Efteraaret i September kommer den atter tilbage. Kun en enkelt Gang vides den at have ynglet der, idet Sysselmand Müller den 14de Juli 1869 fandt dens Rede med 4 Æg i sin Have ved Thorshavn. Reden var anbragt paa Jorden. Til Island kommer den, ifølge Faber, i Slutningen af Marts, undertiden stærkt forkommet af Kulde; den tager da sin Tilflugt til Husene eller de varme Kilder. Endnu i November har Faber truffet den paa Island, hvor han fandt dens Rede med Æg midt i Juni. I Grønland er den kun bemærket som en tilfældig Gjæst. Naar Vindroslerne om Foraaret ikke ere beskjæftigede med at opsøge Næringsmidler, sidde de ofte i store Selskaber paa større Træer og opføre deres Koncerter, som bestaae af en Række sagte, kviddrende og pibende Toner. I deres egenlige Hjem længere Nord paa skal deres Sang imidlertid ikke give Sangdrosselens meget efter. De ere selskabelige Fugle, der, naar de ikke kunne finde deres Lige, blande sig med Snarre- og Sangdrosler; de holde Fred med hverandre og vise sig ængstelige, naar en Flok er bleven adskilt.

Deres Næring er ganske den samme som Sangdrosselens.

Reden findes som oftest i tætte Birkebuske, Elle- og andet Krat og er bygget paa samme Maade som Sangdrosselens. Vindrosselens 5—6 Æg ere blegere end dennes, lyst blaagrønne med rødbrune Pletter.

Æggets Længde og Brede:

25,5 mm.	18,5 mm.
29 »	20,5 »

Den yngler 2 Gange om Aaret.

Ligesom de fleste andre Drosler er den temmelig sky og vanskelig at komme paa Skud. Desto lettere fanges den om Efteraaret i Doner med Rønnebær, især naar man tillige holder en Lokkefugl, helst af dens egen Art. I koldt Veir og om Formiddagen lykkes Fangsten bedst. Om Foraaret kan man fange den i Løbedoner uden Lokkemad. Da den trækker flokkevis, falder den undertiden i Mængde i Donerne.

Dens Kjød er om Efteraaret fedt og velsmagende. Den udrydder mange skadelige Insekter, især Larver.

Sortstrubet Drossel, Turdus atrigularis, Natt.

Syn. *Turdus Bechsteinii, Naum.* — *Merula atrogularis, Bon.*

Artsm. Rygsiden olivengraa; Bugen hvid med enkelte brune Pletter; Forhalsen hos Hannen sort, hos Hunnen gulagtig hvid med mørkebrune Pletter. De underste Vingedækfjer lyst okkergule.

Afbildn. Tab. XVII. *gl. Han.*

Længde 10″, Vingestrækning 17″, Halen 4½″.

I Henseende til Størrelsen staaer denne, i Europa kun tilfældigt forekommende Art, imellem Sang- og Snarredrosselen, medens den i mange andre Henseender mere ligner den sidste og især Ringdrosselen.

I det nordlige Tydskland er den enkelte Gange bleven

bemærket i det almindelige Drosseltræk*), og at man der har erholdt flere ganske unge Fugle, taler for, at disse maae være udrugede i en eller anden nær tilgrændsende Egn. Her i Landet vidstes den indtil for faa Aar siden kun én Gang skudt, nemlig en Hun (?) i 1822 i Herlufmagle af Pastor Appeldorn, der sendte den til Prof. Melchior paa Herlufsholm, som atter forærede den til det Kongl. Museum, hvor den endnu findes. Hr. Frees Hornemann vil have seet et Exemplar den 25de Februar og den 9de Marts 1860 i sin Have i Hjørring, hvor den opsamlede Brødkrummer. Han var den paa 10 Alen nær og forsikkrer, at Forvexling var umulig; den blev dog ikke skudt (Reinh.).

I Naturhistorisk Tidsskr. 3. Række, 8. Bd., p. 451—479 publicerede Fischer i 1873 sin «Anden Fortsættelse af Iagttagelser over Danmarks Fugle» og meddeler deri (p. 455) Fangsten af den «rødhalsede Drossel», *Turdus ruficollis Pall.*, der angives som fanget i en Done i Feldborg-Plantage ved Viborg i Begyndelsen af November 1872; Kapt. Schmidt var den Første, der bemærkede Fuglen, som opholdt sig i Plantagen sammen med 4 andre Individer. Gjennem Adj. Feddersen modtog Fischer Skindet af det fangede Exemplar, som nu opbevares udstoppet i hans Samling. Fischer bestemte Fuglen som en ung Han af *Turdus ruficollis* i første Efteraarsdragt, men denne Angivelse mødte bestemt Indsigelse fra Prof. Reinhardt i «Nogle Bemærkninger i Anledning af den i Novbr. 1872 ved Viborg fangede Drossel» (Vidensk. Meddelelser fra den naturhistoriske Forening i Kjøbenhavn 1873 p. 162—88). Reinhardt hævder, at det omhandlede Individ er en ung *T. atrigularis* og benægter Gyldigheden af Kjønsbestemmelsen. Spørgsmaalet kan vel neppe siges at være afgjort med Sikkerhed,

*) I det zoologiske Museum findes en ung Han fra Brunsbüttel (17de Oktober 1837, Wøldike).

om det end synes, at Reinhardts Bestemmelse er den rette*).

Den sortstrubede Drossels egenlige Hjem er det vestlige Siberien og fra Himalayas sydlige Affald mod Vest indtil Kaukasien, hvorfra den undertiden forflyver sig til Mellem-Europa; den er saaledes truffen i Gallizien, Ungarn, Tydskland, Italien, Belgien og England (Reinh.). Den rødhalsede Drossel er udbredt over Øst-Siberien fra Baikal-Søen af over Amurlandet, det nordlige China og Himalaya-Bjergenes sydlige Affald i Nepal og Botan og over Afghanistan.

Om den sortstrubede Drossels Forplantning vides, saavidt Udgiveren bekjendt, intet Sikkert.

Ringdrossel, Turdus torquatus, L.

Syn. Merula torquata, Briss. — Thoracocincla torquata, Reich.

Dansk: Ringdrossel, Maanedrossel, Skjolddrossel, Norsk; Ringtrost. Svensk: Ringtrast, Ringdrossel.

Artsm. Mat- eller brunagtig sort, med hvidgraa Fjerrande og en stor halvmaaneformig, hvid eller hvidgraa Plet paa Forbrystet.

Afbildn. Tab. XVI. *gl. Han.* — Suppl. Tab. 6, *gl. Hun.*

Længde 11", Vingestrækning 17".

Ungerne før den første Fælding: sortagtige med rustgule Pletter og Striber, uden Spor af Brystskjold.

Den hvide Plet varierer meget i Størrelse og Form.

I Danmark forekommer Ringdrosselen fornemmelig paa sit Træk fra det nordlige Skandinavien — som er dens Sommeropholdssted og egenlige Hjem — til sydligere Egne,

*) Da det vil have Interesse at erholde en Afbildning af det paagjældende Individ, og da dets Eier, nuværende Kultusminister Fischer, har havt den Velvillie at tilbyde mig Fuglen i dette Øiemed, vil den blive afbildet paa en af de ved Værkets Slutning udkommende nye Tavler. Udg.

og naar den derfra om Foraaret atter vender tilbage til sine Ynglepladser. Foraarstrækket begynder i Marts eller April og varer til henimod Slutningen af Mai. I Jylland forekommer den langt talrigere end paa Øerne. Efteraarstrækket finder almindeligvis Sted i Oktober, men varer dog undertiden til ind i November. I Norge og Sverrig lever den om Sommeren i de sydlige og østlige Dele kun i Fjeldegnene, hvor den yngler i Birkeregionen og kun undtagelsesvis træffes i det subalpinske Gebet. Langs Norges Vestkyst yngler den, ligesom nordenfjelds, i enhver Høide over Havet og forekommer især talrigt paa Øerne indenfor Polarcirkelen; paa Lofoten yngler den inde i de om Sommeren ubeboede Fiskerhytter. Ved Christiania er den en sjelden Gang truffen overvintrende. Hos os er den sky og forsigtig, men saaledes er den ikke i sit Hjem, hvor den ofte i Nærheden af menneskelige Boliger lader høre sin melancholske, pibende Sang, der har Lighed med Solsortens. Paa Bornholm er den hidtil ikke truffen, og i vore nordiske Bilande vides den heller ikke at være bemærket.

Næringen er som de andre Droslers.

Den yngler, som sagt, i det høie Nord, men ogsaa paa «Riesengebirge» og de tydske Alper, oppe ved Sneregionen, sjeldent i det øvrige Tydskland. Teilmann anfører, at den er funden ynglende ved Aabenraa, og Dyrlæge Grill har meddelt Udgiveren, at Skovrider Clausen den 3die Mai 1868 fandt den ynglende tæt ved sin Bolig paa Øland i Limfjorden. Reden, som indeholdt tre Æg, var bygget af samme Stoffer som Solsortens, men ikke saa fast, og med Egeløv som Bundmateriale; den var anbragt i en mindre Gran syv Alen fra Jorden. Reden staaer sædvanligvis tæt ved Jorden i Lyngen eller i de tætte Grene af forkrøblede Enebærbuske. De 4—6 Æg ere lysegrønne, tegnede med rødbrune Pletter og Punkter.

Æggets Længde og Brede:

28 mm.	21 mm.
33 »	23,5 »

Ringdrosselen fanges som de andre Drosler i Doner med Ronnebær. Den er undertiden sky og urolig, men dog som oftest lettere at komme paa Skud end nogen af vore andre Drosselarter. Hannen er mere sky end Hunnen.

Kjødet er en fortræffelig Spise, og Ringdrosselen gavner tillige, som hele denne Slægt, ved Udryddelsen af skadelige Insekter og deres Yngel.

Sortdrossel, Turdus merula, L.

Syn. Merula nigra, Boie. — Merula vulgaris, Leach.

Dansk: Sortdrossel, Selsort, Solsort Norsk: Solsort, Sorttrost. Svensk: Koltrast, Solsvärta (Skaane). Færøisk: Roukur (M.), Hrókur (H.).

Artsm. Hannen sort med gult Næb og gule Øiekredse; Hunnen sortbrun med lysere Strube.

Afbildn. Tab. XVI. *gl. Han.* — Suppl. Tab. 6, *gl. Hun.*

Længde 10—10½″, Vingestrækning 16½—17″, Halen 4½″.

Ungerne før første Fælding ere mørkebrune med rustfarvede Fjerskafter paa Hovedet, Halsen og Overryggen og med brunagtig, undertiden mere rustgul Underside, der paa Strubens og Brystets Sider har sortagtige Rande foran paa Fjerene.

Der gives hvide, gulhvide, hvidbrogede, graa og rustgule Varieteter.

Solsorten beboer vore Løv- og Naaleskove, især medens disse endnu ere yngre og have megen Underskov; den opholder sig helst, hvor der er Vand i Nærheden eller fugtig Jordbund. Den er dels Stand-, dels Strøg-, dels Trækfugl; enkelte af de Gamle forblive her Vinteren over, men Ungerne drage i Almindelighed sydligere i Oktober med det almindelige Drosseltræk og vende tilbage i Marts.

Paa den skandinaviske Halvø forekommer den især hyppigt i de sydlige og mellemste Kystegne. Endnu i Trondhjems Stift yngler den almindeligt; indenfor Polarcirkelen er den vel funden ynglende, men den er dog sjelden der. Enkelte Individer overvintre hvert Aar langs Kysten helt op til Trondhjemsfjorden. Den træffes undertiden paa Færøerne*), men ikke saa hyppigt som *T. iliacus*. Fra Island, hvor den undertiden, om end sjeldent, forekommer paa Trækket, modtog Forf. i Efteraaret 1853 en gammel Hun. Faber anfører den som skudt der i 1823, og ifølge Prof. Reinhardts Meddelelse er den ligeledes skudt der i 1860 af en Englænder.

I sin Adfærd viser den stor Livlighed og er ualmindeligt sky og klog; den er saa forsigtig, at den sjeldent lader sig see og ikke let lader sig hilde i Snarer. Naar den mærker Fare, giver den et skingrende Skrig fra sig, hvorved den ofte bortskræmmer Vildtet for Jægeren, men ogsaa nu og da underretter ham om Rovdyrs Nærhed. Bliver den pludseligt opjaget, udstøder den et raskt, høitlydende Skrig. Den er ufredelig og nidsk mod andre Fugle, selv mod sine Slægtninge. Dens fløitende Sang bidrager meget til Skovenes Oplivelse i det tidligste Foraar.

Næringen bestaaer om Foraaret og Sommeren af Insekter, Larver, Pupper og smaa Snegle, senere af forskjellige Slags Frugter, som Rønnebær, Enebær, Vrietornbær og Hyldebær, samt Slaaen, Hyben og Kirsebær. Naar Ungerne ere voxne, anrette Solsorterne en Del Skade i Haverne ved at fortære Frugter. Om Vinteren maae de, der forblive her, ofte kummerligt ernære sig ved aabne Kilder af de deri værende Vandinsekter; de æde da ogsaa raadne Æbler o. s. v.

---

*) Ifølge Sysselmand Müllers Mening gjælde Pastor Holms Angivelser om Forekomsten af *Pyrrhocorax graculus* paa Færøerne (»Ornithol. Bidrag til Færøernes Favna.« Naturh. Tidsskr. 2. R. 2 Bd, p. 509) kun om Turdus merula. Da Holm kun støtter sin Beretning paa Andres Meddelelser, er Forvexlingen ikke saa uforklarlig.

Den yngler to Gange aarligt, første Gang i Slutningen af April, anden Gang i Slutningen af Juli. Reden staaer i Regelen temmelig skjult og ikke synderlig høit fra Jorden, ofte ganske lavt over, ja endog umiddelbart paa samme; den findes oftest paa Trægrene og i Buske eller i aabne Huller i Stammerne. Forf. har endog engang fundet den dybt nede i en forfalden Iskjælder med Aabninger i Taget, ved Siden af Gjærdesmuttens og Rødkjælkens Reder. Den er temmelig stor og dyb, skaalformig, udvendigt bygget af fine Kviste og Jordmos, som indadtil er sammenføiet med Ler og anden fed Jord; inderst er den udforet med Græsblade og fine Rødder. Æggene, 4—5 (sjeldent 3 eller 6), ere af en bleg- eller graagrøn Farve med matte rustbrune Pletter, Streger og Punkter.

Æggets Længde og Brede:

29,5 mm	20 mm.
33,5 »	24,5 »

Han og Hun forblive sammen ogsaa udenfor Yngletiden. I Vendsyssel, baade paa Vestkysten og Østkysten, yngler den langt hyppigere end paa Sjælland.

Om Efteraaret fanges den i Doner med Rønnebær, som de andre Kramsfugle; den er vanskeligere at komme paa Skud end nogen af disse.

Anm. Paa Museet i Lund findes et Exemplar af *Turdus lunulatus, Lath. (T. varius, Vig. & Horsf.)*, som Baron Gyllenkrok, der har skjænket sin betydelige Fuglesamling til dette Museum, har kjøbt af Naturaliehandler Brandt i Hamborg, og som har Paategningen: «skudt i Fyen». Ihvorvel en saadan Angivelse maa modtages med største Forsigtighed, har Udg. dog ment ikke at burde udelade den ganske. Den nævnte Art hører hjemme i Ny-Holland.

Turdus varius, Pall. (*«T. squamatus, Temm.»*, Mskrpt.), der ikke maa forvexles med ovennævnte Art, angives af F. Boie som truffen to Gange paa Helgoland (Ornithol. Beitr. V. Isis, 1835, Pag. 251). Om dennes eller forrige Arts Forekomst i Holsten foreligger der, saavidt vides, aldeles Intet, og Angivelserne i «Danmarks Fugle» maae udentvivl beroe paa Forvexling og Misforstaaelse.

Vandstærslægten, *Cinclus, Bechst.*

Næbet sammentrykt sylformigt, middellangt, svagt; Overnæbets Spids noget bøiet, med et lille Indsnit paa hver Side; Næseborene spalteformige, tæt ved Panden, oventil forsynede med en flad, blød, kort og tildels tætbefjeret Hud, hvormed de kunne lukkes. Ingen Børster ved Næbroden. Fodderne middelhøie, stærke, med store, sammentrykte og krumme Kløer; Mellemtaaens Klo takket langs Inderranden, af samme Længde som Bagkloen; Fodroden længere end Mellemtaaen. Vingerne korte, butte; 2den, 3die og 4de Svingfjer næsten lige lange og de længste; Halen meget kort og brat afskaaren; 12 Styrere. Kroppen tyk, kort og tæt befjeret. Hovedet fladpandet, smalt og spidst; Øinene høitliggende, temmelig smaa.

Vandstærene ere uselskabelige, yderst urolige og som oftest meget sky Fugle, der ikke blot løbe omkring ved Vandkanterne med stor Hurtighed og vade som Strandløberne, men endog svømme og med Færdighed dykke under Vandet, Egenskaber, der ere høist besynderlige hos Fugle, der dog ellers ganske have Landfuglenes Bygning. Deres tykke, tætte Fjerpelts minder om Vandfuglene, med hvilke de ogsaa have en meget udviklet Gumpkjertel tilfælles. De yngle i Huller ved Vandbredder, bygge temmelig kunstige Reder og fælde kun én Gang om Aaret. Deres Flugt er yderst hurtig og gaaer næsten stedste lige ud, undtagen hvor de, ligesom Isfuglen, følge Bækløbene; de flyve kun ugjerne langt ad Gangen. Deres Sang er ret behagelig.

Vandstær, Hydrobata cinclus, (L.)

Syn. Sturnus cinclus, L. — Turdus cinclus, Lath. — Merula aquatica, Briss. — Cinclus aquaticus, Bechst. — C. melanogaster, Brehm.

Dansk: Stromstær, Bækdrossel, Vandstær, Isfugl (Ringsted-Egnen). Norsk: Fossekal, Elvekonge, Strømstær. Svensk: Vattenstare, Strömstare. Færøisk: Åarpisa (M.), Åarpisa (H.), Aaårpisa (Faber).

Artsm. Skifergraa med sorte Fjerrande, Hovedet graabrunt; Struben, Halsen og Forbrystet hvide; Bagbrystet rødbrunagtigt. Næbet sortbrunt. Ungerne have sortagtige Fjerrande i det Hvide.

Afbildn. Tab. XV. *gl. Han.* — Suppl. Tab. 6. *ung Fugl.*

Længde 7½", Vingestrækning 12", Halen 2".

Vandstærens Yndlingsopholdssted er brusende, med Træer og Buske omgivne Bække, Aaer og Floder i Bjergegne. Da det mangler vort Fædreland paa disse, forekommer den kun sjeldent hos os om Sommeren. Om Vinteren derimod kommer den nu og da fra nordligere Lande og opslaaer sit Vinterkvarter her; man finder den da som oftest ved Vande, der paa Grund af deres hurtige Løb ikke let tilfryse, f. Ex. ved Aaer, Møller og Sluser. Har den fundet et saadant Sted ved Vandet, der ogsaa holder sig aabent om Vinteren, da forbliver den gjerne der og streifer op og ned i sit smalle, men lange Revier. Den er saaledes efter Omstændighederne dels Stand-, dels Strøg- og dels Trækfugl. Paa Jyllands og Slesvigs Ostkyst forekommer den ved mange Møllebække og Aaer, stundom temmelig langt hen paa Vinteren, sjeldnere paa Sjælland, saaledes (ifølge Bølling) ved Frederiksborg. Grev S. Raben skød den ved Aastrup pr. Roeskilde. I E. Hages Samling fandtes flere Exemplarer, skudte paa Moen. Faber (Ornith. Notic. Pag. 22) anfører, at den af og til skydes omkring Kjøbenhavn og ved Herlufsholm, samt at han selv har skudt den ved Odense. Baron Brockdorff skød den ved Thyrsbæk ved Veile, og Teilmann fik den i December 1822 ved Esrom Sø. Forf. havde den fra Grenaa, Viborg, Aabenraa og Veile, og Apotheker Steenberg fra Helsingør-Egnen. Fischer har faaet den fra Dorf Mølle og skudt den ved Dronninglund (Vendsyssel). Den 9de November 1835 blev en Han skudt paa de tilfrosne Moser ved Lille Veile i Nærheden af Byen Hundinge ved Kjøgeveien og foræret til det Kgl. Museum; tre Dage forud vare to andre Exemplarer skudte sammesteds (Reinh.).

Den 24de Oktober 1848 sendte Lehnsgreve Lerche et paa Lerchenborg skudt Exemplar til Universitets-Museet. Den 13de Januar 1853 blev en Hun skudt ved Frederiksværk, i April 1866 en Han ved Holbækgaard i Jylland, i Marts 1865 en Hun ved Hirschholm og i November 1856 en Han ved Strandmøllen. De 4 sidstnævnte Individer ere opstillede i det zoologiske Museum, hvor der endvidere findes Exemplarer fra Kjøbenhavns Omegn (November 1865) og fra Hømb- og Englerup Vandmøller ved Ringsted (Januar 1865). Paa disse to sidste Lokaliteter skal Vandstæren ifølge Bøllings Meddelelse forekomme temmelig almindeligt og af Befolkningen være kjendt under Navnet «Isfugl». Fencker fik i December 1869 en gammel Hun fra Hevring Mølle ved Randers. Den 31te Oktober 1870 traf Feddersen den ved Hald pr. Viborg, og ifølge hans Afhandling om Viborgegnens Hvirveldyr (1865) er den flere Gange seet ved Rindsholm Aa, ligesom den aarligt skal forekomme ved Karup Aa. Ifølge Mechlenburg er den ikke sjelden ved Flensborg, hvor den endog skal have ynglet. Melchior angiver den som jevnligt forekommende ved Herlufsholm. Hofjægermester A. Brun har meddelt Udg., at han for 6—8 Aar siden har seet Vandstæren ved Havnebassinet i Humlebæk. Paa den skandinaviske Halvø forekommer den overalt som Standfugl lige op til den russiske Grændse. Paa Fjeldsiderne yngler den talrigt helt op til den evige Sne. Dens Forekomst paa Færøerne maa betragtes som aldeles tilfældig, uagtet den af enkelte Forfattere angives at forekomme der, endog ynglende (Svabo). Det eneste Tilfælde, i hvilket den med Sikkerhed vides at være truffet der, er fra Efteraret 1871, da Sysselmand Müllers Søn skød et Exemplar. Paa Island og i Grønland forekommer den ikke.

Uagtet den holder meget af Træer og Buske ved sit Opholdssted, seer man den næsten aldrig sidde paa disse; den foretrækker at sidde paa Stene eller Pæle i og ved Vandet, hvorfra den, ligesom Isfuglen, iagttager Vandfladen

og speider efter Bytte. Selv i den strængeste Kulde er den ualmindelig livlig, men imod sine Lige ufredelig, saa at den udenfor Parringstiden altid lever ensomt, idet enhver har sit Revier. Bliver den opskrækket, udstøder den et høit, skarpt Skrig. Dens Sang, som bestaaer af flere Stropher, har noget tilfælles med Sylviernes.

Insekter, Larver, Orme, smaa Muslinger og Fiske udgjøre dens Næring, som den ofte henter paa Bunden af Vandet. Selv hvor dette skummer og bruser stærkest, styrter den sig kjækt ned i Vandfaldet for at hente sit Bytte og bevæger derved baade Vinger og Fødder.

Den bygger Rede i Huller ved Bæk- og Aakanterne, under Broer, i gamle Sluseværker, sjeldnere i hule Træstammer. Reden er godt bygget, meget varmt indrettet, større eller mindre efter Stedets Beskaffenhed, altid med et Tag, enten et kunstigt eller naturligt, og med et rørformigt Indgangshul. Materialierne bestaae af grønt Mos eller Plantestængler, Græsblade, Rødder og Løv. Deri findes i Marts eller Begyndelsen af April 4—6 glindsende, hvide Æg, hvorpaa Hunnen ofte ruger saa ivrigt, at den, ligesom Meiserne, lader sig tage paa Reden.

Æggets Længde og Brede:

24,5 mm.	18,5 mm.
26 »	19,5 »

Da den er temmelig sky, især paa ubeboede Steder, hvor den ikke har vænnet sig til menneskelig Færdsel, maa man enten skjult liste sig til den, lade den drive til sig eller staae paa Anstand ved dens Yndlings-Siddesteder for at komme den paa Skud.

Kjødet smager ganske behageligt. Dens muntre Væsen og dens Sang opliver, og den udrydder en Del skadelige Insekter.

Vipstjertslægten, *Motacilla, Lath.*

Næbet lige, tyndt, sylformigt; Undernæbets Kanter sammentrykte ud imod Spidsen; Overnæbet forsynet med et svagt Indsnit ud imod Spidsen. Næseborene paa Siderne, tæt ved Næbroden, smaa, ægformige, oventil dækkede af en svag, blød Hinde. Fodderne høie og tynde; Bagtaaens Klo stor, lang, tynd og smal, de øvrige smaa og kun lidt krumme; mellemste og yderste Fortaa sammenvoxede ved Roden. Vingerne middellange; 1ste Svingfjer mangler; i Alt findes kun ni Haandsvingfjer. De tre inderste Armsvingfjer meget lange; den ene af dem naaer næsten til Vingespidsen. Halen meget lang og smalfjeret, uden Indsnit i Spidsen. Hovedet fladpandet, spidst og langt; Halsen tynd og lang; Kroppen langstrakt.

Disse smaa, muntre Fugle opholde sig gjerne ved Strandbredder, Kjær, Damme og Bække, hvor de vade i grundt Vand; nogle færdes mest paa aabne, flade Marker, Enge o. s. v. Saavel det systematiske som det danske Slægtsnavn betegner disse Fugles Vane at bevæge Halen op og ned. De sætte sig sjeldnere paa Træer end paa Mure, Huse, Stene og paa den blotte Jord, hvor de løbe hurtigt og med stor Færdighed. Mange opholde sig i Nærheden af vore Boliger og ere meget tillidsfulde mod Mennesker. De ere Trækfugle, der fælde to Gange om Aaret; Han og Hun ere kun lidt forskjellige, men desto mere afviger Vaardragten fra Høstdragten.

Deres Næring bestaaer alene i Insekter, som de oftest fange i Løb, sjeldent i Flugten. De yngle i Huller i Stengjærder, Mure, Træer o. s. v. eller paa Jorden.

Hvid Vipstjert, Motacilla alba, L.

Syn. Motac. Yarrellii, Gould. — Motac. lugubris, Temm. (Varieteter).

Dansk: Havrevimpe, Havresæd, Blaa Havresæd, Baadfugl (Ærø), Smediefugl, Havrefugl, Stenpikker, Gaderender, Rendestenssanger (Syd-Sjælland). Norsk: Erle, Linerle. Svensk: Ringärla, Sädesärla, Isspjärna, Kokärla (Skaane). Færøisk: Erla (Faber), Erla Kongsdóttir (H.), Erla Kongsdottur (M.). Islandsk: Máriu-Erla.

Artsm. Ryggen askegraa, Overgumpen sortegraa; de underste Haledækfjer og Bugen hvide; de to yderste Styrere for største Delen hvide.

Afbildn. Tab. XIX. *gl. Han* (Vaardragt). — ibid. Var. *M. lugubris.* — Suppl. Tab. 7. Fig. 1. *Han i Vinterdragt;* Fig. 2. *ung Fugl.*

Længde 7½″, Vingestrækning 11″.

Vaardragten udmærker sig fornemmelig derved, at Struben, Forhalsen og Overbrystet ere rent sorte; dog ere Hunnens Farver mindre kraftige, og det Sorte har mindre Udstrækning paa Brystet og paa Baghalsen end hos Hannen.

I Høstdragten indskrænker det Sorte sig foran til en hesteskoformig Plet ovenfor Brystet. I denne Dragt have Ungerne temmelig megen Lighed med de Gamle, men de ere graa paa Baghovedet, hele Overkroppen er gulagtig graa, og selv det Hvide paa Halssiderne og Overbrystet har et rustgult Skjær, ligesom Underlivet har mere Graat paa Siderne.

Foruden Lokalvarieteten *M. Yarrellii, Gould*, som nærmere omtales nedenfor, gives der ganske hvide, gulhvide, blege, brogede, hvidhovedede og hvidvingede Varieteter.

Denne Art er almindelig næsten overalt i Danmark, men dog maaskee mindre talrig paa Individer end den gule Vipstjert *(Mot. flava).* Paa Bornholm forekommer den temmelig sjeldent. Som Trækfugl ankommer den sammen med Sneppen, alt efter Veirligets Beskaffenhed, fra Midten af Marts til først i April. I Aaret 1849 saae Forf. den i det sydostlige Jylland allerede den 7de Marts, og der skal endog gives Aaringer, i hvilke den indfinder sig i Februar. Efter

Steenbergs Optegnelser ankom den til Egnen ved Helsingør: 1829 den 1. April,
1837 — 26.*) —
1844 — 7. —
1845 — 4. —
1846 — 1. —

og efter Melchiors til Herlufsholm:
1819 den 27. Marts,
1820 — 30. —
1821 — 15. —
1822 — 19. —
1824 — 16. —
1826 — 13. —
1830 — 25. —

Til Otterup v. Odense ankom den ifølge Dyrlæge Grills Optegnelser: 1867 den 27. Marts,
1868 — 22. —
1869 — 5. April,
1870 — 12. Marts,
1871 — 18. —
1872 — 18. —
1873 — 29. —
1874 — 24. —
1875 — 28. —

I Norge og Sverrig er den udbredt overalt, lige op til den russiske Grændse; paa Fjeldsiderne træffes den saa høit op, som disse ere beboede. Paa Færøerne er den almindelig om Foraaret og Efteraaret, men er, saavidt vides, ikke funden ynglende der. Til Island ankommer den sædvanligvis i Slutningen af April og drager bort derfra midt i Sep-

*) I Foraaret 1837 havde vi i Slutningen af Marts og i de første Dage af April mildt Foraarsveir, men derpaa fulgte en saadan Mængde Sne, at de fra de sydlige Lande tilbagevendende Fugle lede stor Nød; en betydelig Mængde døde, og de øvrige ankom sent til deres nordligere Ynglepladser.

tember. I Grønland er den kun bemærket som en tilfældig Gjæst.

Man seer den paa Gader, Broer, Veie, Overdrev, ved Bække, Floder, Damme, Grave, Kilder og Strandbredder, hyppigst ved Vandet; den følger ogsaa Ploven ligesom Stærene og Kragerne. Saa urolig, munter og hurtig den ellers er, søger den dog tillidsfuldt menneskelige Boliger og viser sig særdeles fortrolig mod deres Beboere. Saasnart en Rovfugl nærmer sig, opdages den strax af disse, dens smaa, opmærksomme Fjender; de strømme til fra alle Kanter og forfølge den ud over deres Revier, uden at den forsøger at straffe deres Drillerier, uagtet de endog forstyrre dens Jagt, idet de itide gjøre andre Fugle opmærksomme paa dens Nærhed. Hannen synger flittigt, men dens Sang er mindre behagelig, mest sammensat af dens forskjelligt modulerede Lokketoner.

Næringen bestaaer af Insekter, Larver og Pupper, som den samler paa Marker og Veie, ved Bække, Damme, Vandpytter og Strandbredder.

Den yngler i Begyndelsen af Mai paa ovennævnte Opholdssteder, især i Nærheden af Vandet, f. Ex. i Stenmure, Stenbroer, Havnemoler, hule Træer, under Trærødder og udhængende Grønsvær, i og under Straatage, i Brændestabler, Baade (deraf paa Ærø Navnet: Baadfugl) o. s. v. I Bjergegne bygger den ofte i Klipperevner. Reden er mindre kunstig og bestaaer af Græsrødder og Straa, indvendigt foret med Haar og Uld. Æggene, 5—7, sjeldent 8, ere hvide eller graahvide, bestrøede med større eller mindre graa og brune Pletter.

Æggets Længde og Brede:

19,5^mm.	15^mm.
21,5 »	15,5 »

Æggene ruges af begge Kjøn, og ofte lægger Gjøgen sit Æg i dens Rede; som Pleieforældre for den unge Gjøg

hænge de med den ømmeste Kjærlighed ved det store Stedbarn.

Om Foraaret og Sommeren ere de lette at skyde; de kunne ogsaa fanges i Løbedoner — med Melorme til Lokkemad eller uden disse — hvor de pleie at løbe.

Denne Art er en af Landmandens første Foraarsforkyndere og fortærer mange skadelige Insekter. Den advarer ikke blot mindre Fugle, men ogsaa vore Husfugle, Duer og Høns, der kjende dens Varselskrig, naar en Rovfugl nærmer sig, og paa samme Maade gavner den den opmærksomme Jæger.

Varieteten *M. Yarrellii, Gould (M. lugubris, Temm.)* ansees af adskillige Forfattere for en selvstændig Art, men vistnok uden gyldig Grund. Ryggen er sort hos Hannen, mørkegraa hos Hunnen; forøvrigt adskiller den sig ikke ved nogen konstant Charakter fra Hovedarten.

Denne Lokalvarietet hører egenligt hjemme i det sydøstlige Europa og Nordafrika og er kun truffen enkelte Gange i Nordeuropa. I England er den derimod almindelig. Forf. angiver i 1ste Udg. af nærværende Arbeide, at Afbildningen paa Tab. XIX. tildels er udført efter en Skizze, som det lykkedes ham at tage paa ganske nært Hold af den levende Fugl, som han traf paa en Eng ved Veile den 6te April 1847 *). I Norge er den truffen et Par Gange i Landets sydlige og vestlige Dele. Ifølge Nilsson (Skand. Fauna Foglarna 1. Bd. 3. Uppl. 1858. p. 379) forekommer den hvert Aar ynglende ved Gøteborg.

*) Udg. troer dog at burde gjøre opmærksom paa, at ovenstaaende Angivelse ikke afgiver tilstrækkelig Borgen for, at det virkeligt har været den paagjældende Form; Forf. har kun «tildels» udført Afbildningen efter sin Skizze, og paa denne have Farverne, der ere det eneste Charakteristiske ved Fuglen, vel neppe været angivne.

Gul Vipstjert, Motacilla flava, L.

Syn. *Mot. flaveola, Pall.* — «*Mot. cinereocapilla, Savi*», *Kjærb.* (*Var.*)? — *Mot. neglecta, Gould.* — *Mot. melanocephala, Licht.* (*Var.*). — *Mot. nigricapilla, Bonap.* (*Var.*). — *Mot. borealis, Sundew.* (*Var.*). — *Budytes Raji, Bon.* — *Budytes flavus, Cuv.*

Dansk: Maifugl, Engfugl, Gulspink, gul Havresæd, Smørfugl. Norsk: Gulerle, Saaerle. Svensk: Gulärla. Færoisk: Erla Kongsdottur (M.), Erla Kongsdóttir (H.).

Artsm. Ovenpaa olivengrøn med graa Isse og grøngul Overgump; nedenunder gul; de to yderste Styrere for største Delen hvide.

Afbildn. Tab. XIX. *gl. Han* (Vaardragt). — ibid. «Mot. (flava) cinereocapilla, Schleg.» — Suppl. Tab. 7. *Ung Fugl.* — 2det Suppl. Tab. 3. («Mot. (flava) borealis, Sundew.»).

Længde $6^1/_2$—$6^3/_4$″, Vingestrækning $10^1/_4$—$10^1/_2$″, Halen 3″.

Hunnens Farver i Vaardragten ere mattere og urenere; den gule Farve undertiden meget bleg, næsten hvidagtig; paa Underhalsen og Siderne af Struben en Krands af utydelige, graagrønne Pletter.

I Høstdragten have Kjønnene mere Lighed med hinanden; den gule Farve er da hos Hannen mere blandet med Rustrødt, og der er intet Spor tilbage af Foraarets skjønne, ranunkelgule Farve. De unge Fugle før Høstfældingen ligne kun lidt de Gamle; de ere ovenpaa brungraa, nedenunder blegt lergule med brunsorte Pletter paa Brystet.

Der gives hvide, hvidplettede og hvidbugede Varieteter.

Denne Art er, ligesom foregaaende, meget almindelig her i Landet. I flade Egne, især sumpige med Enge og Kjær, f. Ex. i Marsklandene og paa Hedeengene i det Slesvigske og i Jylland, er den hyppigst, men dog langtfra ualmindelig paa Øerne og Jyllands Østkyst. Den vides derimod ikke med Sikkerhed at være iagttaget paa Bornholm. I Midten af April indtil hen i Mai pleier den at indfinde sig fra sit Vinterkvarter i de sydligere Lande, og i sidste Halvdel

af September drager den efterhaanden atter bort, saa at kun Enkelte sees lidt ind i Oktober.

Ifølge Meddelelse fra Dyrlæge Grill ankom den til Otterup ved Odense:

1868 den 23. April,	1872 den 26. April,
1869 — 26. —	1873 — 4. Mai,
1870 — 27. —	1874 — 28. April,
1871 — 21. —	1875 — 6. Mai (?).

Om Vaaren følger den gjerne Ploven eller opholder sig paa Engene; om Sommeren træffes den mere paa kjæragtige Enge, Græsmarker og Syltenge ved Stranden, hvor den bestandigt er beskjæftiget med Insektfangst. I Norge er den almindelig overalt, undtagen langs Vestkysten, hvor den endnu ikke vides at være truffen i Kystegnene i Bergens Stift. Syd for Dovre træffes den især paa Fjeldene og sees om Sommeren sjeldent nedenfor det subalpinske Gebet. I det sydlige Sverrig synes den at være hyppigere end foregaaende Art; længere Nord paa er det navnlig Varieteten *borealis*, der forekommer, og denne synes ogsaa at være den almindeligste i Norge. Paa Færoerne er denne Art meget sjelden, og der kjendes kun ét sikkert Tilfælde af dens Forekomst der. Paa Island og Grønland er den ikke bemærket. Den er en af vore smukkeste indenlandske Fugle og udmærker sig ved et uroligt, flygtigt Væsen, undtagen paa Ynglepladsen, hvor den endog er ualmindeligt dristig og tillidsfuld. Dens Stemme har Lighed med forrige Arts.

Paa ovennævnte Opholdssteder samler den Larver og Insekter, men den vader ikke saa gjerne i Vandet som den hvide Vipstjert.

Reden er vanskelig at opdage; den findes i Slutningen af Mai almindeligst i det høie Græs paa Engene og ved Kanterne af disse, i Startuer, i Kjær og især ved Kanten af forfaldne Grøfter og Grave, i Kornet o. s. v. Den har Lighed med en Lærke- eller Pibelærkerede og er temmelig

kunstløst sammenlagt af Græsstraa eller Græsrødder, indvendigt foret med Haar eller Uld. De 5—6 Æg ere smudsighvide, graaagtig grønne eller rødagtig graa, utydeligt brunspraglede.

Æggets Længde og Brede:

17 mm.	14 mm.
20 »	15 »

Om For- og Efteraaret er den mere sky end foregaaende Art; men i Yngletiden derimod saa tam, at man let kan fælde den med et Pusterør. Man fanger den i Løbedoner ved Vandet, hvor den pleier at løbe.

Den er en endnu paalideligere Foraarsbebuder end foregaaende, og man har, efter Sigende, som oftest ingen skadelig Nattefrost at befrygte efter dens Komme. Den udrydder en Mængde skadelige Insekter og Larver og bør, ligesom den hvide Vipstjert, fredes overalt.

Varieteten *borealis*, *Sundev.* (Afbildn. 2det Suppl. Tab. 3), der af Nogle endnu betragtes som en egen Art, adskiller sig fra den typiske Form især ved Hovedets og Ryggens mørkere Farve; det er sandsynligvis denne Form, som Forf. i nærværende Arbeides 1ste Udg. har omtalt under Navnet *Mot. cinereocapilla*, *Savi*, og som han, ifølge Mechlenburgs Meddelelse, angiver som forekommende i Egnen ved Flensborg. Forf. vil endvidere selv have skudt den ved Varde (1847) og ved Lønborggaard i Jylland. I det zoologiske Museum findes et Exemplar fra Flensborg (Juni 1857), som stemmer temmelig nøie med Varieteten *borealis**).

*) I Tillæget til 1ste Udgave af dette Arbeide angiver Forf., at han i Mechlenburgs Samling fra Omegnen af Flensborg saae et Exemplar af *Mot. melanocephala, Lichtst.*, der har en mere langstrakt Krop, sort Hætte og længere, ganske sort Næb. Denne sydeuropæiske Form er, ligesom *M. borealis*, kun en Lokalvarietet af *M. flava*.

Graa Vipstjert, Motacilla sulphurea, Bechst.

Syn. Mot. boarula, Penn (non L.).

Dansk: Gul sortstrubet Vipstjert.

Artsm. Ryggen askegraa, Overgumpen gulgrøn; Struben hos Hannen sort, Bugsiden forøvrigt gul; Svingfjerene af anden Orden hvide paa begge Faner ved Roden; Halen meget lang, dens yderste Styrere renhvide, de to følgende hvide med sort Yderfane.

Afbildn. Tab. XIX. *gl. Han.* (Vaardragt). — Suppl. Tab. 7, *gl. Hun.*

Længde 7½"; Vingestrækning 11"; Halen 4" og 2¾" udenfor Vingerne.

Hunnen har sædvanligvis en sortegraa og hvidplettet eller hvid Strube, sjeldnere en ren sort; den er nedenunder hvidgul, med rustgult Skjær og graalig Tegning paa Siderne af Brystet.

I Høstdragten mangler Hannen den sorte Strube, er overhovedet blegere gul, med rustgult Anstrøg paa Siderne og den øverste Del af Brystet; den har da megen Lighed med Hunnen.

De unge Fugle før Høstfældingen have graabrune Pletter under Halsen; de ere forøvrigt smudsigt gulhvide nedenunder, ovenpaa askegraa med gulbrunt Anstrøg.

Denne Art gaaer ikke saa nordligt som den hvide og gule Vipstjert, saa at den endog er en Sjeldenhed i det nordlige Tydskland. Dens Hjem er det sydlige og mellemste Europa. I England forekommer den om Sommeren, og i Irland skal den, ifølge Thompson, optræde som Standfugl; dens Vinteropholdssted er ellers Nordafrika samt Syd- og Mellemasien. Dens Berettigelse til at optages i den danske Fauna forekommer Udg. meget tvivlsom, idet den kun støtter sig paa en Angivelse om, at Justitiarius Boie traf den ved Schwentine ved Kiel (Tagebuch einer Reise durch Norwegen. Pag. 29, Anm.). I Sverrig er den skudt én Gang, nemlig den 4de December 1843 ved Krapperup. Exemplaret opbevares i Lunds Museum. Fra Norge kjen-

des intet Exempel paa dens Forekomst. Den færdes mest i Dale med klare, stenede Bække og Kilder, helst ved beboede Steder, og den bortfjerner sig sjeldent langt fra disse.

Den vader i Vandet for at opsøge Insektlarver og Insekter, men snapper dem ogsaa saavel siddende som springende og i kort Flugt. I Henseende til Formeringen har den meget tilfælles med den hvide Vipstjert; dog ere Æggene noget mindre.

Æggets Længde og Brede:

18mm.	14mm.
19 »	15 »

Piberslægten, *Anthus, Bechst.*

N æ b e t lige, sylformigt, trindt, mod Spidsen lidt nedbøiet, sammentrykt og med et svagt Indsnit; Overnæbet med Rygkant ved Roden; Næbrandene noget indbøiede i Midten. N æ s e b o r e n e ved Næbroden, ovale, foroven dækkede af en nøgen, hvælvet Hinde. B e n e n e temmelig høie; Tarsen længere end Mellemtaaen; Kløerne svage og kun lidt krumme; Bagkloen som oftest af lige Længde med eller kortere end Bagtaaen, sjeldent længere. V i n g e r n e middellange; 1ste Svingfjer synes ganske at mangle; 2den, 3die og 4de indbyrdes lige lange og af samme Længde som 17de (hvilket giver Vingerne ligesom to Spidser); Halen af Middellængde og ubetydeligt indskaaren. Tolv Styrere.

Piberne ere muntre, hurtigt løbende Fugle, som stedse bevæge sig skridtvis, idet de hyppigt vippe Halen op og ned; de opholde sig oftest ved Vandet, sætte sig tidt paa Træer og Buske, yngle paa Jorden, leve blot af Insekter og have en pibende Lokkestemme, fra hvilken Navnet hidrører. I Yngletiden stiger Hannen syngende iveiret, svinger sig bueformigt og nedlader sig gjerne paa samme Sted, som den forlod.

a. Bagkloen lige saa lang som eller længere end Bagtaaen; Næbet meget tyndt.

Skjær-Piber, Anthus obscurus, (Lath.)

Syn. Alauda obscura, Lath. — Anthus rupestris, Nilss. — A. littoralis, Brehm. — A. petrosus, Flem.

Dansk: Strandpibelærke, Strandlærke, Strandpiber. Norsk: Skjærpiplærke. Svensk: Skärpiplärka, Strandlärka, Klipplärka. Færøisk: Gråatujtlingur (M.), Grátítlingur (H.).

Artsm. Ovenpaa mørk askegraa med olivengrønt Skjær paa Skuldrene og tydelige mørkebrune Længdepletter; nedenunder hvidagtig eller rustgul med graabrune Pletter; Svingfjerene og Styrerne, fra den 2den af, samt Under-Vingedækfjerene med grøngraa Kanter; den lyse Tegning paa den yderste Halefjer graahvid.

Afbildn. Tab. XVII. (under det urigtige Navn: A. aquaticus) *gl. Han* (Sommerdragt). — Suppl. Tab. 6. (A. rupestris, Nilss.) *gl. Han* (Vinterdragt).

Længde 6¼—6¾″, Vingestrækning 11½″.

Vinterdragtens væsenligste Forskjel fra Sommerdragten bestaaer fornemmelig deri, at det Rustgule paa den lyse Stribe over Øiet samt paa Brystet og Siderne er blevet smudsighvidt, med flere og mørkere Pletter, ligesom i, at Næb og Ben have en lysere Farve.

Ihvorvel denne Art ikke hører til vore sjeldne Fugle, kan den dog ikke kaldes almindelig her i Landet. Faber traf den ynglende i Mængde i Begyndelsen af Juni 1824 paa Veirøen, endvidere paa Kyholmen og Hjelmen (Isis 1829, p. 718); E. Hage traf den ved Flensborg og ved Hoe pr. Varde samt paa Møen, hvorfra han havde 7 Exemplarer; Forf. havde den fra Jylland og Aabenraa; Hofjægermester Teilmann skød den ved Aabenraa Fjord og paa Fanø 1839. I det zoologiske Museum findes et Skind af denne Fugl, mrkt. «Kjøbenhavn». Fischer fik den i 1855 fra Østkysten af Vendsyssel, og Fencker har skudt den ved Randers i 1867 og 1870, begge Gange i Marts. Paa Bornholm er den hidtil ikke bleven bemærket. Paa den skandinaviske Halvø er den meget almindelig langs Kysterne, men forekommer ikke i det Indre. Den overvintrer regel-

mæssigt i Flokke langs Vestkysten og yngler især paa Holmene og Skjærene fra Hvaloerne op til den russiske Grændse. Paa Færøerne er den almindelig hele Aaret rundt*). Fra Island og Grønland kjendes den ikke.

Dens egenlige Opholdssted er klippefulde og stenede Strandbredder samt Skjær og Klipper i Havet. Som Trækfugl ankommer den om Vaaren og forlader os om Hosten. I Levemaade ligner den følgende Art, med hvilken den dels længe har været forvexlet, dels af Nogle ansees for at være identisk; dens trillende Sang skal have Lighed med den grønne Løvsangers (Sylvia sibilatrix).

Insekter og Larver, som den især opsøger i Tangen ved Strandbredderne, udgjore dens Næring.

Paa de anførte Opholdssteder bygger den sin kunstløse Rede i Klipperevner, mellem Stene og Mos af tørt Græs og Tang. De 4—5 Æg ere blaalig graahvide med brungraa eller graabrune Punkter og Pletter, af Lighed med Vandpiberens, men større.

Æggets Længde og Brede:

21 mm.	16 mm.
24 »	17 »

Den fortærer mange besværlige Insekter og opliver mange stille Strande ved sit muntre Væsen og ved sin Sang.

Vand-Piber, Anthus spinoletta, (L.)

Alauda spinoletta, *L.* — *Anthus aquaticus*, *Bechst.*

Artsm. Ovenpaa brunagtigt askegraa eller mørkt olivengrøn med utydelige mørkere Pletter, uden gulgrønt Anstrøg; Sving- og Halefjerene med hvidgraa Kanter; de underste Vingedækfjer graa med hvidagtige eller rustfarvede Kanter; den lyse Tegning paa de yderste Halefjer renhvid.

Afbildn. Tab. LIV. (Supplementtavle).

---

*) En af Fischer (Journ. f Ornithol. Bd. IX. 1861) udtalt Formodning om, at den færøiske Form kunde vise sig at være artsforskjellig fra *A. obscurus*, har ikke senere bekræftet sig. Udg.

Længde $6^{1}/_{2}''$, Vingestrækning $10^{3}/_{4}$—$11''$.

Denne mellem- og sydeuropæiske Form angives af Forf. som ikke sjelden paa Trækket her i Landet. Han anfører, at Bonnez har sendt ham et Individ fra Grenaa-Egnen, og at han selv flere Gange har skudt den om Foraaret og Efteraaret i det sydøstlige Jylland. Paa den skandinaviske Halvø vides den ikke at være truffen, og det synes usikkert, om Forf.'s Angivelser ere rigtige, eller om de maaskee beroe paa en Forvexling*).

I Levemaade, Egenskaber og Formering ligner den Strandpiberen, dog ere Æggene lidt mindre.

Æggets Længde og Brede:

21mm.	15,5mm.
22 »	16,5 »

Eng-Piber, Anthus pratensis, (L.)

Syn. *Alauda pratensis, L.* — *Anth. pratensis, Bechst.* — *A. Lichtensteinii, Brehm.* — *A. virescens, Brehm.* — *A. trifolii, Brehm.* — *A. palustris, Brehm.* — *Motacilla cervina, Pall.* — *A. rufogularis, Brehm.*

Dansk: Englærke, Pibelærke. Norsk: Engpiplærke, Englorke (Faber). Svensk: Ängpiplärka, Änglärka. Færøisk: Gråatujtlingur (M.), Grátítlingur (H.), Graatittling (Faber). Islandsk: Grátitlingr.

Artsm. Ovenpaa olivenbrun med sortebrune eller sorte Pletter, nedenunder hvidagtig med lyst rustgult Anstrøg samt brunsorte Længdepletter paa Hals, Bryst og Sider. Bagkloen længere end Bagtaaen og kun lidt bøiet.

Afbildn. Tab. XVII. *gl. Han* (Vaardragt). — Tab. LIV. (Supplementtavle). (»Anthus [pratensis] rufigularis«).

---

*) Denne Usikkerhed vinder i Styrke ved den Oplysning, som Prof. Reinhardt velvilligt har meddelt Udgiveren: at der blandt Kjærbøllings efterladte Fugle ikke fandtes nogetsomhelst dansk Exemplar af denne Fugl. Apoth. Benzon, der ligeledes har gjennemseet K.'s Samling efter hans Død, fandt heller Intet, der kunde bestyrke Forf.'s ovenstaaende Angivelser. Udg.

Hunnen er ovenpaa sortebrun, hvor Hannen er sort; nedenunder smudsighvid med sortebrune Længdepletter, men uden synderligt Rustgult. Meget gamle Hanner have en rustgulagtig Strube.

I Høstdragten have baade Gamle og Unge paa Overkroppen et mørkere Udseende, idet Ryggen er mere grøn; Pletterne, saavel paa Ryggen som nedenunder, ere sortere, og Underkroppen har et gulagtigt Skjær, men ikke det Rustgule paa Brystet. I det vestlige Jylland forekommer der en konstant mindre Varietet, som er mørkere og især udmærker sig ved sorte, draabeformige Pletter paa Brystet og Bugen.

Længde 5¾—6″, Vingestrækning 9¼″.

Denne Art er en Trækfugl, der kommer tidligt, i Almindelighed først i Marts, og forlader os sent, fra Oktober til hen i November; ifølge Nilsson ankomme Hannerne tidligere end Hunnerne. Den er den hertillands almindeligste Art af Slægten. I Enge og Kjær, især paa fugtige Hedestrækninger, findes den overalt i Danmark og de forhenværende Hertugdømmer. Paa Bornholm synes den dog at være temmelig sjelden. Paa den skandinaviske Halvø forekommer den overalt om Sommeren og yngler i stor Mængde helt op til den russiske Grændse; navnlig er den talrig i Vidieregionen paa Fjeldene, hvor Dværgbirken voxer. Paa Færøerne er den ligeledes meget almindelig og yngler — ligesom i Sverrig og Norge — saavel paa de høieste Fjelde som helt nede ved Strandbredden. Til Island kommer den i Mængde i Slutningen af April og yngler overalt paa Øen; i August flokker den sig familievis hen til de beboede Egne, og i Midten af September drager den bort. I Grønland er den kun truffen som en tilfældig Gjæst. Engpiberen er en meget livlig, rask og selskabelig Fugl. Dens egenlige Sang, som Hannen i Forplantningstiden lader høre, idet den stiger temmelig høit op i Luften fra en Busk eller Jordknold, bestaaer af forskjellige sammenhængende Stropher, hvori To-

nerne hver for sig gjentages 6 à 7 Gange og endes med en fin, trillende Lyd.

Dens Næring bestaaer af saadanne Insekter og Larver, som findes paa fugtige Steder.

I Enge, Moser og Hedeegne findes Reden i Begyndelsen af Mai i Tuer, høit Græs, Lyng eller under lave Buske, altid paa Jorden; den er bygget af Græsstraa og foret med Haar. De 5—6 graa, fintspraglede Æg ligne Marklærkens, men ere meget mindre, som oftest mørkere og minde saavel i Farve som i Størrelse og Form mere om Skovspurvens.

Æggets Længde og Brede:

20mm.	14mm.
21,5 »	15 »

Gjøgen lægger undertiden sit Æg i dens Rede.

Denne Art er ikke meget sky og kan derfor med Lethed skydes; man kan ogsaa fange den i Løbedoner med Melorme til Lokkemad.

Den udrydder en Mængde, især for Kvæget skadelige Insekter og opliver øde Egne ved sin Sang.

Blandt de forskjellige konstante Varieteter af denne Art er Formen A. cervinus (Pall) (A. rufogularis, Brehm.) den, der af de fleste Forfattere betragtes som en selvstændig Art. Udg. kan dog ikke tiltræde denne Opfattelse, og det er ikke ganske klart, hvorvidt Forf. har sluttet sig til den, idet han vel i Texten anfører Formen som en egen Art, men under Afbildningen (Tab. LIV. Supplementtavle) benævner den som en Varietet af A. pratensis. Som Artsmærker anføres: «Den 4de Svingfjer kjendeligt kortere end den 1ste; Svingerne og Styrerne, fra den 2den af, med hvidagtige, blege Kanter; hele Fjerdækningen uden gulgrønlig Blanding; de underste Vingedækfjer graa med hvidagtige eller rustfarvede Sømme; 1ste Styrers Skaft hvidt, sjeldent noget mere graat mod Spidsen.»

Denne sydligere og østlige Form, som er hyppig paa

Sicilien og i Dalmatien, i det sydlige Rusland ved Ural, i det østlige Siberien, Kamtschatka og paa de hosliggende Øer samt i Syrien, Ægypten og Nubien, er sjelden i Tydskland, men optræder som en almindelig Fugl i de nordlige Dele af den skandinaviske Halvø; i Finmarken, hvor den endog er hyppigere end den egenlige A. pratensis, yngler den navnlig i Egnen omkring Varanger-Fjorden. Mod Syd gaaer den ned til Trondhjem. Her i Landet synes den i alt Fald at være meget sjelden, og, saavidt vides, haves ingen andre Beretninger om dens Forekomst end Forf.'s Angivelse om at have skudt en gammel Han i Foraaret 1848 ved Thyrsbæk pr. Veile. Den ovennævnte Afbildning angives at være udført efter dette Individ*). I vore nordlige Bilande er denne Form hidtil ikke truffen.

b. Bagkloen kortere end Bagtaaen; Næbet temmelig tykt.

Træ-Piber, Anthus arboreus, Bechst.

Syn. *Alauda trivialis*, *Lath.* — *Anthus juncorum*, *Brehm.* — *A. herbarum*, *Brehm.* — *Motacilla Spipola*, *Pall.*

Dansk: Træpiber. Norsk: Træpiplærke. Svensk: Piplärka, Trädpiplärka.

Artsm. Ovenpaa olivenbrungraa med mørkebrune Pletter; Brystet lyst okkergult med sortebrune Pletter; Bagkloen kortere end Taaen, halvmaaneformigt bøiet; yderste Styrer i den yderste Halvdel skraaes over hvid, den anden med en spids, hvid Plet.

Afbildn. Tab. XVII. *gl. Han* (Vaardragt).

---

*) Prof. Reinhardt har, efterat Ovenstaaende var trykt, godhedsfuldt meddelt mig, at det omtalte Exemplar, der senere kom i Godseier Mourier-Petersens Besiddelse, nu findes i det zoologiske Museum og ikke er andet end en kraftigt farvet *A. pratensis.* Hvorledes den rette Sammenhæng er med Originalen til Afbildningen, veed jeg ikke; men den ovenfor anførte Diagnose er i alt Fald ikke støttet paa det omtalte Individ; den er ordret taget af Keyserling og Blasius: «Die Wirbelthiere Europas», Pag. 172. Udg.

Længde 6½", Vingestrækning 10½—11".

Hunnen er mindre og blegere.

I Høstdragten er Rygsiden mørkere og mere graaagtig med meget mørke, brunsorte Pletter; Bugsiden hvidagtig med sorte Pletter paa Struben og Brystet, der ere rustgule.

Træ-Piberen ankommer hertil senest i Midten af April, ofte før, efter Veirligets Beskaffenhed, og forlader os efterhaanden sidst i August og først i September. I Norge og Sverrig er den almindeligt udbredt op til Finmarken; den træffes dog hyppigst i Halvøens indre Dele og forekommer sparsomt flere Steder ved Vestkysten; paa Fjeldsiderne gaaer den i Regelen ikke op over Naaleskovens Grændser. Fra Færøerne, Island og Grønland haves ingen Beretning om dens Forekomst.

Den er en ægte Skovfugl og ynder især Skovkanterne, hvor der er megen Underskov, samt enkeltstaaende Træer og Buske, helst med Eng i Nærheden. Henimod Eftersommeren forlader den Skovene og søger ud paa Markerne og i Hegnene, hvor den opholder sig familievis, indtil den drager bort. Fra Toppen af et Træ eller en høi Busk stiger Hannen op i Luften med en rask Kviddren, og naar den har naaet en vis Høide, sænker den sig svævende ned med en af flere skjønne, trillende, høitpibende Toner bestaaende Sang, der har megen Lighed med Kanariefuglens Slag og sædvanligt ender med en øm, ligesom klagende Tone.

Næringen bestaaer alene af Insekter og Larver, som den opsøger i Græsset.

Reden findes paa Marken eller paa frie Skovpladser, i Græsset, Lyngen o. s. v., bag en Busk, Jordtue, Træstub eller desl. Den har Lighed med den gule Vipstjerts, er ligesaa vanskelig at finde og indeholder henimod Midten af Mai 4—5 graa, hvidagtige eller rødagtige Æg, altid marmorerede med brune og graa Pletter og Striber, men forøvrigt underkastede mangfoldige Variationer.

Æggets Længde og Brede:

20,5 mm. 14 mm.

22 » 16 »

Den er aldeles ikke sky og derfor let at skyde. Man fanger den ogsaa med Limpinde og Net.

Kjødet er velsmagende; dens herlige Sang opliver Skove og Haver, og den udrydder skadelige Insekter.

Mark-Piber, Anthus campestris, Bechst.

Syn. Anthus rufescens, Temm. — Alauda Novalium, Frisch.

Dansk: Markpiber. Svensk: Fältpiplärka.

Artsm. Rygsiden rødgraa med utydelige brune Pletter og en bred, hvid Stribe over Øiet; Bugsiden gulhvid med nogle mørkegraa Pletter over Brystet; de yderste Styreres Yderfaner indtil Midten, skraaes over, hvide eller gulhvide med hvide Ribber; Bagtaaens Klo stærk, men kort og kun svagt bøiet.

Afbildn. Tab. XVII. *gl. Han* (Vaardragt).

Høstdragten er mørkere, Ryggen med et olivengrønt Skjær, Bugsiden mere gulagtig; de yderste Styrere mere rustgule end hvide.

Længde 7″, Vingestrækning 11—11½″.

Imellem Kjønnene er Forskjellen høist ubetydelig; Hunnen er sædvanligvis mindre og blegere. De unge Fugle efter den første Fjerfælding ligne de Gamle, kun med den Undtagelse, at Næb og Ben ere mindre udviklede, og at de have flere Pletter paa Bugsiden.

Denne Fugl ynder fortrinsvis en let, ufrugtbar, til Kornavl uskikket Jordbund og synes at undgaae alt frugtbart Land, saa at den paa sine Vandringer altid udvælger de tørreste, ødeste Steder. Som Trækfugl ankommer den med Træ-Piberen midt i April og forlader os med samme i August eller September. Faber (Ornith. Not. Pag. 26) angiver den som sjelden i Danmark, men bemærker dog andetsteds

(«Kort Efterretn. om en zool. Reise« i Tidsskr. f. Naturv. 5. Bd. 1828, Pag. 250), at han fandt den ynglende i Marehalmen mellem Aalbæk og Skagen den 24de Mai 1827. Den maa upaatvivleligt oftere forekomme paa de høiere Hedestrækninger og de tilgrændsende skarpere Egne i Jylland, da den dog ikke er sjelden i det sydlige Sverrig, hvor den, efter Nilsson, opholder sig paa tørre Marker og sandede Heder. Paa Grund af sin Lighed med Lærken kan den let forvexles med denne. Apoth. Steenberg havde den i sin Samling fra Omegnen af Helsingør, og i det zoologiske Museum findes to Exemplarer fra Holsten (Wøldike). Ifølge Stud. Wulfs Angivelse til Prof. Reinhardt er den skudt paa Amagerfælled den 23de August 1868. I Norge er den ikke bemærket, og i England skal den heller ikke forekomme. Dens Flugt ligner Lærkens, og i Levemaade og Sædvaner minder den om Vipstjerterne, idet den ligesom disse løber raskt og fanger Insekter i Løbet samt bestandigt bevæger Halen op og ned; herved, saavel som ved den smallere Kropform, adskilles den dog let fra Lærkerne, med hvilke den har Farve og ofte ogsaa Ynglested tilfælles. Den er urolig og sky, har ingen egenlig Sang, men en eiendommelig Lokketone, som vel tillige skal gjælde som Sang, og som den snart lader høre flyvende, snart siddende paa en Sten, en Pæl, en lav Busk eller andre ophøiede Gjenstande, hvor den har sit Yndlingssæde, og hvor den i Parringstiden desuden lader høre en fin, høitpibende Tone.

Insekter, der leve paa tørre Sandstrækninger og Brakmarker, ere dens Næring.

Den bygger Rede af lignende Materialier og paa samme Steder som foregaaende og lægger 4—6 blaaagtigt hvide, med rødbrune og violette Pletter og Streger tegnede, men forøvrigt meget varierende Æg.

Æggets Længde og Brede:

21 mm.	15 mm.
23 »	16 »

Ogsaa disse Fugle maae undertiden være Pleieforældre for den unge Gjøg.

Man maa nærme sig Markpiberne med Forsigtighed for at komme dem paa Skud. Paa deres Yndlingssteder ved Ynglepladserne, der let kjendes ved Fuglenes Exkrementer, kan man uden Vanskelighed fange dem med Limpinde og Snarer.

Deres Kjød er velsmagende; de udrydde mange Insekter og bidrage til at oplive mangen øde Egn.

Anthus Richardi, Vieill.

Syn. Anthus macronyx, Glog. — Corydalla Richardi, Vig.

Norsk: Stor Piplærke. Svensk: Richards Piplärka.

Artsm. Rygsiden sortebrun med rustgraa Fjerrande. Bagtaaens Klo længere end den halve Fodrod; de to yderste Styreres Yderfaner hvide fra Spidsen af indtil over Midten; en bred rustgul Stribe over og bag Øiet. Bugsiden rustgul med sorte Pletter paa Brystet og Siderne.

Afbildn. Ny Tavle.

Længde ca. 7".

Denne store Art ligner meget Markpiberen og forvexles ligesom denne let med vor almindelige Lærke ved første Øiekast. Dens egenlige Hjem er det sydlige Europa, men derfra besøger den undertiden England og Tydskland. I Danmark vides den ikke at være bemærket, men i Norge er den truffen ved Frederikshald og i Sverrig ved Kalmarsund. Til Helgoland kommer den ikke sjeldent i Træktiderne.

Den bygger Rede paa Jorden og lægger 4—5 smudsigt hvide Æg med rustbrune Pletter. I Levemaade stemmer den næsten ganske overens med foregaaende Art.

Digesmutteslægten, *Saxicola, Bechst.*

Næbet lige, tyndt, spidst, ved Roden mere bredt end høit og kløftet tæt til Øinene; Overnæbet sammentrykt og lidt nedbøiet i Spidsen, som har et fint Indsnit paa hver Side;

Næbryggen lidt kantet; Undernæbet lige. Omkring Mundvigene stærke Børster. Næseborene nær ved Næbroden, sidestillede, frie, ovale, halvt dækkede af en nøgen Hinde. Benene med høie og tynde Tarser; Ydertaaen ved Roden sammenvoxet med Mellemtaaen; Bagkloen kortere end Bagtaaen. Vingerne middellange; 1ste Svingfjer kort, 2den meget længere, dog noget kortere end 3die, som tilligemed 4de er længst. Halen lige i Spidsen, middellang, med brede Styrefjer.

I Udseende og Levemaade have de i visse Henseender Lighed med Vipstjerterne, i andre med Fluesnapperne og enkelte Sylvier. De leve paa stenede, aabne Steder, paa tørre Heder og Klipper, tildels ogsaa paa Enge, blandt Buske og ved Skovkanter, aldrig i store Skove. Samtlige Arter ere Trækfugle, som blot yngle her og overvintre i et varmere Klima. De ere smaa, livlige, hurtige, uselskabelige og sky Fugle, der nære sig af Insekter, som de sædvanligvis fange i Løbet. De fælde kun én Gang om Aaret, men om Vaaren undergaae de, især Hannerne, en Bræmfælding, som giver dem et fra Høstdragten forskjelligt Udseende.

Deres Rede anlægge de dels i Huller i Stendynger, dels imellem Græs og andre Planter. De lægge alle blaagrønne, oftest uplettede Æg. Man fanger dem i Springdoner eller paa Limpinde, og de ere ikke vanskelige at skyde. Ved at udrydde en Mængde skadelige Insekter ere de meget nyttige Fugle. De oplive Heder, Enge og Marker ved deres livlige Væsen og ret behagelige Sang.

a. **Egenlige Digesmutter** eller **Stendylper,** *Rupiculae.*

Næbet forholdsvis langt, Halen bredfjeret, for største Delen hvid. Kroppens Farver temmelig stærke og afstikkende; Hvidt og Sort ere fremherskende.

De leve i høie, tørre og stenede Egne, sætte sig sjeldent paa Træer og yngle i Huller i Jorden eller paa Klipper, i gamle Mure og Stenhobe.

Graa Digesmutte, Saxicola oenanthe, (L.)

Syn. Motacilla oenanthe, L. — Saxicola oenanthe, Bechst. — Sylvia oenanthe, Lath. — Motacilla Vitiflora, Pall. — Vitiflora grisea, Brehm.

Dansk: Stendylp, Stenpikker, graa Stenpikker, Stendolp, Stenskvætte, Stensprætte. Norsk: Stendulp, Stendolp. Svensk: Stensqvätta, Stengölp. Færøisk: Stajnstölpa (M.), Steinstólpa (H.) Islandsk: Steindepill. Grønlandsk: Kyssektak (Kussak).

Artsm. Ryggen, Nakken og Issen lysegraa; Panden, Overgumpen og en Stribe over Øinene hvide; foran og bagved Øiet et sortagtigt Baand; Halen hvid med sort Spids. Vingerne sorte; Svingfjerene af 2den Orden med rødgraa Rande i Spidsen; 3die Svingfjer længst.

Afbildn. Tab. XVIII. *gl. Han* (Vaardragt). — Suppl. Tab. 7. *Hun.*

Hunnen oventil rødagtig graa med lys rustgraa Pande og en brun Plet paa Tindingerne; Vingerne brune, hvor Hannens ere sorte; i Høstdragten ere begge Kjøn og Ungerne ovenpaa rødagtig brungraa; Forhalsen rødagtig rustgul.

Længde 6″, Vingestrækning 12″.

Denne Fugl forekommer overalt her i Landet i tørre, stenede Egne, baade hvor der gives Bakker, Dæmninger og Stendiger, og paa de flade, jevne Heder, hvor den især opholder sig ved Veiene. I Randers-Egnen er den, ifølge Fencker, forholdsvis sjelden, muligvis paa Grund af Egnens næsten fuldstændige Mangel paa Stendiger. Som Trækfugl ankommer den almindeligvis i sidste Halvdel af April og forlader os i September. I Aaret 1837 ankom den til Helsingør-Egnen den 28de April, 1845 den 17de s. M. (Steenberg).

Ifølge Dyrlæge Grills Iagttagelser falder dens Ankomst en Del tidligere; til Otterup ved Odense ankom den saaledes:

1867	den	28.	Marts,
1868	—	9.	April,
1869	—	12.	—

1870 den 10. April,
1871 — 10. —
1872 — 1. —
1873 — 26. Marts,
1874 — 6. April,
1875 — 13. —

Paa den skandinaviske Halvø er denne Fugl jevnt udbredt overalt lige fra Skaanes Sydspids til Nordkap; den træffes saavel paa de nøgne Skjær ved Kysten som paa Fjeldene helt op til Snegrændsen og synes ikke at mangle i nogen Del af Halvøen. Paa Færøerne, hvor den ogsaa er almindelig, ankommer den midt i April og drager bort hen i August. Faber angiver (Prodr. d. isl. Ornith. p. 18), at den indtræffer til Island i de sidste Dage af April eller først i Mai og bliver til hen i September. I Grønland forekommer den ynglende.

Den er munter, sky, meget urolig og hurtig i alle sine Bevægelser; med stor Færdighed løber den efter Insekter paa Stene og paa Jorden. Dens sædvanlige Lokkestemme er et kort, skarpt Skrig, og naar den udstøder sit Angstskrig, idet den urolig flyver fra den ene Sten eller Stub til den anden, udbreder den Halen og bukker sig fremad. Hannen har en særegen, mindre behagelig Sang, som blot bestaaer af et Par korte Stropher af Lighed med Vipstjerternes, og som den ikke blot lader høre siddende paa en Sten eller desl., men ogsaa i Flugten, medens den stiger 10—20 Fod høit iveiret ligesom adskillige Sylvier.

Mindre Insekter, fornemmelig Biller og Fluer, ere dens væsenligste Næring.

Reden findes i Huller i Jorden, i Stenmure og fritliggende Stenhobe, i Sand- og Lergrave under den udhængende Jordskorpe, ved Veie o. s. v. Materialierne bestaae udvendigt af Græsrodder og Straa, indvendigt er den foret med Fjer, Uld og Haar. Æggene, der lægges i første Halv-

del af Mai i et Antal af 5—6, sjeldent 7*), ere grønagtig hvide eller grønagtig lyseblaa: de ruges fornemmelig af Hunnen, som dog afløses af Hannen, medens hin søger sin Føde.

Æggets Længde og Brede:

18,5mm	15mm.
21,5 »	16,5 »

b. Eng-Digesmutter, *Pratincolae.*

Med kortere, stærkere og trindere Næb; Halen smalfjeret, for største Delen mørktfarvet; mindre afstikkende og mere blandede Farver end hos foregaaende Gruppe.

De leve i Dale, paa Enge, i frugtbare, tildels fugtige Egne med høit Græs og lave Buske; de yngle paa Jorden, aldrig i skjulte Huller.

Brunstrubet Digesmutte, Saxicola rubetra, (L.)

Syn. Motacilla rubetra, L. — Pratincola rubetra, Koch. — Sylvia rubetra, Lath.

Dansk: Bynkefugl, Hytjep (efter dens Lokketone), brun Stenpikker, rødbrystet Skvætte. Norsk: Buskskvætte. Svensk: Hvithakad Busksqvätta.

Artsm. Ovenpaa sort med rustgraa Fjerkanter; Striben over Øiet, en langagtig Plet paa Vingen samt Hagen og Siderne af Struben hvide; Forhalsen rustgul; alle Styrerne, de to midterste undtagne, hvide ved Roden med brune eller sorte Skafter.

Afbildn. Tab. XVIII. *gl. Han* (Vaardragt).

Længde 5", Vingestrækning 9⅓".

Hunnens Stribe over Øiet er rustgulagtig, Vingepletten mindre end hos Hannen, det sorte Baand under Øiet mindre tydeligt, og paa Tindingerne findes en rødbrunagtig

*) H. C. Müller angiver 7 à 8 Æg (paa Færøerne).

Plet. I Høstdragten ligner den Hannen meget og adskiller sig navnlig fra den derved, at den sjeldent har Spor af den hvide Skulderplet, og at det Hvide paa Halen har et rustgulagtigt Anstrøg.

Denne Art er her i Landet temmelig almindelig overalt paa Enge, Moser og lavtliggende Marker med enkelte Buske og lave Træer, især hvor der er Bækløb, og navnlig i frugtbare Egne. Den kommer som Trækfugl hertil i sidste Halvdel af April eller først i Mai og forlader os i September.

Ifølge Dyrlæge Grills Iagttagelser ankom den til Otterup ved Odense:

1868 den	26.	April,	1872 den	21.	April,
1869 —	18.	—	1873 —	9.	Mai,
1870 —	23.	—	1874 —	1.	—
1871 —	24.	—	1875 —	2.	—

Paa den skandinaviske Halvø er den almindelig indtil ovenfor Polarcirkelen. Langs Vestkysten forekommer den dog sparsommere; paa Fjeldsiderne træffes den ikke sjeldent ovenfor Birkebæltet. Paa Færøerne er den kun truffen én Gang. Paa Island og i Grønland forekommer den ikke.

I Toppen af lave Træer og Buske, paa Pæle, Tidsler, Stene o. s. v. sidder den, ligesom Tornskaderne, paa Lur efter Insekter, og fra samme Steder lader Hannen sin ret behagelige Sang lyde.

Smaa Biller og Larver tjene den til Føde. De første opsamler den paa Jorden eller snapper dem i Flugten, de sidste opsøger den paa Planterne.

Dens Rede, som den bygger i sidste Halvdel af Mai, bestaaer af Græsstraa og Græsblade, undertiden næsten alene af grønt Mos, indvendigt foret med Hestehaar, Tidselfnug o. s. v., og anlægges skjult paa Jorden i det høie Græs eller under tætte Buske. Den indeholder 4—7 blaagrønne Æg, der som oftest ere meget mørkere end den foregaaende Arts og stundom svagt brunplettede paa den tykke Ende.

Æggets Længde og Brede:

18mm.	14mm.
20,5 »	15 »

Sortstrubet Digesmutte, Saxicola rubicola, (L.)

Syn. *Motacilla rubicola, L.* — *Pratincola rubicola, Koch.* — *Sylvia rubicola, Lath.*

Dansk: Sortstrubet Digesmutte. Svensk: Svarthakad Busksqvätta.

Artsm. Alle Styrerne sortagtige og brune; bag paa Vingerne findes en mere eller mindre synlig, hvid Plet.

Afbildn. Tab. XVIII. *gl. Han.* — Suppl. Tab. 7. *Hun.*

Længde 5″, Vingestrækning 8½—9″.

Fra den brunstrubede Digesmutte, med hvilken den har stor Lighed, adskilles den ved den ganske sortebrune Hale, hvorpaa intet Hvidt findes, og ved den sorte Strube. Hos Hunnen er Overkroppen og Struben graasorte med lyst gulgraa Fjerrande, Vingepletten meget lille og de hos Hannen hvide Halssider smudsighvide.

Denne Art, der tidligere ikke kjendtes som tilhørende vor Fauna, og hvis egenlige Hjem er i Syd- og Mellemeuropa, angiver Forf. at have truffet første Gang paa Snoghøi den 18de April 1843; i første Halvdel af April 1847 saae han den atter i Nærheden af Horsens; begge de iagttagne Individer vare Hanner*). Dr. med. P. Heiberg har meddelt Udg., at han den 24de November 1874 skød en Hun ved Thisted. Ved Malmø blev et Individ skudt den 24de December 1851, og i Lunds Museum findes et Exemplar fra Helgoland. I Norge vides den ikke at være bemærket.

---

*) Om Angivelsens Paalidelighed er det vanskeligt at have nogen Mening, da intet af Individerne blev fældet; i de siden den Tid forløbne 28 Aar er Arten ikke bemærket her i Landet, naar undtages det af Dr. Heiberg skudte Individ. Udg.

I Levemaade og Sædvaner har den mest tilfælles med foregaaende Art, tildels ogsaa hvad Opholdssted angaaer; dog vælger den helst mindre fugtige og lave Egne. Hannens Sang har Lighed med den brunstrubede Digesmuttes.

Alle Slags Smaabiller, som opholde sig paa Jorden eller sværme omkring i Luften, samt Fluer, Larver o. s. v. udgjøre dens Næring.

Den yngler i Midten af Mai i bakkede Egne, i Dale og paa høie Enge, paa Skraaninger i unge Plantninger af Naaletræer og i det høie Græs. Reden og de 5—6 grønne Æg have Lighed med foregaaendes.

Æggets Længde og Brede:

16,5mm.	13 mm.
19 »	15 »

Sangerslægten, *Sylvia, Lath.*

Næbet lige, tyndt, sylformigt tilspidset, som oftest mere høit end bredt ved Roden, noget sammentrykt ud imod Spidsen og forsynet med Rygkant; Overnæbet lidt nedbøiet i Spidsen og med et lille Indsnit bag denne; Undernæbet lige. Næseborene ved Næbroden, ægformige, oventil halvt dækkede af en nøgen Hinde. Benene temmelig spinkle; Tarsen længere end Mellemtaaen; Yder- og Mellemtaaen sammenvoxede lige ved Roden; Bagkloen kortere end Bagtaaen, stærkt bøiet og sammentrykt. Vingerne middellange; 1ste Svingfjer meget kort, undertiden saa lille, at den synes at mangle; 2den kortere end 3die eller af lige Længde med denne; 3die og 4de i Regelen lige lange og de længste.

Sangerne have i det Hele taget megen Lighed med Droslerne, fra hvilke de dog let adskilles ved deres ringe Størrelse. I Levemaade afvige de ogsaa betydeligt fra hine,

medens de i saa Henseende nærme sig mere til Digesmutterne. Alle til Sangernes Slægt henhørende Arter ere smaa, mere eller mindre spinkelt og smækkert byggede Fugle, som opholde sig i Krat, Haver og Skove, tildels ogsaa imellem Siv og Rør, i Sumpe og ved Vandet. For Danmarks Vedkommende ere de alle Trækfugle*) med Undtagelse af en eneste Art, Rødkjælken, af hvilken enkelte Individer forblive her i milde Vintere. Det synes at være fælles for alle Arterne, at Hannerne ankomme førend Hunnerne. De ere muntre, vevre, men uselskabelige Fugle. Hannens Sang er hos mange Arter melodisk og velklingende; hos nogle i hoi Grad afvexlende, fyldig og skjøn. Deres Føde bestaaer om Sommeren af Insekter og disses Larver, som de samle paa Træer, Buske, Siv o. s. v.; om Høsten leve de tildels af Bær; nogle Arter fange ogsaa undertiden flyvende Insekter, men de fleste tage blot krybende og siddende. Fjerfældingen foregaaer kun én Gang om Aaret, og Kjønnene ere kun lidt forskjellige; blot hos et Par Arter afviger Hannens Vaardragt efter Bræmfældingen mærkeligt fra Hunnens. De yngle én eller to Gange om

---

*) Under sit Ophold paa Læsø havde Forf., fra 19de til 24de Mai 1850, Leilighed til at iagttage Sylvietrækket over denne, i ornithologisk Henseende saa interessante Ø, hvor mange af de langs med Jyllands Østkyst over Kattegattet til Sverrig trækkende Fugle tage Hvilekvarter. Sylvia curruca, cinerea, phoenicurus, sibilatrix, hortensis og Muscicapa atricapilla gjennemsøgte i største Mængde de smaa forkroblede Buske og Træer i Haver og Markhegn. Det var kolde Dage, den naturlige Livlighed hos disse muntre Fugle syntes at være forhøiet og kunstlet for at holde Varmen, idet de med struttende Fjer flagrede om efter de faa Insekter, der viste sig paa Jorddigernes sydlige, solbeskinnede Side. Om Aftenen søgte de hen i de lave Kratomgivelser af den lille Skov. Men da den 23de Mai, en skjøn, varm Dag, pludseligt afløste Kulden, saaes de smaa Sangere med glatte Fjer, muntert kviddrende bevæge sig fra Busk til Busk, fra Have til Have med største Raskhed, stedse i østlig Retning; den følgende Dag vare de forsvundne paa nogle faa nær, som rimeligvis vilde yngle paa Øen.

Aaret, bygge næsten alle mere eller mindre kunstige Reder og lægge 5—7 Æg, som udruges af begge Kjøn, dog fornemmeligt af Hunnen. De ere alle meget nyttige Fugle, idet de bidrage betydeligt til at holde en Mængde skadelige Insekters Formerelse indenfor visse Grændser.

Saavel i Udseende som i Væsen og Levemaade ere de talrige Arter af denne Slægt meget forskjellige. Man har derfor inddelt dem i adskillige Grupper.

a. **Græssmutter,** *Currucae, Bechst.*

Næbet sylformigt, forholdsvis kraftigt.

Benene korte, temmelig kraftige, med brede Taaballer.

Vingerne temmelig korte eller middellange; 1ste Svingfjer kort, 2den som oftest kortere end 5te, 3die længst.

Halen temmelig lang.

Hos alle Arterne er Graat den fremherskende Farve.

Græssmutterne leve paa træbevoxede og buskrige Steder, især i tætte, tjørneblandede Krat, og ere Trækfugle for hele Europas Vedkommende. De ere uselskabelige, forsigtige og listige og udmærke sig ved deres behagelige Sang, som Hannen i Almindelighed udfører siddende, med reiste Hovedfjer, eller idet den stiger lidt iveiret. Deres Føde bestaaer af alle Slags Insekter og Larver; om Høsten leve de ogsaa af Bær. De bygge temmelig dybe og meget tynde Reder i tætte Hække og Buske og lægge plettede Æg. Blive de forstyrrede, forlade de som oftest Reden, selv om den allerede indeholder nogle Æg. Man fanger dem i Slaggarn og paa Limpinde med Melorme saavelsom i Springdoner med Ribs, Hyldebær eller Kirsebær, undertiden ogsaa i en Slags Meisekasse med Melorme, som sættes ovenpaa et Bur, der indeholder en Lokkefugl. Med Bøsse ere de lette at skyde, naar man

ikke driver forlænge omkring med dem; dog holde de sig meget skjulte i tætte Buske, og det er kun Hannerne, der undertiden sætte sig frit for at synge.

De fortære vel nogle nyttige Frugter i vore Haver, men denne Skade er for Intet at regne mod den Nytte, de stifte ved at udrydde mange skadelige Insekter, og imod den Glæde, de yde os ved deres herlige Sang og muntre, livlige Væsen.

Brystvatret Sanger, **Sylvia nisoria, Bechst.**

Syn. Curruca nisoria, Koch.

Dansk: Brystvatret Sanger. Svensk: Bröstvattrad Sångare.

Artsm. Rygsiden mørk askegraa; Bugsiden hvid med mange graabrune Tværstriber (som Spurvehøgens, hvoraf Artsnavnet «nisoria»); Halen graabrun, den yderste Styrer med en hvid Søm paa begge Faner.

Afbildn. Tab. XX. *gl. Han.* — Suppl. Tab. 8. *ung Fugl.*

Længde 7—7¼″, Vingestrækning henimod 11″. Iris lysegul hos Hannen, brun hos Hunnen.

I Efteraarsdragten er Hannens graa Rygfarve mørkere med lysegraa Fjerrande, og den graahvide Bugside har nogle faa Bølgestriber. De unge Fugle ere lysere end de gamle, og mere brunagtige end graa. Hunnens Farver ere mindre rene end Hannens. Halens Yderfjer have hvidgule Rande.

Denne undertiden med den næstfølgende forvexlede, her i Landet sjeldnere forekommende Art, som har en fjern Lighed med den almindelige Tornskades Hun, fandt Forf. ynglende flere Steder i det østlige Jylland, f. Ex. ved Engom pr. Veile og ved Aalborg; endvidere er den truffen ynglende paa Amager (Forf.), ved Vordingborg (Erichsen), i Ordrupskrat (Udg.), ved Randers (Fencker), i Vendsyssel (Birkelse-Have og Ulveskoven, Fischer), ved Hofmansgave (Grill) o. s. v. En Rede uden Æg, funden i Jægersborg Dyre-

have, opbevares i det zoologiske Museum. Apotheker Mechlenburg fandt den ynglende ved Flensborg; efter E. Hages Angivelse har den ynglet i Ourebygaards Have paa Lolland. I Sverrig forekommer den ikke sjeldent ynglende i det østlige og mellemste Skaane, i Blekinge, paa Øland og paa Gottland. I Norge er den ikke bemærket, og en Angivelse af Wallengren i Naumannia f. 1854 om, at den af Temminck anføres som sjeldent forekommende i Norge, beroer paa en Misforstaaelse, da Temminck intetsteds har udtalt dette. Den ynder mest større Krat med tætte Hvidtjørnbuske og store Markhegn, især i Nærheden af Vand og Enge; undertiden findes den ogsaa i Haver og unge Naaletræ-Plantninger.

Den er den forsigtigste, livligste og mest sky af alle Græssmutterne, holder sig i Regelen meget skjult og færdes lydløst i Buskene. Undertiden sætter den sig kviddrende paa en fritstaaende Gren, til andre Tider hæver Hannen sig lodret til en ringe Høide, syngende i Luften. Henimod Midten af Mai ankommer den, og i August forlader den os.

Reden findes i Tjørnebuske, unge Naaletræer o. s. v., især i Udkanten af Krat eller i levende Skovhegn. De 4—5 Æg, som lægges i sidste Halvdel af Mai eller først i Juni, ere hvidagtige med rødgraa eller askegraa Pletter. De frisklagte Æg udmærke sig ved en paafaldende mørk Bundfarve, der først efter nogle Dages Forløb bliver lysere.

Æggets Længde og Brede:

20 mm.	15,5 mm.
22 «	16,5 »

Torn-Sanger, Sylvia cinerea, Briss.

Syn. Motacilla Sylvia, L. — Curruca cinerea, Briss. — Sylvia fruticeti, Brehm.

Dansk: Graa Græssmutte, lille Kvapskade, Torn-Græssmutte. Norsk: Graasanger. Svensk: Grå Sångare.

Artsm. Rygsiden graa med rødligt Anstrøg; Bugsiden hvidagtig med svag rustgul Tone paa Brystet; Vingerne rødbrune, Fødderne brungule. De yderste Styrere for største Delen hvide; de store Dækfjer og de bageste Svingfjer med brede, lyst rustfarvede Kanter.

Afbildn. Tab. XX. *gl. Han.*

Længde 6″, Vingestrækning 8½″.

Den udmærker sig til alle Aarstider ved Rustfarven paa Vingerne. Hunnen mangler det rustgule Skjær paa Brystet, er mindre renhvid nedenunder, og Hovedets Farve er ikke saa ren askegraa som Hannens. Iris gulbrun.

Som Trækfugl ankommer den sidst i April eller først i Mai og forlader os i September. Den lever i Buske, Haver, levende Hegn og Løvskove og er her i Landet hyppig næsten overalt. Paa den skandinaviske Halvø er den almindeligt udbredt i alle de sydlige Dele og forekommer talrigt endnu oppe omkring Trondhjemsfjorden; paa Fjeldsiderne findes den nu og da endog ynglende i Birkebæltet. I vore nordlige Bilande vides den ikke at være bemærket.

I Munterhed og Urolighed staaer den ikke tilbage for de øvrige Arter af denne Gruppe; sin temmelig afvexlende Sang lader den i Regelen høre fra Toppen af en Busk eller et Træ, eller ogsaa idet den, ligesom foregaaende Art, svinger sig lidt iveiret. I Affekt reiser den Hovedfjerene og skriger.

Den yngler 2 Gange om Aaret i lave, tætte Buske og lægger 5—6 hvide eller grøngraa Æg med mørkere Pletter og Punkter.

Æggets Længde og Brede:

18 mm.	13 mm.
21 »	15 »

Reden staaer temmelig nær ved Jorden, som oftest i Tjørnebuske, høit Græs o. s. v. Ofte er Torn-Sangeren Gjøgens Pleiemoder. Af denne Fugl finder man altid mange ufuldendte Reder.

Gjærde-Sanger, Sylvia curruca, (L.)

Syn. *Motacilla curruca, L. — Curruca garrula, Briss. — Sylvia garrula, Bechst.*

Dansk: Græssmutte, Gjøgemoder, Gjærde-Græssmutte, Tornsanger (Fischer*). Norsk: Græssmutte, Møller. Svensk: Ärtsångare, Möllare (Skaane).

Artsm. Ovenpaa olivengraa med askegraat Hoved, Kinderne mørkere; Vingerne mørkebrune. Den yderste Styrer hvid paa Yderfanen samt paa Spidsens indre Kant. Bugsiden hvid. Fødderne mørkt blyfarvede.

Afbildn. Tab. XX. *gl. Han.*

Længde 5¼", Vingestrækning 8½". Hunnen er lidt kortere og noget lysere af Farve. Iris lysebrun.

Denne mindste Græssmutte, som ankommer hertil sidst i April eller henimod Midten af Mai og forbliver til September, er sjeldnere i Jylland end paa Øerne. I Vendsyssel hører den saaledes til de sjeldnere Fugle og er, saavidt vides, kun bemærket der enkelte Gange (Fischer); dog maa herfra undtages Øen Oxholm, hvor Fischer i 1869 traf den i Mængde; han fandt den i 1865 ynglende ved Dronninglund. I Sverrig og det østlige Norge er den almindelig, navnlig i de lavere liggende Egne. Paa Vestkysten forekommer den derimod ikke. Imod Nord gaaer den op til 68° og yngler temmelig hyppigt endnu ved Trondhjem; i Randers-Egnen har Fencker kun truffet den nogle faa Gange.

Den lever paa buskrige Steder, i Løv- og Naaleskove med megen Underskov, men især i Haver, unge Naaletræ-

---

*) I Fischers «Iagttagelser over Danmarks Fugle» (Slutning) (Naturh. Tidsskr. 3. R. 2. B. 1863—64, p. 15) benævner Forf. *S cinerea* «Tornsanger», men i «Fortsatte Iagttagelser over Danmarks Fugle» (l. c. 6 Bd. 1869—70, p. 123) og i «Anden Fortsættelse af Iagttagelser over Danmarks Fugle» (l. c. 8. Bd. 1872—73, p. 465) benytter han det samme Navn for *S. curruca.* Udg.

plantninger og gamle, levende Hegn. Dens muntre, tillidsfulde Væsen og dens kviddrende, ofte klapprende Sang (som i Tydskland har givet den Navnet «Müllerchen») gjør den til en yndet Fugl.

Som et Bevis paa denne lille Fugls Tillidsfuldhed og Frygtløshed anfører Brehm (Isis, 1848, S. 17), at for en Del Aar siden havde et Par Gjærdesangere i Thüringerwald bygget Rede i en Stikkelsbærbusk, som stod tæt ved et Skydehus, i hvilket Geværerne bleve prøvede. Uagtet den Larm, der jevnligt frembragtes ved, at 30—100 Geværer med dobbelt Ladning bleve affyrede samtidigt, var aldeles øredøvende, lode Fuglene sig ikke forstyrre i deres Rugning. Ungerne, der fra Fødselen af havde vænnet sig til det frygtelige Brag, opholdt sig senere ofte ved Skydehuset.

Reden er meget lille og saa tynd, at den endog er gjennemsigtig i Bunden. Tørre Stængler af urteagtige Planter, blandede med Larvespind, udgjøre de ydre Materialier, medens Reden indvendigt er indflettet med Hestehaar og Svinebørster. To Gange om Aaret lægger Gjærdesangeren 4—6 meget tynde og glatte, hvide Æg med blaalige eller gulbrune Pletter, som danne en Krands paa den butte Ende.

Æggets Længde og Brede:

15 mm.	12,5 mm.
19 »	13,5 »

Munkefugl, Sylvia atricapilla, (L.)

Syn. *Motacilla atricapilla, L.* — *Curruca atricapilla, Briss.*

Dansk: Munkefugl, Haveskade, Spikke, Brunskalle (Hunnen), Haveskade-Græssmutte (Kjærb.), Sorthovedet Sanger. Norsk: Munk, Sorthætte. Svensk: Svarthufvad Sångare.

Artsm. Hætten sort eller rustfarvet; Rygsiden olivengraa; Bugsiden lysere; alle Styrerne brungraa, uden Hvidt. Fødderne blygraa.

Afbildn. Tab. XX. *gl. Han.*

Længde $6^1/_4$'', Vingestrækning 9'', Halen 2'' 2'''; Iris brun.

Hunnen er paafaldende afvigende fra Hannen ved den rustbrune Hætte og har en mindre ren graa Farve. Efter Fældingen om Efteraaret bliver den stærkere olivengraa; endogsaa Bugsiden spiller da i samme Farve.

Fra sidst i April eller først i Mai til Slutningen af September hører den sorthovedede Sanger her i Landet, om just ikke til de alleralmindeligste, saa dog til de hyppigt forekommende Fugle og træffes paa buskrige, med Træer bevoxede Steder. I Vendsyssel var den tidligere meget sjelden; den vides indtil 1865 kun at være truffen der én Gang (Fischer); men i det nævnte Aar forekom den almindeligt ynglende deroppe. Overhovedet synes den at være langt almindeligere paa Øerne, navnlig paa Sjælland, end i Jylland, hvor Faber dog traf den temmelig hyppig i Horsens-Egnen (Dagbog, Mskrpt. Reinh.). Paa den skandinaviske Halvø er den udbredt overalt, men ikke meget talrigt. Den synes at holde sig mest til Kystegnene.

Uagtet den kun er lidt sky, er den dog forsigtig og altid i Bevægelse. Dens fortræffelige Sang, som har stor Lighed med Havesangerens og gjør den til en af de mest yndede Sangfugle, hører man om Foraaret og Forsommeren næsten hele Dagen igjennem lige til om Aftenen.

Den yngler almindeligvis 2 Gange om Aaret, første Gang i Slutningen af Mai, og lægger 4—6, i Form, Størrelse og Farve meget varierende Æg, hvis Grundfarve i Regelen er blegt kjødfarvet eller smudsigt gulhvid, med lyse og mørktolivenbrune Pletter, Punkter og Streger, som ere ulige fordelte over hele Overfladen, snart tættere ved den butte, snart ved den spidse Ende.

Æggets Længde og Brede sædvanligvis:

19 mm.	14 mm.
21,5 »	16 »

Ofte findes et Gjøgeæg imellem dem.

Havesanger, Sylvia hortensis, (Gm.)

Syn. Motacilla salicaria, L. — Curruca hortensis, Koch.

Dansk: Havesanger, Havesmutte, Græssmutte, Have-Græssmutte. Norsk: Havesanger. Svensk: Trädgårdssångare.

Artsm. Hele Rygsiden olivengraabrun, Bryst og Sider lysegraa med gult Anstrøg; Halen ensfarvet; Næb og Fødder blyfarvede; Øielaagsranden besat med hvidagtige Fjer.

Afbildn. Tab. XX. *gl. Han.*

Længde $5^{1}/_{2}$″, fra Vingeledet 3″; Iris brun. Hunnen næsten aldeles lig Hannen. Der gives hvide og hvidbrogede Varieteter.

Denne Trækfugl indfinder sig gjerne sidst i April eller først i Mai, stundom senere, og forlader os i September. Den er almindelig her i Landet og findes næsten overalt, hvor der gives Buske og lavere Træer, som i Haver, Ungskov, unge Naaletræplantninger og gamle Markhegn, helst i Nærheden af Vand. Ligesom foregaaende Art synes den dog at være langt hyppigere paa Øerne end i Jylland. Paa den skandinaviske Halvø findes den nogenlunde ligeligt fordelt overalt og træffes almindeligt ynglende helt op til 68° n. Br.; paa Fjeldsiderne træffes den endnu i Birkebæltet. Den er en stille, fredsommelig Fugl, neppe saa munter og livlig som de foregaaende Arter. For sin behagelige Sangs Skyld holdes den ofte i Bur og kan ved god Pleie leve længe. Dens egenlige Sang har Lighed med Munkefuglens og især med den brystvatrede Sangers, men har en længere Melodi og bestaaer af renere, mere fløitende Toner.

Om Sommeren lever den af Insekter og Larver, men den fortærer tillige mange Slags Frugter, f. Ex. Hindbær, Kirsebær, Hyldebær, Hægebær o. s. v.

Reden, som almindeligvis staaer lavt, er meget let og løs, bygges af tørre Græsrødder og Græsstraa og er indvendigt belagt med Hestehaar. De 4—6 Æg, som findes

først i Juni, ere gulgraahvide, smudsighvide eller rødagtighvide med olivenbrune Pletter, Streger og Punkter.

Æggets Længde og Brede:

19 mm.	15 mm.
21,5 »	16 »

Ofte lægger Gjøgen sit Æg i dens Rede.

I August Maaned anretter den undertiden Skade i Frugthaverne ved at æde Kirsebær, navnlig Sylte-Kirsebær, men de Tab, som den derved foraarsager, ere dog for Intet at regne mod den Nytte, den stifter ved at fortære en Mængde skadelige Insekter.

b. Løvfugle, *Phyllopneustae, Mey.*

Næbet tyndt, sylformigt, ved Roden temmelig bredt, lyst farvet.

Benene svage og smaa, med middellange Tarser.

Vingerne længere end hos Græssmutterne, Halen lige eller dog kun lidt kløftet. En lys Stribe over Øiet.

Hovedfarven paa Rygsiden grønagtig, paa Bugsiden gulagtig.

De ere livlige, vevre Fugle, som bestandigt ere i Bevægelse i Træer og Buske og sjeldent sætte sig paa Jorden. Deres Næring bestaaer af smaa Insekter, som de dels hoppende og flagrende pille af Bladene, dels fange i Luften. Frugter æde de sjeldnere end de foregaaende Arter og kun i Nødsfald. De yngle paa eller tæt over Jorden, bygge meget skjulte og temmelig kunstige, oventil hvælvede Reder og lægge hvide, rødpunkterede Æg (kun én Art, *S. hypolais*, bygger en aaben Rede i Buske eller paa lave Træer og lægger blegrøde, sortpunkterede Æg). De stifte megen Nytte ved at bidrage til skadelige Insekters Udryddelse, og ved deres livlige Sang og muntre Væsen oplive de vore Skove, Marker og Haver. Man kan fange dem paa Limpinde, i Slaggarn eller Springdoner (Sprinkler) med Melorme.

Løvsanger, Sylvia trochilus, (L.)

Syn. Motacilla trochilus, L. — Sylvia fitis, Bechst. — Ficedula fitis, Koch. — S. icterina, Temm. — S. arborea, Brehm.

Dansk: Løvsanger, Spurvekonge, lille Bladsmutte. Norsk: Løvsanger Svensk: Löfsångare, Sparfkung, Skogsknett.

Artsm. Rygsiden graagrøn, Bugsiden gulhvid; Vingerne, hvis underste Dækfjer og Rande ere svovlgule, bedække Halvdelen af Halen; 1ste Svingfjer rager et Stykke ud over de store Dækfjer, 2den kortere end 5te og længere end 6te; paa den sammenfoldede Vinge naae Haandsvingfjerene ca. 8''' ud over Armsvingfjerene; Benene brungule.

Afbildn. Tab. XXI. *gl. Han.*

Længde 4" 5''', Vingestrækning 7¾", Halen 1" 10'''. Hunnen er kjendeligt lysere end Hannen.

Den ligner meget den følgende Art, fra hvilken den ved første Blik er vanskelig at adskille; men den udmærker sig ved de lysere Fødder, længere Vinger og en renere gul Farve paa Vingerandene samt ved at den er noget større.

Denne hos os almindelige Sanger findes næsten overalt i vore Skove, Lunde, Krat og buskrige Omgivelser af Byer og Stæder. Som Trækfugl kommer den omtrent midt i April og forlader os i sidste Halvdel af September. Paa den skandinaviske Halvø er den almindeligt udbredt lige fra det sydlige Skaane indtil den russiske Grændse; den yngler overalt paa Halvøen og træffes paa Fjeldsiderne indtil oppe i Vidiebæltet. Paa Færøerne træffes den kun som en sjelden Gjæst. Dens Sang, som har noget Melancholsk ved sig, hører man i Forsommeren næste hele Dagen.

Den er munter, urolig og livlig, og man seer den næsten intet Øieblik stille; den er ikke sky og lader sig ofte komme meget nær.

Reden staaer meget skjult paa Jorden eller tæt over samme, i Græs, Mos, paa en Tue eller Træstamme, i en Fordybning og desl. Den er bygget af Mos, visne Blade og tørre Græsstraa, hvælvet foroven og udforet med Fjer,

Hestehaar eller Uld. I Mai indeholder den 5—7 næsten runde, hvide, rødbrunt plettede Æg.

Æggets Længde og Brede:

15,5mm	12mm.
16,5 »	13 »

Løvsangerne have stor Kjærlighed til deres Yngel og tee sig meget ængsteligt ved Reden, idet Hunnen flagrer som lamslaaet tæt hen over Jorden, naar man opskræmmer den fra Reden.

Gransanger, Sylvia rufa, Lath.

Syn. Sylvia abietina, Nilss. — Ficedula rufa, Koch. — Phyllopneuste rufa, Mey. — S. sylvestris, Brehm.

Dansk: Gransanger. Norsk: Gransanger. Svensk: Gransångare.

Artsm. Rygsiden brungraa med olivengrønt Anstrøg, Bugsiden hvidagtig; Fødderne mørkebrune eller sortagtige; Vingerne, hvis underste Dækfjer ere svagt gule, naae ikke halvt ud over Halen. 1ste Svingfjer rager langt ud over de store Dækfjer; paa den sammenfoldede Vinge naae Haandsvingfjerene ca. 5''' ud over Armsvingfjerene.

Afbildn. Tab. XXI. *gl. Han.*

Længde 4'' 4''', Vingestrækning 7'' 2'''. Hunnen er lidt mindre og har ikke saa rene Farver som Hannen.

Fra den almindelige Løvsanger, med hvilken den let forvexles, adskiller den sig ved sin mindre Størrelse, sin mere i det Rødagtige end i det Gule faldende Farve og ved de brunsorte Ben saavelsom ved flere Eiendommeligheder i Stemme og Sang. Næst Rødkjælken er denne den om Foraaret først tilbagevendende Art af Sangernes Slægt (i udvidet Forstand), og af Løvsangerne er den hertillands vistnok den sjeldneste. I første Halvdel af April træffer man den i de blomstrende Piletræer eller i Toppene af de mod Syd skraanende Naaletræplantninger, hvor man hører dens livlige Sang. Den er overordenligt kvik og bevæger

sig med stor Hurtighed og Behændighed, bestandigt hoppende og flagrende mellem Grenene for at opsøge Insekter. I September og Oktober træffes den atter paa Trækket mod Syd. Ved Thyrsbæk pr. Veile skød Forf. enkelte i Foraarene 1847 og 1849, og paa Mindstrup, 3 Mil nordvestligere, skød han en Han den 12te April 1849. E. Hage havde den fra Flensborg, hvor den, efter Apotheker Mechlenburgs Angivelse, ynglede. Feddersen fik den fra Avnsbjerg ved Viborg i April 1869, Fencker ved Randers ligeledes i April 1867 og 1869. I Vendsyssel indtræffer den ogsaa lidt ind i April og bliver til henimod Midten af Mai, da den drager længere Nord paa; paa Vestkysten er den talrigst. Paa Bornholm er den hidtil ikke truffen. Paa den skandinaviske Halvø forekommer den især i de nordligere Egnes Naaleskove op til Polarcirkelen. Ogsaa i Østfinmarken er den truffen ynglende (Naumannia 1854); langs Norges Vestkyst er den ikke sjelden i Rørskovene, navnlig i Træktiderne. Paa Fjeldsiderne gaaer den ikke op over det subalpinske Gebet. Nilsson var den Første, der traf den i Skandinavien (1816 i Stördalen). Det er mærkeligt nok, at denne dog ikke saa ganske sjeldne Fugl i det egenlige Danmark har undgaaet baade Fabers og Hages Opmærksomhed.

Forplantningen afviger ikke meget fra foregaaende Arts, dog bygger Gransangeren helst i Naaleskove, og Æggene have, foruden de fine, rodbrune Pletter paa hvid Grund, tillige sortebrune, undertiden askegraa Punkter.

Æggets Længde og Brede:

15,5 mm.	12 mm.
16,5 »	12,5 »

Den lægger Æg sidst i April.

Grøn Sanger, Sylvia sibilatrix, Bechst.

Syn. *S. sylvicola, Lath.* — *Ficedula sibilatrix, Koch.*

Dansk: Grøn Bladsmutte, grøn Løvsanger. Svensk: Grön Sångare.

Artsm. Rygsiden smuk grønagtig; en gul Stribe over og en mørk foran og bagved Øinene; Forhalsen og Forbrystet lysegule, Bugen og Undergumpen renhvide; Overgumpen og Svingfjerkanterne lysegrønne; Vingerne bedække $^2/_3$ af Halen; 1ste Svingfjer meget lille og kort, 2den omtrent af samme Længde som 4de.

Afbildn. Tab. XXI. *gl. Han.*

Længde $4^1/_2$″, Vingestrækning $7^3/_4$″. Han og Hun ere kun uvæsenligt forskjellige.

Den grønne Løvsanger er en ægte Skovbeboer og forekommer fornemmelig i store, skyggefulde Bøgeskove, hvor den næsten udelukkende opholder sig paa Træerne. I første Halvdel af Mai ankommer den og forlader os sidst i August. I Skovene i Kjøbenhavns Omegn er den temmelig almindelig, ogsaa ynglende. I Vendsyssel er den sjeldnere end foregaaende Art; dog synes den i de senere Aar at have tiltaget i Hyppighed, og i Juni 1864 fandt Fischer den endog talrig i Oxholm Skov. I Randers-Egnen, hvor den ikke er sjelden, fandt Fencker den ynglende i 1868. Paa Bornholm forekommer den i paafaldende stort Antal i en lille Birkeskov ved Rø. I det sydlige og mellemste Sverrig er den ikke sjelden, men i Norge vides den ikke med Sikkerhed at være truffen. Den angives vel at være bemærket i Bøgeskoven ved Laurvig, men der haves ingen Sikkerhed for Observationens Rigtighed. Schraders Angivelse (Cabanis. Journal f. Ornithol. f. 1853), at den forekommer i Østfinmarken, er urigtig og er gjendreven i Öfvers. af Kgl. Vetensk. Ak. Förhandl. f. 1861 (Collett).

Hannen udmærker sig ved sin besynderlige, pibende, hvislende og skingrende Sang. Den begynder den som oftest siddende paa en Gren, fortsætter den, idet den flagrer ned paa en anden lignende, og fuldfører den, medens den sætter sig paa denne. Lokkestemmen har en blødere Klang. Denne Art er temmelig sky, trættes ofte med sine Lige eller andre Smaafugle og er yderst livlig og munter.

Reden findes i Slutningen af Juni eller første Halvdel af Juli, altid paa Jorden, ved Siden af en Tue, mellem Græs, Mos, Lyng eller andre lave Væxter og er yderst vanskelig at finde, idet de udvendige Materialier ligne de omkringværende Gjenstande. Den er, ligesom de to foregaaende Arters, hvælvet og indeholder 5—6 hvide eller graahvide Æg med sortagtigt violette, rodbrune eller graabrune Pletter.

Æggets Længde og Brede:

16mm.	13mm.
16,5 »	14 »

Gulbuget Sanger, Sylvia hypolais, (L.)

Syn. *Motac. hippolais, L.* — *Ficedula hypolais, Keys. & Blas.* — *Hypolais salicaria, Bonap.*

Dansk: Bastard-Nattergal, Nattergalens Horeunge, Gulbug, stor Bladsmutte, Haveirisk, Bityv. Norsk: Bastardnattergal. Svensk: Gulbröstad Sångare, Gulmagad Sångare, Bastard-Näktergal.

Artsm. Rygsiden olivengrøngraa, Bugsiden lysegul; 1ste Svingfjer naaer omtrent til Enden af de store Dækfjer; de bageste Svingfjer have hvidgraa Kanter: Armsvingfjerene naae kun over de tre Fjerdedele af den sammenfoldede Vinge.; Fødderne blyfarvede; Næbet forholdsvis kort, meget bredt og noget fladtrykt ved Roden.

Afbildn. Tab. XXI. *gl. Han.*

Længde 5″ 2‴, fra Vingeledet 3″, Halen 2″.

Hunnen har lidt mattere Farver end Hannen, men forøvrigt ere Kjønnene vanskelige at adskille. Meget gamle Fugle udmærke sig ved bredere, hvidgraa Kanter paa de bageste Svingfjer.

Den hører til de Trækfugle, der komme sent og forlade os tidligt. I sidste Halvdel af Mai, undertiden lidt tidligere, pleier den at melde sin Ankomst ved sin herlige, melodiske, ualmindeligt afvexlende og af de mest forskjellig-

artede Toner bestaaende Sang, hvis Fortræffelighed har givet den Navn af «Bastard-Nattergalen»; allerede hen i August forlader den os. I Haver og blandede Løvskove er den almindelig. I Vendsyssel forekommer den saaledes talrigt ynglende næsten overalt, hvor der findes Træer, ligeledes i Randers- og Horsens-Egnen; paa Bornholm er den derimod sjelden. I Sverrig træffes den fornemmelig i Landets mellemste og sydlige Egne. I Norge, hvor den synes at have tiltaget stærkt i Antal i de senere Aartier, strækker dens Udbredningskreds sig op til Helgeland; undtagelsesvis er den truffen nordligere. I Kystegnene forekommer den langt talrigere end i Landets Indre.

Den er livlig, vever, listig, sky og forsigtig, dog bliver den omsider fortrolig med Menneskets Nærhed, hvor der er megen Færdsel, og hvor den ikke efterstræbes.

Denne største indenlandske Art af Løvsanger-Gruppen afviger i Henseende til Sang, Redebygning, Æggenes Farve og det ved Roden bredere Næb fra de øvrige Løvsangere, med hvilke den dog har Farve tilfælles, og danner forsaavidt en Overgang til Kjærsangerne.

Sin kunstige, tætte og faste Rede bygger den i Grenkløfterne af Træer og Buske, især Hassel, sjeldent før i Begyndelsen af Juni, som oftest i en Høide af 6—8 Fod; den bestaaer udvendigt af tørre Græsstraa, Basttrevler, Larvespind, Spindelvæv og Birkebark, i Nærheden af Havet ofte af tør Tang. Den er indvendigt foret med Hestehaar og Svineborster samt gjennemvævet med Uld, Traad, Blaar og desl. Som oftest er Reden temmelig løst anbragt paa en Gren, men hvor den er udsat for megen Blæst, befæstes den omhyggeligt mellem flere fra samme Høide udgaaende Grene ved Hjælp af stærke Traade, der flettes ind i Reden. Den indeholder 4—5 rosenrøde Æg, som have sorte Pletter, der ofte flyde ud med en rød Rand, og enkelte fine sorte Streger og Snirkler.

Æggets Længde og Brede:

17 mm.	12,5 mm.
21 »	15,5 »

c. Kjær-Sangere, *Calamodytae, Mey.*

Panden meget flad, smal og langstrakt, spidst udløbende i Næbet, som er temmelig langt, sammentrykt ud imod Spidsen og forsynet med en tydelig Rygkant.

Fødderne temmelig stærke og med store Kloer.

Vingerne korte eller middellange, afrundede; den temmelig lange Hale stærkt afrundet.

Kroppen smækker; Hovedfarven brungraa, hos nogle spillende i Olivengrønt.

Fuglene af denne Afdeling leve ved Aaer, Floder, Damme, Grave, Søer og Moser, blandt Buske, Ror og Siv, hvori de skjule sig, og paa hvilke de ideligen klattre; dog gjør Sumpsangeren til en vis Grad en Undtagelse fra denne Regel, idet den oftest fjerner sig mere fra Vandet og saavel i Sang som Levemaade synes at nærme sig Løvsangerne. Deres Rede bygge de med megen Kunst og befæste den imellem Rør over Vandet eller imellem Plantestængler i dets Nærhed. De udmærke sig ved en ganske eiendommelig, hos nogle Arter meget afvexlende, tildels med andre Fuglestemmer blandet Sang, som de udføre siddende, ofte langt ud paa Natten. Deres Lokkestemme bestaaer af hvislende og skjærende Toner, som ogsaa blande sig imellem deres Sang. De leve af Insekter, som de snappe paa Stænglerne og Bladene, hvor de hoppe og klattre. Ved den utallige Mængde af skadelige Insekter, som de udrydde, ere de nyttige Fugle.

For at skyde dem maa man ofte have megen Taalmodighed, inden man faaer dem i Sigte, da de holde sig skjulte i Rørene og Buskene, naar de mærke Fare. Undertiden maa man drive dem ud af deres Skjul og skyde dem

i Flugten; lettest lade dog Hannerne sig skyde, fordi de gjerne ville sidde frit, naar de synge. Man kan fange dem med 3—4 Fod lange Stokke, hvori stikkes smaa Kviste med Hestehaarssnarer, saaledes at Stokken danner en hel Række Doner. Af saadanne Stokke stilles flere horizontalt paa nogle Pæle i Rørene; de maae da staae 2—3 Fod over Vandfladen eller ved Bredderne af de sumpige Grave. De fanges ogsaa i Springdoner med paahængte Hyldebær, paa Limpinde og i Netfælde med levende Melorme eller andre Insekter til Lokkemad.

Kjærsanger, Sylvia palustris, Bechst.

Syn. *Salicaria palustris, Keys. & Blas.* — *Calamoherpe palustris, Boie.*

Dansk: Kjærsanger, Sumpsanger. Svensk: Kärrsångare.

Artsm. Ovenpaa grønagtig rustgraa eller mat olivengraa; en hvid Streg over Øiet og hvid Bugside med okkergult Anstrøg; Mundvigen orangegul.

Afbildn. Tab. XXII. a (»*Sump-Rørsanger*«).

Længde $5^{1}/_{2}$''. Kjønsforskjellen er ikke kjendelig i Farven, hvorimod de unge Fugle ere mørkere og mere grønagtige end de gamle.

Denne Art har saalænge været forvexlet med den følgende, at dens Udbredelse, endog i Tydskland, først er bleven bekjendt i senere Tider. I de egenlige danske Provindser var den uopdaget, indtil Forf. i Foraaret 1847 skød den ved Thyrsbæk. I det følgende Foraar, 1848, indfandt flere Par sig ved Thyrsbæk, saa at han erholdt 6 Stkr., og det lykkedes ham nu at bestemme Fuglen. Det sidstnævnte Aar var han endvidere saa heldig at finde 5 Reder ved Thyrsbæk, alle i Nælder i Nærheden af Vandet, heftede til de uddøde Stængler fra forrige Aar; senere fandt han Sumpsangerens Rede rundt omkring, hvor han færdedes i

det sydostlige Jylland, men altid paa ganske lignende Steder. Den ynder fornemmelig lave, tætstaaende Buskpartier i Nærheden af Vandet, helst hvor der gives Korn, Hamp, Raps, Hindbær og især store Nældepartier. Ved Fæstningsgravene omkring Kjobenhavn er dens Rede flere Gange funden, ligeledes i Nælder (Udg.). Ifølge Meddelelse fra Dyrlæge Grill forekommer den almindeligt i en begrændset Del af Margaards Skove i Odense-Egnen. En enkelt Gang har han fundet dens Rede i en Hasselbusk, 4 Alen fra Jorden; den var befæstet til Kvistene paa samme Maade som ellers til Nældestænglerne. I Randers-Egnen er den temmelig almindelig og forekommer især hyppigt i den lille Dronningborg Skov, hvor Fencker i 1868 fandt tre Par ynglende, det ene i en Hindbærbusk, som stod i et tæt Tjørnekrat, flere Hundrede Alen fra det nærmeste Vand. I 1869 fandt han i samme Egn to af dens Reder, begge i Nælder. Efter Naumann er den almindelig i Sognet Brunsbüttel og omkring Meldorf samt paa flere Steder i Holsten, hvor den yngler. Den kommer sidst i April og forlader os i August og September. I Sverrig forekommer den fornemmelig i det sydlige Skaane; i Norge er den derimod, saavidt vides, endnu ikke truffen.

Den er sky og yderst forsigtig, men lever dog mindre skjult end de andre Kjærsangere og sætter sig ikke sjeldent paa en Busk eller et lavere Træ; den kommer oftere frem af sit Skjul og flyver over det Frie og nærmer sig saavel i denne som flere andre Henseender Bastard-Nattergalen; dog er dens Sang langt fortrinligere end dennes, saa at den unægteligt indtager en Rang blandt vore første Sangfugle. Den synger meget ivrigt, næsten hele Dagen, ofte en Del af Natten med.

Føden bestaaer af alle Slags Land- og Vandinsekter og disses Yngel.

Reden findes i Midten af Juni, i Regelen i Nærheden af Vand, undertiden ogsaa i nogen Afstand derfra, men al-

drig over Vandet, i Buske, Raps, Rør, høit Græs, Nælder, Hindbær og desl., som oftest 1—3 Fod fra Jorden. Den bestaaer udvendigt af Græsstraa og Græsblade, Græsrødder, Basttrevler af Nælder og andre Planter, er fast sammenflettet og indvendigt beklædt med fine Straa og Hestehaar. De 4—5 Æg have en blaalighvid Grund med graa Punkter og større askegraa eller olivenbrune Pletter, blandede med enkelte brunsorte Punkter.

Æggets Længde og Brede:

18mm.	13,5mm.
20,5 »	15 »

Den yngler som alle Kjærsangere meget sent af den rimelige Grund, at Gjenstandene, der omgive, bære eller skjule Reden, f. Ex. Rør, Nælder o. desl., først da have naaet den tilbørlige Høide eller Fasthed.

Rørsanger, Sylvia arundinacea, (L.)

Syn. Curruca arundinacea, Briss. — Calamoherpe arundinacea, Boie. — Salicaria arundinacea, Selby (Keys. & Blas.) — Calamoherpe salicaria, C. Brehmii, C. piscinarum, C. alnorum, C. arbustorum, Brehm.

Dansk: Rørsanger, Rørspurv, almindelig Rørsmutte, graa Rørsmutte.

Artsm. Ovenpaa uplettet, gulagtig rustgraa; Overgumpen lysere end Ryggen; Bugsiden rustgulhvid; Mundvigen orangerød.

Afbildn. Tab. XXII. a.

Længde 5½″. Imellem Han og Hun kan intet bestemt ydre Skjelnemærke angives.

Den hører til vore almindeligste Kjærsangere og forekommer næsten overalt i Danmark, hvor der gives Rør, ved Søer, Moser, Damme, Grave og Aaer. Naumann fandt den meget talrig i Ditmarsken, men mindre hyppig paa Øerne ved Slesvigs Vestkyst, og blot hvor der var Marskland. Ved Fæstningsgravene omkring Kjøbenhavn findes hvert Aar tal-

rige Reder af den. Dyrlæge Grill har meddelt Udg., at den i Egnen omkring Odense yngler overalt, hvor der findes passende Lokaliteter. I Randers-Egnen er den almindelig ved Fousingø-Sø, sjeldnere langs Aaen og Fjorden (Fencker). Ved Aalborg forekommer den ikke sjeldent, ligeledes paa Mols (ifølge Bonnez). Paa Bornholm er hverken denne eller nogen anden af vore Kjærsangere bleven iagttaget. I Syd- og Mellemsverrig er Rørsangeren flere Steder almindelig, men i Norge synes den ikke at være bemærket. Naumann paastaaer, at den først bygger Rede midt i Juni; men dette er for Danmarks Vedkommende urigtigt. Selv i Aaret 1852, da Forsommeren havde været meget kold, fandt Forf. saaledes den 21de Juni næsten flyvefærdige Unger og blandt flere end 50 Reder kun to, som indeholdt Æg, der ikke vare rugede i længere Tid.

Som Trækfugl ankommer den først i Mai og forbliver til sidst i August. Den er urolig, livlig og munter, selv om Natten, klattrer med stor Lethed i Rør og Buske og er ganske tryg i Menneskers Nærhed, saa at den undertiden henter sine Redematerialier ved Dørene. Fjernt fra menneskelige Boliger er den mere sky. Ligesom den foregaaende er den en flittig Sanger, ikke blot om Dagen, men ofte ogsaa ud paa Natten; dens Varselraab er et høit, snerrende Skrig, hvormed den tillige gjerne ender sin Sang, som den endog istemmer, naar man kaster Stene eller andre Gjenstande ind mellem Rørene, saa at man derved kan erfare, om den findes der eller ikke.

Sin Rede bygger den som oftest imellem Rørstængler over Vandet, dog undertiden ogsaa ved Randen deraf, stundom endog i Buske og Hække noget borte fra Vandet; Reden pleier at være heftet imellem 2—4 Rørstængler eller tynde Grene, er 3—4″ høi og indeholder hen i Juni 3—5, sjeldent 6 Æg, som have ringe Glands og ere grønagtighvide, med graagrønne og brune Pletter og Punkter.

Æggets Længde og Brede:

17 mm.	13,5 mm.
19 »	15 »

Reden bestaaer udvendigt af tørre Græsblade, blandede med fine Rødder og Plantetrevler, Traade, Blaar, Plante- og Dyreuld, indvendigt af Græs og Rørrisper, ofte belagt med Hestehaar. Undertiden lægger Gjøgen sit Æg i dens Rede, som er saa solidt fæstet til de tynde Rørstængler, at det store Pleiebarn ikke staaer Fare for at falde i Vandet med Reden, saalænge det bliver i denne.

Drosselsanger, Sylvia turdoides, Mey.

Syn. Turdus arundinaceus, Briss. — Turd. Junco, Pall. — Curruca turdoides, Cuv. — Sylvia turdina, Glog. — Calamoherpe turdoides, Brehm. — Calamoherpe media, Malm?

Dansk: Drossel-Sanger, Drossel-Rørsmutte, Rørdrossel.

Artsm. Rygsiden gulagtig rustgraa; en tydelig gulhvid Stribe over Oiet; Næbet stærkt og drosselagtigt; Bugsiden rustgulhvid; Mundvigen orangerød.

Afbildn. Tab. XXII. a (Drossel-Rørsanger), *gl. Han.*

Længde 7½". Hannens Strube har som oftest et askegraat Skjær; Hunnen er af samme Farve som Hannen, dog ofte noget mere rustgul paa Siderne.

Denne anseelige Art opholder sig fornemmelig ved rørbevoxede Flod- og Søbredder med Buske og især Piletræer i Nærheden; i disse sidste færdes den navnlig om Foraaret, indtil Rørene ere fremvoxede. Naumann traf den i Syd-Ditmarsken og anfører, at den findes hist og her i de daværende danske Hertugdømmer. E. Hage fandt den ynglende ved Kiel, og Faber (Ornith. Noticer, Pag. 21) anfører, at daværende Studiosus H. Beck havde truffet den ved Aalborg, og, efter Wøldikes Beretning, at den aarligt ynglede

i Rørene ved Brunsbüttel. Ifølge Apotheker A. Benzons Angivelse yngler den ligeledes hvert Aar ved Odense. Adj. Strøm fandt den der første Gang i Begyndelsen af Juni 1861 (ved Baagø Strand). I Sverrig synes den typiske Form ikke at forekomme, men at repræsenteres af *Calamoherpe media, Malm*, der er funden ynglende ved Gotaelv i Nærheden af Gøteborg og neppe er artsforskjellig fra *S. turdoides*.

Dens Lokkestemme er næsten basagtig, og dens Sang, der kun indeholder faa behagelige Toner, har noget Raat og Snerrende ved sig. Medens Hannen synger, sidder den gjerne frit paa Spidsen af en Rørstængel eller en Gren; den er derved saa ivrig, at den ikke let lader sig forstyrre ved Noget; ja, Naumann paastaaer endog, at den ved Feilskud synger endnu stærkere end iforveien. Det Samme har Forf. forresten ogsaa bemærket hos Rør- og Sumpsangeren.

Dens Næring bestaaer, ligesom de andre Kjærsangeres, udelukkende af Insekter.

Sin 5—8″ høie Rede anbringer den paa samme Maade som Rørsangeren; de ydre Materialier bestaae af tørre Græs- og Rørblade samt Plantetrevler, Dyre- og Planteuld med Insektspind; indvendigt er den foret med fine Græsstraa og Risper, sjeldnere med Planteuld og Hestehaar. Den indeholder i Juni oftest 4—5 Æg, som ere grønagtighvide med blegt blaagraa, olivengraa og olivenbrune, større og mindre Pletter og Punkter, af Lighed med foregaaende Arts, men meget større, og indvendigt noget bleggrønne.

Æggets Længde og Brede:

22 mm.	17 mm.
25 »	17,5 »

Siv-Sanger, Sylvia schoenobaenus, (L.)

Syn. Motac. schoenobaenus, L. — Sylvia phragmitis, Bechst. — Calamoherpe phragmitis, Boie. — Caricicola phragmitis, Brehm. — Salicaria phragmitis, Selby. — Calamodyta phragmitis, Degl.

Dansk: Sivsanger, Gul Rørsmutte. Norsk: Sivsanger. Svensk: Säfsångare, Säfstigare.

Artsm. Rygsiden olivengraa med brune eller brunsorte Pletter, Overgumpen rustrød, uplettet; Issen uden lys Midtstribe; en bred lys Stribe over Øiet; Bugsiden rustgulhvid, uplettet; de bageste Svingfjer med lysere Kanter end de øvrige; Halen stærkt afrundet.

Afbildn. Tab. XXII. a. (Siv-Rørsanger).

Længde 5½″, Vingestrækning 8″. Han og Hun ere ens farvede. Af tilfældige Varieteter fremhæves en isabellafarvet og en prægtig rosenrød.

I de med Rør, Siv og andre høie Sumpplanter bevoxede Søer, Damme, Grave, Moser og Enge findes denne Kjærsanger her i Landet hyppigere og talrigere end nogen af de andre Arter. Naumann fandt den almindelig i de holstenske Marsklande. Overalt, hvor de anførte Lokaliteter ere tilstede, især hvor der er mange Vidier og tætte Pilebuske, undertiden endog langt fra Vandet, i Korn-, Raps- og Kløvermarker, træffer man den. Den synes overhovedet mindre at foretrække større Vandpartier, naar blot Jorden er sumpig og vaad. I den udtørrede Lersø ved Kjøbenhavn yngler den saaledes i stor Mængde, ligeledes, om end mindre talrigt, ved Gravene omkring Kjøbenhavn. Omkring Randers er den almindelig overalt. I Sverrig forekommer den talrigt i Landets sydligere Egne, mindre hyppigt i de nordlige, hvor den dog ingenlunde synes at være sjelden. I Norge er den almindeligst i de østlige Stifter og er truffen i Finmarken; men Meddelelserne om dens Udbredelse der i Landet, og paa den skandinaviske

Halvø overhovedet, synes noget usikkre. I Egenskaber og Levemaade ligner den de foregaaende. Hannen lader sin snerrende og pibende, men dog ret behagelige Sang høre baade Dag og Nat.

Sin Rede bygger den i Midten af Mai som oftest over sumpige, næsten utilgængelige Steder, undertiden i Korn, men aldrig ud over Vandet; den staaer almindeligvis meget lavt imellem Græs, Star og forskjellige Sumpplanter eller under Buske, men sjeldent i selve disse. Den er temmelig løs, mindre kunstig end de foregaaende Arters og bestaaer udvendigt af Græsstraa og Græsblade, ofte blandet med grønt Mos, indvendigt af Plantetrevler, stundom tillige af Fjer og Hestehaar. De 4—6 smudsighvide eller gulgraa Æg ere tæt bestrøede med ganske fine Punkter, der flyde saaledes sammen med Grundfarven, at Æggene se ud som blegbrunt marmorerede og have Lighed med Æggene af den gule Vipstjert *(Motac. flava)*, fra hvilke de dog let adskilles ved de charakteristiske, sorte Haarsnirkler, der stedse findes paa den butte Ende.

Æggets Længde og Brede:

16 mm.	13 mm.
18 »	14 »

Vand-Sanger, Sylvia aquatica, (L.)

Syn. Motacilla aquatica, Gmel. — Sylv. salicaria, Bechst. — Calamoherpe aquatica, Boie.

Dansk: Vand-Rørsmutte.

Artsm. Rygsiden rustgul eller brungul, sortstribet; Bugsiden hvidagtigt okkergul, uden Pletter; over Øinene og i Midten af Issen gulhvide Striber, som adskilles fra hverandre ved brede, sorte Mellemrum; Svingfjerene have mørkt rustgule Kanter.

Afbild. Tab. XXII. a (Vand-Rørsanger).

Længde 5″, Vingestrækning 7½″. Han og Hun ere vanskelige at adskille.

Blandt Kjærsangerne hører denne til de mindste Arter; den udmærker sig, endog i Frastand, ved den over hele Kroppen udbredte lyst brungule eller rustgule Farve. Fra den foregaaende Art adskiller den sig ikke blot ved Farven, men fornemmelig ved de tydelige 5 Striber paa Hovedet saavelsom ved sin ringere Størrelse.

I Sædvaner, Stemme, Levemaade og Forplantning har den meget tilfælles med Sivsangeren.

Æggets Længde og Brede:

16 mm.	12,5 mm.
17,5 »	13,5 »

Apotheker Mechlenburg angiver den som ynglende ved Flensborg, og E. Hage har meddelt Forf., at den yngler ved Glücksborg, samt at den neppe er sjelden i Holsten. Apotheker Benzon har dens Æg fra Lersøen, og Fencker fandt den i Juni 1868 ynglende paa en kratbevoxet Skrænt, tæt Øst for Randers. Reden stod i en Tjørn, høit oppe paa Skrænten og omtrent 100 Alen fra en Bæk, der løber langs Skræntens Fod; den indeholdt 5 stærkt rugede Æg.

I «Danmarks Fugle» omtales den saakaldte Starsanger (*Sylvia cariceti, Naum. [Calamoherpe cariceti, Boie. — Sylvia striata, Brehm.]*) som en selvstændig Art, hvis Forekomst her i Landet ikke var bekjendt, førend Forf. i 1850 fandt den ynglende ved Brede, og for hvilken der gives følgende Artsmærker: Ovenpaa lyst gulgraa, sortplettet; Overgumpen rustfarvet; over hvert Øie en gulhvid Stribe; Panden sort med en lys, gulgraa Længdestribe i Midten; Svingfjerene med lysegraa Kanter; Bugsiden gulagtig hvid med mange fine, sortagtige Streger paa Forbrystet og Siderne. Ihvorvel Meningerne om dens Artsberettigelse tidligere vare (og maaskee tildels endnu ere) delte, idet den af Nogle betragtedes som en Varietet af *S. aquatica*, af Andre

som en fra denne forskjellig Art, tør det dog nu ansees som afgjort, at ingen af disse Opfattelser ere rigtige, men at den kun er den typiske *S. aquatica* i Sommerdragt.

Busk-Sanger, Sylvia locustella, Penn.

Motacilla naevia, Gmel. — *Curruca naevia, Briss.* — *Calamoherpe locustella, Boie.*

Dansk: Busk-Rørsmutte.

Artsm. Rygsiden olivengraa eller grønliggraa med brunsorte Pletter; Bugsiden hvidgraa med gulbrunt Anstrøg paa Brystet. Siderne med sortebrune Skaftstriber; de meget lange underste Dækfjer af den kileformige, bredfjerede Hale have sortebrune eller brune Skaftstriber.

Afbildn. Tab. XXII. a (Busk-Rørsmutte).

Længde 5″. Han og Hun ere ens farvede.

Denne Art, der er udbredt over flere Egne af Tydskland, i Holland, Storbritanien, Rusland og Ost-Siberien, vides ikke at være truffen indenfor Danmarks nuværende Grændser. Fra Als har Apotheker A. Benzon modtaget to voxne Hanner, skudte den 20de Juni 1850 og den 24de Juni 1858. Han antager, at den yngler der paa Oen, og at den tillige forekommer i Fyen; for Rigtigheden af det første Punkt taler i alt Fald den Omstændighed, at de to nævnte Individer ere skudte i Yngletiden. Ifølge Mechlenburgs Angivelse skal den have ynglet ved Flensborg, og Hage angav den som ynglende ved Kiel. I Norge og Sverrig er den ikke bemærket. Den opholder sig paa sumpige, med Vidier og Startuer bevoxede Steder saavelsom ved de med Buske omkrandsede Damme, Grave og Søer, men ogsaa fjernere fra Vandet i unge, buskrige Løvskove med Tjørnekrat, som hist og her have fugtige, sumpige Steder.

Den er ualmindeligt livlig, holder sig stedse skjult eller kommer dog blot tilsyne for strax atter at forsvinde. Den samme Lethed, hvormed den bevæger sig gjennem de tæt-

teste Plantetykninger, viser den ogsaa ved at bevæge sig paa Jorden, hvor den løber som en Pibelærke *(Anthus)* med overordenlig Hurtighed. Meget paafaldende er dens besynderlige, græshoppelignende, skærende, svirrende Sang, der bestaaer af én eneste hæs eller hvislende, men vidtlydende Tone, som ofte vedvarer uafbrudt i 1—2 Minuter.

Næringen, som den ikke blot opsøger ved at hoppe igjennem Buskene, men ogsaa paa Jorden, er den samme som de foregaaende Arters.

I Juni bygger den Rede, sædvanligvis i tæt Tjornekrat, mellem høit Græs, undertiden ogsaa i en enkeltstaaende Græstue. Reden er forfærdiget af fine Græsstraa og Græsblade med Insektspind og Planteuld, indvendigt belagt med fine Plantetrevler. De 4—6 Æg have en blaalig grønhvid Grundfarve, overalt stænkede og snirklede med gulagtige og olivenbrune Pletter og Streger og mere eller mindre rigt bestrøede med mørkt skiferfarvede Punkter og Pletter, der ofte danne en Krands ved den butte Ende.

Æggets Længde og Brede:

17,5 mm.	13,5 mm.
20 »	14,5 »

Reden har nogen Lighed med Tornsangerens, men er høiere og dybere.

d. Jord-Sangere, *Humicolae.*

De temmelig store Fødder have høie Tarser; Øinene store.

De bære Brystet noget opret, Halen næsten horizontalt, Vingerne noget hængende; de vippe ofte med den noget brede og i Enden næsten lige afskaarne Hale og hoppe med lidt bøiet Hælled i store, raske Spring. Man seer dem stedse nær ved Jorden, i lave, tætte Buske, især i fugtige Løvskove og i Nærheden af Vand, meget sjeldent paa høie Træer.

Næringen, som de fornemmelig søge paa Jorden, bestaaer af Insektlarver og krybende Insekter samt Regnorme; om Høsten ogsaa af Bær.

De yngle næsten altid paa eller dog ikke ret høit over Jorden, paa gamle Stammer, sjeldent i tætte Hække, aldrig paa frie Grene; de bygge meget tætte Reder og lægge næsten ensfarvede eller dog kun blegt og svagt plettede Æg.

Fuglene af denne Afdeling ere saa lidt sky, at de ere meget lette at skyde, endog med Pusterør. Man kan fange dem med levende Melorme paa Limpinde, i Springdoner og Doner, i en i Jorden nedgravet Meisekasse eller i et Nattergalenet. Naar man opkradser Jorden i deres Nærhed, komme de gjerne strax til i Forventning om at finde god Næring og gaae da let i Fælden.

Nordlig Nattergal, Luscinia Philomela, (Bechst.)

Syn. *Motacilla luscinia*, *Gmel.* — *Luscinia major*, *Briss.* — *Lusciola Philomela*, *Keys. & Blas.* — *Sylvia Philomela*, *Bechst.* — *Sylvia Luscinia*, *Nilss.* (*Orn. Sves. I.*). — *Motacilla aëdon*, *Pall.* — *Erithacus Philomela*, *Degl.* (*Swains.*).

Dansk: Nattergal, Stor Nattergal, Fjeldstavn (Bornholm). Svensk: Näktergal.

Artsm. Ovenpaa mørkt graabrun med rødbrun Hale; Struben hvid med utydelig graa Indfatning; Brystet graabrunt bølgestribet; Undergumpen og de nedre Haledækfjer hvide med svagt rustgult Anstrøg; 1ste Svingfjer meget kortere end de forreste Svingfjers Dækfjer, 2den lidt længere end 4de, omtrent af samme Længde som 3die.

Afbildn. Tab. XXII. b.

Den ydre Kjønsforskjel uvæsenlig; Længde henimod 7".

Fra den følgende Art, med hvilken den har megen Lighed og let kan forvexles, adskiller den sig, foruden ved de anførte Kjendemærker, tillige ved sin anseeligere Størrelse og de mindre rene, rustbrune Farver.

Denne Art er her i Landet mere udbredt end den følgende, men forekommer dog ingenlunde overalt i Danmark. I Haven ved Snoghøi og paa flere Steder i det Slesvigske, f. Ex. paa Als, har Forf. selv havt Leilighed til at iagttage den. I Jylland findes hverken denne eller følgende Art i Veile- eller Horsens-Egnen, hvor indbydende Lokaliteterne end synes at være; men derimod ved Aarhus, hvor Ris Skov overhovedet skal være Nattergalens nordligste Ynglested. Ved Grenaa forekommer den ifølge Bonnez.

Paa Sjælland er denne Art almindeligere end den følgende og findes paa mange Steder temmelig talrigt, saaledes i Kjøbenhavns Omegn, ved Frederiksdal o. s. v. I det nordlige Fyen er den temmelig almindelig og den eneste der forekommende Nattergal (Dyrl. Grill). Paa Bornholm forekommer den i stor Mængde, maaske talrigere end noget andet Sted. Den yngler der overalt i Smaaskovene. Ifølge Pastor Kochs Meddelelse yngle flere Par paa den lille kratbevoxede Ø Flatø i Grønsund, og afdøde Konservator Scheel angav den som forekommende paa Møen. Teilmann anfører den som undertiden forekommende i Skovene ikke langt fra Vesterhavet, men Faber (Ornith. Noticer Pag 23) benægter, besynderligt nok, dens Forekomst, ikke blot i Danmark, men ogsaa i Sverrig og Holland. I Sverrig træffes den kun i de sydlige og østlige Dele af Landet, hist og her i temmelig betydelig Mængde. I Sverrigs vestlige Del forekommer den kun undtagelsesvis Nord for Hallands-Aas, hvorimod den længere østerpaa gaaer langt nordligere; paa Gottland er den almindelig. I Norge forekommer den ikke.

Som Trækfugl ankommer den i Regelen sidst i April, ofte i Begyndelsen af Mai, og forbliver til August.

Ifølge Dyrlæge Grills Meddelelse hørtes den første Gang i Margaards Skove ved Odense:

1867 den 5. Mai,
1868 — 9. —

1869	den	6.	Mai,
1870	—	10.	—
1871	—	12.	—
1872	—	1.	—
1873	—	9.	—
1875	—	8.	—

Den lever fortrinsvis i dybtliggende Løvskove, som have tæt Underskov og Krat med rigeligt Vand, især ved Aaer og store Bække eller i Nærheden af Sumpe og Grave. Dens Væsen har noget Stormende og Kraftigt ved sig, blandet med noget Sørgmodigt; den er sky og meget vanskelig at faae at see, da den altid er opmærksom og søger Skjul ved enhver Fare. I Almindelighed synger den meget stærkere, mere gjaldende og hult klingende, desuden langsommere, afbrudt og med mindre Afvexling end følgende Art. Ikke alle Individer af denne Art «slaae» lige godt. Hvor begge Arter findes i hinandens Nærhed, hører man deres eiendommelige Sang blandet, hvoraf den tydske Benævnelse: «Doppelschläger» eller «Zweischaller». Dens gjennemtrængende Stemme, hvis Kraft er aldeles forbausende, gjør den som Stuefugl besværlig for nervesvage Personer. I det Frie lyde dens Melodier fra Mai til Slutningen af Juni, ikke blot om Dagen, især i Morgen- og Aftentimerne, men endogsaa med større Fylde, Kraft og Sammenhæng i Tonerne om Natten, hvilket fornemmelig charakteriserer denne Art.

Insekter og deres Larver, Myrepupper og Melorme ere dens kjæreste Føde. Den søger dem mest paa Jorden og hopper rask til, naar den bemærker noget Spiseligt, men betragter det først, inden den angriber det. Undertiden samler den Larver og Insekter af Grene og Blade, meget sjeldent fanger den de sidste i Flugten. Om Høsten æder den ogsaa Ribs, Hyldebær o. l.

Den bygger Rede éngang om Aaret, enten umiddelbart paa Jorden, paa gamle Muldvarpeskud og tørre Tuer, eller paa gamle Stød og Træstumper af de nær ved Jorden af-

huggede og igjen med nye Skud omgivne Buske og Træer. Reden er gjerne godt skjult, og Materialierne bestaae af tørt Løv, indvendigt belagt med fine Græsstraa og andre fine Plantedele. Man finder deri først i Juni sædvanligvis 5 Æg af mat olivenbrun Grundfarve, skyløbne eller ligesom besprøitede med en mørkere, brun Farve; de ere større og ikke saa langagtige som den følgende Arts.

Æggets Længde og Brede:

22 mm.	15,5 mm
24 »	16,5 »

Sydlig Nattergal, Luscinia vera, Sundew.

Syn. Motacilla luscinia, L. — Curruca luscinia, Koch. — Sylvia luscinia, Lath. — Lusciola luscinia, Keys. & Blas. — Erithacus luscinia, Degl. (Swains.).

Dansk: Nattergal, Lille Nattergal. Svensk: Sydlig Naktergal.

Artsm. Ovenpaa mørk rustgraa med brunrød Hale og Overgump; Bugsiden smudsigt graahvid; 1ste Svingfjer kort, dog omtrent af lige Længde med de forreste Svingfjers Dækfjer; 2den omtrent af samme Længde som 5te.

Afbildn. Tab. XXII. b.

Længde 6".

Denne Art, der fornemmelig tilhører det sydlige, vestlige og mellemste Europa, er i det egenlige Danmark ikke saa almindelig som foregaaende Art; i Slesvig og Holsten derimod træffes den hyppigt. I de sydligere Egne af Fyen fandt Forf. den flere Steder, og fra Omegnen af Kjøbenhavn fik han tilsendt Æg af begge Arter. Konservator Scheel traf den paa Møen. Paa Bornholm, hvor den foregaaende Art er saa særdeles almindelig, forekommer denne ikke. I Norge er hverken denne eller den store Nattergal bemærket, og i Sverrig synes den her omhandlede Art at mangle eller

i alt Fald at være meget sjelden; om Forholdet tidligere har været anderledes, er maaskee tvivlsomt.

Den ankommer her til Landet sidst i April eller først i Mai, og i August forlader den os atter.

I sine Bevægelser er den livlig og rask; i sit Væsen tillidsfuld og fortrolig, og kun hvor den efterstræbes, flyer den Mennesket. I sin Holdning har den noget Værdigt, ret som om den var sig sine Fortrin bevidst. Imod andre Fugle forholder den sig i det Hele taget stille og fredelig, og det er alene Skinsygen, der undertiden foranlediger Trætte med dens Lige.

Ved sin herlige Sang udmærker den sig fremfor alle andre Fugle, maaskee med Undtagelse af forrige Art, og har allerede fra de ældste Tider været Gjenstand for almindelig Beundring, saa at endog Oldtidens Digtere have besunget den. Man adskiller 20—25, ja indtil 30 forskjellige Stropher i dens Sang*). Dog ere ikke alle Individers Sang lige god; ofte findes der hele Egne, hvor der enten blot forekommer slette eller middelmaadige eller gode Sangere. Hvor der findes flere Hanner i hverandres Nærhed, kappes de indbyrdes i «Slaget» og skulle da ofte skrige sig hæse. Hannen synger

---

*) Som bekjendt har en Mængde Ornithologer forsøgt at gjengive Fuglenes Sang ved Stavelser, men allerede den Omstændighed, at neppe to selvstændige Iagttagere have gjengivet de enkelte Arters Sang nogenlunde ens paa denne Maade, viser det Frugtesløse i en saadan Bestræbelse. Udgiveren, der overalt i det Foregaaende har udeladt Forf.'s Forsøg i saa Henseende, skal her exempelvis anføre nogle af de første Stropher (efter Nilsson), som Bechstein tillægger denne Nattergal:

Tjuu tjuu tjuu tjuu,
Spe tiu zqua,
Tjō tjō tjō tjō tjō tjō tjō tix:
Qutio qutio qutio qutio,
Zquō zquō zquō zquō,
Tzy tzy tzy tzy tzy tzy tzy tzy, tzy, tzi,
Quorror tiu zqua pipiquisi.

gjerne i Nærheden af den rugende Hun og vedbliver dermed, saalænge Rugetiden varer, omtrent til St. Hansdag. Dens sædvanlige Lokketone er en pibende Lyd, hvorpaa følger et snerrende Skrig. Naar den er vred, udstøder den et særegent, besynderligt raat og ubehageligt Skrig.

Dens Næring er som foregaaende Arts.

Den temmelig store, dybe Rede bestaaer udvendigt af tørre Blade, Straa og Græsstængler; den er indvendigt belagt med fine Græsstraa og Risper, stundom med enkelte Hestehaar. I Almindelighed staaer den paa Jorden, i Buske eller høit Græs, undertiden i tørre Riskviste eller paa Jorden i tørt Løv, stundom i mindre dybe Udhulinger af gamle Træstammer; den findes ogsaa i Hække og Gjærder i en Høide af nogle faa Alen og indeholder i sidste Halvdel af Mai 4—6 Æg, som ere brungrønne eller graabrunt anløbne paa bleggrøn Grund.

Æggets Længde og Brede:

21,5 mm.	15,5 mm.
22 »	16,5 »

Rødstjert, Luscinia phoenicurus, (L.)

Dansk: Blodfugl, Sortstrubet Sanger, Blodstjert. Norsk: Rødstjert. Svensk: Rödstjert, Vippstjert, Qvickstjert.

Syn. *Motacilla Phoenicurus, L.* — *Sylvia phoenicurus, Lath.* — *Ruticilla phoenicurus, Brehm.* — *Lusciola phoenicurus, Keys. & Blas.* — *Erithacus phoenicurus, Degl.* (*Swains.*). — *Motacilla Erithacus, L.* (*Hunnen*). — *Motacilla Tithys, L.* (*Ungen i Efteraarsdragt*).

Artsm. Halen rustrød, de to mellemste Styrere mørkebrune. Hannen: Sort Strube, rustrødt Bryst, hvid Pande og askegraa Ryg. Hunnen: Ovenpaa rustgraa, Forhalsen hvidagtig, Brystet rustbrunt.

Afbildn. Tab. XXII. b. *gl. Han.* — Suppl. Tab. 8. *gl. Hun.*

Længde $5^1/_2$''.

Om Høsten, efter Fjerfældingen, seer Hannen ganske anderledes ud end om Foraaret og ligner da mere Hunnen. Hele Ryggen er stærkt rustbrun, Panden graa, Struben med mange graahvide Pletter og det Rustrøde paa Bugsiden med mange rustgule og hvidagtige Fjerkanter. Alt dette taber sig henimod Foraaret ved Bræmfælding.

Denne nydelige Fugl hører, om just ikke til de meget almindelige, dog ingenlunde til de sjeldne indenlandske Arter; talrigst forekommer den paa Foraars- og Efteraarstrækket (Mai—Juni og August—September). I Vendsyssel, hvor den er almindelig i Træktiden, har Fischer kun truffet den ynglende én Gang, nemlig 1863 i Dronninglund Have. I Randers-Egnen forekommer den hvert Aar paa Trækket, stundom (som i 1867) meget hyppigt, men ynglende er den ikke truffen der. Paa Bornholm synes den at være sjelden. Om Sommeren findes den i Haver, ved buskrige Vandbredder, i Smaaskove og store Skoves Udkanter, Pileplantager og paa lignende Steder. Saasnart den mærker Efterstræbelser, bliver den sky og forsigtig. Man seer den gjerne sidde paa frie Grene, medens den ideligt ryster og vipper med Halen, hvis røde Farve, naar Fuglen flyver i Solskinnet, spiller med et stærkt Skjær. Rødstjertens Sang er behagelig, blid, næsten fløiteagtig, temmelig høi, men kort, undertiden blandet med andre Fugles Toner.

Insekter, Larver og Pupper, som den især fanger paa Jorden, men lurer paa fra Træer og Buske, udgjøre dens Næring; om Høsten lever den tillige af Bær.

Sin Rede bygger den i Midten af Mai i hule Træer, i Mur- og Jordhuller, i Træstød, under Straatage og paa gamle Pilehoveder. Den er kunstløst anlagt af Mos, Græsstraa, tørre Blade og desl., sædvanligt udforet med Fjer indvendigt, og indeholder 5—7 smukt blaagrønne eller spanskgrønne Æg.

Æggets Længde og Brede:

17 mm.	13 mm.
19 »	14 »

Sortbrystet Sanger, Luscinia tithys, (Scop.).

Syn. Sylvia tithys, Lath. — Motacilla atrata, L. — Ruticilla Tithys, Brehm. — Lusciola Tithys, Keys. & Blas.

Dansk: Sortbrystet Sanger. Norsk: Sort Rødstjert. Svensk: Svart Rödstjertsångare.

Artsm. De 5 yderste Halefjer rustrøde, de to mellemste mørkebrune; Forhals og Bryst sorte; Hoved, Baghals og Ryg askeblaa (Hannen).

Afbildn. Tab. LIV. (Supplementtavle) *gl. Han.* — Suppl. Tab. 8. *gl. Hun.*

Længde omtrent 6″. Hunnen ovenpaa smudsiggraa, nedenunder lysere askegraa.

Nogen sikker Angivelse om denne Fugls Forekomst her i Landet haves, saavidt vides, ikke; Konservator Conradsen har meddelt Udg., at Cand. jur. Strandgaard for en Del Aar siden paastod at have seet en gammel Han paa Aalborg Kirkegaard. I 1859 blev ifølge Forf.s Optegnelser dens Rede med 4 Æg funden i en Have i Flensborg. Paa Sylt skal den, ifølge Baldanus (Rhea. 2tes H. 1849), forekomme almindeligt, endog ynglende. Fra Holsten, hvor den er temmelig sjelden, har det zoologiske Museum Han og Hun samt to Unger. I Sverrig er den skudt nogle Gange i Nærheden af Stockholm og Upsala, i Norge kun én Gang (ved Christiania i April 1864 af Collett).

Dens egenlige Hjem er Mellem- og Syd-Europas stenede, bjergfulde Egne, hvorfra den har udbredt sig til Byerne; den yngler i Murhuller under Tage af høie Huse, Kirker og Slotte, lægger i sidste Halvdel af Mai 5—6 hvide Æg samt lever af Insekter, Larver og Bær.

Æggets Længde og Brede:

19,5 mm.	14,5 mm.
21 »	16,5 »

Rødkjælk, Erithacus rubecula, (L.)

Syn. Motacilla rubecula, L. — Sylvia rubecula, Lath. — Lusciola rubecula, Keys. & Blas. — Dandalus rubecula, Boie. — Rubecula vulgaris, Brehm.

Dansk: Rødhals, Rødkjælk, Rødfink, Nældekonge, Thomas Vinter, Thomas. Norsk: Rødstrubesanger, Rødkjælk. Svensk: Rödhakesångare, Rotgel, Rödhake, Rödhane, Rödbrösta.

Artsm. Ovenpaa mørkt olivengraa; Pande, Kinder, Strube og Bryst gulrøde med askegraa Indfatning; Sving- og Halefjer olivenbrune; den sidste Række Vingedækfjer med rustgule Spidspletter.

Afbildn. Tab. XXII. b. *gl. Han.* — Suppl. Tab. 8. *ung Fugl.*

Længde 5½″.

Den unge Fugl har en smudsiggul Strube med uregelmæssige, sortagtige Bølgestriber; Rygsiden er hvidgulplettet med sortagtig Tegning paa olivenbrun Grund.

Denne almindeligt bekjendte Fugl kan ikke let forvexles med nogen anden undtagen i Ungedragten. Den findes her i Landet overalt, i Træktiden ofte i meget stort Antal baade i Løv- og Naaleskove, i Krat og buskrige Haver men helst i Skove med tæt Undervæxt, hvor Solstraalerne sjeldent kunne beskinne den fugtige Jordbund. Som haardfør Trækfugl indfinder den sig tidligt, ofte allerede i Marts, og forlader os ikke før Oktober eller November, ja enkelte forblive endog hos os i milde Vintere, selv i Jyllands nordligere Egne (Aalborg, Adj. Juel), dog vistnok især i Byernes Nærhed. I Sverrig er den almindeligt udbredt saa godt som overalt, og ifølge Nilsson drage de sidste ikke bort fra Skaane, forend de i Slutningen af December eller i Ja-

naar tvinges dertil ved Frostens Strænghed; selv i temmelig haard Frost, og naar Jorden ligger dækket af Sne, sees endnu en og anden søgende efter Insektpupper i Trærevner og lignende Steder. I Norge er den hyppigst i Landets indre, østlige Skovegne; ynglende træffes den endnu hinsides Polarcirkelen. I de vestligere Dele af Landet overvintrer den ikke sjeldent. Paa Fjeldsiderne gaaer den i Regelen ikke op over Fyrrebæltet. Paa Færøerne er den ikke ualmindelig om Efteraaret.

Den er en tillidsfuld, munter og trættekjær lille Fugl, som ikke forliges godt med sine Slægtninge, hvorfor ogsaa hvert Par forbeholder sig et eget lille Revier. Lokketonen er høi, skarp og kort. Man hører næsten hele Aaret igjennem, undtagen i Fældingstiden, denne flittige Sanger, især i Morgen- og Aftentimerne.

Alle Slags Insekter og deres Yngel, om Høsten ogsaa Bær, udgjøre dens Næring.

Den yngler to Gange om Aaret, første Gang i Begyndelsen af Mai, anden Gang i Juni eller Juli; Reden anlægges i Sand- og Lergrave, Stengjærder, imellem Rødder eller i gamle, raadne Træstammer, ofte ogsaa i det blotte Mos. Sædvanligvis findes den i en Fordybning, eller dog paa et Sted, hvor den foroven er dækket; hvor den er aabent anbragt, bygges den ofte til foroven med et stort Indgangshul paa Siden. Udvendigt bestaaer den af tørt Løv og Jordmos eller af dette sidste, blandet med Græsstraa. Indvendigt er den udforet med fine Rødder, Græsblade og Haar, undertiden med Fjer. Den indeholder 4—7 Æg, som ere gulagtighvide, bestrøede med rødbrune Punkter og Pletter, især paa den butte Ende.

Æggets Længde og Brede:

19,5$^{mm.}$	14$^{mm.}$
22 »	16 »

Blaakjælk, Erithacus Suecicus, (L.)

Syn. *Motacilla Suecica. L.* — *Sylvia cyanecula, M. & W.* — *Motacilla coerulecula, Pallas.* — *S. coerulecula, Schlegel.* — *Lusciola Suecica, Keys. & Blas.* — *Cyanecula Suecica, Brehm.* *C. leucocyanea, Brehm.* — *C. Wolfii, Brehm.*

Dansk: Blaakjælk. Norsk: Blaastrubesanger, Blaakjælk. Svensk: Blåhake, Blåhakesångare.

Artsm. Rygsiden graabrun; Halen, de to Mellemfjer undtagne, rustrød ved Roden, forøvrigt sortebrun; Struben hos Hannen himmelblaa med en brunrød eller hvid Plet (eller uden nogen saadan), hos Hunnen hvid med sort Indfatning.

Afbildn. Tab. XXII. b. *gl. Han.* — Suppl. Tab. 8. *gl. Hun* og *ung Fugl.*

Længde $5\frac{1}{2}''$.

Denne smukke Art optræder under tre Former, den ene med rød Strubeplet (den typiske *Motacilla Suecica, L.*), den anden med hvid (*Cyan. leucocyanea, Br.*) og den tredie uden Strubeplet (*C. Wolfii, Br.*). I det nordlige Skandinavien findes, som det synes, kun den første af disse; i Danmark mødes begge de to første Former, vistnok i omtrent lige Antal, og længere Syd paa findes kun den med hvid Strubeplet.

I Buskadser med fugtig Jordbund, i Nærheden af Søer. Damme, Bække og Vandgrave forekommer og yngler denne Art, som hos os er temmelig sjelden. Apotheker Mechlenburg har angivet den som forekommende ved Flensborg; Faber skød en gammel Han den 18de Mai 1817 ved Kjøbenhavn; senere skød han atter flere Hanner paa Saltholm; Fabrikant Drewsen skød nogen Tid efter en gammel Hun (Faber: Ornith. Notic., Pag. 24); i Slutningen af Mai 1827 fangedes paa Skagen et Par med rustrød Strubeplet (Faber: Tidsskr. for Naturvidensk. 5. Bd. S. 252). Ved Helsingør saae Apotheker Steenberg baade Han og Hun den 4de September 1829. Bølling har havt en ung Han, som blev fanget af Konservator Conradsen i den botaniske Have den 9de September 1842. Afdøde Hofjægermester Teilmann an-

giver (Forsøg til en Beskrivelse af Danmarks Fugle, Pag. 69), at den er skudt paa Fanø, og at den i Mai forekommer paa Saltholm, ved hvilken sidste Angivelse dog formodenligt kun sigtes til de af Faber meddelte Tilfælde. I Forfatterens efterladte Notitser findes optegnet en Meddelelse fra Adjunkt Burd i Odense, ifølge hvilken Blaakjælken hvert Aar yngler i et Birkekrat med Mosegrund tæt ved Odense. Den 7de April 1858 saae Meddeleren Hannen (med hvid Strubeplet) paa Byens Kirkegaard. Dyrlæge Grill har meddelt Udg., at han den 6te Mai 1865 fandt den ynglende i Svanemosen ved Søndersø pr. Odense; Reden indeholdt 6 Æg. Den 20de Mai 1872 traf han den paany og har oftere iagttaget den i Vedby Mose ved Margaard. I Sommeren 1873 blev dens Rede med 3 Unger funden af Bogholder E. Grill paa Kanten af en større Vandgrøft tæt ved Dampskibspakhuset ved Odense Kanal. Alle de ved Odense bemærkede Individer havde sølvhvid Strubeplet. Efter Fenckers Mening forekommer Blaakjælken aarligt paa Trækket ved Randers; den 10de Mai 1867 skød han der i Egnen en gammel Han med rød Strubeplet, og den 8de Mai 1869 modtog han af en Fuglefænger Meddelelse om, at et lignende Individ af denne Art var seet i Dronningborg Skov. En Blaakjælk med rød Strubeplet blev skudt ved Vilhelmsborg i Fyen den 14de Mai 1871 (Conradsen). Paa den skandinaviske Halvø er den navnlig udbredt over Norge, hvor den især yngler talrigt indenfor Polarcirkelen, men dog ogsaa forekommer ynglende i Mængde paa de sydlige Høifjelde, fornemmelig i Pilekrattene paa Dovrefjeld. Ogsaa i Sverrig er den temmelig almindelig, om det end synes, at den først i de sidste 2—3 Decennier er optraadt i Landets sydligere Dele.

For det tempererede Europa er den en Trækfugl, der kommer først i April og drager bort i August. Om Høsten findes den paa Trækket især i Haver og paa Kartoffelagre; sædvanligvis holder den sig nær til eller paa Jorden, hvor

den gjennemkryber det høie Græs eller de tætte Buske, men løber ogsaa gjerne paa det tørre Dynd i Grave.

Tillidsfuldhed, Munterhed og Trættekjærhed ere dens mest iøinefaldende Egenskaber. Hannen er i Yngletiden en flittig Sanger, især Morgen og Aften. Dens Sang er ret behagelig; den bestaaer af nogle pibende og snurrende Toner, imellem hvilke der forekommer nogle, som ere laante af andre Fugles Sang.

Dens Næring bestaaer af Insekter, især Vandinsekter samt Larver og Pupper.

Reden, som findes midt i Mai, staaer noget skjult, som oftest ved Bredden af Bække, Aaer eller andet Vand, i Huller mellem de blottede Rødder af tætte Vidiebuske, under Stene, i Jordhuller, sjeldent i tætte Buske; den er bygget af Mos og Græsstraa, indvendigt beklædt med finere Græsstraa eller Haar. De 5—6 bleggrønne Æg have undertiden lerfarvede Punkter.

Æggets Længde og Brede:

18,5mm.	14mm
22 »	15 »

Gjærdesmutteslægten, *Troglodytes, Vieill.*

Næbet middellangt, tyndt, bøiet, sammentrykt; Næseborene tæt ved Næbroden, smaa, smalle, aflange, foroven dækkede af en svagt hvælvet Hud. Fødderne forholdsvis temmelig kraftige; Mellemtaaen kortere end Fodroden; Kløerne krumme, meget sammentrykte; Bagkloen størst. Vingerne korte, afrundede; 1ste Svingfjer halvt saa lang som 4de og 5te, som ere de længste; 2den kortere end 3die. Halen kort, meget afrundet og blød.

Arterne af denne Slægt have alle den største Lighed indbyrdes i Form og Tegning. De færdes med stor Lethed i Buske, Gjærder, Træstabler og desl., bukke sig ofte, bære

Halen opret, hoppe og flyve hurtigt, men kun korte Strækninger ad Gangen. Deres Sang er behagelig. De leve af Insekter og minde dels om Rørsangerne, dels om Træpikkerne i Levemaade; de bygge en stor, kunstig, blød, ovnformig Rede, lægge mange hvide, rødplettede Æg og frembyde ikke nogen i det Ydre stærkt udpræget Kjøns- eller Aldersforskjel.

Almindelig Gjærdesmutte, Troglodytes parvulus, Koch.

Syn. Mot. troglodytes, L. — Sylvia troglodytes, Lath. — Troglodytes europaeus, Leach. — Troglodytes regulus, Meyer. — Troglodytes punctatus, Brehm. — Troglodytes borealis, Fischer.

Dansk: Gjærdevippe, Gjærdekonge, Gjærdesmutte, liden Thomas, Tommeliden. Norsk; Gjærdesmutte, Tommeliten, Pernonsmat, Thomas i Gjærdet. Svensk: Gärdsmyg, Tummeliten. Færøisk: Musabrouïr (M.), Musabróðir (H.), Mortítlingur (H.). Islandsk: Rindill, Músabróðir.

Artsm. Ryg, Vinger og Hale rustbrune med mørkebrune eller sorte Tværlinier; de mellemste Vingedækfjer have en stor, hvid Plet i Spidsen, og de underste Haledækfjer smaa hvide Spidser.

Afbildn. Tab. XXIV.

Længde 4″, Vingestrækning 5″ 4‴. Hunnen er lidt mindre og blegere af Farve end Hannen, hvis Tværstriber ogsaa ere mørkere.

Denne lille, livlige og tillidsfulde Fugl er saa almindeligt bekjendt og saa eiendommelig i Udseende, at den ikke kan forvexles med nogen anden indenlandsk Art. Efter de Flestes Angivelser maa Gjærdesmutten betragtes som Stand- eller Strogfugl her i Landet. Fischer har imidlertid anstillet Iagttagelser, som vidne om, at den — i alt Fald i Vendsyssel — optræder som Trækfugl. Vist er det dog, at den ofte bliver her hele Aaret. Ifølge Fischers og Pastor Theobalds Iagttagelser er den i de senere Aar (efter 1872) aftaget betydeligt i Talrighed i Kjøbenhavns Omegn, hvor den

tidligere ynglede almindeligt. Den lever stedse enkelt eller parvis, efter Yngletiden en Tidlang familievis, helst i Nærheden af menneskelige Boliger, dog ogsaa i Skove, Lunde og Krat, især hvor der er Vand og Fugtighed, og her færdes den navnlig i Gjærder, Risbunker. Hække o. s. v. for at søge Næring. De Individer, som overvintre her i Landet, søge om Efteraaret gjerne hen i Byernes Nærhed. Paa Bornholm er den hidtil ikke bleven bemærket. I Sverrig er den almindelig overalt op til Lapland. Ifølge Nilsson træffes den om Vinteren ofte ved tilfrosne Vandløb med stærkt Fald, hvor den da, naar der er lav Vandstand, kryber ind under Isen gjennem Huller for at søge Vandinsekter. I Norge er den navnlig udbredt langs Vestkysten, hvor den yngler i stor Mængde fra Stavanger til Trondhjemsfjorden; i Landets sydligere Dele træffes den især om Vinteren; paa Fjeldsiderne overstiger den ikke Naaletræernes Region.

Sin store, kugleformige Rede, der har et Indgangshul paa Siden, bygger den to Gange om Aaret paa forskjellige Steder, snart under Taget i Husene, imellem Trærødder, i Brændestabler og Risbunker, i hule Træer o. s. v.; udvendigt bestaaer den af grønt Mos eller tør Tang (hvormed Forf. ofte fandt den omgivet i Egne, hvor Beboerne lægge dette paa Tagmonningen), indvendigt af Fjer, Uld og Haar. De 6—8 Æg, som findes i første Halvdel af Mai, ere hvide med rødbrune Punkter, som i Regelen danne en Krands ved den butte Ende.

Æggets Længde og Brede:

15,5 mm. 12,5 mm.

Undertiden findes et Gjøgeæg mellem dem.

Den synger baade Sommer og Vinter, selv om Jorden ligger snedækket, naar blot Solen skinner. Dens Toner ere forholdsvis kraftige, og nogle af Stropherne i dens ret afvexlende Sang minde om Graasidskenens (*Fringilla linaria*). Den fortærer en Mængde Insekter og deres Yngel og gjør derved megen Nytte.

I «Journ. f. Ornithologie», Jahrg. IX. 1861, P. 14 og 431. opstillede Fischer den færoiske Gjærdesmutte som en ny Art under Navnet *Troglodytes borealis*. Som særligt afvigende Charakterer angav han Mangelen af de hvide Spidser paa Vingedækfjerene, Fuglens betydeligere Størrelse, Næbets Tykkelse og Foddernes Plumphed. Reinhardt imodegik kort Tid efter (Vidensk. Meddelelser fra den naturhist. Forening i Kjøbenhavn for 1862, S. 337) Fischers Opfattelse, idet han viste, at de angivne Mærker dels maatte beroe paa en Tilfældighed hos det ene Individ, paa hvilket Arten var opstillet, dels ikke vare af den Natur, at de kunde gjøre absolut Fordring paa at gjælde som Artsmærker. Om Spørgsmaalet kan siges at være endeligt løst, er muligvis tvivlsomt, men indtil videre tør den færøiske Form neppe ansees for andet end en Lokalvarietet af *T. europæus**). Den forekommer meget almindeligt paa Færøerne som Standfugl. Ogsaa paa Island er den hele Aaret igjennem temmelig almindelig. Ifølge Faber (Prodr. d. isl. Ornith. S. 19) kommer den i Slutningen af August til Islændernes Boliger; endnu henimod Midten af samme Maaned saae han den made sine Unger og formoder, at den yngler to Gange aarligt der paa Øen. Æggene af den nordlige Form ere, i Overensstemmelse med selve Fuglens betydeligere Stør-

---

*) Ogsaa den færøiske Stær har man villet opstille som en fra vor almindelige *Sturnus vulgaris* adskilt Art under Navnet *Sturnus Faroensis* (H. W. Feilden: «The birds of the Færoe Islands». Zoologist. 1872, Særtryk, S. 47. P. S.) og støttet denne Adskillelse paa Charakterer, der ere analoge med de ovenfor for *T. borealis* angivne, navnlig paa Forskjellighederne i Næbets Længde. Reinhardt havde allerede i 1865 (Vidensk. Meddelelser fra den naturhist. Forening, Overs. over Mød., Pag. 240) henledet Opmærksomheden herpaa, men dog fastholdt Artsidentiteten af de to Former. Feilden, der synes at have misforstaaet Reinhardts Udtalelser, yttrer sig imidlertid ogsaa med nogen Usikkerhed om Artsberettigelsen for *St. Faroensis*. Hans Forsøg har ikke vundet Tilslutning og fortjener det vistnok heller ikke. Udg.

relse, ikke lidt større end af den typiske *T. europæus*. Deres Længde varierer mellem 18 og 19,5 mm., deres Brede mellem 13,5 og 14,5 mm.

Brunelleslægten, *Accentor, Bechst.*

Næbet temmelig kraftigt, lige, trindt, spidst, tykt ved Roden, Næbrandene skarpe og stærkt indbøiede; Næseborene spalteformige, tæt ved Næbroden, foroven dækkede af en nøgen Hinde. Benene middelhøie, temmelig stærke; Bagkloen størst og stærkest krummet. Vingerne middellange; 1ste Svingfjer meget kort, smal og spids, 2den kun lidt kortere end 3die og fjerde, som ere de længste. Halen temmelig lang, svagt udskaaren. 12 Styrere.

Overkroppens Hovedfarve brun, Befjeringen løs.

Denne Slægt adskiller sig paafaldende fra Sangerne, til hvilke den tidligere henførtes, ved det meget stærkere og med skarpe Rande forsynede Næb, der sætter Fuglen i Stand til at afskalle temmelig haardskallede Frø. Om Sommeren leve Brunellerne fornemmelig af Insekter; men om Vinteren, som de ofte tilbringe her, er Frø deres eneste Næring. Kjønsforskjellen er i det Ydre ubetydelig. De ere stille, fredsommelige, ensomme og ikke meget sky.

Almindelig Brunelle, Accentor modularis, (L.)

Syn. *Motacilla modularis, L.* — *Sylvia modularis, Lath.* — *Tharraleus modularis, Kaup.*

Dansk: Stor Gjærdesmutte, Graairisk, Vinter-Nattergal. Norsk: Blaairisk, Jernspurv. Svensk: Jernsparf.

Artsm. Ryggen rustbrun eller gulbrun, sortplettet; Hoved, Hals og Bryst blaagraa med brune Pletter paa Hovedet; Halen graabrun.

Afbildn. Tab. XXIV. *gl. Han.* — Suppl. Tab. 9. *ung Fugl.*

Længde 6″.

Hunnen har mere bruntfarvet Hoved og Baghals med flere og tydeligere, mørkebrune Længdepletter; Ungerne ligne nogenledes de Gamle, men have graagulhvid Forhals og Bryst.

Brunellen eller Graairisken, som ikke maa forvexles med Tornirisken (*Fringilla cannabina*), der ogsaa kaldes «Graairisk», forekommer overalt i Danmark, men er ikke talrig paa Individer, og dens Hyppighed synes at være underkastet periodiske Indflydelser. I Jyllands nordligste Egne synes den at være temmelig sjelden, ligeledes paa Bornholm. Som Trækfugl kommer den sidst i Marts eller først i April og forlader os i Oktober med Undtagelse af enkelte, der forblive her om Vinteren. Paa den skandinaviske Halvø er den almindelig og træffes om Sommeren nu og da indenfor Polarcirkelen, endog ynglende; i Norges sydlige Egne yngler den almindeligt i Naaleskovene i Landets Indre og flere Steder ved Vestkysten. Paa Fjeldsiderne gaaer den ikke op over Naaletræregionen.

Dens Yndlingsopholdssted om Sommeren er unge Naaleskove, blandede Træplantninger, Haver og andre buskrige Steder, helst i bakkede Egne; døde Hegn søger den overordenligt gjerne. Om Efteraaret drager den i Regelen først til de lavere liggende Egne og Dalstrøgene, hvor den ikke sjeldent overvintrer saavel her i Landet som i det sydlige Sverrig.

Den er en stille, fredelig, uselskabelig og tillidsfuld Fugl, som man oftest kan nærme sig paa faa Skridt. Dens korte, ret behagelige Sang, der har Lighed med Gjærdesmuttens, lyder fra Toppen af lave Træer eller Buske, altid fra et frit Sæde.

Næringen bestaaer af forskjellige smaa Insekter og deres Yngel, men tillige af Frø og Bær.

I tætte Buske og unge Graner*), undertiden i døde Hegn, bygger den sin temmelig store, tykke, tætte Rede af Mos, tørre Kviste og Plantestængler, hvori man to Gange om Aaret finder 4—5, sjeldent 6, blaagrønne, glindsende Æg, der ligne Blodstjertens meget, men ere lidt mørkere og større.

Æggets Længde og Brede:

17 mm.	15 mm.
18 »	14 »
24 »	18 »

9de Familie: Meiseagtige Fugle, *Paridae, Brehm.* (*Ægithali, Vieill.*).

Næbet kort eller middellangt, mere eller mindre sammentrykt, kegleformigt, ved Roden dækket af Fjerbørster, der rage ud over de smaa, rundagtige Næseboer.

Benene middelhøie, temmelig kraftige; Ydertaaen sammenvoxet med Mellemtaaen i første Led.

Vingerne korte eller middellange, afrundede.

Halen lang eller middellang, med 12 Styrere.

Fjerklædningen meget rigelig og blød, lang og løst tilsluttende.

Hos de fleste Arter er Kjønsforskjellen ikke stærkt udtalt i det Ydre, dog er Hannen i Regelen stærkere farvet end Hunnen.

De meiseagtige Fugle leve næsten alle i Skove og Haver. De ere muntre, forvovne og meget urolige. Paa Grenene klattre de med stor Færdighed og hage sig ofte fast paa Undersiden af dem; de opsøge Insekter og Larver, af

*) Justitsraad Erichsen fandt i Mai 1854 to Reder af denne Fugl i store Egetræer i Charlottenlund.

hvilke de om Sommeren fornemmelig ernære sig, hvorimod de om Efteraaret og Vinteren tillige æde Bær og Frø. De fleste Arter yngle i hule Træer og lægge mange, endog indtil 15 Æg. Deres Sang er mindre god. Med Undtagelse af Yngletiden streife de omkring i mindre eller større Selskaber, ikke blot af deres egen Familie, men ogsaa sammen med Spetter, Spetmeiser, Træløbere o. s. v.

Ved at udrydde en stor Mængde skadelige Insekter i vore Haver og Skove ere de til stor Nytte og bør derfor fredes overalt.

Meiseslægten, *Parus, L.*

Næbet smalt, kegleformigt, noget sammentrykt, kort tilspidset, uden noget Indsnit i Randen; Næseborene nær ved Næbroden, smaa, runde, dækkede med fremadliggende Fjer. Bagkloen meget stor. Vingerne smaa og korte, 4de og 5te Svingfjer længst.

Disse smaa, ualmindeligt vevre, listige og modige Fugle ere i bestandig Bevægelse, klattrende paa og under Grenene for at opsøge Insekter og disses Yngel; dog leve flere ogsaa af Frø, Frugter, Kjød og lign., og nogle angribe endog syge eller i Snarer hængende Fugle, uden Hensyn til, om det er deres Kammerater eller ikke. De fleste Arter lægge 2 Gange om Aaret 8 à 12 Æg.

Meiserne ere Træk-, Strøg- eller Standfugle; de reise i Selskaber, stundom flere Arter sammen, og optage, som ovenfor anført, endog Arter af andre Slægter i Ledtog. De opholde sig fortrinsvis i Skove og Krat, enkelte i Moser, og fælde kun én Gang om Aaret.

a. Skovmeiser.

Med meget haardt, stærkt Næb; middellang, temmelig bredfjeret, i Enden som oftest lige Hale; lave, stærke Fødder

af graablaa Farve og med anseelige Kløer. Hos flere Arter ere Gult, Blaat og Grønt de fremherskende Farver, og hos alle europæiske Arter ere Tindingerne og Kinderne hvide, Struben som oftest sort. De opholde sig i Skove, Haver og overalt, hvor der findes Træer, og bygge alle Rede i hule Træer eller i Huller i Jorden, i Mure o. s. v.

Musvit-Meise, Parus major, L.

Dansk: Tællepikker, Musvit, Flæsketyv, Holkuen (Huekone). Norsk: Kjødmeise, Talgtite. Svensk: Talgmes, Talgoxe.

Artsm. Hovedet og Forhalsen sorte; Tindingerne og Kinderne hvide; paa Nakken en grøngul Plet; Overryggen grønlig; Brystet og Bugen gule med en sort Længdestribe.

Afbild. Tab. XXIII.

Længde 5″ 4‴.

Hunnen har mattere Farver, og den sorte Stribe paa Bugen er kortere. Ungerne ligne de Gamle, men have gulagtige Kinder og mindre livlige Farver.

Denne almindeligt bekjendte, overalt her i Landet forekommende Art findes som Stand- og Strogfugl i alle vore Skove, Lunde og Haver. Paa den skandinaviske Halvø er den almindelig i de sydlige og mellemste Egne, sjeldnere Nord for Trondhjemsfjorden og kun undtagelsesvis forekommende ovenfor Polarcirkelen; i den østlige Del synes den dog at gaae høiere op mod Nord end i de vestlige Egne af Halvøen. Paa Fjeldsiderne overstiger den ikke det subalpinske Gebet. Musvitten er modig, livlig og udmærker sig især ved sin Rovgjærrighed, idet den anfalder og dræber syge og unge Fugle, hvis Hjerne den udhakker og fortærer. Om Vaaren hører man dens ensformige Toner ofte gjentagne.

Insekter, Frø, Træfrugter og Kjød udgjøre dens Næring; den æder ikke sjeldent tillige Aadsel. Frøene afskal-

ler den ikke, men holder dem fast med Fødderne, medens den hakker Kjærnen ud. Den æder næsten bestandigt og synes umættelig.

I hule Træer, Mure, Jordhuler o. s. v. findes i sidste Halvdel af April dens Rede, som bestaaer af Mos, Græsstraa, Uld, Tidselfnug og Fjer. De 10—12 hvide, rødbrunt plettede Æg ruges baade af Han og Hun.

Æggets Længde og Brede:

17,5mm.	13,5mm.
18,5 »	14 »

Blaameise, Parus coeruleus, L.

Syn. Cyanistes coerulea, Kaup.

Dansk: Blaameise, Blaakop. Norsk: Blaameise. Svensk: Blåmes.

Artsm. Panden hvid; Isse, Vinger og Hale blaa; Ryggen grønlig; Bugsiden gul med en sorteblaa Længdestribe.

Afbildn. Tab. XVIII.

Længde 4½″.

Hunnen har mattere Farver, og Længdestriben paa Bugen er mindre tydelig; Ungerne mangle den ganske.

Denne Art, der her i Landet er næsten lige saa almindelig som foregaaende, med hvilken den har Levemaade og Opholdssted tilfælles, overgaaer endog Musvitten i Pragt, navnlig ved sin skjønne himmelblaa Farve. I enkelte Egne af Danmark er den ikke almindelig, saaledes omkring Viborg (Feddersen). I Sverrig og Norge er den hyppig i Halvøens lavere liggende Dele omtrent op til Nordland, navnlig i Kystegnene. Om Vinteren er den især talrig paa flere Steder i det sydlige Norge og i Mellemsverrig.

Blaameisen nærer sig mest af Insekter og Larver samt af forskjellige Bær. Om Vinteren lever den, ifølge Nilsson, fortrinsvis af Insektæg og Pupper, ved hvis Udryddelse den gjør stor Nytte i Haverne.

I hule Træer i Haver og Skove bygger den i Begyndelsen af Mai sin Rede, der bestaaer af lignende Materialier som Musvittens. Findes der ingen hule Træer, er Fuglen forøvrigt ikke kræsen i Valget af Redeplads. De 9—13 rundagtige Æg ere hvide med rødbrune Prikker og have stor Lighed med foregaaende Arts, men ere mindre.

Æggets Længde og Brede:

14,5mm.	11mm.
15,5 »	13 »

Lazur-Meise, Parus cyanus, Pall.

Syn. Parus Sæbyensis, Mus. Carlson.

Dansk: Lazurmeise. Norsk: Azurmeise. Svensk: Asurmes.

Artsm. Issen, Nakken, Bugsiden og de underste Vingedækfjer hvide; et lazurblaat Tværbaand over Nakken; Ryggen lyseblaa; de bageste Svingfjer og de store Vingedækfjer lazurblaa med store, hvide Ender, der danne et hvidt Tværbaand over Vingen; Halen temmelig lang, afrundet; de mellemste Styrere blaa.

Afbildn. Tab. XXIV.

Længde 5½"

Denne smukke Meise, der har sit Hjem i Siberien og det vestlige Asien omkring Wolga-Floden, er enkelte Gange truffen i Tydskland om Vinteren. Beretningerne om dens Forekomst i Danmark indskrænke sig til følgende: I «Ornith. Noticer» S. 27 giver Faber nedenstaaende Meddelelse, som han skylder daværende Geheimekonferentsraad Bülow: «I Efteraaret 1818 kom et lille Træk af en ubekjendt *Parus* i Sanderumgaards Have; denne *Parus* fandt Havens Eier, ved at sammenligne den med Afbildningen i „*Musæum Carlson.*", at være den meget sjeldne *P. sæbyensis* eller *cyanus.*» At man imidlertid ikke paa Grundlag af en saadan Angivelse tør optage Fuglen som dansk, er vistnok sikkert. Hvorvidt

Sandsynligheden for Angivelsens Rigtighed bestyrkes ved Tilføielsen i «Danmarks Fugle»: at Bonnez «vil have iagttaget» den i Grenaa-Egnen, vil Udg. ikke afgjøre, men kan dog ikke undlade at gjøre opmærksom paa det ganske usædvanlige Held, som Hr. Bonnez tilsyneladende har havt med at træffe næsten alle «sjeldne» danske Fugle i Grenaa-Egnen. I Sverrig vides den kun skudt én Gang (i Södermanland), og i Norge er den ikke truffen*).

Sump-Meise, Parus palustris, L.

*Syn. P. borealis, Selys Longch.***). — *P. Baldensteinii, Salisbury.* — *P. frigoris, Selys Longch.?* — *Poecila palustris, Kaup.*

Dansk: Graameise, Hampmeise, Sumpmeise. Norsk: Sumpmeise, Hængetite, Tete. Svensk: Kärmes, Entita.

Artsm. Hætten sort til ned over Nakken; Kinder og Tindinger hvide, Hagen og Struben sorte. Overkroppen rødagtig brungraa; Bugsiden hvidagtig.

Afbildn. Tab. XXIII. *gl. Han* — 2det Suppl. Tab. 3 (Var. *borealis*).

---

*) I Stejnegers «Norsk ornitholog. Ekskursjonsfauna» Side 55 angives den som «antagelig en Gang skudt ved Frederikshald», men denne Angivelse er ifølge Meddelelse fra R. Collett til Udg. ikke rigtig.

**) Formen *borealis* (Afbildn. 2det Suppl. Tab. 3) er neppe artsforskjellig fra *palustris, L.*; den væsenligste Afvigelse fra Hovedarten bestaaer i en ubetydelig Forskjel i de yderste Styrefjers relative Længde. Her i Landet er denne Varietet truffet adskillige Gange. Konservator Conradsen har saaledes oftere erholdt den fra Kjøbenhavns Omegn, og Forf. fik i April 1855 8 Stkr. fra Lolland. Selys Longchamps, der har opstillet den som Art (Bull. de l'Acad. roy. de Bruxelles. Tome X. No. 7. 1843) angiver at have faaet den fra Island med den franske Expedition. Efter Professor Reinhardts Mening er der imidlertid Grund til at antage, at en Lokalitets-Forvexling har fundet Sted, og at Meisen er medbragt fra Finmarken eller Lapland. Sel. Longchamps angiver ligeledes (l. c.) at have faaet en anden Meise, nemlig den af ham opstillede problematiske *P. frigoris*, fra Island, en Angivelse, hvis Rigtighed ogsaa synes meget tvivlsom.

Længde $4^1/_3$''.

Hunnen har mindre Sort paa Hagen; Ungerne ligne de Gamle meget.

Ogsaa denne Art er almindelig i nogle Egne af Landet, saaledes i Vendsyssel, hvor den endogsaa er den talrigst forekommende Meiseart; paa Bornholm findes den dog ikke. Den er snart Standfugl, snart Strogfugl, sjeldnere optræder den som Trækfugl. Om Sommeren opholder den sig i Løvskove med megen og tæt Underskov og i Haver, altid i Nærheden af Vand og Sumpe; om Vinteren streifer den omkring i mindre eller større Selskaber, oftest med de foregaaende Arter. Paa den skandinaviske Halvø forekommer den typiske Form almindeligt i de sydlige og vestlige Dele og er navnlig almindeligt udbredt indtil Trondhjemsfjorden. Nord for Polarcirkelen er den sjelden, om den end angives at være truffen der flere Gange. Varieteten *borealis* træffes over hele Halvøen og er endog i Østfinmarken Standfugl. Paa Fjeldsiderne overskrider Hovedarten sjeldnere Naaletræregionens Grændser, hvorimod *P. borealis* træffes ynglende i Birkebæltet.

Sumpmeisen er en yderst livlig, urolig og vever lille Fugl, der i saa Henseende endog overgaaer alle de andre Meiser.

Dens Føde er som Musvittens, dog æder den mere Frø end de andre Arter; Hampefrø, Solsikke- og Græskarkjærner ere dens kjæreste Næring. Fencker har seet den pille Kjærnerne ud af den almindelige «Gedeblad» og æde dem.

I hule Træer bygger den i Begyndelsen af Mai sin Rede af Mos, tørre Græsstraa, Haar, Uld og Fjer og lægger 8—12 hvide, rustrødt plettede Æg, som ruges i 13 Dage.

Æggets Længde og Brede:

14,5 mm.	12 mm.
16 »	12,5 »

Laplands-Meise, Parus cinctus, Bodd.

Syn. P. Sibericus, Gm. — Poecila Siberica, Kaup. — P. Lapponicus, Wright.

Norsk: Laplandsmeise. Svensk: Siberisk Mes.

Artsm. Hovedets Overside graabrun, Struben og Forhalsen sorte; Tindingerne og Halssiderne hvide; Ryggen brungraa, Bugsiden hvidagtig, Undergumpen graalig.

Afbildn. 2det Suppl. Tab. 3 *(P. Sibiricus).*

Længde ca. 5″.

Hunnen ligner Hannen, men de mørke Farver hos denne ere undertiden lysere hos Hunnen.

I Danmark er denne nordlige Art hidtil ikke truffen. I Norge er den almindelig som Standfugl i Finmarkens Fyrre- og Birkeskove og paa Dovres og Langfjeldenes Forgreninger; talrigst forekommer den i Fyrrebæltets øverste Partier. I Sverrig er den navnlig om Sommeren almindelig i de nordligste Egne af Landet. Om Efteraaret drage mange Individer mod Syd, men det synes dog, at den ikke gaaer længere ned end til Westergöthland.

Ligesom flere af sine Slægtninge har denne Meise stor Forkjærlighed for Kjød og Talg. Den færdes tidt sammen med Sumpmeiserne, og dens Sang, navnlig dens Lokketone, minder om disses.

Reden anlægges i hule Træer og bestaaer af Mos, Lav, Haar o. s. v. De 7—9 Æg ere hvide med lyserøde Pletter og Punkter.

Sort Meise, Parus ater, L.

Dansk: Sortmeise. Norsk: Kulmeise, Sortmeise. Svensk: Kolmes, Svartmes.

Artsm. Hoved og Forhals sorte; en stor, hvid Plet paa Kinderne og en lignende mindre Længdeplet paa Nakken; Overryggen askeblaa. Bugsiden hvidagtig.

Afbildn. Tab. XXIV. *gl. Han.*

Længde $4^{1}/_{6}$″, Vingestrækning 7″.

Hos Hunnen er det Sorte paa Hovedet mindre glindsende og strækker sig ikke saa langt ned over Nakken; det Hvide er mindre rent og Ryggen mørkere.

Denne Art kan vel ikke kaldes sjelden her i Landet, men hører dog ingenlunde til vore almindelige Fugle. Om dens Forekomst i Danmark foreligger der følgende Oplysninger: Apotheker Steenberg havde Han og Hun, skudte ved Helsingør. I Tidsskriftet «Diana», 1. Bd. Pag. 299 angives det, at 2 Exemplarer ere skudte den 3die Jan. 1833 i Ris Skov ved Aarhus, og at den ligeledes er skudt i den Kgl. Dyrehave 1826. Efter Faber (Ornith. Not. Pag. 27) er Fabrikant Drewsen den Første, der i Sjælland har skudt denne Fugl (i Skovegnen ved Strandmøllen, hvor den om Efteraaret findes i Flokke); Faber havde selv senere bemærket saadanne i Frederiksberg Have i de sidste Dage af November 1821. E. Hage anfører i sine efterladte Optegnelser, at 7 Exemplarer ere skudte i Skoven ved Ulfshale paa Moen. I Marts 1852 skød Forf. 8 Stkr. ved Jægerspris og i December 1853 et enkelt Individ i Søndermarken, hvor han angiver at have seet den baade Foraar og Efteraar. Fra Katholm i Jylland modtog han den i Januar 1858. Fr. Hornemann har et Foraar i Forening med Adjunkt Juel iagttaget en lille Flok i Plantagen ved Hjørring (Reinh.), og Apotheker Benzon saae den i Frederiksdals Skov den 17de Mai 1863. Ved Margaard pr. Odense har den i de sidste 5—6 Aar ynglet i temmelig stort Antal (Stamhusbesidder E. Møller). Angaaende dens Forekomst paa sidstnævnte Lokalitet har Dyrlæge Grill yderligère meddelt Udg. følgende Oplysninger: I Vinteren 1869—70 opholdt flere Individer sig i Margaards Granskove, hvor idetmindste ét Par forblev Sommeren over og ynglede. Om Efteraaret blev en af de Gamle skudt og sendt til Apotheker Benzon. Den 29de Mai 1871 fandt Grill Sortmeisen yng-

lende under en Bro ved Langerø pr. Odense; Reden indeholdt 9 halvvoxne Unger. Den 26de Mai 1872 ynglede den i et Rottehul paa en Vei i Margaards Faarelykke-Skov. To andre Reder fandtes samme Aar i Nærheden, og siden den Tid er Sortmeisen bleven en ganske almindelig Fugl der i Egnen. Ved Svindinge mellem Nyborg og Svendborg er den ligeledes almindelig (Cand. mag. G. Winther). I Randers-Egnen har Fencker flere Gange skudt den, navnlig i 1867 og 1872. Paa Bornholm er den temmelig hyppig og forekommer ogsaa ynglende der. I det zoologiske Museum findes Exemplarer af begge Kjøn fra Holsten; endvidere en gammel Han, skudt den 14de Oktober 1873 i Gel Skov, og en anden, ligeledes en Han, skudt i December 1874 i Feldborg Plantage ved Viborg. Paa den skandinaviske Halvø er den almindeligt udbredt op til Polarcirkelen, sjeldnere Nord for denne; den yngler talrigt i alle de større Naaleskove. Paa Fjeldsiderne gaaer den ikke op over Naaletræernes øverste Grændse. I det sydlige Sverrig forekommer den sjeldent om Sommeren, men om Efteraaret og undertiden om Vinteren træffes den der i Selskab med Fuglekongen og Sumpmeisen.

Denne lille Meise er en munter, kjæk Fugl, men synes dog i List og Forslagenhed at staae tilbage for sine Nærbeslægtede, uagtet dens Levemaade er den samme. Dens Stemme ligner de andre Meisers.

Insekter og Frø, især af Naaletræer, udgjøre dens Næring.

Reden bygger den i hule Træer, Jordhuller o. s. v.; den bestaaer af Mos og Haar og indeholder sædvanligvis 6—8 hvide, med leverbrune Prikker bestroede Æg.

Æggets Længde og Brede:

15 mm.	11,5 mm.
17 »	12,5 »

Topmeise, Parus cristatus, L.

Syn. Lophophanes cristata, Kaup.

Dansk: Topmeise. Norsk: Topmeise. Svensk: Tofsmes, Tofstita, Meshatt, Toppmes.

Artsm. Paa Hovedet en spids Top af sorte Fjer med hvidagtig Indfatning. Struben og Forhalsen sorte. Ryggen brungraa. Bugsiden hvidagtig.

Afbildn. 2det Suppl. Tab. 3.

Længde 4⅓″.

Hunnen har kortere Fjertop end Hannen og mindre Sort paa Struben og Forhalsen.

Ved Udgivelsen af «Danmarks Fugle» var denne Arts Forekomst her i Landet ikke bekjendt, og Forf. omtaler den derfor kun i en Note. Hans Formodning om, at den i Fremtiden vilde blive indlemmet i vor Fauna, har imidlertid bekræftet sig, og i hans efterladte Notitser findes anført, at den i 1869 er skudt ved Margaard pr. Odense. Denne Meddelelse har Udg. faaet bekræftet af Stamhusbesidder E. Møller til Østrupgaard. Efter de modtagne Oplysninger blev Exemplaret skudt af Dyrlæge Grill, men senere ædt af en Kat. Ifølge Grills egen Meddelelse til Udg. var det i 1868 (den 11te Oktober), at han skød det nævnte Exemplar, der sammen med flere andre befandt sig i Selskab med Fuglekongen. Han paastaaer paa det Bestemteste at kunne indestaae for Opgivelsens Rigtighed. Konservator Conradsen har meddelt Udg., at Proprietair Rault de Ramsault og Jernbanemester Weber den 29de April 1849 saae fire Exemplarer af denne Meise i Haven til Albertslund ved Roeskilde Kro.

I Norge er den almindelig indtil 64 ° nordlig Brede og forekommer især talrigt ynglende i Naaleskove i Landets sydøstlige Del; langs Vestkysten er den langt sjeldnere og kun nu og da bemærket, især om Vinteren, i Fyrreskovene.

I Sverrig forekommer den fornemmelig i Landets mellemste Provindser og er kun undtagelsesvis skudt i det sydlige Skaane. Paa Fjeldsiderne synes den ikke at overstige det subalpinske Gebet.

Topmeisen er mindre Strøgfugl end de øvrige Arter af denne Slægt; den fjerner sig ikke fra Naaleskovene, og om den end om Efteraaret og Vinteren stryger omkring familievis fra den ene Skov til den anden, drager den dog aldrig til sydligere Lande ved Vinterens Frembrud.

Den bygger som oftest Rede i hule Træer eller Klippe-revner og benytter som Redematerialier Mos, Lavarter og Haar. Æggene, der lægges i et Antal af 8—10, ere hvide med blodrøde Prikker, især paa den butte Ende.

Æggets Længde og Brede:

16mm.	12mm.
16,5 »	12,5 »

b. Langhalede Meiser.

Næbet kort, noget sammentrykt; Næseborene lavtliggende; Næbroden dækket af fortilrettede, dunagtige Fjer. Benene svage og ikke ret høie; Fjerklædningen lang og rigelig, næsten haaragtig, og meget blød. Den kileformige, af smalle Fjer bestaaende Hale er særdeles lang, længere end Kroppen.

De leve blot af Insekter, opholde sig udelukkende i Skove og Krat og ere indbyrdes meget selskabelige, men holde sig i Regelen borte fra andre Fugles Selskab. De ere vevre, urolige, men ikke meget sky lige over for Mennesket. Deres yderst kunstige, pungformige Reder, som have et snevert Indgangshul, bygge de frit paa Træernes Grene eller lænede ind til Stammen, og de lægge mange, næsten ganske hvide, kun svagt punkterede Æg.

Halemeise, Parus caudatus, L.

Syn. *Lanius biarmicus, L.* — *Lanius caudatus, L.* — *Mecistura caudata, Leach.* — *Acredula caudata, Koch.* — *Orites caudatus, Moehr.*

Dansk: Stjertmeise, Halemeise, langhalet Meise. Norsk: Langhalet Meise, Stjertmeise. Svensk: Stjertmes, Altita.

Artsm. Den lange Hale har hvide Pletter paa de 3 yderste Styrere; de mellemste Styrere sorte; disse ere meget lange, Sidefjerene blive udadtil gradvis kortere; Hoved, Hals og Bryst hvide; Ryggen sort; Skuldrene og Undergumpen rødagtige.

Afbildn. Tab. XXIII. *gl. Han.*

Længde 6", Halen 3½".

Hunnen har mattere Farver og er noget mindre; de étaarige Fugle have urenere Farver end de gamle og (fornemmelig Hunnerne) over Oiet en sort Stribe, som fortsættes ned paa Siderne af Hovedet.

Halemeisen findes i de fleste storre Skove her i Landet, dog langt mindre talrig end Musvitten, Sumpmeisen og Blaameisen. I Fabers Tid ynglede den temmelig almindeligt i Skovene omkring Kjobenhavn og Herlufsholm (Ornith. Notic. Pag. 27). Forf. havde dens Æg fra Als, og ved Thyrsbæk og i Korselitze Skov paa Falster ynglede ifølge hans Angivelse hvert Aar flere Par. I Charlottenlund og Boserup Skov fandt Forf. den ogsaa ynglende. Ifolge Reinhardts Meddelelse yngler den ved Donse Krudtmolle pr. Frederiksborg. Grill har meddelt Udg., at den yngler ved Margaard pr. Odense. Fencker traf den i Yngletiden i Vissing-Krat ved Randers og formoder, at den yngler der. Adj. Koch fik den i 1869 med Unger i Fousingo Skov ved Randers. I 1866 ynglede den i Avnsbjerg Skov ved Viborg (Feddersen). I Norge træffes den almindeligt ynglende i de østlige Stifter fra Smaalehnene indtil ovenfor Polarcirkelen, hvor den endnu under 67° nordlig Brede findes som Standfugl. Langs Vestkysten forekommer den familievis Foraar og Ef-

teraar; paa Fjeldsiderne gaaer den undertiden op i de overste Naaleskove. I Sverrig synes den at forekomme mindre talrigt end i Norge, men yngler dog paa mange Steder saavel i Landets sydligere Egne som navnlig i de mellemste.

Om Efteraaret og Vinteren, da den vandrer familievis eller flokkevis omkring, lægger man mest Mærke til den, idet den vandrer fra én Skovafdeling til en anden og med det samme besøger Haver og Hegn. Til Nattekvarter vælge saadanne Selskaber altid en horizontal Gren i en tæt Busk eller paa et lavt Træ; de sætte sig tæt ved Siden af hverandre i Række, purre Fjerene op, skjule Hovedet under Rygfjerene og danne saaledes en kugleformig Skikkelse, paa hvilken den lange, tynde Hale seer ud som en tynd Stilk.

Sin Meisenatur forraader den ved sin uafladelige Uro, ved sin store Færdighed i at klattre paa Grene og i at hænge sig paa de tyndeste Spidser. Den er meget tillidsfuld mod Mennesker, og man kan nærme sig den paa faa Skridt; men for Rovfugle har den en afgjort Skræk; ved Synet af en saadan flygte alle med stort Skrig ind i de tætteste Buske.

Næringen, som udelukkende bestaaer af Insekter o. l., søge de næsten altid paa Træerne.

Den ovenfor beskrevne Rede bygger den af Mos og Lav, indvendigt foret med Fjer. De 9—15 Æg, som findes i første Halvdel af April, ere meget smaa og hvide med fine Punkter ved den butte Ende.

Æggets Længde og Brede:

13 mm.	11 mm.
14,5 »	11,5 »

Skjægmeiseslægten, *Panurus*.

Næbet lystfarvet, svagere end hos Meiserne; Overnæbets Rande omfatte Undernæbets; Næseborene spalte-

formige. 1ste Svingfjer omtrent af samme Længde som de øvre Dækfjer, neppe en Trediedel af 2den Svingfjers Længde. Halen omtrent af samme Længde som Kroppen, kileformig. Fødderne svage, men med stærke og lange Kløer.

De leve af Insekter og Frø, især Rørfrø, og opholde sig stedse ved Vandet mellem tætte Rør og Pilebuske. De ere vevre, urolige og uselskabelige Fugle. De bygge en i Rørene hængende, pungformig Rede, der oventil paa Siden har en Indgang, som ofte danner et snevert, fremstaaende Rør. De lægge langt færre Æg end Meiserne.

Skjægmeise, Panurus bjarmicus, (L.)

Syn. Parus bjarmicus, L. — Parus barbatus, Briss. — Calamophilus barbatus, Leach.

Artsm. De bageste Svingfjer sorte, Yderfanen med en kanelfarvet, Inderfanen med en hvidagtig Kant. Den første Styrer kun halvt saa lang som de midterste; Hannen har lange sorte Knebelsbarter, som mangle hos Hunnen. Hovedet graat, Baghalsen og Overryggen smukt kanelbrune. Bugsiden hvid, med et smukt rosenrødt Skjær paa Siderne.

Afbildn. Tab. XXIII. *gl. Han.*

Længde 6½″, Halen 3½″.

Hunnen har mindre Rosenrødt paa Underkroppen; den graa Farve paa Hovedet er blandet med Rustrødt; endvidere har den en rustbrun, sortagtigt plettet Ryg og lyst rustrøde Hale- og Haleunderdækfjer; dens Hale er ½″ kortere end Hannens.

Ihvorvel der ikke foreligger et eneste sikkert Tilfælde af denne Fugls Forekomst i Danmark eller det øvrige Skandinavien, har Udg. dog ikke anseet sig berettiget til ganske at udelukke den fra Omtale i nærværende Udgave, saa meget mere som den, om end sjeldent, forekommer i Holsten. I Aaret 1821 (den 21de Januar) meddelte Wøldike Etatsraad Reinhardt, at Skjægmeisen havde opholdt sig ved Bruns-

büttel, siden Frosten begyndte. Det var første Gang, han havde seet Fuglen der, og han skød 17 Stkr. Ifølge samme Kilde blev Skjægmeisen truffen sammesteds i stor Mængde i 1825, og i 1835 sendte Woldike fire udstoppede Exemplarer til Museet; de vare skudte Aaret i Forveien, ligeledes ved Brunsbüttel (Reinh.). I Museets danske Afdeling er opstillet ialt 8 holstenske Exemplarer. Teilmann vil have seet den ved Endrupholm i det sydlige Jylland, og Baron Rosenkrantz har, ved at see et Skind af Fuglen hos Bonnez, forsikkret ham at have seet en lille Flok paa 4 à 5 Stkr. i Rosenholm Skov.

Skjægmeisen er en vever, urolig og temmelig kraftig Fugl; den klattrer op og ned ad Rørstænglerne med den største Lethed og gynger sig paa de bugnende Rørspidser, idet den hænger sig under disse. Dens Flugt er let, men kort og hoppende, med snurrende Vingeslag.

Den lever af alle Slags Insekter, som findes ved Vandet, navnlig i og paa Rørene, saavelsom af Rørfrø.

De 5—7 Æg ere hvide med enkelte korte og fine sortebrune Streger og Punkter.

Æggets Længde og Brede:

17 mm.	13 mm.
19 »	14,5 »

Fuglekongeslægten, *Regulus, Ray.*

Næbet lige, tyndt, ved Roden bredt, mod Enden sammentrykt, spidst, med høi, skarp Rygkant og svagt indboiede Rande. Mundvigene omgivne af Børstefjer. Næseborene ovale, dækkede med én eller to fremadliggende, tyndstraalede Fjer. Benene tynde; Tarsen længere end Mellemtaaen; Kloerne meget krumme; Bagkloen størst. Vingerne middellange og afrundede; 1ste Svingfjer kort, men dog betydeligt længere end Dækfjerene, 2den kortere end 3die;

denne atter noget kortere end 4de og 5te, som ere de længste. Halen lidt kløftet.

Disse mindste europæiske Fugle have en prægtig gul eller gulrod, i Sort indfattet Længdestribe paa Issen, hvis Fjer kunne reises til en Top. De have en tyndstraalet, yppig Fjerklædning med olivengrønne Farver.

Ligesom Meiserne ere de livlige, vevre Fugle, der med Behændighed klattre omkring paa Træernes Grene, paa hvis Underside de ofte hage sig fast; de fleste ere lige saa selskabelige som Meiserne og følge ikke sjeldent disse paa deres Streiftog. Om Sommeren beboe de Naaleskove, den øvrige Del af Aaret streife de omkring i Løvskove og beplantede Egne; de leve af Insekter, Larver og Insektæg, tildels også af Frø, bygge en kugleformig, foroven aaben Rede og lægge 6—11 Æg. De kunne let skydes, og man kan fange dem paa Limpinde, fastbundne til Enden af en Stok, hvormed man støder til disse smaa, tillidsfulde Fugle, som da klæbe fast ved Limpinden.

Gultoppet Fuglekonge, Regulus cristatus, Koch.

Syn. Motacilla regulus, L. — Regulus flavicapillus, Naum. — Sylvia regulus, Lath. — Regulus crococephalus, Brehm. — Regulus chrysocephalus, Brehm. — Regulus Japonicus, Bon.

Dansk: Fuglekonge, Stjernekonge, Kongefugl. Norsk: Fuglekonge. Svensk: Kungsfogel, Fogelkung.

Artsm. Issen med safrangult, i Midten rødgult Midtbaand, omgivet af Sort; Kinderne og Øiegnen bleggraa. Fjerene over Næbroden og paa Struben hvidagtige; Ryggen, Skuldrene og Vingedækfjerene olivengrønne, Overgumpen gulgrøn, Brystet hvidgraat med grønligt Skjær, Bugen graahvid. Vingerne sortebrune med to hvidagtige Tværbaand.

Afbildn. Tab. XXIV. *gl. Han.*

Længde $3^1/_3$″, Vingestrækning 6″.

Hunnen har citrongult (lysere) Issebaand med smallere sort Indfatning.

Fuglekongen er almindeligt bekjendt; den sees her i Landet hyppigst i Træktiderne, ikke blot i Skovene, men overalt, hvor der findes Træer, Buske og Hække. Paa den skandinaviske Halvø træffes den almindeligt ynglende i de fleste Naaleskove Syd for den 70de Bredegrad (Alten); undtagelsesvis er den bemærket i Halvøens allernordligste Dele. I det sydlige Sverrig er den almindeligst om Efteraaret, men yngler dog af og til i Skaane. Paa Færøerne træffes den ofte.

Den er dels Trækfugl, dels Strøg- og Standfugl. I Levemaade og Sædvaner minder den saavel om Sylvierne som om Meiserne.

Dens Næring bestaaer af smaa Insekter og disses Yngel, stundom Frø, især af Naaletræer.

Den bygger i Midten af Mai Rede i Enden af Naaletræernes Grene, paa ovenomtalte Maade, af grønt Mos, blandet med Lav, Insektspind og Fjer, med hvilke den udforer Reden. Denne er temmelig vanskelig at finde, da den ligner sine Omgivelser og ofte staaer meget hoit over Jorden. I Almindingen paa Bornholm yngler den i stort Antal. I det øvrige Danmark træffes den ligeledes ynglende paa mange Steder (Kongelunden, Boserup, Odense-Egnen o. s. v.) Ved Margaard fandt Dyrlæge Grill dens Rede kun fire Alen over Jorden (den 23de Mai 1869). I Ulstrup-Skov ved Randers traf Fencker den i 1870 med 6 Unger; samme Aar iagttog Godseier Mourier-Petersen den med Unger i Holbækgaard-Skov, ligeledes ved Randers. I Frederiksberg Have ynglede den temmelig talrigt indtil den strænge Vinter 1870—71, men efter den Tid er den ikke bemærket der. De 6—10 Æg ere lyst gulgraa og rødvatrede.

Æggets Længde og Brede:

12 mm.	9,5 mm.
15 «	10,5 »

Rødtoppet Fuglekonge, Regulus ignicapillus, Naum.

Syn. *Regulus pyrocephalus*, *Brehm.* — *Regulus Nilssonii*, *Brehm.*

Dansk: Rødtoppet Fuglekonge. Svensk: Brandkronad Kungsfogel.

Artsm. En hvid Stribe over og under og en sort foran og bag Øiet Hannens Isse med et brandgult Længdebaand.

Afbildn. Tab. LIV. (Supplementtavle) *gl. Han.*

Denne kun 3″ lange og den mindste af alle europæiske Fugle var længe forvexlet med foregaaende Art, som den meget ligner. Den yngler i Naaleskove i Tydskland, Schweitz, Belgien og Frankrig og er kun undtagelsesvis bemærket her i Landet. Ifølge Apotheker Steenberg er den skudt ved Helsingør, og E. Hage, der skød den paa Møen den 19de November 1832, skal endvidere have havt 2 Exemplarer fra Sjælland. Paa den skandinaviske Halvø er den ikke iagttaget. Om den har vist sig paa Færøerne, er meget tvivlsomt (H. C. Müller troer at have seet den der én Gang).

I Levemaade og Forplantning ligner den foregaaende Art. Æggene falde mere i det Røde.

Æggets Længde og Brede:

12 mm.	9 mm.
13,5 »	10 »

10de Familie: Egenlige Spurvefugle, *Passerini, Illig.*

Næbet stærkt, kort, tykt, kegleformigt, mere eller mindre afrundet foroven, noget opstigende paa Panden; Næbrandene uden Indsnit.

Næseborene ved Næbroden, smaa, oftest runde og dækkede af fremadliggende Børstefjer.

Benene lave, stærke; Ydertaaen sammenvoxet med Mellemtaaen i første Led.

Vingerne middellange, med 18—19 Svingfjer; Armsvingfjerene indskaarne i Spidsen, de inderste aldrig saa lange som Haandsvingfjerene.

Halen har 12 Styrere.

De fleste Arter synge, og mange af dem udmærke sig endog ved deres kraftige, melodiske Toner. De ere selskabelige Fugle, som paa deres Vandringer ofte samle sig i store Skarer. Største Delen af Arterne ere Trækfugle eller Strøgfugle, andre forblive her hele Aaret igjennem. Deres Hovednæring bestaaer af Frø, Korn og Kjærner; i Yngletiden leve de fleste af Insekter, hvormed de ogsaa opføde deres Unger. De europæiske Arter fælde kun én Gang om Aaret. Hos de fleste Arter er Hannen smukkere end Hunnen, medens Hannerne af andre Arter blot i Yngletiden udmærke sig ved langt skjønnere Farver og Tegninger end Hunnerne, idet de ved den saakaldte Bræmfælding eller ved Farveskifte erholde et fra Vinterdragten forskjelligt Udseende, men om Høsten atter iføre sig Hunnens beskedne Dragt. Kjødet er sundt og velsmagende. De leve i Enparring, bygge, med faa Undtagelser, kunstige Reder og lægge 3—6 plettede Æg, som ruges i 14—15 Dage.

Lærkeslægten, *Alauda, L.*

Næbet middellangt, næsten lige, langstrakt kegleformigt, trindt eller lidt sammentrykt; Over- og Undernæb lige lange; Overnæbet noget hvælvet; Randene uden Indsnit og ikke indbøiede.

Næseborene paa Siderne af Næbroden, rundagtige, liggende i en lille blød, opstaaende Hud, tyndt dækkede med fremliggende Smaafjer, som i Spidserne danne Børster.

Benene: Fodroden længere end Mellemtaaen, der ved Roden er sammenvoxet med Ydertaaen; Kløerne næsten

lige; Bagkloen af samme Længde som eller længere end Bagtaaen.

Vingerne temmelig store og bredfjerede; de bageste Svingfjer næsten lige saa lange som de forreste; 1ste meget kort, spids og smal, 2den stor og næsten lige saa lang som 3die; denne og 4de længst.

Befjeringen temmelig fast; Fjerene paa Baghovedet ere lange og kunne reises til en større eller mindre Top. Kjønnene ere væsenligt forskjellige i Farvetegning; Ungerne ligne de Gamle meget.

Hos os ere de Trækfugle; de beboe især Marker, Skove og Heder. Deres Næring bestaaer af Frø, Insekter o. s. v. Hannerne ere meget flittige Sangere; de fleste stige syngende lodret op i Luften, hvor de flagrende holde sig længere eller kortere Tid. De yngle alle paa Jorden, bygge kunstløse Reder, lægge 4—6 Æg, som ere graat marmorerede eller prikkede, og opføde Ungerne med Insekter. Med Piberne (Pibelærkerne, *Anthus*) have de en fjern Lighed.

Sanglærke, Alauda arvensis, L.

Syn. A. agrestis, Brehm. — A. coelipeta, Pall.

Dansk: Lærke, Sanglærke, Marklærke. Norsk: Lærke, Sanglærke. Svensk: Lärka, Sånglärka, Himmelslärka (Ystad). Færøisk: Lerkur (M.), Lerki (H.).

Artsm. Rygsiden rustgraa med sortebrune Pletter; Bugsiden gulagtighvid med smaa sortebrune Pletter paa Brystet; Halen kløftet, yderste Styrer hvid med en sort Kant paa Inderfanen, den følgende blot hvid paa Yderfanen.

Afbildn. Tab. XVIII. *gl. Han.*

Længde $7\frac{1}{2}''$, Vingestrækning $14\frac{1}{2}''$.

Hunnen er mindre, har en tydeligere Stribe paa Kinden, hvidere Strube og kortere Længdepletter paa Forhalsen.

Der træffes ikke sjeldent brogede, hvidbrogede, isabellafarvede, rødbrune, renhvide og andre Varieteter*). Som Stuefugl bliver den undertiden næsten ganske sort, navnlig naar den fodres med Hampefrø (det Samme gjælder som bekjendt om Dompappen).

Denne almindelige, i næsten hele Europa, en stor Del af Asien og det nordlige Afrika udbredte Lærke opholder sig mest paa fri Mark, paa Heder og ved flade Standbredder, sjeldnere paa Enge og af Skove indesluttede Marker. Om Efteraaret, i September og Oktober, streifer den omkring fra Mark til Mark, indtil den i November drager sydligere, med Undtagelse af enkelte Individer, som i ikke alt for strænge Vintere forblive her. Endog i den haarde Vinter 1854—55 overvintrede saaledes flere Sanglærker i Vendsyssel. Om Foraaret kommer den meget tidligt tilbage, i milde Vintere allerede i Januar, og er saaledes den først tilbagevendende Trækfugl. I Norge er den almindeligt udbredt i de lavere og aabent liggende Dele af Landets sydlige og østlige Stifter. Ovenfor den 67de nordlige Bredegrad bliver den sjeldnere, men forekommer dog af og til endog ynglende i Østfinmarken; langs Vestkysten mellem Trondhjem og Stavanger træffes den næsten udelukkende paa de flade Øer. I Sverrigs sydligere Egne er den meget almindelig; længere Nord paa ankommer den senere om Foraaret og i sparsommere Antal. Paa Færøerne er den ikke sjelden om Foraaret og Efteraaret; kun én Gang er den truffen ynglende der (den 27de Juli 1856; H. C. Müller). Paa Island og i Grønland er den ikke bemærket.

---

*) Blandt de i det zoologiske Museum opstillede Varieteter findes to rent hvide, den ene fra Sorø, den anden fra Brunsbüttel. I Foraaret 1863 opholdt en smuk Albino sig paa Bymarkerne ved Viborg (Feddersen). Forf. modtog i Oktober 1855 en isabellafarvet Varietet fra Amager (Fasanjæger Fredriksen) og i Slutningen af December s. A. en næsten ganske sort, der blev funden død paa et Gjærde ved Nestved. De ualmindeligt lange Bagkloer tydede paa, at Fuglen havde været holdt længere Tid i Fangenskab.

Den er temmelig sky, sidder som oftest paa Jorden, reiser undertiden de lange Hovedfjer til en Top og synger stundom siddende paa en Tue paa Marken, men sædvanligvis høit opstigende i Luften med flagrende Vinger i en lodret eller spiralformig Retning.

Sædekorn og andre Frø samt Insekter udgjøre dens Næring.

Blandt Kornet paa Agrene, i det høie Græs paa Enge og Mosetuer, blandt Lyngen paa Hederne, men ogsaa paa de med kort Græs bevoxede Syltenge og ved de nøgne Strandbredder, hvor der næsten ingen Væxter forekomme, findes dens kunstløst anlagte Rede, som bestaaer af tørre Græsstraa og Haar*). De 4—5 (sjeldent 6) Æg, som findes i Mai, ere graaladne, med mørkere, brunagtige og graa, ofte sammenløbende Pletter og Punkter, der ikke sjeldent danne en Pletkrands paa den butte Ende.

Æggets Længde og Brede:

21 mm.	16 mm.
25,5 »	18 »

Hertillands drives Lærkefangsten saa godt som ikke; at skyde Lærker for Kjødets Skyld lønner sig neppe. I andre Lande, navnlig i Mellem- og Sydeuropa, fanges de under Træktiden millionvis i store, dertil særligt indrettede Garn og sælges som Fødemiddel.

Toplærke, Alauda cristata, (L.)

Syn. A. galerita. Pall.

Dansk: Toplærke, Veilærke. Svensk: Tofslärka, Topplärka.

Artsm. Ovenpaa brungraa med sortagtige Pletter, paa Hovedet en spids Top, som ikke ganske kan nedlægges, og som bestaaer af lange smalle Fjer; den yderste Styrers Yderfane og den næstfølgendes Yderrand rustgul; Undervingen mat rødgul.

Afbildn. Tab. XVIII. *gl. Han.*

---

*) Fischer fandt i Vendsyssel dens Rede i de opskyllede Siv ved Strandbredden.

Længde 7½", Vingestrækning 14". Hunnen sædvanligvis mindre med kortere Fjerbusk.

Denne her i Landet ikke almindelige Art synes i de senere Aartier at have tiltaget i Hyppighed indenfor Danmarks Grændser. Den opholder sig helst i frugtbare, kornrige Egne, ved Veie og i Nærheden af Byer, hvor den ofte sidder paa Husene og løber omkring paa Gaden. Melchior angiver den som skudt ved Herlufsholm. Omkring Odense forekommer den hvert Aar i temmelig stor Mængde (Stamhusbesidder E. Møller). I Januar 1863 iagttoges den oftere af Fr. Hornemann paa Chausséen ved Hjørring; der var 2 Exemplarer (Reinh.). I August 1863 iagttog Konservator Conradsen flere Exemplarer ved Strandkanten mellem Aarhus og Ris Skov. I Januar 1867 forekom den i Gaardene i Viborg (Feddersen), og i Omegnen af Hobro er den ikke ualmindelig (Bistrup). I 1860 opholdt et Par sig længere Tid i Sæby, men dog, saavidt vides, uden at yngle; i 1863 indfandt der sig paany Toplærker, og senere have disse ynglet deroppe, hvorved Antallet er blevet forøget. I Randers-Egnen, hvor den yngler, træffes den hele Aaret igjennem i Byens umiddelbare Nærhed, men næsten aldrig i større Afstand fra den; om Vinteren sees den jevnligt i Byens Gaarde og paa Gaderne, hvor den søger sin Føde i Hestegjødningen (Fencker). Ved Lyngsaa i Vendsyssel træffes den temmelig almindeligt, og i 1870 fandtes et Par ynglende der (Østergaard, Fischer). Pastor Fogh i Varde har meddelt Forf., at enkelte Par findes ynglende omkring denne By, hvor de om Vinteren løbe omkring paa Torvet og Gaderne. Ved Landsbyen Soes, Vest for Aabenraa, fandt Forf. den ynglende 1854. Ved Fredericia yngler den i ikke ringe Mængde. Ved Flensborg og Leck yngler den ifølge Mechlenburg. I Norge vides denne Art ikke at være bemærket, og i Sverrig, hvor den, da Nilsson paany udgav sin skandinaviske Fauna (1858), endnu var temmelig sjelden, har Forholdet idetmindste nogle Steder forandret sig; saa-

ledes er den, ifølge Meddelelse fra Prof. Wahlgren i Lund, nu ganske naturaliseret i Skaane, hvor den navnlig forekommer almindeligt ynglende mellem Malmø og Trelleborg-Skanør og i de senere Aar ogsaa hyppigt er truffen længere Nord paa ved Helsingborg, enkelte endog ved Upsala. Om Vinteren sees den ikke sjeldent paa Gaderne i Malmø og Lund.

Om denne Fugls usædvanlige Frygtløshed fortæller Brehm (Isis 1848, S. 17) et ret mærkeligt Tilfælde. Tæt ved Banegaarden i Kothen havde en Toplærke anlagt sin Rede under Jernbaneskinnerne. Den lod sig hverken forstyrre af Tummelen i den nærliggende Banegaard eller af Larmen, som Trainene frembragte ved at fare hen over Skinnerne, men udrugede troligt sine Æg og begyndte at opføde Ungerne, indtil en kaad Dreng plyndrede Reden.

Dens Sang er ikke meget afvexlende. Næringen bestaaer af Korn og Frø, om Sommeren af Insekter.

Ligesom Sanglærken yngler den fortrinsvis i Sæden eller i det høie Græs og lægger midt i April i en lignende Rede 4—6 bleggraa, brunt plettede, temmelig store Æg.

Æggets Længde og Brede:

22 mm.	16 mm.
25 »	17 »

Om Vinteren lader den sig let fange paa Limpinde med Kornax til Lokkemad eller i Netfælder, endogsaa under et Sold med en Stillepind.

Dens Kjød er velsmagende. Skaden, som den foraarsager ved at æde Korn, bliver fuldkommen erstattet ved den Mængde Ukrudtfrø og Insekter, som den fortærer.

Hedelærke, Alauda arborea, L.

Syn. Alauda nemorosa, Gmel. — Alauda cristatella, Lath. — Galerita arborea, Boie. — Corys arborea, Reich.

Dansk: Hedelærke, Skovlærke, Lynglærke. Norsk: Trælærke. Svensk: Trädlärka, Skogslärka.

Artsm. Ovenpaa graaagtig med sorte Pletter; et hvidgult Baand over Øinene omkrandser de lange Hovedfjer, som danne en afrundet Top; paa Vingekanten flere hvidagtige Pletter; Halen kort og ukløftet; de yderste Styrere med en rustgul eller hvidagtig Plet i Spidsen. Bugsiden rustgul med sorte Pletter paa Halsen og Brystet.

Afbildn. Tab. XVIII. *gl. Han.*

Længde 6", Vingestrækning 12".

Hunnen har en lysere Bugside med flere og smallere Pletter paa Brystet samt mørkere Rygside end Hannen.

Denne Lærke er her i Landet langt mindre hyppig end Sanglærken, men forekommer dog ynglende hist og her ved vore Skove og Lunde, helst i mindre frugtbare, sandede Egne, ved Heder og golde Bakker. Den kommer her til Landet i Marts eller Begyndelsen af April og søger da, naar Kulden er stræng, ikke sjeldent til beboede Steder; saaledes blev under Snestormen i 1872 en gammel Han skudt mellem Spurve paa Holbækgaard i Randers-Egnen, hvor den ellers ikke vides at være truffen (Fencker). Paa Bornholm er den ikke iagttaget. I Norge forekommer den navnlig i Landets lavere sydlige og sydøstlige Dele, især i Smaalehnene, hvor den fornemmelig søger Udkanterne af Naaleskovene; langs Vestkysten er den, saavidt vides, ikke bemærket. I Sverrig træffes den navnlig i den mellemste Del; i det nordlige Skaane yngler den hist og her.

Den sætter sig oftere end nogen anden Lærke paa Træer, er temmelig forsigtig og sky, har en herlig, fløitende Sang, som den lader høre, snart flyvende, snart fra Toppen af et Træ, undertiden midt om Natten. Dens egenlige Sang er langt blødere og mere fløitende end Sanglærkens.

Næringen bestaaer af Insekter og Frø.

Forf. fandt den ynglende ved Gjøddinggaard, Mindstrup og Thyrsbæk, hvor den, som overhovedet ved Hedegrændsen langs med Jyllands Østkyst, er mindre sjelden end paa Øerne. Fischer fik dens Æg fra Dronninglund Storskov i

Vendsyssel. Reden findes i høit Græs eller i Lyngen, stundom under en Busk; den bestaaer af tørre Græsstraa, Mos, Uld og Haar og indeholder i sidste Halvdel af April 4—6 rødlige eller graa, mørkt plettede eller marmorerede Æg, ofte af Lighed med Rørverlingens.

Æggets Længde og Brede:

20 mm.	14,5 mm.
23 »	16 »

Den fanges i Net og paa Limpinde, men er temmelig vanskelig at komme paa Skud, især naar man først har opjaget den.

Bjerglærke, Otocoris alpestris, (L.)

Syn. Alauda alpestris, L. — Alauda nivalis, Pall. — Phileremos alpestris, Brehm.

Dansk: Bjerglærke. Norsk: Bjerglærke, Sandlærke. Svensk: Berglärka, Strandlärka, Sandlärka.

Artsm. Rygsiden rødlig graabrun; Pande, Forhals samt en Streg over og bagom Øiet svovlgule; en Stribe fra Næbet hen under Øiet samt et Tværbaand paa Forhalsen sorte; Bugen hvid; paa Siderne af Baghovedet staae nogle lange Fjer, som opreiste danne to smaa Toppe, én bag hvert Øie.

Afbildn. Tab. XVIII. *gl. Han.*

Længde 7", Vingestrækning 14".

Hunnen har mindre stærke Farver og navnlig blegere Gult paa Hovedet; de sorte Partier ere mindre, mattere og med brune Fjerspidser; ovenpaa falder Farven mindre i det Rødlige, og det purpuragtige Skjær, som hos Hannen findes paa Vingekanten og Brystet, er neppe kjendeligt hos Hunnen.

Denne Lærke tilhører det nordlige Skandinavien, det nordlige Rusland og hele Siberien. Bonnez er den Første, der har tilført vor Fauna denne Art. I Begyndelsen af Aaret 1852 sendte han Forf. to Exemplarer af denne Fugl, som den 1ste Januar 1850 vare skudte paa

Hessel-Forstrand ved Grenaa ud af en Flok paa 6 à 8 Stkr. Afbildningen paa Tab. XVIII. angives at være udført efter disse Individer. Nogen Tid derefter vare Bonnez's to ældste Sønnner saa heldige at skyde fire Bjerglærker, to Hanner og to Hunner. Den 18de April 1853 blev den ifølge Forf.s efterladte Optegnelser skudt paa Møen. I Oktober 1855 blev en Hun skudt paa Baroniet Guldborgland paa Lolland og af Baron Rosenørn-Lehn indsendt til Museet; i December 1862 og Januar 1863 blev der af nuværende Kjøbmand O. Lund skudt 16 Stkr. paa en lille Landtange ved Kallundborg, hvor denne Fugl senere regelmæssigt har indfundet sig hver Vinter, i 1868 i et Antal af omtrent 50 Stkr. I 1871 fik Museet 6 Stkr. derfra. Ved Adelersborg blev i December 1861 og 1862 skudt 8 Stkr. I 1861 modtog Dr. Kjærbølling til sin zoologiske Have to Exemplarer af denne Fugl fra Bornholm. I 1871 (Januar) skod Bøssemager Schmidt, ifølge Prof. Reinhardts Angivelse, en Bjerglærke ved Flaskekroen; et andet Exemplar blev samtidigt seet, muligvis den samme Hun, som ifølge Stud. Wolfs Meddelelse til Prof. Reinhardt blev skudt den 2den Februar s.*A. ved Kongens Enghave. Fra Ringgive ved Veile (Februar 1865) og fra Frederiksværk (April 1867) findes Exemplarer i det zoologiske Museum. Fr. Hornemann i Hjørring havde i halvandet Aar en levende Bjerglærke, der var fanget i Omegnen den 17de Marts 1866 (Reinhardt). Samme Aar saaes den i større Flokke ved Blokhusene Nord for Hjørring, og flere bleve skudte. I Februar 1865 modtog Justitsraad Gad i Sæby tre Exemplarer, skudte ved Lyngsaa, og senere synes denne Fugl, ifølge Skolelærer Østergaards Iagttagelser, endog at optræde som en af de almindeligste Vintergjæster i Vendsyssel, hvor den regelmæssigt ankommer i November og bliver til henimod Mai og især opholder sig ved Kysten, hvor den træffes enkeltvis eller i smaa Flokke, der i haardt Veir samle sig til større Skarer og fjerne sig fra Kysten for at søge deres

Næring omkring Husene. I Egnen omkring Randers forekommer den af og til om Vinteren i smaa Flokke. Den 17de Oktober 1875 traf Dr. med. P. Heiberg den ved Krik i Nærheden af Aggerkanal, og i indeværende Maaned (December 1875) blev der skudt to Exemplarer netop paa samme Sted ved Hessel pr. Grenaa, hvorfra Bonnez for 26 Aar siden erholdt de første danske Individer. I Norge yngler den temmelig talrigt i Finmarken, Øst for Nordkap. I Landets sydlige og vestlige Egne træffes den derimod saa godt som aldrig. I Sverrig er den langt mere udbredt og forekommer endog hver Vinter helt nede i Skaane. Paa Færøerne og Island er den hidtil ikke iagttaget, men i Grønland er den truffen enkelte Gange.

Om Grændserne for Bjerglærkens oprindelige Udbredningskreds hersker der forskjellige Meninger. Nilsson antager, at dens egenlige Hjem er Nordamerika, hvor Catesby traf den i Karolina (omtrent 1730), og som, da Linné (i 1758) optog den i Systemet, var det eneste Sted, fra hvilket den var kjendt. Herfra har den efter hans Mening udbredt sig til Siberien, hvorfra den, stadigt trængende længere og længere mod Vest, endeligt har naaet Skandinavien, hvor Lovén i 1837 opdagede den ved Wadsø i Østfinmarken. Herved blev den indlemmet i den skandinaviske Fauna, i hvilken den nu staaer som en regelmæssigt og i et ikke ringe Antal forekommende Fugl. Prof. Reinhardt har imidlertid gjort Udg. opmærksom paa, at om det end maa erkjendes, at Bjerglærken er en i de sidste Decennier hos os fra østligere og nordligere Egne indvandret Fugl, saa foreligger der aldeles intet Bevis for, at den oprindeligt har været indskrænket til Nordamerika, men at den med langt større Sandsynlighed maa antages at have været udbredt ogsaa over Siberien paa den Tid, da den opdagedes i Karolina, idet den første siberiske Reisende (Georgi) allerede 40 Aar senere traf den ved Baikal-Søen. I 1788 omtaler Gmelin Bjerg-

lærken som forekommende i Nordamerika, Siberien, Rusland og Polen.

Bjerglærken synes overalt, hvor den forekommer, at holde sig fortrinsvis til sandede, flade Steder, navnlig Strandkyster og aabne, tørre Sletter. Den er en Trækfugl, som fra sit nordlige Hjem vandrer sydligere mod Vinteren og ofte flokker sig med Snespurve.

Dens Næring bestaaer af Frø og Insekter; de 4—5 Æg ere graaagtige eller lyst olivenbrune med talrige blegblaa og mørkebrune Pletter, der paa den butte Ende danne en Krands.

Æggets Længde og Brede:

20,5mm.	15mm.
23 »	16 »

Verlingslægten, *Emberiza, L.*

N æ b e t kort, kegleformigt, i Spidsen sammentrykt; Undernæbet ved Roden bredere end Overnæbet, udadtil med skarpe, indbøiede Rande. Mundvigen stærkt nedadbøiet, Overnæbet har paa Undersiden en haard, langagtig Knude, der hos de to først omhandlede Arter er meget høi og tvært afskaaren fortil, hos de andre Arter mindre. N æ s e b o r e n e smaa og rundagtige, tæt ved Næbroden, oventil omgivne af en blød Hud, ubedækkede eller næsten bedækkede af korte Børstefjer. Tungen lang og Øinene smaa. B e n e n e korte; Bagtaaens Klo hos de fleste kort og krum, hos nogle lang og temmelig lige. V i n g e r n e middellange, 1ste Svingfjer rudimentair, 2den, 3die og 4de næsten lige lange og længst af dem alle. H a l e n temmelig lang og bredfjeret, som oftest kløftet.

Verlingerne nære sig dels af Insekter, dels og fornemmelig af melholdige Korn og Frø, hvis Skaller de løsne ved Hjælp af den skarpe Knude paa Overnæbets Underside.

De leve snart parvis, snart i større Selskaber, dels ved Udkanten af Skove og lave Krat, dels mellem Rør og ved Vandet, dels i og omkring Byer; andre paa Klipper og Ørkensletter. For Danmarks Vedkommende ere de fleste Arter Trækfugle; blot to af vore indenlandske Arter (Gulspurven og Kornlærken) ere Standfugle. I Stemme og Sang have de meget tilfælles; de synge gjerne fra et ophøiet Sted, f. Ex. en Sten eller en Trætop, bygge kunstløse Reder paa Jorden, i lave Buske eller i Klipperevner og lægge 5—6 Æg, mest rødgraa og brunplettede med mørke Streger. Deres Kjød er velsmagende.

Flere Arter af denne og følgende Slægt erholde ved Bræmfælding en fra Vinterdragten forskjellig Sommerdragt.

a. Egenlige Verlinger (Buskverlinger), *Emberiza* (*s. str.*).

Bagtaaens Klo kortere end Taaen og krum; Vingerne naae ikke ud til Halens Midte.

De leve i buskrige Egne; de fleste færdes helst paa Enge, andre mellem Rør.

Kornverling, Emberiza miliaria, L.

Syn. *Emberiza calandra*, *L.* — *Cynchramus miliaria*, *Boie.* — *Spinus miliaria*, *Moehr.* — *Chritophaga miliaria*, *Cab.* — *Miliaria Europaea*, *Sw.* — *Miliaria valida*, *Brehm.*

Dansk: Kornlærke, Bomlærke, Knotter, Stritte (Læsø), Englærke, Tidsellærke, Skræplærke (Frederikshavn). Norsk: Kornspurv. Svensk: Kornsparf, Kornlärka (Skaane).

Artsm. Ovenpaa brungraa med sorte Længdepletter, nedenunder hvid eller gulhvid med smaa Længdepletter paa Siderne, Brystet og Halsen, hvor de danne en Strubeplet; Halens Yderfjer uden nogen hvid Plet.

Afbildn. Tab. XXV. *gl. Han.*

Længde 7½", Vingestrækning 13½".

Hunnen kun lidt forskjellig fra Hannen. I E. Hages Samling fandtes en renhvid Varietet, i den Teilmann'ske Malerisamling en lignende, afbildet efter et Exemplar, som var skudt ved Endrupholm i det sydlige Jylland. Fischer fik ligeledes en næsten aldeles hvid Varietet fra Vendsyssel, og Benzon en stærkt hvidbroget fra Hjorslev ved Odense (Dyrlæge Grill). Overhovedet er Kornverlingen en af de Fuglearter, hos hvilke Farvevarieteter, især begyndende Albinisme, forekomme hyppigst.

Denne almindeligt bekjendte Art opholder sig fornemmelig paa lave Sletter med Enge og Kornmarker eller i sumpige og vandrige Egne og er derfor meget hyppig i Marsklande. I det nordlige Jylland, hvor denne Art efter Fabers feile Angivelse ikke forekommer, er den ifølge Fischers Iagttagelser endog langt almindeligere end paa Sjælland. Adj. Juel har ifølge Prof. Reinhardts Meddelelse taget dens Æg ved Frederikshavn. Paa Bornholm synes den at være sjelden. I Sverrig er den navnlig talrig i Skaane; i Landets østlige Del træffes den ikke høiere op end i den nævnte Provinds, men langs Kattegats-Siden forekommer den op i Halland, sjeldnere nordligere. I Norge er den sjelden og er, saavidt vides, kun truffen paa Jæderen, hvor der i Juni 1867 opholdt sig adskillige Individer. Kornverlingen er overalt i Skandinavien Standfugl; ofte tilbringer den Vinteren sammen med Gulspurve og Spurve i og ved Landsbyerne.

Den er kraftig, men doven og flyver tungt; dens Sang er mindre behagelig.

Næringen bestaaer af melholdige Græsfrø, Hirse, Havre og Hvede; de andre Kornarter og olieholdigt Frø fortærer den blot i Mangel af Bedre. Om Sommeren æder den Insekter, hvormed ogsaa Ungerne i den første Tid opfødes.

Reden findes først i Mai næsten altid umiddelbart paa Jorden i en lille Fordybning, blandt høie Planter, i Græsset

eller paa de græsbegroede Rande af Grave, under Buske o. s. v. Den er kunstløst anlagt af tørre Straa og Græsblade, indvendigt belagt med Hestehaar, og indeholder 4—6 rødgraa, brunt plettede Æg.

Æggets Længde og Brede:

24^mm.	16,5^mm.
26 »	19 »

Den fanges i Mængde om Vinteren i Slaggarn eller skydes med Fugledunst. Paa Lokkebusken kan man fange den paa Limpinde.

Kjødet er velsmagende, som oftest meget fedt; ved at fortære en stor Del for Sæden skadelige Insekter giver denne Fugl rigeligt Vederlag for det Korn, som den berøver Markerne og Kornstakkene.

Gulspurv, Emberiza citrinella, L.

Dansk: Gulverling, Gulspurv. Norsk: Gulspurv, Gulspurr. Svensk: Gröning, Gulsparf (Skaane), Gulspink.

Artsm. Hovedet, Halsen og Underkroppen smukt gule eller gulagtige med smaa mørke Pletter; Ryggen brungraa; Overgumpen rødbrun; de to yderste Styrere med en kileformig hvid Plet.

Afbildn. Tab. XXV. *gl. Han.*

Længde 6½″, Vingestrækning 11″.

Den meget gamle Hun ligner Hannen, men er olivengrønt plettet paa Hovedet og Brystet og mindre; den énaarige Han har en mindre smuk, gul Farve og ligner den gamle Hun mere; de yngre Hunner have sorte Længdestriber i den grøngule Farve paa Hovedet og Brystet, og dem ligne Ungerne mest.

Den gamle Han er en af vore smukkeste indenlandske Fugle. Tilfældige Varieteter forekomme temmelig hyppigt; i det zoologiske Museum findes bl. A. en renhvid og en lysegul Varietet. Forf. modtog i 1851 en isabellafarvet Varietet fra Grev Holstein-Ledreborg.

Gulspurven er den hertillands talrigeste Art af Verlingslægten og findes saavel i Løv- som i Naaleskove, i Buske, levende Hegn og Haver, i bakkede som i flade Egne; om Vinteren træffes den i større og mindre Flokke ved vore Lader saavelsom paa Kornmarkerne, naar disse ere blottede for Sne. I det sydlige og mellemste Sverrig er den almindelig; i Norge træffes den ligeledes almindeligt op til 67° n. Br.; nordligere forekommer den langt sparsommere, men findes dog nu og da ynglende helt oppe i Østfinmarken. Paa Fjeldsiderne gaaer den undertiden op over Naaletræernes Region og ind i Birkebæltet.

Den er ufordragelig saavel mod sine Lige som mod andre Fugle, uagtet den gjerne søger disses Selskab; kun stærk Kulde synes at gjøre den fredsommeligere.

Næringen er den samme som foregaaende Arts.

Reden, der bestaaer af Græsstraa og Hestehaar, anlægger den i Begyndelsen af Mai i lave Buske eller paa selve Jorden blandt Græs og Mos, ofte aldeles ikke skjult. De 4—5 Æg ere rød- eller askegraa, med brune og sorte Pletter og Snirkler.

Æggets Længde og Brede:

18 mm.	14,5 mm.
22 »	17 »
24 »	16,5 »

Hortulan-Verling, Emberiza hortulana, L.

Syn. *Glycyspina hortulana, Cab.* — *Euspiza hortulana, Bonap.* — *Emberiza Mælbyensis, Sparrm.*

Dansk: Hortulan, Ortolan. Norsk: Hortulan. Svensk: Ortolan, Ortolansparf.

Artsm. Næb og Fødder blegrøde; Forhalsen, en Stribe over Kinden og en Kreds omkring Øiet straagule; Hovedet og Halsen ovenpaa askegraa med olivengrønt Skjær; Bugen og Brystet brunrøde.

Afbildn. Tab. XXV. *gl. Han.*

Længde 6—6½″, Vingestrækning 11″.

Hunnen er brunagtig graa paa Hovedet og Baghalsen med smaa sorte Striber og Pletter; Kinderne og Halssiderne brungraa, Struben og en Del af Forhalsen bleggule. Bryst- og Slagsiderne af en blegt rødgul Farve. I Efteraarsdragten have begge Kjøn en mere grønlig Farve.

Denne for sit velsmagende Kjød mest beromte af alle Verlinger er, mærkeligt nok, endog som Trækfugl, ingenlunde almindelig i Danmark, medens den i det øvrige Skandinavien er meget hyppig paa mange Steder. I Nordafrika og Sydeuropa er den almindeligt udbredt, men allerede i Tydskland hører den i mange Egne til Sjeldenhederne, og i England forekommer den ikke; men derefter optræder den atter pludseligt paa den skandinaviske Halvø som en talrigt ynglende Trækfugl. I Sverrig er den især hyppig paa mange Steder i Skaane, i Halland, Bohuslehn, ogsaa i Kystegnene, i Dalarne og helt op i Lapland Syd for Fjeldryggen, men sjelden langs Østkysten og paa Øerne i den bothniske Bugt. I Norge yngler den kun i Landets sydlige og østlige Dele, hvor den i nogle Egne er næsten lige saa almindelig som Gulspurven. Nord for Fjeldryggen er den endnu temmelig hyppig ved Trondhjem og i Orkedalen; men langs Vestkysten forekommer den kun meget sjeldent. Paa Fjeldsiderne træffes den endnu i de øverste Naaleskove. Om Hortulanens Forekomst her i Danmark foreligger der følgende Oplysninger. Den 10de Mai 1819 skød Faber 6 Exemplarer paa Saltholmen (Ornith. Noticer, Pag. 19); ifølge Bølling blev en gammel Han fanget ved Charlottenlund den 4de Mai 1844, og efter Konservator Conradsens Meddelelse blev ligeledes en gammel Han fanget ved Strandmøllen den 2den Mai 1845. Samme Meddeler skød selv Han og Hun i Begyndelsen af Mai 1847 ved Albertslund i Nærheden af Roeskilde Kro. Den 1ste og 2den Mai 1827 traf E. Hage 16—20 Exemplarer i Pilehækkene omkring Stege, og den 4de Mai s. A. skød han ét Exemplar, men efter den Dag

saae han ingen flere (Reinhardt). Pastor Kock i Veggerløse paa Falster skød den 27de April (18—?) to Stkr. ud af en Flok lige udenfor Stege. Den 10de Mai 1857 skød Pastor Fogh i Ringgive pr. Veile en Hun tæt ved Præstegaardens Have. Den 5te Mai 1866 iagttog Justitsraad Erichsen og Pastor Theobald en Hortulan i Charlottenlund, hvor den sad i en Trætop og sang. I det zoologiske Museum findes en Han fra Thestrup pr. Horsens (den 3die Mai 1870, Siboni) og en Han fra Holsten (Woldike?). Brünniche anfører den som forekommende paa Bornholm (Ornith. bor., Pag. 68).

Den opholder sig i Udkanten af Skove, i Hække og lave Buske, paa Enge og Agre. Paa den skandinaviske Halvø træffes den navnlig paa Granitfjeldene og paa stenede, udstrakte Sletter med sparsom Trævæxt, sjeldnere i de tætte Birkeskove; den ankommer dertil i Mai og drager bort i August og September.

Hortulanen er en stille, fredsommelig Fugl; den er aldeles ikke sky. Sin egenlige Sang lader den høre fra Træernes Grene eller Toppen af Buskene.

Om Sommeren lever den fornemmelig af Larver og Insekter, hvormed Ungerne opfødes, medens de samtidigt vænnes til forskjellige Slags Frø. Den ynder ligesom foregaaende Art melholdige Frø og søger altid sin Næring paa Jorden.

Reden, der har Lighed med Gulspurvens, bygges paa lignende Steder som dennes; de 4—5 graarødlige Æg have brune Pletter og Snirkler.

Æggets Længde og Brede:

19mm.	14mm.
21,5 »	17 »
22 »	16 »

Om Efteraaret ere Hortulanerne meget fede og Kjødet tillige velsmagende. De fanges paa denne Aarstid i stor Mængde i Italien, Frankrig og især paa Cypern, hvorfra de, nedsyltede i Eddike og Krydderier, forsendes til Europas

store Stæder. De gamle, fraadsende Romere fedede Ortolanerne i mørke Kamre, oplyste med Lygter, saa at Fuglene, der ikke kunde skjelne mellem Nat og Dag, vedbleve at æde og derved hurtigt bleve fede.

Rørverling, Emberiza schoeniclus, L.

Syn. E. passerina, L. (ung Fugl i Høstdragt). — E. arundinacea, Gmel. (gl. Fugl i Vinterdragt). — Cynchramus schoeniclus, Boie.

Dansk: Rørspurv. Norsk: Sivspurv, Rørspurv. Svensk: Säfsparf.

Artsm. Ryggen og Skulderfjerene sorte med gulagtige Rande; Overgumpen graa; Bugsiden hvid med brune Fjerskafter; Hovedet og Forhalsen hos Hannen (om Vaaren) sorte med en hvid Nakkering; Hovedet hos Hunnen sortagtigt med rustgraa Fjerkanter, uden Nakkering.

Afbildn. Tab. XXV. *gl. Han.* — Suppl. Tab. 9. *gl. Hun.*

Længde 6″, Vingestrækning 9½″.

I Høst- og Vinterdragten er det Sorte paa Hovedet og Forhalsen ganske skjult under graa Fjerkanter.

Rørverlingen er hyppig næsten overalt i Danmark i dybtliggende og fugtige Egne med Moser, Grave, Damme, Søer og Aaer, hvor der voxer Rør, Siv, Pilebuske, Vidier, Elle o. s. v., hvori den søger Skjul; den er meget talrig i Marskegnene og har overhovedet sit Opholdssted, hvor der findes Rørsangere, Rørhøns og andre Sumpbeboere; man seer den næsten aldrig paa Træer. Paa Bornholm er den ikke iagttaget. Paa den skandinaviske Halvø er den udbredt saa godt som overalt, hvor Lokaliteterne ere nogenlunde passende for den. I Norge yngler den i stort Antal i Vidieregionen Syd for Fjeldryggen, men træffes om Sommeren sjeldent nedenfor det subalpinske Gebet; i de nordlige Stifter yngler den hyppigt i Havets Niveau helt op til den russiske Grændse; langs Vestkysten forekommer den mindre talrigt.

Den er en munter, urolig Fugl, som i Henseende til Farvefordelingen har nogen Lighed med Husspurven. Den sidder temmelig opret og udbreder gjerne Halen; dens Flugt er let og hoppende, og Hannen lader flittigt sin ensformige, ret behagelige Sang høre.

Om Sommeren fortærer den Insekter, hvormed Ungerne opfødes; ellers Frø af alle Slags Sumpplanter, f. Ex. af Rør, Rørgræs o. s. v.

Paa de ovennævnte Lokaliteter findes Rørspurven ynglende overalt i Danmark og de forhenværende Hertugdømmer. Den af Græsstraa og tørre Græsblade byggede og med Hestehaar, Rørtrevler og Planteuld forede Rede anlægges i Midten af Mai i og under lave Pile, imellem Rør og høit Græs, altid meget skjult; de 4—5 mørkegraa, brunt plettede og snirklede Æg have nogen Lighed med Bogfinkens, men ere mørkere.

Æggets Længde og Brede:

20mm.	14mm.
22 »	16 »

Rørverlingen er meget lidt sky og er derfor ikke vanskelig at skyde. Man kan fange den paa samme Maade som Rørsangeren.

Kjødet er velsmagende, om Høsten temmelig fedt.

Bondeverling, Emberiza rustica, Pall.

Syn. E. borealis, Zetterst.

Dansk: Bondeverling (Kjærb.). Norsk: Vidiespurv. Svensk: Videsparf.

Artsm. Hovedet sort med en hvid Stribe over og bag Øinene og et hvidt Længdebaand over Issen. Ryggen rødbrun eller graabrun med sorte Pletter. Bugsiden hvid med brune Pletter paa Brystet.

Afbildn. 2det Suppl. Tab. 3.

Længde ca. 5".

Hunnens Farver ere mindre rene. Issefjerene have rødbrune Rande, og Issebaandet er rødgraat. Struben graahvid med mørke Pletter ud mod Siderne.

Bondeverlingen hører hjemme i det nordlige og nordøstlige Asien, men forekommer dog ogsaa i det europæiske Ruslands nordlige Egne, hvorfra den i de senere Decennier har udbredt sig længere mod Vest og vist sig i Lapland, hvor den ifølge Nilsson endog synes at have ynglet. Ogsaa fra Østfinmarken angives den som ynglende (Journ. f. Ornith. f. 1853), men denne Angivelses Rigtighed er tvivlsom (Collett).

Om dens Forplantning vides, saavidt Udg. bekjendt, intet Sikkert.

Dværgverling, Emberiza pusilla, Pall.

Dansk: Dværgverling. Svensk: Dvergsparf.

Artsm. Hovedet sort med brunrøde Sider og en Længdestribe af samme Farve over Issen; Ryggen sort med graaagtige Fjerrande; Bugsiden hvid med sorte Pletter paa Brystet, Siderne og Halsen.

Afbildn. 2det Suppl. Tab. 3.

Længde 5¼".

Den ydre Kjønsforskjel er ubetydelig.

Denne Art, der ligesom foregaaende antages at have sit oprindelige Hjem i det nordøstlige Asien, har i Tidernes Løb udbredt sig mere og mere mod Vest. Lilljeborg fandt den i 1848 meget almindelig ved Dwinafloden og navnlig ved Archangel. Ifølge Nilsson blev en Hun af denne Art skudt i April 1815 ved Lund i Selskab med *Emberiza schoeniclus*, det eneste hidtil kjendte Exempel paa Artens Forekomst i Skandinavien.

Den ynder fortrinsvis fugtige Steder med rig Buskvæxt; dens Sang, der skal minde noget om Sylviernes, omtales som smuk og afvexlende.

Om dens Forplantning haves ingen sikkre Oplysninger.

b. Sporeverlinger, *Plectrophanes, Mey.*

Bagkloen lige saa lang som eller længere end Bagtaaen, svagt bøiet. Vingerne længere og Halen kortere end hos Buskverlingerne.

De leve paa aaben Mark og nøgne Bjerge og have i Henseende til Flugt, Redebygning og Sang megen Lighed med Lærkerne.

Sneverling, Plectrophanes nivalis, (L.)

Syn. *Emberiza nivalis, L.* — *Emberiza mustelina, Gm.* — *Emberiza glacialis & mustelina, Lath.* — *Emberiza borealis & nivalis, Degl.* — *Plectrophanes nivalis, Mey.*

Dansk: Snefugl, Snespurv, Snekok, Snefug (Læsø), Snefinke, Vinterfugl. Norsk: Snefugl, Snespurv, Snetiting, Snekok (Faber). Svensk: Snösparf, Snölärka, Sjölärka, Illvärsfogel (Dalarne), Hårdvärsfogel (Upland). Færøisk: Snjoufuglur (M.), Snjófuglur, Snjótítlingur (H.). Islandsk: Sniótitlingr, Sólskrikja (Hannen). Grønlandsk: Kopanauarsuk.

Artsm. En stor, hvid Plet paa Vingerne. I Sommerdragt har Hannen sort Ryg, hvidt Hoved og Hals, Hunnen sort Ryg med graa Fjerrande. I Vinterdragt ere begge Kjøn ovenpaa rustgule med sorte Pletter, med brunt Hoved og Hals. Bugsiden hos begge Kjøn altid hvid.

Afbildn. Tab. XXV. *gl. Han.* — Suppl. Tab. 9. *Han i Sommerdragt* og *ung Fugl.*

Længde $6^1/_2$″, Vingestrækning 13″.

Den gamle Han har i Sommerdragten Hovedet, Halsen, de øverste Vingedækfjer, Brystet, Bugen og Undergumpen hvide; Ryggen og Skulderfjerene glindsende sorte, de 3 yderste Svingfjer hvide med en sort Plet i Spidsen af Yderfanen, den 4de sort med hvid Yderfane; den gamle Hun har i samme Dragt mindre Hvidt paa Vingerne, og Hovedet har en sort Plet i Midten, naar man stryger Fjerene tilbage. I Vinterdragten ligne begge Kjøn hinanden mere; de sorte

Fjer have da rustgraa eller askegraa Rande. Hoved, Hals og Tindinger ere kastaniebrune, Overgumpen sort med et brunligt Anstrøg. De unge Fugle i første Vinter ere langt mørkere farvede end de gamle.

Sneverlingen beboer Europas nordligste Lande, især Færøernes, Islands, Norges og Laplands nøgne Bjerge, men ogsaa Grønland og overhovedet det nordligste Amerika, Spitsbergen o. s. v., hvor den tildels overvintrer, men dog for største Delen mod Vinteren trækker til tempererede Egne. I November, stundom allerede i Oktober, indfinder den sig her i Landet i store Skarer, fornemmelig paa Jyllands Hedestrækninger, hvor den ofte streifer omkring til hen i Marts. I strænge Vintere (saaledes i 1844, da den forekom i usædvanligt stort Antal paa Sjælland) kommer den langt talrigere end i milde, og ikke sjeldent udebliver den ganske eller næsten ganske i saadanne. Til det sydlige Sverrig ankommer den paa samme Tid som til Danmark. Paa Laplands og Finmarkens Snefjelde, saa vel i Landets Indre som paa Øerne langs Kysten, yngler den almindeligt; sparsommere forekommer den om Sommeren paa de sydligere Fjelde, saasom Dovre og Langfjeldene med deres Forgreninger. Paa Færøerne træffes den baade Sommer og Vinter, dog talrigst i Marts og April, paa hvilken Tid den opholder sig i umaadelige Flokke paa den dyrkede Jord; om Sommeren færdes den parvis paa Fjeldene. Paa Island er den ligeledes almindelig, dels som Standfugl, dels som Trækfugl; henimod Efteraaret drage de overvintrende Individer familievis op i Fjeldene, og om Vinteren komme de kun i stræng Kulde eller ved Snestorme ned i Dalene. I Grønland forekommer den ligeledes baade som Standfugl og som Trækfugl; dog trække de fleste bort derfra om Vinteren.

Den er ikke sky, kviddrer allerede i Marts paa Sneen og synger ret kjønt om Sommeren.

I Sommertiden nærer den sig mest af Insekter, hvor-

med den ogsaa opføder Ungerne; om Efteraaret og Vinteren æder den Frø og Korn.

Den yngler i de nordlige Landes øde Stenkløfter blandt Bjergene. Reden bestaaer af Mos, Lav og Græsstraa og er udforet med Haar, især af Blaaræven; de 5—6 Æg ere hvidagtige med brune og graa Pletter, især paa den butte Ende.

Æggets Længde og Brede:

20mm.	15,5mm.
24,5 »	17 »

Kjødet er, som alle Verlingers, meget velsmagende.

Laplands-Verling, Plectrophanes Lapponica, (L.)

Syn. Fringilla Lapponica, L. — Fringilla calcarata, Pall. — Emberiza Lapponica, Quensel. — Centrophanes calcarata, Kaup. — Plectrophanes calcaratus, Mey.

Dansk: Laplands-Verling, Sporeverling. Norsk: Laplandsspurv. Svensk: Lappsparf. Grønlandsk: Narksarmiutak (Fladlands-Beboeren).

Artsm. Over Øiet et hvidagtigt Baand, som næsten omgiver Kinderne; Rygsiden sort med rustfarvede Fjerrande; Baghalsen brunrød. Bugsiden hvidagtig med sorte Fjerskafter og Længdestriber paa Siderne; Forhalsen og Brystet hos Hannen sortagtige, hos Hunnen rustgraa, sortplettede; Styrerne sortagtige, de to yderste med en hvid Plet; Sporen meget lang.

Afbildn. Tab. LIV. (Supplementtavle) *(Emb. calcarata), gl. Han.* — Suppl. Tab. 9. *gl. Hun.*

Længde 6½".

Hos Hunnen er Baandet over Øiet gulagtigt; paa den rustbrune Baghals og paa Bugens Sider findes sortagtige Pletter.

De unge Fugle have i Henseende til Farven Lighed med Lærkerne, men dog endnu mere med de unge Sneverlinger i Efteraarsdragt.

Laplands-Verlingen har omtrent samme Hjem som Sneverlingen. I Lapland og Finmarken yngler den almindeligt, navnlig i de indre Dele af Landet, sjeldnere paa Oerne; undtagelsesvis er den truffen ynglende paa Dovrefjeld. Om Vinteren drager den mod Syd, men dens Træk gaaer østligere, ind over Rusland, og den træffes kun sjeldent i Træktiderne i de sydligere Egne af den skandinaviske Halvø. Her i Danmark er dens Forekomst kun at betragte som tilfældig. Faber (Ornith. Notic., Pag. 20) erholdt et Exemplar, skudt i Sjælland i stræng Vinter, og Mechlenburg havde i flere Aar nogle levende Individer, der vare fangede ved Flensborg. Paa Færøerne vides den ikke iagttaget, og paa Island forekommer den ikke almindeligt. I Grønland træffes den derimod i stort Antal om Sommeren, navnlig paa Lavlandet omkring Fjordene.

Den er en munter, kvik Fugl, der kun er meget lidt sky. Hannen har en melodisk, behagelig Sang, der minder om Torniriskens.

Om Vinteren bestaaer dens Næring fornemmelig af melholdige Frø; om Sommeren ere Insekter dens Hovednæring, og Ungerne opfødes udelukkende dermed.

Reden bygges paa Tuer i fugtige Egne, blandt Græs og lave Urter; den er let og kunstløst sammenlagt af Straa og Mos, udforet med Fjer. De 5—6 Æg ere gulbrune med mørkere udløbende, olivenbrune Pletter og Aarer.

Æggets Længde og Brede:

19 mm.	14 mm.
21,5 »	16 »

Finkeslægten, *Fringilla, L.*

N æ b e t kort, stærkt, kegleformigt, lige, spidst; Næbkanterne lige; Overnæbet lidt bøiet i Spidsen, med eller uden Rygkant, af samme Brede som eller bredere end Un-

dernæbet. Næseborene ved Næbroden, smaa, runde, bagtil omgivne af en flad Hudrand, tildels bedækkede af Pandefjerene. Benene korte; Tarsen kun lidt længere end Mellemtaaen. Vingerne korte; 1ste Svingfjer mangler (i Alt 9 Haandsvingfjer), 2den, 3die og 4de indbyrdes omtrent lige lange, dog er 4de undertiden lidt kortere. Halen oftest kløftet.

Finkerne nære sig alle af Frø, som de afskalle; mange af dem æde om Sommeren ogsaa Insekter, hvormed de tildels opføde Ungerne. De yngle som oftest flere Gange om Aaret, leve fortrinsvis i Skove, ved Huse og i Haver; udenfor Yngletiden færdes de mest selskabeligt, ofte i store Skarer, og mange, som boe i de koldere Lande, ere Trækfugle. De fælde kun én Gang, om Høsten, men mange undergaae en Bræmfælding om Vaaren, og hvor dette er Tilfældet, ligne begge Kjøn hinanden om Vinteren; hos nogle Arter ere Kjønnene meget forskjellige. Mange have en meget behagelig Sang. De fleste bygge kunstige Reder; de yngle almindeligvis frit paa Træer, nogle i Træ- og Murhuller.

1ste Underslægt: **Kjærnebidere,** *Coccothraustes*, *Briss.*

Næbet ualmindeligt stærkt, kegleformigt og tykt, ved Roden af samme Høide som Hovedet; dette sidste stort og med flad Pande. Halen kort og kløftet; Kroppen kort og undersætsig.

Kjærnebider, Coccothraustes vulgaris, Steph.

Syn. Loxia coccothraustes, L. — Fringilla coccothraustes, Illig.

Dansk: Kirsebærfugl, Kjærnebider. Norsk: Kirsebærfugl. Svensk: Stenknäck.

Artsm. Næbet lyst farvet; Ryggen brun; de mellemste Svingfjer i Enden betydeligt bredere end i Midten og stumpvinklet udskaarne; Svingfjerenes Inderfaner og Styrefjerenes Spidser med en hvid Plet.

Afbildn. Tab. XXVI. *(Fring. coccothraustes) gl. Han.* — Suppl. Tab. 9. *ung Fugl.*

Længde 7", Vingestrækning 12½".

Hos Hunnen ere alle Farver lysere og mindre rene; Vingepletten graaagtig hvid; Hovedet brungraat (hos Hannen brungult), ingen sort Indfatning over Næbroden.

Hos Ungerne er Hagen gul, Panden og Kinderne smudsiggule; Bugsiden hvidagtig med brune Pletter.

Kjærnebideren forekommer om Sommeren ynglende i flere Skovegne her i Landet, navnlig paa Sjælland; dog er den ogsaa funden ynglende i Vendsyssel. Fencker har aldrig truffet den i Randers-Egnen og troer ikke, at den forekommer der. I Vinteren 1861—62 opholdt et usædvanligt stort Antal sig i Frederiksberg Have og Søndermarken. Ifølge Dyrlæge Grills Meddelelse ynglede flere Par i 1858 og 1859 i Hunderup Skov ved Odense, men i de senere Aar er den forsvunden derfra. Paa Bornholm vides den ikke at være bemærket. Den hjemsøger familievis Kirsebærtræerne, hvor den anretter stor Skade ved at udpille og knække Stenene. Ved denne Forretning holder den sig saa stille og skjult, at man ofte længe hører den knække, inden man opdager den. Om Vinteren streifer den omkring i smaa Selskaber for at opsøge Kirsebærstene o. l. i Haver og Skove; i Mangel deraf tager den tiltakke med andre Kjærner og Frø. I haarde Vintere er den Trækfugl*) og vender tilbage sidst i Marts eller først i April, efter Veirligets Beskaffenhed. Paa den skandinaviske Halvø er Kjærnebideren sjeldnere end her i Danmark; i større Antal forekommer den kun i det sydlige Sverrig, hvor den aarligt yngler. I Norge træffes den sporadisk i den sydligere Del, dog sjeldnere om Sommeren.

Den er, uagtet sit plumpe Udseende, en snild Fugl, som vel forstaaer at undvige Farer og Efterstræbelser.

---

*) Det hænder dog undertiden, at den bliver her i strænge Vintere; saaledes blev en Hun den 31te December 1835 skudt af Arch. Winther paa Kjøbenhavns Vold, uagtet det allerede havde været 10 Gr. Kulde (Reinh.).

Hannens egenlige Sang er temmelig middelmaadig; thi saa lang Visen end synes, bestaaer den kun af skjærende eller skingrende Stropher, blandede med Lokkestemmen i mangfoldige Gjentagelser.

Dens Yndlingsføde er Kjærner af Kirsebær, Slaaen, Hvidtjorn, Rønnebær og Bøgefrugter, men den æder tillige olieholdigt Frø af mange urteagtige Planter, Træknopper og undertiden Insekter, som den ogsaa tager til Hjælp til Ungernes Fodring.

Den bygger Rede sidst i Mai eller først i Juni overalt i Løvskove, især Bøgeskove, saavelsom i Haver. Den bygger ofte i unge, ranke Bøges høie Topkløfter, 30—40 Fod høit; undertiden findes Reden kun 5—7 Fod fra Jorden, stundom i Frugttræer. Den er kunstigt sammenlagt af Riskviste og indvendigt foret med fine Rødder, ofte blandede med Svinebørster, Uld og Hestehaar. De 3—5 Æg ere grønagtigt askegraa med mørke Pletter og Aarer.

Æggets Længde og Brede:

23 mm.	17,5 mm.
25 »	19 »

Kjødet er mindre behageligt, noget seigt og undertiden bittert. Da den ødelægger en stor Mængde Kirsebær, Sukkerærter og andre Frugter, er den en forhadt Fugl i Haverne.

Den er temmelig sky og vanskelig at komme nær, dog mindre om Vinteren. Ungerne ere lettest at komme paa Skud. Den fanges i Doner, paa Limpinde og i Netfælder. Ved at strøe Kirsebærstene paa Jorden og sætte Lobedoner rundt omkring kan man ligeledes fange den.

2den Underslægt: **Spurve,** *Passer, Boie.*

Næbet kort, temmelig tykt, kegleformigt, men dog ikke nær saa kraftigt som hos foregaaende Gruppe; Børstefjer ved Mundvigen; Halen kort og kun lidt kløftet.

Husspurven, Passer domesticus, (L.)

Syn. Fringilla domestica, L. — Pyrgita domestica, Boie.

Dansk: Graaspurv, Spurv. Norsk: Graaspurv, Husspurv, Huskald. Svensk: Gråspink, Gråsparf, Husfink.

Artsm. Hovedet ovenpaa askegraat (Hannen) eller brungraat (Hunnen); et hvidt eller hvidagtigt Baand over Vingen.

Afbildn. Tab. XXVI. *gl. Han* (*Fring. domestica*). — Suppl. Tab. 10. *gl. Hun.*

Længde $6^{1}/_{4}''$, Vingestrækning $10''$.

Hunnen har brungraat Hoved, Baghals og Overgump; Vingernes Tværbaand er mindre bredt end hos Hannen og ikke saa renhvidt. Kinderne og Forhalsen ere askegraa, Struben og Bugen hvide. Hos Hannen er Struben og Partiet foran Øiet sorte, Forhalsen sort med graaagtige Fjerrande. I Vinterdragten har Hannen større Lighed med Hunnen, idet de brunagtige Partier blive lysere og mere graaagtige. Ungerne ligne Hunnen. Tilfældige Varieteter ere forholdsvis hyppige.

Husspurven er en næsten overalt i Skandinavien almindeligt bekjendt Fugl. Fra den følgende Art, med hvilken Hannen har nogen Lighed, adskilles den let ved sin anseeligere Størrelse. Paa den skandinaviske Halvø er den almindelig op til Lofoten; nordligere forekommer den sparsommere, om den end nu og da træffes endog helt oppe i Østfinmarken, hvor den dog ikke synes at ville tage stadigt Ophold. Langs Norges Vestkyst er den paa sine Steder sjelden og mangler endog ganske i flere dybe Dalstrøg i Christianssands og Bergens Stifter. Paa Fjeldsiderne træffes den endnu hist og her i Birkeregionen, dog kun hvor der findes beboede Huse. Som Navnet antyder opholder Husspurven sig overhovedet saa godt som udelukkende i Nærheden af beboede Steder; den udbreder sig med det fremskridende Agerbrug og er, ved stadigt at færdes mellem Mennesker uden at være udsat for synderlig Forfølgelse, bleven meget tam og tillidsfuld.

Dens Næring er alle Slags Korn og Frø, Havefrugter og Insekter, med hvilke sidste den ogsaa opføder sine Unger.

I Murhuller, hule Træer, forladte eller erobrede Svalereder, paa Siderne af gamle Storkereder, sjeldnere frit mellem Træernes Grene, bygger den sin kunstløse Rede af mere eller mindre bløde Materialier, saasom Halm, Blaar, Børster, Uld, Garn, Haar, Fjer, Papirstrimler, Klude o. s. v. De 5—6 Æg ere blaalighvide eller grønagtighvide, med større og mindre brune og askegraa Punkter og Pletter.

Æggets Længde og Brede:

21,5$^{mm.}$	15,5^{mm}
25 »	17 »

Almindeligvis yngler den 3 Gange om Aaret, første Gang meget tidligt om Foraaret; ofte begynder den allerede i Februar at bygge Rede og parre sig.

Uagtet de udrydde en Del skadelige Insekter, erstatte Spurvene kun til en vis Grad den Skade, de anrette i Haver og paa Marker. Det er derfor ofte nødvendigt at hæmme deres altfor stærke Tiltagen enten ved at fange dem ved Hjælp af Fuglelim o. l. eller ved at skyde dem, hvilket bedst skeer efter at man har strøet Korn i en lang Stribe henad Jorden, saa at Skuddet gaaer langs ad Rækken.

Skovspurven, Passer montanus, (L.)

Syn. Fringilla montana, L. — Fringilla campestris, Glog. — Pyrgita montana, Boie.

Dansk: Skovspurv. Norsk: Pilfink. Svensk: Pilspink, Fältsparf, Trädsparf, Pilsparf (Skaane). Færøisk: Spoarve (aut. Feilden: The birds of the Færoe Islands, P. 10).

Artsm. Hovedet ovenpaa (til Nakken) mørkt rødbrunt; Hagen og en Plet paa Kinderne sorte, det øvrige af Hovedets Sider hvidt; over Vingerne to hvide Tværhaand.

Afbildn. Tab. XXVI. *gl. Han* (*Fring. montana*).

Længde $5^1/_2''$.

Hunnens brune Farve paa Hovedet er mattere, og de sorte og hvide Partier ere mindre rene, især hos de yngre Individer; forøvrigt ligne Kjønnene meget hinanden og Ungerne ligeledes de Gamle. Om Vinteren ere Farverne mindre rene.

Denne her i Landet meget almindelige Art lever mere paa Marker, i Udkanten af Skove og i Haver, men træffes dog ogsaa, især om Vinteren, ved Husene i store Skarer. I Norge er den spredt over hele Landet, men dog langt talrigere i de sydligere Dele, navnlig i Kystegnene, end i de nordlige, hvor den dog er funden ynglende helt oppe i Østfinmarken. I Sverrigs sydlige Provindser er den meget almindelig, men bliver sjeldnere, jo længere man kommer mod Nord. Paa Halvøens Fjelde er den truffen flokkevis endnu ovenfor Naaletræregionen. Paa Færøerne har den, som det synes, først indfundet sig i de senere Aar og endog ynglet der. Den kom 1866 til Skuø, hvor den strax ynglede, senere til Sandø, og det lader til, at den har taget fast Ophold paa disse Øer.

Den er langt livligere i sine Bevægelser og smukkere end Husspurven. Den holder sig gjerne parvis sammen, endog udenfor Yngletiden, og skyer i Almindelighed Samkvem med Husspurven. Lokkestemmen har temmelig stor Lighed med dennes, ligeledes Næringen, Redebygningen og de mindre, 5–6 Æg i Henseende til Farven. Reden anlægges som oftest i hule Træer, dog ogsaa imellem Grenene af gamle Storkereder eller paa lignende Steder. Ligesom foregaaende Art yngler den flere Gange om Aaret, første Gang i April eller Begyndelsen af Mai.

Æggets Længde og Brede:

19mm.	15mm.
23 »	15,5 »

Dens Kjød er velsmagende, og den gjør Nytte ved at fortære en Mængde for Frugttræerne skadelige Larver og

Insekter; forøvrigt æder den ogsaa Sæden paa Marken, men Kirsebærrene lader den dog have Fred.

3die Underslægt: **Ædelfinker,** *Fringilla, L.* (*s. str.*).

Næbet langstrakt kegleformigt, med lige Rande. Vingerne noget spidse; de have mindre Hoved, og den kløftede Hale er længere end hos de foregaaende.

Bogfinke, Fringilla coelebs, L.

Dansk: Bogfinke. Norsk: Bogfink. Svensk: Bofink, Hamptätting (Smaaland).

Artsm. Over Vingen et hvidt og et gulhvidt Tværbaand; Overgumpen grøn.

Afbildn. Tab. XXVI. *gl. Han.* — Suppl. Tab. 10. *gl. Hun.*

Længde 6—6½″.

Hos Hunnen, der er noget mindre end Hannen, ere Hovedet og Nakken graagrønne, Ryggen graabrun, Bugsiden lysegraa og Næbet graabrunt; det forreste af Vingernes Tværbaand er mindre renhvidt end hos Hannen. Hos den gamle Han i Vaardragt er Næb, Hoved og Nakke smukt askeblaa, Ryggen brun, Bryst og Bug rødbrune eller rustrøde; om Vinteren have Hovedets og Halsens askeblaa Fjer brune Rande, Rygfjerene derimod askegraa; det bageste Vingebaand bliver mere gulagtigt, Næbet hvidagtigt med sort Spids.

Bogfinken er en yndet og vel bekjendt Fugl, som beboer saa at sige alle vore Skove og Haver. Om Vinteren streifer den gjerne omkring med de store Skarer af den nærbeslægtede Kvækerfinke *(Fr. montifringilla)* og besøger Skove og Byer; nogle, især Hunner, vandre sydligere, men flere, og navnlig Hannerne, overvintre her. Paa den skandinaviske Halvø er den almindelig helt op til Polarcirkelen. Paa Lofoten er den truffet enkeltvis. Paa Fjeldsiderne gaaer den

ikke sjeldent op i Birkebæltet. Selv høit mod Nord, oppe ved Trondhjem, overvintre hvert Aar enkelte. Ifølge Müller er den ikke sjelden paa Færoerne, hvorimod Holm anseer dens Forekomst der som ganske tilfældig; noget Navn synes Færingerne ikke at have for den.

Bogfinken, fornemmelig Hannen, er en af vore smukkeste Smaafugle; den er livlig og kvik i alle sine Bevægelser. Paa Sommeropholdsstedet er den ikke sky. Dens bekjendte, yndede Sang, der bestaaer af en Række korte Stropher, høres endnu stundom ud paa Efteraaret, naar Veiret er smukt.

Dens Næring bestaaer om Sommeren mest af Insekter, som ogsaa udgjøre Ungernes Føde; den øvrige Del af Aaret lever den af mange Slags Frø og Frugter, især Bogefrugten (Bog), som da er dens kjæreste Føde, og hvoraf Navnet Bogfinke er opstaaet.

Den meget kunstige Rede bygger den sidst i April, stundom noget tidligere, snart lavt, snart høit, paa de forskjelligste Træer og Buske; den er halvkugleformig, sammensat af Mos, Lav, Græsstraa, fine Rødder, Uld og Plantefnug, sammenvævet med Insektspind, saaledes at det Hele har en skuffende Lighed med en mosbegroet Grenudvæxt, og Øiet har Vanskelighed ved at opdage den; det Indre er udforet med Plantefnug, Dyreuld, Haar, Fjer og desl. Naar der indtræffer koldt og raat Veir, efterat Reden er bygget, er det ikke sjeldent, at Fuglen forlader denne. Den yngler to Gange om Aaret; Æggene ere bleggraa eller blaalige, med sortebrune, større og mindre Punkter, oftest rødbrunt skyløbne.

Æggets Længde og Brede:

19 mm	15 mm.
22 »	15,5 »

Fuglefængerne bruge ofte Bogfinken som Lokkefugl for andre Finkearter, især fra Midten af September til Mortensdag og om Foraaret hele Marts Maaned igjennem. Om Vin-

teren fanges den under Slaggarn, i Slagbure med Lokkefugl og om Foraaret paa Lokkebuske; disse bestaae af Ege- eller Bogegrene, som endnu have det gamle Løv (hvori Fuglefængeren ligger skjult med en Lokkefugl), og som rundt omkring ere belagte med Limpinde eller behængte med Springdoner.

Den bidrager ikke lidet til at formindske Mængden af de skadelige Insekter og gjør ved sit raske Varselskrig ofte Jægeren opmærksom paa Rovfugles og Rovdyrs Nærhed. Da den blot sanker det affaldne Frø og Korn, er den mindre skadelig end Spurvene, men gjør dog undertiden en Del Fortræd paa de nyligt tilsaaede Urtebede. Dens Kjød er velsmagende.

Kvækerfinke, Fringilla montifringilla, L.

Syn. Fringilla Lulensis, L. — Carduelis Lulensis, Rudb.

Dansk: Kvæker (efter dens Lokkestemme), Bogfinkens Horeunge, norsk Bogfinke, Kvikfinke. Norsk: Kvæker, Bjergfink. Svensk: Bergfink, Norrqvint, Qväkare, Bräkfogel, Gräk.

Artsm. Struben, Brystet og Skuldrene rustgule; de nedre Vingedækfjer gule; paa Siderne ovale, sortagtige Pletter; Overgumpen hvid, paa Siderne sort; Bugen og et over Vingeroden skraatløbende Baand hvide.

Afbildn. Tab. XXVII. *gl. Han* (Vinterdragt). — Suppl. Tab. 10. *gl. Han* (Sommerdragt).

Længde 6½", Vingestrækning 11".

Om Efteraaret har Hannen brede, rustgraa Fjerrande paa Hovedet, Halsen og Overryggen, som i Sommerdragten ere sorte; om Vinteren er Næbet gult med sort Spids, om Sommeren blaasort med sort Spids. Hos Hunnen er Hovedets Overside graaagtig, dets Sider med et bredt, sort Baand, der bagtil løber helt hen paa Halsen. Ryggen sortebrun med rødgraa Fjerrande. Struben og Forbrystet graagule; Skuldrene og to Baand over Vingen rustgule.

Om Sommeren beboer denne Finke de nordlige Egne af Sverrig, Norge og Rusland; men om Efteraaret og Vinteren vandrer den omkring i de fleste europæiske Lande, ogsaa hos os, undertiden i utallige Sværme, og besøger vore Skove og Byer. Sidst i April eller i Begyndelsen af Mai pleier den at vende tilbage. Kun rent undtagelsesvis træffes den her i Sommerdragt. I Norge er den især hyppig i de subalpinske Naaleskove Syd for Fjeldryggen og i Birkebæltet paa Fjeldene. Nordenfjelds forekommer den ynglende helt op til den russiske Grændse. I Lavlandet overvintrer den undertiden, ligeledes i det sydlige Sverrig. Paa Færøerne, hvor den, da Müller udgav sin Fuglefauna (1863), ikke vidstes at være truffen, blev et Exemplar skudt i 1867 (Reinh.).

Dens Næring bestaaer af olieholdigt Frø, især af Naaletræer og Bøgen; om Sommeren af Insekter.

Reden ligner Bogfinkens; Hunnen lægger 5—6 bleggraa, grønladne, sortebrunt prikkede Æg af Lighed med hins.

Æggets Længde og Brede:

19 mm.	14,5 mm.
21 »	15,5 »

Den er aldeles ikke sky, og den færdes gjerne flokkevis, saavel i Træktiderne som om Vinteren. Ogsaa om Sommeren holder den sig i store Skarer i Nordeuropas Birkeskove, hvor den ofte yngler i uhyre Antal. Naar den paa Trækket Syd efter træffer paa større Bøgeskove med rigelig Bog, bliver den undertiden Vinteren over paa et saadant Sted, naar den ikke af altfor stærkt Snefald eller stræng Frost tvinges til at drage sydligere. Man fanger dem i Slaggarn, Meisekasser, under et opstillet Sold, i Doner og Snarer.

4de Underslægt: **Irisker,** *Chlorospiza, Bonap.*

Næbet lige, temmelig kort, kegleformigt, ved Spidsen noget sammentrykt, ved Roden næsten rundt, med svagt indbøiede Rande; Fødderne lave og spinkle, med smaa, svagt krummede Kløer; Vingerne smalle, spidse; Halen skarpt kløftet, middellang.

Grønirisk, Chlorospiza chloris, (L.)

Syn. Loxia chloris, L. — Fringilla chloris, Mey. — Ligurinus chloris, Koch.

Dansk: Grønirisk, Svensker. Norsk: Svenske, svensk Irisk, Gronfink. Svensk: Grönfink, Svenska, svenska Kanarifoglen, Gröning (Skaane).

Artsm. Hovedfarve gulgrøn; de ydre Svingfjer og Styrere gule. Hannen grøn; Hunnen graabrun med grøngult Anstrøg.

Afbildn. Tab. XXVI. *gl. Han* (*Fring. chloris*). — Suppl. Tab. 9. *ung Fugl.*

Længde 6″, Vingestrækning 11″.

I Vinterdragten har Over- og Underkroppen graa Fjerrande.

Grønirisken er her i Landet især talrig i større Haver med Linde- og Piletræer og hvor der er Granplantninger. Om Vinteren forøges Antallet ved de Nord fra Indvandrende; men bliver Frosten meget haard, forlade de fleste os. I Vendsyssel er den bemærket paa Østkysten, men ikke hyppigt førend i 1870 og navnlig i 1872, da den ogsaa forekom i Mængde i Birkelse Have; fra den vestligste Del af det N. f. Limfjorden liggende Parti af Jylland kjendes kun ét Tilfælde, i hvilket den er forekommet, nemlig i Marts 1863, da en gammel Han blev funden død i Haven ved Aagaard (Vester Hanherred, Thisted Amt). Den er mere Stand- og Strøgfugl end egenlig Trækfugl og er altid paa Pladsen med de første milde Foraarsdage. I Norge træffes den almindeligt ynglende lige op til Trondhjemsfjorden,

hvor den endog ofte overvintrer; paa Fjeldsiderne synes den ikke at overskride Granbæltet. I Sverrigs sydlige Egne var den tidligere temmelig sjelden om Sommeren, men er nu langt almindeligere, om den end ikke kan kaldes hyppig. Om Vinteren træffes den talrigere, men dog ikke i stor Mængde. Fra Færøerne kjendtes den ikke, da Müllers Arbeide udgaves (1863); senere ere flere Exemplarer trufne deroppe, saaledes den 10de December 1865, da et dødt Individ blev fundet drivende i Søen, den 24de April 1869, den 16de August 1871 og den 17de November 1874 (Müller, Reinh.).

I Legemsbygning er denne den kraftigste af Iriskerne; dens egenlige Sang er ubetydelig.

Næringen bestaaer hovedsagelig af Frø, især olieholdigt, f. Ex. Raps-, Kaal-, Spinat- og Hampefrø, hvilket den afskaller. Om Vinteren fortærer den ogsaa Træknopper.

Den yngler hyppigt her i Landet, i Haver, ved Byer, i Lunde og Smaaskove, især unge Naaleskove, og bygger Rede i Buske, Træer eller Hække, ofte i Kløfterne af kronhuggede Linde og Pile, i Graner o. s. v.; Reden er kunstigt bygget af Mos eller Lav og Uld, indvendigt foret med fine Rødder og Haar. De 4—6 Æg, som lægges midt i April, ligne Torniriskens, men ere større, blaahvide med sorte, brune og rødagtige Pletter.

Æggets Længde og Brede*):

19,5$^{mm.}$	13,5$^{mm.}$
21,5 »	15 »

Paa sammenbundne Hampeknipper, bestukne med Limpinde, saavelsom paa Lokkebusken fanger man den let.

---

*) I Apoth. Benzons Samling findes et enkelt Kuld fra Charlottenlund, i hvilket Æggene maale 23$^{mm.}$ og 13$^{mm.}$

5te Underslægt: *Linota, Bonap.*

Næbet kort, tykt, med lige Rande. Vingerne middellange, naae knapt til Halens Midte. Halen kløftet.

Tornirisk, Linota cannabina, (L.)

Syn. Fringilla cannabina, L. — *Ligurinus cannabinus, Koch.* — *Fringilla linota, Lath.* — *Cannabina linota, Degl.*

Dansk: Irisk, Tornirisk, Graairisk (Hunnen og den yngre Han samt den gamle Han i Vinterdragt), Rødirisk (gammel Han i Sommerdragt). Norsk: Tornirisk. Svensk: Hämpling.

Artsm. Haandsvingfjerene og Styrefjerene sorte med hvide Kanter. Det Hvide paa de yderste Styrefjers Inderfane bredere end det Sorte. Næbet brunagtigt (om Sommeren) eller graat (om Vinteren).

Afbildn. Tab. XXVII. *gl. Han (Fring. cannabina).* — Suppl. Tab. 10. *Han i Vinterdragt* og *Hun.*

Længde 5½″, Vingestrækning 9½″.

Hos Hannen i Vaardragt ere Panden, Issen og Brystet smukt blodrøde; Baghovedet samt Hoved- og Halssiderne askegraa, Ryggen, Skuldrene og Vingedækfjerene kastaniebrune, Hagen og Struben hvidagtige med smaa brune Pletter. Om Efteraaret bliver det Røde brunrødt, og de brune Rygfjer erholde graa Rande, som ved Bræmfælding forsvinde mod Foraaret. Hunnen og Ungerne ligne Hannen i Vinterdragt.

Tornirisken, som hører til vore almindelige Fugle, yngler her i Landet næsten overalt, hvor der er Træer og Buske, navnlig i Tjørnekrat, Hegn og Udkanter af Skove, i Haver, unge Granplantninger o. s. v. Den forlader os i haarde Vintere og tilbringer ellers den kolde Aarstid paa Markerne i store Flokke; naar disse sidde paa Jorden, forholde de sig tause, men under Flugten kviddre de bestandigt. I Marts vender den tilbage til Ynglepladserne. Paa

den skandinaviske Halvø forekommer den almindeligst i de sydlige og mellemste Dele, sjeldnere i Bergens og Trondhjems Stifter. Den synes fortrinsvis at holde sig til Halvøens indre Dele og gaaer paa Fjeldsiderne ikke op over det subalpinske Gebet.

Den er en munter, selskabelig og forsigtig Fugl, som paa Grund af sin smukke Sang og sin Lærvillighed hører til vore mest yndede Stuefugle.

Næringen har den hovedsagelig tilfælles med forrige Art; den gjør flere Steder betydelig Skade i Rapsmarkerne.

Paa de nævnte Lokaliteter bygger den midt i April sin Rede som oftest kun faa Fod fra Jorden; den er kunstigt sammensat af Græsstraa, Mos, fine Græsrødder, Tidselfnug o. s. v. og er indvendigt foret med Uld og Haar. De 5—6 blaalighvide Æg ere bestrøede med fine, violette og ruströde Punkter.

Æggets Længde og Brede:

16,5mm.	12mm.
20 »	14 »

Bjergirisk, **Linota flavirostris, (L.)**

Syn. Fringilla flavirostris, L. — Fringilla montium, Temm. — Cannabina flavirostris, Degl.

Dansk: Bjergfinke, Moirisk. Norsk: Gulnæbet Irisk, Knøtter. Svensk: Gulnäbbad Hämpling, Riska, Siserönnika, Gulnäbba, Skjäska.

Artsm. Ryggen sortagtig med rustgulagtige Fjerrande; Struben rustgul; Overgumpen (navnlig hos Hannen) rød; de mellemste Svingfjer med hvide Rande; Næbet om Sommeren brunt, om Vinteren gult.

Afbildn. Tab. XXVII. *gl. Han.* (*Fringilla montium*).

Længde 5½", Vingestrækning 9½".

I Vinterdragten har den røde Overgump rustgule og rustgraa Fjerkanter, Fødderne ere brune (om Sommeren sorte), og Ryggen har rustgule Fjerkanter. Hunnen og Un-

gerne ligne Hannen i Vinterdragt, men mangle den røde Farve paa Overgumpen, og kun de meget gamle Hunner have svage Spor dertil.

Dens egenlige Hjem er det høie Nord, hvor den om Sommeren findes i øde Egne med forkrøblede Buske, f. Ex. det nordlige Norge og Sverrig; dog forekommer den ogsaa ynglende langs hele Norges Vestkyst, men spredt og ofte blot periodisk. I det Indre af den skandinaviske Halvø er den funden ynglende kolonivis paa enkelte Punkter i de subalpinske Dele, saaledes paa Dovre, Filefjeld o. s. v. Til Syd- og Mellemsverrig samt det sydlige Norge kommer den skarevis om Foraaret og Efteraaret og bliver ikke sjeldent Vinteren over. I det nordlige Irland og Skotland samt paa de omliggende Øgrupper yngler den i temmelig stort Antal, men paa Færøerne er den, saavidt vides, endnu ikke truffet. Om Vinteren, især naar der falder megen Sne, forekommer den hos os i mindre eller større Flokke, undertiden i Selskab med Tornirisken; ved Kjøbenhavn fanges den saaledes næsten hver Vinter af Fuglefængerne.

I Levemaade og Forplantning har den Lighed med Tornirisken, dog staaer dens Sang langt tilbage for dennes. Under sit Vinterophold hos os søger den samme Næring som de andre Finker.

Den er let at skyde; om Vinteren fanger man den under Slagnet og paa Limpinde.

Den bygger sin Rede mellem Lyng og lave Buskvæxter, af vissent Græs og fine Rødder, indvendigt udforet med Haar. Æggene ere blaahvide med gulbrune og røde Prikker, især ved den butte Ende.

Æggets Længde og Brede:

16,5mm.	13mm.
19 »	13,5 »

6te Underslægt: **Sidskener,** *Acanthis, Keys. & Blas.*

Næbet kort, temmelig tyndt, lige, mod Spidsen noget sammentrykt, Næbryggen smal, Næbrandene indbøiede; Næseborene runde, skjulte af smaa, stive, bagtil bøiede Fjer; Tarserne lave, undersætsige, Kløerne lange og meget spidse; Vingerne lange og noget tilspidsede; de 3 forreste Svingfjer næsten lige lange; Halen af Middellængde og kløftet.

Graasidsken, Acanthis linaria, (L.)

Syn. Fringilla linaria, L. — Spinus linaria, Koch. — Fringilla magnirostris, Sundew. (Var.). — Fringilla flavirostris, Brehm. — Fringilla linarioides, Brehm. — Fringilla alnorum, Brehm (Var.). — Ægiothus linaria, Cab. — Linaria borealis, Degl.

Dansk: Graasidsken, Sidserønnike. Norsk: Graasisik, Graasiske, Moirisk. Svensk: Gråsiska, Iris, Vinterhämpling, Alsiska (Variet. *alnorum*). Islandsk: Audnu-titlíngr. Grønlandsk: Orpingmiutak (Lyngbeboer), Anarak.

Artsm. Issen glindsende rød eller rødgul; Hagen, Panderoden og Tøilerne sorte; Brystet og Overgumpen: hos Hannen rosenrøde, hos Hunnen smudsigt gulagtig brunplettede; over Vingen to hvide Baand; de mellemste Svingfjer med fine, lysebrune Rande; Nakken, Ryggen og Skuldrene graabrune.

Afbildn. Tab. XXVII. *gl. Han.* (*Fringilla linaria*). — Suppl. Tab. 10. *Han i Sommerdragt.*

Længde 5¼″, Vingestrækning 9″.

De toaarige Hanner have mindre Rødt paa Brystet og Overgumpen; de étaarige ere paa disse Steder ganske graa, dog sædvanligvis med et rødligt Anstrøg ligesom hos Hunnerne, hvis Isse blot foran er rød. Om Vinteren har Hannen graa Kanter paa de sorte Pandefjer samt paa de røde Fjer paa Halsen, Brystet og Overgumpen.

Denne smukke Fugl har megen Lighed (især Hunnen og de yngre Fugle) med Bjergirisken.

Paa sine periodiske Vandringer om Efteraaret og Vinteren er den ofte meget talrig i Danmark fra Novbr. til

April. I Vendsyssel, hvor den forekommer sparsommere, synes den kun at træffes paa Østkysten. Forf. har bemærket, at den holder sig meget til Strandbredderne, hvor Planter, hvis Frø den fortrinsvis ynder, f. Ex. Veibred, Gaasefod, Melde o. s. v., voxe i Mængde. Paa den skandinaviske Halvø er den om Sommeren især almindelig Nord for Fjeldryggen, hvor den yngler i betydelig Mængde i Birkeskovene saavel paa Øerne som i Landets Indre; ogsaa i Norges sydlige og vestlige Stifter træffes den ynglende i Birkeregionen paa Fjeldene. Om Vinteren og paa Trækket kommer den til Lavlandet i Halvøens sydligere Del, ofte i umaadelige Skarer. Paa Færøerne synes den at være meget sjelden eller vel rettere blot at indfinde sig som en tilfældig Gjæst. H. C. Müller havde forinden Aaret 1861 kun havt et eneste færøisk Exemplar (i 1847), men i September i det førstnævnte Aar opholdt en Flok paa 12 Individer sig i hans Have ved Thorshavn, og samtidigt blev et Exemplar skudt ved Kirkebø Ruin. P. A. Holm, der ikke selv har erholdt Fuglen paa Færøerne, betragter det imidlertid, ifølge troværdige Vidnesbyrd, som sikkert, at den hver Vinter findes i Mængde paa disse Øer. Paa Island angives den af Faber (Prodr. Pag. 16) som «sjelden», men af hans Beretning fremgaaer det dog, at den yngler paa Øen, hvor den undertiden bliver Vinteren over, og at han flere Gange har truffet den skarevis der. Ogsaa fra den nyere Tid haves Beretninger om dens Forekomst og Ynglen paa Island, gjennem Proctor og Krüper. (Reinh.). I Grønland forekommer den meget almindeligt ynglende, men aldrig om Vinteren; efter Holbølls Mening kommer den dertil fra Amerika.

Som alle Sidskener lever den af forskjellige Slags olieholdigt Frø, især Birkens; om Sommeren maaskee ogsaa af Insekter.

Sin Rede bygger den i mindre Birke-, Naale- eller Elletræer; den bestaaer af Græsstraa, Græsblade og Mos, indvendigt foret med Kjæruld, Rensdyrhaar og Fjer. De

4—5 Æg, som have Lighed med Torniriskens, men ere mindre, ere blaalighvide, tyndt bestrøede med leverbrune og graa Punkter, især ved den butte Ende.

Æggets Længde og Brede:

16mm.	12mm.
19 »	14 »

Den fanges om Vinteren under Slaggarn og paa Limpinde. Da Individerne holde sig tæt samlede i meget store Flokke, kan man med Dunsthagel skyde en stor Mængde i ét Skud; Forf. har i Januar 1848 ved Veile Fjord saaledes fældet over 30 Stkr. paa éngang.

Blandt de forskjellige konstante Varieteter af denne Art, ansees flere endnu af nogle Forfattere som selvstændige Arter, saaledes navnlig *A. alnorum* (*A. magnirostris*, *Sundew.*), der især udmærker sig ved sit længere Næb; denne Form tilhører fornemmelig de nordligste Dele af den skandinaviske Halvø og Rusland, men forekommer dog ifølge Collett om Vinteren lige saa hyppigt ved Christiania som Hovedarten.

Ved et senere Eftersyn af de ovennævnte Individer fra Veile-Egnen viste det sig, ifølge Forf.s Angivelse i Tillæget til «Danmarks Fugle», at der mellem disse fandtes et Exemplar af Arten *Acanthis canescens*, *Gould* (*Fr. borealis Temm. Fr. Hornemanii*, *Holboll*), der udmærker sig ved en betydeligere Størrelse, et kort og meget tykt Næb, en lysere rød Hætte, bredere, hvide Tværbaand paa Vingerne, brede, hvide Kanter paa Svingfjerene og Styrerne samt en i Vinterdragten rent hvid Overgump. (Afbildn. Tab. LV. Supplementtavle). Dersom Angivelsen er rigtig, foreligger her, saavidt Udg. bekjendt, det eneste Tilfælde af denne Arts Forekomst i Danmark og overhovedet i Skandinavien; men der er al Grund til at troe, at en Forvexling af Skind fra

forskjellige Lokaliteter har fundet Sted ved det senere Eftersyn.

Grønsidsken, Acanthis spinus, (L.)

Syn. Fringilla spinus, L. — Spinus viridis, Koch. — Spinus alnorum, Brehm. — Chrysomitris spinus, Boie. — Carduelis spinus, Briss.

Dansk: Grønsidsken. Norsk: Sisik. Svensk: Grönsiska.

Artsm. Hætten hos Hannen sort; Ryggen grønagtig med mere eller mindre tydelige, sortagtige Pletter; Overgumpen gulagtig; Bugsiden gulagtig med tydelige sorte Skaftstriber.

Afbildn. Tab. XXVIII. a. *gl. Han.* (*Fringilla spinus*). — Suppl. Tab. 10.

Længde $4^{1}/_{3}''$, Vingestrækning $8^{1}/_{2}''$.

Hunnen er graagrøn paa Rygsiden uden sort Hætte; Bugsiden ikke saa smuk gul som hos Hannen, men mere hvidagtig, med mange sortagtige Pletter. Om Vinteren ere de nævnte Farver hos begge Kjøn tildels dækkede af askegraa Fjerspidser, som hos Hannen om Foraaret tabe sig ved Bræmfælding. De unge Fugle ligne meget Hunnen. Iris og Fødderne brune.

Denne skjønne, muntre Fugl findes om Sommeren i Naaleskove, dog ikke meget hyppigt hos os. Om Efteraaret og Vinteren indfinder den sig derimod undertiden i store Skarer, hvor der gives mange Elle og Birke. I Vendsyssel forekommer den, ifølge Fischers Erfaringer, ligesom foregaaende Art, kun paa Østkysten. Omkring Randers er den sjelden, efter Fenckers Mening fordi der i denne Egn kun findes saa faa Elletræer. Den skal yngle paa Bornholm, og ifølge Forf.s Optegnelser havde han dens Æg fra Korselitze Skov paa Falster, hvor Reden var funden af Skovrider Rosenstands Sønner. Paa den skandinaviske Halvø forekommer den ynglende i Naaleskovene i Mellem- og Nordsverrig og i Norges sydlige og østlige Stifter indtil Trondhjemsfjorden; langs Vestkysten træffes den sparsomt i enkelte Fyrreskove. Paa Fjeldsiderne gaaer den i Regelen

ikke op over Naaletræernes Region, men forekommer dog nu og da i Birkebæltet.

Foruden Frø af Naaletræer, El, Birk, Salat, Valmue og andre Planter, fortærer den ogsaa Insekter, hvormed den tildels opføder Ungerne.

Reden anbringes meget skjult paa Naaletræernes høieste Grene, til hvilke den er befæstet med Insektspind; den er udvendigt sammensat af fine Kviste, Rødder, Skjæglav, Mos og Kjæruld, indvendigt foret med fine Rødder, Mosstilke o. l., Planteuld, Faareuld, undertiden med enkelte Fjer, saa at den har nogen Lighed med en Stillidsrede. De 5—6 smaa graahvide Æg, som lægges i Mai, have ligeledes ualmindelig Lighed med Stillidsens; de have rødagtigt purpurbrune Pletter og Punkter, især paa den butte Ende.

Æggets Længde og Brede:

15mm.	11,5mm.	(fra Norge).
17,5 »	12 »	

Kjødet er velsmagende; for sin flittige Sangs Skyld er den en yndet Stuefugl. Den er lidet sky og let at tæmme, men yngler sjeldent i Fangenskab; dog lykkedes det Justitsr. Erichsen at faae den dertil, og Forf. meddeler i sine efterladte Notitser, at hos en ældre Militair, hvor et Par levede fritflyvende i et Værelse, valgte disse en gammel Paryk, der hang i en afsides Krog, til Rede og udrugede der 4 Unger.

Stillids, Acanthis carduelis, (L.)

Syn. Fringilla carduelis, L. — Spinus carduelis, Koch. — Carduelis elegans, Briss.

Dansk: Stillids (efter dens Lokketone). Norsk: Stillids. Svensk: Steglits, Steglitsa.

Artsm. Rygsiden brun, Bugsiden hvid; Panden, Kinderne og Struben karmoisinrøde; Vingerne sorte med en stor gul Plet; de sorte Styrefjer have hvide Spidser, de to yderste en stor hvid Plet paa Inderfanen.

Afbildn. Tab. XXVIII. a. *gl. Han.* (*Fringilla carduelis*). — Suppl. Tab. 11. *ung Fugl.*

Længde $5^{1}/_{2}''$.

Hunnen er mindre, har større hvide Pletter paa Svingfjerene og Styrerne, og paa Hovedet ere de smukke karmoisinrøde, sorte og hvide Farver mindre rene og ikke saa udbredte; Ungerne afvige ved Ryggens lysere Farver med blegere Fjerrande og ved de graabrune Pletter paa Forhalsen og Brystet; deres Hale og Vinger ere næsten som hos de Gamle.

Denne skjønne og for sin høie, fyldige og behagelige Sang meget yndede Fugl, beboer største Delen af Europa. Om Sommeren forekommer den hist og her i vore Lunde, Haver og Skove; om Vinteren streifer den omkring overalt. I Norge yngler den spredt i de lavere liggende Dele af Landets sydlige Stifter samt hist og her langs Vestkysten, men er dog hyppigst om Vinteren. Beretningerne om dens Forekomst i Finmarken og de andre nordligste Dele af Halvøen synes ikke paalidelige. I Sverrig findes den hele Aaret igjennem i de sydlige Provindser, hvor den i de senere Decennier har tiltaget i Antal.

Den er en livlig Fugl, der aldeles ikke er sky, men snarere uforsigtig. Tæmmet kan den lære flere Kunster, f. Ex. selv at heise Føde og Drikke op til sig o. s. v.; den kan ogsaa lære til en vis Grad at efterfløite Melodier.

Dens Næring bestaaer i olieholdigt Frø, saasom af Tidsler, Burrer, Løvetand, Salat, Kaal, Valmue, Hamp o. s. v., samt af spæde Knopper og Marven af forskjellige Træers Kviste. Dette sidste Fødemiddel forstaaer Stillidsen med en beundringsværdig Hurtighed og Behændighed at skaffe sig. Med sit kraftige, spidse Næb flænger den Smaagrenenes Bark og spalter eller borthugger Splinten for at komme ind til Marven, som den derefter sluger med Begjærlighed. (Steenstrup: «Iagttagelse om Stillidsens Forkjærlighed for Grenmarv». — Vidensk. Medd. fra d. naturh. Foren. f. 1863. Pag. 373).

Paa Frugttræer og andre Træer bygger den sin lille nydelige og meget kunstige Rede af Mos, Lav, fine Rødder, Kjæruld, Tidselfnug o. s. v., foret med Haar, Uld o. l. De 5—6 grønagtige eller blaalighvide Æg have flere eller færre rødbrune Pletter.

Æggets Længde og Brede:

16mm.	12mm.
18 »	13 »
19 »	12,5 »

Den yngler 2 Gange om Aaret; første Gang sidst i Mai eller først i Juni.

Parret med Kanariefuglen, avler Stillidsen smukke Bastarder.

7de Underslægt: *Dryospiza, Keys. & Blas.*

Næbet kort og tykt. Halen kløftet, kortere end Kroppen.

Gulirisk, Dryospiza serinus, (L.)

Syn. Fringilla serinus, L. — Loxia serinus, Scop. — Serinus hortulanus, Koch. — Pyrrhula serinus, Keys. & Blas.

Artsm. Struben hvidagtig eller lysegul; Rygsiden gulgrøn; Issen, Ryggen og Siderne af Underkroppen sortagtigt plettede; over Vingerne to gulagtige Baand.

Afbildn. Tab. XXVII. *gl. Han.* (*Fringilla serinus*).

Længde $4^1/_2$'', Vingestrækning $8^1/_2$''.

Hos Hunnen ere Farverne blegere, og paa den bleggule Bugside ere brunagtige Længdepletter.

Denne lille nydelige Fugl, som neppe har Graasidskenens Størrelse, er almindelig i det sydlige Europa, i Schweiz, Syd-Tydskland og Syd-Frankrig, men træffes kun sjeldent nordligere. Angivelserne om dens Forekomst i Danmark indskrænke sig til, at den ifølge Mechlenburg er skudt ved

Flensborg, og ifølge E. Hage ved Nordskov*). Sysselmand Müller angiver at have set den paa Færøerne d. 15de Januar 1858, og Faber paastaaer endog (Prodr. d. isl. Ornith. Pag. 14), at den undertiden yngler i det nordlige Island, hvor han angiver at have skudt et Individ d. 12te Sept. 1819 ved Handelspladsen Husavik mellem 66° og 67° n. Br. Der er dog al Grund til at antage, at der ligger en Forvexling med en ung *Acanthis linaria* til Grund for Fabers Angivelser, thi dels fandtes der i den Samling af Fugle, som Faber i Okt. 1819 nedsendte fra Island til d. kgl. Museum, og i hvilken *Fr. serinus* ifølge hans Liste skulde befinde sig, intet Exemplar af denne Fugl, dels er Arten i det senere forløbne halve Aarhundrede ikke en eneste Gang bemærket paa Island. I Sverrig og Norge er den vist hidtil ikke truffet.

I Levemaade afviger den ikke fra de øvrige Finker; dens Sang har meget tilfælles med Grønsidskenens.

Den med stor Kunst af fine Rødder, Mos og Trælav sammenflettede Rede er indvendigt foret med Fjer og Haar. De 4—5 smaa grønagtighvide Æg have røde og brunrøde Punkter samt enkelte korte Streger, især paa den butte Ende.

Æggets Længde og Brede:

15,5mm.	12mm.
18 »	13 »

Dompapslægten, *Pyrrhula, Briss.*

Næbet kort og tykt, paa alle Sider hvælvet, trindt, kegleformigt; Overnæbet lidt længere end Undernæbet og noget bøiet i Spidsen; Næseborene smaa, afrundede, sidestillede; Vingerne korte; Halen ukløftet; Tarserne korte, omtrent af samme Længde som Mellemtaaen.

---

*) Forf. angiver ikke nærmere Beliggenheden af dette Sted, uagtet der findes adskillige Lokaliteter af det anførte Navn rundt omkring i Danmark. Muligvis menes der Nordfeld paa Møen, hvor Hage jo færdedes saa meget. Men i ethvert Tilfælde bør det ikke overses, at Angivelsen muligvis beroer paa en Feiltagelse.

Dompapperne, hvis Næb er meget stærkt og vel skikket til at afskalle Frø, ligne i Væsen og Levemaade Korsnæbene og Kjærnebiderne. De leve af olieholdigt Frø, fælde kun én Gang om Aaret og bygge Rede paa Træer og Buske. Kjøns- og Aldersforskjellighederne ere stærkt udprægede i det Ydre.

Almindelig Dompap, Pyrrhula rubicilla, Pall.

Syn. *Loxia Pyrrhula, L.* — *Pyrrhula vulgaris, Temm.* — *Fringilla Pyrrhula, Mey.* — *Pyrrhula Europæa, Degl.* — *Loxia Flamengo, Sparrm.* — *Pyrrh. Germanica, Brehm.* — *Pyrrh. septentrionalis, Brehm.*

Dansk: Dompap. Norsk: Dompap. Svensk: Domherre.

Artsm. Hovedet, Vingerne og Halen sorte; Ryggen askegraa; Overgumpen renhvid; Brystet og Bugen hos Hannen røde, hos Hunnen graa: over Vingen et bleggraat Baand.

Afbildn. Tab. XXVIII. a. *gl, Han.* (*Pyrrhula vulgaris*). — Suppl. Tab. 11. *gl. Hun.*

Længde $6^1/_2''$, Vingestrækning 11''.

Hannen er paa Ryggen smuk blaagraa, Hunnen brun graa, og den sidste har i det Hele taget mindre rene og glindsende Farver. De unge Fugle før den første Fælding mangle den sorte Hætte og Hage; forøvrigt ligne de temmeligt Hunnen. Renhvide, hvidbrogede og sorte Varieteter forekomme forholdsvis temmelig hyppigt; de sidste fremkomme dog navnlig i Fangenskab, især naar Fuglen fortrinsvis fodres med Hampefrø (cfr. Alauda arvensis. Pag. 228).

Dompappens egenlige Hjem er det nordlige Europas og Asiens store Naale- og Bøgeskove; dog yngler den ogsaa hist og her i Tydskland; Brehm (Handb. d. Naturgesch. aller europ. Vögel) anfører den som ynglende i Slesvig*).

---

*) En Angivelse i Forf.'s Notitser om, at den i sin Tid skal have ynglet i «Klampenborg Plantage», beroer sandsynligvis paa en Forvexling.

Om Vinteren, naar Frosten indfinder sig, besøger den paa sine Vandringer vore Skove og Haver, ofte endog i stor Mængde. Mange forblive her Vinteren over, og enkelte kunne træffes endnu i Mai. Paa den skandinaviske Halvø forekommer den om Sommeren i Mellem- og Sydsverrig, indtil Smaaland, og i Norge saavel i Landets østlige Dele som langs Vestkysten; den træffes endog ovenfor Polarcirkelen og skal være bemærket i Østfinmarken. Om Efteraaret og Vinteren kommer den flokkevis til aabne og beboede Steder, medens den om Sommeren holder sig skjult i Skovtykningerne.

Da den er en fredelig og tillidsfuld Fugl, lader den sig let tæmme og er meget lærvillig til at efterligne Melodier. Dens Lokkestemme har en høist behagelig, skjøndt noget melankolsk Tone. Begge Kjøn synge, dog er Hannens Sang bedre, mere vedholdende og høiere end Hunnens.

Dens Næring bestaaer især af Frø af Naaletræer, El, og Birk; om Efteraaret af Enebær, Korstorn, Liguster, Hvidtorn, Hyben, Hyld og især Rønnebær; ligeledes fortærer den om Vinteren Træknopper og Frø, især olieholdigt, af forskjellige Urter.

Til Yngleplads foretrækker den skovrige Bjerg-Egne. Reden er temmelig kunstigt bygget af tynde Riskviste, fine Rødder, Græsstraa og Græsblade, blandede med Skjæglav, indvendigt foret med Haar og Uld. De 4—5 Æg ere bleggrønne eller blaahvide med brunagtige og violette Punkter og Pletter paa den butte Ende. De lægges sidst i Mai.

Æggets Længde og Brede:

19mm.	15,5mm.	norske Exemplarer.
21 »	16 »	

Dompappen er let at skyde eller at fange i Springdoner, paa Limpinde samt paa Lokkebusken.

Kjødet er meget bittert, men spises dog hvor den fanges eller skydes i Mængde. Hannerne vurderes høiest for deres Skjønhed og Sang. Ved at afgnave Knopper paa

Frugttræer og paa Træplantninger, gjøre de undertiden stor Skade, især om Foraaret.

Carpodacus, Kaup.

Næbet mindre kraftigt end hos foregaaende, Næbrandene rette, Halen kløftet.

Karmin-Dompap, Carpodacus erythrinus, (Pall.).

Syn. Loxia erythrina, Pall. — Pyrrhula erythrina, Temm. — Fring. erythrina, Mey. — Loxia cardinalis, Beseke. — Erythrospiza erythrina, Bonap.

Dansk: Karmin-Dompap. Norsk: Karminspurv. Svensk: Rödhufvad Gråspink.

Artsm. Hætten, Overgumpen, Hovedets Sider, Hagen, Struben og Brystet smukt karmoisinrøde; Nakken, Ryggen og Vingedækfjerene graabrune med røde Fjerkanter; Vingerne og Halen sortebrune.

Afbildn. Tab. XXVIII. a. *(Pyrrhula erythrina) gl. Han.* — Suppl. Tab. 11. *gl. Hun.*

Længde $5\frac{1}{2}''$.

Hunnen og de unge Fugle ere mat olivenbrune med lysere Fjerkanter hvor Hannen er karmoisinrod; Overgumpen er gulgron; Bugsiden hvidagtig med store, mørkebrune Længdepletter. Denne Art horer oprindeligt hjemme i Siberien, hvorfra den har udbredt sig til det nordøstlige Europa, navnlig til Egnen omkring Østersoens ostlige Del; fra Danmark kjendes kun et eneste Exempel paa denne prægtige Fugls Forekomst, idet nemlig Naumann (die Vögel Deutschlands, IV, Pag. 423) sammen med Wöldike og Boie, opdagede den i Sommeren 1819 paa Oen Sylt ved Slesvigs Vestkyst. Den gamle Han — fortæller han — sad i en Afstand af neppe 15 Skridt paa en Pilebusk og sang, medens Hunnen fulgte med Ungerne, som allerede vare udfløine; han antager, at der ikke fandtes flere end dette Par. I Østfinmarken er den ikke sjelden, navnlig langs Tanaelven,

hvor den ofte er funden ynglende. Paa Sverrigs Fastland vides den ikke at være bemærket, men paa Gottland blev en Hun fanget i Efteraaret 1839 og skjænket til Rigsmuseet i Stockholm.

Dens Sang har Lighed med Rørverlingens. Den lever af Frø, mest olieholdigt.

Det ovenomtalte Par, som ynglede paa Sylt, havde Rede i en af Rør omgiven Vidiebusk, ganske nær ved Jorden. I Bygningsmaade lignede den Torniriskens; udvendigt var den sammenføiet af tørre Stængler, Straa og fine Rødder; det Indre var udbolstret med bløde Materialier, især Uld og Hestehaar. De 5—6 Æg ere grønagtige med røde Prikker, især paa den butte Ende; deres Længde er 19,5—20$^{mm.}$, Breden 14$^{mm.}$

Krognæbslægten, *Pinicola, Vieill.*

Næbet kort (dog er Længden større end Høiden), tykt, kegleformigt, hvælvet, mere høit end bredt; Overnæbet længere end Undernæbet, med tydelig Rygkant, i Spidsen stærkt krogformigt; Næseborene ved Næbroden smaa, runde, dækkede med fremadliggende Børstefjer; Fodroden lidt længere end Mellemtaaen; Vingerne middellange, naae omtrent til midt paa Halen, som er lang og kløftet.

Almindelig Krognæb, Pinicola enucleator, (L.)

Syn. Loxia enucleator, L. — Pyrrhula enucleator, Temm. — Fringilla enucleator, Mey. — Corythus enucleator, Cuv. — Loxia psittacea, Pall.

Dansk: Svensk Papegøie, Norsk Papegøie. Norsk: Konglebit. Svensk: Tallbit, Svenska, Svensk Papgoja, Nattvaka, Waktel (Smaaland).

Artsm. Hannen rød eller gul; Hunnen graabrun eller gulagtig; Vingerne sortagtige med to hvide Tværbaand.

Afbildn. Tab. XXVIII. b. *gl. Han.* (*Corythus enucleator*) — Suppl. Tab. 11. *gl. Hun.*

Længde 8''.

Hos Hannerne vexler Hovedfarven efter de forskjellige Alderstrin, fra smudsigt okkergul til stærk pommerantsgul, fra smudsigt rød til kraftigt gulrød, fra karminrød til næsten purpurrød. De gamle Hunner blive i det høieste kun rødgule. Vinterdragten, især om Efteraaret strax efter Fældingen, er den skjønneste.

Paa den skandinaviske Halvø forekommer den om Sommeren navnlig i det Indre af Lapland; i Finmarken synes den at forekomme sparsommere, og langs Vestkysten er den sjelden. Om Efteraaret og Vinteren kommer den flokkevis, undertiden i stor Mængde, til Norges østlige og sydlige Lavlande og til Mellemsverrig; i Skaane indfinder den sig ikke regelmæssigt, men i strænge Vintere kommer den dog ikke sjeldent skarevis dertil; dog drager den efter kort Tids Forløb atter Nord paa. Her til Danmark synes den ogsaa kun at indtræffe i strænge Vintere; E. Hage havde flere Exemplarer fra Slesvig og Sjælland, hvor den i Efteraaret 1817 viste sig i Mængde (Faber, Ornithol. Not. Pag. 17). Efter Boie (Isis 1822) bleve i Efteraaret 1821 adskillige skudte i Slesvig; Forf. angiver i «Danmarks Fugle», uvist med hvilken Ret, at den i Vinteren 1813—14 var hyppig paa Sjælland. Bonnez vil i Vinteren 1849—50 have seet 5 à 6 Stkr. i Benzon Skov ved Grenaa. Den er oftere skudt ved Flensborg (Mechlenburg) og ved Helsingør i Novbr. 1827 (Steenberg). I det zool. Mus. findes bl. a. Exemplarer fra Kjøbenhavns Omegn 23/4 68 og fra Kraagerup 7/11 62. I det sidstnævnte Aar blev i samme Maaned flere Exemplarer skudte eller fangne i Nordsjælland. Nogle af dem kom til den zool. Have. D. 9de Januar 1863 blev en smuk gammel Han slaaet ned fra et Træ i den nævnte Have. I Dagene mellem den 16de og 20de November 1866 saaes flere Exemplarer hos Vildthandlere her i Byen; de vare fangne i Doner i Kjbhvns. Omegn. Den 14de eller 15de Novbr. 1873

bleve, ifølge Konservator Conradsens Meddelelse, en Hun fanget nogle Mile fra Aalborg.

I Træghed og Enfoldighed overgaaer den de fleste andre Fugle; man har saaledes skudt 5 à 6 Stkr., den ene efter den anden, ned fra ét og samme Træ, uden at en eneste har forsøgt at redde sig ved Flugten; den er ligesaa let at fange og bliver strax tam. I Stilling og Flugt ligner den Dompappen. Dens afvexlende og behagelige Sang bestaaer af rene, fløitende Toner, hvorfor den er en yndet Stuefugl.

Naaletræernes Frø og flere Slags Frugter, som Rønnebær, Enebær o. s. v., samt Frø af mange forskjellige Skovtræer, udgjøre dens Næring.

Sin Rede bygger den i tætte Naaleskove paa Grenene inde ved Stammen; den bestaaer af Riskviste og Straa, stundom foret med Fjer. De 3—4 Æg af Størrelse omtrent som Bomlærkens, ere blegt grønagtige med større og mindre sorte, leverbrune og graa Punkter, mest henimod den butte Ende.

Æggets Længde og Brede:

Længde	Brede
22,5mm.	17mm.
27 »	18 »

Nilsson beretter, at Drengene i Sverrig fange denne dumme Fugl ved paa Enden af en lang Kjæp at befæste en Snare, som de føre Fuglen over Hovedet og med hvilken de saaledes trække den ene ned af Træet efter den anden; den fanges ogsaa paa Limpinde, i Springdoner og Netfælder.

Korsnæbslægten, *Loxia, L.*

Næbet middellangt, stærkt, tykt, noget sammentrykt; Overnæbet fra Panden af krogformigt nedadbøiet; Undernæbet, som ved Roden er tykkere og bredere end Overnæbet, har Spidsen saaledes opadbøiet, at den krydser Overnæbets Spids. Næbrandene indbøiede. Næseborene tæt ved Næbroden, smaa, runde, med en blød hudagtig Rand, be-

dækket af børsteagtige Fjer. Benene korte og stærke; Tæerne lange, med krumme, stærke Kløer, Ydertaaen ved Roden sammenvoxet med Mellemtaaen. Vingerne middellange. Halen kort og kløftet.

Kjøns- og Aldersforskjellen er stærkt udpræget i det Ydre, og Farverne variere i alle Nuancer mellem Lysegraat og Grøngraat, Grøngult og Høigult, Orangerødt, Mønnierødt og Zinnoberrødt; Hunnerne blive dog aldrig røde, høist orangegule.

Naaletræfrø, som de med deres korsdannede Næb udtage af Koglerne ved at aabne Skjællene, i Mangel deraf andre Kjærner og Frø, udgjøre deres Næring. Man seer dem ofte hængende med Hovedet nedad paa Gran- og Fyrrekoglerne, eller, naar Skjællene ere ganske lukkede, at afbide Stilken og føre Koglen hen til et andet Sted, hvor de da holde den fast med den ene Fod og afbide eller sønderslide Skjælspidserne, idet de støde Frøet ud med Tungen. De ere muntre, tillidsfulde, selskabelige, ofte samlede i store Skarer og lade idelig deres Lokkestemme høre. Deres Sang er ubetydelig; deres egenlige Hjem er de høinordiske Egne.

Stor Korsnæb, Loxia pityopsittacus, Bechst.

Syn. *Crucirostra pinetorum, Mey.* — *Loxia curvirostra major, Gmel.*

Dansk: Stor Korsnæb. Norsk: Furukorsnæb. Svensk: Större Korsnäbb, Krums (ɔ: Krumsnabel).

Artsm. Næbets Høide lig Undernæbets Længde; Undernæbets Spids kort og temmelig tværbøiet, saa at den sjeldent staaer op over Ryggen af Overnæbet.

Afbildn. Tab. XXVIII. b. *gl. Han.* — Suppl. Tab. 11. *yngre Fugl* og *Hun.*

Længde 7—7½″.

Hos den gamle Han er Rødt den fremherskende Farve, men denne forekommer i mangfoldige Nuancer; Bugen er

hvidagtig, Vingerne og Styrerne graasorte, den étaarige Han har en mattere rød Farve, sjeldent en grøngul. Hunnen er graaagtig, ovenpaa mørkere med grønlige Fjerrande, Overgumpen grøngul, Bugsiden lysere graa med et grønligt Anstrøg paa Brystet. Svingfjerene og Styrefjerene mørkebrune med grøngraa Rande. Ungerne have grønne eller gulgrønne Fjerrande paa den mørkegraa Overkrop og sortegraa Længdepletter paa Bugsiden.

Denne Art lever i det nordlige Europas Gran- og Fyrreskove, hvor den er Strøg- eller Standfugl, alt eftersom der er Overflødighed eller Mangel paa Næring i Hjemmet; her i Danmark indfinder den sig jevnligt om Vinteren, undertiden endog i større Flokke, navnlig fra først i November indtil henimod Juletid. I 1817 forekom den i stor Mængde her i Landet, ligeledes i 1827, da en Gartner i Sorø fangede 11 Stkr. ved Hjælp af en Hestehaarssnare, som han med en lang Stang stak omkring Hovedet paa dem, medens de sad i Træerne. I Foraaret 1849 skod Forf. paa én Dag 12 Stkr. ved Thyrsbæk. Boie beretter (Isis 1822), at den i August viser sig regelmæssigt paa Sjælland. Til det sydlige Sverrig kommer den kun om Efteraaret og Vinteren og besøger da navnlig saadanne Lokaliteter, hvor Rønnebær findes i Mængde. I Mellem- og Nordsverrig findes den hele Aaret rundt, dog drage mange Individer fra Mellemsverrig Nord paa om Foraaret, forsaavidt Yngletiden er forbi. I Norge er den almindeligst i den sydligere Del, men forekommer dog helt op til Trondhjemsfjorden, stundom i Mængde; langs Vestkysten er den sjeldnere. Paa Fjeldsiderne gaaer den i Regelen ikke op over Naaletræernes øverste Grændse.

Fra den følgende Art adskilles den let, saavel ved sin betydeligere Størrelse og kraftigere Legemsbygning, som navnlig ved det tykkere, bredere Hoved.

Man træffer den ynglende i tætte Naaleskove paa alle Aarstider, dog foregaaer Parringen almindeligst i Februar.

Reden er meget velbygget, stor og tæt; Grundlaget bestaaer af tørre, tynde Gran- og Fyrrekviste, sammenflettede med Skjæglav, ofte blandet med Mos og Straa; indvendigt er den alene foret med det fineste Skjæglav eller tillige med Græsstraa og Fyrre- eller Grannaale. Nilsson siger, at Reden, som bygges for at huse og beskytte Ungerne om Vinteren, kan være en Alen og derover i Gjennemsnit, og at Indgangen er cirkelrund og saa liden, at Fuglen maa trænge sig igjennem den, men selve Leiet eller Liggestedet er kun saa stort, at det rummer en knyttet Haand. Om Sommeren er Reden meget mindre og tyndere, vel ogsaa blot halvkugleformig og aaben, uden Indgangshul. De 3—4 smudsighvide, brunplettede Æg have megen Lighed med Æggene af den almindelige Korsnæb, men de ere større.

Æggets Længde og Brede:

20,5mm.	16,5mm.
24 »	17 »

Den skydes let med fine Hagl og fanges paa Limpinde, i Doner og Springdoner. En meget lonnende Maade at fange denne og næste Art paa, bestaaer i, at man paa en fri Plads i en Naaleskov opstiller nogle Fyrre- eller Grantoppe med tætte Grene, dog ikke hoiere end at man bekvemt kan naae op paa dem. Disse behænges allevegne med Springdoner og beskjæres saaledes, at de Fugle, som sætte sig derpaa, intet andet Sæde kunne vælge sig end Stillepinden paa Springdonerne. Paa en saadan Busk hænges et Bur med en Lokkefugl, som kalder de omflyvende Selskaber til sig; flere af disse gaae i Donerne, hvoraf den i Nærheden skjulte Fuglefænger snart kan udlose dem, saa at de andre, der ikke pleie at flyve langt bort, kunne komme i samme Fælde; paa denne Maade fanger man i Tydskland ofte hele Flokke.

Dens Kjød har en harpixagtig Smag, men spises dog af Mange.

Mindre Korsnæb, Loxia curvirostra, L.

Syn. Crucirostra abietina, Mey.

Dansk: Almindelig Korsnæb. Norsk: Grankorsnæb. Svensk: Mindre Korsnäbb, Kegelrifvare, Krumsnabel, Krums (ɔ: Krumsnabel).

Artsm. Næbet mere langstrakt end hos foregaaende Art; dets Høide mindre end Undernæbets Længde. Undernæbets Spids rager op over Overnæbets Ryg.

Afbildn. Tab. XXVIII. b. *gl. Han.* — Suppl. Tab. 11. *ung Fugl* og *Hun.*

Længde 6″.

Foruden ved de angivne Kjendemærker adskilles den fra foregaaende Art ved det mindre, smallere Hoved og ved sin ringere Størrelse, der omtrent er som Husspurvens eller Dompappens.

Kun den gamle Han, der har gjennemgaaet mindst to Fældinger, er gulrød, og denne Farve bliver efter hver Fælding prægtigere igjennem alle Nuancer fra Pomerantsgult til det mørkeste Zinnoberrødt; Hale og Vinger ere i alle Aldere sortagtige. Hunnerne, hvis Farve ikke er underkastet saa megen Afvexling som Hannernes, ere ovenpaa graabrune med grønne Fjerrande paa Hovedet og Ryggen og med grøngul Overgump; Bugsiden er graaagtig med et grønligt Anstrøg paa Brystet og Siderne; undertiden har Fjerklædningen mere Gult og Grønt, hvilket giver dem Lighed med de étaarige Hanner.

De unge Fugle før den første Fælding ere ovenpaa mørkegraabrune med grønagtige utydelige Fjerkanter, nedenunder hvidagtige med sortagtige Længdepletter.

Temminck, efter ham Roux og flere Ornithologer beskrive de unge Hanner som røde, de gamle som gule, hvilket efter Bonapartes og andre Forfatteres Angivelse er urigtigt. Vel anfører ogsaa Nilsson, at en rød Han, som for nogle Aar siden fangedes midt om Vinteren og sattes i Bur, efterhaanden fik en stærk citrongul Farve; men den

Farveforandring, som Fuglene undergaa i Fangenskab, er, som bekjendt, ingenlunde altid den samme som i den frie Natur*).

Denne Korsnæb har Hjem tilfælles med forrige, hvilken den aldeles ligner i Sædvaner og Levemaade; den er dog raskere i sine Bevægelser og langt selskabeligere, endog i Yngletiden. Ogsaa Næringen har den tilfælles med denne, dog foretrækker den Granfrø, medens hin fortrinsvis ynder Fyrrefrø.

Om Efteraaret og Vinteren er den hyppigere her i Landet end forrige Art. Den er funden ynglende hist og her i vore Naaleskove, f. Ex. ved Brahetrolleborg; Mechlenburg angiver den som ynglende ved Flensborg, og Fencker formoder, at den i 1868 har ynglet ved Randers, da han Paaskemorgen s. A. saae fire unge og to gamle Fugle sidde sammen; i et Lystanlæg ved Aalborg fandt Forf. dens Rede i Mai 1850 med de gamle Fugle og de nylig udfløine Unger i Nærheden. Som oftest kommer den her til Landet henimod Høsten, undertiden i store Skarer, saaledes til Egnen ved Svindinge mellem Nyborg og Svendborg (Cand. mag. G. Winther). Dog træffes den undertiden ogsaa tidligere; saaledes indfandt den sig, ifølge Forf.s Angivelse, i Veile-Egnen i Midten af Juni i Aarene 1846—49. Til Grenaa-Egnen kommer den, ifølge Bonnez, regelmæssigt hvert Aar i Slutningen af Juli. Dens egenlige Hjem er det nordligere Europa; paa den skandinaviske Halvø yngler den almindeligt op til Polarcirkelen; i visse Egne optræder den periodisk i overordenlig stor Mængde; i det nordlige Skaane og paa Gottland er den ikke saa almindelig som foregaaende Art. Paa Fjeldsiderne synes den ikke at overskride Naaletræernes øverste Grændse. I September 1861 iagttoges en Del Individer af denne Art paa Færøerne.

---

*) Melchior angiver, at de røde Individer blive grøngule i Fangenskab. Bolling havde en gammel Han i Fangenskab i $4^1/_2$ Aar. Da den blev fanget, var den ganske rød, men efter første Fælding blev den gul

Reden er dyb, halvkugleformet, bygget af lignende Materialer som forriges og meget varm; den findes paa de høieste Grene og indeholder 3—4 graalighvide eller blaagrønne Æg, med graaviolette Skalpletter og brune eller sorte Dækpletter, sjeldnere med Streger. Pletterne findes fornemmelig paa den butte Ende og samle sig ofte i Krands.

Æggets Længde og Brede:

20mm.	14,5mm.
22 »	16 »

Hvidvinget Korsnæb, Loxia leucoptera, Gm.

Syn. Crucirostra leucoptera, Wils. — *Loxia taenioptera, Glog.* — *Crucirostra bifasciata, Brehm.* (?) — *Loxia falcirostra, Lath.*

Dansk: Hvidvinget Korsnæb. Norsk: Hvidvinget Korsnæb. Svensk: Bändel-Korsnäbb, Norsk Korsnäbb, Pipkrums.

Artsm. To hvide Tværbaand over de sorte Vinger, hvis 3 bageste Svingfjer have brede, hvide Spidser.

Afbildn. Tab. XXVIII, b. (*Loxia leucoptera*) *gl. Han.*

Længde 6½″.

Denne mindre, nordamerikanske*) og nordasiatiske Art har i de senere Tider begyndt at vise sig i Europa. I Sverrig, hvor den første Gang iagttoges 1792, skal den, efter Nilsson, ikkesaa ganske sjeldent forekomme i Selskab med de andre Korsnæb; Fuglefængerne ved Stockholm have endog et eget Navn til den, nemlig «Pipkrums»; i Norge er den kun bemærket nogle enkelte Gange i Omegnen af Christiania. — I Danmark haves ligeledes kun faa Exempler paa dens Forekomst: E. Hage angav den som fanget ved Herlufsholm; det paagjældende Exemplar kom i Prof. Mel-

---

*) Om den nordamerikanske Forms Identitet med den her omhandlede hersker der dog endnu nogen Tvivl hos flere Ornithologer.

chiors Besiddelse, men skal senere være gaaet tabt. Bolling havde en yngre Fugl af denne Art levende et halvt Aars Tid; den var fanget i Begyndelsen af Oktober 1845 ved Kalkbrænderiet udenfor Kjøbenhavn og kom senere til Universitets-Museet. Det følgende Aar blev i August et Individ fanget ligeledes i Kjøbenhavns nærmeste Omegn (Conradsen); en prægtig gammel Han blev den 29de Dcbr. 1849 fanget i en Have i Helsingør og af Apotheker Steenberg overladt det Kongl. Museum. Efter denne har Forf. udført Figuren i Afbildningerne til dette Værk. I Grønland er denne Art kun truffet enkelte Gange.

Paa sidstnævnte Exemplar ere Hovedet, Ryggen, Overgumpen samt Struben, Brystet og Siderne stærkt høirøde, blot med Undtagelse af et brunagtigt Strøg over Skuldrene og en brunsort Stribe, som begynder foran Øjet, fortsættes bagved dette og strækker sig ned over Øreegnen; Vingerne sorte med 2 brede, hvide Baand; de 3 sidste Svingfjer med brede, hvide Spidser. Legemsbygningen er i det Hele spinklere end hos foregaaende Art.

11te Familie: **Duer,** *Columbini.*

Næbet middellangt, sammentrykt; Overnæbet, hvis Rande hvælve sig ud over Undernæbets, bøier sig i Spidsen mere eller mindre ned over Undernæbet og er tyndere paa Midten end ud imod Spidsen; ved Roden er det dækket af en tyk, nøgen, ligesom opsvulmet Hud.

Næseborene sidestillede, beliggende henimod Næbets Midte, hvor de danne en Længdespalte under den tykke Næbhud.

Tarserne korte, Fortæerne ikke forbundne ved Roden; Bagtaaen ligger i samme Plan som hine.

Vingerne temmelig lange; 2den Svingfjer længst, 1ste lidt kortere.

Duerne danne i flere Henseender Overgangen fra Spurvefuglene til Hønsefuglene, og medens de af nogle Forfattere henregnes under disse, af andre under hine, betragtes de af flere Ornithologer som udgjørende en selvstændig Orden.

De have en hurtig, udholdende Flugt, leve i Enparring, men flokke sig om Efteraaret i store Skarer. De fleste yngle to Gange om Aaret og lægge kun et ringe Antal Æg. Reden anlægges mest paa Træer og Klipper. Ungerne, der ved Fødselen ere blinde, blive i Reden, indtil de ere flyvefærdige, og mades af Forældrene med Plantefrø, der gylpes op efter først at være blevet opblødt i disses Kro. Ogsaa de voxne Duer leve næsten udelukkende af Plantefødc, især af Frø, der sluges hele. Undertiden tage de ogsaa smaa Snegle, og ligesom Hønsene sluge de ofte Smaastene for at fremskynde Fordøielsen.

De selv i Yngletiden selskabelige Duer forene sig paa deres Vandringer og Streiferier ofte i store Skarer. Dog er der ingen anden Art, der i saa Henseende kan maale sig med den nordamerikanske Vandredue, af hvilken man har seet Flokke, der efter en omtrentlig Beregning have indeholdt over en Billion Fugle, som optog et Fladerum af adskillige Kvadratmile, opfyldte og formørkede Luften, og hvor de nedlode sig, bleve dræbte i uhyre Antal (Frorieps Notitzen, Bd. XVII, Jahrg. 1827, Pag. 257.

Dueslægten, *Columba.*

Næbet tyndt og boieligt, Overnæbet hoiere ved Roden og mod Spidsen, som er noget nedbøiet; Næseborene næsten i Midten af Næbet; Fødderne korte, temmelig undersætsige, bløde; Vingerne lange, med stærke Svingfjer, hvoraf den 1ste kun er lidet kortere end 2den, som er længst; Fjerklædningen kort og glat, oftest med stærk grøn og purpurfarvet Metalglands paa Brystet. Halen har 12 Styrefjer.

De leve i Skove og paa Klipper. De to vilde Arter, der forekomme hos os, ere i Regelen Trækfugle, der om Sommeren opholde sig parvis i Skovene, hvorfra de besøge Haver og Marker; blot i milde Vintere, naar der er meget Granfrø og Bog, forbliver den ene Art tildels her. Deres Flugt er kraftig og rask, i Begyndelsen kladskende. I den tynde og kunstløse Rede lægge de 2 Æg, som udruges afvexlende af begge Magerne. De bade sig gjerne i Vand. Kjødet, især de Unges, afgiver en velsmagende, nærende Spise; de lade sig let tæmme. Fra Klippeduen, som i Mængde yngler vild paa Færøerne, og som ligner Skovduen, nedstamme de mangfoldige, omtrent 200 tamme Racer.

Ringdue, Columba palumbus, L.

Dansk: Ringdue, Ringeldue, stor Skovdue. Norsk: Ringdue. Svensk: Ringdufva, Sjutut·(Øland). Færøisk: Digva (M.), Duggva (H.).

Artsm. Blaagraa, med en hvid Plet langs med Forranden af Vingen; Iris svovlgul.

Afbildn. Tab. XXVIII; c. *gl. Han.*

Længde 17″, Halen 7″.

Hunnen neppe saa stor som Hannen, med blegere Bryst og mindre Halspletter; disse sidste mangle hos Ungerne, som desuden ere blegere graa, uden den smukke grønne Glands paa Baghalsen.

Som Trækfugl indfinder Ringduen, den største indenlandske Art, sig gjerne først eller midt i Marts, undertiden senere, efter Foraarets Beskaffenhed. I Vendsyssel varer Foraarstrækket i Regelen fra April til midt i Mai; dens Opholdssted er saavel Løvskove som navnlig Naaleskove. Naar der i milde Vintere er rigeligt Forraad af Naaletræfrø og Bog forbliver den her i temmelig stor Mængde, og fra Skovene besøger den da undertiden Haverne, hvor den gjør sig tilgode med Kaalens Blade. Den er her i Landet den

almindeligste Dueart og forekommer ynglende i de fleste af Landets Egne. I Sverrig er den almindeligst i Landets mellemste Provindser, men yngler dog ogsaa enkelte Steder i Skaane og Blekinge. I Norge træffes den ynglende i Naaleskovene helt op til Trondhjemsfjorden, men er dog især hyppig i de nordligere Dele af Christiania Stift; langs Vestkysten er den sjelden; paa Fjeldsiderne gaaer den ikke op over de subalpinske Dele. Paa Færøerne var den, da H. C. Müller i 1863 udgav sit Arbeide over disse Øers Fuglefauna, kun truffen en enkelt Gang, men ifølge senere Meddelelser fra ham forekom den der i Mængde i November 1868.

Den er rask og flygtig, klog og yderst sky, har gjerne sine Yndlings-Siddesteder paa høitstaaende udgaaede Grene, hvorfra der er godt Udkig, og er i Yngletiden mindre selskabelig end de andre Arter.

Dens Levemaade er meget regelmæssig; ved Daggry er den strax livlig og sidder da gjerne ved Siden af sin Mage paa en eller anden Yndlingsgren, idet den pudser sine Fjer; fra Kl. 6—9 flyve de efter Næring, og derefter hører man dem igjen paa deres Træer; en Times Tid før Middag besøge de gjerne Drikkestederne og udhvile sig derpaa i nogle Timer i tætte Trækroner; derefter flyve de atter efter Føde, lade sig fra Kl. 5—7 igjen høre paa Træerne, drikke endnu engang og begive sig endelig til Hvile. Hen i Oktober pleie de fleste at vandre sydligere. Ringduen er vanskelig at tæmme og taaler ikke Fangenskab; Melchior, der havde søgt at tæmme den, bragte det kun til, at den ligesom de andre Duer fløi ud og ind, men det lykkedes ham aldrig saaledes som med følgende Art at faae den til at parre sig med de tamme Duer.

Den flade, tynde Rede bygger den i Begyndelsen af Mai paa Træernes Grene, helst i Naaleskove, af Ris og Kviste; undertiden afbenytter den gamle Krage- og Høgereder. Den yngler to Gange om Aaret og lægger hver

Gang 2 hvide, glindsende Æg, der ruges af begge Kjøn, men som forlades ved den mindste Forstyrrelse.

Æggets Længde og Brede:

38 mm.	29 mm.
40,5 »	31 »
44 »	29 »

I Skovegne, hvor den opholder sig i stort Antal, anretter den Skade paa de tilgrændsende Marker, baade ved at fortære det udsaaede og det modne Korn, især det første; men den æder ogsaa meget Frø af skadeligt Ukrudt.

Skovdue, Columba oenas, L.

Dansk: Skovdue, lille Skovdue, Kirkedue, Huldue. Norsk: Skovdue. Svensk: Skogsdufva, Vilddufva.

Artsm. Blaagraa, med metalgrøn Glands paa Siderne af Halsen; askeblaa Bagryg og underste Vingedækfjer, samt nogle sorte Pletter paa Vingen; Iris sortbrun.

Afbildn. Tab. XXVIII, c. *gl. Han.*

Længde 12″; Halen henimod 5″ og 1″ udenfor Vingerne.

Hunnen har mattere Farver, mindre og utydeligere Pletter paa Vingerne; Ungerne have urenere, graabrune Farver og ingen Glands paa Halsfjerene.

Skovduen, der som Trækfugl kommer og forlader os lidt før eller til samme Tid som Ringduen, synes hertillands at være mindre talrig end sidstnævnte. Paa Bornholm, hvor Ringduen forekommer i Mængde, synes Skovduen at være sjelden. Dyrlæge Grill har meddelt Udg., at den er sjelden i Odense-Egnen, og at han kun kjender et eneste Exempel paa dens Forekomst der, idet han den 8de Mai 1870 fandt den ynglende ved Margaard. Ifølge Cand. mag. G. Winthers Meddelelse er det Modsatte Tilfældet i Svindinge-Egnen mellem Nyborg og Svendborg, hvor Skovduen er almindelig, medens Ringduen kun forekommer enkeltvis.

Paa den skandinaviske Halvø er den almindelig og holder sig især til de sydlige og sydøstlige Lavlande, hvor den flere Steder forekommer talrigere end Ringduen. Vestenfjelds er den sjelden, og Nord for Fjeldryggen vides den ikke med Sikkerhed at være truffen.

Om Sommeren opholder den sig mest i Bøgeskove, især hvor der gives gamle, tildels udgaaede Ege, i hvis Huller den bygger. Den er mindre sky og har en lettere Flugt end hin, hvem den forøvrigt meget ligner i Henseende til Levemaade; dog er den selskabeligere. Naar den tages ung fra Reden, yngler den i Fangenskab og parrer sig med de tamme Duer.

De 2 hvide Æg, der ere mindre end forriges, lægger den i Begyndelsen af Mai i hule Træer paa et Underlag af Kviste med Mos eller Løv; sædvanligt udruger den 2 Kuld om Aaret.

Æggets Længde og Brede:

36mm.	27mm.
40 »	29 »

Klippedue, Columba livia, Briss.

Syn. Columba domestica, Gm.

Dansk: Klippedue, Fjelddue. Norsk: Klippedue. Svensk: Klippdufva. Færøisk: Blåadigva (M.), Bláduggva (H.), Duva, Vild-duva, Digva (H.)

Artsm. Blaagraa med hvid Overgump og to sorte Baand over Vingerne; Halsen med purpuragtig og grøn Metalglands.

Afbildn. 2det Suppl. Tab. 4.

Længde c. 14″.

Denne Art, der af de Fleste betragtes som Stamarten for vor Husdue, er hidtil ikke truffen her i Landet. Den er udbredt over Middelhavets klippefulde Kyster og Øer, langs de vesteuropæiske Klippekyster og paa Øerne i Nord-

søen. Paa den skandinaviske Halvø forekommer den kun i det sydvestlige Norge, hvor den tidligere havde en langt større Udbredelse. Nu for Tiden synes den at være indskrænket til den lille Ø, Rennesø, udenfor Stavanger, hvor den er Standfugl, men dog kun træffes sparsomt. Det synes, at den er stærkt paa Veie til at uddøe ogsaa der, og at den saaledes om ikke lang Tid vil være berøvet den skandinaviske Fauna.

Paa Færøerne, hvor den er Standfugl, yngler den i dybe, utilgjængelige Klippehuler to Gange om Aaret og lægger hver Gang to hvide Æg, første Gang allerede i Marts Maaned.

Æggets Længde og Brede:

Færø	34mm.	25mm.
	35 »	26 »
Korsika	37 »	28 »
	41 »	30 »
	42 »	28 »

Dens Næring bestaaer af Korn og andet Frø, som den samler paa Marken. Klippeduen er i Almindelighed meget sky og vanskelig at komme paa Skud. I strænge Vintere døe mange af dem dels af Sult, dels derved, at Sneen tilfyger Klippehulerne ved Søkysten, i hvilke disse Duer have deres Tilhold.

Turteldueslægten, *Turtur*, *Ray.*

2den Svingfjer af samme Længde som 1ste; de ydre Halefjer have alle hvid Spids. Ryggen mere eller mindre rustfarvet.

Turteldue, Turtur auritus, Ray.

Syn. Columba turtur, L. — *Peristera turtur, Boie.*

Dansk: Turteldue. Norsk: Turteldue. Svensk: Turturdufva.
Færøisk: Turtuldigva (M.).

Artsm. Ryggen og Overgumpen brune. Bugsiden hvidagtig, Forhalsen og Forbrystet vinfarvede. Skulderfjerene med sortagtige Skaftstriber; paa Halsens Sider en sort Plet med hvide Skraastriber (hos den gamle Fugl). Styrefjerene med bred hvid Spids, undtagen de to mellemste, der ere ensfarvede.

Afbildn. Tab. XXVIII, c. (*Columba turtur*) *gl. Han.*

Længde 10″.

Hos Hunnen ere Farverne mattere, navnlig den vinrøde Farve paa Hals og Bryst. Ungerne ere graa med smudsigbrune Rande paa Skulderfjerene.

Denne smukke, lille Dueart, der er almindelig i det sydlige Europa, hører til de her i Landet sjeldnere forekommende Fugle. Ifølge Mechlenburg skal den have ynglet ved Flensborg, og Teilmann (Haandb., P. 90) der, uvist med hvilken Ret, angiver, at den yngler i Landets «østlige Skove», anfører, at den «i Juni sees ved Endrupholm» pr. Ribe. Faber drager dog — uden Tvivl med Rette — begge disse Angivelser i Tvivl (Orn. Notic., Pag. 28). I Thy skal den i sin Tid være skudt af Handelsgartner Beck i Aalborg. Pastor Fogh i Varde har for en Del Aar siden meddelt Forf., at en meget lille, vild Due, omtrent af Størrelse som en Drossel, er seet i en Have ved Varde, og det er ikke usandsynligt, at det har været en Turteldue. Ifølge Forf.s efterladte Optegnelser er den skudt ved Nørreris pr. Aarhus (Lassen) og paa Mors i Limfjorden. Lægen Frees Hornemann i Hjørring saae d. 20de Juni 1860 et Individ af denne Art ved en Plantage 1 Mil Syd for Hjørring (Reinh.) og skød en ung Han paa Linderumgaard i Vennebjerg Herred i Begyndelsen af Nov. 1863. Ved Holbækgaard blev en ganske ung Hun skudt den 22de Okt. 1859, og paa Møen

(Hjelm) et Exemplar d. 31te Mai 1864. De tre sidstnævnte Individer findes alle opstillede i det zoologiske Museum, hvor der endvidere opbevares et Exemplar i Spiritus, skudt i Begyndelsen af Juni 1866 paa Anholt. En ung Han opholdt sig i Slutningen af Sept. 1869 i Omegnen af Hevring Mølle, tre Mile Nordøst f. Randers. Den kom dagligt i Gaarden og aad sammen med Møllerens tamme Duer, men vilde ikke følge dem ind i Slaget. D. 28de Sept. skød Mølleren den og skjænkede den til Fencker. Paa den skandinaviske Halvø er Turtelduen truffen hyppigere end i Danmark og synes endog nu og da at forekomme ynglende ikke blot i de sydligere Dele, men ogsaa i de Nord for Polarcirkelen liggende Egne. I Omegnen af Christianiafjorden er den endogsaa oftere bemærket flokkevis. Paa Færoerne er den truffen tre Gange; Amtmand Dahlerup fandt den nemlig død i sin Have (Juli 1857), Sysselmand Müller skød den paa Nolsø i Oktober s. A., og Forf. eiede et Exemplar, der ligeledes i Okt. 1857 var skudt paa Færøerne.

Til Sommeropholdssted foretrækker den Skove ved Bække og Aaer, overhovedet hvor der er rindende Vand, hvad enten det er Løv- eller Naaleskove. Om Efteraaret besøger den undertiden Frugt- og Kjøkkenhaverne. I Sædvaner og Levemaade ligner den mest Ringduen. Den flyver meget hurtigt, er sky og frygtsom, undtagen i Parringstiden, men bliver dog let tam og kan da holdes i flere Aar.

Reden er yderst kunstløst og tyndt anlagt af tørre Kviste, oftest paa Naaletræer, ellers paa lavere Grene af Birke og Ege. De 2—3 smaa hvide Æg udruges af begge Kjøn, men forlades ved den ringeste Anledning; thi i saa Henseende er den ligesaa egensindig som Ringduen.

Æggets Længde og Brede:

28,5mm.	21 mm.
31 »	23 »

Stor Turteldue, Turtur rupicola (Pall.)

Syn. Columba rupicola, Pall. — Col. turtur major, Pall. — Col. gelastes, Temm. — Turtur orientalis, Lath. — Peristera gelastes, Boie.

Dansk: Østlig Turteldue (Kjærb.). Norsk: Stor Turteldue. Svensk: Större Turturdufva.

Artsm. Ryggen og Overgumpen blaa; Hoved og Bryst graablaa med rustgult Anstrøg; paa Halsens Sider findes hos den gamle Fugl en sort Plet med fire hvide Tværstriber; de to mellemste Styrefjer med hvidgraa Spids, hos den unge Fugl ensfarvede.

Afbildn. 2det Suppl. Tab. 4 (*Columba gelastes*).

Længde c. 13″.

Denne Dueart, der i Farvetegning har stor Lighed med den almindelige Turteldue, men adskiller sig fra den ved sin betydeligere Størrelse, hører hjemme i det nordøstlige Asien og navnlig i Japan, og er ifølge Nilssons Angivelse truffen to Gange i Sverrig, første Gang i 1842; det paagjældende Individ, der var en énaarig Fugl, blev fanget i Herjeådalen og antages af Sundewall at være udruget der eller i en af Laplands tilstødende Egne. Fra Norge anføres 2 Individer som skudte i Østfinmarken, men ifølge Colletts Meddelelse til Udg. beroer Angivelsen paa en Feiltagelse. Fra Danmark kjendes kun ét Exemplar, en Hun, som d. 4de Nov. 1863 blev skudt ved Skafføgaard i Jylland (Godseier Estrup) og sendt til det zool. Museum. Reinhardt angav den først som en Varietet af *Turtur auritus* (Vidensk. Medd. fra d. naturhist. Foren. f. 1863, Pag. 63), men berigtigede senere sin Meddelelse (l. c. 1868, Overs. ov. Møderne Pag. IV, hvor Dagen imidlertid ved en Feiltagelse angives som den 20de Nov.).

Tredie Orden.

Hønsefugle, *Gallinae, L.*

Næbet kort, Overnæbet hvælvet, med hele, skarpe Rande; Næseborene i Nærheden af Næbroden med et bruskagtigt, hvælvet Dække, der snart er nøgent, snart bedækket med Fjer; Hovedet som oftest besat med eiendommelige Prydelser, f. Ex. Hudlapper, Kamme, Hjelme, Fjerbuske o. s. v.

Benene i Regelen temmelig korte, undersætsige, muskelstærke, med en høiere siddende Bagtaa, som snart er meget udviklet, snart næsten ganske mangler; Fortæerne ved Roden forenede ved en Hud; Kløerne stærke, oftest hvælvede, forneden hule med skarpe Rande, indrettede til at kradse i Jorden.

Vingerne korte, butte, med stive, stærkt hvælvede Svingfjer.

Halen med 12—18 Styrere.

Hos de fleste ere Benene meget kraftige, men Vingerne mindre udviklede, hvorfor de have en ualmindelig Færdighed i at løbe, men derimod ere uskikkede til en lang, udholdende Flugt. Om Dagen opholde de fleste sig paa Jorden; nogle ogsaa om Natten, medens andre udhvile sig paa Træerne. Deres Føde, som først udblødes i en Udvidelse af Spiserøret (Kroen), bestaaer af Korn, Frø, Blade, Knopper, Bær, Orme og Insekter; de sidste udgjøre fornemmelig de

spæde Ungers Næring. De fleste hønseagtige Fugle leve i Polygami, yngle paa Jorden og kun én Gang om Aaret; de fleste Arter lægge mange Æg, som alene udruges af Hunnen, der ogsaa i Regelen alene har Omsorg for Ungerne. Disse forlade Reden strax efter at være komne ud af Ægget og følge Moderen, som anviser dem deres Føde og opvarmer dem under sine Vinger. Familien holder sig samlet til Efteraaret, ofte til næste Parringstid. De fælde kun én Gang om Aaret; Hannerne ere hos de fleste Arter større og smukkere end Hunnerne. Hønsefuglenes Orden omfatter de nyttigste af alle Fugle. Da det er let at forskaffe dem passende Næring, og da de i Fangenskab snart glemme at bruge Vingerne, er det ikke vanskeligt at tæmme dem; da de endvidere have et meget velsmagende Kjød og formere sig stærkt, har man fra de ældste Tider gjort flere af dem til Husfugle, saaledes Paafuglen, Kalkunen, Perlehønen, Fasanen og Bankivahønen.

1ste Familie: **Sandhønsene,** *Pteroclidæ.*

Brystbenets inderste Indsnit betydeligt mindre end det yderste (ligesom hos Duerne).

Næseborene dækkede af Fjer.

Løbet kort og svagt, mere eller mindre fjerklædt.

Tæerne undertiden fjerklædte; Ydertaaen har kun 4 Led.

Vingerne lange og spidse.

Steppehøneslægten, *Syrrhaptes, Illig.*

Bagtaaen mangler, Fortæerne tildels sammenvoxede, hele Foden fjerklædt.

Kirgisisk Steppehøne, Syrrhaptes paradoxus (Pall.)

Syn. Tetrao paradoxus, Pall.

Artsm. Graagul med sortebrune Pletter og bølgede Tværstriber. Hannen med et sortagtigt Tværbaand under Brystet.

Afbildn.: Ny Tavle.

Længde c. 9″.

Denne mærkelige Fugls egenlige Hjem er Gobi-Ørkenen og de kirgisiske Stepper, men dens Udbredningskreds naaer nu mod Vest omtrent indtil Wolga. De enkelte Beretninger, der fra tidligere Tid haves om dens tilfældige Forekomst i det sydlige og østlige Europa, synes temmelig upaalidelige, og desto mere overraskende var derfor ogsaa dens pludselige Optræden i Vesteuropa i Sommeren 1859. Hvad der yderligere forøgede Interessen var den Omstændighed, at Steppehønen lod sig repræsentere her i Europa ikke ved et enkelt, veirslaget Individ, men ved en hel lille Flok. Af denne blev et Individ, efter Dragten at dømme en gammel Han, skudt den 23de Juli ved Stubberup Mølle pr. Hobro og af Adj. A. G. Juel indsendt til Museet. De øvrige Individer bleve samme Sommer dels skudte, dels sete i England, Holland og Sydfrankrig. Men denne ubetydelige Flok var dog kun en lille Forløber for den Indvandring, som Steppehønsene faa Aar senere foretog i Europa i Hundredevis. I Begyndelsen af Sommeren 1863 indfandt der sig større og mindre Flokke paa forskjellige Steder i Europa og paa enkelte af disse sloge Fuglene sig til Ro og forbleve hele Sommeren over. Fra Ungarn, Mähren, Bøhmen, Preussen, Mellemtydskland, Frankrig, Holland, England, Skotland, Irland, Norge og Sverrig indløb Meddelelser om Steppehønsenes Optræden, men intet Sted synes de dog at have indfundet sig i saadan Mængde og at have sat sig saa fast

som her i Danmark og navnlig i det vestlige Jylland*). Fra Øerne kjendes saavidt vides kun følgende forholdsvis faa Exempler paa dens Forekomst. Den 20de Mai modtog Forf. en Hun, der faa Dage iforveien var skudt ved Nysted paa Lolland; Hannen siges ogsaa at være fældet og at opbevares i en Privatsamling der paa Øen. Omtrent samtidigt (d. 24de Mai) kjøbte Meubelhandler Johansen her i Kjøbenhavn hos en Vildthandler en Steppehøne (en Hun), der angaves at være skudt nogle Dage forinden ved Landsbyen Greve i Nærheden af Roeskilde. Med Undtagelse af disse to Tilfælde blev der ikke truffet nogen Steppehøne paa Øerne i Løbet af hele Sommeren, men ud paa Efteraaret viste der sig i Skippinge Herred paa Sjælland en Flok paa omtrent 20 Stkr., af hvilke én blev skudt ved Faurbo Kro den 28de Oktober. I Jylland derimod optraadte Steppehønsene langt talrigere, paa enkelte Steder endog massevis og tildels ynglende. Det var især i Egnen omkring Ringkjøbing Fjord, at de satte sig fast, og ved Toldkontrolleur Bülows kraftige Bistand lykkedes det at erholde adskillige interessante Oplysninger om dem. D. 21de Mai iagttoges de første Gang der i Egnen i en Flok paa 14—16 Stkr.; fire af disse Individer bleve fældede. Faa Dage senere saaes 5 Stkr. ved Landsbyen Vittorp S. f. Ringkjøbing Fjord, og af disse blev en Han og en Hun skudte. I Slutningen af samme Maaned bemærkedes en Flok mellem Klitterne ved Nymindegab, og ved Foranstaltning af Hr. Bülow lykkedes det at erholde 4 døde og 7 levende af disse Fugle (5 Hanner og 6 Hunner). Alle de levende og en Han og en Hun af de skudte kom til Kjøbenhavn, og de førstnævnte holdtes i længere Tid i Fangenskab paa det herværende zoologiske

*) De efterfølgende Meddelelser om denne Fugls Forekomst her i Landet ere uddragne af Reinhardts og Fischers Afhandlinger i «Vidensk. Medd. fra d. naturhist. Foren.» f. 1863 og i «Naturhist. Tidsskrift» 3die R., 3die Bd., 1864—65.

Museum. I de nærmest paafølgende Dage bleve 5 eller 6 Stkr. skudte ved Bjerregaard pr. Ringkjøbing, men ingen af disse bleve opbevarede; ligeledes ved Ulvborg i Nærheden af Nissum Fjord o. fl. a. St. Ogsaa længere inde i Landet blev der truffet Steppehøns, saaledes ved Breininggaard 2½ Mil Ø. for Ringkjobing, ved Vorgod, fem Mile fra Vesterhavet; længere hen paa Aaret saaes store Flokke endnu langt østligere henimod Nørre Snede, og d. 14de Sept. blev et enkelt Individ skudt ved Døstrup pr. Hobro. Syd for Ringkjøbing forekom de tildels i store Skarer, saaledes i Bramminge Sogn og ved Ribe, hvor en enkelt Flok angives at have bestaaet af over 200 Individer. Fra det nordlige Jylland haves flere Beretninger om deres Forekomst. Saaledes viste et Par sig i Begyndelsen af Juni Maaned ved Birkelse, og i Midten af August opdagedes nogle Flokke ved Skagen, af hvilke Fischer med nogle Jagtvenner skød fire Hunner og én Han. Foruden disse er der i Raabjerg Sogn mellem Skagen og Aalbæk, hvor store Flokke viste sig, skudt 3 Stkr. af Lieutenant Bauditz, af hvilke en Han blev indsendt til det zool. Museum, og senere fire Exemplarer, af hvilke to Hunner sendtes til Fischer; men endnu langt ind i September opholdt flere Flokke af Steppehøns sig i Nærheden af Skagen. Af andre Meddelelser om Fuglens Forekomst i det nordlige Jylland kan endnu anføres følgende: ved Aagaard i Vester Hanherred opholdt store Flokke sig fra de første Dage af Juli til Begyndelsen af September, i den sidste Tid dog kun enkeltvis. I August blev et Individ skudt ved Gammelvraa (Adj. Juel). I Begyndelsen af Sept. saaes en stor Flok ved Nørre Elkjær pr. Frederikshavn, og et Individ deraf blev skudt (prakt. Læge Fr. Hornemann). Ved Brønderup pr. Hjørring blev et enkelt Individ skudt i Slutningen af Sept. (Samme). I Begyndelsen af Okt. blev ligeledes en enkelt Steppehøne skudt ved Ingstrup Præstegaard i Hvetbo Herred, og d. 27de Okt. saaes ved Nørre-Sundby to Stkr., af hvilke den ene blev skudt. Ved Skagen forekom

de i endnu større Mængde i Slutningen af Oktober, og fra September til langt ind i Dec. havde Gaardeier Gaardbo gjentagne Gange Lejlighed til at see dem flokkevis i Raabjerg Sogns Klitter. Naar dertil endnu føies, at der ifølge Lægen Fr. Hornemanns Angivelse blev seet Steppehøns i det nordligste Vendsyssel kort før Jul s. A., og at en enkelt Steppehøne, ifølge Bülows Meddelelse, blev skudt tæt ved Ringkjøbing i Ugen mellem Jul og Nytaar, ere — saavidt Udg. bekjendt — alle de bestemte Tilfælde nævnte, i hvilke Steppehøns med Sikkerhed vides at være seete og skudte eller fangede i Jylland i det paagjældende Aar. Men foruden disse haves der endnu Meddelelser om, at mange Steppehøns, navnlig i Omegnen af Ringkjøbing, ere blevne fangne eller skudte af Bønder og Andre, som af Uvidenhed eller Ligegyldighed have spist de fleste af dem; Forf. modtog 11 levende og et større Antal dræbte Individer fra samme Egn, og et ikke ubetydeligt Antal saavel af levende som af døde Steppehøns blev, ifølge Dr. med. Holsts Angivelse, opkjøbt i Ringkjøbing og af en Mellemhandler sendt til Hamborg. Trods Vinterens Komme havde alle de indvandrede Steppehøns dog altsaa ikke forladt os. Enkelte vildfarne Individer streifede, som det fremgaaer af det Ovenstaaende, endnu omkring; og i Foraaret 1864 modtog Fr. Hornemann en Meddelelse fra Gaardeier Gaardbo om, at der endnu i Begyndelsen af Februar s. A. var bleven seet en Flok Steppehøns i Vester Tversted Klitter (Horns Herred); det sidste Individ blev i Februar 1864 fanget paa en snebedækket Vei i Udkanten af Østerskoven paa Falster af Hr. Quist til Hjertelund. Det er naturligvis ikke muligt, endog tilnærmelsesvis, at opgive i hvor stort Antal Steppehønsene i Aaret 1863 have besøgt Danmark, men det er dog uden for al Tvivl, at deres Antal har beløbet sig til adskillige Hundreder.

Ogsaa fra Slesvig haves Beretninger om, at de i det nævnte Aar forekom i et anseeligt Antal; paa Als saaes en

Flok paa en 6—7 Stkr., hvoraf to bleve skudte. Fra Norge foreligger der ligeledes Meddelelser om, at de bleve trufne dels flokkevis dels enkeltvis paa forskjellige Steder, deriblandt to Individer i Nordfjord under 62° n. Br. Fra Færøerne haves Beretninger om fem Steppehøns, af hvilke den ene i Mai Maaned var bleven fundet drivende død paa Søen nær ved Land; to andre, begge Hanner, bleve skudte i Begyndelsen af Juni ved Kalbak, en Mil fra Thorshavn paa Strømøen, og kom, ligesom det førstnævnte, i Sysselmand Müllers Besiddelse. Endnu to Individer bleve samtidigt bemærkede; de bleve imidlertid ikke skudte, men opholdt sig roligt paa Øen indtil ind i September.

Det fremgaaer af forskjellige Meddelelser, at Steppehønsene i hint Aar have ynglet i temmelig betydeligt Antal i Jylland; men desværre ere de fleste af de opdagede Reder blevne plyndrede af Klitboerne og Æggene spiste. De sikkreste og udførligste Beretninger om deres Ynglen skyldes Toldkontrolleur Bülow i Ringkjøbing. De første Æg bleve fundne i de første Dage af Juni, altsaa kort efter Fuglenes Ankomst der til Egnen; men den 28de Juli fandtes endnu Æg i andre Reder i samme Egn. Af de erholdte Meddelelser fremgaaer det, at Steppehønsene leve i Monogami, at Hannen deltager i Rugningen, at Reden lægges paa Jorden, mellem Stene, i Sandet, eller mellem Lyng, at den er aldeles kunstløs, uden nogen Udforing eller kun udforet med lidt tørt Marehalm eller vissent Græs; endvidere at Æggenes normale Antal er 3; deres Form nærmer sig den cylindriske, og af Farve ere de lergule med større og mindre tildels udviskede, graabrune Skalpletter og mørkere, mere rent brune Dækpletter.

Æggets Længde og Brede:

42mm.	27,5mm.	det største og det mindste af de til Museet fra Ringkjøbing indsendte Æg.
45 »	30,5 »	
41 »	28 »	lagt i Fangenskab i zool. Have 1865 (Benzon).

Om Steppehønsene her i Landet have ynglet to Gange i hin Sommer er endnu tvivlsomt; det ovennævnte Tilfælde, i hvilket der endnu i Slutningen af Juli fandtes en Rede med Æg, synes vel at pege hen paa Muligheden deraf, men er dog ikke tilstrækkeligt til at begrunde en saadan Antagelse. I deres Hjemstavn begynder Æglægningen allerede i April, og i Slutningen af Mai lægges det andet Kuld Æg.

Steppehønsenes Næring bestaaer af Plantedele, især Korn og andet Frø, men dog ogsaa Blomster, Blade og mindre Frugter. De her i Landet indvandrede Fugle syntes i Begyndelsen af deres Ophold fortrinsvis at have fundet Behag i Bygkorn, som de opsamlede paa de tilsaaede Marker.

I deres østlige Hjem optræde Steppehønsene som Trækfugle, og de enkeltstaaende Tilfælde, i hvilke de bleve trufne her i Landet langt ud paa Vinteren, ere naturligst at forklare derved, at et og andet Individ eller en og anden mindre Flok er bleven vildfarende og har streifet omkring, maaskee kommende fra et af Nabolandene, uden at have kunnet finde Veien hjemad.

Spørgsmaalet om Aarsagen til Steppehønsenes Indvandring i Europa kan ikke besvares med fuldkommen Sikkerhed. Muligvis har der i deres Hjemstavn fundet en Misvæxt Sted af de Planter, som der udgjøre deres Næring, saa at de af denne Grund have maattet fortrække; men det er ogsaa muligt, at Fuglene ved Storm og Uveir ere blevne forslaaede af deres Vei paa Trækket Nord efter til deres Ynglepladser, og under deres Forsøg paa at finde sig tilrette ere komne længere og længere bort fra deres egenlige Hjem.

Nogen sikker Efterretning om Forekomst af Steppehøns her i Landet eller i det øvrige Skandinavien efter den store Indvandring haves ikke. Derimod blev der i 1872 iagttaget en lille Flok i England.

2den Familie: **Urhønsene**, *Tetraonidæ.*

Brystbenets inderste Indsnit større end det yderste.

Næseborene dækkede af Fjer eller af et nøgent, læderagtigt Laag.

Fodroden kraftig, hos nogle forsynet med en Spore.

Tæerne have det normale Antal Led.

Vingerne korte, hvælvede.

Agerhøneslægten, *Perdix, Briss.*

Næbet kort, tykt, lidt sammentrykt, med en Næbhud ved Roden; Næseborene tæt ved Næbroden, halvt dækkede af en hvælvet, nøgen, skjoldformig Hud; Benene middellange, temmelig tykke og ubefjerede; Vingerne korte, stumpede, hvælvede med krumme Svingfjer; 1ste Svingfjer lidt kortere end 6te, 2den lidt kortere end 3die, 4de og 5te længst; Halen kort, bred, nedbøiet med 18 Styrefjer.

Fuglene af denne Slægt opholde sig og sove kun paa Jorden og sætte sig aldrig paa Træer. De leve i Enparring, og begge Magerne forblive sammen hele Aaret igjennem. Næringen bestaaer af Frø, spæde Blade, Bær samt Insekter, Larver og Pupper. Deres meget simple Rede er næsten blot en Fordybning i Jorden; den indeholder mange Æg, som ere meget tykke i den ene Ende, snart plettede, snart ensfarvede, og som Hunnen alene udruger. Hannen er derimod Vogter og Fører for Familien, som holder sig sammen til næste Parringstid. Deres Kjød er velsmagende, og de ere derfor Gjenstand for Jægernes ivrige Efterstræbelser.

Almindelig Agerhøne, Perdix cinerea, Briss.

Syn. Tetrao Perdix, L. — Starna cinerea, Bonap.

Dansk: Agerhøne. Norsk: Raphøne. Svensk: Vanlig Rapphöna, Åkerhöna, Fälthöna.

Artsm. Strube, Kinder og Pande samt en bred Stribe over Øiet blegt rustrøde; Halsen og Forbrystet blaagraat vatrede; Skuldrene og Vingedækfjerene med hvidgule Bølgelinier; de underste Vingedækfjer hvide; Halens midterste Styrere rustrøde, graa og sortvatrede; Yderfjerene brunrøde.

Afbildn. Tab. XXVIII, c.

Længde 12″.

Hunnens Farver mindre rene og ikke saa stærke; ofte har den neppe Spor af Hannens kastaniebrune, hesteskoformige Plet paa Brystet; de unge Fugle før første Fælding ere nedenunder gulagtigbrune, ovenpaa graa med gule Fjerskafter paa Overvingen og med brune Pletter, der ere gjennemskaarne af bleggule Tværstriber. Der træffes ikke sjeldent renhvide, brune, hvidplettede og sortebrune Varieteter. En hvidbroget Varietet, skudt af en Flok, i hvilken alle Fuglene vare omtrent af samme Farve, blev af Gaardeier Quistgaard sendt Fischer fra Lyngbygaard. Grev V. Lerche til Birchendegaard har meddelt Udgiveren, at der i en Flok i Nærheden af Kallundborg fandtes 5 à 6 hvidbrogede Individer; to saadanne ere ligeledes opstillede i det zoologiske Museum, det ene fra Holsten, det andet fra Sjælland; sammesteds findes en gulagtig Varietet fra Frederiksborg-Egnen, skudt i Okt. 1839. En citrongul Varietet blev skudt i Angel af Skovrider Butenschön og sendt Overforstmester Krogh paa Nygaard. I 1847 opholdt der sig i Sønderskov ved Flensborg en Flok Agerhøns, som alle havde hvide Svingfjer og et hvidt Skjold paa Brystet. En lignende Flok fandtes for længere Tid siden ved Qværn (Apoth. Mechlenburg).

Agerhønen findes som Standfugl, undertiden, navnlig i haarde, snefulde Vintere, som Strøgfugl udbredt overalt i de danske Provindser, med Undtagelse af Bornholm, hvor Hønsefuglene overhovedet slet ikke ere repræsenterede*). Talrigest synes den dog at forekomme i Sandklitterne ved den vestjydske Kyst, fra Ringkjøbing Fjord sydefter. Endskjøndt den vel ikke saa let ganske kan udryddes, er den dog i de senere Aar umiskjendelig i Aftagende flere Steder her i Landet, især hvor der mangler Skov og levende Hegn, og hvor Jagtfuskerne med større Lethed kunne efterspore og skyde den, og hvor den i snefulde Vintere er udsat for at omkomme af Mangel paa Næring eller for at indfryse under Sneen, hvilket i skovløse, aabne Egne ofte er Tilfældet.

Agerhønsene høre ikke oprindeligt hjemme paa den skandinaviske Halvø. Ifølge Nilsson siges de at være bragte til Sverrig for henimod 400 Aar siden, men efter den Tid have de spredt sig over næsten hele Landet; til Norge kom de først i 1733 fra Bohuslehn gjennem Smaalehnene, hvor de efter kongelig Befaling bleve fredlyste i tre Aar, og udbredte sig over hele Christiania Stift; endnu i 1780 forekom de, ifølge Collett paa Hadeland, men synes derefter atter at være forsvundne, indtil de i 1811 paany indvandrede og udbredte sig over Christiania og Hamar Stifter, hvor de, ligesom i den østlige Del af Christiansands Stift periodisk optræde i Mængde. Langs Norges Vestkyst have de endnu ikke vist sig, og man har forgjæves søgt at indføre dem ved Stavanger; i Trondhjems Stift er Forsøget derimod lykkedes. Paa Fjeldsiderne har man fundet dem ynglende oppe i det subalpinske Gebet.

Om Dagen er Agerhønen sædvanligvis rolig; det er især om Morgenen og om Aftenen, at den gaaer efter Føde.

Dens Næring bestaaer i Hede-Egnene for en stor Del af Bær; den i de vestjydske Sandklitter forekommende store

*) Bornholmerne betegne Vagtelkongen med Navnet »Agerhøne«.

Mængde Agerhøns ernærer sig om Efteraaret og om Vinteren fornemmelig af disse, hvorfor ogsaa deres Kjød er noget mørkere og har en særegen behagelig Smag. Reden, som er anbragt i Græs, Korn eller Kløver, under Buske, Risbrænde og desl., indeholder i Midten af Mai 12—22 ensfarvede lysere eller mørkere gul- eller olivengraa Æg*).

Æggets Længde og Brede:

34,5mm.	25,5mm.
36,5 »	26 »

Man jager dem, som bekjendt, med Hønsehunde eller fanger dem i Garn, Kurve og Løbedoner. Fra sidst i August til sidst i Septbr. lykkes Jagten bedst; senere blive «Hønsene» mere sky og trykke sig ei saa gjerne for Hunden. I smukt, stille Veir pleie de at holde bedre end i Blæst og Uveir. I Drivegarnet fanges Agerhønsene bedst i Morgengryet eller i Aftenskumringen; man bruger dertil Hønsehund og Skydehest. Saasnart Hunden har viist, hvor Flokken ligger, udsætter man Garnet, helst saaledes, at Aabningen staaer i en Fure; Hunden aflokkes, og Jægeren, som gaaer noget ludende ved den modsatte Side af Hesten, avancerer saaledes i Zigzag nærmere og nærmere Flokken, indtil han faaer den til at løbe ind i Garnet (Nilsson). I Tydskland fanger man Agerhøns med de saakaldte Høgegarn, der ere 30—40 Alen lange og 15 Alen høie, med 3 Tommer vide Masker; af saadanne Garn har man flere. Agerhønen flyver altid lavt Morgen og Aften og altid over samme Strøg; her opstiller man sine Garn imellem tvende c. 10 Alen høie Stænger. Den nederste Garnline binder man 2 Alen og den overste 9 Alen fra Jorden, hvorved Garnet kommer til at hænge slapt og sækformigt ned imod denne. Et Par Karle

*) Som bekjendt siges der, at naar man sætter en Pind midt i denne Fugls Rede, saa at den ikke kan komme til at ruge, vedbliver den at lægge Æg. Fischer omtaler et Tilfælde, i hvilket Rigtigheden af denne Angivelse er bleven bekræftet.

ligger ved Garnet, og et Par eller flere Personer gaae ud over Marken for at opsøge Agerhønsene. Disse flyve op, tage deres sædvanlige Kaas, støde mod Garnet og falde ned i den deraf dannede Sæk, hvorpaa de tvende Paapassere oprykke Stængerne og kaste hele Garnet over Agerhønsene. Tidligere jagede man dem ogsaa med dresserede Falke, som man lod flyve hen over de af Hunden opsporede Flokke; af Frygt for deres Arvefjende trykkede de sig saa fast, at man let kunde kaste et Garn (Tirass) over dem.

Kjødet er, som bekjendt, især fra August til Vinterens Begyndelse, en stor Delikatesse; Ungerne fortære en Mængde for Sæden skadelige Insekter, og de Gamle æde meget Ukrudfrø. Uagtet de fortrinsvis leve af Korn og grøn Sæd, synes Skaden, som de anrette, mindre betydelig.

Vagtelslægten, *Coturnix, Moehr.*

Vingerne temmelig lange og spidse, de to forreste Svingfjer længst. 12 korte, bløde, af Gumpfjerene skjulte Styrere.

Vagtel, Coturnix communis, Bonnat.

Syn. Tetrao coturnix, L. — Perdix coturnix, Lath. — Coturnix vulgaris, Klein. — Ortygion coturnix, Keys. & Blas.

Dansk: Vagtel. Norsk: Vaktel, Vagtel. Svensk: Waktel, Lilla Rapphöna.

Artsm. Over Midten af Issen samt over Øinene en gulhvid Længdestribe; Ryggen rustbrun eller rustgraa med store, gulhvide Længdestreger og mange afbrudte, sorte og lysebrune Tværbaand. Halen sortagtig med gule Tværstriber.

Afbildn. Tab. XXVIII, c.

Længde 7—7¼″.

Hunnen har en morkere Ryg, blegere Bugside, mattere Farvetegning, og de to sortebrune Strubebaand hos Hannen

ere blot antydede ved ét svagere. Der træffes undertiden hvide, blegbrune, askegraa og næsten sorte Varieteter.

Vagtelen kommer her til Landet i Mai og forlader os i Septbr. for at tilbringe Vinteren i Afrika. Den opholder sig om Sommeren især paa vore Kornmarker, hvor den giver sig tilkjende ved sit eiendommelige Skrig, det saakaldte «Slag», som høres baade Dag og Nat, undertiden 12—16 Gange gjentaget.

Paa den skandinaviske Halvø forekommer den især i de sydligere Dele, men det synes dog, at den efterhaanden trænger længere frem mod Nord. Ynglende træffes den op imod Trondhjemsfjorden, og et enkelt Individ er skudt ved Tromsø. Langs Vestkysten er den sjeldnere, men er dog funden ynglende ved Stavanger. Paa Fjeldsiderne er den truffen ynglende i det subalpinske Gebet.

Om dens Forekomst paa Færøerne vides kun, at den én Gang er funden nylig død paa Søen, ½ Mil fra Land, og at Sysselmand Müller, der erholdt Exemplaret, ligeledes én Gang har faaet tilbragt 6 Vagtelæg, som sagdes at være fundne i en Vagtelkonges (*Eakurskrivt*) Rede.

Den er en munter, urolig og sky Fugl, der ugjerne lader sig opjage, flyver raskt, men lavt og kort ad Gangen; den gaaer i næsten ganske opret Stilling, idet den nikker med Hovedet ved hvert Skridt. Naar den forfølges af en Rovfugl eller af en Hund, stikker den efter Sigende Hovedet under en Jordklump og troer da at være sikker.

Dens Næring bestaaer af alle Slags Korn og Frø, Grønt, Insekter og Larver.

De 8—14 grøngule, bruntplettede, men forøvrigt stærkt varierende Æg lægger den i Midten af Juni i et opkradset Hul blandt Korn eller Græs.

Æggets Længde og Brede:

28 mm.	21 mm.
32,5 »	24 »

Hvor Hannen har flere Hunner omkring sig, holder den sig ikke til én alene; maa den ogsaa nøies med kun én Hun, gives der blandt de indenlandske Fugle, som leve i Enparring, neppe en eneste saa troløs Mage og saa slet Familiefader som Vagtelhannen, der i saa Henseende ligner Hannen hos alle polygamiske Fugle.

Naar man forstaaer at efterligne dens Lokkestemme, i hvilket Øiemed man har konstrueret en særgen Pibe (Vagtelpibe), lader den sig let hidkalde og skyde.

Urfugleslægten, *Tetrao, L.*

Næbet kort, stærkt, tykt og hvælvet foroven, kun svagt sammentrykt; Næseborene ved Næbroden rundagtige, dækkede af en blød, hvælvet, tæt befjeret Hud og ganske skjulte af Pandefjerene; over Øiet en nogen, høirød, med store Vorter tæt besat Hudkam; Benene lave og stærke; Tarserne fjerklædte lige ned til Tæerne; disse nøgne, oventil belagte med hornagtige Tværskinner, paa Siderne med en Række store Hornskjæl og under disse kamformigt fryndsede. Vingerne meget hvælvede og korte; de forreste Svingfjer meget smalle; Halen med 18 Styrere.

Hannerne ere hos de fleste Arter meget større og anderledes farvede end Hunnerne; Ungerne ligne de sidstnævnte.

Disse vilde og sky Fugle opholde sig fornemmelig i Skovene, især i Bjerglande og paa skovløse Hedestrækninger. De leve i Flerparring, saa at Kjønnene blot søge hinanden i Parringstiden. Naar denne er forbi, adsprede Hunnerne sig i Skovene eller paa Hederne for at lægge Æg og opføde deres Afkom. Hannerne slaa sig gjerne flere sammen og streife flokkevis omkring; Ungerne følge Moderen til næste Foraar.

Føden bestaaer af Skov- og Hedefrugter, Knopper, Frø, Blade, Insekter og Insektlarver. Kjødet er velsmagende, og disse Fugle ere derfor en vigtig Gjenstand for Jagten.

Almindelig Urhøne, Tetrao tetrix, L.

Dansk: Urhane, Aarhane (Hannen), Urhøne, Aarhøne (Hunnen); Urhøns, Urfugle, Aarfugle, Skovhøns (begge Kjøn). Norsk: Aarfugl, Orfugl, Orhane, Orhøne, Urhøns. Svensk: Orre, Orrhöns.

Artsm. Halen hos Hannen dybt kløftet, Sidefjerene stærkt halvmaaneformigt udadbøiede. Hannen sort med blaa Staalglands paa Kroen; Hunnen spraglet med rustfarvede og sorte Tværstreger samt kortkløftet Hale med lige Sidefjer.

Afbildn. Tab. XXVIII, c. *gl. Han.* Suppl. Tab. 12, *Hun.*

Hannens Længde 21″; Hunnen, som er betydeligt mindre, har to hvide Tværbaand paa Vingerne, medens Hannen kun har ét; Hannens røde, vorteagtige Plet over Øinene (der med Alderen omgiver hele Øiet og hæver sig kamformigt op over Issen) er hos Hunnen betydeligt mindre. Indtil Kyllingerne, hvis Dragt har megen Lighed med de voxne Hunners, ere lidt mere end halvvoxne, er der ingen ydre Forskjel mellem Han og Hun; men efter den Tid begynder der at vise sig enkelte sorte Fjer paa Siderne af Hannens Kro. Efterhaanden komme flere langs med Vingerne og samtidigt dermed fra Kroen midt ned ad Brystet. Saaledes forekommer der en smuk Overgangsperiode, i hvilken den næsten voxne Hanes Dragt har nogen Lighed med Hønens, men har tre sorte Striber, én langs med hver Vinge og én midt ned ad Brystet. Samtidigt dermed begynde de sorte Halefjer at frembryde, hele Dragten bliver mørkere, og inden Vinterens Ankomst har den unge Han i det Væsenlige erholdt sin blivende Dragt (Fischer). Tilfældige Varieteter træffes forholdsvis hyppigt.

Aar- eller Urhønen var tidligere meget almindelig næsten overalt paa Jyllands, Slesvigs og Holstens Hedestrækninger, især i den høie Lyng; nu er den fortrængt af Kulturen og Hedebrændingen, og paa de fleste Steder aldeles udryddet ved idelig Efterjagen, endog i Parrings- og Yngletiden. I Klitterne ved Vesterhavet forekommer den endnu hist og

her; men ogsaa der vil den maaske snart forsvinde. I Egnen mellem Hobro og Randers er den, ifølge Fencker, ikke truffet siden Sommeren 1866. For adskillige Aar siden koloniserede man den i det nordlige Sjælland ved Tidsvilde, hvor den vedligeholdt sig længe; for en Del Aar siden opholdt sig i flere Aar en formodenlig derfra udgaaet Flok ved Helsingør (Steenberg), og endnu i 1862 (d. 6te Marts) blev der ifølge «Folkets Avis» seet 2 Hanner i Teglstrup Hegn ved Helsingør; den ene af dem blev skudt. Paa den skandinaviske Halvø yngler den almindeligt lige fra Skaane op til Polarcirkelen. Nord for denne er den kun sjeldnere bemærket, men er dog flere Gange skudt ved Tromsø. Paa Fjeldsiderne træffes den almindeligt endnu i Birkebæltet.

Denne udenfor Parringstiden vilde, sky og listige Fugl flyver godt og sætter sig, hvor den opholder sig i eller nærved Skove, ofte paa Trætoppene; den forener sig om Vinteren med sine Lige i større eller mindre Flokke og streifer da omkring i Skovene eller her i Landet paa Hederne; kun stundom i stærke, snefulde Vintere søger den ind i Skovene paa den jydske og slesvigske Østkyst. I varmt Veir opholder Urfuglen sig paa fugtige Steder i Moserne, selv hvor Jorden er bedækket med Vand.

Fra Midten af Marts eller, alt efter Veirligets Beskaffenhed, noget før, indtil hen i Mai foregaaer Parringen. I dette Tidsrum skoggrer Hannen paa ophøiede Steder (i Skovegne paa Træernes høieste Spidser) og flyver derefter sædvanligvis ned paa Jorden, hvor den fortsætter sin Skoggren med de forunderligste Spring og Bevægelser, idet den snart hæver, snart sænker Vingerne og Halen samt udbreder den opreiste Hale vifteformigt. Her i Landet, hvor denne Fugl nu kun forekommer sparsomt, har en Han neppe ret mange Hunner, men i Sverrig og Norge, hvor den findes i Mængde, samles 30—40 og flere paa Skogger- eller Parringspladserne; henimod Morgenen er Legen endt. Reden er blot en lille Fordybning paa den blotte Jord og de 8—12 Æg, som

lægges midt i Mai, ere bleg- eller graagule, med brune Punkter og Pletter, der i Regelen ere størst paa Æggets smalle Ende.

Æggets Længde og Brede:

47mm.	35mm.
52,5 »	38 »

Man jager den, som bekjendt, med Hønsehunde og skyder den for den staaende Hund; vilde man skaane de gamle Høns, som ere let kjendelige, skulde den ringe Fordel, som disse afgive i Jagtudbytte, snart rigeligen erstattes ved Artens Formering. I Finland og Rusland fanges Urfuglene i Bur; man fanger dem ogsaa i Snarer, paa Træerne og i Løbedoner paa Jorden saavelsom i Garn.

Den fortærer en Del skadelige Insekter, men lever dog fortrinsvis af Planteføde. Dens Kjød er særdeles velsmagende.

Tjur, Tetrao urogallus, L.

Dansk: Tjur. Norsk: Tjur, Tødder (Hannen), Roi, Roy (Hunnen). Svensk: Tjäder, Tjädertupp (Hannen), Tjäderhöna (Hunnen), Tjäderhane (Hannen), Rya (Hunnen), (Smaaland).

Artsm. Halen afrundet. Hannen: Hovedet, Halsen og Overgumpen graa, Skuldrene og Ryggen brune, sortvatrede, Vingerne sortvatrede med rødbrun Grundfarve. Forbrystet med grønagtigt Metalskjær. Hunnen: Hele Fjerklædningen med bølgeformige Tværstriber af sort, gul og hvid Farve. Halen med sorte og rødbrune Tværstriber og et bredere sort Tværbaand foran den hvidagtige Spids.

Afbildn. 2det Suppl. Tab. 4. 1, Han — 2, Hun.

Hannen er betydeligt større end Hunnen, men opnaaer dog ikke overalt samme Størrelse og skal navnlig blive mindre og mindre jo nordligere den findes; saaledes skal, ifølge Nilsson, en gammel Tjurhan i det sydlige Sverrig kunne veie 15—16 ℔, medens den i Lapland sjeldent naaer op over 9 ℔. Hunnens Vægt varierer mellem 5 og 8 ℔. Tilfældige Varieteter træffes hyppigt.

Tjuren er udbredt over de nordlige Dele af Asien og Europa og er især talrig i Siberien og Rusland. I Mellemeuropas Bjergskove forekommer den hist og her, men er dog i stadigt Aftagende. Det samme Forhold finder Sted paa den skandinaviske Halvø, hvor den tidligere var almindeligt udbredt overalt, men hvor den nu Aar for Aar synes at aftage i Hyppighed, om den end paa flere Steder endnu findes i temmelig stor Mængde. Langs Halvøens Vestkyst sees den kun sjeldent. Paa Fjeldsiderne træffes den fortrinsvis i Naaleskovene, men gaaer dog nu og da op i Birkebæltet. I Danmark har Tjuren havt hjemme i en meget fjern Fortid, men har ikke levet her i den historiske Tid, og der haves kun en eneste Beretning fra de allersidste Aar om dens tilfældige Forekomst her i Nutiden, idet den i Begyndelsen af December 1874 skal være seet i Rudeskov-Stubbedam ved Holte af Skovfoged Bartholdy og Skovfogedaspirant Knuthson; nogle Dage senere traf Sidstnævnte den paany i Blegmandsmosen der i Egnen, og den 13de s. M. stødte Forstelev Ulrich-Wellendorf paa den i Stubbedam, hvorfra den med stort Bulder stod op og tog Flugt i Retning af Blegmandsmosen. Den følgende Dag saae Cand. med. & chir. H. C. Wegge den i Stubbedam og havde da Leilighed til at iagttage dens Udseende og Flugt saa nøie, at han med Bestemthed turde erklære den for en Tjurhan. Siden den Dag vides Fuglen ikke med Sikkerhed at være bemærket der paa Egnen; der foreligger kun nogle mindre sikkre Angivelser om, at den nogen Tid efter var bleven seet af nogle Skovarbeidere i Rudeskov, og et løst Rygte om, at den senere er bleven skudt ved Sundet udfor Rungsted*).

Tjuren opholder sig fortrinsvis i store Naaleskove ved Søer og Elve; dog træffes den ogsaa hvor Bestanden er

*) Ovenstaaende Beretning om Tjurens Forekomst her i Landet er mig velvilligt meddelt af Hr. Kammerherre, Hofjægermester Elde. Udg.

blandet. For de lavere liggende Skovegnes Vedkommende er den i Regelen Standfugl, men de Individer, der om Sommeren opholde sig i de høiere liggende Bjergskove, flytte om Vinteren, og navnlig naar der falder megen Sne, ned i Dalskovene. Naar der om Efteraaret indtræffer stærk Frost, flokke Tjurene sig ofte sammen og tilbringe Dagen i Løvskovene, især hvor der findes Egebestand, af hvis Frugter de da hovedsagelig nære sig. Om Aftenen vende de atter tilbage til Naaleskovene, hvor de blive Natten over i Træerne. Tjuren er sky, men noget dvask og langsom i sine Bevægelser; dog løber den temmelig hurtigt. Den flyver tungt og med megen Larm, sjeldent høit og kun korte Strækninger ad Gangen. Hannen er en meget stærk Fugl, og det hænder undertiden, at den i Følelsen af sin Styrke overvinder sin naturlige Skyhed og endogsaa angriber Mennesker, der komme i dens Nærhed. Med sine Lige fører den i Parringstiden ofte blodige Kampe. Hunnen er langt mere fredsommelig (Nilsson).

Dens Næring bestaaer af Fyrre- og Grannaale, Enebær, forskjellige Løvtræers Knopper og Olden. Ungerne leve i den første Tid mest af Insekter, Larver og smaa Regnorme, men tage senere forskjellige Bær.

Den lever i Polygami, og forud for selve Parringsakten, der foregaaer med usædvanlig Lidenskabelighed, foretager Hannen en Mængde besynderlige Manevrer, ledsagede af forskjellige Lyd. Saasnart Parringen har fundet Sted bortfjerne Hunnerne sig. De yngre Hunner lægge kun 5—6 Æg, de ældre derimod 12—15. Æggene ere smudsigt gule og bestrøede med en Mængde lysebrune Punkter og Pletter. De lægges i en Fordybning paa Jorden, mellem Mos og Lav, under en Busk e. l.

Æggets Længde og Brede sædvanligvis:

	57 mm.	41 mm.,	men varierer ikke sjeldent
mellem	52 »	39 »	og
	62 »	42,5 »	

Det er bekjendt, at de fleste Honsefugle, som leve i Polygami, have Tilboielighed til at parre sig med andre Arter. Urhanen synes dog i saa Henseende at overgaae alle de øvrige, og der haves talrige Exempler paa, at den har avlet Afkom med Tjurhunnen, Dalrypen, Fasanhønen og Tamhønen. Af disse Bastarder skulle vi kun omtale de to første.

Rakkelhanen, Tetrao urogallides, Nilss.

Syn. T. urogalloides, Nilss. — T. hybridus, L. — T. medius, Meyer.

Dansk: Bastard-Aarfugl (Kjærb.). Norsk: Rakkelhane, Knivtjur, Halvtjur. Svensk: Rackelhane, Rapelhane, Rosslare.

Afbildn. 2det Suppl. Tab. 5. 1, Han. — 2, Hun.

Denne Bastard af Urhanen og Tjurhønen er noget større end Urfuglen; Halen er kløftet, med lige eller svagt udbøiede Sidefjer. Hannen er sortagtig med Purpurskjær paa Brystet og Halsen; over Vingeledet findes en hvid Plet; de øvre Haledækfjer og de mellemste Styrefjer have smalle hvide Rande ud mod Spidsen, de nedre Haledækfjer brede hvide Rande. Undergumpen er smudsig hvid. Hunnen er vatret med sorte og rustgule Tværbaand. Hannens Længde c. 23″, Hunnens c. 19″.

Rakkelhanen forekommer ikke sjeldent paa den skandinaviske Halvø paa Steder, hvor der baade findes Tjurer og Urhøns. Den er især almindelig i den nordlige Del af Wermland, i Linkopings og Kalmars Lehn og i Sødermanland samt i det sydlige og sydøstlige Norge. Ogsaa Nord for Fjeldryggen er den oftere skudt. Hannen synes at forekomme hyppigere end Hunnen.

Rypeurfuglen, Tetrao lagopides, Nilss.

Syn. T. lagopoides, Nilss.

Norsk: Ryporre. Svensk: Riporre.

Afbildn. 2det Suppl. Tab. 5.

Denne Form er en Bastard af Urhanen og Dalrype-Hunnen. Halen er kløftet; Styrefjerene for største Delen sorte. Fødderne hvidt fjerklædte til midt paa Tæerne. Hannen (i Vinterdragt) er sort paa Rygsiden med hvidlig eller graaagtig Vatring. Bugsiden, Halsen og Vingerne hvide med sorte Smaapletter og en stor sort Plet paa Forbrystet. Hunnen (i Vinterdragt) er paa Rygsiden spraglet med Hvidt, Rustgult og Sort. Bugsiden hvid, Forhalsen og Siderne med sorte og rustgule Tværbaand. De mellemste Styrefjer rustgult spraglede.

Rypeurfuglen forekommer langt sjeldnere end Rakkelhanen og kun i de Fjeldregioner, hvor begge Stamarter mødes. I Sverrig synes den at være hyppigere end i Norge hvor Hunnen, saavidt vides, hidtil ikke er bemærket. Denne sidste træffes overhovedet ikke saa almindeligt som Hannen.

Hjerpeslægten, *Tetrastes, Keys. & Blas.*

Fodroden halvt fjerklædt, dens nederste Del, ligesom Tæerne, nøgen. 16 Styrefjer.

Hjerpe, Tetrastes bonasia, (L.).

Syn. Tetrao bonasia, L. — Bonasia betulina, Steph. — Bonasia lagopus, Brehm. — Tetrao canus, Mus. Carlson. (*Var.*).

Dansk: Hjerpe, Hasselhøne. Norsk: Jerpe. Svensk: Hjerpe.

Artsm. Issefjerene forlængede. Styrefjerene, de to mellemste undtagne' med et bredt, sort Baand foran den askegraa Spids. Struben sort hos Hannen, rustgul hos Hunnen. Ryggen sort-, graat- og bruntspraglet.

Afbildn. 2det Suppl. Tab. 4. 1, Han. — 2, Hun.

Hjerpen er paa den skandinaviske Halvø almindeligt udbredt over Norge fra Smaalehnene op til Nordland og over det mellemste og nordlige Sverrig. I de vestlige Egne af Norge, navnlig i Bergens Stift er den dog sjelden. Paa Fjeldsiderne gaaer den ikke op over det subalpinske Gebet. I Danmark er den ikke truffet, men i Tydskland og Frankrig forekommer den paa sine Steder temmelig almindeligt. Dens Udbredningskreds strækker sig forøvrigt mod Øst over største Delen af Siberien.

Om Sommeren opholder den sig fortrinsvis i Løvskove, hvorimod den om Vinteren foretrækker Naaleskove og kun nu og da begiver sig til nærliggende Birkeskove for at fortære Birkeknopper. Den færdes mest paa Jorden, flyver med stærk Larm og kun korte Strækninger ad Gangen.

Den lever i Monogami, og Parringen finder Sted i Begyndelsen af April. Hunnen er ene om at besørge Æggenes Udrugning, og Hannen bliver ikke i Nærheden, medens dette staaer paa; den flakker ensomt omkring og forener sig ikke med sine Lige. Men naar Ungerne ere flyvefærdige, slutter Hannen sig atter til Familien og tilbringer Vinteren sammen med den.

Æggene lægges paa Jorden, i en Fordybning i Mosset e. l. St., i et Antal af 10—12. De ere bleggule med en Mængde smaa brune Pletter.

Æggets Længde og Brede:

35mm.	27mm.
40,5 »	29 »
42 »	28 »

Hjerpen er i Skandinavien Gjenstand for en ivrig Jagt. Den lokkes indenfor Skudvidde med den saakaldte Hjerpepibe, og da den er meget lidt sky, kan man uden at iagttage stor Forsigtighed undertiden fælde mange efter hverandre, endog i ét og samme Træ.

Kjødet er meget velsmagende.

Rypeslægten, *Lagopus, Briss.*

Næbet kort, tykt, oventil hvælvet. Øienbrynene nøgne, i Overkanten med en fremspringende kamtandet Rand. Fodroden og Tæerne om Vinteren med en tæt Fjerklædning, om Sommeren mere eller mindre ubefjerede. Tæernes Sider uden større Skjæl eller Fryndser. Halen ukløftet, bestaaende af 14 sorte Styrefjer; over de to mellemste ligge to stærkt forlængede Dækfjer.

Ryperne opholde sig paa høie, især skovløse Bjerge eller paa høitliggende Heder og Sletter med sparsom Vegetation. De leve i Monogami og holde sig parvis sammen om Sommeren. Om Efteraaret, naar Ungerne ere voxne, slaae flere Familier sig sammen og streife om Vinteren omkring i store Flokke. De færdes mest paa Jorden og sætte sig kun sjeldent paa Træer. Deres Næring bestaaer af Blade, Bær, Frø samt mindre Planter. Hannerne ere større end Hunnerne og i Regelen anderledes farvede. De yngle to — undertiden tre — Gange om Aaret. Vinterdragten er meget forskjellig fra Sommerdragten.

Ryperne skifte Kløernes Hornskede én Gang om Aaret; dette mærkelige Phænomen, der først med Sikkerhed er blevet nærmere paavist af Nilsson, staaer naturligvis i nøie Forbindelse med disse Fugles Levemaade og de Forhold, under hvilke de maa søge deres Føde. Om Vinteren, naar Frosten har dannet en Isskorpe paa Sneen, ere Kloerne lange, brede, spadeformige med udhulet Underside og skarpe Kanter, for at Ryperne dermed kunne gjennemkradse Islaget og naae ned til Planterne, som dækkes af Sneen. Men naar denne er smeltet bort, behøver Fuglen ikke saadanne Gravekløer, og disse afløses da om Sommeren af nye Kløer, der i Begyndelsen ere korte og stumpe, men lidt efter lidt voxe ud til Gravekløernes Størrelse og Form.

Fjeldrypen, Lagopus alpina, Nilss.

Syn. Tetrao lagopus, L. — *T. rupestris, Gm.* — *T. alpinus, Nilss. (Orn. Sv.).* — *T. Reinhardi, Brehm.* (?).

Dansk: Fjeldrype. Norsk: Fjeldrype, Skarerype, Skarvrype, Fjeldskar, Blaarype (Drammen og Kongsberg. Efteraarsdragt). Svensk: Fjälripa. Islandsk: Rjupa (Hunnen), Kjeri (Faber), Kèri (Holm) (Hannen). Grønlandsk: Akejksek, Kavio.

Artsm. 5te Haandsvingfjer kortere end 2den. Overnæbet noget sammentrykt mod Spidsen. Vinterdragt: Hannen hvid med sorte Tøiler og et sort Baand fra Øiet henimod Nakken, Hunnen renhvid. Sommerdragt: Hannen: Hovedet, Halsen, Ryggen og Forbrystet sorte med flere eller færre hvide Pletter og fint spraglet med Rødgraat. Hunnen: med sorte Pletter og blegt rustgule Bølgestriber.

Afbildn. 2det Suppl. Tab. 5. 1, Han i Vinterdragt. — 2, Han i Sommerdragt.

Hannens Længde c. 14″, Hunnens c. 13½″. Vingestrækning 24—25″.

Fjeldrypen er almindelig paa den skandinaviske Halvø; om den er identisk med den islandske *Tetrao Islandorum, Faber*, og den grønlandske *Tetrao Reinhardi, Brehm*, er maaske neppe endnu afgjort med Sikkerhed; paa Færøerne forekommer den ikke.

Den opholder sig paa Fjeldene ovenfor Trægrændsen og yngler paa den skandinaviske Halvø især hyppig i de nordlige Dele op imod den russiske Grændse; ogsaa paa Dovres og Langfjeldenes Forgreninger yngler den i Mængde. Om Vinteren indfinder den sig i ringe Antal i de vestlige Lavlande, men kommer, saavidt vides, aldrig til Halvøens sydligere Dalstrøg.

Dens Føde bestaaer om Sommeren fortrinsvis af Blade, Blomster og Frø af Fjeldurter, om Vinteren især af Frø og Knopper. Ungerne leve hovedsagelig af Insekter.

Parringen finder for Skandinaviens Vedkommende Sted i Juni, og kort Tid derefter anlægger Hunnen sin kunstløse

Rede paa Jorden, mellem Stene, i en Fordybning i selve Klippemassen eller under Lyng og Dværgpilebuske. Til Ynglested vælger den i Regelen den øverste Grændse af Pileregionen. Den lægger 10—12 brungule Æg, tæt bestrøede med større og mindre sortebrune Pletter og næsten lige tykke i begge Ender.

Æggets Længde og Brede:

39mm.	29,5mm.	fra Norge.
42 »	31 »	
43 »	30 »	fra Steyermark.
44,5 »	30,5 »	

Saalænge Rugningen staaer paa, fjerner Hannen sig ikke langt fra Hunnen, men den deltager aldrig i Rugningen. Naar Ungerne i Juli ere udklækkede, forlader Hannen sin Familie og begiver sig høiere op i Fjeldet, hvor den slaaer sig sammen med andre Hanner i Flokke paa 30—50 Stkr. Senere hen paa Eftersommeren følge Hunnerne og Ungerne efter, og Hannerne slutte sig da igjen til deres Familier.

Den skydes især om Vinteren eller fanges i Snarer. Dens Kjød ansees for mindre godt end Dalrypens. Den efterstræbes ivrigt af Jagtfalken, som især om Vinteren fortærer en Mængde af dem. (Nilsson).

Om den grønlandske Rype meddeler Holbøll («Ornithol. Bidrag til den grønlandske Fauna», P. 42), at de fleste Individer hele Sommeren igjennem opholde sig paa det flade Land eller i de dybe Fjelddale, og at Hannen, ligesom i Skandinavien, begiver sig op til Fjeldtoppene henimod den Tid, da Æggene ere udrugede. Naar Kulden er stræng og Sneen nogenlunde blød, graver Rypen sig ned i denne. Om Vinteren drage mange af dem fra Grønlands nordlige Egne til de sydligere.

Den islandske Form opholder sig, ifølge Faber (Prodr. d. isl. Orn., Pag. 10), ligesom den grønlandske, om Sommeren fortrinsvis paa de lavere liggende og med Krat be-

voxede Bjergplateauer. Den forekommer i stor Mængde overalt paa Øen.

Dalrype, Lagopus subalpina, Nilss.

Syn. *Tetrao albus*, *L.* — *T. Lapponicus*, *Gm.* — *T. cachinnans*, *Retz.* — *T. saliceti*, *Temm.*

Dansk: Dalrype. Norsk: Lirype, Dalrype, Rype, Rupa, Rjupa, Skogsrype. Svensk: Dalripa, Ripa, Snöripa, Skogsripa.

Artsm. 5te Haandsvingfjer aldrig kortere end 2den. Overnæbet noget nedtrykt mod Spidsen. Vinterdragt: Begge Kjøn hvide med Undtagelse af de sorte Styrefjer; den sorte Stribe foran og bag Øiet mangler. Sommerdragt: Hovedet og Forhalsen rødbrune (Hannen) eller rustgule (Hunnen) med sorte Pletter. Ryggen sort, spraglet med Rødbrunt (Hannen) eller Rustgult (Hunnen).

Afbildn. 2det Suppl. Tab. 5. 1, Han i Vinterdragt. — 2, Han i Sommerdragt.

Hannens Længde 15—16″, Vingestrækning 24—25″. Hunnen er lidt mindre.

Dalrypen forekommer i Mængde paa den skandinaviske Halvø, navnlig i hele Norge, undtagen i Lavlandet Øst for Christiania Fjorden, og i Sverrigs nordlige Halvdel. Den stiger ikke saa høit tilveirs paa Fjeldsiderne som foregaaende Art, men holder sig fortrinsvis til de lavere Dele af Birkeregionen. Talrigst findes den paa Øerne nordenfjelds, og gaaer her, ligesom paa det nærliggende Fastland, helt ned til Havets Niveau.

Føden bestaaer om Sommeren især af Bladene af Pil og Blaabær-Busken og af Frøene af det saakaldte Rypegræs (*Polygonum viviparum*). Om Efteraaret lever den fortrinsvis af Bær og om Vinteren af Dværgbirkens og den almindelige Birks Knopper samt af Blaabærbuskens Stilke.

Den kunstløse Rede anlægges i Juli under en Pilebusk, mellem Lyngen eller et lignende Sted. De 10—12, undertiden flere, Æg ere rustgule med talrige uregelmæssige, sammenflydende, større og mindre Pletter.

Æggets Længde og Brede:

42mm.	30,5mm.
45 »	32,5 »

Hannen forlader ikke sin Familie, naar Ungerne ere udklækkede, men saavel den som Hunnen flyve omkring med disse.

Ligesom foregaaende Art skydes den kun undtagelsesvis om Sommeren, da Kjødet paa denne Aarstid ansees for mindre velsmagende og Fuglene ikke kunne taale at forsendes langt. Om Vinteren skydes den i Mængde paa Sneen og fanges i meget stort Antal i Snarer. (Nilsson).

Foruden de i det Foregaaende omhandlede Arter af Hønsefugle findes der, som bekjendt, saavel i Skandinavien som i det øvrige Europa adskillige tæmmede Arter, som, uagtet de ikke kunde henregnes til den skandinaviske Fauna, dog paa Grund af den betydelige Rolle, de spille, formentlig ikke bør lades ganske ude af Omtale i nærværende Arbeide. Deres Plads i Systemet er nærmest ved foregaaende Familie, med hvilken de navnlig i Henseende til Brystbenets Form frembyde megen Overensstemmelse.

Paafuglelægten, *Pavo, L.*

Næbet middellangt, kegleformigt, svagt krummet, nøgent ved Roden. Næseborene fritliggende. Hovedet lille, forsynet med en vifteformig Fjertop. Fødderne kraftige; Fortæerne ved Roden forenede ved en Hud; Fodroden (hos Hannen) væbnet med en Spore. Vingerne temmelig korte, 6te Svingfjer længst. Halen er flad og bestaaer af 18 Styrere. De øverste Haledækfjer hos Hannen ere stærkt forlængede og brede og kunne reises og udbredes vifteformigt.

Tam Paafugl, Pavo cristatus, L. (domesticus).

Hovedets vifteformige Fjertop er bevægelig og har grønligt Metalskjær. De 20—24 Fjer, af hvilke den bestaaer, ere hos Hannen omtrent 2″ lange og have kun Fane i Spidsen. Skafterne ere hvidlige. Hunnens Fjerkam er kortere. Fødderne graabrune. Hovedet, Halsen og Forbrystet blaa med violet og gulgrønt Metalskjær. Over og under Øiet en hvid Stribe. De korte, afrundede Rygfjer have gulgrøn Metalglands og fløielssorte Rande. De øvre Haledækfjer ere hos Hannen meget lange, undertiden over 4 Fod. Straalerne sidde enkeltvis og spredt paa hele Skaftet med Undtagelse af det yderste Parti, hvor de danne en sammenhængende Fane, der er prydet med en Øieplet af de skjønneste og mest glimrende Farver. Brystet, Bugen og Undergumpen sorte med grønlig Glands. Hunnen er mindre end Hannen, og dens Haledækfjer, der ere meget kortere, mangle Øieplet. Kroppen er graabrun, med nogle større hvide og mindre grønne Pletter paa Hovedet. Halsen og Brystet grønne, det sidste med hvide Fjerspidser. Spore mangler hos Hunnen.

Denne prægtige Fugl har sit Hjem i Forindiens, Assams og Øen Ceylons Skove, hvor den paa sine Steder forekommer i store Flokke, og hvor den i sin vilde Tilstand optræder med endnu større Farvepragt end den tæmmede Form. Paa forskjellige Steder i Indien betragtes den som en hellig Fugl, og ved adskillige af Hinduernes Templer opholder der sig store Flokke af halvvilde Paafugle, for hvis Føde de ved Templerne ansatte Præster have at sørge.

Paafuglen flyver kun ugjerne og søger i Regelen at undflye Faren ved at løbe; dens Flugt er tung og støiende, og den hæver sig sjeldent høit i Luften. Dens Næring bestaaer af Korn og andre Plantedele, men den tager ikke sjeldent Insekter og mindre Hvirveldyr, især smaa Slanger,

som den tildels fortærer. Dens Skrig, som navnlig høres i Parringstiden, er meget stærkt og yderst ubehageligt. Om Efteraaret mister den ved Fælding sine glimrende Haledækfjer, der først henimod Foraaret, naar Parringstiden nærmer sig, bryde frem paany. De nævnte Fjer findes dog ikke hos Hannen, forend i det tredie Aar, paa hvilken Tid den bliver avledygtig.

Den vilde Paafugl lægger i Indien Æg i Juni, Juli og August Maaned, dog kan man sine Steder finde dens Æg endnu ind i Oktober. Her hos os lægger Paafuglen i Mai Maaned 8—15 Æg, der ere brungule eller hvidgule med en Mængde smaa brune Punkter og enkelte større Pletter.

Æggets Længde og Brede:

68 mm	51 mm.
73 »	51 »
70 »	54 »

Man antager, at Paafuglen første Gang er bleven bragt til Europa med Alexander den Stores Tog fra Indien. I Grækenland blev den helliget til Juno og underholdt ved hendes Tempel paa Samos. Først senere kom den til Rom, hvor der var forbeholdt den en ganske anden Rolle, idet den blev Gjenstand for Gastronomernes Efterstræbelser; navnlig blev dens Tunge og Hjerne anseet for det Lækkreste af Alt og udgjorde Hovedingredientserne i en af Keiser Heliogabals Livretter. Til det øvrige Europa synes den først langt senere at være kommen, og endnu i det 14de Aarhundrede var den en stor Sjeldenhed i England og Tydskland. I de fleste Egne af Skandinavien er den udbredt som Husfugl, men holdes dog fornemmelig som Pragtfugl paa de større Herregaarde og intetsteds i synderligt Antal.

Fasanslægten, *Phasianus, L.*

Næbet middellangt, nøgent og bredt ved Roden. Overnæbet boiet og længere end Undernæbet. Næseborene ved Næbroden, foroven dækkede af en hvælvet, bruskagtig Hud. Hovedet med nøgne, vortede Pletter, navnlig Øie- og Kindregionen. Benene kraftige, Fortæerne forenede ved Rodledet. Bagtaaen høitsiddende, Fodroden væbnet med en stærk Spore (hos Hannen). Vingerne korte, afrundede; 4de og 5te Svingfjer længst. Halen spidst udløbende, tagformig, med 18 Styrefjer.

Almindelig Fasan, Phasianus colchicus, L. (Ædelfasan).

Nakkefjerene noget forlængede, Skuldre og Bryst med sorte Pletter, Svingfjerene med uregelmæssige Tværstriber, Halen med sorte Tværbaand.

Hannen har en Længde af 32″, af hvilke Halen udgjør de 20″. Dens Hoved og Hals ere sorte med grøn og blaa Metalglands. Forryggen, Siderne, Kraven og Bugsiden ere prægtigt gulrøde med fløielssorte Pletter og Tværstreger, Halen brungraa med sorte Tværstriber og brede røde Fjerrande. Hunnen opnaaer ikke samme Størrelse og har langt uanseeligere Farver; den er graaspraglet med sorte Pletter paa Ryggen, Skuldrene, Hovedet, Halsen og Forbrystet; Bagbrystet er rødligt, Halen graa- og sortspraglet med uregelmæssige sorte Tværbaand.

Fasanens oprindelige Hjem er Landene omkring det kaspiske Hav og det sydvestlige Asien. Meget langt tilbage i Oldtiden, ifølge Sagnet allerede med Argonautertoget, skal den være bragt til Grækenland fra Egnen omkring Floden Phasis i Landet Colchis. Fra Grækenland har den udbredt sig til Italien og derfra være blevenført til Sydfrankrig og Tydskland. I Østerrig og Bøhmen lever den nu paa mange Steder i vild Tilstand, hvorimod den i de europæiske Middelhavslande er saa godt som udryddet.

Her i Norden holdes den kun paa enkelte Steder hos større Godsbesiddere og i Kongelunden paa Amager.

Den færdes hele Dagen paa Jorden, hvor den sniger sig om mellem Krat og Buske og fra Skovkanterne gaaer ud paa Markerne for at æde Sæden. Naar Mørket indtræder, flyver den op paa en Gren og tilbringer der Natten. Den er meget frygtsom, trykker sig stærkt for Hunden og Jægeren eller løber ligesom forvildet omkring og flyver nødigt. Jagten paa den er meget let og fordrer ikke øvede Skytter. Dens Kjød betragtes som en stor Delikatesse.

I April lægger Hunnen sine talrige, ensfarvet olivenbrune Æg i en lille simpel Rede paa Jorden.

Æggets Længde og Brede:

48mm.	34mm.
50 »	36 »

Ungerne opfødes med Insekter og Plantefrø.

Hønseslægten, *Gallus, Briss.*

Næbet middellangt, kraftigt; Overnæbet hvælvet og med nedbøiet Spids. Paa Hovedets Overside findes en sammentrykt Hudkam. Kinderne nøgne og glatte. Paa begge Sider af Undernæbet findes nedhængende Hudlapper. Fodroden væbnet med en lang, krum Spore. Halen tagformig, med 14 Styrefjer, af hvilke de mellemste ere lange og bueformigt bøiede.

Arterne af denne Slægt høre alle hjemme i det sydøstlige Asien og det indiske Archipelag. Tamhønen eller Hushønen, *Gallus domesticus*, *Briss*, der nu er udbredt saa godt som over hele Jorden, har fra umindelige Tider af været Husfugl, og man veed ikke med Sikkerhed hvilken af de vilde Arter der er dens Stamfader. Sandsynligvis maa dog de talrige Racer af Hushøns føres tilbage til en eneste Stamart, Bankivahønen.

Bankivahønen, Gallus Bankiva, Temm.

har sit Hjem i Javas og Indiens Skove. Hudlapperne paa Hovedet ere røde, Kammen tandet og Halen næsten horizontal. Hovedet, Halsen og de lange Nakkefjer ere guldglindsende, Ryggen og Vingedækfjerene kastaniebrune med sortegrønt Skjær, Brystet sort med gulgrøn Metalglands, Svingfjerene rustfarvede, Bugen og Halen sorte, Øinene rødgule, Fødderne skifersorte. Hannens Længde c. 25″, hvoraf Halen udgjør c. 14″. Hunnen er mindre og dens Hale mere vandret. Hovedets Hudlapper ere mindre end hos Hannen, og de lange Halsfjer ere sorte med hvidgule Rande. Forøvrigt er Rygsiden brunt- og sortspraglet, Bugsiden lyst brungul.

Denne Art skal i fri Tilstand være yderst vild; den opholder sig fortrinsvis i de tykke Bambuskrat paa Bjergene.

Kalkunslægten, *Meleagris*, *L.*

Næbet kort og stærkt; Overnæbet hvælvet, krummet, ved Roden beklædt med en nøgen Hud, der som en elastisk, nedhængende, kjødagtig Lap hænger ud over Næbet, men kan reises. Paa Hovedet og Forhalsens øverste Halvdel findes nøgne, kjødagtige Hudvorter og paalangs ad Struben en nøgen, fremspringende Hudfold. Vingerne ere korte og stærkt afrundede; 1ste Svingfjer kortest, 2den af samme Længde som 9de, 4de og 5te længst. Halen, der bestaaer af 18 Styrefjer, er afrundet og kan reises, idet Fjerene spredes hjulformigt. Benene ere nøgne, kraftige og (hos Hannen) forsynede med en kort, svag Spore. Hunnerne ere betydeligt mindre end Hannerne, og deres Farver mindre stærke. De kunne ikke reise Halen.

Af Kalkuner kjendes tre Arter (*Meleagris gallopavo*, *L.*, *M. Americana*, *Batr.* og *M. ocellata*, *Cuv.*), alle hjemmehørende i Nordamerika. Fra den førstnævnte nedstammer

vor tamme Kalkun, som Spanierne ved Mexikos Opdagelse forefandt som Husfugl hos den daværende Befolkning og som allerede faa Aar senere var indført paa Antillerne og almindelig holdt tam af Øernes spanske Kolonister.

I fri Tilstand lever den vilde Kalkun af forskjellige Frugter, især Mais, Agern og Olden, samt af Insekter. Hannerne holde sig sammen i Flokke paa indtil 100 Stkr., medens Ungerne slutte sig til Hønerne og sammen med disse streife flokkevis omkring. Om Dagen søge de deres Næring paa Jorden, men om Natten sove de paa Træerne. I Parringstiden kæmpe Hannerne indbyrdes med stor Voldsomhed og strutte ud med Fjerene, idet de med nedhængende Vinger og udspredt Hale udstøde en besynderlig pustende, klukkende Lyd, som man ogsaa hører hos den tamme Kalkun, naar den kommer i Affekt.

I April lægger Hønen 10—15, undertiden indtil 20 graagule, rødplettede Æg.

Æggets Længde og Brede:

65mm.	50mm.
74 »	52 »

Reden er en Fordybning i Jorden, løselig belagt med Fjer. Naar Fuglen forlader Reden for at søge sig Føde, tildækker den altid Æggene med visne Blade.

Kalkunjagten drives i Nordamerika med stor Lidenskabelighed og Hensynsløshed og har i Forening med Landbrugets Fremtrængen og Skovenes Rydning paa mange Steder medført disse Fugles Udryddelse. I Danmark findes Kalkunen som Husfugl paa de fleste større Gaarde og ligeledes paa den skandinaviske Halvø helt op til Polarcirkelen.

Perlehønseslægten, *Numida, L.*

Næbet kort, tykt; Overnæbet hvælvet, ved Roden dækket af en nøgen Hud. Ved Undernæbets Rod nedhængende

Kjødlapper. Hovedet og Forhalsens øverste Parti nøgne. Issen prydet med en hornagtig, hjelmformig Udvæxt eller med en Fjertop. Vingerne korte, 4de Svingfjer længst. Halen kort og nedad rettet, Haledækfjerene noget forlængede. Benene korte, uden Spore.

De herhen hørende Arter leve alle i Afrika; den ene af dem er indført som Husfugl i Europa og findes hist og her, om end ikke almindeligt, i Danmark og det øvrige Skandinavien.

Den almindelige Perlehøne, Numida meleagris, L.*),

hvis egenlige Hjem er det vestlige Afrika, forekommer dog ogsaa i andre Dele af denne Verdensdel og blev allerede i Oldtiden indført til Grækerne og Romerne fra Nubien. Ryggen og Overgumpen er mørkt askegraa med hvide Draabepletter, omgivne af en mørk Ring; paa Vingedækfjerene ere Pletterne størst. Hovedet og den nøgne Del af Halsen graablaa, Kinderne blaahvide, Hudlapperne røde, Hjelmen graabrun, Næbet rødgult. Bugsiden sortegraa med store lyse Draabepletter, Svingfjerene brunlige med hvide Baand og smaa Pletter. Længde c. 30″.

Som Husfugl spiller den ikke nogen stor Rolle her i Norden. Dens Kjød er dog meget fint, og Æggene ansees for meget velsmagende.

Æggets Længde og Brede:

45mm.	36,5mm.
47 »	39 »

*) Grækerne kaldte den Meleagris, fordi Meleagers Søstre, der vare utrøstelige over deres Broders Død, ifølge Sagnet vare blevne forvandlede til Fugle, hvis Fjer saae ud som om de vare besprængte med Taarer.

Fjerde Orden.

Vadefugle (Sumpfugle), *Grallae.*

Næbet som oftest langt, tyndt, lige eller bøiet. Næseborene frie, sædvanligvis liggende i en blød Hud, i Almindelighed spalteformige.

Benene lange eller meget lange, trinde, tynde, nøgne ofte høit op over Hælledet; Bagtaaen oftest høitsiddende, middellang, kort eller ganske manglende; Fortæerne enten aldeles adskilte, ved Roden forenede ved en større eller mindre Hud eller forsynede med Sidelapper.

Vaderne have næsten alle lange Armknokler og lange Skulderfjer, men kort Hale. Hos de fleste er Halsen lang, Fuglens hele Figur paafaldende smækker, Næb og Ben meget lange. Begge Kjønnene have sædvanligvis samme Farve, men Hunnen pleier at være størst; de unge Fugle, som let kjendes ved den op imod Hælen tykkere Tarse, have i Regelen en fra de Gamles forskjellig Dragt. De fleste leve i Monogami, dels parvis, dels i Selskaber; paa deres Vandringer færdes de ofte i store Skarer og ikke sjeldent slutte flere Arter sig sammen. Mange Arter ere Natfugle, andre søge deres Næring kun om Morgenen og Aftenen. Deres Føde bestaaer af Insekter, Larver, Orme, Krybdyr, Fiske og Rogn, sjeldnere af Planter. Deres Opholdssteder ere Strandbredder, Søer, Floder, Bække, Kjær og Enge,

hvor de, ofte op til Bugen, vade efter deres Føde; faa indlade sig frivilligt paa at svømme, men i Farer svømme mange af dem godt, og nogle kunne endog dykke. De hurtigtløbende have i Regelen en hurtig Flugt, de langsomtgaaende (Heirer, Traner, Storke) flyve mindre raskt; hine, hvis Antal er størst, sætte sig næsten aldrig paa Træer, men næsten stedse paa Jorden, hvor de ogsaa yngle; de andre yngle tildels paa Træer, Klipper eller i Sumpe o. l. St. Æggenes Antal er sædvanligt 3—4, hos nogle faa Arter 10—12. Hos nogle opfødes Ungerne i Reden, indtil de kunne flyve; hos de fleste løbe de af Reden, saasnart de ere udrugede.

Alle vore indenlandske Arter ere Trækfugle. De gamle Hanner vandre først bort; Ungerne og Hunnerne senere. I Flugten strække de deres lange Ben lige tilbage for at skaffe Modvægt mod den lange Hals. De fleste have et spiseligt, adskillige et meget velsmagende Kjød.

1ste Familie: **Hønsevadere,** *Alectorides, Schinz.*

Næbet kortere eller ikke længere end Hovedet, temmelig tykt, stærkt og haardt; Overnæbet bøiet, hvælvet, i Spidsen ofte krogformigt.

Bagtaaen mangler enten ganske eller er lille og høitsiddende.

De leve paa store, aabne Sletter og Sandstrækninger eller paa sumpige Steder. Deres Næring bestaaer af Korn, Frø og andre Plantedele, Insekter og Larver eller udelukkende af disse Dyr. Ungerne forlade Reden strax efter Udrugningen.

Trappeslægten, *Otis, L.*

Næbet kortere end eller ligesaa langt som Hovedet, næsten kegleformigt, sammentrykt mod Spidsen; Mundvigen strækker

sig langt tilbage; Næseborene ægformige, med en Hud foroven, paa Midten af Næbet. Benene høie, stærke, nøgne over Hælledet, med korte, forneden brede, paa Siderne kantede og ved Roden forenede Tæer, som have brede, nedenunder hule, skarprandede Kløer, næsten som Negle; ingen Bagtaa. Vingerne middellange, noget hvælvede; Svingfjerene brede og med meget stærke Skafter. Halen afrundet, bestaaende af 20 Styrere.

Trapperne løbe hurtigt og udholdende, men have en langsom og tung Flugt. Disse tildels meget anseelige Fugle leve paa Marker og aabne, ubeboede, helst høitliggende Sandstrækninger, som oftest i smaa Selskaber, og ere yderst sky og forsigtige. Hannerne, som i Størrelse langt overgaae Hunnerne, have en særegen Hoved- og Halsprydelse; den unge Han ligner Hunnen og er først avledygtig i andet Aar; de leve i Polygami, men Hannen maa ofte ogsaa lade sig nøie med én Hun og gjør i Parringstiden de forunderligste Bevægelser, idet den opreiser og vifteformigt udbreder Halen o. s. v. Reden er kunstløs, bestaaer egenligt kun af en Fordybning i Jorden og indeholder 2, sjeldent 3 Æg.

Stor Trappe, Otis tarda, L.

Dansk: Trapgaas, Trappe. Svensk: Trapp, Stortrapp, Pommersk Kalkun (Skaane).

Artsm. Hoved og Hals lyst askegraa; Kappen (Ryggen og Vingerne) spraglet med sorte og rustgule Tværtegninger, Armsvingfjerene sorte med Undtagelse af Fanens Rodparti, som er hvidt. Bugsiden hvid.

Afbildn. Tab. XXIX, *gl. Han.* — Suppl Tab. 12, *Hun.*

Hannens Længde 42″ og derover; Tarsen 6″, Halen 9″; Hannen har i Parringstiden paa hver Side af Hovedet ved Underkjæbens Rod en bagtilrettet Busk af 4—5″ lange Fjer med haarlignende, adskilte Straaler. Hunnen, der er betydeligt mindre, mangler denne Fjerprydelse.

Denne store, prægtige Fugl forekommer undertiden i de forhenværende danske Hertugdømmer, sjeldnere i det egenlige Danmark. Den er nu og da bemærket i Holsten, hvor der f. Ex. i Foraaret 1812 (Boie, i Wiedemanns zool. Mag., Bd. I, II Stck.) viste sig et Par ved Godset Kuhlen, formodentlig for at yngle der; Hannen blev skudt; den har ynglet ved Hamborg og er oftere skudt ved Flensborg (Mechlenburg). En Mil vestlig for Varde blev den skudt i Efteraaret 1844. Faber omtaler (Orn. Notic., Pag. 30) et Exemplar, der fandtes i det tidligere Naturhistorie-Selskabs zoologiske Samling, og som, saavidt han mindes, var skudt paa Sjælland. I Sommeren 1860 blev en Hun fanget (paa Reden med Æg)*) ved Mattrup pr. Horsens og af Etatsraad Westenholz sendt til Dr. Kjærbøllings zoologiske Have, hvor den kort efter døde. Skelettet af den findes i Landbohoiskolens Museum. For en Del Aar siden blev et Individ skudt Nytaarsdag paa Isen ved Slesvig. Exemplaret kom i Benickens Samling. I det sydlige Sverrig forekom Trapgaasen endnu i Slutningen af forrige Aarhundrede paa sine Steder temmelig almindeligt ynglende, saaledes paa Skanør-Lyng, paa Cimmered-Mark o. fl. St.; nu træffes den kun sparsomt og sjeldent i Egnen omkring Ahus og Ljungby. I Norge er den, saavidt vides, ikke bemærket.

Trappen er yderst sky og forsigtig; den opholder sig altid paa aaben Mark, eller ogsaa skjuler den sig i det høie Korn og desl. Om Sommeren flyver den høist ugjerne og maa først gjøre et temmelig langt Tilløb med adskillige Vingeslag; om Efteraaret derimod løfter den sig med langt større Lethed fra Jorden og flyver da ofte baade langt og høit.

Dens Næring bestaaer af Insekter, Korn, Frø, Urter og spæde Blade; om Vinteren mest af Raps og alle Slags Kaalblade.

---

*) Denne interessante Oplysning skylder jeg en senere Meddelelse fra nuværende Kultusminister Fischer. Udg.

Parringen finder Sted i April eller Mai, og forinden den fuldbyrdes, finder der heftige Kampe Sted mellem Hannerne. Reden findes gjerne i Kornet eller i Rapsen o. desl. og bestaaer blot af en Fordybning i Jorden; den indeholder sædvanligvis 2 olivengraa, leverbrunt plettede Æg.

Æggenes Længde og Brede:

78mm.	57mm.
95 »	62 »

Fuglen er meget vanskelig at komme paa Skud, dog lykkes det bedst med Skydehest; man jager den ogsaa med Støvere, som man holder skjulte i Vognen, indtil man er kommen Trappen saa nær som muligt; det hænder da undertiden, at de kunne gribe den, inden den faaer Tid til at lette. Et større Antal Jægere kan indkredse et Trappeselskab ved at løbe paa dem fra alle Sider og kan sætte dem saaledes i Forlegenhed, at man endog kan skyde dem i Sædet.

Dværgtrappe, Otis tetrax, L.

Syn. Otis minor, Briss.

Dansk: Dværgtrappe. Norsk: Smaatrappe. Svensk: Lilla Trapp, Dvergtrapp, Småtrapp.

Artsm. Armsvingfjerene hvide; Halsen (hos Hannen) sort med to hvide Ringe, eller (hos Hunnen) mørk rustgul, tæt brunplettet. Hovedet sort med rustgule Pletter.

Afbildn. Tab. XXIX, *gl. Han.* — Suppl. Tab. 12, *Hun.*

Kappen og Nakken fint spraglede eller vatrede med Sort og mat Rustgult, Underkroppen hvid; Halefjerene med 2—3 sorte Baand. Længde 18″; Hunnen er noget mindre og mangler de lange Fjer bag paa Halsen. Iris gul.

Den tilhører fornemmelig det sydlige Europa: Italien, Spanien, Sydfrankrig og det sydlige Ruslands Sletter, men er dog adskillige Gange truffet i Danmark. Boie saae en Hun dræbt ved Kolding (Wiedemanns zool. Magaz., Bd. I,

St. III, S. 95, Kiel 1819); Pontoppidan angiver den som forekommende i Jylland, og i Müllers Prodr. zool. Dan. opføres den som dansk; 1813 blev den skudt ved Tønder (Hage); Wöldike skød den i Febr. 1822 ved Brunsbüttel i Holsten*) (Faber, Ornith. Notic., Pag. 30) og fik ifølge Brev til den ældre Reinhardt fremdeles en ung Han i Slutningen af 1825 eller i Januar 1826 (Rh.). I Benickens Samling fandtes en Dværgtrappe, skudt ved Gram; ved Flensborg er den oftere truffet (Mechlenburg); Konsul Hage i Stege sendte i Begyndelsen af Januar 1850 Konservator Scheel en gammel Hun, skudt paa Moen ved Hjelm, $1^{3}/_{4}$ Mil fra Stege; ogsaa dette Exemplar er opstillet i det zoologiske Museum. I Slutningen af November 1863 erholdt det samme Museum fremdeles en Hun af denne Art fra Omegnen af Ringkjøbing. Den havde Maven aldeles fuldt proppet med de tykke Blade af *Cakile maritima.* Den 30te December 1872 blev en Hun skudt i Lerchenborg Dyrehave paa Asnæs. Exemplaret blev af Lehnsgreve Lerche skjænket Udgiveren og findes nu i Apotheker Benzons Samling. Konservator Conradsen erholdt i 1864 en gammel Han, der var skudt af en Bonde paa Amager. I Slutningen af November 1874 blev et Individ skudt i Nærheden af Nykjøbing p. Falster. Desværre blev kun Hovedet og Fødderne reddede og af Konsul Benzon sendt til Apotheker Benzon, i hvis Samling de opbevares. I Sverrig vides den at være skudt eller fanget tre eller fire Gange, og i Norge blev omtrent 1760 to Individer fangne levende paa Smølen i Nordmør (Hammer: Fauna Norvegica. 1775. Pag. 44).

Dværgtrappen er mindre sky end forrige Art, løber hurtigt og flyver uden Tilløb, men kun korte Strækninger og helst lavt hen over Jorden.

Dens Næring er den samme som foregaaendes; Hunnen lægger 3—5 grønagtige, glindsende Æg i en Fordybning i Jorden.

---

*) Expl. findes i Museet.

Æggets Længde og Brede:

55,5mm.	47mm.
64 »	62 »

Da den, ligesom Agerhønen, trykker sig, naar den troer sig i Fare, og først flyver op, naar man er den ganske nær, kommer man den let paa Skud.

Kravetrappe, Otis Macquenii, Gray.

Syn. Otis houbara, L.

Dansk: Kravetrappe. Svensk: Kragetrapp.

Artsm. Armsvingfjerene brunsorte; paa Hovedet en Fjerbusk; paa begge Sider af Halsen en sort og hvid Krave.

Afbildn. Tab. XXIX.

Kappen og Halen okker-rustgul, med fine, brune og graa samt enkelte større sorte Tegninger; Halen af samme Farve, med 2 à 3 sortegraa Tværbaand; den nederste Del af Forhalsen (Kroen) askegraa. Denne Art adskiller sig fra de tvende foregaaende ved det længere, ved Roden nedtrykte Næb. Iris gul; Længde 24″.

Den beboer fornemmelig Vestasien fra det kaspiske Hav til Bengalen, men træffes kun tilfældigt i Mellemeuropa og vides blot én Gang skudt i Danmark, nemlig den 12te Novbr. 1843 ved Flensborg, hvor Exemplaret blev indlemmet i Apoth. Mechlenburgs Samling. Fra det øvrige Skandinavien kjendes kun ét Tilfælde af dens Forekomst, idet den tidligt i Foraaret 1847 blev skudt i Nærheden af Salberga paa Gottland.

I Levemaade ligner den de andre Trapper.

Æggets Længde og Brede:

67,5mm.	44,5mm.
65 »	52 »
72 »	54 »

Braksvaleslægten, *Glareola*, *Briss.*

Næbet kort; Overnæbet temmelig bueformigt, udløbende i en skarp Spids; Næseborene ved Næbroden, spalteformige; Benene nøgne til lidt op over Hælledet; Tarserne temmelig lange og tynde; Mellemtaaen er betydeligt længere end de andre Fortæer, og den svagere Bagtaa sidder noget høiere; alle Tæerne ere forsynede med lange, spidse, næsten lige Kløer; Vingerne og Halen svaleagtige: de første lange, smalle og spidse, med meget lange forreste Svingfjer; Halen med 12 Styrere, oftest dybt kløftet.

Braksvalerne løbe hurtigt og flyve udmærket; under Flugten snappe de ofte deres Næring paa Sumpplanterne; de leve paa store Stepper og i Sumpe i den gamle Verdens mildt tempererede og varme Lande, hvor de fornemmelig nære sig af Insekter, og forsamle sig i Nærheden af Vand eller fugtige Steder.

Braksvale, Glareola pratincola, (L.).

Syn. Hirundo pratincola, L. — Glareola pratincola, Pall. — Glareola Austriaca, Gm. — Glareola torquata, Briss.

Dansk: Braksvale, Halsbaand-Braksvale.

Artsm. Halen gaffeldannet; de øverste Haledækfjer hvide; de store underste Vingedækfjer rustrøde. Struben rustgul med sortebrun Indfatning.

Afbildn. Tab. XXXVII, *gl. Han.* — Suppl. Tab. 18, *ung Fugl.*

Længde 10″.

Ovenpaa rødgraa, Underbryst og Bug hvide. Begge Kjønnene have ens Farve og Tegning, hvorimod de unge Fugle ere meget afvigende og mangle det Gule paa Struben.

Denne smukke Fugl, hvis rette Hjem er Nordafrika, Senegambien og de vestlige Dele af Asien, forekommer ikke sjeldent i det sydøstlige Europa og yngler temmelig hyppigt

i Ungarn. Her i Danmark er den kun truffet én Gang, nemlig paa Møen ved Ulfshale, den 18de Mai 1831, da den blev skudt af Konservator Scheel; Exemplaret kom i E. Hages Fuglesamling. I det øvrige Skandinavien er den ikke bemærket. Den er meget selskabelig, overordenlig livlig og munter, men ikke sky. Dens Skrig har megen Lighed med Ternernes.

De 4—6 Æg ere temmelig korte, mat olivengraa med sortebrune Pletter.

Æggets Længde og Brede:

31mm.	24mm.
32 »	24 »

2den Familie: **Smalnæbede,** *Pressirostres, Cuv.*

Næbet lige, trindt eller sammentrykt, temmelig tyndt, langt eller middellangt.

Benene temmelig høie, med korte Tæer, af hvilke de 2 eller alle 3 Fortæer ved Roden ere forenede; Bagtaaen mangler eller er meget kort og høitsiddende, saa at den enten slet ikke, eller dog kun med Spidsen berører Jorden.

De færdes paa tørre, sandede Marker og Heder eller ved Strandbredder, nogle i Kjær og Moser; de løbe og flyve raskt, leve af Insekter, Larver, Snegle, Muslinger o. s. v. Ungerne forlade Reden strax efter at være udrugede af Ægget.

Trielslægten, *Oedicnemus, Temm.*

Næbet lige, næsten firesidet, omtrent af samme Længde som det store, høit hvælvede Hoved, lidt ophøiet ved Panden, smallere i Midten; Spidsen haard, den bageste Halvdel blød. Næseborene gjennemsigtige, spalteformige, omgivne af en Hud. Benene have tykke Hælled og kun tre korte, brede Tæer, af hvilke Ydertaaen er forenet med Mellemtaaen

ved en Hud, der er noget større end den, der findes mellem Indertaaen og Mellemtaaen. Vingerne middellange, 2den Svingfjer længst. Halen næsten kileformig, bestaaende af 14 Styrere.

Arterne af denne Slægt leve parvis paa øde, sandede og tørre Sletter. Fra Trapperne adskille de sig i Levemaade fornemmelig derved, at de hverken æde Grønt eller Korn. Kjønsforskjellen er ubetydelig; Hunnen er blot noget mindre. De løbe meget og ualmindeligt rask, ere særdeles sky og flyve langt lettere end Trapperne. Deres Næring er store Insekter, Larver og Orme; de dræbe og fortære ogsaa Mus samt andre smaa Pattedyr, mindre Krybdyr o. s. v. I Europa gives kun én Art.

Europæisk Triel, Oedicnemus crepitans, Temm.

Syn. Charadrius Oedicnemus, L. — Otis Oedicnemus, Lath. — Oedicnemus griseus, Koch.

Artsm. Brungul med mørkebrune Skaftpletter; Struben, Tøilerne og Øieregionen hvide; de to yderste Svingfjer sorte med Hvidt; over Vingen to, med dens Overrand parallelt løbende, hvidagtige, mørkt begrændsede Tværstriber; Næbet gult med sort Spids, Ben og Iris gule.

Afbildn. Tab. XXIX.

Længde c. 16″.

I Efteraarsdragten ere Farverne mest levende, Tegningerne renere; Overkroppen har et rustfarvet Anstrøg, som udbreder sig paa Forhalsens nedre Del; om Foraaret ere Fjerrandene mere slidte og Fjerenes Farver blegere, hvorimod Næbet og Fødderne have en stærkere gul Farve. Længere hen i Sommeren afbleges og slides Fjerene i den Grad ved Solens, Luftens og Veirligets Paavirkning, at de faae et stygt, næsten pjaltet Udseende, omtrent som Skind, der ere stærkt angrebne af Møl.

Denne Fugl forekommer kun sjeldent her i Landet, uagtet den i Nordtydskland oftere træffes ynglende. Efter E. Hages Optegnelser skal den have ynglet paa «Poggensand» i Elben, hvor den ogsaa én Gang er fanget. Den 28de Oktbr. 1848 kjøbte daværende Stud. med. Carstensen et Individ af en Vildthandler her i Byen; det var skudt paa Vestsiden af Bornholm den 21de samme Maaned. Exemplaret opbevares i d. zool. Mus. I det øvrige Skandinavien og i vore nordlige Bilande vides den ikke bemærket.

Den har en høitpibende Stemme, lever i Monogami, lægger 2 eller 3 mørktplettede Æg paa den blotte Jord, og Ungerne forlade Reden strax efter Udrugningen.

Æggets Længde og Brede:

50mm.	39mm.
54 »	42 »

Brokfugleslægten, *Charadrius, L.*

Næbet kortere end Hovedet, tyndt, lige, i Midten indtrykt. Næseborene spalteformige, lange og lige brede, omgivne af en fremstaaende nøgen Hud. Hovedet og Øinene store, Halsen temmelig kort, Benene temmelig lange og tykhælede, blødhudede, med korte, brede Tæer, af hvilke den yderste og mellemste ere forenede ved en Hud. Vingerne temmelig lange og spidse, 1ste Svingfjer længst. Halen kort og svagt afrundet, med 12 Styrere.

De herhenhørende Arter opholde sig dels ved Strandbredder og Søer, dels i Sumpe og Moser, paa tørre Marker og Heder, overhovedet paa ufrugtbare Steder. Hos os ere de alle Trækfugle, som vandre familievis eller i store Skarer, de Gamle først, Ungerne senere. De ere meget lette i deres Bevægelser og løbe ualmindeligt hurtigt, men kun korte Strækninger ad Gangen; deres Flugt er ligeledes let, og deres Stemme er en høitlydende Piben. Næringen bestaaer

af Insekter, Larver og Orme, undertiden tillige af Bær og anden Plantefode. De 4, forholdsvis store, pæreformige, graagrønne eller lysebrune, plettede Æg, lægge de blandt Stene ved Strandbredden eller paa den blotte Jord paa Heder og i Moser.

a) **Fødderne uden Bagtaa** *(Charadrius, s. str.)*.

Almindelig Brokfugl, Charadrius pluvialis, L.

Syn. *Charadrius pluvialis, L. (Vinterdragt). — Ch. apricarius, L. (Sommerdragt). — Ch. auratus, Suckow. — Pluvialis aurea, Briss. — Pluvialis viridis, Willugb.*

Dansk: Brokfugl, Hjeile, Helunger, Heilong (Læsø), Hüderling (Sylt). Norsk: Hejlo, Akerlo, Fjellplistre, Fjellhjerpe. Svensk: Brockfogel, Ljungpipare, Ljungspole, Ljungvipa (Skaane), Lerbena, Lertrana, Åkerhöna (Södermannland), Lyngspole (Halland), Myrpytta (Smaaland), Alwargrim (Øland). Færøisk: Legv (M.), Lo, Lå, Loggv (H.), Lögv (Faber). Islandsk: Lóa. Grønlandsk: Kajorrovek, Kajordlek.

Artsm. Rygsiden sortagtig med grøngule eller guldgule Pletter; de lange underste Vingedækfjer hvide; Halen med mange hvidagtige Tværbaand.

Afbildn. Tab. XXX, *gl. Han.* — Suppl. Tab. 13 (Vinterdragt).

Længde 11″.

I Foraarsdragten er Underkroppen sort med hvid Indfatning; i Vinterdragten og hos Ungerne er Struben hvid, Forhalsen og Overbrystet graa med gule Pletter, Bugen hvid.

Hunnen ligner Hannen, kun ere de sorte og hvide Farver ikke saa rene.

Denne Fugl har en meget vid Udbredelse i hele Europa og en Del af Asien, hvorfra den mod Vinteren vandrer sydligere. I Danmark beboer den om Sommeren især de store Hedestrækninger og Moser i Jylland, en stor Del af Øerne i Vesterhavet, ligeledes Læsø, Bornholm o. s. v., mindre talrigt forekommer den paa Sjælland, hvor den skal have ynglet i Odsherred (Dahl). Paa Amagerfælled sees den

oftere i store Flokke (Conradsen). Den pleier at indfinde sig meget tidligt, sædvanligvis i Marts, og i Juli begynde de at flokkes og streife omkring paa Græs- og Brakmarker (hvoraf Navnet, af det tydske «Bräch») indtil i September, da de efterhaanden forsvinde; hen i Oktbr. have de ganske forladt os. I Sverrig yngler den navnlig i stort Antal i de mellemste og nordlige Egne af Landet og paa de større Øer i Bohus Skærgaard, mindre hyppigt i de sydligere Provindser. I Norge forekommer den om Sommeren særdeles talrigt langs hele Kysten, saavel paa Fjeldene som paa Lynghederne i alle Høider over Havet, lige fra den russiske Grændse til Norges Sydspids. I den indre, sydøstlige Del af Landet yngler den kun i Vidiebæltet paa Fjeldene. Til Færøerne ankommer den sidst i Marts og drager i Regelen bort midt i August, men mange blive dog Vinteren over, navnlig i milde Aaringer.

Om Sommeren lever den parvis og opholder sig ved Rugepladserne. Paa Island, hvortil den ankommer i Midten eller henimod Slutningen af April, er den hyppig paa Engene og de lavere liggende Bjergsletter. Undtagelsesvis bliver den der længere end til Udgangen af Oktober; saaledes skod Faber to Individer i de sidste Dage af December 1820. I Grønland synes den at være meget sjelden, hvorimod den amerikanske Brokfugl (*Charadrius Virginianus, Lin.*) forekommer oftere.

I Træktiden er den sky og forsigtig, paa Ynglepladsen tam og tillidsfuld.

Næringen bestaaer af Insekter, Larver, Orme og tildels af Bær og Frø.

Den yngler i Begyndelsen af Mai paa de ovenfor nævnte Opholdssteder og lægger paa den blotte Jord, i en lille Fordybning paa en Tue eller i Lyngen, 4 store, olivengrønne eller lysebrune, pæreformige Æg med sortebrune Pletter.

Æggets Længde og Brede:

47mm.	34mm.
53 »	37 »

Ved at efterligne dens Lokkestemme kan man fra et Baghold undertiden lokke den til sig og fælde den; bedst skydes den dog i Flokke paa Brakagre og nypløiede Rugmarker, især naar man enten useet kan liste sig nær nok, eller man lader som man vilde gaae forbi den; dette lykkes bedst om Morgenen, især naar man kjører og rider til den.

Kjødet er navnlig om Efteraaret velsmagende, især de Unges.

Pomerantsfugl, Charadrius morinellus, L.

Syn. Char. Tataricus, Pall. — Char. Sibiricus, Lepech. — Pluvialis minor, Briss. — Pluvialis morinellus, Degl. — Eudromias morinellus, Boie.

Dansk: Pomerantsfugl. Norsk: Pomeransfugl, Rundfugl, Pehrlo, liden Fjellplistra. Svensk: Fjällpipare, Pomeransfogel.

Artsm. Rygsiden (om Foraaret) graabrun eller (i Unge- og Vinterdragten) sortegraa, med gulagtige Fjerrande; et hvidt Baand over Øinene til Nakken; Bryst og Sider graahvide, i Vaardragten rustrøde, med en stor sort Plet paa Midten; over Underhalsen et smalt sort og et bredere hvidt Baand; Hovedet sortebrunt.

Afbildn. Tab. XXX, *gl. Han.* — Suppl. Tab. 13. 1, *Han* (Vinterdragt), 2, *ung Fugl.*

Længde 8½—9½".

Hunnens Farver ere ikke saa skjønne og rene som Hannens. Iris sortebrun, Benene mat okkergule. Hunnen størst.

Om Sommeren beboer den Asiens og det nordlige Europas øde Fjeld- og Bjergstrækninger; dens Foraarstræk nordpaa over Danmark falder i første Halvdel af Mai, Efteraarstrækket sidst i August eller først i September, hver Gang 2 à 3 Uger. Det er fornemmelig de forhenværende Hertugdømmers og Jyllands Hederygge, som den besøger paa Trækket (især om Foraaret), og helst de til Hederne

grændsende, magre, høitliggende, opdyrkede Marker; her forekommer den undertiden talrig, men synes dog i de senere Aar at være i stærkt Aftagende. Den lægger sit Hovedtræk over Jylland*), lige til Nordpynten, men viser sig sjeldent paa Øerne, hvilket ogsaa har været Fabers Erfaring; han anfører saaledes som en Mærkelighed, at han erholdt et Exemplar, som var skudt i en Mose i Nærheden af Kjøbenhavn den 28de August 1817. Melchior anfører flere Exempler paa dens Forekomst i Sjælland, og Konservator Conradsen har meddelt Udg., at Proprietair Rault de Ramsault den 15de Mai 1850 skød Han og Hun ved Albertslund pr. Roeskilde Kro. Teilmann saae en Flok i August 1843 paa Roerslev Mark i Fyen, paa hvilken Ø den ogsaa sjeldnere træffes. Fra forskjellige Sider har Forf. faaet Meddelelser om, at den er fundet ynglende i Omegnen af Veile, ved Nørholm og ved Varde, men disse Angivelser ere neppe paalidelige. Ved Dragstrup er den i de senere Aar skudt gjentagne Gange i August og September. Ifølge Meddelelse til Udg. fra Dr. med. P. Heiberg indfinder den sig regelmæssigt hvert Aar i Begyndelsen af Mai i Thy, især paa Hanstholmene, hvor den i et Par Uger færdes i store Skarer; der skydes hvert Aar 2 à 300 Stkr. Om Efteraaret træffes der i Thy kun enkelte Individer. Til den skandinaviske Halvø kommer den om Foraaret paa sine Steder i store Flokke helt op til den russiske Grændse, navnlig i Kystegnene, hvorfra den udbreder sig paa alle de høiere Fjelde. Efteraarstrækket falder i Regelen østligere end Foraarstrækket. Paa Fjeldsiderne træffes den navnlig ovenfor Trægrændsen, men dog aldrig paa de høieste Toppe; den ynder fortrinsvis de jevne, høitliggende Hedestrækninger. Paa Færøerne og i vore andre nordlige Bilande er den ikke bemærket; paa Spitsbergen skal et enkelt Exemplar engang være fundet død, men heller ikke der forekommer den regelmæssigt.

---

*) I Vendsyssel sees den kun undtagelsesvis paa Østkysten.

Den er ikke meget sky, formodenlig en Følge af, at dens Ynglested er saa fjernt fra Mennesker, og den er derfor let at skyde og fange. I Sædvaner og Levemaade har den meget tilfælles med foregaaende, hvis Selskab den paa Trækket ofte søger; dens Skrig er høit og pibende.

Næringen bestaaer af Orme, Insekter og Larver; de 4 gulgraa, pæreformige, sort- og graaplettede Æg lægger den i en lille Fordybning paa Jorden. Æggene ligne Brokfuglens, men ere mindre og have større Pletter.

Æggets Længde og Brede:

41mm.	30mm.
44 »	31 »

Den er lettere at komme paa Skud end den almindelige Brokfugl, og dens Kjød ansees for at være mere velsmagende.

Stor Strandpiber, Charadrius hiaticula, L.

Syn. Ægialites hiaticula, Boie.

Dansk: Præstekrave, Tudse, Sandevrivt, Fjerepist, Stenpikker, Møsch (Sylt), Tyhyt, Hyttige, Pytter, Sandborre, Kinborre. Norsk: Strandryle. Sandmyle. Svensk: Större Strandpipare, Sandrulling (Skaane), Gryll (v. Skanör), Tilla, Tillika (Kullen). Færøisk: Svartholsa (M.), Svarthalsa (H.). Islandsk: Sandlóa. Grønlandsk: Tukagvajok (ɔ: med uredt Haar).

Artsm. Næbets yderste Halvdel sort, den inderste pomerantsgul ligesom Benene; de 4 første Svingfjer med brune, blot i Midten hvide Skafter; yderste Styrer hvid, de andre med sortagtig Yderfane og lang, hvid Spids.

Afbildn. Tab. XXX, *gl. Han.* — Suppl. Tab. 13, *ung Fugl.*

Længde 7—$7^{1}/_{2}$″.

Overkroppen, Nakken og Issen brungraa; Underkroppen hvid med et bredt, sort Bælte over Brystet; over Panden og igjennem Øiet et hvidt Baand, over dette et bredere sort og fra Næbroden over Kinderne under Øiet og til Tindingerne et sort, bagtil bredere Baand. Hos Hunnen ere de sorte Partier smallere og mere graablandede;

hos Ungerne mangler den sorte Tegning paa Hovedet, og Brystbaandet er sortebrunt og graat, Næbet sortagtigt, men Benene gulgraa. Iris sortebrun.

Denne velbekjendte, overalt ved vore Strandbredder saavelsom paa Heder og tørre Marker, ofte endog langt fra Havet forekommende Art, kommer hertil i Marts og forlader os i September. Foruden Brokfuglen er Præstekraven den eneste *Charadrius*-Art, der hidtil vides at forekomme paa Bornholm. Efter Apotheker Steenbergs Optegnelser ankom den til Helsingør 1823 den 5te, 1825 den 10de, 1829 den 25de, 1836 den 20de, 1841 den 18de, 1844 den 29de Marts, 1845 den 4de April og 1847 den 22de Marts. Paa den skandinaviske Halvø træffes den almindeligt ynglende langs Kysterne helt op til den russiske Grændse og mange Steder i Halvøens Indre, navnlig ved stenede Søbredder. Paa Fjeldsiderne gaaer den temmelig høit op, nu og da endog ovenfor Birkebæltet. Paa Færøerne er den almindelig hele Aaret rundt; om Vinteren flokkes den der med *Tringa maritima*. Paa Island, hvortil den ankommer i Slutningen af April, er den temmelig hyppig og sees ofte i Selskab med *Tr. alpina*. Til Grønland indtræffer den i Begyndelsen af Mai; den forekommer overalt langs Kysterne og Bredderne af smaa Ferskvandssøer, men ikke talrigt. Ved Ynglepladsen er den meget tam, ellers temmelig sky og altid yderst urolig; den løber og flyver med Færdighed og lader bestandigt sit pibende Skrig høre.

Dens Næring bestaaer af Insekter, Larver, Orme og mindre Skaldyr; den lægger i Midten og Slutningen af April, oftest blandt Stene ved Strandbredden, sine 4—5 pæreformige, blegt gulgraa Æg, bestrøede med sorte og graa Pletter og Punkter.

Æggets Længde og Brede:

34mm.	25mm.
37 »	26 »

Kjødet smager godt; den skydes uden synderlig Vanskelighed med smaa Hagel og fanges let i Løbedoner.

Hvidbrystet Strandpiber, Charadrius cantianus, Lath.

Syn. Charadrius albifrons, Meyer & Wolf. — Charadrius littoralis, Bechst. — Ægialites cantianus, Boie.

Dansk: Strandløber, Sniptudse (Læsø), Fjermus, Enpikker, Grank (Sylt), lille Sandevrivt (Jyllands Vestkyst), Hvidpandet Præstekrave (Fischer). Norsk: Sortbenet Strandryle. Svensk: Hvitbröstad Strandpipare.

Artsm. Næb og Ben sorte; Panden, et bredt Baand over Øiet, et større omkring Halsen og hele Bugsiden renhvide; en sort Stribe over Panden; igjennem og bagved Øret en sortegraa Stribe og paa Siderne af Kroen, foran Vingeledet, to store, sorte Pletter; de 4—6 første Svingfjer foroven med ganske hvide Skafter; de 2—3 yderste Styrere hvide, de følgende graabrune, med mørkere Spids.

Afbildn. Tab. XXX, *Han* (Sommerdragt). — Suppl. Tab. 13, *Han* (Vinterdragt).

Længde 7½″.

Hunnen mangler det sorte Baand over Panden; Striben igjennem Øiet og Pletterne paa Siderne af Kroen ere graabrune; Ungerne ligne Moderen, men have gulagtige Fjerkanter paa den graabrune Overkrop; Iris sortebrun.

Denne Art er en ægte Strandfugl, der hos os næsten udelukkende forekommer ved de aabne Havbredder. Den kommer hertil og forlader os samtidigt med forrige. Faber anfører den (Orn. Not. S. 32) som ynglende paa Vestkysten af Jylland, Slesvig og Holsten samt paa Endelave (Tidsskr. f. Naturvidensk., 4de Bd., S. 112). Boie (Isis 1822, S. 774) fandt den hyppigt ynglende paa Sylt, Romø og Fanø. Den yngler desuden paa Saltholm (Forstkandidat Petersen), ved Egaa-Fjed pr. Aarhus (Bolling 1844), paa Lindø, Nord for Fyen, paa Østrupgaards inddæmmede Strand ved Odense-Fjord (Dyrlæge Grill), paa Hoxer-Røn og flere Holme i Lim-

fjorden samt ved Flade-Sø ved Agger (Heiberg) og paa Ulfshale paa Møen (Scheel). Forfatteren fandt den meget hyppig ved Nymindegab, ved Blaavandshuk, paa Læsø og ved Frederikshavn. I Sverrig forekommer den kun ved Kysterne i det sydligste Skaane og paa Skjærgaards-Øerne i Bohus Lehn, begge Steder ynglende. I Norge vides den ikke at være truffen, og de enkelte Beretninger, der foreligge om, at den er skudt der i Landet, beroe, ifølge Meddelelse til Udg. fra Rob. Collett, paa en Feiltagelse.

I Sædvaner, Levemaade og Forplantning ligner den foregaaende; dog har dens Skrig mere Lighed med Pomerantsfuglens og er kort og fløitende. Æggene, som findes i Midten eller Slutningen af April, ere mindre og mørkere end Præstekravens, olivengraa, uden Glands, bestrøede med flere Punkter og have desuden snirkelformige Pletter.

Æggets Længde og Brede:

31mm.	24mm.
36 »	25 »

Lille Strandpiber, Charadrius curonicus, Besecke.

Syn. *Char. fluviatilis, Bechst.* — *Char. minor, Mey. & Wolf.* — *Ægialites minor, Boie.*

Dansk: Lille Strandpiber. Norsk: Liden Strandryle. Svensk: Mindre Strandpipare, Nordanvärstyta*) (Södermanland).

Artsm. Næbet sort, Benene blegt gulrøde; Haandsvingfjerene have foroven brune Skafter, kun den yderste et ganske hvidt; et sort Bælte over Brystet.

Afbildn. Tab. XXX (*Char. minor*) *gl. Han.* — Suppl. Tab. 13, *ung Fugl.*

Længde 6″.

Denne Art var længe forvexlet med Præstekraven, uagtet den er betydeligt mindre og har en rankere Bygning. Den

*) »Nolavärstyta» (Nordanväderstyda), fordi Beboerne mene, at den ved sit Skrig bebuder Nordenvind.

adskiller sig desuden paafaldende ved det sorte Næb og de blegt kjødfarvede Ben. I Henseende til Farven og Tegningen have de to Arter forøvrigt megen Lighed. Iris sortebrun.

Hunnens hvide og sorte Pandestriber ere smallere end Hannens; Striben igjennem Øiet og Baandet over Brystet ere sortegraa. Hos Ungerne mangle de sorte Tegninger, der blot ere antydede med Brungraat.

Skjøndt ikke saa hyppig som de foregaaende, er denne mindste Art dog ingenlunde sjelden i Danmark. Faber var den Første, der blev opmærksom paa dens Forekomst, da han skød den ved Jægersborg Sø, hvor den endnu længe efter aarligt skal have ynglet; Forf. fandt den talrigt ynglende ved Filsøen i det sydvestlige Jylland, og den findes efter Boie (Wiedem. Zool. Magaz., Pag. 97) ved større Landsøer i Slesvig og Holsten; E. Hage traf den ynglende ved Flensborg; den er skudt ved Helsingør (Steenberg) og i Sommeren 1826 iagttaget paa Møen af E. Hage (Reinh.). Forfatteren skød flere Exemplarer ved Lersøen udenfor Kjøbenhavn i Sept. 1852, og Fencker har seet den ved Limfjorden udfor Kokkedal. I Sverrig forekommer den i de fleste Egne af Landet, men i Regelen temmelig sparsomt. I Norge træffes den almindeligt ynglende paa de flade Kyster og sandede Fjordbredder i de sydlige Stifter, sparsommere langs Vestkysten op til Trondhjemsfjorden; i det Indre af Landet er den ikke sjelden ved de lavere liggende større Indsøer og Elvbredder. Paa Færoerne forekommer den af og til, dog sjeldent.

I Levemaade har den Lighed med de to foregaaende Arter; dens Skrig er pibende og ængsteligt, og de 4 graagule Æg, som lægges i Mai, ere bestrøede med smaa brune Punkter.

Æggets Længde og Brede:

29mm.	21mm.
31 »	22 »

b) Bagtaaen meget lille *(Squatarola, Cuv.).*

Strandbrokfugl, Squatarola Helvetica, (L.)

Syn. *Tringa squatarola og Helvetica, L. — Charadrius Helveticus, L. — Charadr. squatarola, Naum. — Charadr. apricarius, Wils.* (Sommerdragt). — *Vanellus Helveticus, Briss. — Vanellus melanogaster, Mey. — Vanellus griseus, Briss. — Vanellus varius, Briss. — Charadrius hypomelanus, Pall.* (Sommerdragt). — *Charadrius Pardela, Pall.* (Vinterdragt).

Dansk: Strandbrokfugl, Strandhjeile, Fløjtetyt. Norsk: Kystbrokfugl. Svensk: Kustpipare, Grå Brockfogel.

Artsm. En lille Bagtaa; de store underste Vingedækfjer sorte; Overgumpen hvid.

Afbildn. Tab. XXX (*Char. Helveticus*), *gl. Han* (Sommerdragt). — Suppl. Tab. 13, *Han* (Vinterdragt).

I Udseende ligner den meget den almindelige Brokfugl, men den er større ($11^{1}/_{2}$—12″); Bagtaaen, den sorte Plet under Vingerne og den i alle Dragter lysere Overkrop adskiller den desuden tilstrækkeligt. Foraarsdragten udmærker sig, som hos hin, ved den fra Næbet, omkring Øiet og helt ned til Undergumpen sorte Bugside; Kappen er sort med hvide Spidser og Sidepletter paa hver Fjer; Hovedet ovenpaa og Halsryggen brune med hvidagtige Fjerkanter; Panden, en Streg over Øiet, en stor Plet paa Siden af Kroen samt selve Undergumpen hvide. I Efteraarsdragten har Overkroppen gulhvide Pletter; Hovedet er sortegraat med hvidgraa Fjerkanter; Struben og Forhalsen hvide; Kroen og Overbrystets Sider graabølgede, med sorte Skaftstreger; Brystet og Bugen hvide. Hunnen er kun lidt forskjellig fra Hannen, og Ungerne ligne de Gamle i Efteraarsdragten, men de have tykkere Tarser op imod Hælen.

Denne Art, som ved Tilstedeværelsen af en, om end rudimentair Bagtaa danner Overgangen til Vibeslægten, forekommer her kun For- og Efteraar paa Trækket fra og

til de nordlige og nordøstlige Lande, hvor den yngler. Dens Træk over den østlige Del af Sjælland indtræffer gjerne sidst i August og varer undertiden til helt ind i November, nu og da endog længere. Saavel de Unge som de Gamle træffes da i Vinterdragt. De Gamle i Sommerdragt vise sig ofte allerede i Juli her i Landet. Paa Ærø saae Forf. den hyppigt om Høsten, sjeldnere om Foraaret, og altid ved Strandbredden; ved Indløbet til Ringkjøbing Fjord har han skudt adskillige i August; Faber traf den ved Horsens Fjord i Selskab med Viber sidst i November 1823 (Ornith. Not. S. 32). Ifølge Boie forekommer den langt hyppigere paa Slesvigs Vestkyst end paa Østkysten. I Træktiden skydes den ikke sjeldent ved Kysterne af Vendsyssel og er navnlig om Efteraaret almindelig langs Limfjorden; ved Lammefjorden har den i de senere Aar været temmelig hyppig fra Slutningen af August indtil Begyndelsen af November og ifølge Konservator Conradsens Meddelelse er den om Efteraaret ikke sjelden ved Kysterne af Kallebodstrand, især unge Fugle. Naar Tiden for dens Afreise nærmer sig, bliver den mere sky. Paa den skandinaviske Halvø forekommer den især i den nordlige Del, hvor den hist og her skal yngle paa Fjeldene. I de sydligere Dele af Halvøen træffes den saa godt som aldrig om Sommeren, men er om Efteraaret ikke sjelden, især ved Kysterne. Collett antager, at den ogsaa nu og da yngler paa de sydligere af Norges Fjelde. Paa Færøerne og paa Island er den ikke bemærket; i Grønland forekommer den derimod, skjøndt meget sjeldent, men kommer rimeligvis dertil fra Nordamerika, ikke fra Europa.

Dens Skrig er pibende og høres langt. Ofte er den Anfører for mindre Strandfugle, som den ved enhver Leilighed opmuntrer til Flugt; man maa da snige sig til fra Baghold for at skyde den; naar den er ene, er den mindre sky end i Selskab.

Orme, Vandinsekter og smaa Bloddyr ere dens Næring. Dens Æg ere — saavidt vides — endnu ikke kjendte.

Vibeslægten, *Vanellus, Briss.*

Næbet kortere end Hovedet, temmelig tyndt, lige, sammentrykt i Spidsen. Næseborene i den fremstaaende Næsegrube, smalle, lange og gjennemsigtige, omgivne af en nøgen Hinde. Benene temmelig høie, nøgne op over Hælen, med 3 korte Fortæer og en kort, høiere siddende Bagtaa; Ydertaaen ved Roden forenet med Mellemtaaen ved en Hud. Vingerne store, brede og afrundede; 3die Svingfjer længst. Halen kort, ukløftet, bestaaende af 12 Styrere.

Viberne leve ved Havkyster, ved Bredder af ferske Vande, i Sumpe og paa fugtige Enge. De vandre i store Selskaber, streife flokkevis omkring paa nypløiede Marker, ere livlige, urolige, sky og kloge og løbe og flyve med stor Færdighed. Deres Næring bestaaer af Orme, Insekter og Larver; de fælde to Gange om Aaret og yngle paa Jorden. Den ydre Kjønsforskjel er ringe.

Almindelig Vibe, Vanellus cristatus, Mey. & Wolf.

Syn. Tringa Vanellus, L. — Charadrius Vanellus, Pall.

Dansk: Vibe, Küwit (Sylt). Norsk: Vibe. Svensk: Vipa, Tofsvipa, Toppvipa. Færøisk: Vujpa (M.), Vípa (H.). Islandsk: Isa-Kráka.

Artsm. Baghovedet prydet med en 3½—4″ lang, smalfjeret, opadbøiet Fjerbusk; Kroen og Forbrystet sorte; over Haleroden et rustfarvet Baand, over selve Halen inderst et hvidt, yderst et bredt sort Baand.

Afbildn. Tab. XXXI.

Længde 12—13″.

Hannen er almindeligvis større end Hunnen; Benene kjødfarvede, Iris brun, Vingerne sorte med skjøn rødviolet Glands. Hunnen har kortere (2½″ lang) Nakketop, mindre og blaaligere Glands paa Vingerne, hvidplettet Strube, og Kroens Farve er mere graasort. I Efteraarsdragten ere alle Overkroppens Fjerspidser kantede med Gult, Struben hvid

og sortplettet; Ungerne have kortere Top og ligne de Gamle i Vinterdragt. En næsten ensfarvet, lys Varietet fra Holsten (Wöldike) findes i det zoologiske Museum. F. Hornemann iagttog flere Aar itræk paa Lingsaa Enge i Vendsyssel nogle Viber med hvide yderste Svingfjer. Hr. Splittorp har ifølge Meddelelse til Forf. skudt en renhvid Varietet den 20de Juni 1860.

Denne almindeligt bekjendte Fugl forekommer hyppigt ynglende paa Enge og Hedemarker overalt i Danmark og de forhenværende Hertugdømmer; paa Bornholm synes den at være mindre talrig end i det øvrige Danmark; undertiden kommer den hertil i første Halvdel af Februar og maa da, ved indtræffende Frostveir, holde sig til aabne Vande og Kilder. Faber saae i Januar 1823 Flokke af Viber ved Horsens. Efter Steenbergs Optegnelser ankom den til Helsingør-Egnen 1833 den 1ste, 1836 den 19de, 1837 den 30te, 1838 den 4de, 1840 den 20de og 1841 den 18de Marts. Ifølge Dyrlæge Grills Optegnelser ankom Viben til Odense-Egnen:

1868	den	3die Marts.	1872	den	23de Februar.
1869	—	12te Februar.	1873	—	7de Marts.
1870	—	1ste Marts.	1874	—	1ste —
1871	—	24de Februar.	1875	—	3die —

Viben hører, næst Lærken og Stæren, til vore første Foraarsforkyndere; med den sidstnævnte træffer man den gjerne sammen i store Flokke. I August og September forsvinde de efterhaanden (blot enkelte sees i Oktober og November), for at overvintre i det sydlige Europa. I Norge forekommer den yderst talrigt paa flere Steder i de sydlige Stifter, navnlig i Kystegnene i Christianssands Stift; langs Vestkysten træffes den hyppigt op til Smølen, sparsommere op imod Nordland og kun undtagelsesvis Nord for Polarcirkelen. I Landets indre Dele er den sjeldnere, men er dog flere Gange truffen endog høit oppe i Gudbrandsdalen. I Sverrig er den meget almindelig i de sydlige Pro-

vindser. Langs Østkysten gaaer den op idetmindste til Uppland, i det Indre af Landet til Wermland. Til Færøerne ankommer den aarligt, baade Foraar og Efteraar, men sjeldent i Mængde. I 1857 saaes et Par Stykker der endnu i December. Paa Island træffes nu og da om Efteraaret enkelte forvildede Individer ved de sydlige og sydvestlige Kyster. I Grønland maa dens Forekomst betragtes som ganske tilfældig.

Sit bekjendte skingrende Skrig lader den høre, saasnart Nogen nærmer sig; hvad enten det er Mennesker eller Dyr, som den finder mistænkelige for dens Rede eller Unger, hilses de dermed, idet den styrer sin Flugt ned imod dem. Naar en Hund nærmer sig dens Unger, sætter Viben sig et Stykke borte fra disse og gjør Alt for at drage Hunden med sig til denne Side, medens Ungerne løbe bort i den modsatte Retning. I Parringstiden har den et særegent stærkt Skrig, som den ligeledes udstøder under sin mærkværdige, tumlende Flugt.

De 4 store, pæreformige Æg lægger den i en lille Fordybning paa Jorden, blot med et ubetydeligt Underlag af Græsrødder og desl.; de ere lysere eller mørkere olivenfarvede, med større og mindre sortebrune Pletter.

Æggets Længde og Brede:

44mm	30,5mm.
51 »	46 »

Ungerne forlade Reden strax efter Udrugningen.

Naar den slaaer ned over Jægeren eller Hunden, er den ikke saa vanskelig at skyde, som naar den er i Flok om Høsten, da den ofte blander sig med Brokfugle. Den fanges ligesom disse, ogsaa i Løbedoner; Kjødet af de Gamle er mindre behageligt, de Unge smage derimod godt, og Æggene spises som en Delikatesse.

Stenvenderslægten, *Strepsilas*, *Illig.*

Næbet knap saa langt som Hovedet, langstrakt-kegleformigt, i Spidsen ganske lidt opadbøiet og trindt, ved Roden svagt sammentrykt. Næseborene i en blød Hud, der ender før Næbets Midte, gjennemsigtige, smalle. Benene temmelig korte, nøgne indtil lidt over Hælen; Fortæerne ikke forenede ved Roden; Bagtaaen høitsiddende, men dog berørende Jorden; Mellemtaaen af Tarsens Længde. Vingerne udskaarne og spidse, 1ste Svingfjer længst. Halen lidt afrundet, med 12 Styrere.

Stenvenderne have deres Navn af, at de ofte vende Stenene ved Strandbredden for at opsøge Orme og Insekter; de opholde sig under alle Aarstider ved Havet, især paa mindre, stenrige, sandede Øer, Skjær og Klipper, hvor de gjerne træffes parvis. De ere meget forsigtige og sky, løbe og flyve godt og hurtigt, og fælde én Gang om Aaret. Den ydre Kjønsforskjel er ringe.

Stenvender, Strepsilas interpres, (L.)

Syn. *Tringa interpres*, *L.* — *Tringa morinella*, *L.* — *Arenaria cinerea*, *Briss.* — *Morinella collaris*, *Mey.* — *Charadrius cinclus*, *Pall.* — *Cinclus interpres*, *Moehr.*

Dansk: Stenvender, Halsbaand-Stenvender, Polsk Vibe, Veidetitte, Flyr (Læsø), Vette (Hirtsholm), Flærke, Branding, Grønnik. Norsk: Stenvælter, Kutterutt, Bergryt. Svensk: Roskarl, Wittring, Hötrick, Hötring. Færøisk: Tjaldursgreâlingur (M.), Tjaldursgrälingur (H.). Islandsk: Tildra. Grønlandsk: Telligvak.

Artsm. Rødbrun, sort og hvidbroget; Struben, Bagryggen, Bugen, Haleroden og en skraa Streg over Vingen hvide; Benene rødgule.

Afbildn. Tab. XXXI, *gl. Han* (Sommerdragt). — Suppl. Tab. 14. 1, *Han* (Vinterdragt). 2, *ung Fugl.*

Længde 9″.

Næbet sort, Iris brun; fra Næbroden til op under Øiet en sort Stribe, som forener sig med en lignende fra Under-

næbet; Issen sort med hvide Fjerrande; Halsen fortil og paa Siderne sort, Forbrystet ligeledes. Forryggen og Skuldrene rødbrune med sorte Pletter. Underkroppen hvid.

Hunnens hvide Partier paa Hovedet ere mindre udstrakte og ikke saa rene som hos Hannen. De unge Fugle have en matsort eller sortebrun Farve paa Forkroppen; Overkroppen er sortebrun, uregelmæssigt blandet med lidt Rustbrunt.

Paa Holmene ved Ærø, overhovedet paa Øerne under Fyen og udfor Rødby, fandt Forf. den ynglende, saavelsom ved Blaavandshuk (vestligt for Varde), paa Læsø, Hjortholmen og Hirtsholmen; den yngler ogsaa paa Lolland, paa Rødsand (Dahl), paa Møen (Scheel), paa Saltholmen ved Amager, paa Musholm i Storebelt (Forstkandidat Petersen), paa Dybsø i Gaunø Fjord (Fencker), paa Nordre Rønner ved Læsø, paa Kyholm, Lindholm og Bosserne ved Samsø og paa Øerne ved Slesvigs Vestkyst. Den skal ogsaa yngle paa Bornholm og Christiansø.

Som Trækfugl forlader den os i August eller Septbr. og vender tilbage i April; den kommer og forlader os enkeltvis eller parvis, og er intetsteds talrig paa Individer. Paa den skandinaviske Halvø er den temmelig almindelig ved Kysterne, navnlig de nordligere, hvor den paa sine Steder yngler i et ikke ringe Antal. Ved Norges sydlige Kyster forekommer den især under Træktiderne. I det Indre af Landet træffes den aldrig eller i alt Fald kun ganske undtagelsesvis. Paa Færøerne er den temmelig hyppig. Sysselmand Müller har skudt flere Exemplarer midt i Juni Maaned og anseer det derfor for sandsynligt, at den yngler der. Paa Island er den ifølge Faber almindeligere i Øens sydlige og vestlige Egne end i de nordligere. Den ankommer dertil i Slutningen af April og drager bort sidst i September. Faber fandt den ikke ynglende paa Island, men antager, at den har Yngleplads høit oppe mellem Fjeldene, thi i August indfinder den sig paany ved Kysterne,

ledsaget af sine Unger, og man har senere faaet dens let kjendelige Æg fra den nordlige Del af Landet. Til Grønland kommer den først henimod Slutningen af Mai og forbliver til ind i Sept. Den yngler paa Øerne baade i Nord- og Sydgrønland.

Den er en af vore smukkeste, muntreste og uroligste Strandfugle; den har en ualmindelig høi, klar, ren Stemme, der først klinger langsommere, siden raskere og tilsidst gaaer over i dens egenlige Parringsskrig. Reden er oftest temmelig skjult, hyppigt anlagt i en Fordybning mellem Græsset, ind under en Skrænt o. l.

Den lever i Monogami og lægger her i Landet sidst i Mai 3—4 pæreformige, grøngraa Æg, bestrøede med mørkere graabrune Pletter.

Æggets Længde og Brede:

38mm.	29mm.
43 »	30 »

Den er en forsigtig og sky Fugl, og man maa derfor liste sig til for at skyde den; man kan ogsaa fange den i Snarer paa dens Yndlingssteder, paa Stene og desl.; Kjødet, især de Unges, er velsmagende.

Strandskadeslægten, *Haematopus, L.*

Næbet meget længere end det høit hvælvede, store Hoved, lige og kraftigt, i Spidsen stærkt sammentrykt; Over- og Undernæbet indtrykt ved Næseborene, som danne en spalteformig, gjennemsigtig Fure, der naaer til Midten af Næbet. Benene tretaaede, tykke, neppe middelhøie, nøgne indtil lidt op over Hælen; Tæerne korte med brede Saaler, Ydertaaen forenet med Mellemtaaen ved en Hud i første Led.

Vingerne middellange, spidse, udskaarne, hvorved der dannes en bageste Spids, som dog er kortere end den forreste; 1ste Svingfjer længst; Halen af Middellængde, bred, med 12 lige lange Styrere.

Strandskaderne leve næsten stedse ved Havkysterne, hvor de følge Bølgeslaget for at snappe de indkastede smaa Sødyr. Vaar og Høst træffes de i Flokke, eller parvis. Deres Løb og Flugt ere hurtige; de lægge 3—4 gulgraa, sortebrunt plettede, store Æg og yngle to Gange aarligt. Den ydre Kjønsforskjel er ringe.

Almindelig Strandskade, Hæmatopus ostralegus, L.

Syn. Hæmatopus ostrilegus, L. — Hæmatopus hypoleuca, Pall.

Dansk: Strandskade, Sydostpiber, Søfugl, Tjeld, Kjeld, Luif, Klippise (Anholt, Bynch), Surre (Nissumfjord). Norsk: Tjeld, Kjeld, Kjekd (Faber). Svensk: Strandskata, Albrok, Spikgubbe (Upland), Marspitt (Gottland), Strandskjura (Öland), Albräckt (Kalmar Lehn), Tjeld, Tjäll (Bohus Lehn). Færøisk: Tjaldur, Kjakdur (Faber). Islandsk: Tjaldr, Tjakdur (Faber).

Artsm. Sort, undtagen Brystet, Bugen, Halens inderste Halvdel, Bagryggen og et bredt Baand over Vingen, hvilke Partier ere hvide. Iris og Næb smukt karmoisinrøde; Benene blegrøde.

Afbildn. Tab. XXXI.

Længde 16—16½".

Hunnen ligner Hannen. I Vinterdragten have begge Kjøn paa Struben et hvidt, halvmaaneformigt Halsbaand. Hos Ungerne er Næbet sortagtigt paa Rygkanten, Iris brun, Benene bleggraa; Struben har en hvidagtig Plet, Ryggen og Skuldrene ere brune med graa Fjerkanter.

Strandskaden kommer som Trækfugl hertil i sidste Halvdel af Marts eller først i April, undertiden noget tidligere, og forlader os i September. I E. Hages Optegnelser findes anført, at den (efter Wöldikes Iagttagelser) undertiden — endog i Flokke — overvintrer i Holsten. Paa den skandinaviske Halvø forekommer den almindeligt ynglende langs Kysterne lige fra Skaanes Sydspids op til den russiske Grændse; sjeldnere træffes den i det Indre af Halvøen, men er dog bemærket flere Steder ved de svenske Indsøer. Den

er almindelig paa Færoerne, hvor den ankommer i Midten af Marts, for atter at drage bort i Slutningen af September. Dog overvintre enkelte Individer der. Paa Island, hvor den er hyppig, især ved Øens sydlige Kyst, er den, mærkeligt nok, Standfugl. I Begyndelsen af September drage de Individer, der om Sommeren have opholdt sig i den nordlige Del af Øen, til dennes Sydkyst og forene sig med de der levende Kammerater i store Skarer, der blive hele Vinteren over ved Kysten. Henimod Slutningen af Marts vende de fra Nord af ankomne Individer atter tilbage til deres Yngle-pladser. I Grønland er den truffen enkelte Gange, men dens Forekomst der er at betragte som ganske tilfældig.

Den foretrækker stenede Strandbredder til Opholdssted og er, uagtet sit klodsede Udseende, en livlig, snild, forsigtig og sky Fugl. Den vader gjerne ved Strandbredderne eller sidder paa Stene, der rage frem over Vandet. Dens Næring bestaaer hovedsagelig af Orme og Krebsdyr, som den dels faaer ved at grave med sit Næb i Sandet, dels ved at rode i Tangen paa Kysten*). Ved sit stærke Skrig advarer den andre Fugle mod Fare. Den svømmer med Lethed, og anskudt søger den at skjule sig ved at dykke.

Den forekommer ynglende paa mange af vore mindre Oer, talrigst paa Øerne ved den slesvigske Vestkyst, dog ogsaa enkeltvis ved Kysterne. Paa Amrom lade Beboerne den udruge Hønseæg. Paa Færøerne yngler den aldrig høit tilfjelds. Reden er der indvendigt belagt med smaa Stene og en lille haard Lyngkvist. Efter Müllers Angivelse træffes Reden meget sjeldent anlagt i Græsset, men derimod i Grus. Som oftest finder man flere ufuldførte Reder om-

*) Nilsson og med ham flere Forfattere, saaledes Kjærbølling (Danm.s Fugle, S. 257), angive, at den fortrinsvis lever af Muslinger, hvis Skal den sønderhugger med sit stærke Næb, men dette modsiges med Bestemthed af Faber (Ueb. d. Leben d. hochnordisch. Vögel, Pag. 287). Udg.

kring den rigtige, som de have besluttet sig til at benytte; sandsynligvis har Fuglen under Boringen af de forladte Reder stødt paa en Sten eller fundet Grunden fugtig o. s. v. og derfor opgivet dem. Reden tildanner den med sit lange, stærke Næb*). Den yngler ofte paa Færoerne langt fra Havet; det samme er Tilfældet paa Bornholm, hvor den yngler f. Ex. i Nærheden af Almindingen.

I Græsset eller imellem Stene ved Strandbredden lægger den 3, sjeldnere 4 meget store, aflange, gulgraa, sortebrunt plettede Æg.

Æggets Længde og Brede:

56mm.	38mm.
61 »	42 »

Ungerne forlade Reden strax efter Udrugningen; de forsvares med Kjækhed af de Gamle, som med ængsteligt Skrig forfølge Jægeren og Hunden. Imod Rovfugle og Ravne forsvarer den sine Æg og Unger med Kjækhed. Ved at hugge dem med sit kraftige Næb jager den dem bort, og derfor fredes den af de færøiske Bønder.

Hvis man ikke fra Baghold kan liste sig til den, er det, i alt Fald udenfor Yngletiden, vanskeligt at komme den paa Skud. Kjødet er mørkt og temmelig seigt, og kun de Unges er velsmagende.

3die Familie: **Heirefuglene**, *Herodii.*

Næbet haardt, stort og stærkt, længere — hos nogle meget længere — end Hovedet, i Regelen sammentrykt og som oftest spidst, med skarpe Rande, blot hos én Slægt fladt og bredt i Spidsen. Næseborene, som ligge i en stor Fure, bredt spalteformige.

Benene høie, nøgne op over Hælen. Bagtaaen hos nogle ligesaa lang som Fortæerne og i samme Plan som

*) Om den, der skal lære at strikke, siger man paa Færøerne, at han »borar Rúir sum Tjaldur«.

disse (hos de egenlige Heirer); hos andre saa kort, at blot Spidsen eller den yderste Trediedel berorer Jorden. Yder- og Mellemtaaen forenede ved en Hud; Indertaaen og Mellemtaaen hos nogle forenede, hos andre adskilte.

Vingerne temmelig lange, brede, afrundede; Halen kort, med 12 Styrefjer.

Hovedet lille, Halsen lang og tynd, Kroppen smal. Hos de fleste er Toilen, hos andre en større Del af Hovedet og Halsen nøgen.

Disse tildels meget store Fugle leve i Monogami, for største Delen ved Bredden af Floder og Søer, ved Havet og i Sumpe, hvor de ernære sig af Krybdyr, Fiske, Insekter, Orme, tildels af mindre Pattedyr og unge Fugle, i Nødsfald endogsaa af Aadsler, Frø, Korn og Grønt. I Modsætning til de i Løbet og Flugten lige rappe Sneppefugle, er de heireagtige Fugles Gang gravitetisk langsom, deres Flugt høi og jevn. De yngle paa Træer og Huse eller i Sumpe blandt høie Væxter og lægge 2—6 Æg, der som oftest ruges alene af Hunnen, som imidlertid bevogtes og fødes af Hannen; men begge opføde Ungerne, der forblive i Reden, indtil de kunne flyve. De flestes Kjød er seigt og næsten uspiseligt.

Traneslægten, *Grus*, *Pall.*

Næbet noget længere end Hovedet, lige, sammentrykt, udad langstrakt-kegleformigt, ved Spidsen noget convext, ved Roden høit, oventil fladt, med en fra Roden til Midten løbende Næsefure, hvori de gjennemsigtige Næsebor ligge. Benene lange, stærke, nøgne langt op over Hælen; Yder- og Mellemtaaen forenede ved en kort Hud, den inderste fri; Bagtaaen berører kun Jorden med Kloen. Vingerne middellange, brede, 1ste Svingfjer kortere end 2den, denne kortere end 3die, som tilligemed 4de er længst. De bageste Svingfjer og deres Dækfjer altid længere end de

andre, krusede, bløde og bueformigt opreiste. Halen har 12 Styrere. Hovedet sædvanligvis for en Del nøgent eller besat med særegne Fjerprydelser o. desl.

Tranerne ere store, i Henseende til Kjønnet kun lidet forskjellige Fugle, som leve i Sumpe og Kjær, tildels paa aaben Mark. De vandre som Trækfugle i store Flokke, flyve høit og skjønt, gaae langsomt og dybt i Vandet og ere saa forsigtige og sky, at de endog udstille Vagt til deres Sikkerhed. Planter, Krybdyr, Fiske og Insekter udgjøre deres Næring.

Almindelig Trane, Grus cinerea, Bechst.

Syn. *Ardea grus*, *L.* — *Grus vulgaris*, *Pall.* — *Grus communis*, *Mey. & Wolf.*

Dansk: Trane. Norsk: Trane. Svensk: Trana. Færøisk: Treâni (M.), Trani (H.).

Artsm. Askegraa; Hovedet med børsteagtige Fjer, ovenpaa næsten nøgent, paa hver Side med en stor hvidgraa Plet, som strækker sig ned paa Halsen; Hagen og Struben graasorte. Svingfjerene sorte, de bageste seglformigt opreiste og krusede, med blød Fane.

Afbildn. Tab. XXXIII, a.

Længde 46—49″; Vingestrækning 78—79″.

Hos de Gamle er Issen rød og vortet, Næbet brungrønt, Benene sorte, Iris brunrød. De Unge have graa Fjer paa Hovedet og kortere, mindre krusede bageste Svingfjer.

Denne anseelige, smukke Fugl bliver i Danmark mere og mere sjelden. I de forhenværende Hertugdømmer, især i Holsten, yngler den paa flere Steder. Hr. Gammelgaard i Varnis har i sin Tid meddelt Forf., at den et Par Aar er seet i en Sø ved Løit pr. Aabenraa, formodenligt ynglende; den yngler ved Glücksburg, Kragelund o. fl. St. i Angeln (Mechlenburg). Efter E. Hages Optegnelser forekom den

aarligt i Flokke ved Raaby og Raabylille Enge paa Møen, hvor ogsaa 2 ere skudte paa Nordfeldt og en ved Sønderstrand. Efter Melchiors Notitser er den 1821 skudt i Holmegaards Mose pr. Nestved. I September 1836 fik det kgl. Museum fra Skovrider Ulrik paa Jægerspris tilsendt en Trane, som var skudt ud af en Flok paa 8 Stkr. Ifølge Meddelelse fra Fr. Hornemann til Prof. Reinhardt opholdt en Flok paa 5 Stkr. sig i Efteraaret 1860 flere Uger i Mosen ved Nørre Elkjær. Fischer fik i 1856 en yngre Han, skudt mellem en Flok ved Lyngbygaard i Sjælland. I det zoologiske Museum findes en meget smuk Hun fra Allindemaglegaard pr. Ringsted (Oktbr. 1868). Forf. modtog i Juli 1857 en gl. Han fra Falster og angiver den som skudt ved Maribo i Foraaret 1852. Et Exemplar, der opbevares i afd. Grevinde Danners Samling, er, ifølge Kons. Conradsens Angivelse, erholdt paa Kløvermarken ved Amagerport. I Fabers Tid ynglede den aarligt ved Sorø (Orn. Notic. P. 33). Paa den skandinaviske Halvø er den talrigere end i Danmark. I Sverrig forekommer den fortrinsvis i de østlige og især i de nordøstlige Dele af Landet, men træffes dog ogsaa ynglende adskillige Steder i de sydligere Provindser, saaledes i Skaane og navnlig i det Indre af Smaaland. I Norge er den hyppigst paa de store øde Fjeldmoser i Hamar Stifts østlige Dele (60° n. Br.), hvor den ruger temmelig talrigt. I Halvøens nordligste Egne er den oftere bemærket, flere Gange endog i Østfinmarken; derimod er den kun ganske undtagelsesvis truffen langs Vestkysten. Paa Færøerne, hvor dens Forekomst maa betragtes som tilfældig, blev et Individ skudt i 1857 paa Norderøerne.

Som Trækfugl ankommer den i Marts og April og forlader os i August og September. Om Efteraaret gaaer Trækket nordfra herover, men om Foraaret snarere over Rygen og Skaane; det foregaaer mest om Natten og tilkjendegiver sig ved de høie, trompetagtige Skrig, der i Nærheden næsten ere øredøvende. Tranerne flyve altid i 2

Rader, som fortil støde sammen i en spids Vinkel, og de skifte med at være i Spidsen. Som oftest flyve de meget høit, og naar de under Flugten komme til høie Bjerge, tee de sig ængsteligt og uroligt, udstøde skingrende Skrig og flyve uordenligt omkring mellem hverandre, indtil de ved at stige høiere op i Luften i Spiralflugt ere komne op over Bjergtoppen; først da ordne de sig atter i to konvergerende Rækker og fortsætte deres Reise. Tranen er meget sky og ved Reden yderst forsigtig, men i Fangenskab bliver den ofte saa tam, at den ledsager sin Herre paa Spadseretoure og vænner sig til at flyve frit ud og ind. Tranen henter sin Næring saavel fra Planteriget som fra Dyreriget; den æder baade Land- og Vandplanter, baade Frugter og Rødder, Græs og Korn; endvidere Orme, Insekter, mindre Krybdyr og Padder og synes især at finde Behag i Frøer. Ligesom andre planteædende Fugle sluger den endel Smaasten og Grus for at fremskynde Fordøielsen.

Æggets Længde og Brede:

90mm.	63mm.
101,5 »	62,5 »

I dybtliggende eller sumpige Egne bygge de en stor, kunstlos Rede og lægge 2 meget store, gronagtige, bruntplettede Æg.

Med Skydehest eller kjørende imod Vinden kommer man den bedst paa Skud. I Tydskland fanges den ligesom Kragerne med Kræmmerhuse, der indeholde nogle Ærter og paa Inderkanten ere bestrøgne med Fuglelim. Faaer Tranen et saadant over Hovedet, kan den ikke see; det falder den ikke ind at flyve, og den fanges da levende med Hænderne. Kjødet er grovt og seigt, men den derpaa kogte Suppe anbefales som meget styrkende.

Jomfrutrane, Grus virgo, Briss.

Syn. Ardea virgo, L. — Anthropoides virgo, Degl.

Dansk: Jomfrutrane. Svensk: Numidisk Trana.

Artsm. Blaagraa, Hovedet helt fjerklædt, bag hvert Øie en lang, hvid Fjerbusk, som hænger bueformigt ned over Nakken. Skulderfjerene tilspidsede og stærkt forlængede.

Afbildn.: Ny Tavle.

Længde c. 33″.

Dens Næb er kortere end foregaaende Arts og smudsiggrønt med blegrød Spids; Forhalsen og dens lange nedhængende Fjer sorte, Svingfjerene sortegraa, Fødderne sortebrune, Øiet karmoisinrødt.

Denne smukke og fint byggede Fugl hører hjemme i det sydøstlige Europa og Landene omkring det kaspiske Hav, Tartariet og Mongoliet, hvorfra den vandrer til Sydindien og Mellemafrika. Nu og da træffes et enkelt Individ i de vestlige europæiske Middelhavslande og i Mellemeuropa, men i Skandinavien er den kun truffen en eneste Gang, nemlig i Begyndelsen af Juni 1857, da den svenske Student C. Dalin skød den i Askers Sogn i Nerike. Exemplaret opbevares i Ørebro's Skoles naturhistoriske Samling.

I Levemaade har den Meget tilfælles med den almindelige Trane, men et ganske særegent Forhold i dens Færd fortjener dog at fremhæves; hvor et større Antal Individer er samlet, opføre de nemlig Dandse og Væddeløb; disse Lege ere blevne sete saa ofte og af saa paalidelige Iagttagere, at der ikke er nogen Tvivl om, at de virkeligt finde Sted.

Æggene ligne den almindelige Tranes, men ere mindre; deres Længde varierer mellem 77$^{mm.}$ og 91$^{mm.}$, deres Brede mellem 51$^{mm.}$ og 56$^{mm.}$.

Storkeslægten, *Ciconia, Briss.*

Næbet meget længere end Hovedet, lige, stærkt, langstrakt kegleformigt, sammentrykt, spidst; Næbryggen afrundet, Næbrandene skarpe; Næseborene nær ved Næbroden danne en smal Revne i Næbets Hornmasse, uden tydelig Næsegrube; Øiekredsen og den lille Svælgpose ved Siderne af Næbet nøgne; Benene høie, nøgne høit op over Hælen; Tæerne forenede ved en Hud i første Led; Bagtaaen naaer kun Jorden med den yderste Trediedel; Kløerne korte, flade, helrandede. Vingerne middellange; 1ste Svingfjer kortere end 2den, denne lidt kortere end 3die, som tilligemed 4de og 5te er længst.

Storkene ere store Fugle, der leve i Sumpe og ved Vandbredder, hvor de fornemmelig nære sig af Krybdyr, Padder, Fiske, smaa Pattedyr, unge Fugle, Orme, Æg og Insekter, men ikke Vegetabilier. De blive — især den hvide Stork, der næsten kan ansees som Husfugl — overalt taalte og skaanede, fordi de fortære skadelige Dyr eller i alt Fald saadanne, som af Landalmuen ansees for skadelige. I de kolde Lande ere de Trækfugle; de vandre i store Skarer og om Dagen. I deres Væsen og Manerer hersker der megen Alvor, Gravitet og Klogskab. Eiendommelig er deres Knebbren med Næbet og deres Tilbøielighed til at staa paa ét Ben. De leve i Monogami, bygge Rede paa Træer eller Huse, fælde kun én Gang om Aaret, og Kjønnene ere kun lidt forskjellige.

Hvid Stork, Ciconia alba, Briss.

Syn. Ardea ciconia, L.

Dansk: Stork. Norsk: Stork. Svensk: Stork, Hvit Stork.

Artsm. Hvid, med Undtagelse af Skulderfjerene, Svingfjerene og de store Vingedækfjer, som ere sorte; den nøgne Hud omkring Øiet sort og glat.

Afbildn. Tab. XXXII.

Længde 40—42″; Hunnen noget mindre.

Næbet, den nøgne Del af Svælgposen samt Benene zinnoberrøde; Iris brun; Fjerene paa Kroen lange og nedhængende. Ungernes Næb sortagtigt rødt; deres Ben rødagtigt sortegraa og Svingfjerene sortebrune.

Denne almindeligt bekjendte, næsten overalt paa beboede Steder forekommende og af Almuen fredlyste Fugl vender om Foraaret tilbage fra sit Vinterkvarter i Nord- og Mellemafrika for at forplante sig her i sit egenlige Hjem og forlader os atter sidst i August. Hvor den én Gang har Rede og ikke bliver forstyrret, opholder den sig og yngler Aar for Aar; paa mange Steder anseer vor Almue Storkereden som et Lykkens Tegn for det Hus, der bærer den. I Jylland findes Landsbyer med 20—30 og endnu flere af dens Reder.

Med Aaret 1856 indtraadte der et Vendepunkt i Storkenes Historie her i Landet. Medens der tidligere havde hersket den største Regelmæssighed i deres Ankomst og Afreise, kom der nu Forstyrrelse og Uorden. I næsten alle Egne af Landet vendte kun et forholdsvis ringe Antal af de bortdragne Storke tilbage hint Aar, og den gamle Tingenes Tilstand er endnu kun paa faa Steder gjenoprettet. Man har angivet forskjellige Grunde til den pludseligt indtraadte Forandring, men sandsynligst er det, at en stor Mængde af de hjemvandrende Storke er omkommet paa Reisen over Middelhavet, idet man samme Aar fandt talrige døde Individer langs dette Havs Kyster. Da Storken paa Grund af den fremskridende Kultur her i Landet stadigt finder færre og færre Egne, hvor den kan faae rigelig Føde, er det at formode, at den ogsaa af denne Grund vil aftage herhjemme. Den er dog endnu talrig i Egne med store Engstrækninger og Moser, f. Ex. Marsklandene; paa Bornholm skal den ikke findes*). Paa den skandinaviske Halvø er den kun almin-

*) Efter Sigende skal den enkelte Gange have ladet sig see der, men er da bleven bortskudt.

deligt udbredt over den sydlige Del af Sverrig, hvor den paa sine Steder yngler temmelig talrigt; dog fandt der også her en paafaldende Formindskelse Sted i de ynglende Storkes Antal i Aaret 1856. I den vestlige Del af Sydsverrig træffes den ynglende omtrent til Falkenberg i Halland, men paa Østsiden neppe nordligere end i Skaane. I Nordsverrig træffes nu og da enkelte Individer, men aldrig ynglende. I Norge yngler den intetsteds, men viser sig dog hvert Aar, navnlig i de sydligere Stifter og stundom flokkevis. Paa Færøerne og i vore andre nordlige Bilande er den aldrig truffen. I England gives der faa eller ingen; i Holland forekommer den derimod i overordenlig Mængde.

Om Høsten forsamle Storkene sig paa Enge og Marker, hvor man seer dem bevæge sig mellem hverandre med den dem egne Værdighed og Alvor; snart begynder en af dem at knebbre, som vilde den tale til de andre, der svare den paa samme Maade. Man har fablet en Del om, at Storkene holdt Rettergang, som undertiden skulde have Dodsstraf til Følge; Grunden dertil ligger vel nærmest i den Kjendsgjerning, at man har seet de reisefærdige Storke i saadanne Forsamlinger at anfalde og dræbe sygelige eller sent udrugede Individer, der ikke havde Kræfter til at udholde de med den forestaaende lange Reise forbundne Anstrængelser. Man fortæller ogsaa, at de opmuntre tamme Storke til at følge med, samt at de anfalde dem, naar de ikke ville. Ved Reden seer man undertiden de blodigste Kampe med fremmede Storke, som ofte ende med Lemlæstelse, endog med Døden. Undertiden kaster Storken et Æg — formodenlig naar der er flere, end den kan ruge — eller en Unge (denne er nok som oftest en Vantrivning) ud af Reden; man siger, at dette skeer hvert andet Aar, og at den dermed vil afgjøre sin Husleie.

Efter Boies Iagttagelser indfandt Storken sig i Hertugdømmerne aldrig før den 19de Februar og aldrig efter den

9de April; den drager bort sidst i August. Til Sjælland ankom den:

Sydsjælland, Herlufsholm (Melchior):

1820 den 29. Marts.
1822 — 5. April.
1823 — 28. Marts.
1824 — 26. —
1825 — 31. —
1828 — 2. April.
1829 — 29. Marts.
1830 — 12. April.

Nordsjælland, Helsingør (Steenberg):

1823 den 30. Marts.
1836 — 25. —
1837 — 6. April.
1840 — 2. —
1844 — 1. —
1845 — 26. Marts.
1846 — 2. —
1847 — 28. —

Ifølge Dyrlæge Grills Optegnelser ankom den til Otterup v. Odense:

1865 den 7. April.
1866 — 31. Marts.
1867 — 31. —
1868 — 5. April.
1869 — 29. Marts.
1870 — 4. April.
1871 — 9. —
1872 — 31. Marts.
1873 — 25. —
1874 — 10. April.
1875 — 9. —
1876 — 3. —

Til Viborgegnen ankom den ifølge Feddersen

1866 den 4. April.

1868 den 29. Marts.
1869 — 5. April.
1872 — 30. Marts.

Den 19de Januar 1855 lod en Stork sig see ved Førsløv paa Sjælland. I 1863 ankom den allerede den 2den Februar til Lolland; samme Aar blev den seet ved Roeskilde den 3die Februar. Ved Randers saaes den den 19de Februar 1842, og i 1846 ankom den ifølge Provindsbladene næsten overalt i Begyndelsen af Februar. Naar den kommer saa tidligt, tyer den ofte ind til Husene og søger Føde mellem Høns og Ænder (Bølling).

Dens Næring bestaaer af Slanger (hos os Snoge og endog Hugorme*), Firben, Frøer, Fugleunger, Æg, Rotter og Mus, Igler og store Insekter, Fiske, Rogn o. s. v. Den søger sin Føde ikke blot paa Enge, i Moser og ved Søbredder, men ogsaa ofte ved Havets Kyster, hvor den vader i Fladvandet.

I den store Rede, som ikke udelukkende findes paa Huse, men ogsaa paa Træer, lægger Hunnen i Midten af April**) 3—5 hvide Æg.

Æggets Længde og Brede:

70mm.	54mm.
83 »	56 »

Æggene udruges af begge Kjøn i noget over 3 Uger; Ungerne, som forblive længe i Reden, førend de lange Ben og de store Vinger opnaae den tilborlige Styrke og Udvikling, opfødes omhyggeligt af Forældrene. Disse synes at

---

*) Det siges, at Storken, naar den vil tage en Hugorm, først tirrer denne, saa at den reiser sig op; derpaa nærmer Fuglen sig nogle Gange til den med nedhængende Vinger, og först naar Hugormen har udtømt sin Gift ved at hugge i Vingedækfjerene, bliver den greben og nedslugt af Storken.

**) I Forf.'s efterladte Optegnelser findes en Notits om, at der efter Sponnecks Angivelse i Sommeren 1857 ynglede flere Par Storke 2 Gange i Omegnen af Kiøbenhavn.

være hinanden meget tro og hengivne; vist er det, at Hannens Jalousi er meget stor; man paastaaer endog, at den har anfaldet og dræbt sin Mage, naar den har truffet hende i Utroskab.

Man skyder den ikke gjerne; Kjødet er nemlig uspiseligt, og den Skade, som den undertiden anretter ved at røve det unge Fjerkræ, Fuglevildt o. s. v., opveies rigeligt ved den store Mængde Oldenborrelarver og Mus, som den fortærer og ødelægger. Den tager ogsaa Muldvarpe, som den fanger ved at staae paa Lur, medens Muldvarpen skyder Jorden iveiret, og pludseligt hugge Næbet ned i den opskudte Jord.

Sort Stork, Ciconia nigra, (L.).

Syn. *Ardea nigra*, *L.* — *Ciconia fusca*, *Briss.*

Dansk: Sort Stork, sort Heire. Norsk: Sort Stork. Svensk: Svart Stork, Odens Svala.

Artsm. Brunsort med stærk Metalglands, kun Brystet, Bugen og Læggfjerene hvide. Ben og Næb røde (hos den gamle Fugl) eller grønagtige (hos den unge Fugl).

Afbildn. Tab. XXXII, *gl. Han.* — Suppl. Tab. 14, *ung Fugl.*

Længde 38—40″.

Hunnen har en svagere Metalglands og er mindre; Iris brun. De unge Fugle have mange hvide Pletter paa Halsen og Brystet og endnu mindre Glands end den gamle Hun.

Den er ikke sjelden i Danmark, hyppigst i Jylland og Slesvig. I Jylland angives den som ynglende i Julianelyst, i Mattrup og Rask Skove ved Horsens, i Aunsbjerg og Hald Skove ved Viborg, Houlbjerg Skov ved Frisenborg, i Skovene ved Engesholm, Villiamsborg og Storegrundet ved Veile, paa Øland i Limfjorden, i Dronninglund Storskov, Stagsted Skov, Paihede og Oxholm Skov (Vendsyssel),

Mylenberg Skov, Fousingø Skove ved Randers, Silkeborg og Meilgaard Skove; dens nordligste Yngleplads her i Landet er vistnok Baggesvogns Skov, 2 Mil Nord for Hjørring (Reinh.). Endvidere yngler den i Dravit Skov pr. Tønder, Skovene ved Aabenraa og Haderslev. Boie (Wiedemann: Zool. Mag., Bd. I, Stück III) angiver den som ynglende paa flere Steder i Slesvig og Holsten. Efter Mechlenburg yngler den i Stenderup, Kobbermølle, Marie og Hanved Skove. Fischer fandt i de ovennævnte vendsysselske Skove kun 1 Par ynglende i hver, om der end var flere Par tilstede. Erichsen fik i 1862 5 Kuld fra Mylenberg Skov. I Begyndelsen af Oktober 1863 blev et ungt Individ skudt i Nærheden af Aalborg, i 1872 ligeledes et ungt Individ ved Eliasminde pr. Odense Stamhusbesidder E. Møller) og i August 1869 en ung Fugl ved Ølund pr. Odense (Dyrlæge Grill). I Sjælland er den sjelden. I Kjøbenhavns zoologiske Museum findes en ung Han, som den 19de Juni 1863 blev skudt ved Kongelunden paa Amager. Ifølge Prof. Reinhardts Meddelelse har afdøde Apotheker Steenberg seet den ved Helsingør i April 1827. I 1851 blev den skudt ved Liselyst pr. Rødby og ved Ourebygaard; ved Klintholm paa Møen er den skudt den 19de August 1838 (Hage); efter Melchiors Optegnelser fremdeles ved Basnæs.

Efter Forf.s Optegnelser yngler den ved Svendstrup pr. Roeskilde, Vedbygaard pr. Slagelse og ved Rosenvold, hvorfra han i 1866 fik 2 Unger tilsendt. Forststuderende A. Steen har underrettet Udg. om, at den ifølge Meddelelse fra Forstraad Holten indtil for omtrent 3 Aar siden ynglede i Enemærket ved Vedbygaard (i Roskildeegnen). I Mullerup Skov under Glorup Gods i Fyen skal den have ynglet for 20—30 Aar siden (Cand. mag. G. Winther). Forf. traf den ofte langs Jyllands og Slesvigs Østkyst og paa Tipperne i Ringkjøbing Fjord. Ved Randers Fjord er den i August Maaned hyppig mellem Udbyhøi og Mellerup, hvor den gaaer paa Fladvandet og fisker (Fischer). Paa Bornholm findes

den ikke. I Norge er den kun truffet to Gange, nemlig ved Frederiksstad (1869) og senere i Vang paa Hedemarken. I Sverrig hører den vel til de sjeldnere Fugle, men den yngler dog i Smaaland, Kalmar Lehn og Ostergothland; i de andre sydlige Provindser træffes den nu og da, men altid enkeltvis eller parvis. I Yngletiden seer man den kun meget sjeldent paa Enge; derimod søger den sin Føde ved Kysterne og i Skove, især ved Skovbække. Som et Bevis paa dens Graadighed kan anføres, at et ungt Individ, som Fischer i Begyndelsen af September 1863 modtog fra Ryaa i Vendsyssel, havde Svælget stærkt udspilet af ikke mindre end 179 Exemplarer af vore to Hundesteilearter, som den ikke havde kunnet nedsluge, da Spiserøret og Maven iforveien vare fuldtproppede.

Den ankommer omtrent samtidigt med den hvide Stork, men bliver her — som det fremgaaer af nogle blandt de ovenfor anførte Tilfælde — undertiden længere end denne.

Saavel i Bygning som Levemaade og Forplantning ligner den meget den almindelige Stork, men den er mindre, meget sky og bygger altid fjernt fra beboede Steder, helst i større Skove, snart lavt, snart meget hoit, i de storste og ældste Træer; som oftest findes Reden ved Begyndelsen af Kronen paa et Par vandrette Grene. Underlaget er en stor, aflang Bunke af Grene og Kviste, ovenpaa hvilke den egenlige Rede anbringes. Denne bestaaer af friskt, grønt Mos, som Fuglen afpiller i storre Stykker og sammenføier omhyggeligt, saa at kun det Grønne kommer tilsyne. Reden er cirkelrund, hæver sig jevnt omtrent 4″ fra Underlaget og indeholder i Midten en afrundet Fordybning*). De 3—5

*) Naumann beskriver Reden ganske anderledes, men vistnok paa Grund af en Forvexling med den hvide Storks Rede. Ovenstaaende Beskrivelse er meddelt af Fischer.

Æg, som lægges i første Halvdel af Mai, ere hvide, men noget mindre end foregaaende Arts.

Æggets Længde og Brede:

64mm.	50mm.
70 »	52 »

Heireslægten, *Ardea, L.*

Næbet temmelig stærkt, stort, lige, dybt spaltet, meget spidst, hos de fleste Arter fint tandet, sammentrykt; Næbrandene skarpe. Tøilen samt Øiekredsen nøgne. Øiet meget nær ved Næbroden; Næseborene ligeledes nær ved Næbroden, aflange, omgivne af en tynd Hinde; Næsegruben fortsættes fortil af en smal Fure. Benene temmelig høie og tynde, nøgne ofte langt op over Hælen, med lange Tæer; Bagtaaen sidder i samme Høide som Fortæerne og berører Jorden i hele sin Længde. Yder- og Mellemtaaen ved Roden forenede ved en Hud; Kloen paa Mellemtaaen har paa Indersiden en fremstaaende, kamformig, tandet Rand. Vingerne middellange, butte og temmelig brede, med meget lange Armknokler, men med korte Svingfjer. Halen afrundet, kort, med 10 à 12 Styrere. Den meget lange, tynde Hals lader sig saa stærkt sammenlægge, at Nakken ligger paa Forryggen og Næbet parallelt med Struben; dette finder Sted i hvilende Stilling og i Flugten, men Halsen kan da ogsaa med meget betydelig Kraft strækkes frem af denne Stilling. Paa hver Side af Brystet eller foran paa dette og ligeledes paa Overgumpen findes større eller mindre Partier med en silkeagtig Dunklædning.

Heirene opholde sig ved Havbredder, Floder og Søer og nære sig fornemmelig af Fiske og Rogn, Froer, Mus, Ferskvandssnegle, Insekter og Orme. Nogle bygge selskabeligt Rede paa Træer og Klipper, andre i Rør og Siv. I de nordlige Egne ere de fleste Trækfugle; de fælde kun én

Gang om Aaret. Kjønnene ere hinanden meget lige, dog ere Hannerne større og smukkere. Hos nogle Arter ere de gamle Fugle i Yngletiden prydede med lange, bløde Fjer paa Baghovedet, Brystet og Ryggen. De ere meget sky og forsigtige, men graadige og dovne Fugle. I den store, flade, kunstløse Rede lægge de 3—6 ensfarvede, hvide, grøngraa eller spanskgrøntfarvede Æg, som Hunnen alene udruger.

1ste Underslægt: **Egenlige Heirer,** *Ardea*, *Auct.* (*s. str.*)

Halsen lang og kortfjeret. 12 Styrefjer. Fjerklædningen broget, Svingfjerernes Skafter mørkebrune.

Fiskeheire, Ardea cinerea, L.

Syn. A. major, Gmel. — A. cristata, Briss.

Dansk: Heire, Fiskeheire, Graaheire, Skredheire. Norsk: Heire, Hegre. Svensk: Häger, Grå Häger. Færøisk: Hegri (M.), Heggri (H.). Islandsk: Hegri.

Artsm. Ovenpaa askegraa, nedenunder hvid med sortagtige Pletrækker paa Forhalsen; Fodroden meget længere end Mellemtaaen.

Afbildn. Tab. XXXII.

Længde 38—40″.

Imellem den gamle Han og Hun er i det Ydre ingen synderlig Forskjel; hos dem begge ere Næbet, Toilen, det Nøgne omkring Øiet og Iris guldgule, Benene graagule; Baghovedet bærer en indtil 5″ lang trefjeret Fjerbusk, Kroen er prydet med lange, baandformige, hvide Fjer og Overvingen bagtil med lignende, meget smalle, sølvhvide Fjer, som mangle hos den unge Fugl, der først bliver udfarvet i det 3die Aar. I det zool. Museum findes en udmærket smuk, snehvid Varietet (Hun), skudt ved Rugaardsø i Jylland den 14de August 1871 (Hofjægermester Mourier-Petersen).

Fiskeheiren opholder sig om Sommeren fornemmelig i

vandrige Skovegne og er paa adskillige Steder her i Landet meget hyppig, især hvor den kan yngle i Fred. Paa Bornholm er hverken denne eller nogen anden af vore Heire-Arter hidtil bleven bemærket. Udenfor Yngletiden træffes den ved Sø- og Havbredder. Sjeldent overvintre enkelte og søge kummerligt deres Næring ved Aaer, Bække og Strandbredder; den forlader os som Trækfugl i September og Oktober og vender tilbage sidst i Marts eller først i April. Paa den skandinaviske Halvø er den almindelig. I det sydlige Sverrig yngler den talrigt paa flere Steder; i Mellemsverrig forekommer den mindre hyppigt, og i Landets nordligste Egne kun undtagelsesvis. I Norge yngler den kolonivis langs hele Vestkysten fra Stavanger indtil Nord for Trondhjemsfjorden, men langs Nordlandets Kyster er den sjelden. I det Indre af Landet forekommer den nu og da, navnlig i de sydligere Stifter, hvor den hist og her er fundet ynglende. Paa Trækket besøger den dog ikke sjeldent Landets indre Dele og er endog flere Gange truffet ved Søerne i Birkebæltet. Langs Vestkysten overvintrer den hyppigt. Paa Færøerne opholder den sig om Vinteren og er da temmelig talrig langs med de rolige Fjordbredder, ved Aaer og Indsøer; den træffes ogsaa undertiden der om Sommeren (saaledes i Juni 1864, da en gammel Han blev skudt), og der skal endog være seet Unger, som neppe kunde flyve. Paa Island sees den aarligt saavel paa Foraars- som paa Efteraarstrækket, men fra Grønland kjendes der kun et dødt Individ, en ung Fugl, som i 1856 blev fundet i Nærheden af Nennortalik i Sydgrønland.

Den er en sky, flygtig og vild Fugl, der i Fare forsvarer sig rasende med Næbet. Bemærker den noget Usædvanligt, udstrækker den hurtigt sin tynde Hals i lodret Stilling og bliver staaende stiv med Hovedet og Næbet lige ud og Kroppen næsten lodret; er der virkelig Fare paa Færde, begiver den sig itide bort, men ellers lægger den Halsen tilbage igjen. Dens Gang er langsom, dog har den

ikke Storkens gravitetiske Holdning; under Flugten, som er høi og let, udstøder den ofte et stærkt, hæst Skrig.

Fiske, Rogn, Frøer, Mus og Insekter ere dens Næring; det paastaaes, at den først dypper Alt i Vandet, inden den nedsluger det. Naar den fisker, staaer den næsten altid stille i Vandet og har dog næsten altid Fiske nok omkring sig; man antager, at dens Exkrementer, som den lader falde i Vandet, ere en behagelig Føde for Fiskene, som derfor flokkes om den.

Graaheiren yngler hos os i Skove, i Nærheden af Havet eller Søer, helst fjernt fra beboede Steder, i Almindelighed kolonivis og ofte i Selskab med Kormoranerne, f. Ex. paa Vaarsø i Horsens Fjord; paa Æbleøen, ved Hørsholm, Korselitze, Glücksborg, Aabenraa og ved Skanderborg Sø har den tidligere ynglet i Mængde, ligeledes ved Skarrit Sø paa Sjælland. Et stort Antal Reder findes gjerne paa ét og samme Træ. Reden er stor og flad, bestaaer udvendigt af tørre Grene og Kviste, ovenpaa belagte med bløde Stoffer. De 3—4 blaagrønne Æg, som findes i Midten af April, ere forholdsvis smaa; deres Længde er 58—62mm., deres Brede 42—44mm.. Ungerne forblive længe i Reden og opholde sig senere i dens Nærhed. Fra Juli og August sprede de sig rundt omkring i Landet, baade Unge og Gamle.

Jagten er vanskelig; man maa snige sig til Fuglen fra Baghold, eller ogsaa maa man stille sig paa Anstand om Aftenen paa Steder, hvor man veed den trækker over, for at skyde den i Flugten. Da Falkejagten endnu florerede, jagede man den ogsaa med Falke.

Den anretter ofte betydelig Skade paa Fiskedamme og Træer.

Purpurheire, Ardea purpurea, L.

Syn. Ardea Caspica, Gm.

Dansk: Purpurheire, Svensk: Purpurhäger.

Artsm. Ryggen mørkt skifergraa, Halsen oventil rustgul med sorte Længdestriber, Underhalsen bagtil og paa Siderne grønagtig graa, Hovedet og Nakken sorte med lange spidse Nakkefjer, af hvilke to ere særligt stærkt forlængede. Brystet og Siderne mørkt rødbrune eller purpurfarvede. Mellemtaaen med Klo har samme Længde som Fodroden.

Afbildn.: 2det Suppl. Tab. 6.

Længde 32—33″.

Purpurheirens egenlige Hjem er det sydlige og sydøstlige Europa samt de nærmestliggende Egne af Asien og Afrika; navnlig forekommer den talrigt i Landene omkring det sorte Hav og det kaspiske Hav, men ogsaa i de europæiske Middelhavslande, især i det sydlige Frankrig, findes den hyppigt ynglende. I det øvrige Europa træffes den kun undtagelsesvis, men har dog oftere forfløiet sig til England og Nordtydskland. I Skandinavien vides den kun at være truffet en eneste Gang, nemlig den 18de April 1853, da den blev skudt af en Bondedreng ved Östra Torp i det sydlige Skaane. Exemplaret opbevares i Lunds zoologiske Museum.

I Levemaade skal denne Art nærme sig mere til Rordrummen end til Fiskeheiren. Ligesom hin lægger den i Regelen sine Æg imellem Rør og Siv, og kun undtagelsesvis bygger den Rede i Træerne. De 5 (sjeldnere 4) Æg, der lægges i Slutningen af Mai og Begyndelsen af Juni, ere noget tøndannede ɔ: tilspidsede mod begge Ender, matte og af et temmelig grovt Korn, hyppigt med Kalkbelægning; de ere af hvidlig blaagrøn Farve, lysere og noget mindre end Graaheirens.

Æggets Længde og Brede:

53 mm.	40 mm.
60 »	42 »

2den Underslægt: **Ædelheirer,** *Egretta Bonap.*

Fjerklædningen renhvid, Svingfjerenes Skafter hvide. 12 Styrefjer.

Hvid Heire, Ardea alba, L.

Syn. Ardea candida, Briss. — Egretta alba, Bonap. — Herodias alba.

Dansk: Hvid Heire, Sølvheire. Svensk: Hvit Häger.

Artsm. Hele Fjerklædningen hvid. Mundvigen og Underkjæberoden gule, Tøilerne mørkegrønne (hos den gamle Fugl) eller gule (hos Ungerne), Tæernes Overside mørkebrun. Mellemtaaen med Klo maaler to Trediedele af Fodrodens Længde.

Afbildn. Ny Tavle.

Længde c. 40″.

Denne smukke Fugls Hjemstavn er det sydlige Siberien og det sydostlige Europa, især Donaulandene og Sydrusland; om Vinteren trækker den til Sydasien og Afrika. Undtagelsesvis er den truffen i Frankrig og England, og fra Skandinavien kjendes kun ét sikkert Tilfælde, i hvilket den er forekommet, nemlig i November 1856, da den blev skudt ved Westerås i Sverrig og indsendt til Museet i Stockholm. En Beretning om, at den allerede paa Linnés Tid skal være seet ved Araslöf i Skaane, savner den fornødne Paalidelighed.

Den opholder sig fjernt fra beboede Steder og ynder fortrinsvis udstrakte Mosedrag, hvor den yngler mellem Rørene. I sit Hjem efterstræbes den ivrigt paa Grund af de udmærket smukke Rygfjer, af hvilke der forfærdiges kostbare Fjerbuske.

Sølvheirens Æg have stor Lighed med Graaheirens, dog er deres Farve mere ren grøn.

Æggets Længde og Brede:

56 mm.	42 mm.
63 »	42 »

3die Underslægt: **Natheirer,** *Nycticorax, Steph.*

Halsen kortere end hos Arterne af de to foregaaende Grupper. Hoved og Ryg med Metalglands. Indertaaen kortere end Ydertaaen. 12 Styrefjer.

Natheire, Ardea nycticorax, L.

Syn. Ardea grisea, L. — Nycticorax Europæus, Steph. — Scotæus nycticorax, Keys. & Blas.

Artsm. Overvingen hos de Gamle ren askegraa, Issen, Nakken, Overryggen og Skuldrene grønagtigsorte; de Unge brungraa med gulhvide Pletter.

Afbildn. Tab. XXXII. Suppl. Tab. 14.

Længde 19—20″.

Iris rød; Benene sortegrønne; Underkroppen hvid, hos de Gamle med rødgult Skjær. Baghovedet prydet med lange, hvide, smalle Fjer.

Natheiren har egenligt hjemme i de med Rør og Siv bevoxede Flod- og Søbredder i det sydøstlige Europa og har blot nogle faa Gange ladet sig see hos os. Saaledes blev den i Mai 1821 skudt ved Neumünster i Holsten (Isis 1822, VII. p. 775), og Teilmann har paa samme Tid skudt den ved Ribe; paa Sylt blev den nedskudt fra et Træ udenfor Landfogedens Bolig (Mechlenburg), og for en Del Aar siden blev et Par skudt ved Elbbredden. I Wøldikes Samling, som er indlemmet i det zool. Museum, findes et Expl. fra Brunsbüttel (13de Mai 1825), og i Hr. Uwe Petersens Samling i Keitum paa Sylt et Expl., skudt der paa Øen. I Juli 1870 blev et Expl. skudt paa Færøerne; det var en udfarvet Fugl, men uden de lange Nakkefjer. Exemplaret findes i det zool. Museum. I Norge og Sverrig er Natheiren, saavidt vides, aldrig bemærket.

Den holder sig, ligesom de følgende Arter, meget skjult, især om Dagen. Dens Flugt er lav og ugleagtig; frygtsom

og mistroisk oppebier den Faren til det Yderste, skjult i Rørene, hvor den da holder sig i en stiv, lodret Stilling, saa at den ligner en Pæl. At flyve langt over det Frie vover den ikke om Dagen, men om Aftenen besøger den, munter og mindre bekymret for Fare, de frie Vandbredder og er saa i Bevægelse hele Natten. Dens Stemme er et raat, vidtlydende, ravneagtigt Skrig; Næringen bestaaer af Fiske, Krybdyr, Insekter og Orme.

Reden anlægges sjeldnere i Mosekrat, hyppigere paa Træer; de 4—5 Æg ere blegt blaagrønne, uden Glands.

Æggets Længde og Brede:

45 mm.	32,5 mm.
53 »	37 »

Paa Anstand om Aftenen ved fritliggende Søer, Damme og Moradser skal den være lettest at skyde.

4de Underslægt: **Topheirer,** *Buphus, Boie.*

Indertaaen kortere end Ydertaaen; Svingfjerene og deres Skafter hvide. 10 Styrefjer.

Topheire, Ardea comata, Pall.

Syn. A. ralloides, Scop. — Ardea erythropus, castanea, Marsigli & squajotta, L. — A. pumila, Lepechin.

Artsm. Hovedfarven rustgul; Bagryggen, Gumpen, Svingfjerene og Styrerne hvide; Fjerene paa For- og Baghalsen have paa hver Side en sortebrun Længdestribe. Halen afrundet, Fødderne grøngule.

Afbildn. Tab. LV. (Supplementtavle.)

Længde 17—19″.

Hunnen er noget mindre og neppe saa smuk som Hannen, der i den høiere Alder udmærker sig ved den kraftige, okkergule Halsfarve samt ved et rustfarvet, purpurbrunt Skjær over Skuldrene og Ryggen. Iris gul; det nøgne

Parti ved Øiet gult og grønt; Næbet blaat med sortebrun Spids. Den unge Fugl mangler de lange Fjer paa Nakken og Baghalsen, har mørke Længdepletter paa Forhalsen og Overkroppen og er rødbrun med mørke Længdepletter.

Topheiren har hjemme i det sydlige, især i det sydøstlige, Europas Sumpe, hvor den lever selskabeligt; den forekommer enkeltvis i Holland, sjeldent i det nordlige Tydskland og er efter afdøde Professor Reinhardts Angivelse skudt én Gang i Holsten og én Gang i Jylland.*) I det øvrige Skandinavien er Topheiren ikke truffet.

Den udmærker sig ved en særegen Forkjærlighed for Kvæghjorder, især Svin, i hvis Selskab den ikke alene finder det største Velbehag, men tillige føler sig tryggest, hvorfor man ogsaa der bedst kommer den paa Skud. Dens Skrig er kort og hæst.

Vandinsekter, Smaafiske og Orme ere dens Føde; den bygger Rede paa lave Buske og Træer, vel ogsaa paa Jorden, og lægger 4—5 hvide Æg.

Æggets Længde og Brede:

38 mm.	29 mm.
41 »	30 »

5te Underslægt: **Dværgheirer,** *Ardeola, Briss.*

Indertaaen af samme Længde som Ydertaaen. Svingfjerene og deres Skafter sortagtige. 10 Styrefjer. Benene fjerklædte indtil Hælen.

*) Angivelsen foreligger intetsteds trykt, men refererer sig til nogle ved Reinhardts Forelæsninger førte Optegnelser, der af Bonnez have været tilstillede Forf.

Dværgheire, Ardea minuta, L.

Syn. Ardeola nævia, Briss. — Ardeola minuta, Bonap.

Dansk: Dværgheire, Dværgrørdrum. Svensk: Dverg-Rørdrum.

Artsm. Rustgul; under Hovedet og paa Midten af Vingerne lysere; Kalotten, Ryggen og Vingespidserne grønsorte, hos Yngre mørkebrune eller rustgule og brunplettede.

Afbildn. Tab. XXXII. Suppl. Tab. 14.

Længde 12—14".

Iris og Næb gule; Benene gulgrønne; de store hvælvede Fjer paa Siden af Overbrystet brunsorte med rustgule Kanter.

Ogsaa denne Art tilhører fornemmelig det sydlige og sydøstlige Europa; i Mellemeuropa forekommer den allerede sjeldnere; dog skal den yngle i Mechlenburg (Maltzan) og er, ifølge Teilmann (Haandb. Pag. 110), skudt ved Nørholm i det sydlige Jylland; Exemplaret findes afbildet i den saakaldte Endrupholmske Fuglesamling; i det zool. Museum findes to unge Exemplarer fra Holsten (Wøldike). I Begyndelsen af Juni 1865 skjød Justitsr. Gad den i sin Have i Sæby; Exemplaret findes i Fischers Samling; i Februar s. A. blev den, ifølge Forf.s Optegnelser, skudt «i Sundet» ved Faaborg, «hvor den yngler».*) Forf. angiver den ligeledes som skudt i Søborg Mose den 3die August 1863 og som fanget sammesteds og indsendt til den zool. Have den 1ste August 1864, endvidere som fanget levende af Kammerherre Mylius ved Rønningesøgaard pr. Odense, skudt ved Nordgaard pr. Ringsted af Propr. Lundwall og ved Østrupgaard i Fyen (Apotheker Bøwing). Den 23de Juni 1874 blev et gammelt udfarvet Individ skudt af Forvalter Pape i Fodslette Mose paa Langeland og indsendt til Konservator Conradsen,

---

*) Sandsynligvis beroer denne Angivelse paa en Forvexling med følgende Art (cfr. denne).

men Exemplaret var saa forskudt, at kun enkelte Dele kunde opbevares. Efter Boie skal den have ynglet i Sumpene ved Schwentine i Nærheden af Kiel. I Sverrig vides den kun skudt to Gange, sidste Gang i 1849, og fra Norge haves intet Exempel paa dens Forekomst. I April 1834 blev en Han fanget levende, men yderst afkræftet, paa Færøerne (Strømø). Exemplaret blev af nuværende Geheimekonferentsraad Tillisch, som dengang var Amtmand paa Færøerne, sendt til det zool. Museum. Nogle Aar tidligere modtog Museet et slet Exemplar fra Island, hvor det var fundet dødt paa Strandbredden (Reinh).

Den lever ligesom de foregaaende i store, med Siv og Rør bevoxede Moser, Søer og Kjær, holder sig der meget skjult, løber med Behændighed omkring mellem Rørstænglerne og skriger, naar den foruroliges eller er i Fare.

Dværgheiren lever fornemmelig af smaa Fiske, men ogsaa af Insekter, Larver, Krybdyr og Rødder. De 3—5, sjeldent 6, hvide Æg lægger den i en uden Kunst løst anlagt Rede, hvorfra Hunnen, naar den har begyndt at ruge, kun med Magt lader sig fordrive. Hannen opholder sig imidlertid i Nærheden og iagttager Rolighedsforstyrreren, idet den af og til lader sit Angstskrig høre.

Æggets Længde og Brede:

35,5mm.	25mm.
37 »	26,5 »

6te Underslægt: **Rørdrummer,** *Botaurus, Briss.*

Indertaaen meget længere end Ydertaaen. Fjerklædningen naaer ikke ned til Hælen. 12 Styrefjer.

Stor Rørdrum, **Ardea stellaris, L.**

Syn. Botaurus stellaris, Briss.

Dansk: Rørdrum, stor Rørdrum. Svensk: Rördrum.

Artsm. Spraglet og plettet med Sort og Rustgult. Halsfjerene lange. Svingfjerene have lyst rustfarvede Baand paa sortagtig eller mørk skiferfarvet Grund.

Afbildn. Tab. XXXII.

Længde 25—38″.

Hætten sort; Næbet grønagtigt; Iris gul; Benene bleggrønne; Hunnen noget mindre; de unge Fugle have meget blegere Farver.

Tidligere var den store Rørdrum langt hyppigere hos os; nu bliver den sjeldnere paa Grund af Udtørringen og Opdyrkningen af de store Moser og Søer. Den skal dog endnu for ikke lang Tid siden have ynglet i Nørøxe Sø nordlig for Limfjorden, ved Einsiedelsborg og Næsbyhoved, tidligere ogsaa i «Sundet» ved Faaborg, i Maribo Sø paa Lolland og Rødding Sø paa Møen (Scheel). Efter Faber har den ynglet ved Sorø og Gurre her i Sjælland. I Marsken yngler den almindeligt; den er skudt ved Juletid ved Glücksborg (Mechlenburg), og den er hyppig ved store Søer i Holsten (Boie); den er endvidere skudt i en Rørmose ved Veilo her i Sjælland den 5te August 1821 (Melchior). I Midten af Marts modtog Forf. et anskudt Exemplar fra Frederiksborg-Egnen. Ved Broholm i Fyen traf Kammerjunker H. Sehested den i Sommeren 1873. For faa Aar siden ynglede den i Maribo Sø og ved Aalholm paa Lolland (Forf.). Fabrikeier C. Drewsen indsendte ved Nytaarstid 1875 til det zool. Mus. et Individ, der var skudt i hans Have ved Strandmøllen og Hr. Proprietair Govertz-Jensen i Begyndelsen af August samme Aar en Hun, som var skudt ved Ravn-Sø en Fjerdingvei fra Ry-Station i Jylland. Ifølge Dyrlæge Grills Angivelse findes Rørdrummen hvert Aar paa det inddæmmede Strandareal ved Einsiedelsborg, men vil sandsynligvis nu forsvinde derfra paa Grund af Terrainets Opdyrkning. Fencker har seet den ved

Næsbyhoved Sø ved Odense, og Kand. mag. G. Winther har meddelt Udg., at den er skudt ved Glorup i Fyen; ifølge Meddelelse fra Skovrider Kann til Konservator Conradsen skal den yngle i Søen ved Selsø pr. Roeskilde. Et Exemplar blev skudt den 23de Sept. 1874 ved Braband-Sø pr. Aarhus og et i Januar d. A. (1876) ved Fredericia (Provisor Baagø i Silkeborg). I det sydlige Sverrig forekommer den endnu paa adskillige Steder, om den end der, ligesom i Danmark, gaaer sin fuldstændige Udryddelse imøde. I Norge vides den ikke at være bemærket.

Den store, løse Fjerklædning giver denne Fugl, hvis Krop ikke er meget større end den almindelige Krages, et paafaldende stort Udseende; saavel derved, som i Henseende til Flugten og Farvetegningen, har den noget ugleagtigt. Den er en dum, doven og plump Fugl, der med Kroppen, Halsen og Næbet i lodret Stilling kan sidde stokstille hele Timer paa ét og samme Sted, f. Ex. en Pæl eller et Træstød, saaledes at man snarere holder den for en Fortsættelse af en saadan Gjenstand end for en levende Fugl. Om Natten er den derimod i Bevægelse for at søge Næring, og man hører da dens stærke, ravneagtige, dybe Skrig, som er dens Lokketone og ei maa forvexles med Hannens voldsomme Parringsraab, der ligner et Brøl, som i Styrke og Dybde ikke giver Oxens meget efter, og som har forvoldt Uvidende og Overtroiske megen Angst og Skræk. At den, for at frembringe denne stærke Lyd, stikker Hovedet i Vandet eller i Revner paa Rør, er urigtigt; Brølet, som i Forhold til Fuglens Størrelse, er af en aldeles forbausende Styrke, frembringes ligesom andre Fugleskrig.

Rørdrummens Næring bestaaer af Fiske, Krybdyr, Padder, Insekter og Orme. Den bygger Rede sidst i Mai blandt Rør og Siv i Vandet og lægger 3—5 grøngraa Æg, af Størrelse som Hønseæg.

Æggets Længde og Brede:

55 mm.	35,5 mm.
56 »	37 »

Trods sin Styrke er den frygtsom, og ved den Maade, hvorpaa den forstaaer at gjøre sig ukjendelig, er den vanskelig at opdage; bedst lykkes det at fælde den om Aftenen paa Anstand, hvor den pleier at flyve fra det ene Vand til det andet. Den anskudte Rørdrum værger sig frygteligt; den anfalder med Raseri baade Mennesker og Hunde og hugger med sit stærke, spidse Næb mest efter Ansigtet og Øinene.

Skeheireslægten, *Platalea, L.*

Næbet meget langt, lige, stærkt, fladt, i Midten neppe halvt saa bredt som i Spidsen, der er afrundet som Skaftet af en Ske; Tøilerne, Hagen og Struben nøgne; Næseborene staae nær ved hinanden og ikke langt fra Panden, i en smal Fure, som fortsætter sig helt ud til Enden af Næbet. Benene lange, stærke, nøgne høit op over Hælen; de 3 lange Fortæer forenede i første Led ved en Hud, der er størst mellem Ydertaaen og Mellemtaaen. Bagtaaen staaer i samme Høide som Fortæerne og berører Jorden. Vingerne middellange, meget brede, med lange Armknogler, men temmelig korte Svingfjer; af disse er 1ste af samme Længde som 4de; 2den og 3die ere de længste. Halen meget kort.

Skeheirerne leve selskabeligt i buskbegroede Sumpe ved Flodmundinger, undertiden ved Havkysterne. De ere sky og forsigtige, nære sig af Fiske, Rogn, Bløddyr, Krybdyr, Padder og Insekter og yngle, alt efter Omstændighederne, paa Træer, Buske, eller imellem Siv; de fælde kun én Gang om Aaret, men den unge Fugl faaer først i tredie Aar sin fuldstændigt udfarvede Dragt. Næbet udvikler sig kun langsomt og er i Førstningen beklædt med en blød Hud; de ældre Fugle kunne dermed knebbre som Storken. De flyve høit, skjønt og svævende med lige udstrakt Hals og ordne sig paa Trækket i en vis Orden. Kjønnene ere kun lidt forskjellige.

Hvid Skeheire, Platalea leucerodia, L.

*Syn. Platalea leucorodia, L.**)

Dansk: Skegaas, Skeheire, Skovlnæb, Skedegaas (Teilmann). Norsk: Skeheire, Skegaas. Svensk: Skedstork.

Artsm. Hvid. Nakkefjerene og Overbrystet rustgule hos den gamle Fugl. Tøilen og Strubehuden nøgne og gule.

Afbildn. Tab. XXXIII a.

Længde 35″. Hunnen mindre.

Den gamle Han har en skjøn Hovedprydelse i en indtil 5″ lang Nakketop af lange, smalle, spidse, flagrende Fjer, som have et gult Skjær; paa Nedrehalsen har den et smukt okkergult Baand; den brede Ende af det ellers sorte Næb orangefarvet; Iris rød, Benene sorte. Den unge Fugl har mindre Næb og sorte Skafter paa Svingfjerene.

Denne Fugl, hvis Hjem er det sydlige og sydøstlige Europa, kommer regelmæssigt hvert Aar i et ikke ubetydeligt Antal til det nordlige Holland og indfinder sig ligeledes aarligt i England, navnlig i Lincolnshire; derfra have kun enkelte Individer forvildet sig til vore Kyster. Pastor Møller i Bregninge paa Taasinge har i sin Tid viist Forf. Hovedet af et Exemplar, der nogle Aar forinden var skudt i Jylland; efter Teilmanns Angivelse er den skudt paa Fanø; Faber (Orn. Not. p. 34) siger, at «den kommer kun hændelsesvis tilsyne i Danmark». Konservator Scheel har viist Forf. Hovedet og Vingerne af et Exemplar, som var skudt i det nordlige Sjælland 1848 og i bedærvet Tilstand blev tilsendt ham af nu afdøde Baron Zeuthen til Tølløse pr. Holbæk; Forstkandidat Petersen har meddelt Forf., at den 1850 er skudt paa Halkjær Enge ved Ringkjøbing Fjord, ifølge Angivelse fra Pastor Jeger i Vendersø. I Foraaret 1862 blev

---

*) Den almindelige Skrivemaade er leucorodia eller leucorhodia af λευκός (hvid) og ῥόδεος (rosenfarvet). Formentlig er den ovenfor benyttede Form, der er dannet af λευκός og ἐρωδιός, dog rigtigere.

et Exemplar vingeskudt og fanget i Nærheden af Ringkjøbing. Det kom senere til Dr. Kjærbollings zoologiske Have. I det zool. Museum findes et Exemplar fra Nakskovfjord, skudt den 22de April 1864 (Konsul Hage). Olaus Worm anfører (Musæum Wormianum p. 310), at han har faaet et Exemplar fra Færøerne. Fra Norge kjendes to Exemplarer, af hvilke det ene blev skudt i 1832 paa Jæderen; det andet i 1836 i Nærheden af Tønsberg. I Sverrig vides den ikke med Sikkerhed at være bemærket; de forskjellige Beretninger om dens Forekomst, navnlig i Lapland, synes at være upaalidelige.

Den er mistænksom og forsigtig, men imod sine Lige er den selskabelig, og den lader sig let tæmme. I Frygt eller Vrede knebbrer den med Næbet, dog langtfra saa høit som Storken. Dens Næring bestaaer af smaa Fiske, Frøer og Snegle.

Den yngler snart paa Træer, snart paa Buske og imellem Ror ved Havkyster eller store Søer. Hunnen lægger 2—3, sjeldent 4, store, hvide Æg med enkelte blegt rødgraa og mørkere olivenbrune Pletter og Punkter; undertiden ere de ganske uden Pletter.

Æggets Længde og Brede:

62 mm.	47 mm.
72 »	45 »

Man maa liste sig til at skyde den; bedst lykkes Jagten om Aftenen paa Anstand. De Unges Kjød ansees i Holland for velsmagende.

4de Familie: Seglnæbede, *Falcati*, *Illig.*

Næbet langt, haardt, bueformigt, tykkere ved Roden, sammentrykt, med indadbøiede skarpe Rande. Ansigtet, Hagen og Struben nøgne, ofte ogsaa Hovedet og en Del af Halsen.

Benene lange, nogne op over Hælen; Tæerne lange; Bagtaaen oftest i samme Høide som Fortæerne. Vingerne store, brede og afrundede.

Disse Fugle leve i Monogami og opholde sig ved Bredden af Søer og Floder, hvor de ernære sig af Fiske, Orme og Insekter. Trods deres Træghed og Dumhed ere de meget sky. De yngle imellem Rør eller paa Træer, have en langsom Gang og Flugt og fælde kun én Gang om Aaret. Kjønnene have samme Farve, men Hannen er størst; Ungerne afvige betydeligt fra de Gamle og blive opfødte i Reden.

Ibisslægten, *Ibis, Cuv.*

Næbet langt, tyndt, ved Roden bredt, bueformigt og næsten firkantet, mod Spidsen smalt og afrundet; Overnæbet er paa hver Side forsynet med en dyb Fure fra Næseborene til Spidsen af Næbet; Undernæbet har en lignende Fure paa Undersiden. Ansigtet, ofte ogsaa en Del af Hovedet, nøgent; Næseborene ligge tæt ved Næbryggen og nær ved Randen i en ubetydelig Næsegrube, som fortsættes af Næbfuren; Halsen lang. Benene høie, nøgne langt over Hælen; Tæerne lange, de tre forreste forenede ved en Hud i første Led; Fodroden længere end Mellemtaaen; Bagtaaen berører Jorden med sin yderste Halvdel. Vingerne middellange, brede; 2den og 3die Svingfjer længst, 1ste lidt kortere; Halen kort.

De leve i varmere Lande ved Søer, Floder og i Sumpe, hvor de ernære sig af Insekter, Orme og Vandplanter. De fleste Arter yngle paa Træer, og Ungerne forblive i Reden, indtil de kunne flyve. De gamle Ægyptere ansaa dem for hellige.

Europæisk Ibis, Ibis falcinellus, (Gm.)

Syn. Tantalus falcinellus, Gm. — Numenius falcinellus, Pall. — Numenius viridis, Briss. — Numenius castaneus, Briss. — Numenius igneus, Gm. — Plegadis falcinellus, Kaup.

Dansk: Ibis, Sort Ibis. Norsk: Sort Ibis. Svensk: Svart Ibis. Færøisk: Svartur Spegvi (M.), Svartur Spói (Spoggvi) (H.)

Artsm. Kastaniebrun, Ryggen, Vingerne og Halen sortegrønne, metalglindsende; blot Tøilen nøgen.

Afbildn. Tab. XXXIII a.

Længde 24″.

Næbet sortegrønt, det Nøgne i Ansigtet grønt, indfattet med en graa Linie; Benene brungraa; Iris brun. De Unge have hvide Fjerkanter paa Hovedet og Overhalsen; Underryggen og Skuldrene brungraa, Underkroppen fra Kroen sortegraa; Fodroden tyk op imod Hælen.

Den sorte Ibis er hyppigst i Ungarn, Tyrkiet og Italien; ikke sjelden i Polen, Sydrusland og Schweiz, ved det kaspiske Hav, i Siberien, Nordafrika o. s. v. Nu og da kommer den paa sine Vandringer til Tydskland, sjeldnere til Holland og England og kun undtagelsesvis til Europas nordligere Egne. Den er en sky og flygtig Fugl, der flyver let og skjont og trækker i store Selskaber af 10—40 Stykker. Den opholder sig ved flade Bredder af Floder, Søer og i Sumpe, er forsigtig som Heirene og vader ofte op til Hælen i Vandet.

I Foraaret 1824 blev den skudt ved Udløbet af Elben (Naumann); i September 1826 saae Teilmann den paa Fanø i Flok med *Limosa* og *Numenius* (Kobberhønen og Regnspoven). I Pontoppidans danske Atlas anføres den ogsaa som dansk, og i det zoologiske Museum opbevares et Exemplar fra Island (Foraaret 1824), hvorfra der endog er nedsendt 5 Exemplarer. Den er ogsaa skudt ved Frederiksstad (E. Hage). Et Exemplar, som blev skudt ved Neuhausen, kom til Hannover (ifølge Brev fra Wøldike til af-

døde Etatsraad Reinhardt af 9de Marts 1826). Den 25de Oktober 1825 blev den skudt ved Seedorff Sø i Nærheden af Segeberg. Exemplaret, en ung Fugl, blev udstoppet og af Wøldike foræret til det kgl. Museum (Reinh.). Saavel i Sverrig som i Norge er den flere Gange baade seet og skudt, i 1835 endog ved Bodø under 67° n. Br. Paa Færoerne forekommer den efter Sysselmand Müllers Mening ikke saa ganske sjeldent i Regnspoveflokkene.

Insekter og Bløddyr, smaa Fiske og Rogn ere dens Næring; den yngler ved det kaspiske og sorte Hav. Æggene ere blaagrønne, uden Pletter.

Æggets Længde og Brede:

49mm.	36mm.
56 »	38 »

Ihvorvel det nærmest var den saakaldte hellige Ibis (*Ibis religiosa*), der var Gjenstand for en særegen Gudsdyrkelse blandt de gamle Ægyptere, finder man dog ogsaa blandt de i Sakahra-Pyramiden i Tusindevis nedlagte Mumier af Ibiser Exemplarer af den her omhandlede Art.

5te Familie: **Sneppefugle,** *Limicolæ, Illig.*

Næbet langt eller middellangt, tyndt, svagt, blødt, imod Spidsen noget haardere, lige eller bøiet, overtrukket med en blød, følsom Hud. Ansigtet og Hagen fjerklædte.

Benene temmelig svage, som oftest høie og med faa Undtagelser nøgne langt op over Hælen; de fleste Arter have en ganske lille, lavere eller høiere siddende Bagtaa, som enten aldeles ikke eller dog kun med Spidsen berører Jorden.

Vingerne meget spidse, middellange; den bageste Vingerand seglformigt udskaaren.

I Henseende til Levemaaden frembyde samtlige Slægter af denne Familie stor indbyrdes Lighed. De vade omkring

i Sumpe, Dynd og Vand, nære sig af Insekter, Insektlarver, Orme og Snegle. De lægge paa den blotte Jord sædvanligvis 4 Æg, der som oftest ere pæreformige, olivenbrune eller olivengrønne med mørkere Pletter, og som ruges af begge Forældre. Kjønnene ere hos de fleste ens i Farve og Tegning, men ofte er Hunnen størst. Ungerne ligne i Almindelighed de Gamle; de forlade Reden strax efter Udrugningen. Med Undtagelse af én Slægt (Brushønsene) leve de i Monogami. Kjødet er sundt og velsmagende.

Regnspoveslægten, *Numenius, Briss.*

Næbet langt, bueformigt i hele sin Længde, tyndt, svagt sammentrykt, med en Fure paa hver Side af Over- og Undernæbet, ved Roden haardt, svagere og tyndere udad; Overnæbet længere end Undernæbet; Næseborene gjennemsigtige, beliggende i en Næsegrube i Næbfuren nær ved Panden. Benene høie, nøgne langt op over Hælen, med korte Tæer, af hvilke de 3 Fortæer ved Roden ere forenede ved en Hud, og Bagtaaen staaer saa høit, at den kun berører Jorden med Spidsen; Kloerne smaa. Vingerne spidse, temmelig store, med den bageste Rand maaneformigt udskaaren. Halen af Middellængde, med 12 Styrere, af hvilke Yderfjerene ere kortest.

Regnspoverne have en haard, tæt tilsluttende Fjerklædning og høre til de største af denne Familie. De opholde sig saavel ved Havet og fritliggende Ferskvandsbredder som ved pløiede Agre og Heder, Græsmarker og Enge, dog mest i Nærheden af Havet. De vandre gjerne i Selskab, ere meget sky og urolige, flyve og løbe hurtigt og have en høi, pibende Stemme. Deres Næring bestaaer af Regnorme, Insekter, Insektlarver, Snegle o. s. v. og om Efteraaret især af Bær, som findes paa Hederne; her yngle de ogsaa saavelsom paa andre lave Steder i Moser og ved Havet, hvor Hunnen altid lægger sine 4 store, olivengrønne, bruntplettede Æg paa et

noget ophøiet, tørt Sted. Ungerne ligne de Gamle i Udseende; Hunnen er større end Hannen.

Stor Regnspove, Numenius arquata, (L.)

Syn. Scolopax arquata, L. — Scol. arcuata, L.

Dansk: Dobbeltspove, Helspove, dobbelt Regnspove, Regnpiber, Østertut, Perhahn (Ærø), dobbelt Østerfugl, Østerlandsvibe, Piposten. Norsk: Storspove. Svensk: Storspof, Spof, Vindspof, Vindspole, Tullare, Långnäbba, Kovipa. Færøisk: Tangspegvi (M.), Tannspói (Spoggvi), Tannspegvi (H.).

Artsm. Issen blegt rustgraa med sortebrune Pletter, uden lysere Længdestribe ad Midten; Bugsiden og Overgumpen hvide med faa mørkebrune Skaftstreger.

Afbildn. Tab. XXXIII a.

Længde 22—24″, hvoraf Næbet undertiden over 6″.

Benene mørkt blaagraa; Næbet mørkebrunt, Undernæbets bageste Halvdel lyserød; Overkroppen sortebrun med rustgulgraa Fjerkanter, som paa Bagryggen ere meget brede; paa Halen 10—12 Tværbaand; Bugen og Siderne hvide med brune Skaft- og Længdepletter. De Unges Næb er meget kortere, og Fodroden er tyk nedenfor Hælen.

Den store Regnspove er, især om Vaaren og Efterhøsten, fra April til sidst i Mai og i August og September, da Trækket til og fra Norden foregaaer, temmelig hyppig her i Landet; fornemmelig træffes den om Efteraaret ved Havkysterne og paa Hederne, hvor den hist og her yngler, samt i Sandklitterne og paa sandede, ufrugtbare Øer, f. Ex. ved Vesterhavet langs med Slesvigs Vestkyst, paa Læsø, i Hjardemaal Klit, hvor Heiberg ofte har truffet den midt i Juli Maaned og derfor antager, at den yngler. I Kjøbenhavns Vildtkjældere fandtes ikke faa Exemplarer langt ud paa Efteraaret i 1868, enkelte endnu i December, og ifølge Bøllings Meddelelse synes det, at enkelte Individer undertiden overvintre her i Landet. Paa Bornholm synes baade denne og

den følgende Art at mangle. Den kommer til Færoerne om Efteraaret paa den Tid, da Mellemspoven (*N. phaeopus*) drager bort; om Foraaret forlader den atter Øerne. I Sverrig er den almindeligst i de sydlige og mellemste Provindser, men træffes dog ogsaa i Landets nordlige Egne. I Norge yngler den almindeligt langs Vestkysten indtil Nord for Lofoten, saavel paa Fastlandet som paa Øerne. Ogsaa i Østfinmarken forekommer den ynglende, dog i mindre Antal. I Landets østlige Dele er den sjelden om Sommeren, men er dog der bemærket endog høit oppe i Birkebæltet. Ved Landets sydlige Kyster er den hyppig i Træktiderne. Ifølge Faber (Prodrom. P. 24) forekommer den kun undtagelsesvis paa Island, og han selv kan kun anføre et eneste Tilfælde, i hvilket den er truffen der (den 6te September 1819). I Grønland er den ikke bemærket.

Den er en selskabelig, munter, rask og sky Fugl, der løber og flyver hurtigt og udholdende samt svømmer godt. Paa Trækket seer man dem flyve i en vis Orden, omtrent som Gjæssene, og man hører da tillige af og til det klare, fløitende Skrig, som baade er deres Lokke- og Varselstemme.

Næringen bestaaer af Insekter, Larver, Bløddyr og Bær, undertiden ogsaa af andre Plantedele.

Paa ophøiede Steder, i Moser og Sumpe eller paa Heder og andre uopdyrkede, sandede Steder, f. Ex. Sandklitter, lægger den 3—4 store, pæreformige, smukke, olivengrønne Æg med utydelige grøngraa og sortebrune Pletter, der som oftest løbe sammen paa den butte Ende.

Æggets Længde og Brede:

65mm.	48mm.
68 »	48,5 »
70,5 »	46 »

Da den er meget sky, er den ogsaa vanskelig at komme paa Skud. Naar man efterligner dens Lokkestemme, lader den sig undertiden narre til at nærme sig Jægeren. Hvor

den har Unger, slaaer den ned efter Hunden og kommer da stundom paa Skud. Paa Hosttrækket, da den vandrer og besøger Strandbredder og pløiede Agre, kan man liste sig til den fra Baghold.

Kjødet, især de Unges om Efterhosten, har en fortræffelig Smag.

Lille Regnspove, Numenius phæopus, (L.)

Syn. *Scolopax phaeopus*, *L.* — *Scolopax borealis*, *Gm.* — *Numenius minor*, *Briss.*

Dansk: Middelspove, Mellemspove, enkelt Regnspove, enkelt Østerfugl. Norsk: Smaaspove. Svensk: Småspof, Qvidbonde. Færøisk: Spegvi (M.), Spói, Spegvi, Spoggvi (H.). Islandsk: Spói.

Artsm. Issen sortebrun, med en hvidgul Stribe langs ad Midten; Slagsidefjerene hvide med sortebrune, pilformige Pletter og Tværstriber.

Afbildn. Tab. XXXIII a. — 2det Suppl. Tab. 6, (*N. borealis*)*).

Længde 16″.

Næbet sortebrunt, ved Roden af Undernæbet rødgraat, indtil 3½″ langt; Iris brun; Overkroppen mørkebrun med lysegraa Fjerkanter; Underryggen og Gumpen hvide, Halen graa med brune Tværbaand; Underkroppen graahvid, med brune Længdepletter og Skaftstreger; Svingfjerene sorte med hvide Skafter og hvide Tværpletter paa Inderfanen. De unge Fugle have et kortere Næb og lysere Farver; ogsaa Hunnens Næb er noget kortere.

Denne Art besøger os blot paa For- og Efteraarstrækket i Mai, August og September; den forekommer da især hyppigt langs med Vesterhavets Kyster, paa Hedestrækninger og mindre Øer. Kun undtagelsesvis træffes den her senere

*) Paa samme Tavle er afbildet den sydeuropæiske *Num. tenuirostris*, *Vieill.* Grunden til dens Optagelse blandt Afbildningerne er Udg. ubekjendt, da Arten aldrig er truffen i Skandinavien.

om Vinteren. Bølling saae den saaledes den 6te December for en Del Aar siden hos en Vildthandler i Kjøbenhavn sammen med et Exemplar af *N. arquata*. Herredsfoged Gad traf i Ulsted Mose ved Aalborg unge Fugle, som trykkede sig for Hunden, hvilket Regnspoverne paa Trækket ellers aldrig pleie; dette, i Forbindelse med, at det var langt tidligere, end denne Fugl pleier at indfinde sig, gjør det meget sandsynligt, at den har ynglet der. Efter Boie er den paa Foraarstrækket (Mai—Juni) saavelsom om Efteraaret (August—September) ikke sjelden i de forhenværende danske Hertugdømmer, dog mindre hyppig end forrige Art. Paa den skandinaviske Halvø er den hyppigst Nord for Fjeldryggen, hvor den navnlig yngler i Mængde i Egnen omkring Trondhjemsfjorden. I Østfinmarken forekommer den mindre talrigt lige op til den russiske Grændse. Ogsaa langs Vestkysten yngler den paa flere Steder, og i Christianssand Stift er den hyppig paa Fjeldsiderne. I det sydligste Sverrig træffes den kun i Træktiderne, men i Bohus Lehn yngler den. Den er almindelig overalt paa Færoerne, hvortil den i Regelen ankommer sidst i Mai; i August drager den atter bort. Paa Island yngler den almindeligt, men i Grønland er den sjelden.

I Sædvaner og Levemaade ligner den ganske den store Regnspove.

Den beboer Havkyster, Moser og Kjær, men findes ogsaa i Skovegne, hvor den endog undertiden skal sætte sig i Trætoppene, navnlig i Fyrrens og Granens. Dens 4 pæreformige, olivengrønne, bruntplettede Æg ligne den dobbelte Regnspoves, men ere betydeligt mindre og af en renere Grundfarve.

Æggets Længde og Brede:

54mm.	41mm.
65 »	43 »

Dens Kjød er velsmagende.

Strandloberslægten, *Tringa, L.*

Næbet middellangt eller langt, tyndt, boieligt, lige eller noget bueformigt, med langt fremgaaende Sidefurer saavel paa Overnæbet som paa Undernæbet; ved Roden sammentrykt, mod Spidsen haardere, lidt bredere, but og lidt fladtrykt. Næseborene i Næsefuren nær ved Næbroden, kileformige, omgivne af en Hud. Benene temmelig lange og tynde, med ganske adskilte Fortæer og en hoiere siddende Bagtaa, der neppe berører Jorden; Fodroden og et større eller mindre Stykke af Skinnebenene nøgne. Vingerne temmelig lange og spidse; 1ste Svingfjer længst. Halen kort, bestaaende af 12 Styrere; i Enden spidst tilrundet eller dobbelt udskaaren.

Strandloberne eller Rylerne ere smaa Vadefugle, der leve dels i Moser og ved dyndrige Bredder af Søer, Damme og Floder, dels ved Strandbredder, hvor de vade i Vandet for med deres følsomme Næb at fange Insekter, Larver og Orme i Mudderet og Sandet. Kjonsforskjellen er kun svagt udpræget i det Ydre, men Aldersforskjellen desto stærkere. Hos alle er i Sommerdragten Rustrodt og Sort, i Vinterdragten Graat fremherskende.

De ere selskabelige Trækfugle, som ere udbredte over alle Verdensdele; udenfor Yngletiden leve og vandre de i større og mindre Selskaber, fælde 2 Gange om Aaret, yngle paa Jorden og lægge 3—4 forholdsvis meget store, pæreformige, plettede Æg, som ruges af begge Kjon i 2—3 Uger. De ere meget lette i deres Bevægelser, løbe hurtigt og have en skjøn, særdeles hurtig Flugt samt en pibende Stemme. De have alle et fint, velsmagende Kjød, ere ikke vanskelige at skyde og holde sig gjerne tæt sammen.

a) Med lige Næb.

Islandsk Strandløber, Tringa canutus, L.

Syn. *Tringa Islandica, L. — Tringa cinerea, Temm. — Tringa australis, Gm. — Tr. ferruginea, Mey. & Wolf. — Tringa rufa & cinerea, Wils. — Tringa glareola, Pall, — Calidris nœvia, Briss. — Calidris grisea, Briss. — Canutus Islandicus, Brehm.*

Dansk: Rødsneppe (Sommerdragt), Graasneppe, Staalsneppe (Vinterdragt), islandsk Ryle, stor rødbrystet Ryle. Norsk: Stor Strandvibe. Svensk: Isländska Strandvipa. Færøisk: Greâlingur (M.), Gralingur (H.). Islandsk: Rauð-brystingr. Grønlandsk: Kajok, Kajordlik (ved en Forvexling med *Phalaropus fulicarius*).

Artsm. Næbet lige, lidt længere end Hovedet, ved Roden tykkere; Halen lysegraa med lige lange Styrere.

Afbildn. Tab. XXXV, *Han* (Sommerdragt). — Suppl. Tab. 16 (Vinterdragt).

Længde 9—9²/₃″, Vingestrækning 19″, Vægt ca. 8 Lod. Næbet og de temmelig lange Ben hos de ældre Fugle af matsort Farve, hos de yngre sortegraa; Iris mørkebrun. Sommerdragt: Rygsiden sort med rustgule Pletter; Bugsiden rustbrun, næsten rustgul; Svingfjerene altid sorte med hvide Skafter. Vinterdragt: Rygsiden askegraa med brune Fjerskafter og sorte Tværpletter; Bugsiden hvid eller hvidgraa med svagt Rustgult paa Forhalsen, Brystet og Siderne; Haledækfjerene meget smalle, hvid- og sortflammede.

Denne Ryleart har sit egenlige Hjem i det høie Nord. Her i Danmark træffes den paa Trækket i Mai og i August og September, sjeldnere i Juli; de unge Fugle komme senere hertil end de ældre paa Efteraarstrækket. Paa Jyllands Vestkyst traf Forf. den talrig i September, men kun faa Gamle, som stedse holdt sig sammen; de fleste vare vistnok allerede reiste videre sydpaa. Den 2den August 1844 blev den skudt ved Aarhus i ren Sommerdragt (Bølling); Boie traf i Slutningen af Mai gamle Fugle, lige-

ledes i ren Sommerdragt, paa Slesvigs Vestkyst; den 16de August 1824 skjød E. Hage 3 i samme Dragt paa Møen. I Brev fra Hage til Etatsr. Reinhardt (af 26de August 1826) skjød han «Exemplarer» i Sommerdragt allerede den 26de Juli. Han angiver endvidere, at Fuglen var temmelig almindelig paa Møen i hin Sommer, og at han undertiden traf Flokke paa flere Hundrede (Reinh.). I Juni 1868 skjænkede Hs. Maj. Kongen til den zoologiske Have 11 Exemplarer af denne Art; de vare i fuld Sommerdragt og vare tagne med Hænderne af en Fisker ved Bredden af Esrom Sø. Ved Mundingen af Randers Fjord forekommer den hvert Aar paa Trækket (Fencker). Ifølge Konservator Conradsens Meddelelse forekommer der ofte om Efteraaret en Del unge Individer ved Kallebodstrand, sjeldnere træffes de gamle Fugle i Sommerdragt. En saadan, skudt ved Aabenraa, findes i Gammelgaards Samling i Varnæs. Efter Mechlenburg forekommer den hyppigt ved «Batteriet» ved Flensborg, saavel i Sommer- som Vinterdragt; 1822 blev i Nærheden af sidstnævnte By en stor Mængde nedslagen af Hagelveir, saa at der alene ved det saakaldte «Skæferhus» fandtes 20 Stkr. Om Efteraaret er den meget almindelig ved Hofmansgave i Fyen, og man seer den paa denne Aarstid meget hyppigt hos Vildthandlerne. Paa den skandinaviske Halvø yngler den sparsomt paa Fjeldsletterne indenfor Polarcirkelen. Ved Kysterne, saavel de nordlige som de sydligere, træffes den næsten udelukkende om Efteraaret, undertiden i Selskab med andre Ryler, Brushons o. s. v. Paa Færøerne er den almindelig Foraar og Efteraar. Til Island ankommer den i Slutningen af Mai og færdes da i nogen Tid ved Kysterne sammen med *Strepsilas interpres.* Lidt ud paa Sommeren trækker den sig ind i Landet for at yngle paa Bjergsletterne; i September drager den bort. I Nordgrønland er den hyppig, i Sydgrønland sjelden.

Den lever af Insektlarver, smaa Orme og Snegle.

Ægget kjendes endnu ikke med Sikkerhed. Dens Kjød er fint og velsmagende.

Dværg-Strandløber, Tringa minuta, Leisl.

Syn. Tringa pusilla, Mey. & Wolf. — Tr. Temminckii, Koch. — Actodroma minuta, Kaup. — Pelidna minuta, Cuv.

Dansk: Dværgryle. Norsk: Liden Strandvibe. Svensk: Lilla Strandvipa.

Artsm. Næbet kortere end Hovedet, af samme Længde som Fodroden. Halen dobbelt udskaaren, de tre yderste Styrere lyst brungraa; alle Vingefjerenes Skafter hvide i Midten.

Afbildn. Tab. XXXV, *Han* (Sommerdragt). — Suppl. Tab. 16. 1, Vinterdragt. 2, *ung Fugl.*

Længde 6—6¼″.

Af en Spurvs Størrelse; Næbet sort; Iris mørkebrun. Sommerdragt: Overkroppen sortebrun med rødbrune Fjerkanter; Underkroppen hvid, Forhalsen og Brystet lyst rustbrunagtige med sorte Streger. Vinterdragt: over Ryggen og Vingerne brun-askegraa med sorte Fjerskafter, Siderne af Kroen rustgraa, en brun Stribe mellem Øiet og Næbet; Brystet, Bugen og Undergumpen hvide.

Ogsaa denne Art tilbringer Sommeren meget nordligt og besøger kun om For- og Efteraaret paa sine Vandringer de danske Kyster; sjeldnere træffes den ved Bredderne af Ferskvand og forekommer da som oftest blandet med andre Ryler. I Midten af September træffes de ved Kallebodstrand og omkring Vandhullerne ved Renovationskulen paa Amager, undertiden i temmelig betydelige Flokke, men ogsaa enkeltvis i Selskab med *Tr. alpina* (Bølling og Conradsen). I September og Oktober er den baade af Hage og Scheel ofte skudt paa Møen, hvor den forekommer endog i temmelig store Flokke og efter Hages Udsagn er langt hyppigere end *T. Temminckii.* Paa den skandinaviske Halvø træffes

den, ligesom hos os, fornemmelig i Trækliderne og er navnlig om Efteraaret meget talrig paa flere Steder ved Kysterne, saaledes paa Skaanes Sydkyst og Vestkyst, hvor den ifølge Nilsson forekommer i Tusindvis; ogsaa rundt om ved Norges Kyster træffes den almindeligt paa Trækket og ligeledes ved de lavereliggende Indsøer. I Finmarken skal den yngle hist og her, baade ved Kysten og i det Indre af Landet. Paa Færoerne, Island og i Grønland er denne Art ikke bemærket.

Den lever af Insektlarver, smaa Snegle og Muslinger. Om dens Forplantning vides, saavidt Udg. bekjendt, intet Sikkert.

b) Næbet bueformigt eller dog bøiet i Spidsen.

Sortegraa Strandløber, Tringa maritima, Brünn.

Syn. *Tringa nigricans, Mtg.* — *Tr. arquatella, Pall.* — *Pelidna maritima, Cuv.* — *Tr. striata, Fabr.*

Dansk: Strandryle, Vintersneppe. Norsk: Fjærepist, Fjøre Pist (Strøm), Fjærekurv, Fjæreplyt, Fjæremus. Svensk: Svartgrå Strandvipa, Vassbärare, Skärmus. Færøisk: Gråagreàlingur (M.), Grágralingur (H.), i Sommerdragt: Fjadlmurra (M.), Fjallmurra (H.). Islandsk: Selningr. Grønlandsk: Sarbarsuk.

Artsm. Næbet lidt bøiet ud imod Spidsen og kun lidt længere end Hovedet; det Nøgne over Hælen meget kort; Næbroden og Benene okkergule; de øverste Haledækfjer sorte; Halen afrundet.

Afbildn. Tab. XXXIV, *Han* (Sommerdragt). — Suppl. Tab. 15. 1, *Han* (Vinterdragt), 2, *ung Fugl.*

Af Sangdrosselens Størrelse; Iris mørkebrun. Sommerdragt: ovenpaa sort med violet Glands, rustbrune, blege Fjerkanter og askegraa Forvinge; nedenunder hvid med sortagtige Pletter, især paa Kroen og Siderne. Vinterdragt: ovenpaa sort med askegraa Fjerkanter, Hovedet, Kroen og Siderne mørkt askegraa med hvide Fjerkanter; Svingfjerene

sortagtige, hvidkantede; Underkroppen hvid med fine brune Pletter paa Brystet og Undergumpen.

Ligesom foregaaende Art hører denne hjemme i Asiens og Europas nordligste Egne, men forekommer efter Nogles Sigende endog ynglende her i Landet. Paa Trækket For- og Efteraar er den ofte talrig ved vore Kyster, hvor endog en Del forbliver i milde Vintre. Endog i den strænge Vinter 1854—55 traf Fischer flere af disse Fugle i Vendsyssel ved de aabne Vandløb. — Steenberg meddeler i et Brev til Etatsr. Reinhardt, at en *T. maritima* blev slaaet ihjel af en Fisker paa Pynten ved Kronborg den 18de November 1823. I det zoologiske Museum findes et Exemplar fra Strandmøllen, skudt i Vinteren 1847. Et Exemplar, der fandtes i Efterslægtsselskabets Skolemuseum, var skudt paa Trekroner den 3die Marts 1843. I Oktober 1854 skød Konservator Conradsen et Individ ved Krudttaarnene paa Amager. Den 27de Januar 1850 blev en Han og en Hun skudt ved Sæby (Bølling). Dr. P. Heiberg og Prokurator Esman i Thisted skød den den 17de Oktober 1875 ved Krik i Nærheden af Agger. I September 1872 blev der ifolge Fencker skudt fire Exemplarer ved Holbækgaard pr. Randers, og under Snestormen i November samme Aar saae han 2 Individer ved Randers Fjord. Faber traf den i Mai 1827 paa Læsø, hvor den, efter Bings Beskrivelse over denne Ø, skal yngle ligesom ogsaa paa Bornholm; i samme Maaned traf han den i Flokke ved Hirtsholmen. Bonnez angiver den som ynglende ved Strandbredderne af Mols, hvor den er hyppig om Efteraaret og Vinteren, saavelsom ved Sæby (Herredsfoged Gad). E. Hage skød den 2den Marts 1843 4 Stkr. ved Trekroner; baade han og Scheel have ofte skudt den paa Møen, hvor den efter Forstnævntes Mening yngler. Ved «Batteriet» ved Flensborg blev den skudt den 10de og 12te Januar 1829, den 25de December 1833, den 23de Januar 1844 (Mechlenburg); den 18de Januar 1843 skød Dr. Poulsen den ved Aabenraa. Paa den skandinaviske Halvø

yngler den almindeligt i Østfinmarken og de andre nordlige Dele, navnlig paa Fjeldsletterne i det Indre. Langs Kysterne træffes den i Træktiderne og om Vinteren, undertiden i Mængde, stundom ogsaa om Sommeren, men vistnok intetsteds ynglende. Paa Færøerne er den almindelig; om Vinteren opholder den sig i store Flokke ved Strandbredden, hvor den søger sin Næring mellem Stenene; om Sommeren træffes den derimod parvis paa Fjeldene, hvor den yngler. Paa Island, hvor den ligeledes er Standfugl, er den den almindeligste Ryleart og yngler i Mængde paa de høitliggende Bjergsletter. I Slutningen af August indfinder den sig ved Kysterne og tilbringer der hele Vinteren i umaadelige Skarer. Det samme Forhold finder Sted i Grønland, hvor den er almindelig hele Aaret rundt. Den piber høit og velklingende og er den mindst sky af alle Rylerne, idet den, hvad enten den er alene eller i Selskab med andre, lader sig komme meget nær.

Næringen bestaaer af smaa Muslinger og Snegle, Insektlarver o. s. v., og dens 3—4 Æg ere graagule med brune Pletter.

Æggets Længde og Brede:

35mm.	26mm.
38 »	28 »
40 »	27 »

Ifølge Fabers og Holbølls Iagttagelser svømmer den med Færdighed, og den skal endog kunne dykke, naar den er anskudt.

Krumnæbet Strandløber, Tringa subarquata, Gyldenst.

Syn. Scolopax subarquata, Gyldenst. — Numenius ferruginea, Mey. & Wolf. — Numenius subarquata, Bechst. — Tringa ferruginea, Brünn. — Pelidna subarquata, Cuv.

Dansk: Graasneppe, lille rødbrystet Ryle. Norsk: Spovenæbbet Strandvibe. Svensk: Bågnäbbad Strandvipa.

Artsm. Næbet meget længere end Hovedet, den yderste Halvdel nedadbøiet; Overgumpen og de øverste Haledækfjer hvide eller med enkelte sortebrune Pletter; Halen kortere end de sammenlagte Vinger.

Afbildn. Tab. XXXIV, *Han* (Sommerdragt). — Suppl. Tab. 16, 1, *Han* (Vinterdragt), 2, *ung Fugl.*

Længde $6\frac{1}{2}$—7″.

Af en Lærkes Størrelse; Næb og Ben sorte, Iris sortebrun. Ungdomsdragt: ovenpaa graabrun, nedentil hvidgraa, Overhalsen lys okkergul, sortstribet. Sommerdragt: Overkroppen sort med rustbrune Fjerkanter, Forvingen brungraa, Bagryggen sortegraa; Underkroppen rødbrun. Vinterdragt: Overkroppen brungraa, Underkroppen hvidagtig, Hals og Bryst med hvide Skaftpletter.

Sit Sommerhjem har den i det nordlige Europa og Asien. I Træktiden er den temmelig almindelig ved vore Strandbredder; de Gamle komme hertil i August, de Unge i September; Hage og Scheel have ofte skudt den paa Ulfshale; Bonnez skød den ved Grenaa; Mechlenburg fik den ved Flensborg den 23de Juli 1828 og den 19de Juli 1833 i fuldstændig Sommerdragt. Den viser sig, efter Boie, ved de forhenværende danske Hertugdømmers Kyster, dog især paa Vestkysten; ogsaa ved Helsingør er den oftere skudt i Sommerdragt (Steenberg); Bolling fik den i denne Dragt fra Aarhus; han og Konservator Conradsen fandt den i September og Oktober temmelig hyppig i Kallebodstrand ved Kjøbenhavn. Et Exemplar i Vinterdragt blev i Septbr. 1872 skudt blandt en Flok *Totanus glottis* ved Holbækgaard pr. Randers (Fencker). Paa den skandinaviske Halvø træffes den navnlig om Efteraaret ved Kysterne, undertiden flokkevis; den er om Sommeren skudt i Finmarken, men om den yngler der, er endnu tvivlsomt. Fra vore nordlige Bilande kjendes den ikke.

Som hos de øvrige Arter af denne Slægt holde Gamle

og Unge sig gjerne adskilte; ofte trykker den sig, ligesom Bekkasinen, naar man nærmer sig.

Dens Næring er som de andre Rylers. Ægget kjendes endnu ikke med Sikkerhed. Det af Bädeker afbildede Æg, som angives at tilhøre denne Art, er sendt ham af Fischer og fundet i Begyndelsen af Juli 1859 i Sandmosen ved Birkelse. Det er af blaagrøn Bundfarve med nogle større Skalpletter paa den butte Ende og enkelte smaa brune Punkter. Dens Kjød er, som de andre Rylers, overordenligt velsmagende.

Almindelig Strandløber, Tringa cinclus, L.

Syn. *Tringa alpina, L. — Cinclus torquatus, Briss. — Tringa ruficollis, Gm. — Numenius variabilis, Bechst. — Tringa variabilis, Temm. — Pelidna alpina, Cuv.*

Dansk: Almindelig Ryle, Ryle-Strandløber, Pryllemand (Tørninglehn), Ternek (Sylt). Norsk: Foranderlig Strandvibe. Svensk: Föranderlig Strandvipa. Færøisk: Gråagreàlingur (M.), Gragràlingur (H.). Islandsk: Lóarþræll. Grønlandsk: Tojuk.

Artsm. Næbet noget længere end Hovedet og Fodroden, lidt nedbøiet i Spidsen. Halen stærkt dobbeltkløftet; de øverste Haledækfjer i Midten sortagtige, ved Siderne hvide. Fodroden over 1″ høi.

Afbildn. Tab. XXXIV *Han* (Sommerdragt) (*Tr. alpina*). — Suppl. Tab. 13, 1, *Vinterdragt*, 2, *ung Fugl.*

Længde $6^3/_4$—7″, Vingestrækning 14″; Halen længere end de sammenlagte Vinger.

Af Marklærkens Størrelse. Næbet og Benene sorte; Iris mørkebrun. Ungdomsdragt: ovenpaa sort med brede, rustgulagtige Fjerkanter; Underkroppen hvidagtig med smaa, sortagtige Pletter. Sommerdragt: ovenpaa sort med rødbrune Fjerkanter, oftest med lysere Striber; nedenunder med et sort Brystskjold eller dog mere eller mindre tegnet med sorte Længdepletter, ellers hvid. Vinterdragten (i hvil-

ken den træffes fra November til April): ovenpaa askegraa med sorte Fjerskafter og brungraa Forvinge; Underkroppen hvid, graagulagtig Forhals med smaa brune Streger og Punkter. Svingfjerene altid sorte.

Den er her i Skandinavien den almindeligste Art af Slægten. Om Sommeren træffes den parvis ynglende paa mange sandede Strand- og Hedeenge her i Landet f. Ex. paa Enø, Dybsø, Musholm og Saltholm, paa Rodsand, paa Lolland, Læsø, endvidere paa Sylt, Føhr, Fanø o. s. v., samt hyppigt i de slesvigske og jydske Hedemoser. Paa Bornholm synes der kun at forekomme denne ene Tringa-Art. Om Efteraaret og Vinteren træffes den i talrige Skarer, især ved Strandbredder, men ogsaa ved Bredden af Aaer og Søer og paa andre sumpede Steder, hvor den vader og samler sin Føde i tætsluttede, talrige Flokke, især i September og Oktober, i mindre Flokke undertiden hele Vinteren. I April og Mai vender den tilbage fra sin Vandring mod Syd. Paa den skandinaviske Halvø yngler den i stor Mængde, navnlig Nord for Fjeldryggen helt op til den russiske Grændse. Syd for Fjeldryggen yngler den ligeledes talrigt langs hele Norges Vestkyst, sparsommere Øst for Lindesnæs. I de indre Dele af Norge træffes den kun ynglende paa Fjeldene. I Sverrig forekommer den overalt, men synes dog der at foretrække Lavlandet, især Skaanes Sletter, for Fjeldegnene. Den er almindelig paa Færøerne baade Sommer og Vinter. Paa Island er den hyppig i Dalene og paa de lavere liggende Bjergsletter. Den kommer dertil i Slutningen af April og drager bort sidst i September eller først i Oktober. I Grønland er den ikke almindelig, og Holbøll anfører endog, at han aldrig har truffet den der.

Hannen lader ofte sit Parringsraab høre, idet den stiger op i Luften og atter nedsvæver med sænkede Vinger. Sin overordenlige Selskabelighed udstrækker den ikke blot til sin egen Art og Slægt, men den slutter sig ogsaa til andre

sneppeagtige Fugle. Faber (Prodr. d. isl. Ornith. Pag. 29) har i saa Henseende gjort en ret interessant Iagttagelse paa Island: imod Slutningen af Mai forener denne Ryle sig enkeltvis med en Brokfugl og færdes i nogen Tid stadigt sammen med den. Rylen giver Tegn til Opbrud og Flugt, saasnart den mærker Fare, og Brokfuglen lader sig i Et og Alt lede af den. Først naar Brokfuglen har fundet sin Mage, skilles den fra Rylen. Dette Forhold synes forøvrigt længe at have været kjendt af Islænderne, som netop derfor har givet Rylen et Navn, der angiver, at den er Brokfuglens Slave (cfr. Pag. 519 Anm.).

I April eller i Begyndelsen af Mai lægger den i en Fordybning i Græsset — med et ubetydeligt Underlag — oftest i Nærheden af Vandet, 3—4 olivengrønne, glindsende Æg med brune og sorte Pletter, som staae tættest paa den butte Ende.

Æggets Længde og Brede:

32mm.	23mm.
38 »	26 »

Ligesom de andre Rylearter er den let at skyde.

Schinz's Strandløber, *Tringa Schinzii*, Brehm (*Tr. pygmæa, Schinz. — Tr. cinclus minor, Schl.*). — Afbildn. Tab. XXXV., ansees af nogle Forfattere for at være en selvstændig Art, der navnlig adskiller sig fra *Tr. cinclus* ved sin noget ringere Størrelse. Ifølge Fischers og Andres Iagttagelser har Formen *Schinzii* et andet Skrig end den almindelige *Tr. cinclus*, ligesom den ogsaa er langt mere sky end denne; dens Brystskjold er langt svagere, undertiden næsten ukjendeligt, men nogen konstant Charakter er det forøvrigt ikke lykkedes at finde. Angivelserne om, at denne Form yngler paa andre Lokaliteter end den typiske Form, have ikke stor Vægt, og der er, saavidt Udg. kan see, ingen virkelig Grund til at

betragte den som andet end en Varietet af *Tr. cinclus.* Den forekommer temmelig ofte her i Landet.

Temmincks Strandløber, Tringa Temminckii, Leisl.

Syn. *Tringa pusilla, Bechst.* (ung Fugl). — *Pelidna Temminckii, Boie.* — *Actodroma Temminckii, Kaup.*

Dansk: Temmincks Strandløber. Norsk: Temmincks Strandvibe. Svensk: Temmincks Strandvipa.

Artsm. Næbet kortere end Hovedet, af samme Længde som Tarsen, i Spidsen ganske svagt bøiet; de yderste Styrere hvide; kun første Svingfjer har hvidt Skaft.

Afbildn. Tab. XXXV, *Han* (Sommerdragt). — Suppl. Tab. 16 (Vinterdragt).

Iris mørkebrun; Næb og Ben grønagtigt sortegraa. Ungdomsdragt: ovenpaa lyst brungraa; Skafter og Fjerkanter lysegraa med lysere gulagtige Rande. Sommerdragt: Overkroppen rustgul eller gulgraa med sorte og rustbrune Pletter; Forhalsen rustgraa med smaa Pletter og Streger, Brystet, Bugen og Undergumpen hvide. Vinterdragt: Overkroppen sortagtig brungraa med sortebrune Fjerskafter; Forhalsen og Brystet mattere rustgraa end om Sommeren.

I April—Mai og August—September foregaaer dens Træk fra og til de nordlige Lande, og den er da oftere skudt her i Landet. I August Maaned 1848 (eller 1849) skød Forf. den saaledes ved Dammen i Lønborggaards Gaardsplads ved Ringkjøbing Fjord; baade Hage og Scheel have oftere skudt den paa Møen, hvor den i August og September ikke er sjelden. Efter Mechlenburg yngler den ved Moorböl i Marsken og er skudt ved Flensborg; i det zool. Museum findes Han og Hun fra Holsten (Wøldike). Ifølge Naumann og Boie yngler den paa Pelworm. Fischer traf den 26de Mai 1866 en halv Snes Stykker af denne Art ved Hjermitslevgaard i Vendsyssel og skød deraf en Han og en Hun. Faber traf den ved Gaardbo Sø, den nordligste i Jylland, den 22de Mai 1827;

I Nærheden af Kjøge blev d. 29de August 1835 to Exemplarer sete af v. Teilingen, der skød det ene af dem. Konservator Conradsen har meddelt Udg., at enkelte Individer om Efteraaret træffes paa Amager ved Kallebodstrand og ved Vandhullerne ved Renovationskulen. Faber anfører, at den paa Trækket aarligt indfinder sig ved Randers Fjord. Paa den skandinaviske Halvø er den om Sommeren almindelig i de nordlige Egne, hvor den yngler i Lapland og hele Finmarken. I Træktiderne forekommer den hyppigt ved Norges vestlige og sydlige Kyster, sparsommere ved Kysterne af Syd- og Mellemsverrig. I vore nordlige Bilande er den ikke truffen.

I Levemaade ligner den sine Slægtninge og er, ligesom disse, ikke meget sky.

De 4 Æg ligne smaa Ryleæg, men de have mindre Glands. Deres Bundfarve er lyst gulgraa, Skalpletterne graaviolette, enkelte brune, Dækpletterne brune.

Æggets Længde og Brede:

27,5mm.	20mm.
30 »	21,5 »

Kjærløberslægten, *Limicola, Koch.*

Undernæbets yderste Halvdel med en skarp Kjøl langs Midten. Overnæbet fladtrykt foran Næseborene, med langt større Brede end Høide, men smallere ud imod Spidsen, der er noget nedadbøiet.

Brednæbet Kjærløber, Limicola pygmæa, (L.)

Syn. Numenius pygmæus, Lath. — Num. pusillus, Bechst. — Tringa platyrhyncha, Temm. — Tringa pygmæa, Savi.

Dansk: Sumpløber, brednæbet Strandløber, Bekkasinryle. Norsk: Brednæbet Strandvibe. Svensk: Brednäbbad Strandvipa.

Artsm. Halens 3 Sidestyrere lige lange, de mellemste længst. De øverste Haledækfjer sortagtige, Benene grøngraa.

Afbildn. Tab. XXXV (*Tringa platyrhincha*).

Længde 6—6½"; Vingestrækning 13".

Næbet blødt, ved Roden rødgraat, ud imod Spidsen sort; Iris mørkebrun. I Farve og Tegning har denne Art ved et flygtigt Blik megen Lighed med den lille, saakaldte enkelte Bekkasin (*Gallinago gallinula*). Sommerdragt: Issen sortebrun, rustgult stribet, over Øiet en brun Stribe og over denne en hvid Linie; Rygfjerene sorte med rustgule Kanter; en smal okkergul Stribe fra Skulderen ned ad Ryggen lige som hos Bekkasinerne; Struben, Brystet og Bugen hvide, paa Forhalsen Bølgestreger og et rustgult Anstrøg. Vinterdragten ikke meget afvigende fra Sommerdragten, kun træder den graa Farve tildels istedetfor det Rødbrune, og det Okkergule er aldeles blegt og hvidagtigt.

Kjærløberen er en i det nordlige Asien og det nordøstlige Europa hjemmehørende Fugl, som i Regelen blot i April—Mai og i Aug.—Septbr. forekommer ved vore Kyster, enkeltvis eller i Selskab med Ryler. Konservator Scheel antager omtr. 14 Stk. at være skudte paa Møen, nemlig 9 af ham selv, 3 af Hage*) og 2 af Kammerherre Poulsen; forøvrigt var det Hage, som første Gang erhvervede den for vor Fauna, idet han den 16de Juli 1825 skød den i Sommerdragt ved Oddermosen paa Møen; Teilmann skød den ved Kjørup i Fyen i August 1843, Wøldike i Holsten den 13de Juli 1826 (?) og Han og Hun ved Elbmundingen den 7de Juli 1827; de to sidstnævnte Exemplarer findes i det zool. Mus. Ifølge velvillig Meddelelse fra Prof. Reinhardt har Wøldike i Brev af 9de Juli 1827 skrevet til Etatsr. Reinhardt, at han

*) Ifølge Prof. Reinhardts Meddelelse skød Hage den 22de Aug. 1826 2 unge Hanner ved Bredden af Ulvesund, den 21de og 27de August 1827 endvidere 3 unge Fugle.

havde fundet en Plet ved Udløbet af Elben, hvor han troer, at denne Art yngler, og at han der et Par Dage forud havde skudt 9 Exemplarer, alle gamle Fugle. Den første af de ovenstaaende Angivelser fra 1826, (i «Danmarks Fugle» i alt Fald feilagtigt angivet som 1846) beroer muligvis paa en Forvexling med dette Tilfælde. Fischer har flere Gange om Foraaret truffet den ved Limfjordens flade Kyster, undertiden i Flok med *Tr. cinclus.* I Aaret 1857 traf han den endnu den 2den Juni og skød 5 Stkr. i ét Skud. I Forf.'s Samling fandtes en gl. Han, skudt paa Amager d. 24de Juli 1856. I Sverrig, hvor den adskillige Gange er skudt, synes den dog at være mindre hyppig end i Norge, hvor den træffes ynglende saavel i Finmarken som paa de sydlige Fjelde. Paa Færoerne, Island og i Grønland vides den ikke at være bemærket.

Den foretrækker Ferskvandsbredder for Havkyster og træffes sjeldnere ved den egenlige Strandbred, snarere ved muddrede Vandhuller i Nærheden af samme. I sine Bevægelser er den langsom; den er mindre selskabelig end Rylerne og er aldeles ikke sky.

Det er ikke mere end nogle faa Decennier siden, at man lærte dens Æg at kjende gjennem Exemplarer fra det vestlige og nordlige Norge. Det er lidt mindre end den alm. Ryles og helt over tæt bestrøet med mørkebrune Pletter og fine Punkter.

Æggets Længde og Brede:

30mm.	24mm.
33 »	22,5 »

Sandløberslægten, *Calidris, Cuv.*

Næbet af Hovedets Længde, lige, blødt, bøieligt, i Spidsen tykkere; Overnæbet længere end Undernæbet og forsynet med en Næsefure, i hvilken de smaa og smalle Næsebor ligge nær ved Næbroden. Benene middelhøie,

tynde, med 3 bredsaalede, ganske adskilte Fortæer, men uden Bagtaa. Vingerne temmelig lange, spidse; 1ste Svingfjer længst, og Bagvingen med en forlænget Spids; Halen svagt tvekløftet, idet de mellemste og yderste Styrere ere lidt længere end de andre.

Sandløberne ligne meget baade i Udseende og Levemaade Strandløberne (Rylerne), fra hvilke de fornemmelig adskilles ved Mangel af Bagtaa. De fælde to Gange om Aaret og have en fra Vinterdragten meget forskjellig Sommerdragt, medens Kjønsforskjellen ligesom hos de to foregaaende Slægter, kun er svagt udpræget i det Ydre. De yngle i det høie Nord og lade sig blot see hos os paa Vandringen fra og til dette, især ved Havkysterne.

Almindelig Sandløber, Calidris arenaria, (L.)

Syn. Charadrius calidris, L. — Tringa arenaria, L. — Charadrius rubidus, Gm. — Calidris grisea, Mey. & Wolf. — Arenaria grisea, Bechst. — Arenaria vulgaris, Leisl. — Tringa tridactyla, Pall.

Dansk: Foranderlig Selning. Norsk: Sandløber. Svensk: Föränderlig Sandlöpare.

Artsm. Svingfjerene af 2den Orden og Styrerne have hvide Skafter.

Afbildn. Tab. XXXIV, *Han* (Sommerdragt). — Suppl. Tab. 15, 1, Overgangsdragt, 2, Vinterdragt.

Længde omtrent 7″, Vingestrækning 13½—14″.

Næb og Ben sorte; Iris mørkebrun. Ung Fugl: Underkroppen samt en Stribe over Øiet hvide, Panden graahvid med brunsorte Pletter, foran og bag Øiet en mørkere Stribe, der især er tydelig foran det; Baghalsen graahvid med utydelige Længdepletter og Streger; Ryggen og Skuldrene mørkt brunsorte med gulagtige eller graahvide Fjerkanter. Sommerdragt: Overkroppen har store, sorte Pletter med rustrøde Kanter; over Øiet gaaer en gulagtig Stribe; Overbrystet og

Kroen paa Siderne blegt rustrøde, Underkroppen ellers hvid. Om Vinteren ere de sorte Pletter paa Ryggen mindre og de rustbrune Kanter tildels graa.

Den beboer de nordlige og nordøstlige Dele af Europa og Asien, men træffes hos os i Regelen kun Vaar og Høst paa Trækket. I November 1849 erholdt Forf. paa éngang 3 Stkr. hos en Vildthandler i Kjøbenhavn; paa Møen er den skudt den 7de, 12te, 26de Juli, 15de August, 14de September og den 6te December; Scheel har ogsaa der seet den i Flokke. Efter Bonnez's Meddelelse forekommer den, om end sjeldent, ved Strandbredden af Mols, hvor den gjerne holder sig langt ude paa Sandrevlerne. Den er skudt ved «Batteriet» ved Flensborg den 5te August 1832 og 10de August 1836; Teilmann skød den paa Fanø; Bølling fik den i Høstdragt paa Kallebodstrand. Den 15de Sept. 1854 modtog Univers. Mus. fra Adj. Holm et Exemplar, som var skudt $^{3}/_{4}$ Mil fra Aarhus. Stud. Schmidt skød en Hun i Vinterdragt i de første Dage af Marts 1831 ved Korselize paa Falster. Forf. traf den i stor Mængde paa Øen Sylt i Sept. 1854. I det zool. Museum findes et Exemplar, skudt i Vinterdragt ved Brunsbüttel den 27de Januar 1825 (Wøldike). I Norge var den tidligere ikke hyppig og indfandt sig blot paa Trækket rundt omkring langs Kysterne, dog muligvis ynglende enkelte Steder, navnlig i Landets nordligste Egne; men i de senere Aar har den vist sig talrig og i store Flokke paa de flade Øer og Kyster i det sydvestlige Norge, især paa Jæderen i 1870. I Sverrig træffes den ikke sjeldent saavel paa Vestkysten som langs Østkysten, men kun Foraar og Efteraar. Beretningerne om, at den skulde yngle i Lapland, synes ikke at være paalidelige. Det er uvist, om den forekommer paa Færøerne. Paa Island har Faber truffet den én Gang (i Juni Maaned 1820). I Grønland angiver Holbøll den som sjelden, men dog aarligt forekommende paa Disko, hvor den yngler.

Dens Løb og Flugt er let; Næringen bestaaer af Orme, Insekter og Larver, som den især samler i det vaade Sand ved Strandbredderne. Dens Æg ere, saavidt vides, ubekjendte.

Den er let at skyde; Kjødet er fint og meget velsmagende.

Brushønesslægten, *Philomachus, Moehr.*

Næbet omtrent af Hovedets Længde og kortere end Tarsen, lige, ved Roden lidt sammentrykt, trindt ud imod Enden; Overnæbets Spids but afrundet og lidt nedbøiet; Næseborene smalle, tæt ved Næbroden, beliggende i en blød Hud, der danner en lang Næsefure. Benene nøgne langt over Hælen, høie, tynde og bløde; Bagtaaen høitsiddende, berører blot Jorden med Spidsen; Ydertaaen forenet med Mellemtaaen ved en bred Hud. Vingerne af Middellængde, bagtil bueformigt udskaarne; 1ste Svingfjer længst; Halen kort, de mellemste Styrere ubetydeligt længere end de andre. 12 Styrefjer.

I Størrelse og Udseende ligne de mere den følgende end den foregaaende Slægt; Hannen er en Trediedel større end Hunnen; om Vaaren er den prydet med en stor Fjerkrave og besat med Vorter i Ansigtet og varierer i denne Dragt i det Uendelige; de leve i Polygami, og Hannerne kæmpe paa egne dertil passende Steder. Om Høsten ligne Hannerne og Hunnerne hinanden i Farve; Ungerne ere mere rødagtige. De ere Trækfugle, der om Vinteren forlade deres nordlige Ynglesteder, hvor de opholde sig i Moser og Sumpe eller paa lave Enge ved Havkysterne. Næringen bestaaer af Orme, Insekter og Larver. Hunnen ruger alene og opføder Ungerne, om hvilke Hannen aldeles ikke bekymrer sig. Hannerne foretage deres Vandringer alene eller i smaa Selskaber; Hunnerne og Ungerne vandre for sig.

Brushane, Philomachus pugnax, (L.)

Syn. Tringa pugnax, L. — Tringa variegata, Brünn. — Tringa equestris, Lath. — Tringa rufescens, Bechst. — Philomachus pugnax, Moehr. — Machetes pugnax, Cuv.

Dansk: Brushane, Egholmskok (Ærø), Brusehahn (Sylt), Munk, Bruskop (Amrom), Bruskok (Endelave). Norsk: Brushane. Svensk: Brushane.

Artsm. Svingfjerene sortagtige, den første med hvidt Skaft; de mellemste Styrefjer med brede, mørke Baand, de tre yderste graa, oftest ensfarvede.

Afbildn. Tab. XXXIV, *Han* (Parringsdragt). — Suppl. Tab. 15, 1, *Han* (Vinterdragt), 2, *Hun* (Sommerdragt), 3, *ung Fugl.*

Hannens Længde 12", Vingestrækning 23"; Hunnens Længde 8½", Vingestrækning 19½".

Hannen omtrent af Turtelduens Størrelse. Næbet rød- eller brungult, Spidsen mørkere, om Vinteren mere sort; Iris mørkebrun; Benene høie, rødgule, safran- eller (hos de Unge) grøngule. Den unge Fugl er ovenpaa sortagtig graabrun, nedenunder hvidgraa, paa Hovedet rustgul, Hals og Bryst uplettet askegraa, rødagtige; Overkroppen med mere Rustgult end hos de Gamle. I Parringsdragten fremtræder den store Forskjellighed i Farver, der hos Hannerne hersker mellem næsten alle Individer; paafaldende er den store Halskrave og den dobbelte øreformige Top paa Baghovedet, som begge ligeledes variere i Farve. Noget senere end Kraven fremkommer der gule eller røde Vorter i Ansigtet, især foran og over Øinene. Hunnen er ikke større end den almindelige Kramsfugl; den har om Sommeren graat Hoved, Hals og Bryst med sortagtige Pletter, samt sort eller sortebrun Ryg og Skuldre med rustgraa eller hvidgraa Fjerkanter. I Høstdragten ligne begge Kjøn hinanden mere: Issen er da sort med rustgraa Fjerkanter; Hals og Bryst graa eller rustgraa med sorte Pletter; Ryggen og Skuldrene ligesom Hunnens om Sommeren, blot mere graafarvede;

Vorterne i Hannens Ansigt ere da erstattede med Fjer; Halskraven tabes i Juli.

Brushanen forekommer om Sommeren i Moser og paa sumpige Enge her i Landet, fornemmelig i Havets Nærhed. Hunnen ankommer i sidste Halvdel af April, Hannen omtrent 14 Dage tidligere, men i tørre Aar forlade de allerfleste os allerede inden Udgangen af Juli; i fugtige Aar træffes de undertiden endnu i Begyndelsen af September; Hunnerne og de Unge blive her i Regelen længst. Den yngler hyppigst ved Jyllands og Slesvigs Vestkyst; dog ogsaa paa Kareholm i Randers Fjord, paa Musholm, paa Omø og Agersø; paa Møen (Scheel); Rødsand (Dahl); paa flere Holme mellem Fyen og Ærø, paa Endelave (Grill), paa Læsø og mange andre Steder. Paa Bornholm forekommer den, men som det synes ikke hyppigt. I Norge træffes den ynglende i størst Mængde i det Indre af Finmarken; langs Vestkysten og i Landets sydligere Dele yngler den hist og her, men forekommer dog mest paa Trækket. I Sverrigs sydlige Provindser var den tidligere hyppigere end nu; den færdes der mest i Nærheden af Kysterne. I Lapland og Mellemsverrig er den almindelig. Paa Færøerne er den ikke bemærket, og paa Island er den kun truffen en eneste Gang, nemlig i Sept. 1820, da en Hun blev skudt ved Reykiavik.

Hannerne ere blevne berømte ved deres Kampe, hvortil de altid udvælge sig en noget ophøiet, fugtig, med kort Græs begroet Plads af faa Fods Gjennemsnit, i Nærheden af Sumpe eller Vand; disse Pladser benyttes hvert Aar. Kun de Hanner, hvis Kraver ere fuldstændigt udvoxede, tør betræde Kamppladsen, hvorfor ogsaa de ældste indfinde sig først. Denne Leg vedvarer fra Begyndelsen af Mai til Slutningen af Juni. De ankommende Hanner, sjeldent flere end 6 à 8, staae daglig to og to flere Timer ad Gangen og holde Stand paa en Plads af en Tallerkens Størrelse. Den først ankommende Han seer sig med Begjærlighed omkring efter en Modstander, og saasnart denne viser sig tilbøielig til

Kamp, stode de gjensidigt paa hinanden, indtil de ere trætte og træde tilbage paa deres Plads. Kampen begynder oprettaaende med Skjælven og Nikken, derpaa bøie de Brystet ned, sigte med Næbet, udspile Kraven som et Skjold, reise Hoved- og Rygfjerene og rende eller springe saaledes mod hinanden for at give Stød med Næbet. Saa farlige og heftige disse Kampe end see ud, gaaer dog aldrig Nogen derved tilgrunde, og i faa Tilfælde kan der være Tale om den Seirende og den Overvundne. At disse Kampe have Hunnens Erobring til Hensigt, er ikke tilstrækkeligt bevist, neppe engang rimeligt; thi de Ikkekæmpende parre sig ligesaavel som de Kæmpende; snarere kunne de vel ansees som en morende Tidsfordriv. Udenfor Kamptiden ere Hannerne ligesom Hunnerne meget fredsommelige Fugle.

Næringen bestaaer af Orme, smaa Snegle, Insekter og Larver. I Fangenskab vænnes de efterhaanden til at leve af Vand og Mælk med Hvedebrød, Korn og hakket Kjød.

Den yngler selskabeligt, dog ikke ganske nær sammen og ikke i Kamppladsens umiddelbare Nærhed, helst i Nærheden af Vand; den kunstløse Rede er anbragt i Græsset; den indeholder i Slutningen af Mai indtil 4 pæreformige, olivengrønne, brunplettede Æg af 42—49$^{mm.}$ Længde og 29,5—31,5$^{mm.}$ Brede.

Klireslægten, *Totanus, Bechst.*

N æ b e t middellangt eller langt, smalt, lidt sammentrykt ved Roden, temmelig trindt ud mod Spidsen, lige eller lidt opadbøiet i Enden, ved Roden blødt, ellers haardt og med indadbøiede Næbrande; Overnæbet længst; N æ s e b o r e n e smalle, spalteformige, i Nærheden af Næbroden, i en mere eller mindre langt fremløbende Fure. B e n e n e høie og tynde; den svage Bagtaa kun kort; den yderste og mellemste Fortaa forenede ved en Hud i det første Led. Kløerne smaa og sammentrykte. V i n g e r n e som hos Strandløberne,

1ste Svingfjer længst; Halen af forskjellig Form, i Regelen kort, bestaaende af 12 Styrere.

Klirerne tilhore mere den kolde end den varme Zone og opholde sig ved Bredder af Damme, Søer og Floder, paa fugtige Enge, samt i Moser og Kjær; kun i Trækliden træffes nogle Arter ved Strandbredderne. De vade dybt, svømme undertiden, ere sky og forsigtige, have en overordenlig let Flugt og vandre ensomt eller i mindre og større Selskaber. For deres Afkom vise de megen Omsorg; med høie Skrig forfølge de Den, der nærmer sig deres Rede; de udstøde Skrigene dels flyvende, dels idet de af og til sætte sig paa Stene, Buske, Træer, Pæle o. s. v. Næringen bestaaer af Orme, Insekter, smaa Muslinger o. s. v. I Henseende til Kjøn, Alder og Aarstid frembyder deres Dragt kun ringe Forskjelligheder. Deres Kjød er meget velsmagende.

1ste Underslægt: **Mudderklirer,** *Actitis, Boie.*

Næbet lige, kortere end Hovedet. Næbfuren gaaer næsten til Spidsen af Roden.

Muddersneppe, Totanus hypoleucus, (L.)

Syn. Tringa hypoleucos, L. — Tringa canutus, Retz. — Tringa leucoptera, Pall. — Tringoides hypoleucos, Bp. — Actitis hypoleucos, Boie.

Dansk: Muddersneppe, Mudderklire, Styllepig, Virle. Norsk: Strandsnipe, Strandtite. Svensk: Drillsnäppa, Strandsittare, Fisklita, Tolkapiga*).

---

*) Navnet hidrører fra, at der mellem denne Fugl og Rødbenen (*T. calidris*), som paa Øerne i Østersøen kaldes »Tolken«, hersker et lignende Forhold som mellem *Tringa cinclus* og *Charadrius pluvialis* (see Pag. 508).

Artsm. Overkroppen brungraa med grønagtigt Skjær, sortebrune Skaftstreger og sorte Tvær- og Zigzagpletter samt et hvidt Baand over Øiet. Underkroppen hvid, uplettet, undtagen Kroen, som har sortebrune, fine Streger.

Afbildn. Tab. XXXVI.

Længde 7½—8¼", Vingestrækning 13—14".

Af en Lærkes Størrelse. Hunnen større end Hannen; ellers ligne Kjønnene ganske hinanden, dog har Hannen kun 1 à 2 Pletter paa den yderste Styrers Yderfane og ingen paa de underste Haledækfjer. I Vinterdragten har Kappen mindre Glands.

Denne Art lever om Sommeren ved stenede og sandede Bredder af Søer, Damme, Aaer og Floder, kommer hertil i April eller Mai og forlader os i September—Oktober, undertiden noget tidligere, forsaavidt den bliver her Sommeren over. Den er temmelig almindelig paa Efteraarstrækket og er nu og da funden ynglende ved stenede, raskløbende Bække her i Landet, f. Ex. ved Sønderomme og Rørbæk pr. Veile. Efter Teilmann fandtes for en Del Aar siden dens Rede i Endrupholms Have, og Fischer fandt den 21de Juni 1872 dens Rede med 4 Æg under en Stikkelsbærbusk i Dronninglunds Kjøkkenhave. I Hertugdømmerne er den almindelig, saavel i det Indre af Landet som ved Kysterne. Efter Melchiors Optegnelser forekom den hele Sommeren, par- og flokkevis, ved Aaen ved Herlufsholm, og Fischer iagttog den ofte i Løbet af Sommeren 1868 ved Stadsgraven paa Vesterbro. Paa Bornholm er, saavidt vides, hverken denne eller nogen anden Totanus-Art hidtil bleven bemærket. Paa den skandinaviske Halvø er den almindeligt udbredt lige fra det sydligste Skaane til Finmarken. I vore nordlige Bilande er den derimod ikke bemærket.

Denne lille, sky Fugl har en rask, trippende Gang og en hurtig og smidig Flugt; i Løbet gynger den ofte med Kroppen, stundom svømmer den, og i Livsfare dykker den

med Færdighed. Dens vidtlydende Stemme klinger høit og pibende.

Vandinsekter, især Larver af Døgnfluer, ere dens vigtigste Næring. Reden, som bygges i Begyndelsen af Juni, er gjerne skjult under Buske eller i Græsset; de 4 pæreformige, mat rustgulagtige Æg ere bestrøede med sortebrune og graaviolette Punkter og større Pletter, især ved den butte Ende.

Æggets Længde og Brede:

34mm.	26mm.
38 »	28 »

2den Underslægt: **Egenlige Klirer,** *Totanus, Auct. (s. str.)*

Næbet lige, længere end Hovedet. Næbfuren gaaer kun til Næbets Midte.

Sortegraa Klire, Totanus fuscus, (L).

Syn. *Limosa fusca, Briss. — Scolopax fusca, L. — Tringa atra, Gm. — Scolopax nigra, Gm. — Scolopax curonica, Besecke. — Totanus natans, Bechst. — T. maculatus, Bechst.*

Dansk: Sortsneppe, Harlekinsneppe, stor Rødben. Norsk: Sortgraa Sneppe, Vaskjæld, Kvikketjeld. Svensk: Svartgrå Snäppa.

Artsm. Kroppen sortagtig eller graabrun; Vingerne ovenpaa tegnede med hvide Pletter, de mellemste Svingfjer blot med hvide Randpletter; Næbet sort, af Fodrodens Længde, Roden af Undernæbet rød; Benene om Vinteren og i Ungdommen gulrøde, om Sommeren rødbrune.

Afbildn. Tab. XXXVI, *Han* (Sommerdragt). — Suppl. Tab. 17 1, Vinterdragt. 2, *ung Fugl.*

Hannens Længde 11—11½", Hunnens 12¾".

Sommerdragt: sortegraa, hvidplettet; Hoved, Hals og Underkrop hos de gamle næsten sorte; Styrerne sortegraa, med 12—14 hvide Tværbaand; Ungdomsdragt: ovenpaa askegraa eller brungraa, nedenunder hvidagtig. Iris mørkebrun.

Denne anseelige Sneppeart tilhører de nordlige og østlige Dele af Europa samt Mellemasien. Sidst i Juli sees den allerede familievis, senere i Flokke ved vore Strandbredder; i August er Trækket talrigst, men den træffes undertiden til langt hen paa Efteraaret; dog kan den ingenlunde siges at være hyppig her i Landet, og saavidt vides er den aldrig truffet her om Foraaret. Den 8de August 1850 skød Forf. 3 Stkr. ved Korporalkroen, et Par Mile fra Kjøbenhavn; den er skudt ved Helsingør (Steenberg); ofte i Slesvig og Holsten (Faber); ved Barnæs Strand (Gammelgaard); ved Breininge-Aaens Udløb i Viskinde-Veile (pr. Kallundborg) Sept. 1849 (Bølling); ved Gaunø (Melchior); ofte paa Moen (E. Hage), hvorfra Scheel ogsaa har havt to Exemplarer. Han betvivler dog (ifølge Bøllings Meddelelse) Rigtigheden af E. Hages Angivelse (Tidskr. f. Naturv. p. 88), ifølge hvilken den forekom hyppigt paa Moen i Efteraaret 1826. I det zool. Mus. findes Exemplarer fra Holsten (Wøldike), Holbækgaard (ung Hun, Sept. 1861), Kalleboderne (Han og Hun, Sept. 1867). I Forf.'s efterladte Notitser findes angivet, at den preussiske Oberstlieutenant v. Zittwitz fandt et Par ynglende paa Vesterland (Sylt) mellem Rør og høit Græs. Benzon fik i Slutningen af August 1861 en ung Fugl hos en Vildthandler her i Byen, og d. 17de August 1868 erholdt Fischer en gammel Hun, ligeledes i en kjøbenhavnsk Vildtkjælder. Det følgende Aar fandtes paa samme Maade adskillige Exemplarer. Fencker traf den i Sept. 1868 ved Oust Møllebæk, ½ Mil Vest for Randers, og i Sept. 1862 fandt han hos en Vildthandler i Kjbhvn. to Individer i Overgangsdragt; de sagdes at være komne fra Randers-Egnen. Paa den skandinaviske Halvø er den almindelig i de nordligste Egne og yngler i et ikke ringe Antal i Lapland og Finmarken. Sydligere er den kun truffet enkeltvis ynglende hist og her, saaledes i Ørkedalen i Trondhjems Stift; Beretningerne om, at den er fundet ynglende paa Gottland og yderst i Södermanlands Skærgaard, synes at være usikkre. I Træktiderne er den

temmelig almindelig paa flere Steder i Mellem- og Sydsverrig, men sjelden i det sydlige Norge. Fra Færøerne, Island og Grønland kjendes intet Exempel paa dens Forekomst. Naar den vender tilbage om Foraaret, sidst i April, ere de fleste i Yngledragt, nogle i Overgangen dertil; den er da langtfra saa talrig og forbliver kun meget kort. Den opholder sig paa Ynglestedet, især ved Ferskvandsbredder, er meget sky, svømmer med Færdighed og har et skarpt, hvislende Skrig.

Dens Æg, som først i de senere Aar ere blevne bekjendte, ere korte, pæreformige og paa den butte Ende tykkere end Rødbenens; Grundfarven er grønlig, og store brune Pletter findes især paa den butte Ende.

Æggets Længde og Brede:

46mm.	33,5mm.
48,5 »	34 »

Næringen bestaaer af Vandinsekter, smaa Muslinger og Frølarver. Kjødet er meget velsmagende.

Rødben, Totanus calidris, (L.).

Syn. *Scolopax calidris, L. — Tringa Gambetta, Gm. — Totanus striatus, Briss. — Tringa striata, Gm. L. — Limosa calidris, Pall. — Tringa variegata, Brünn.*

Dansk: Rødben, Rødben-Klire, Tjaldr (Limfjorden), Tolk (Bornholm). Norsk: Rødbenet Sneppe, Graakjæld. Svensk: Rödbent Snäppa, Rödbena, Tolk (Øerne i Østersøen), Tjuf*) (Kalmar Lehn). Færøisk: Stelkur. Islandsk: Stelkur**)

Artsm. Næbet rødt fra Roden til Midten, kortere end Tarsen; Benene orangerøde (hos de Unge rødgule). Armsvingfjerene i den ydre Halvdel hvide.

Afbildn. Tab. XXXVI.

---

*) Efter Lyden af dens Skrig.
**) Efter dens vaklende Gang.

Længde 10—11″; Hannen mindst.

Næbet i Spidsen sortebrunt. I Sommerdragt er Fuglen ovenpaa rustgraabrun med sorte Pletter, Underkroppen hvid med sortagtige Pletter, som paa Struben og Forbrystet gaae paa langs og ere tætte, paa Bagbrystet og Bugen fine og smaa, paa Siderne og Underhaledækfjerene gaae paa tværs; Halen lige, med mange hvide og sortagtige Tværbaand. I Vinterdragten er den askegraa Farve mere fremherskende paa Ryggen, og Underkroppen har mindre Pletter. Den unge Fugl har rustgule eller blegt gulgraa Fjerkanter, som paa Vingedækfjerene ere mere hvide.

Rødbenen er hertillands den almindeligste Art af denne Slægt. Som Trækfugl ankommer den i April og forlader os i August og September, paa hvilken Tid Trækket fra Norden betydeligt forøger Antallet, ligesom dette ogsaa er større, naar de om Foraaret vandre nordpaa. Om Vinteren træffes den kun undtagelsesvis; Fischer skød saaledes en gammel Hun i fuldstændig Vinterdragt d. 23de Februar 1855. Ynglende findes den almindeligst langs med Jyllands og Hertugdømmernes Vestkyst; dog forekommer den ogsaa som en meget almindeligt ynglende Sumpfugl paa næsten alle vore mindre Øer og Holme, f. Ex. imellem Fyen og Ærø, i Issefjorden, Limfjorden, Kattegattet, ved Sjælland, Lolland o. s. v. Paa den skandinaviske Halvø er den ligeledes meget almindelig og forekommer ynglende næsten helt op til den russiske Grændse. Paa Fjeldsiderne gaaer den meget høit op, langt over Birkebæltet. Paa Færøerne er den ikke sjelden, og paa Island, hvortil den kommer i Midten af April, blive enkelte Individer undertiden Vinteren over.

I Yngletiden er den meget modig, eller vel rettere bekymret for sin Yngel; saaledes var Hr. Bølling paa Fur i Limfjorden Vidne til, at den gamle Fugl blev dræbt i Flugten med en Sten, medens den kredsede om Ungerne; ellers er den lige saa vild og sky som sine Slægtninge. Paa Limfjordens Fladvand træffer man den ofte som Anfører for de store

Flokke af Ryler, som almindeligvis træffes der i Træktiden; saa længe den er med, kommer man ikke let Rylerne paa Skud. Naar den i Selskab med andre Fugle er bleven opskræmmet og derefter er kommen udenfor Fare, udstøder den et mange Gange gjentaget Skrig, der lyder som «Gelire», og hvoraf udentvivl Slægtsnavnet «Klire» har sin Oprindelse. Af andre Klirearter hører man undertiden lignende Toner.

Næringen er som den foregaaendes, men bestaaer desuden for en stor Del af Vegetabilier. De 4 pæreformige Æg findes i Begyndelsen af Mai paa et lille Underlag af tørt Græs, som oftest paa en lille Forhøining og almindeligst i Havets Nærhed; de ere graagule eller rødagtigt okkergule med rødgule eller rødagtigt sortebrune Pletter og Punkter.

Æggets Længde og Brede:

42 mm.	30,5 mm.
47 »	33 »

Som alle de andre Klirer er den udenfor Yngletiden vanskelig at komme paa Skud, naar det ikke kan skee fra Baghold, eller naar man ikke kan ligge skjult i Siv, Marehalm o. desl. og oppebie dens Komme ved Yndlingsstederne, hvor den ogsaa let fanges i Løbesnarer.

Graabenet Klire, Totanus ochropus, (L.).

Syn. Tringa ochropus, L.

Dansk: Svalesneppe, sort eller hvidprikket Tinksmed, Svaleklire.
Norsk: Graabenet Sneppe. Svensk: Gråbent Snäppa.

Artsm. Næbet af samme Længde som Fodroden; Svingfjerenes Skafter mørkebrune, Undervingen mørk; Halen hvid med brede sortebrune Baand, som dog mangle paa Yderfjerene. Overkroppen mørkebrun, metalglindsende, med smaa hvide eller gulagtige Pletter.

Afbildn. Tab. XXXVI.

Længde 9—9¼″. Vingestrækning 17½″.

Af en Sangdrossels Størrelse. Iris mørkebrun; Næbet

grønbrunt med sort Spids; Benene askegraa, Leddene grønagtige; Underkroppen hvid, Hagen og en Del af Struben med smaa brune Punkter. De Unge mangle Pletterne paa Hovedet, og de ere mere gulagtige.

Uden at være sjelden forekommer denne Art dog temmelig sparsomt i Danmark; den er hyppigst i Træktiderne, og da skydes den jevnlig, baade Foraar og Efteraar. Man seer den aldrig i større Flokke, men enten alene eller i smaa Selskaber af 5—6 Stkr. og da blot unge Fugle. Efter Hage har den ynglet i Oddermosen paa Møen; Teilmanns Meddelelse om, at han skød den paa Vilslev Enge ved Ribe fra 4 Æg, hidrører vistnok fra en Forvexling med *Tot. glareola* (Fischer); efter Mechlenburg yngler den hist og her ved Flensborg. Afdøde Konservator Scheel skød i Aarene 1859—61 i Juli og August 6 Exemplarer ved Dallund i Fyen, hvor det ikke er usandsynligt, at de ynglede. Forstanderen ved Agerbrugsskolen i Gårdsjö v. Carlsstad, Hr. Steenstrøm, fandt dens fire Æg i en Duerede, 5 Alen over Jorden. Den 13de Juni 1869 og den 18de Juni 1872 traf Fischer den ved Dronninglund i Vendsyssel, hvor den sandsynligvis har ynglet; dog lykkedes det ham ikke at finde Reden. Paa Efteraarstrækket er den temmelig hyppig i Vendsyssel, ligeledes i Randers-Egnen. I Norge forekommer den om Sommeren op til Egnen om Trondhjemsfjorden, men er dog ogsaa funden ynglende Nord for Polarcirkelen (ved Bodø). Langs Vestkysten er den sjelden, men den er dog hist og her truffen ynglende, saaledes ved Bergen. Paa Fjeldsiderne yngler den oven over Trægrændsen. I Sverrig yngler den især i Landets mellemste Provindser, men intetsteds i Mængde. Paa Færøerne, Island og i Grønland er den ikke bemærket. Ved Havkysterne indfinder den sig næsten aldrig, men derimod ved Ferskvandsbredder, endog undertiden saadanne, der ere omgivne af Skov. Denne sky, urolige Fugl har et pibende, høit Skrig. Dens Næring og Levemaade ere som de foregaaendes, dog opholder og skjuler den sig gjerne

imellem Buske og Krat. De 4, forholdsvis store, pæreformige Æg, som ere gulagtigt røde med graaligt violette Skalpletter og brune Dækpletter paa den butte Ende, ere temmelig vanskelige at finde, da Reden gjerne er godt skjult; den findes næsten altid i Skove i Nærheden af Vand, og Fuglen benytter ofte ældre Reder af andre Fugle; saaledes skal den i Pommern ikke sjeldent yngle i gamle Drosselreder.

Æggets Længde og Brede:

38,5 mm.	27 mm.
41 »	29,5 »

Tinksmed-Klire, Totanus glareola, (L.).

Syn. Tringa glareola, L. — Tringa littorea, L.

Dansk: Tinksmed, Kjærsneppe, Kynke (Vendsyssel). Norsk: Grønbenet Sneppe. Svensk: Grönbent Snäppa, Kärrsnäppa.

Artsm. Næbet kortere end Fodroden; første Svingfjer med hvidt Skaft, de følgende hvidskaftede paa Undersiden; Undervingen meget lys; Halen hvid med brune Tværbaand, der strække sig over hele Halens Brede; de to mellemste Styrere lidt længere end de øvrige; Benene overalt grønagtige.

Afbildn. Tab. XXXVI.

Længde $8^1/_4$—$8^3/_4''$, Vingestrækning 15—16″.

Næbet sort, ved Roden grønagtigt, Iris brun. Ungdomsdragt: Ryggen sortebrun, med rustgule, kantede Pletter, som ere mindre og blegere ud over Vingerne. Sommerdragt: Overkroppen sortebrun, med hvidagtige, ofte kantede Pletter i Fjerkanterne, en lys Stribe over og en mørk foran og bagved Øiet; Underkroppen hvid, med tætstaaende, brune Længdepletter paa Halsen og Forbrystet. Vinterdragt: Rygpletterne brunagtige og talrige Pletter paa Forhalsen.

Denne Art er almindeligere end den forrige og findes ikke sjeldent ynglende her i Landet, især i større Hedemoser, f. Ex. ved Tarum og Skjern og ved Hastrup; ved Sæby (Gad); paa Mols (Bonnez); Fischer fandt den ligesom Faber meget

talrigt ynglende ved Jerup, i Egnen ved Gaardbo Sø og i Sandmosen (Vendsyssel); ifølge Heiberg yngler den temmelig almindeligt i Thy, og ifølge Fencker ved Kousted pr. Randers; i Hertugdømmerne ligeledes temmelig hyppigt (Mechlenburg, Boie); paa Sjælland derimod sjeldnere. Som Trækfugl ankommer den i April og forlader os meget tidligt, navnlig i tørre Aar, da den ofte allerede trækker bort i Juli. I Norge yngler den almindeligt i hele Landets indre Dele, især Nord for Polarcirkelen; langs Vestkysten forekommer den derimod kun sparsomt. I de sydlige Stifter yngler den kolonivis i Birkebæltet paa Fjeldene. I Sverrig er den almindeligt udbredt, navnlig i alle Landets Skovegne. Dens Forekomst paa Færøerne er tvivlsom. Sysselmand Müller troer at have skudt den der engang.

Ligesom Rødbenen er den meget omhyggelig for sin Yngel, naar man nærmer sig denne; med et ængsteligt Skrig, der lyder omtrent som «Tink tink tink» (hvoraf det jydske Navn «Tinksmed»), omkredser den Reden eller Ungerne og udsætter sig derved for Livsfare, medens den til andre Tider er vanskelig at komme nær.

Næringen er som de forriges. De 4 gulagtiggrønne, bruntplettede, pæreformige Æg findes i Midten af Mai paa Tuer i Kjær og Sumpe.

Æggets Længde og Brede:

36 mm.	26 mm.
40,5 »	27 »

D a m s n e p p e n, *Totanus stagnatilis*, *Bechst.* (Afbildn. Tab. LV. Supplementtavle. Sommerdragt), der har sit Hjem i det sydøstlige Europa, vides hidtil ikke med Sikkerhed at have indfundet sig her i Landet eller i det øvrige Skandinavien. I «Danmarks Fugle» hedder det vel: «E. Hage vil i Mai Maaned for nogle Aar siden have skudt 2 Stkr. paa Møen», men ifølge velvillig Meddelelse fra Prof. Reinhardt

stemmer denne Angivelse ikke med Hages Udtalelser i et Brev til afdøde Etatsraad Reinhardt, dateret Stege den 20de Sept. 1827, hvori det hedder, at «*Totanus stagnatilis* sikkert undertiden kommer hertil, da jeg saavel i April 1825 som i August d. A. troer at have seet den her. Jeg haaber engang at have den Fornoielse at sende Hr. Professoren denne Fugl.» Dette Haab opfyldtes dog ikke. Museet har aldrig seet denne *Totanus* fra Hage, lige saa lidt som fra nogen Anden i Danmark. At der ved de ovenfor citerede Ord af Dr. Kjærbølling sigtes til en senere Meddelelse fra Hage, er ganske vist ikke umuligt, thi da Hage senere for Alvor begyndte at samle selv, fik Museet næsten ingen flere Fugle fra ham. Indtil videre vil det dog være rigtigst ikke at indlemme Arten i vor Fauna.

Artsm. Næbet meget langt og tyndt, Benene høie, grønne; Overgumpen, de nedre Haledækfjer og Vingedækfjerene hvide. Halen hvid med et Længdebaand i de to yderste Styrefjers Yderfane og sorte Tværstriber paa de fire mellemste Styrefjer. Længde c. 9″.

Grønbenet Klire, Totanus glottis, (Bechst.)

Syn. Scolopax glottis, L. — Limosa grisea, Briss. — Limosa glottis, Pall. — Totanus chloropus, Mey. — Tot. fistulans, Bechst. — Glottis chloropus, Nilss. — Glottis natans, Koch.

Dansk: Hvidsneppe, Glutsneppe, Hvidklire. Norsk: Glutsneppe. Svensk: Glutt, Gluttsnäppa.

Artsm. Næbets Høide ved Roden langt større end dets Brede, fra Midten af ud mod Spidsen noget opad bøiet; Benene grønagtiggraa og meget høie (5″ og derover); Mellemryggen, Overgumpen og Underkroppen rent hvide; det Øvrige af Ryggen og Skuldrene rustgraat med store sorte Længdepletter i Midten af Fjerene; Hovedet og Halsen hvidagtige med fine sortebrune Længdepletter, som paa Hovedet staae tættest.

Afbildn. Tab. XXXVI *Han* (Sommerdragt). — Suppl. Tab. 17, 1, Vinterdragt; 2, *ung Fugl.*

Længde 13½", Vingestrækning 23½".

Næbet sortagtigt, ved Roden svagt blaagraat; hos de Unge blaagraat fra Roden til Midten; Ungdomsdragten udmærker sig mest ved den graafarvede Forhals samt ved de rustgraa Fjerkanter paa Overkroppen. I Vinterdragten er den hvide Farve hos de Gamle langt mere blændende og udbredt end i Sommerdragten, som i det Hele mere nærmer sig de Unges.

Hvidkliren har egenligt hjemme i Europas og Asiens nordlige og nordøstlige Lande, hvor den især opholder sig i Nærheden af Havet. I sidste Halvdel af August og først i September er den temmelig almindelig her i Landet paa Vandringen sydefter, mindre hyppig, naar den om Foraaret atter vender tilbage. Om Høsten seer man den ofte hos Vildthandlerne i Kjøbenhavn (i 1861 saaes der især mange), enkelte Gamle endog sidst i Juli og først i August. E. Hage vil have truffet den ynglende ved Røddinge Sø paa Møen; fra Ringkjøbing Fjord, hvor Forf. 1846 saae denne Fugl i Yngletiden (Juni), modtog han i 1852 to Æg, som efter hans Mening ikke kunde tilhøre nogen anden Fugl. Fra Vendsyssel anfører Fischer et Tilfælde, hvoraf det synes at fremgaae, at denne Art har ynglet der i 1856. I de senere Aar har Hvidsneppen optraadt i temmelig stort Antal her i Landet, navnlig i 1868; i dette Aar traf saaledes Konservator Scheel en Flok paa omtrent 50 Stkr. ved Damhussøen udenfor Kjøbenhavn. I Norge forekommer den almindeligt ynglende saa godt som overalt, undtagen paa Vestkysten. I Sverrig er den almindeligst i de nordlige og mellemste Provindser. I vore nordlige Bilande er den ikke bemærket.

Udenfor Parringstiden er den meget sky. Den ynder dyndrige Havbugter i Nærheden af Ferskvand og nærer sig af Vandinsekter, Padde- og Fiskeyngel, Orme o. s. v. Det er bekjendt, at Hvidsneppen svømmer og dykker godt, naar den er anskudt, men efter Fischers Iagttagelse svømmer den ogsaa livligt uden at være saaret.

Æggene ere bestrøede med større og mindre sortebrune Pletter, især paa den butte Ende, hvor der tillige findes en Del Snirkler og Haarstreger.

Æggets Længde og Brede:

48,5$^{mm.}$	34,5$^{mm.}$
49 »	35 »
50 »	33 »

Dens Kjød skal, i Modsætning til de andre Klirearters overordenligt velsmagende, være trannet og næsten uspiseligt.

Om Forekomsten i Skandinavien af den nordamerikanske Art, *Totanus semipalmatus*, *Lath.* (*Catoptrophorus semipalmatus*, *Bonap.*), der er afbildet paa 2det Suppl. Tab. 6, foreligger der, saavidt Udg. bekjendt, aldeles ingen sikker Oplysning. Et Exemplar, som findes i Museet i Stockholm, siges at være skudt i Upland, men Angivelsens Paalidelighed synes meget tvivlsom.

Kobbersneppeslægten, *Limosa*, *Briss.*

Næbet langt, blødt, bøieligt og noget opadbøiet, ved Roden sammentrykt, i Spidsen fladtrykt og but afstumpet; Næsefuren naar helt ud til den flade Spids; Næseborene ere smalle og ligge tæt ved Næbroden. Benene lange, temmelig tynde, Skinnebenet nøgent langt over Hælen; Fortæerne meget kortere end Fodroden. Ydertaaen forenet med Mellemtaaen i første Led; Bagtaaen naaer Jorden kun med den yderste Trediedel. Vingerne lange og spidse med udskaaren Bagrand; 1ste Svingfjer længst, foran den en kort, lille, smal Fjer. Halen kort, lidt afrundet, bestaaende af 12 Styrefjer.

Den mest iøinefaldende Forskjel mellem de to Kjøn bestaaer i, at Hunnen er en Del større end Hannen. Da

de fælde to Gange om Aaret, ere de underkastede betydelige Farveforandringer. I Sommerdragten er hos Alle den rustrøde Farve fremherskende, medens en mere eller mindre dunkel graa Farve udmærker Vinterdragten, i hvilken de have megen Lighed med Regnspoverne. De leve om Sommeren ved Moser og Kjær i Havets Nærhed, hvor de med deres følsomme Næb rode efter deres Føde, oftest uden at kunne see den og mest om Natten. I Træktiderne, især om Efteraaret, forekomme de i Flokke ved Havkysterne.

Sorthalet Kobbersneppe, Limosa ægocephala, (L.)

Syn. *Scolopax aegocephala, L. — Scolopax limosa, L. — Scolopax Belgica, Gm. — Scolopax melanura, Leisl. — Scolopax jardreca, Fabr. — Totanus limosa, Bechst.*

Dansk: Rødvitte, Kobberhøne (Sommerdragt), Strandsneppe (Vinterdragt). Norsk: Sorthalet Rødspove, sorthalet Langnæbbe. Svensk: Svartstjertad Långnäbba, Rödspof, Tvärspof. Islandsk: Jarðreka. Grønlandsk: Sargvarsurksoak.

Artsm. Halens yderste Halvdel sort, den inderste hvid; Mellemtaaens Klo lang, paa Indersiden tandet; Næbet meget svagt bøiet; paa Vingen en hvid Plet.

Afbildn. Tab. XXXIII b. *Han* (Sommerdragt). — Suppl. Tab. 14. 1, *Han* (Vinterdragt) 2, *ung Fugl.*

Længde 15—16½″.

Hunnen størst; Næbet mat rødgult, i Spidsen sortebrunt, indtil 5″ langt; Iris mørkebrun. Benene sorte, hos den unge Fugl mørkegraa. Sommerdragt: Rustrød med sorte, takkede Længdepletter paa Overkroppen og sort Bagryg; brungraa Vingedækfjer og halvmaaneformige sorte Tværpletter paa Brystet og Bugen, som tilligemed Hagen, en Stribe over Øiet og de øverste Haledækfjer, er hvid. I Vinterdragten er Overkroppen brungraa med mørke Fjerskafter og lysere Fjerrande, Struben hvid, Hals og Bryst bleggraa med

smaa brune Pletter. De Unge have rustgule Fjerrande paa Ryggen og Vingedækfjerene, men ligne ellers de Gamle i Vinterdragten.

Den sorthalede Kobbersneppe hører til de anseeligste sneppeagtige Fugle. I April og Mai gaaer Trækket nordpaa, men en Del Individer bliver tilbage for at yngle her i Landet, navnlig ved Jyllands og Hertugdømmernes Vestkyst, f. Ex. ved Lønborggaard og paa Tipperne i Ringkjøbing Fjord. I Træktiden om Efteraaret, August—September, forekommer den talrigere og mere ligeligt fordelt overalt ved Kysterne. Paa Bornholm er den hidtil ikke bemærket. I Randersegnen har Fencker aldrig truffet den. I Norge yngler den sparsomt i Finmarken, hvor den i Regelen kun træffes Foraar og Efteraar; i Landets sydligere Del er den skudt en enkelt Gang. I Sverrig træffes den oftest i de mellemste Provindser og paa Gottland, hvor den yngler. Ifølge Pastor Holms Angivelse erholdt han den i December 1845 fra Færøerne. Sysselmand Müller har ikke selv truffet den der, men har i 1856 faaet dens Æg derfra. Paa Island træffes den kun i de sydligere Egne af Øen, hvor den yngler. I Grønland er den sjelden.

Den ynder fornemmelig store vaade Enge med kort Græs og er sky og mistænksom. Næringen bestaaer af Insekter, Larver, Orme o. s. v., som den søger i Mudderet og Græsset, især tidligt om Morgenen og først paa Aftenen; Faber fandt dog ogsaa Vandplanter i dens Mave; den er i Bevægelse hele Natten og sover om Middagen.

De 4 olivengrønne, mørkegraat plettede Æg udmærke sig ved den matte Farve og Tegning.

Æggets Længde og Brede:

54 mm.	36 mm.
56 »	38 »

Rødbrun Kobbersneppe, Limosa Lapponica, (L.).

Syn. Scolopax Lapponica, L. — Limosa rufa, Briss. — Scolopax leucophæa, Lath. — Totanus gregarius, Bechst. — Limosa ferruginea, Pall.

Dansk: Rødvitte (Sommerdragt), Strandsneppe (Vinterdragt). Norsk: Rødspove, rustrød Langnæbbe. Svensk: Ruströd Långnäbba, Augustisnäppa, Kopparsnäppa.

Artsm. Halen hvid med mange smalle, sortebrune Tværbaand; Næbet hos de Gamle dobbelt saa langt som Fodroden (hos de Unge 1½ Gang saa langt); Mellemtaaens Klo kort og utandet; Vingerne uden Plet.

Afbildn. Tab. XXXIII a. *Han* (Sommerdragt). — Suppl. Tab. 14. 1, *Han* (Vinterdragt); 2, *ung Fugl.*

Hannens Længde 13½—14″, Hunnens 15½″, Vingestrækning 27—27⅔″.

Næbet ved Roden gulrødt, derefter brunt, i Spidsen sort; Iris mørkebrun, Benene sorte. Den rustrøde Farve strækker sig i Sommerdragten over hele Underkroppen, lige fra Næbet til Halen; den er stærkere og renere end hos den sorthalede Kobbersneppe.

Som Trækfugl er denne Art hyppigere her i Landet end forrige. I Hages Fuglesamling fandtes flere Exemplarer, skudte paa Møen, hvoriblandt to i Sommerdragt; han havde ogsaa skudt den paa Sylt; Bonnez fik den ved Grenaa i Efteraaret 1850; Gammelgaard fik den i Sommerdragt fra Brøns ved Ribe; Mechlenburg fra «Batteriet» ved Flensborg. I det zool. Mus. findes 2 Expl. (Hanner) ligeledes i Sommerdragt fra Brunsbüttel (Wøldike). Efter Boie er den paa Efteraarstrækket talrig i Juli, August og September paa græsrige Steder ved Hertugdommernes Østkyst; men, efter Fleres Iagttagelser, endnu talrigere ved Vestkysten, hvor den paa Øerne Pelworm, Amrom og Sylt findes i et saadant Antal, at Strandbredden paa sine Steder ganske er bedækket eller som farvet af dem; de blive der meget fede paa

Grund af den rigelige Næring paa de milelange Lavninger. Efter Teilmann ankommer den til Vestjylland først i Mai; i samme Maaned fandt Faber den paa Nordrerønnerne ved Læsø paa Trækket nordefter. Først ankomme de Gamle i ren Sommer- eller Overgangsdragt, og allerede sidst i Juli seer man ikke længer Individer med det rent Rustbrune; de Unge slutte Toget. I Norge forekommer den flokkevis i Østfinmarken, især under Træktiderne, men antages dog ogsaa at yngle der. Ved Landets sydlige og vestlige Kyster træffes den i ringe Antal om Foraaret, men noget talrigere paa Efteraarstrækket; dog har i de senere Aar store Flokke vist sig paa forskjellige Lokaliteter paa disse Kyster, og fra Jæderen er aarligt et betydeligt Antal blevet bragt tiltorvs i Stavanger. I de indre Dele af Landet, er den kun undtagelsesvis bemærket. I det nordlige Sverrig yngler den almindeligt, muligvis ogsaa paa flere Steder i Mellemsverrig, hvor den, ligesom i de sydligere Provindser er hyppig paa Trækket, navnlig om Efteraaret. Paa Færoerne, Island og i Grønland er den ikke iagttaget.

Ligesom forrige Art er den meget nærgaaende og høirøstet, naar Nogen nærmer sig dens Rede; til andre Tider er den yderst sky. Dens Næring er som foregaaendes; ogsaa Æggene ligne dennes, men de ere mindre, omtrent som Vibens, og Grunden er af en renere grøn Farve.

Æggets Længde og Brede:

62mm.	45mm.
65 »	47 »

Sneppeslægten, *Scolopax, L.*

Næbet langt, lige, tyndt, blødt og noget sammentrykt ved Roden; ud mod Spidsen tykkere, haardere og trindt; begge Næbene furede næsten i hele deres Længde; ved Næbroden en ophøiet Kant; Overnæbet længst. Næse-

borene nær ved Næbroden, smalle, korte, uigjennemsigtige, liggende i en blød Hud. Hovedet sammentrykt med meget høi, lang Pande og kort Isse; de meget store Øine sidde høit oppe, tæt ved Issen. Benene middelhøie, svage, bløde. Fjerklædningen naaer ned til Hælen; Tarsen af Mellemtaaens Længde, kortere end Næbet; de 3 Fortæer ganske adskilte, Bagtaaen kort og høitsiddende, naaer Jorden med sin Spids. Vingerne middellange; 1ste og 2den Svingfjer i Regelen lige lange og længst; Halen kort, afrundet eller bredt tilspidset, bestaaende af 12 Styrefjer med indad krummede Skafter.

Hverken Aarstiden, Kjønnet eller Alderen giver nogen paafaldende Forskjel i Farve og Tegning. Den eneste europæiske Art, Skovsneppen, opholder sig og yngler i Skovene. Flugten er sædvanligvis rask og foregaaer i Zigzaglinier. Snepperne ere halve Natfugle: de ere mest i Bevægelse i Morgen- og Aftendæmringen og hvile om Dagen, holde sig da ubemærkede ved at trykke sig og ligge stille. Deres Næring bestaaer af Orme, Insektlarver og Insekter, som de med deres yderst følsomme Næb opsøge i Mudderet. I Parringstiden have Hannerne særegne Toner og foretage Bevægelser, som minde om Urfuglene. De have, paa Grund af deres overordenligt velsmagende Kjød en ivrig Fjende i Mennesket, der foretrækker dem og Bekkasiner for alt andet Fuglevildt.

Skovsneppen, Scolopax rusticola, (L.).

Dansk: Sneppe, Holtsneppe, Skovsneppe, Tornsneppe, Rødsneppe (Varieteter). I Vesterjylland skal den ligesom i Skaane, undertiden benævnes «Hesselhøne» *). Norsk: Rugde. Svensk: Morkulla (ɔ: Mosepige), Hasselhöne (Skaane), Hultingskrabba (Willands Herred). Færøisk: Mujresnujpa (M.), Myrusnipa (H.).

*) Ved Mammen pr. Viborg kalde Bønderne den (ifølge Meddelelse fra Adj. Feddersen) «Biæder», fordi den om Foraaret sidder og snapper Bierne i Nærheden af Kuberne.

Artsm. Baghovedet med sorte og rustgule Tværbaand; Underkroppen graagul med mørkebrune Bølgelinier; Halen har en oventil graa, nedentil sølvhvid Spids.

Afbildn. Tab. XXXVII.

Længe 14—14½"; Hunnen størst. Ungerne have op imod Hælen tykkere Tarser og et mere graat Næb.

Skovsneppens Træk begynder om Foraaret, i Almindehed fra den 12te Marts, stundom nogle Dage før, og varer 14 Dage, undertiden, naar Vind og Veir ere ugunstige, endog henimod 4 Uger; den kommer og gaaer bort med sydlig Vind, samtidigt med Vindrosselen, og vender i Oktober tilbage med nordlig eller nordøstlig Vind; sjeldent oppebier den gunstig Vind til de første Dage af November, endnu sjeldnere, og kun i meget milde Vintre, forblive enkelte i vore Skove, saaledes i 18²³/₂₄, da mange overvintrede her i Landet. I Febr. 1855 fik Fencker en dødfrossen gammel Han fra Roeskilde-Egnen, og den 24de Januar 1850 blev et Individ skudt ved en Isvaage i Limfjorden. Da Sneppen, som bekjendt, især indfinder sig, naar Veiret er slet, har man villet paastaae, at den fortrinsvis trækker i Regn og Taage. Dog synes der at være større Sandsynlighed for, at netop det Modsatte finder Sted, nemlig at den helst trækker i godt Veir, og at den derfor, naar den paa sin Reise kommer til Steder, hvor Veiret ikke er godt, kaster sig for at oppebie bedre Veir til Reisens Fortsættelse; ved indtrædende klart Veir efter Regn og Taage forsvinde Snepperne derfor som oftest meget snart, og har man godt Veir i den Tid, da deres Træk falder, indfinder der sig kun faa, som da i Regelen hurtigt drage videre (Fischer). I Foraaret 1872 indfandt Skovsnepperne sig usædvanlig tidligt; i Slutningen af Februar saaes de allerede paa Langeland, og under den langvarige Snestorm i Marts led de overordenligt meget; fra alle Kanter, især fra de østsjællandske Skove, indløb der Efterretninger om, at flere eller færre Individer vare tagne af Hunde, ihjelslagne med Stokke eller fangede med Hænderne, og i

Slutningen af Maaneden faldt en ned i Stormgade her i Byen og blev grebet med Hænderne. Den forekommer paa Trækket overalt i Skovegne og endog i Klitterne ved Vesterhavet; enkelte Par forblive her for at yngle (Teilmann, Hage, Faber, Fischer), hvilket Forfatteren i Juni 1850 selv havde Leilighed til at iagttage paa Øland i Limfjorden. I Vendsyssel yngle enkelte Par; Fischer fik i 1861 dens 4 Æg derfra allerede d. 13de April. Ifølge Fasanjæger Frederiksens Angivelse ynglede den i Kongelunden paa Amager i Sommeren 1865. Paa Bornholm yngler den ikke sjeldent i Dalene mellem Klipperne. Ved Lindeved pr. Flensborg blev der for en Del Aar siden skudt en aldeles sort Varietet, en anden med hvidt Hoved og hvide Vinger og en tredie med hvide Pletter paa Hovedet og Ryggen; Skovfoged Christensen paa Moen skød i April 1852 en smuk isabellafarvet Varietet med rødbrun Tegning. I Jægersproget adskiller man undertiden to Varieteter, den sorte eller morke og en rødagtig Skovsneppe, som benævnes «Torn»- eller «Rødsneppen». Paa den skandinaviske Halvø er den almindeligst i den mellemste Del, navnlig i Skovegnene, hvor den yngler i Mængde. Sparsommere træffes den mod Nord og paa de skovløse Strækninger, og kun enkeltvis N. f. Polarcirkelen. I Skaane og paa Norges sydlige og vestlige Kyster overvintre undertiden enkelte Individer. Paa Fjeldsiderne yngler den ikke ovenfor Naaletræregionen. Paa Færøerne vides den kun at være skudt én Gang, nemlig paa Nolsø i November 1852.

Denne ængstelige Fugl er temmelig doven, sover meget, har en tumlende Flugt og holder Maaltid i Aften- og Morgendæmringen. Ved Opflyvningen udstøder den et hæst Skrig, Lokkestemmen lyder om Aftenen fra Luften og Parringspladserne. Ved Parringen teer Hannen sig som den skoggrende Urfugl, udbreder Halen vifteformigt og lader Vingerne hænge.

Den lever af Insekter og Orme, som findes under Mos og Løv, i Dynd og Kreaturgjødning.

Hunnen lægger som oftest i Midten af Mai 4 korte, ovale, glatte, blegt rustgule eller rustgraa, plettede Æg af 43,5—48$^{mm.}$ Længde og 33—34$^{mm.}$ Brede; sine Unger omflagrer den, naar Mennesker eller Hunde nærme sig, paa samme Maade som Agerhønen, med nedhængende Ben og Hale, uden at bekymre sig om sin egen Sikkerhed, blot for at bortlede Opmærksomheden fra Ungerne.

Den skydes, som bekjendt, paa Anstand og for Hunden, men fanges ogsaa i Garn og Løbedoner. Kjødet, endogsaa Indvoldene, er især om Efteraaret meget velsmagende.

Bekkasinslægten, *Gallinago, Leach.*

Skinnebenets nederste Stykke nøgent. Næbet fortil noget fladtrykt. 12—16 Styrefjer.

Bekkasinerne, der saavel i Udseende som i Levemaade have meget tilfælles med Snepperne, opholde sig fortrinsvis ved Moser og Kjær, hvor de, ligesom hine, yngle i selvskrabede eller naturlige Fordybninger i Jordsmonnet med et ubetydeligt Underlag for Æggene.

Tredækker-Bekkasin, Gallinago major, (Gm.).

Syn. Scolopax major, Gm. — Scolop. media, Frisch. — Scolop. palustris, Pall. — Scolop. paludosa, Retz. — Telmatias major, Boie. — Ascalopax major, Keys. & Blas.

Dansk: Stor Bekkasin, Tredækker. Norsk: Dobbelt Bekkasin. Svensk: Dubbel Beckasin.

Artsm. Vingedækfjerene oftest hvidspidsede, tildels med store, maaneformige Pletter; den yderste Svingfjers Skaft hvidagtigt; Halen bestaaer af 16 Styrere, hvoraf de 4—5 Sidefjer ere renhvide paa den yderste Halvdel; Brystet med sorte Bølgestriber.

Afbildn. Tab. XXXVII. (*Scolopax major*).

Længde 11″, Vingestrækning 19″, Næbet 2½″.

Denne er større og lysere og har et kortere Næb end den dobbelte Bekkasin. Kroppen af en Turteldues Størrelse; Hunnen lidt større; Benene graagrønne; Næbet blegt kjødfarvet, ved Spidsen sort; Iris mørkebrun. Overkroppen glindsende sortebrun med rødgule Pletter og hvid Tegning, hvoraf dannes lyse Tværbaand over Vingerne. Hovedet med en gulhvid Stribe langs ad Midten og gulagtige Striber over Øinene samt 4 lignende bredere langs ad Skulderdækfjerene og de ydre Rygfjer; de gamle Fugle, især Hunnerne, ere i det Hele mørkere end de unge; de rødgule Tegninger paa Oversiden ere sparsommere, og de lyse Længdestriber smallere.

Dens Træk falder sidst i April eller først i Mai og i September. Man finder den temmelig almindeligt ynglende her i Landet. Paa Sjælland forekommer den imidlertid langt sjeldnere end i Jylland og vistnok kun undtagelsesvis ynglende. Fischer fandt dog dens Unger i Ulstrup Mose. Den skydes bedst i Slutningen af August, men naar Forsommeren har været tør, drage de fleste Tredækkere i Regelen bort, saasnart Ungerne ere stærke nok til at følge med, altsaa sidst i Juli, og fanges i Løbedoner paa Skoggerpladserne, hvor de anstille en lignende Leg som Urfuglene. Jagtelskere klage meget over dens Aftagen; den skal tidligere paa sine Steder, især i Jylland, have været overordenlig talrig, fornemmelig i Træktiderne. I Norge yngler den i stor Mængde paa Fjeldene i de sydlige Stifter, men næsten udelukkende i Vidieregionen; kun paa Trækket sees den i større Antal paa Lavlandet. Langs Vestkysten og nordenfjelds yngler den paa mange Steder kolonivis ned til Havet; i Østfinmarken er den dog ikke bemærket. I Sverrig synes den ikke at gaae høiere op end til Upland. Paa flere Steder i Landets mellemste Provindser yngler den talrigt. I Skaane forekommer den især paa Trækket og synes ikke at yngle der. I vore nordlige Bilande er den ikke bemærket.

Den opholder sig i Regelen paa vaade, sumpige Steder, er ængstelig, men ikke egenlig sky og trykker sig, naar den mærker Fare. Medens Hunnerne ruge, færdes Hannerne om Dagen i Engene, samlede i større eller mindre Flokke. Midt i Juli kunne de fleste Unger flyve, og man træffer dem da sammen med Forældrene, undertiden flere Familier sammen i én Flok. Lidt senere hen paa Sommeren opløse Familierne sig, og de Gamle findes da for sig, enten parvis eller i smaa Flokke. Kun i Regnveir flyver Tredækkeren om Dagen, og da gjerne i smaa Flokke; naar Veiret er godt, flyver den først om Aftenen, hvorimod den om Dagen kun bevæger sig tilfods; mærker den Fare, kryber den vraltende, men dog temmelig raskt, idet den lægger hele Løbet langs ad Jorden for derved at skjules af Græsset; naar den paa en saadan Flugt finder et passende Skjulested, trykker den sig siddende med opløftet Hale, nedhængende Vinger, med Halsen indtrukket og Næbet bøiet ned ad mod Jorden. *) (Fischer.) Dens Flugt er langsommere og mere lige end den følgendes og gaaer ikke i Zigzag. Ved Opflyvningen kjendes den let fra følgende Art, idet den ikke saaledes som denne ledsager Flugten med et Skrig. Næringen er som Skovsneppens. De 4 Æg lægges i Midten af Mai i en lille Fordybning i Græsset, uden synderligt Underlag og som oftest meget skjult; de ere meget større end den dobbelte Bekkasins, mat olivengrønne, med brungraa Punkter og sortebrune Pletter.

Æggets Længde og Brede:

40,5mm.	32mm.
51 »	31 »

Naar Engene slaaes i sidste Halvdel af Juli, finder man oftere Æg, paa hvilke Hunnen har ruget saa fast,

*) Angaaende Tredækkerens Levemaade, Jagten paa den o. s. v. henvises forøvrigt til Fischers udførlige Meddelelse derom i hans Afhandling over Vendsyssels Fugle.

at dens Hoved er blevet afmeiet af Leen. Om disse Fugle have ynglet anden Gang eller ere blevne forhindrede i at yngle tidligere, vides ikke. Kjødet holdes for det mest velsmagende af alle Bekkasiners. Den er meget lettere at skyde end følgende Art; undertiden kan man endog opdage den i Leiet.

Dobbelt Bekkasin, Gallinago media, Leach.

Syn. Scolopax gallinago, L. — Ascalopax gallinago, Keys. & Blas. — Gallinago scolopacinus, Bonap. — Telmatias gallinago, Boie.

Dansk: Horsegjøg, Ronnefugl (Als), Hingstefugl (alle tre Navne af dens vrinskende Stemme), Stensneppe, dobbelt Sneppe. Norsk: Enkelt Bekkasin, Mækregauk, Raagjeit. Svensk: Enkelt Beckasin, Horsgök. Færøisk: Mujresnujpa (M.), Myrusnipa (H.). Islandsk: Myrispíta, Myriskitr, Myruskitr, Hrossagoukr.

Artsm. Yderste Svingfjer hvid i Yderfanen; Bryst og Bug hvide uden Pletter. Halen har 14 rustgule Styrere med sorte Baand og en hvid Spids.

Afbildn. Tab. XXXVII. (*Scolopax gallinago*).

Længde 11½″, deraf Næbet henimod 3″, Hannen størst.

Den har ikke saa mange og store hvide Pletter som forrige Art, og ingen Tværbaand over Vingen, hvilket giver den et ovenpaa mørkere Udseende; alle Skafter paa Svingfjerene ere brune. Næbet rødgraat med sort Spids; Benene med graagrønne Led, urent kjødfarvede; Iris brun. To rustgule Længdestriber langs ad Ryggen, to lignende parallelt over Skulderdækfjerene, samt et Baand over Øiet og en smal Midtstribe over Issen af samme Farve. Underkroppen hvid, med Undtagelse af Halsen, som fortil og paa Siderne er rustgraa med sortagtige Pletter, der paa Siden af Struben danne to utydelige Længdestriber.

Den er den almindeligste Bekkasin-Art hos os, baade i Træktiden og ynglende. Paa Bornholm træffes den dog

sjeldnere og kun sparsomt. Paa den skandinaviske Halvø er den almindeligt udbredt, navnlig i Syd- og Mellemsverrig og over hele Norge, med Undtagelse af Vestkysten, hvor den kun forekommer i ringere Antal. I de sydlige Dele af Landet synes den at foretrække det subalpinske og det alpinske Gebet. Paa Færoerne, hvor den er Standfugl, forekommer den meget almindeligt. Til Island ankommer den i Slutningen af April og drager bort midt i Oktober med Undtagelse af enkelte Individer, der overvintre i Nærheden af de varme Kilder. I Grønland forekommer den kun tilfældigt.

Ligesom forrige Art opholder den sig paa fugtige Enge, i Kjær og Moser samt ved Bredderne af Bække og Aaer, hvor den undertiden træffes i meget stor Mængde, men altid noget spredt. Dens Foraarstræk pleier at indtræffe omtrent samtidigt med Sneppens, hyppigt dog noget tidligere; Bølling saae den 22de Marts 1845 et Exemplar hos en Vildthandler i Kjøbenhavn, uagtet Isen endnu laae helt over til Sverrig og det hver Nat frøs 6—10°; den forlader os senest i Oktober, sædvanligvis i Slutningen af Sept. Ligesom Tredækkeren drager den dog langt tidligere bort, naar Forsommeren har været meget tør. Blot enkelte overvintre ved Kildevæld og Bække, især i milde Vintre. Om Dagen ligger den mest skjult i Græsset og Fordybninger i Jorden; om Efteraaret, da den er meget fed, flyver den ikke op, før man er den ganske nær. Naar den bliver opjaget fra Reden, forholder den sig ganske taus; ellers lader den sin hæse Stemme høre, saasnart den bliver opskræmmet. Kun i Parringstiden svinger Hannen sig frivilligt i en stor Sneglelinie høit iveiret og lader, idet den gjør et raskt Buesving nedad, en egen Lyd høre, som frembringes ved Svingfjerenes dirrende Bevægelse. Samtidigt dermed hører man Hunnens Lokkeskrig nede fra Sumpen, og Hannen falder da pludseligt ned som en Sten for at parre sig med den. Næringen bestaaer af Orme og Insekter. De 4 Æg, som findes sidst

i April, ere olivengrønne eller rødbrune med sortebrune Pletter.

Æggets Længde og Brede:

37 mm.	29 mm.
42 »	30 »

Man opsøger den med Hunde, skyder den paa Anstand og fanger den i Sneppegarn. Kjødet er fortrinligt.

En *Gallinago media* med 16 Styrefjer (altsaa en *Gallinago Brehmii, Kaup.*) blev i Decbr. 1835 skudt paa Glaciet ved Kjøbenhavn af Archivar Winther og sendt til det Kgl. Museum (Reinh.); en lignende Form blev skudt paa Møen mellem 1ste og 5te September 1825 og sendt til E. Hage (ifølge en haandskreven Notits i afdøde Etatsr. Reinhardts Exemplar af Teilmanns Haandbog. Bølling).

Enkelt Bekkasin, Gallinago gallinula, (L.).

Syn. Scolopax gallinula, L. — Telmatias gallinula, Boie. — Philolimnos gallinula, Brehm.

Dansk: Stum Bekkasin, Buk. Norsk: Smaabekkasin. Svensk: Halfenkel Beckasin, Hårsnäppa, Rörsnäppa.

Artsm. Halen spidst tilrundet, bestaaende af 12 Styrere, hvoraf de 4 yderste ere mørkegraa eller brune; langs ad Hovedet et bredt sort Baand.

Afbildn. Tab. XXXVII. *(Scolopax gallinula.)*

Længde 8″; Kroppen af en Lærkes Størrelse. Næbet ved Roden rødgraat, udadtil mørkere, i Spidsen sort; Iris mørkebrun; Benene urent kjødfarvede, med graa Led. Paa Overkroppen lyse Længdestriber ligesom hos forrige Art, men Ryggen og Skuldrene ere fløielsorte med meget stærk Metalglands, der skinner i Rødt og i Grønt, og den sorte Hætte, som mangler den lyse Længdestribe, har et rustgult

Baand paa hver Side fra Panden til Nakken; nedenfor dette, over Øinene, ligger en smal og kort, sort Stribe; Øienbrynene rustgule; fra Næbet til Oiet en sortebrun Stribe. Forhalsen bleggraa med brune Pletter; Hagen, Brystet og Bugen hvide.

Denne Art vides ikke med Bestemthed at yngle hos os og er heller ikke saa hyppig som forrige, men dog talrigere end Tredækkeren. Dens Træk falder i April og September; Teilmann anfører den som ynglende i Vesterjylland, men saavel denne som andre Beretninger om dens Ynglen her i Landet maa som sagt indtil videre ansees som noget tvivlsomme; E. Hage saae den 20de Juni to i en Tørvemose ikke langt fra Taastrup paa Møen; de holdt sig samlede og den ene svang sig i Luften ligesom den dobbelte Bekkasin i Rugetiden; han anfører i sine efterladte Notitser, at den ogsaa er funden ynglende i Holsten. Den 19de August 1871 modtog Feddersen et meget ungt Individ, skudt ved Lundgaard pr. Viborg. Enkelte tilbringe milde Vintre her ved Kildevæld o. s. v. Den 13de Februar 1850 saae Bølling et Par hos en Vildthandler i Kjøbenhavn, uagtet Vinteren havde været temmelig stræng. I Norge, hvor den ikke sjeldent overvintrer i de sydlige Stifter, yngler den hist og her Nord for Dovre, helt op til den russiske Grændse, sjeldnere i de sydligere Egne. I Sverrig er den spredt over hele Landet og findes ogsaa ynglende paa mange Steder lige fra Skaane til Lapland. I vore nordlige Bilande er den ikke truffen.

Den ynder lignende Lokaliteter som foregaaende Art og forekommer ofte sammen med den; dog viser den sig ogsaa paa mindre vaade Steder. Som sine Slægtninge, skjuler den sig hele Dagen; den har en flagermuseagtig, usikker, flagrende Flugt, der almindeligvis ikke er ledsaget af nogen Lyd; den er uselskabelig og har en svag Stemme, der sjeldent høres. De 4 Æg ere kortere, men tykkere og mindre pæreformige end den almindelige Ryles; de ere graa-

grønne med sortebrune Pletter, der mest ere samlede paa den butte Ende.

Æggets Længde og Brede:

38 mm.	28 mm.
41 »	29 »

Da den lader sig komme meget nær (hvorfor man ogsaa har holdt den for døv), er den let at skyde. Om Efteraaret, da den bliver særdeles fed, ligger den undertiden saa fast, at den lader sig gribe med Hænderne. Kjødet er meget velsmagende; dens Næring er som de foregaaende Arters.

6te Familie: Langtaaede, *Macrodactyli*, *Cuv.* (Sumphøns).

Næbet kort eller middellangt, med skarpe Kanter, sammentrykt og but tilspidset.

Benene meget udviklede, nøgne op over Hælen, med 4 lange Tæer, som kun hos én Art have Svømmelapper, hos de andre ere frie. Bagtaaen lavt siddende, berører Jorden med det Halve eller Trediedelen af sin Længde.

Vingerne korte, butte, brede, hvælvede, med svage Armknokler og korte Svingfjer og derfor uskikkede til udholdende og hurtig Flugt.

Halen kort, næsten skjult af Dækfjerene, med 12 Styrere.

Hovedet er lille, Halsen middellang, Kroppen sammentrykt; Kjønnene ere kun lidet forskjellige. De herhen hørende Arter opholde sig blandt Siv, Rør og andre høie Planter, ved Kjær, Moser, Damme, Søer o. s. v., nogle paa Enge og i Kornet paa Marken; de flyve kun ugjerne og mindre godt, men løbe desto bedre og søge dels derved, dels ved at dykke under Vandet, at undgaae deres Fjender. Deres Føde bestaaer af Insekter, Larver, Orme og Skaldyr; de lægge et stort Antal Æg, og Ungerne forlade strax Reden for selv at opsøge deres Næring.

Rixeslægten, *Rallus, L.*

Næbet længere end Hovedet, af samme Længde som Tarsen, lidt bueformigt, sammentrykt, med en Næbfure, der gaaer ud over Midten; Næseborene nær ved Næbroden, smalle og gjennemsigtige. Benene have lange, næsten adskilte Tæer, af hvilke Mellemtaaen er længere end Tarsen. Vingerne hvælvede, korte, brede, 1ste Svingfjer kortere end 2den, denne og 3die længst; Halen kortere end Vingerne, med 12 bløde Styrere. Fjerklædningen meget tæt, skikket til at holde Vandet ude.

Rixerne beboe de med Siv, høit Græs og Buske bevoxede Ferskvandsbredder, hvor de holde sig meget skjulte; i Nødsfald kunne de svømme. De løbe med største Hurtighed, men flyve sjeldent, ugjerne og flagrende. Næringen bestaaer af Insekter, Snegle, Orme og Frø. Kjønnene ere ens, men Ungerne anderledes farvede. Den eneste europæiske Art er hos os Trækfugl.

Vandrixen, Rallus aquaticus, L.

Syn. Gallinula sericea, Willugb.

Dansk: Vandvagtel, Vandrixe, Skovrixe, Knarkand (Thy). Norsk: Vandrixe, Jordkenne. Svensk: Vattenrall. Færøisk: Iearakona (M.), Järðakona (H.). Islandsk: Kèldusvin.*)

Artsm. Siderne af Bugen sorte med hvide Tværstriber; Overkroppen sortplettet, olivenbrun; Ansigtet, Forhalsen og Brystet blaagraa.

Afbildn. Tab. XXXVIII, *gl. Han.* — Suppl. Tab. 18, *ung Fugl.*

Længde 10—10½″; Hunnen mindst.

Næbet zinnoberrødt med brun Ryg og Spids; Benene

---

*) Ifølge Faber (*Prodrom. d. isl. Ornith.* Pag. 31 og *Ueber d. Leb. d. hochnord. Vög.* Pag. 231 A) tilkommer det islandske Navn Keldusvin oprindeligt den der omhandlede Art, men enhver nogenlunde stor Sumpfugl, der kun sjeldent indfinder sig paa Island (f. Ex. Viben, Brushønen o. s. v.), bliver af Beboerne betegnet med det samme Navn.

rødagtiggraa, Iris gulrød. Den unge Fugl adskiller sig især ved Bugsidens Farver; den er hvid paa Struben, rustgul paa Brystet med sorte Tværpletter, og de hvide Tværbaand paa den sorte Bug have rustgule Kanter.

Vandrixen er her i Landet hyppigst i Træktiderne i April og Oktober. Enkelte Individer forblive her om Vinteren, naar den ikke er altfor haard. Ved Roeskilde blev saaledes et Exemplar skudt i Februar 1855 (Fencker), et andet ved Adelersborg den 8de Februar 1865 (zool. Museum); Adj. Feddersen fik den ved Viborg den 1ste November 1869, og Apoth. Bagge i Maribo skød for en Del Aar siden midt om Vinteren et udhungret Individ, der stod i en Rendesten i Nysted. I 1867, da den strænge Vinter indtraadte temmelig pludseligt, modtog Fischer en gammel Han fra Dronninglund, hvor den var fanget i Kostalden, og ved Nytaarstid en Han fra Frederikslund, ligesom han i Januar samme Vinter saae flere Individer hos Vildthandlerne i Kjøbenhavn. Den yngler sjeldnere her, saaledes ved Rosenholm (Baron Rosenkranz); Forfatteren fandt den ynglende ved Ringkjøbing Fjord, og Dyrlæge Grill fandt dens Rede med 10 stærkt rugede Æg den 18de Juli 1865 i Snavemosen ved Søndersø pr. Odense. Mechlenburg meddeler, at den i Omegnen af Flensborg flere Gange er tyet ind i Staldene om Vinteren og saaledes bragt ham levende. Prof. Melchior fik den paa samme Aarstid flere Gange ved Herlufsholm, altid kun med Vandsnegle i Maven. I Norge forekommer den især paa Vestkysten, hvor den ikke sjeldent overvintrer. Ynglende træffes den dog sparsomt og ikke N. f. Trondhjemsfjorden. I Sverrig findes den spredt, navnlig i de mellemste Provindser, stundom overvintrende. Paa Færøerne er den almindelig *) og sees navnlig hyppigt om Efteraaret, især i det høie Græs. Sys-

---

*) H. C. Müller l. c. p. 26—27. Fischer anfører i sine «Iagttagelser» (p. 43) som en Mærkelighed, at han har et Exemplar af denne Fugl fra Færøerne, og tilføier, at Sysselmand Müller betragter dens Fore-

selmand Müller antager, at den er Standfugl og altsaa yngler paa disse Øer. Paa Island er den, ifølge Faber (Prodr. Pag. 31) sjelden, men optræder der som Standfugl og tilbringer Vinteren ved de varme Kilder. I Grønland vides den ikke at være bemærket.

Reden findes sidst i Mai, undertiden noget senere, blandt Græs og Rør, oftest paa en Tue; de 6—10, sjeldent flere, Æg ere glindsende rødgule med rødbrune Pletter og Punkter.

Æggets Længde og Brede:

37mm.	26mm.
39 »	27 »

I Foraaret 1862 holdtes en Vandrixe i Fangenskab i den herværende zoologiske Have sammen med en Del Smaafugle; den maatte imidlertid fjernes, da den efter kort Tids Forløb overfaldt disse, rev Bugen op paa dem og fortærede deres Indvolde.

Kjødet er velsmagende.

Vagtelkongeslægten, *Crex, Bechst.*

Næbet kortere end Hovedet, sammentrykt, Næsefuren stor, Næseborene næsten ægformige. Benene middellange, fjerklædte næsten ned til Hælen; Tæerne næsten ganske adskilte, middellange. Vingerne hvælvede, naae ikke ud til Halens Spids. Skulderfjerene lange, række næsten ud til Vingespidsen; 2den og 3die Svingfjer længst. Fjerklædningen ikke saa tæt som hos forrige Slægt.

Vagtelkongerne ere mere Landfugle end Arterne af forrige og følgende Slægt; de opholde sig ofte paa ganske torre Steder, naar disse blot ere bevoxede med høie Væxter. Vel træffes de ogsaa paa fugtige Enge, men efter Høslætten findes de

---

komst der som aldeles tilfældig (!). I det zool. Museum findes et Expl. fra Færøerne (1837).

paa Korn- og Kløvermarker, og efter Kornhøsten i Krat og Skove, indtil de drage bort. De bane sig Gange i Græsset, løbe i disse og i Grøfterne sikkert og ubemærkede og flyve ikke op, før Hundens eller Menneskets næsten umiddelbare Nærhed tvinger dem dertil; deres Flugt er tung, men de løbe overordenligt hurtigt. De leve af Græsfrø, Insekter, Larver og Orme og lægge 6—12 Æg. Kjønnene ere kun lidet forskjellige.

Almindelig Vagtelkonge, Crex pratensis, Bechst.

Syn. Rallus crex, L. — Gallinula crex, Lath. — Ortygometra crex, Leach.

Dansk: Vagtelkonge, Agerrixe, Engsnarre, Skræpfugl, Agerhøne (Bornholm). Norsk: Agerrixe. Svensk: Ängknarr, Kornknarr, Vaktelkung, Grässkäre, Ängsnärpa (Skaane), Bjuggbit (Vestgötland), Seidreifver (Gottland). Færøisk: Eåkurskrivt (M.), Äkurskrift (H.).

Artsm. Vingen brunrød. Overkroppen olivenbrun med sorte Pletter, Underkroppen hvidagtig, Forhalsen askegraa, Siderne med rødbrune og hvide Tværbaand.

Afbildn. Tab. XXXVIII.

Længde 10''.

Næbet kjødfarvet med mørkere Spids og rødgraa Rygkant; Iris mørkt graabrun, med Alderen lysebrun; Benene urent kjødfarvede; hos de Unge ere disse noget mere graa, de sorte Pletter paa den olivenbrune Overkrop mindre og det Askegraa paa Halsen mangler.

Vagtelkongen yngler paa mange Steder her i Landet, især paa frugtbare Enge. I Træktiderne, Mai og Oktober, er den almindeligst. Paa Bornholm forekommer den ikke hyppigt. I Norge yngler den overalt i Landets lavere liggende Egne helt op til Polarcirkelen; langs Vestkysten er den især talrig paa Strækningen mellem Jæderen og Trondhjemsfjorden. Paa Fjeldsiderne træffes den ikke oven over Grændsen for Agerlandet. Et enkelt Individ er truffet ved

Tromsø (c. 70° n. Br.) i Sommeren 1868. I Sverrig er den spredt over hele Landet, undtagen den allernordligste Del, men findes overalt kun i ringe Antal; hyppigst forekommer den i Kystegnene. Paa Færøerne er den ikke sjelden og siges at forekomme ynglende der. Fra Island kjendes intet Exempel paa dens Forekomst, men i Grønland er den truffen enkelte Gange.

Den er en net Fugl, der ved at sammenkrympe og udstrække Kroppen ofte indtager de forunderligste Stillinger. Om Natten, især efter Regn, saavelsom ofte om Dagen, lader den sit bekjendte, skjærende Skrig høre. Man seer den yderst sjeldent, da den holder sig skjult mellem de høie Væxter, hvor den flygter ved at løbe og kun meget nødigt flyver op; lettest bliver man den vaer i de første Par Uger efter dens Ankomst, da de tørre Dele af Engene endnu have kort Græs; gaaer man da i Zigzag over de med længere Græs bevoxede fugtige Steder, kan man let uddrive den, uden at den flyver op. Den løber med buet Ryg, næsten krybende paa Bugen og med ualmindelig Hurtighed. De 7—10, stundom 12 Æg, som findes i Juni, ere noget større end Vandrixens, af finere Korn, glatte, gulagtighvide, med rødbrune Pletter.

Æggets Længde og Brede:

34 mm.	26 mm.
39,5 »	28 »

Næringen bestaaer af Insekter, Larver, Orme og tyndskallede Snegle, sjeldnere Frø.

Dens Kjød er meget velsmagende. Man skyder den for Hunden og ved, som oven anført, at drive den ud af sit Skjul, eller fanger den i Løbedoner.

Sumphønеslægten, *Ortygometra*, *Leach.*

Næbet kortere end Hovedet, høit og sammentrykt, lige, med brede, spalteformige Næsebor. Benene kraftige, nøgne

temmelig høit over Hælen, med lange adskilte Tæer, som have en smal Hudkant; Bagtaaen sidder høiere oppe paa Tarsen end hos foregaaende Slægt. Vingerne korte, Skulderfjerene korte, naae ikke til Vingens Spids. Hovedet helt fjerklædt. Kroppen stærkt sammentrykt. Fjerklædningen tæt og skikket til at holde Vandet ude. Kjønsforskjellen ubetydelig, Hannen størst.

De leve i Sumpe med høit Græs eller Ror, løbe hurtigt og holde sig meget skjulte; de kunne tildels svømme og og dykke godt, men søge dog gaaende deres Føde, som bestaaer af Insekter, Orme, Skaldyr og Frø. Ofte seer man dem gaae paa Vandplanternes flydende Blade og Stængler. Paa Vandringen søge de ligesom Vandrixen, undertiden ind i Husene; de ere fornemmelig i Bevægelse om Natten og lægge i en løst bygget Rede i Nærheden af Vandet 6—12 (efter nogle 16) Æg.

Plettet Sumphøne, Ortygometra porzana, (L.).

Syn. Rallus porzana, L. — Gallinula porzana, Lath.

Dansk: Rørvagtel, Vandvagtel, plettet Rørhøne. Norsk: Smaaplettet Sumphøne. Svensk: Småfläckig Sumphöna.

Artsm. Overkroppen mørkebrun, sortplettet med hvide Punkter og Bølgelinier; foran og over Øiet en lys, askegraat punkteret Stribe, foroven og forneden indfattet af en lignende rustgraa. Forhalsen og Brystet askefarvede, hvidt punkterede, Bugen hvid; Siderne med olivenbrune og hvide Tværstriber, Underhaledækfjerene rustgule.

Afbildn. Tab. XXXVIII. *(Gallinula porzana).*

Længde 8¾″; Vingestrækning 14″.

Næbet graagrønt, ved Roden orangegult, hos meget gamle Hanner næsten rødt. Benene graagrønne; Iris rødbrun. I Efteraarsdragten er det Askegraa mere olivenbrunt og det Hvide mindre rent. Den unge Fugl har mere Hvidt og gulgrønne Fødder.

Den plettede Sumphøne yngler ikke sjeldent hist og her i de danske Provindser, f. Ex. ved Aarhus (Faber, Bølling), flere Steder i Vendsyssel, f. Ex. ved Dronninglund og Gaardbo Sø (Fischer), ved Vilsund pr. Thisted (Heiberg), Vilslev pr. Ribe (Teilmann), Gedsørgaard, Sorø og Herlufsholm (Melchior), Helsingør (Steenberg), ved Moorsøen og Schwentine, samt ved den slesvigske Vestkyst (Boie), ved Flensborg (Mechlenburg), paa Østrupgaards Inddæmning (1868, Grill). Paa Bornholm forekommer den af og til. Paa den skandinaviske Halvø er den udbredt over det sydlige og mellemste Sverrig og langs Norges sydlige og vestlige Kyst op til Trondhjemsfjorden, men dog overalt temmelig sparsomt. I det Indre af Norge er den sjelden. Paa Færøerne, Island og i Grønland er den ikke truffen.

Den opholder sig blandt høit Græs, Siv og Rør ved Bredderne af Damme, Aaer, Tørvegrave o. s. v., hvor den ofte allerede indfinder sig i Begyndelsen af April, og forlader os i September og Oktober. Ligesom Vagtelkongen er den meget vanskelig at faae til at flyve op, idet den altid søger at frelse sig ved at løbe og finde et Skjulested. Om Aftenen og om Natten hører man dens Skrig; den nærer sig som Vagtelkongen og lægger i Midten af Juni 6—10 graagule, fint punkterede, graat- og rødbrunt plettede Æg.

Æggets Længde og Brede:

32mm.	24mm.
37 »	25 »

Dværg-Sumphøne, Ortygometra minuta, (Pall.).

Syn. *Rallus minutus*, *Pall.* — *Rallus pusillus*, *Gm.* — *Gallinula pusilla*, *Bechst.* — *Crex pusilla*, *Licht.*

Dansk: Dværg-Rørhøne. Svensk: Lilla Sumphöna.

Artsm. Overkroppen olivenbrun, Midten af Ryggen sort med ovale, hvide Pletter; Hoved, Hals og Bryst samt Bugsidefjerene med Alderen skiferblaa, de sidste hvidbaandede. Næb og Ben grønne.

Afbildn. Tab. XXXVIII. (*Gallinula pusilla*). Suppl. Tab. 18 *Han* og *ung Fugl.*

Længde 7—8″.

Denne Sumphøne, hvis egenlige Hjem er Mellemasien og det sydøstlige Europa, er kun truffen som en ganske tilfældig Gjæst her i Landet. Saaledes er den efter Boie (Wiedem. zool. Mag. Bd. I, Stk. III, p. 117) seet ved Kiel; den skal ogsaa være truffen paa Møen (Scheel) og paa Vilslev Enge (Teilmann). I det øvrige Skandinavien er den kun truffen en eneste Gang, idet den blev skudt paa Gottland i 1856.

Den yngler meget skjult i Sumpene og lægger 6—10 Æg, der ligne foregaaende Arts, men ere mindre.

Æggets Længde og Brede:

31 mm.	22 mm.
33 »	23 »

Rørhøneslægten, *Gallinula, Briss.*

Tæerne have ingen Hudkant paa Siderne. Panden uden Fjerklædning. 1ste Svingfjer kortere end 6te, 2den og 3die længst.

Rødblisset Rørhøne, Gallinula chloropus, (L.).

Syn. Fulica chloropus, L. — Gallinula fusca, Lath.

Dansk: Grønbenet Vandhøne, rødblisset Vandhøne, Suderhøne (Jylland). Norsk: Grønbenet Vandhøne. Svensk: Sumphöna, grönfotad Sumphöna.

Artsm. Skifersort; Ryggen mørkt olivenbrun; den nøgne Pandeplet rød; de mellemste Underhaledækfjer sorte, de yderste hvide.

Afbildn. Tab. XXXVIII. *gl Han.* — Suppl. Tab. 18, *ung Fugl.*

Denne Art danner Overgangen til Vandhønsene, fra hvilke den dog let skjelnes ved Mangelen af Svømmelapper paa Tæerne. Hos de Gamle ere baade Pandepladen og Næbet (blot med Undtagelsen af Spidsen, som er gulgrøn) høirøde; hos de Unge ere derimod disse Dele graagrønne; Iris med Alderen rødbrun, hos de Yngre graabrun; Benene lysegrønne med høirøde Baand over Hælen. Hos den unge Fugl er

Struben hvid, Forhalsen og en Plet under Øiet hvidagtige, Bugsiden bleggraa med Olivenbrunt paa Siderne.

Rørhønen forekommer temmelig almindeligt ynglende her i Landet f. Ex. paa Moen (Scheel), ved Tranekjær (Skovrider Kruhöfer), ved Gedsør paa Falster, ved Soro (Melchior) og Ourebygaard (Hage); Sidstnævnte var engang med at fange den paa Herlufsholm, hvor den fløi ind i Skolebygningen; Boie fandt den hist og her i de forhenværende danske Hertugdømmer, og Mechlenburg traf den ynglende ved Rundtoft, Gelting og Østergaard i Slesvig. Ifølge Grills Meddelelse yngler den i en Mose ved Skaarup pr. Svendborg, og i Odense-Egnen, hvor den ellers synes at være meget sjelden, fandt han den ynglende i 1875 i Hjæres Mose ved Margaard. Den træffes af og til paa Bornholm. Paa den skandinaviske Halvø yngler den navnlig i Kystegnene, saavel i Norge som i Sverrig, men den synes at forekomme meget sparsomt. Paa Færøerne, hvor den heller ikke er hyppig, har Sysselmand Müller faaet den tre Gange.

Dens Træk falder sidst i April eller først i Mai og i August—September. Den har en raskere Flugt end Sumphønsene og kommer oftere frem af sit Skjul end disse. Saavel naar den løber som naar den svømmer, slaaer den sin korte Hale op og ned og nikker med Hovedet. Paa de svømmende Blade og Vandplanter spadserer den med lange gravitetiske Skridt. Ved gjentagne Forfølgelser bliver den meget let sky, saa at man kun med stor Vanskelighed kommer den paa Skud. Næringen er som Sumphønsenes; paa en stor, ofte svømmende, af Rør og Blade sammensat Dynge med en lille Fordybning i Midten lægger den i sidste Halvdel af Mai 8—10 gulgraa Æg, der ere bestrøede med violette, askegraa og brune Punkter.

Æggets Længde og Brede:

42 mm	29 mm.
45 »	32 »

Kjødet er mindre behageligt.

Vandhøneslægten, *Fulica*, *L.*

Næbet kortere end Hovedet, tykt, lige, kegleformigt, sammentrykt, med skarpe Rande; Næbryggen gaaer høit op paa Panden, hvor den er bedækket med en stor hvid Plade; Næseborene i en bred Næsefure i Midten af Næbet, lange og ovale, gjennemsigtige, foroven omgivne af en Hud. Benene temmelig langt tilbage, sammentrykte, kraftige, nøgne kun lidt op over Hælen, med lange Tæer; Svømmebræmmen danner paa Indertaaen 2, paa Mellem- og Ydertaaen 3 Buer; Bagtaaen, som berører Jorden med næsten hele sin Længde, har en hel Svømmehud; Kløerne temmelig store, ikke meget krumme, men spidse og skarpe. Vingerne temmelig korte, med 27 Svingfjer, af hvilke 2den og 3die ere længst og 1ste omtrent af samme Længde som 5te; Halen kort, afrundet, med 12 bløde Styrere. Kroppen er sammentrykt og beklædt med tætte, dunagtige Fjer.

Med de følgende Slægter danner denne Overgangen til Svømmefuglene. Vandhønsene tilbringe den meste Tid paa Vandet, hvori de ogsaa søge Næring; de dykke fortræffeligt, med tilsluttede Vinger og et lille Spring, løbe undertiden rask omkring ved Bredderne og søge at undgaae Fare ved at flyve, dykke og ved at skjule sig i Rør og andre høie Vandplanter. Om Sommeren leve de og yngle ved Ferskvand, i Træktiden træffer man dem ogsaa i Havbugterne. Deres Næring, som de fortrinsvis søge om Natten, bestaaer af Insekter, Orme og Vandplanter. Kjønnene ere hinanden temmelig lige; Hunnen noget mindre end Hannen.

Sort Vandhøne, Fulica atra, L.

Syn. Fulica aterrima, L. — Fulica æthiops, Sparrm.

Dansk: Blishøne, Blisand, Blæsand (Thy), Bliskalv (Als). Norsk: Blishøne, Rørheø, Blarand. Svensk: Sothöna, Vattenhöna. Færøisk: Sjouhöna (M.), Sjóhöna (H.).

Artsm. Hoved, Hals og nedre Haledækfjer sorte, ellers mørkt blaaliggraa over hele Kroppen; Pandepladen, Næbet og Vingeranden hvide. Ung Fugl: olivenbrun.

Afbildn. Tab. XXXVIII. *gl. Han.* — Suppl. Tab. 18, *ung Fugl.*

Længde 17″.

Iris hos de Unge brungul, siden brun, med den høiere Alder mørkerød; Benene uformeligt store, grøngraa, paa Forranden gule; Tæerne med deres Svømmelapper blyfarvede.

Den er her i Landet almindelig paa større Damme og Søer, ankommer i April, forlader os først meget sent paa Efteraaret og overvintrer undertiden. Ynglende forekommer den mangfoldige Steder, baade i Danmark og de forhenværende danske Hertugdømmer. I Vendsyssel synes den dog ikke at yngle, og paa Bornholm vides den end ikke at være truffen. Paa den skandinaviske Halvø er den almindelig paa mange Steder i det sydlige og mellemste Sverrig. I Norge er den ikke sjelden i de sydlige Lavlande, hvor den yngler; i Halvøens nordligste Egne er den nu og da truffen og angives endog at være funden ynglende i Østfinmarken. Paa Færøerne forekommer den hyppigt om Efteraaret og Vinteren. I vore andre nordlige Bilande er den ikke bemærket.

Lokkestemmen høres især om Natten og minder noget om Hundeglam. Reden, der ofte er svømmende, bygger den først i Mai mellem Rørene og lægger 7—10 graagule, sort- og brunprikkede Æg.

Æggets Længde og Brede:

49 mm	35 mm.
57,5 »	39 »

I Parringstiden ligge Hannerne bestandigt i Strid baade indbyrdes og med andre Fugle, der yngle omkring dem, ogsaa med de tamme Ænder. Dens Kjød har en trannet Smag; de Gamle spises derfor ikke gjerne; derimod ere de Unge ret velsmagende. Den bliver let tam og kan fodres med Fisk.

Den skydes bedst ved at lade Hunden jage den ud af Rørene. I Fældetiden kan den ikke flyve.

7de Familie: Svømmesnepper, *Hygrobatae, Bonap.*

Næbet tyndt, lige eller opadbøiet.

Benene tynde, middellange eller meget lange; Fortæerne lappede eller tildels forenede ved en Hud. Bagtaaen kort og høitsiddende eller manglende.

Vingerne temmelig lange og spidse.

Vandtræderslægten, *Phalaropus, Briss.*

Næbet middellangt, tyndt, svagt, lige, ved Roden (eller i hele sin Længde) fladt; baade Overnæbet og Undernæbet furede, Næbrandene ikke indbøiede; Næseborene ved Næbroden, ægformige, fremstaaende, omgivne af en Hud. Benene middellange, tynde, nøgne langt over Hælen; Tarsen sammentrykt og af samme Længde som Mellemtaaen; de 3 Fortæer i første Led forbundne ved en Svømmehud, der fortsættes med randtakkede Lapper ud langs Tæernes Sider; Bagtaaen uden, eller dog kun med Spor til, Svømmehud. Vingerne middellange, 1ste og 2den Svingfjer ligelange og længst; Halens 12 Styrere ensfarvede; de midterste længst og mørkest. Kroppen tæt besat med Dun, og Fjerklædningen tæt tilsluttende.

Disse smaa Fugle ligne i deres Legemsbygning Strandløberne, men danne ved deres lappede Fødder Overgangen til Svømmefuglene. De svømme med stor Færdighed, saavel langt ude paa Havet, hvor de endog trodse de oprørte Bølger, som paa Damme og Søer. De foretrække dog Saltvand og saltholdige Sumpe for Ferskvand, men yngle dog ved Bredden af Søer og Damme. De parre sig paa Vandet og lægge 4—6 Æg uden synderligt Underlag i Græsset. Allerede Faber gjorde den Iagttagelse, at kun

Hannen har Rugepletter, men han antager desuagtet, at begge Kjøn deltage i Rugningen, hvilket ogsaa Nilsson bekræfter. Holbøll derimod «troer at have opdaget», at Hunnen aldrig ruger (Ornith. Bidr. t. d. grønl. Fauna. Naturhist. Tidskr. 4de Binds 4de Hefte). Næringen bestaaer af smaa Insekter, Insektlarver, Krebsdyr og Orme. De fælde to Gange om Aaret; Sommerdragten er sort, rustbrun eller rustgul, Vinterdragten askegraa og hvid; Hunnen er større og smukkere end Hannen, ellers ligne de hinanden, hvorimod Ungerne ere meget forskjellige fra de Gamle.

1ste Underslægt: **Smalnæbede**, *Lobipes*, *Cuv.*

Smalnæbet Vandtræder, Phalaropus hyperboreus, (L.).

Syn. *Tringa hyperborea, L. — Tringa lobata, L. — Phalaropus cinerascens, Pall. — Phalaropus ruficollis, Pall. — Phalaropus angustirostris, Schinz. — Phalaropus cinereus, Briss. — Tringa fulicaria, Penn. — Lobipes hyperboreus, Cuv.*

Dansk: Odinshane. Norsk: Smalnæbet Svømsneppe, Smokdabot, Fisklita. Svensk: Smalnäbbad Simsnäppa. Færøisk: Helsareji (M.), Hálsareyði (H.). Islandsk: Sundhani, Oðinshani. Grønlandsk: Nelloumirsortok (ɔ: svømmer dristigt).

Artsm. Næbet smalt og tyndt, ved Roden fladt, imod Spidsen tyndere. Bagtaaen uden Spor af Hudfold.

Afbildn. Tab. LI, a. *(Phalaropus cinereus).* — Suppl. Tab. 33. 1, *Vinterdragt*, 2, *ung Fugl.*

Længde 7—7½″.

Af en Marklærkes Størrelse; Næbet sort, svagt og sylformigt; Iris mørkebrun. Benene hos de Unge rødagtige, Leddene og Lapperandene graagrønne; hos de Gamle have Benene en uren lyseblaa (i Parringstiden grønagtig) Farve og sorte Led; Indersiden af Tarsen og den indre Svømmehud kjødfarvede (i Parringstiden gulagtige), Tæerne og Lappesaalerne sorte. Sommerdragt: Overkroppen sortebrun

med rustgule Fjerkanter og et hvidt Baand over Vingen; Hætten og Underhalsen mørkt askegraa, Struben renhvid, Nakken og Overhalsen rustrøde, Brystet, Bugen og Overgumpen hvide, graaplettede. Et hvidt Baand fra Næbet over Oiet til Nakken er mere eller mindre tydeligt. I Vinterdragten ere alle de brune og rustgule Farver og Tegninger forsvundne; Overkroppen er graa, Underkroppen hvid med rødagtigt Skjær paa Underhalsen. Hunnen har en næsten ganske sort Hætte, og det brunrøde Halsbaand er smukkere. Den unge Fugl ligner de Gamle i Vinterdragten, men har mere Rustbrunt og Rustgult end disse.

Odinshanen har hjemme i det høie Nord, i Nærheden af og indenfor Polarkredsen. Paa Vintertrækket besøger den os undertiden, men dog temmelig sjeldent. Den er skudt ved Helsingør og i November 1825 seet svømmende der i Havnen (Steenberg); Bonnez fik den ved Grenaa i Efteraaret 1850; Teilmann har én Gang skudt den ved Filsoen; den er ligeledes skudt paa Møen (Scheel) og ved Sliens Udløb (Boie). I Slutningen af Septbr. 1871 blev et Exemplar skudt af Greve W. Lerche ved Saltbæk Vig og sendt til Fischer; en Han blev den 20de September 1874 skudt paa Saltholm af Stud. med. Frisch og foræret til det zoologiske Museum. I Norge yngler den almindeligt ved Indsoer og Ferskvande indenfor Polarcirkelen, baade paa Øerne og paa Fastlandet, helt op til den russiske Grændse. Om Efteraaret og Vinteren træffes den ofte ved Landets sydlige Kyster, og i de senere Aar er den funden ynglende i Vidiebæltet paa de sydlige Høifjelde. I Sverrig forekommer den ligeledes fortrinsvis i den nordligste Del, men dog mindre hyppigt end i Norge. Under Træktiderne er den bemærket paa Oerne i Østersøen og ved Sverriges sydlige Kyster, dog kun ganske undtagelsesvis. Paa Færøerne yngler den enkelte Steder ved Indsøer mellem Fjeldene. Paa Island er den temmelig almindelig; den kommer dertil

i Slutningen af Mai, lægger Æg midt i Juni og begiver sig i Begyndelsen af August ud paa Havet med sine Unger. I Slutningen af August drager den bort. Den gaaer længere ind i Landet end den følgende Art, og man seer den undertiden svømmende i de varme Kildebassiner, hvis Vand er saa hedt, at man neppe kan holde Haanden deri. Efter Holbøll ankommer den til Grønlands Kyster sidst i Mai, men findes først ved Redestederne sidst i Juni; i August gaae baade de Gamle og Unge ud til Øerne, hvor de svømme i store Flokke; sidst i Sept. forlade de atter Kysterne.

Odinshanen er aldeles ikke sky; Han og Hun holde sig i Parringstiden sammen med den største Hengivenhed for hinanden og for Ungerne; om Vinteren samles de i Flokke. De yngle ofte langt fra Havet, men lige saa ofte i Nærheden af dette; deres 4 Æg ere pæreformige, lyst olivengrønne, med mange mindre og større sortebrune Pletter.

Æggets Længde og Brede:

$28^{mm.}$	$20{,}5^{mm.}$
31 »	22 »

Paa Indsøerne nærer den sig af Insektlarver, Myg og svømmende Insekter; paa Havet af smaa Bløddyr og Krustaceer, som findes blandt den svømmende Tang. Kjødet skal ikke have nogen behagelig Smag.

2den Underslægt: **Brednæbede**, *Phalaropus*, *Auct.*

Brednæbet Vandtræder, Phalaropus fulicarius, (L.).

Syn. Tringa fulicaria, L. — Phalaropus rufescens, Briss. — Tringa lobata, Lepechin. — Tringa glacialis, Gm. — Phalaropus rufus, Bechst. — Phalaropus platyrhynchus, Temm.

Dansk: Thorshane. Norsk: Brednæbet Svømsneppe, Mogtita, Møglits. Svensk: Brednäbbad Simsnäppa. Grønlandsk: Kajok (?).

Artsm. Næbet fladt, Breden ved Roden større end Høiden; Halen temmelig lang og afrundet; Bagtaaen forsynet med en meget smal Svømmehud.

Afbildn. Tab. LI a. (*Phalaropus rufus*). — Suppl. Tab. 33. 1, Vinterdragt. 2, *ung Fugl.*

Længde 9″. Af Stærens Størrelse.

Iris mørkebrun; Næbet rødgult, i Spidsen sort; Benene grøngraa, paa Indersiden mere gule; Taalapperne brede, gule, indskaarne ved Leddene. Ung Fugl: Ansigtet, Halsen og Brystet hvide, en sort Stribe og en sortgraa Plet under Øiet; Nakken og Rygfjerene brune, de sidste mørkere med rødagtigt hvide Kanter; Overvingen graa, Svingfjerene sorte, Armsvingfjerene med hvide Kanter, som danne et hvidt Baand. De Gamles Sommerdragt udmærker sig ved den skjønne rustrøde Underkrop samt ved den sortagtige Hætte og Hage; forøvrigt ligne de Ungerne, men Ryggen har brede rustgule Fjerkanter. I Vinterdragten adskille de gamle Fugle sig fra Ungerne ved Ryggens smukke hvidgraa Farve.

Thorshanen er en her i Landet meget sjeldent forekommende Fugl. Afdøde Ritmester Rosenørn skød den ved Varde (Teilmann), hvor den ogsaa blev skudt den 5te November 1837 af Apotheker Helms; Exemplaret kom til Mechlenburgs Samling. Den 12te November 1833 blev en Han skudt ved Brunsbüttel og af Wøldike sendt til det Kgl. Museum, hvor der endvidere findes en Hun fra Gamle Kjøgegaard (26de Marts 1857) samt Han og Hun fra Kalleboderne (Febr. 1852 og Novbr. 1864); den 27de Januar 1825 og den 4de Marts 1834 blev den skudt ved Helsingør (Steenberg). Den 15de November 1854 blev den ligeledes skudt i Sundet. Exemplaret kom til Steenbergs Samling. Boie fik den fra Havnen ved Kiel. Den 4de Februar 1852 modtog Universitets-Museet en Han fra Etatsraad Hofman-Bang til Hofmansgave (Reinh.). Et Individ i næsten udfarvet Vinterdragt blev den 6te Oktbr. 1872 skudt svømmende ved Kareholm i Randersfjord; det opbevares i Fenckers Samling.

I de sidste Dage af November 1874 opholdt en Thorshane sig svømmende i Stranden udenfor Langelinie, tæt ved Land; den var saa lidt sky, at man kunde iagttage den i en Afstand af 5—6 Skridt; nu og da dykkede den helt under og kom atter op et Par Favne borte, men den søgte dog mest sin Føde ved at staae paa Hovedet i Vandet og pille Snegle o. l. af den løsrevne Tang (Fencker). Paa den skandinaviske Halvø er den hidtil ikke truffen ynglende og er overhovedet der temmelig sjelden. I Østfinmarken forekommer den sparsomt fra August til ind i Oktober, men ikke paa Foraarstrækket. Ved Norges sydlige og vestlige Kyst er den skudt nogle faa Gange, men kun om Vinteren. I Skaane er den skudt engang om Efteraaret. Paa Færøerne er den ikke bemærket men paa Island, hvor den forøvrigt synes at være sjelden, fandt Faber den i Juni 1821 paa dens Yngleplads i Øens sydvestlige Del. Til Grønland ankommer den først ind i Juni Maaned og sees da ofte i store Flokke, navnlig i Nordgrønland, hvor den yngler i Mængde.

I Levemaade ligner den Odinshanen. Den svømmer med Lethed og nikker lige som forrige bestandigt med Hovedet; ofte findes den flere Mile fra Land, vuggende paa de oprørte Bølger. Dens 4 pæreformige Æg ligne foregaaende Arts, men ere noget større.

Æggets Længde og Brede:

31mm.	22mm.
33 »	22,5 »

Dens Kjød er ikke velsmagende.

Stylteløberslægten, *Himantopus, Briss.*

Næbet lige, langt, tyndt, trindt, med indbøiede Rande. Benene overordenligt lange, svage og tynde, nøgne langt op over Hælen; ingen Bagtaa. Vingerne lange, smalle, med halvmaaneformigt udskaaren Bagrand; Halen kort.

Stylteløberne ere de mest høibenede af alle Vadefugle, og minde i saa Henseende om Flamingoerne. Deres rette Hjem er den varme og sydligt tempererede Zone. I Levemaade have de meget tilfælles med Klirerne.

Rødbenet Stylteløber, Himantopus candidus, Bonn.

Syn. *Charadrius himantopus, L.* — *Himantopus rufipes, Bechst.* — *Himantopus melanopterus, Mey.* — *Charadrius autumnalis, Hasselquist.* — *Hypsibates himantopus, Naum.*

Artsm. Kappen (hos de Gamle) ensfarvet grønsort eller (hos de Unge) brun med hvidagtige Fjerkanter; Halen graa med hvide Fjerkanter; Bagryggen, Overgumpen, Hovedet, Halsen og Underkroppen hvide.

Afbildn. Tab. XXXIII b. *(Himantopus rufipes.)*

Længde 14—15″.

Næbet sort, $2\frac{1}{2}$″ langt; Iris ren gul eller orangegul. Benene med Alderen mørkt rosenrøde, hos de Unge smukt rødgule. Baghovedet har en sort Plet, der strækker sig ned paa Baghalsen, men som tildels taber sig med den høiere Alder.

Denne mærkelige Fugl hører hjemme i det sydlige og sydøstlige Europa og den vestlige Del af Mellemasien. I det nordlige Tydskland hører den Sjeldenhederne, og her i Landet kjendes kun et Par enkelte Tilfælde af dens Forekomst; den blev første Gang skudt for omtrent hundrede Aar siden paa Christiansø; fremdeles paa Lindholm ved Møen i Efteraaret 1825 (Scheel). Samme Aar blev der (efter Naumann) ved Badetz i Nærheden af Elben skudt 3 Stkr., og Stamhusbesidder E. Møller til Østrupgaard har meddelt Udg., at han i Vinteren $18^{64}/_{65}$ paa det inddæmmede Areal i den nordvestlige Del af Odense Fjord (Eliasminde) iagttog et Individ af denne Art i kun 10 Alens Afstand, saa at der umuligt kunde finde nogen Forvexling Sted. I det øvrige Skandinavien er den ikke bemærket.

Den er ikke meget sky, lever i Parringstiden mest parvis eller familievis, i Træktiden i store Selskaber. Dens Lokkestemme har Lighed med Sortklirens (*Totanus fuscus*). Kjødet skal være meget velsmagende, og Æggene ere lyst grønagtige, overalt bestrøede med smaa Pletter og Punkter.

Æggets Længde og Brede:
45$^{mm.}$ 32$^{mm.}$

Klydeslægten, *Recurvirostra, L.*

Næbet meget langt, tyndt, svagt, fladtrykt i hele sin Længde, opadbøiet og bøieligt i den yderste Halvdel, som ender i en meget tynd Spids. Baade Over- og Undernæb fladt afrundede, udvendigt furede nær ved Kanten i den inderste Trediedel af deres Længde; Næseborene i en Næsefure nær ved Næbranden, linieformige, lange, foroven dækkede af en Hinde. Benene tynde, lange, sammentrykte, nøgne langt op over Hælen; Bagtaaen meget lille og høitsiddende; de forholdsvis korte Fortæer forenede ved en halvmaaneformigt udskaaren Svømmehud, der fortsættes som en smal Bræmme lige til Taaspidsen; Kloerne korte, næsten lige, ikke spidse, men skarpe. Vingerne spidse, 1ste Svingfjer længst; Halen har 12 Styrere; de underste Haledækfjer meget lange. Fjerklædningen tætsluttende og Kroppen rigeligt forsynet med Dun lige som hos Svømmefuglene.

Klyderne opholde sig og søge deres Føde paa den bløde Dynd ved Vandbredderne, hvor de vade med deres lange Ben, stundom ogsaa svømme; dog synes Svømmehuden mindre at gjøre Tjeneste under Bevægelsen i Vandet end ved at bære Fuglen oppe paa den bløde Bund. De findes fornemmelig ved Havkanterne eller saltholdigt Vand, dog besøge de undertiden Ferskvandssumpe. Deres Flugt er rask og udholdende; de yngle paa Jorden og lægge deres Ben ud til Siderne naar de ruge.

Klyde, Recurvirostra avocetta, L.

Dansk: Brogeblit, Klyde, Blitte, Hvidfugl, Skomager, Blüit (Sylt), Branting, Sælskjær (Thy), Strandskade (Limfjorden). Norsk: Klyde. Svensk: Skärfläcka (Öland), Alfit (Gottland).

Artsm. Ren hvid, med Undtagelse af Hætten, en Del af Halsryggen samt Vingerne, der ere sorte med en hvid Plet paa Skuldrene.

Afbildn. Tab. XXXIII, b.

Længde 17″. Kroppen omtrent af en Dues Størrelse. Næbet sort; Benene blaagraa; Iris brun. Kjønnene skjelnes blot ved Hunnens kortere Næb og ringere Størrelse; Ungerne ligne meget de Gamle, men de hos disse sorte Tegninger ere hos Ungerne brunagtige, og det Hvide er noget gulagtigt.

Som Trækfugl ankommer den hertil i April og forlader os allerede i August. Den yngler paa adskillige Steder her i Landet, især paa Øer, altid i Havets Nærhed, f. Ex. paa «Tipperne» i Ringkjøbing Fjord, paa Nordrerønnerne ved Læsø, paa Agersø og Saltholmen, hvor den nu er saa godt som udryddet paa Grund af den hensynsløse Maade, paa hvilken den er bleven jaget i Yngletiden, paa Øen Vroi i Kallundborg Fjord (Reinh.), paa Rødsand og Gedsørodde (Dahl); den har tidligere ynglet paa Møen (E. Hage). Dr. P. Heiberg har meddelt Udg., at den yngler kolonivis (i 1874 omtrent 50 Par) paa en Holm i Flade-Sø ved Agger og enkeltvis flere Steder i Thy, f. Ex. ved Bro-Mølle. Paa en lille Holm i Limfjorden, ikke langt fra Oxholm, yngler den kolonivis. Ifølge Fencker træffes den hvert Aar ynglende paa Dybsø i Gaunø Fjord. Talrigst yngler den paa de udstrakte Yderdiger langs med Slesvigs Vestkyst og paa flere udenfor denne liggende Øer. I Norge er den kun bemærket og enkelte Gange skudt i Landets sydlige Dele. I Sverrig træffes den sjeldent ved de sydlige Kyster, men hyppigere paa Øland og Gottland.

Den er meget sky og vild, men selskabelig og fordragelig, ikke blot mod sine Lige, men ogsaa mod andre Fugle.

Dens fløitende Stemme, der lyder som «blit blit», har Forbindelse med de brogede Farver givet den sit jydske Navn «Brogeblit». Næringen bestaaer af Fiskerogn, Orme, meget smaa Bløddyr og Vandplanter; Boie fandt aldrig Andet end Planter, især Konferver, og smaat Grus i dens Mave. I Sandet eller Græsset findes i en lille Fordybning dens 4 pæreformige, graagule, sortplettede Æg, som begge Magerne ruge, ligesom de hjælpe hinanden i at opklække Ungerne, der forlade Reden strax efter Udrugningen.

Æggets Længde og Brede:

46mm.	33,5mm.
58 »	35,5 »

Den er vanskelig at komme paa Skud; blot i Yngletiden, da den med megen Larm og Skrig omsvæver Jægeren og Hunden, naar de nærme sig Æggene og Ungerne, er det let, men grusomt at skyde denne herlige Fugl.

Femte Orden.

Svømmefugle, *Natatores, Illig.* (*Anseres, L.*)

Næbet meget forskjelligt, kort eller middellangt, spidst eller but, trindt, sammentrykt eller fladtrykt, undertiden overtrukket med en følsom Hud; Spidsen lige eller krogformig; Mundvigene skarpe, saugformige eller tandede. Næseborene forskjellige, ofte langstrakte, aabne, undertiden næsten usynlige, stundom beliggende i et enkelt eller delt Rør.

Benene korte eller middellange, trinde eller sammentrykte, nøgne mere eller mindre høit op over Hælen, ved Fortæernes Forening ved en hel eller kløftet Svømmehud indrettede til Svømning. Bagtaaen er hos nogle Slægter (de Aarefodede) forenet med Fortæerne ved en Hud, hos andre er den meget kort, svag og uden Svømmehud, hos flere mangler den ganske.

Vingerne snart smaa, snart store, stedse mere langagtige end brede, hos mange meget lange og smalle, hos nogle korte eller meget korte, hos enkelte uskikkede til Flugt.

Fjerklædningen tæt tilsluttende, Huden beklædt med bløde Dun; Fedtkjertlerne paa Overgumpen ere meget store, og Fuglen stryger ofte Næbet hen over dem for at trykke det olieagtige Fedt ud, hvormed den indsmører sig. Halsen sædvanligvis lang, ofte meget lang; Kroppen trind, ofte fladtrykt. Benene sidde hos mange meget langt tilbage, hvilket

gjør Gangen vaklende, tildels endog høist vanskelig, idet Tarserne ofte berøre Jorden i hele deres Længde. De fleste ere overordenligt dygtige Svømmere; disse tilbringe den meste Tid af deres Liv paa Vandet, som overhovedet er Svømmefuglenes Element, og hvor de især hente deres Næring; nogle ere afvexlende i Vandet og paa det Tørre; andre svømme sjeldent, men have en overordenlig Færdighed og Udholdenhed i Flugten, saa at de tilbringe over deres halve Levetid oppe i Luften; disse hvile mere paa Vandet end de svømme og ligge der som et Stykke Kork, bære Legemet høit og svømme langsomt; de bedste Svømmere ligge dybest i Vandet og have de korteste Vinger. Svømmefuglene fælde i Almindelighed to Gange om Aaret; nogle (Ikkedykkere) tabe Svingfjerene paa éngang, saa at de ikke kunne flyve, før de nye ere fuldkomment udviklede; de fleste af disse Arter have i denne hjælpeløse Tilstand Evne til at dykke, hvilket ellers, paa Grund af deres store Vinger, ikke er dem muligt. Hunnen er sædvanligvis mindre, aldrig større end Hannen, der f. Ex. hos Gjæssene er meget større.

De opholde sig ved, paa og over Vandet, nogle undertiden langt bortfjernede fra Land; i den tempererede Zone ere de talrigere end i den varme, men i de kolde Zoner leve de ofte sammen i uhyre Mængde, og mange af dem ere overhovedet meget selskabelige. I Yngletiden lever en Del parvis, men mange findes samlede i talrige Kolonier, f. Ex. Kormoraner, Terner, Maager, Teister, Alker, Suler o. s. v.; enhver ensom Ø, ethvert fremragende Skjær, enhver Havbred i de nordlige, lidet eller ofte ganske ubeboede Egne, tilbyder dem Beskyttelse og Plads for deres Yngel. Saadanne Sværme fordunkle ved deres Opflyvning Solen, og Kysterne, hvor de hvide Arter sætte sig, faae et Udseende, som om de vare snebedækkede.*)

---

*) Paa sin Opdagelsesreise fandt Parry den lille Krabbedykker (*Mergulus alle*) saa talrig i Polaregnene, at der med 3 Bøsser i 5—6 Timer

Svømmefuglenes Næring er i Almindelighed Fiske, Rogn, Krustaceer, Insekter og Bløddyr, eller ogsaa Planter, Frø, Aadsler o. s. v.

De fleste forplante sig ved Vandet eller paa de af dette omgivne Pladser, nogle endog paa selve Vandet. Næsten alle leve i Monogami; den største Del yngler paa Jorden, paa Siden af eller ovenpaa Klipper og Skær, i Jordhuler og hule Træer, faa paa Træernes Grene. Mange lægge et stort Antal Æg, f. Ex. Gjæs, Ænder o. s. v., andre færre og nogle kun ét, f. Ex. Alken, Sulen, Skrofen, Stormfuglen o. s. v. Ungerne ere hos alle, idet de komme ud af Ægget, tæt beklædte med Dun; de allerfleste kunne strax svømme og forlade Reden, saasnart de ere tørre. Det var Faber, der først gjorde opmærksom paa et eiendommeligt Forhold hos Svømmefugle, der leve i uindskrænket Monogami, det vil sige, hvor begge Magerne afvexlende ruge og hjælpe hinanden med Ungernes Opklækning, nemlig at baade Hannen og Hunnen plukke Fjerene og Dunene af sig paa ét eller to Steder under Bugen, saa at der fremkommer én eller to nøgne Pletter, de saakaldte «Rugepletter». Derved opnaaes, at Ægget eller Æggene blive umiddelbart paavirkede af Legemets Varme, idet de trykkes ind imod selve Huden, medens de omgivende Fjer slutte tæt omkring dem og holde paa Varmen. Rugepletternes Antal retter sig imidlertid ikke altid efter Æggenes, thi Dværgteisten og Alkerne lægge

---

blev skudt 1263 Stkr. (hvoraf 93 ved ét Skud med de 3 Løb). Boie fortæller i sin «Tagebuch auf einer Reise durch Norwegen», at han og hans Ledsager bleve gjorte opmærksomme paa en stor, mørk Stribe i Havet, som bevægede sig lige hen imod Skibet; af denne reiste sig en Sværm af Alker og Teister, der var længere end tusinde Skridt, og paa hvilken begge de Reisende fik Tid til at skyde hver 10 Gange, førend Trækket var forbi. Af saadanne Sværme gaves to til tre i den Egn; deres Skrig bedøvede Ørerne. I Australien har man seet en Skare af sorte Stormfugle, hvis Forbitrækning varede 1½ Time, og som blev anslaaet til 151,000,000 Individer.

kun ét Æg, men have to Rugepletter; Maagerne, der lægge 2—3 og flere Æg, have derimod kun én; Pletternes Antal er konstant for hver Art.

1ste Familie: Langvingede, *Longipennes*, *Cuv.* (Maagefugle, *Laridae.*)

Næbet lige eller bueformigt, i Spidsen lige eller kroget, Næbrandene skarpe, utandede; Gabet stort og Spiserøret vidt.

Benene middellange; Tarsen trind eller sammentrykt; Fortæerne forenede ved en hel eller udskaaren Svommehud; Bagtaaen fri og høitsiddende eller aldeles manglende. Benene stillede omtrent midt under den langstrakte Krop.

Vingerne lange, spidse, af samme Længde som Halen eller længere end denne; 12—14 Styrere.

Kjønsforskjellen viser sig saa godt som ikke i Farvedragten, men Hunnerne ere hos adskillige Arter mindre end Hannerne; Ungerne afvige temmelig betydeligt fra de Gamle, hvis Farve nogle først erholde naar de ere 3—4 Aar gamle. Brystet er stort, kjødfuldt, med stærke Muskler; Armknoklerne og deres Sener ere stærke, og de forreste Svingfjer lange; derfor kunne disse Fugle længe udholde at flyve; de gribe deres Bytte ikke blot paa, men ogsaa under Vandfladen. Mange af dem søge dog ogsaa paa Landjorden deres Føde, der saa godt som udelukkende tages af Dyreriget. Nogle (Rovmaagerne) æde andre Fugles Æg og Unger og frajage dem det gjorte Bytte. De leve selskabeligt, for største Delen ved Havet (nogle Arter af Terner og Maager ved Ferskvand); de fleste svømme temmelig godt, men kun faa (f. Ex. Skrofen og Stormfuglen) ere Svømmedykkere. De lægge 1—4 Æg, som udruges af begge Kjøn, der ogsaa bære fælles Omsorg for Ungerne.

Stormsvaleslægten, *Procellaria, L.*

Næbet kortere end Hovedet, svagt, lige, tyndt, ved Roden rundt, udadtil sammentrykt; Overnæbet med nedbøiet, krogformig Spids; Næseborene ligge i et afstumpet, skraatliggende Rør, der er sammenvoxet med den bageste Halvdel af Næbryggen og ender paa Midten med de, ved en tynd Skillevæg delte, tvende smaa rundagtige Aabninger. Benene temmelig høie, tynde og nøgne langt op over Hælen; de 3 Fortæer ikke lange, meget svage, forenede ved en fuldstændig Svømmehud. Bagtaaen høitsiddende, næsten kun en lille Vorte med Klo. Vingerne meget lange, med korte Armknokler og meget lange, spidse Haandsvingfjer, af hvilke 2den er længst. Halen har 12 Styrere; den er enten lige afskaaren eller kløftet.

Fjerklædningen tæt og blød.

Stormsvalerne tilhøre fortrinsvis det store aabne Verdenshav, hvor de ofte træffes meget langt fra Land. I en overordenlig rask, svaleagtig Flugt færdes disse smaa Svømmefugle især hen mod Aften og om Dagen, naar det er Storm og Uveir. De fare tæt hen over Vandet, som de ofte berøre med Fødderne, saa at de synes at løbe paa Havfladen; de følge gjerne Skibene for at samle Smaadyr i Kjølvandet og ere ikke sky; stundom staae de paa Vandet med spredte, flagrende Vinger og trippe med Fødderne; i denne Stilling snappe de deres Næring, som bestaaer af smaa Bløddyr, Krebs, Goplere o. s. v. I Huller i steile Klippevægge yngle de kolonivis, lægge i Almindelighed 1 Æg og opgylpe Føde til Ungerne ligesom Svalerne. De have en trannet, modbydelig Lugt, som endog meget længe vedligeholder sig hos Skindet; de spises derfor ikke. I Henseende til Kjønnet er der ingen ydre Skjelnemærker; de Unge ere lysere af Farve.

Lille Stormsvale, Procellaria pelagica, L.

Syn. Thalassidroma pelagica, Vigors.

Dansk: Uveirsfugl, Petersfugl, lille Stormfugl, Stormsvale. Norsk: Stormsvale, Sorron-Pedder, Vestenvinds-Are, Lever-Lars. Svensk: Lilla Stormsvala, Stormfogel. Færøisk: Drunquiti (M.), Drunnkvíti (H.).

Artsm. Brunsort med hvid Overgump og en hvidagtig Stribe over Vingen; Halespidsen lige, lidt kortere end de hvilende Vinger, Tarsen omtrent 1″.

Afbildn. Tab. LI, a.

Længde 5½″; Næb, Ben og Kløer sorte; Iris brun.

Den opholder sig paa Havet, især omkring Orkaderne, Shetlandsøerne, Hebriderne og Færøerne. Hos os viser den sig sjeldnere, oftest efter langvarige, heftige Storme fra Nord og Nordvest. Saaledes viste sig (ifølge Naumann) i Aaret 1821 adskillige i Holsten efter en stærk Storm; i det zoolog. Museum findes en Hun, skudt ved Brunsbüttel i Eftersommeren 1824 (Wøldike). Wøldike fangede endvidere en Hun den 1ste November 1834 ved Brunsbüttel efter nogle Dages vestlig Storm. I Museet findes foruden det ovennævnte Exemplar, en Hun, skudt ved Aalborg den 6te Okt. 1860. Efter Boie er den skudt ved Endrupholm; en Afbildning af dette Exemplar fandtes i den Endrupholmske Malerisamling. Den 12te November 1824 blev den bragt Prof. Melchior paa Herlufsholm, fanget og dræbt efter stormfuldt Veir af en Bonde paa Marken; 1839 erholdt Forf. den fra Dreio under Æro, hvor en Fisker havde fanget den; i Lillebelt og Veilefjord har Forf. enkelte Gange seet den ile hen over Havfladen, og i 1850 fik han den fra Ringkjøbing Fjord. Apotheker Mechlenburg fik den den 21de Oktober 1845 bragt levende; Fuglen var fanget i en Gaard i Flensborg; den var ikke vild, men levede kun én Dag. Hr. Fr. Hornemann i Hjørring fik to Exemplarer fra Lønstrup, nemlig den 13de December 1861 og den 4de November 1862;

begge kom senere til Universitets-Museet. I Vinteren 1863 blev et dødt Exemplar fundet i Trelde By ved Fredericia, og i Slutningen af Septbr. 1869 blev en Hun fanget levende i en Grøft ved Holbækgaard pr. Randers. Exemplaret, der var yderst udtæret og afkræftet, kom i Fenckers Besiddelse. I Sverrig er den kun ganske enkelte Gange bemærket ved Vestkysten; saaledes blev i November 1825 et Individ fanget levende ved Kullagunnarstorp i Skaane. I Norge træffes den om Efteraaret og Vinteren i smaa Flokke langs Vestkysten fra Hvaløerne op til Lofoten, men ved Finmarkens Kyster er den ikke bemærket. Af og til forvilder den sig ind i de dybere Fjordbunde ogsaa i Landets sydlige Del. Paa Færøerne yngler den almindeligt, paa Island derimod ikke. I Grønland er den ikke bemærket.

Som flere Søfugle taber den hele sin Fatning, naar den kommer ind over Land; i denne Tilstand er den derfor let at fange, hvis den ikke itide kan finde et Smuthul, hvor den kan skjule sig. Sætter man den frit paa Haanden, forsøger den ikke engang at flyve bort, men udsprøiter derimod en gulagtig Tran gjennem Svælget, saalænge den har Forraad deraf. Dens Holdning er maageagtig; sjeldent eller aldrig seer man den svømme, derimod seer man den jevnligt om Sommernætterne svæve hen over Vandfladen med sin raske, svaleagtige Flugt; ligeledes undertiden om Dagen, især i taaget Veir. Man kan da ved at kaste Fiskelever eller Spæk ud til den, lokke den saa nær til Baaden, at man kan gribe den med Hænderne.

I sine Redehuller, som findes i Klipper, Jordhuller eller (paa Færøerne) endog i Udhusenes Vægge, som ere opførte af Sten og Grønsvær, udstøder den, især om Natten, en egen pibende Lyd. Reden ligger 1—2 Fod dybt inde og vilde være meget vanskelig at opdage, hvis hin Lyd ikke tjente til Veiledning. Stormsvalen yngler først midt i Juli. Det i Almindelighed eneste, renhvide og tyndskallede Æg er noget større end Taarnsvalens og har blot nogle faa Græsstraa

til Underlag; ikke sjeldent findes ved den butte Ende en Krands af fine, meget svage brune Prikker.

Æggets Længde og Brede:

26mm.	19mm.
29 »	21 »

Begge Kjøn have en Rugeplet, hvorunder de opvarme Ægget. Ungen forlader ikke Reden førend sidst i November. Fuglen spises ikke, men man afskjærer Ben og Næb, plukker den, trækker en Væge igjennem den og brænder den som en Lampe; dog giver den ikke nogen god Belysning, og denne Anvendelse af den er vistnok i vore Dage gaaet saa temmelig af Brug.

Stor Stormsvale, Procellaria Leachii, Temm.

Syn. Thalassidroma Leachii, Vigors.

Dansk: Stor Stormsvale, Leach's Stormsvale. Norsk: Kløfthalet Stormsvale. Svensk: Klykstjertad Stormsvala. Færøisk: Drunquiti (M.), Drunnkvíti (H.) *).

Artsm. Halen kløftet, af samme Længde som Vingerne; Vingedækfjerene graabrune.

Afbildn. Tab. LIV (Supplementtavle).

Længde $7\frac{1}{2}$—8″.

Brungraa; de øverste Haledækfjer og Siderne af de underste hvide; Vingerne og Halen sorte.

Denne Stormsvale, der i Levemaade ikke afviger væsenligt fra foregaaende Art, hører til de største Sjeldenheder her i Landet. Efter flere Dages Storm af Vest og Nordvest blev den 25de November 1848, ved Kjøbenhavn (Kallebodstrand) skudt et Exemplar, som opbevares i Universitets-Museet, og Provisor Baagø i Silkeborg har meddelt Udg., at et Individ af denne sjeldne Fugl i Midten af Marts d. A. (1876)

*) Holm tvivler dog om Rigtigheden af Angivelsen om denne Arts Forekomst ved Færøerne.

blev fanget i en Port i Ribe. I Norge vides den med Sikkerhed kun at være skudt 3 Gange, men ifølge Collett er der Sandsynlighed for, at den ikke sjeldent forekommer langs Kysten. I Sverrig vides den ikke at være bemærket. Paa Havet omkring Færøerne sees den om Sommeren, men den er ikke funden ynglende paa disse Øer; paa Hebriderne og Øen St. Kilda yngler den derimod. Paa Island er den ikke truffen, men i Grønland forekommer den almindeligt ynglende Syd for den 65de Bredegrad. Den lægger et lignende, men større Æg end foregaaende.

Æggets Længde og Brede:

30mm.	24mm.
34,5 »	24 »

Skrofeslægten, *Puffinus*, *Briss.*

Næbet lige saa langt som eller længere end Hovedet, temmelig smalt, næsten trindt, udadtil sammentrykt; Overnæbet stærkt nedadbøiet i Spidsen. Næseborene aabne sig ovenpaa Næbryggen i to tydeligt adskilte, brede, flade Rør. Benene middellange; Tarsen sammentrykt; Tæerne temmelig lange og tynde, Mellemtaaen og Ydertaaen noget længere end Tarsen; Bagtaaen bestaaer blot af en Klo. Vingerne lange, spidse, 1ste Svingfjer længst; Halen afrundet med 12 Styrere.

Skroferne ere udmærkede Flyvere, som især færdes i Skumringen og om Natten. Deres Stemme er maageagtig, og deres Næring bestaaer af Smaafiske, Mollusker o. s. v. De vælge smaa, men meget høie, med Jord bedækkede Klippeøer eller fremskydende Landspidser til deres Redesteder, hvor de i større Selskaber ved Hjælp af deres skarpe Kløer grave sig Huler under Græstørven, i hvilke de tilbringe Dagen i Rugetiden. I disse Huler lægge de et eneste temmelig stort, hvidt Æg, som ruges af begge Magerne; disse ere ogsaa hinanden behjælpelige med at opklække Ungerne, der mades af dem begge. De ere aldeles ikke

sky og ruge saa ivrigt, at de lade sig gribe paa Reden. Kjønnene ere ens i Størrelse og Farve.

Almindelig Skrofe, Puffinus anglorum, Ray.

Syn. *Procellaria puffinus, Brünn.* — *Procellaria anglorum, Temm.* — *Puffinus arcticus, Faber.* — *Nectris anglorum, Forster.*

Dansk: Skrofe, Skraape. Norsk: Lire, Skraap, Skrape. Svensk: Mindre Lira. Færoisk: Skråapur (M.), Skråpur, Skrápur (H.), Ungen: Liri (H.). Islandsk: Skrofa.

Artsm. Overkroppen sort (gammel Fugl) eller brungraa (ung Fugl); Bugsiden hvidagtig; Næbet 2″. De hvilende Vinger naae 1″ udenfor Halen.

Afbildn. Tab. LI, a. (*Puffinus arcticus.*)

Længde 14″.

Næbet blaagraat; Benenes Bagside samt Ydertaaen mørkebrune, ellers kjødfarvede, Svømmehuden lyst kjødfarvet; Iris brun; Underkroppen med Alderen hvid (dog ere Lægfjerene sorte), hos de Unge hvidagtig graabrun. Efter Naumann forekommer den ikke saa sjeldent i Nordsoen, navnlig Nord for Helgoland, hvor den viser sig aarligt i smaa Selskaber af indtil 20 Stkr., især efter længere Tids Storme af Nordvest. Han anfører saaledes, at to gode Skytter vare saa heldige at skyde 11 Stkr. paa én Dag, og at en Ven af ham hvert Aar forskaffede ham nogle fra Havet omkring Øen. Ifølge Forf's. Optegnelser er den skudt ved «Batteriet» i Flensborg Fjord i Januar 1847 af Meubelhandler Johansen og ved Blokhus den 23de Marts 1858. Fra Sverrigs Kyster kjendes intet Exempel paa dens Forekomst, og i Norge selv vides den ikke at være skudt eller bemærket, men den er oftere iagttaget paa Fiskepladsen Storeggen udenfor Aalesund. Til Færøerne, hvor den yngler i Mængde, ankommer den i Midten af Marts, trækker bort derfra i September og begiver sig ud paa det aabne Hav, hvor den tilbringer Vinteren. Paa Havet omkring Island træffes den

hyppigt, og paa Westmanøerne yngler den. I Grønland er den kun truffet tilfældigt.

Naar den udenfor Yngletiden, der indtræffer i Mai, bortfjerner sig langt fra sit Klippehjem, søger den i lange Tidsrum aldrig Land, men opholder sig bestandigt i flere Miles Afstand fra Kysterne; udenfor Rugetiden opholder den sig som oftest kun om Natten i sin Hule. Undertiden ligger Sneen paa Fjeldene, naar den ankommer til Færøerne for at benytte sin Rede fra de foregaaende Aar, men saa nøie husker den Stedet, at den graver sig igjennem Sneen ind til Redehullets Indgang. Det siges, at den ligger paa Ryggen, medens den graver. Dens Flugt er meget hurtig og minder om Taarnsvalens. Som ovenfor omtalt lægger den kun ét, hvidt Æg.

Æggets Længde og Brede:

57,5mm.	39,5mm.
66 »	42 »

Ungerne ere flyvefærdige i Slutningen af August.

Paa Færøerne har Skrofen en slem Fjende i Rotterne. Ungerne fanges af dertil afrettede Hunde, som apportere dem.

Den store Skrofe, *Puffinus major, Faber*, der er afbildet i 2det Suppl. paa Tab. 7, har ingensomhelst Ret til at indlemmes i den skandinaviske Fauna. Dens egenlige Hjem er Havet omkring New-Foundland, og kun om Vinteren træffes den ved Færøerne, de britiske Øer o. s. v.

Lige saa lidt kan den af Sysselmand Müller fra Færøerne medbragte *Puffinus fuliginosus, A. Strickland*, som blev skudt ved Nolsø i August 1873, optages i Fortegnelsen over Skandinaviens Fugle*).

*) Muligvis burde heller ikke *Scops Ephialtes* have været indlemmet i nærværende Arbeide; men da den allerede af Fischer var nævnet blandt Danmarks Fugle, og da det Sted i Nordsøen, hvor den blev truffen, ikke har været mig nærmere bekjendt, har jeg foretrukket at optage den. Udg.

Stormfugleslægten, *Fulmarus, Leach.*

Næbet af Hovedets Længde eller noget kortere, stærkt og haardt; ved Roden tykt, næsten trindt; Overnæbet danner i Spidsen en stor, hvælvet, stærkt bøiet Krog; Undernæbet danner nedenunder denne en stærkt fremtrædende Vinkel, hvorved Næbspidsen bliver meget høiere end Næbet under Næseborene; disse ligge i et Rør ligesom hos de foregaaende Slægter og aabne sig henimod Næbets Midte igjennem en længere Næsekanal, blot adskilte ved en kort Skillevæg. Benene middellange, noget tynde, med lange Fortæerne og stor Svømmehud; Bagtaaen bestaaer blot af en lille, høit siddende Vorte med en ubetydelig Klo. Vingerne spidse og lange, 1ste Svingfjer længst; Halen med 14 Styrere, stærkt afrundet; de underste Haledækfjer naae til Spidsen.

I Udseende ligne de Maagerne, men de kunne ikke staae, og endnu mindre gaae, med lodret Fodrod. Fjerklædningen er meget yppig og blød. Kjønnene ligne hinanden, og Ungerne ere blot mere graafarvede; de fælde to Gange om Aaret, dog uden at skifte Dragt. Den fremherskende Farve er blegt blaagraa og hvid. Ogsaa Stormfuglene ere stærkt udprægede Søfugle, der bortfjerne sig længere fra Land end de fleste andre og blot holde sig til Skær og Klipper i Yngletiden. De flyve usædvanligt let, ere Stoddykkere og nære sig fornemmelig af Sødyr-Aadsler.

Is-Stormfugl, Fulmarus glacialis, (L.).

Syn. Procellaria glacialis, L. — Procellaria minor, Kjærb.

Dansk: Stormfugl, Mallemukke. Norsk: Havhest,*) Stormfugl. Svensk: Stormfogel, Malemack (Bohuslehn). Færøisk: Heàvhestur (M.), Häv-

---

*) I det zoolog. Museum findes et Skind af denne Fugl, uden Mærke, men med den Oplysning, at der paa en ældre Etiquet havde staaet Navnet «Havhest». Navnet Malemukke (Malemack) er af hollandsk Oprindelse.

hestur (H.). Islandsk: Fíll, Filúngr (Faber), Fýlíngr (H.). Grønlandsk: Kakordluk, Kakordluvek, Igarsok («Kok», [Ungen]).

Artsm. Lyst askeblaa, Bugsiden hvidagtig med svagt gulagtigt Anstrøg. Næbspidsen og Kløerne hvidgule, Svingfjerene mørkegraa.

Afbildn. Tab. LIII (*Procellaria glacialis*).

Længde 18—19½".

Næbet gult med hvidagtig Spids; Iris brun, med Alderen gul; Benene blegt kjødfarvede. Den unge Fugl mere blaagraa overalt, med en mørk Plet foran Øiet og sortegraa Svingfjer. I det andet Aar bliver Farven renere blaagraa, med Hvidt paa Underkroppen. Denne Art har hjemme i de nordlige Polaregne. Efter Naumann forekommer den undertiden ved Elbmundingen; E. Hage og Scheel have éngang seet den om Vinteren ved Møen; Mechlenburg saae den en hel Eftermiddag, den 30te August 1838, efter en stærk Storm i Flensborg Havn, udenfor de saakaldte «Gaardender». Ifølge Forf.'s efterladte Notitser er den i Novbr. (?) 1863 skudt ved Høier i Vestslesvig. Ved de svenske Kyster er den aldrig truffen om Sommeren, men i November og December skal den indfinde sig i den bohuslehnske Skærgaard. Ved det nordlige Norges Kyster og især ved de yderste Skær er den almindelig hele Vinteren. Ogsaa om Sommeren forekommer den talrigt langs Skærgaarden, navnlig N. f. Polarcirkelen, men dog ogsaa nu og da ved de sydligere Kyster. Uagtet den ikke med Sikkerhed vides at yngle i Skandinavien, er der dog al Grund til at antage, at den yngler der indenfor Polarcirkelen. Paa Færøerne var denne Fugl indtil for henimod 30 Aar siden saa at sige ubekjendt, idet den saagodtsom kun blev seet af Fiskerne ude paa Havet; nu derimod bygger den i temmelig stor og stedse stigende Mængde paa Øerne. Paa Øerne omkring Island er den overordenligt talrig, og i Grønland er den fornemmelig udbredt langs Kysterne N. f. Godhavn. I den

sydlige Del af Davisstrædet nærmer den sig derimod kun Kysterne i taaget Veir *).

Naar de Søfarende see den, holdes det gjerne for et Tegn paa en nær forestaaende Storm. Den lever selskabeligt, er fredsommelig og langtfra at være sky, især naar den ruger; den forsvarer sig ved at udsproite Tran gjennem Næbet og bide. Dens Stemme lyder ubehageligt og raat. Den yngler i saa store Selskaber, at Beboerne paa Hebriderne, Vestmanøerne og paa nogle andre Øer ved Island aarligt samle mindst 20—30,000 Unger, og lige saa mange undkomme, hvilket, da den kun lægger 1 Æg, forudsætter et dobbelt saa stort Antal voxne Individer. Ægget, som midt i Mai lægges paa de steile Klippevægges fremspringende Dele, er noget større end Husandens; det er hvidt og skarpkornet.

Æggets Længde og Brede:

66mm.	45,5mm.
82,5 »	51,5 »

Baade Fugl og Æg have en stærk Tranlugt, som længe vedligeholder sig hos Skindet og det udblæste Æg. Næringen bestaaer af Aadsler af Hvaler, Sæler og andre Sødyr, samt Fiske, Mollusker og Goplere.

Albatros-Slægten, *Diomedea, L.*

Næbet længere end Hovedet, meget kraftigt og med en stor Krog i Enden; Næbryggen bred, hvælvet. Næseborene omtrent ved Næbets Midte, adskilte ved et bredt

---

*) Under Navnet *Procellaria minor*, har Forf. opstillet den nordgrønlandske Form som en selvstændig Art («Danmarks Fugle.» Pag. 324) og afbildet den i 2det Suppl. paa Tab. 7. Det kan imidlertid nu siges at være afgjort med Sikkerhed, at de to Former ikke ere artsforskjellige.

Udg.

Mellemrum, hvert af dem dannende et kort Rør. Vingerne overordenligt lange, 2den Svingfjer længst. Bagtaa mangler.

Albatrosserne tilhøre den sydlige Halvkugles udstrakte Have; de ere fortrinlige Flyvere, men kunne formentlig kun ved Støddykning tvinge sig under Vandfladen. Paa Land ere de meget ubehjælpsomme og færdes derfor næsten udelukkende i Luften og paa Havet.

Diomedea culminata, Gould.

Artsm. Næbet sort med en gul Stribe langs Ryggen og en lignende langs Undernæbet. Kappen skifersort, Hovedet og Bagsiden af Halsen lysegraa. Den foldede Vinges Længde c. 18½″.

Afbildn. Ny Tavle.

Det eneste Tilfælde, i hvilket denne mærkelige, i Sydhavet hjemmehørende Fugl vides at være truffen i Skandinavien, fandt Sted i April 1834, da et Individ blev fanget paa Isen paa Fiskumvang i Ekers Præstegjæld i Norge under 59° 50′ og af Prof. W. Boeck blev indsendt til Universitets-Museet i Christiania, hvor den opstilledes under det urigtige Navn *D. clororhynchos, Temm.*

Af denne sidstnævnte Art, der har sit Hjem i det indiske Ocean, blev derimod for omtrent 30 Aar siden skudt et Individ, der havde forvildet sig til Vestmannø ved Sydkysten af Island. Skelettet blev af Lægen, Hr. Haalland, sendt til Prof. Eschricht og findes nu opstillet i det herværende zoolog. Museum. Den er mindre end *D. culminata*, men har længere Næb og ingen gul Stribe paa Undernæbet.

Med Undtagelse af disse to Tilfælde kjendes der intet Exempel paa, at nogen Albatros er truffet ved vore eller vore nordlige Bilandes Kyster. Vel angiver Fritsch (Naturgesch. d. Vögel Europas), at en *Diomedea exulans* skal være iagttaget i Danmark, men dette beroer uden Tvivl paa en Misstaaelse af en Notits hos Brünnich (Ornitholog. borealis. Pag. 31), ifølge hvilken denne Fugl sagdes («*ut fertur*») at

være dræbt i Norge (Reinhardt: «Om Vingens anatomiske Bygning hos Stormfugle-Familien». — Vidensk. Medd. fra d. naturh. Foren. i Kbhvn. f. 1873. Pag. 126—27. Særsk. Aftr. Pag. 4—5). Den samme Notits ligger til Grund for Wallengrens Angivelse («Die Brützonen der Vögel Scandinaviens». — Naumannia f. 1854. Pag. 265) om, at *D. exulans* ifølge Brünnich, engang er truffet ved den norske Kyst (Collett, «Norges Fugle» Pag. 75), og sandsynligvis skyldes det den samme Omstændighed, at Forf. af «Danmarks Fugle» har afbildet Arten (2det Suppl. Tab. 7).

Ternеslægten, *Sterna, L.*

Næbet middellangt, sammentrykt, lige eller lidt boiet, fortil spidst, uden Krog; Næbrandene meget skarpe; Svælget stort, Mundvigen strækker sig ned under Oiet; Næseborene i en lille Fordybning nær ved Næbroden, smalle og gjennemsigtige. Benene meget korte og spinkle, med tykke Hæleled samt nøgne op over disse; de 3 temmelig korte Tæer forbindes ved en mere eller mindre udringet Svømmehud; Ydertaaen længere end Indertaaen, Bagtaaen meget lille. Vingerne usædvanligt lange, smalle og spidse, 1ste Svingfjer længst; Armsvingfjerene næsten lige lange og meget korte; alle have sabelformigt boiede Skafter. Halen mere eller mindre kløftet, hos nogle meget dybt; den har 12 Styrere, hvoraf den yderste ofte er mere end dobbelt saa lang som den mellemste.

Disse Fugle ere næsten bestandigt i flyvende Bevægelse; de svømme og sætte sig paa Pæle, Stene o. desl. i Vandet for at udhvile sig. Som Stoddykkere slaae de fra Luften ned i Vandfladen for at snappe Smaafiske, Vandinsekter, Krustaceer o. s. v. De fleste opholde sig ved Havkysterne, nogle ved Ferskvandssoer, Aaer og Moser; i Almindelighed leve og yngle de i storre Selskaber. De fleste ere hvide med sort Hætte og blaagraa Kappe; hos nogle udbrede

Sommerdragtens askegraa og sorte Farver sig næsten over hele Kroppen. Den ydre Kjonsforskjel bestaaer fornemmelig i, at Hunnen er mindst. Deres Flugt er svaleagtig, høi og let, men noget hoppende; deres Gang er trippende, og i Sædet har Kroppen en vandret Stilling med krydslagte Vinger; under Hvilen trækkes Halsen ind, saa at den sorte Hætte næsten er i lige Linie med Ryggen. Ungerne ere indtil den 2den Fjerfælding forskjellige fra de Gamle; disse fælde to Gange om Aaret, hvorved hos nogle blot Farven paa Hovedet forandrer sig. De ere alle temmelig urolige og sky Fugle, der blot paa de Ynglesteder, hvor de ikke blive efterstræbte, ere mindre frygtsomme; i Henseende til Stemmen have alle Arterne stor Lighed med hverandre; deres Skrig er hæst, svagere eller stærkere efter Fuglens Størrelse. De egenlige Hav- eller Søterner bygge ingen Rede, men lægge deres Æg imellem Stene, i Sandet eller paa Jorden; Moseternerne derimod give Æggene et lille, men skjødesløst sammenføiet Underlag og lægge dem tildels paa meget fugtige Steder. Æggenes Antal er gjerne 3—4; de ere temmelig store, graa-, brun- og sortplettede paa lysere Grund og variere meget. De ere velsmagende, hvorimod Ternernes Kjød er seigt og har en ubehagelig, trannet Smag. De ere alle Trækfugle, som komme hertil sidst i April eller først i Mai og forlade os sidst i August eller Begyndelsen af September.

1ste Underslægt: **Havterner,** *Sterna (s. str.).*

Den hvide Farve er fremherskende. Halen i Regelen dybt kløftet; Svømmehuden stor og næsten ikke udringet. Deres Opholdssted er Havet eller større Søer og Floder i Nærheden deraf.

Rov-Terne, Sterna caspia, Pall.

Syn. Sterna megarhynchos, Meyer & Wolf, — Sylochelidon caspia, Brehm. — Hydroprogne caspia, Kaup.

Dansk: Skraalterne, Skrieltjernk (Sylt), Skrafaning (Læsø), Rekke (Veirø). Svensk: Skräntärna, Skränmåse (Uppland og Södermanland), Skråtärna, Skriktärna (Bohuslehn).

Artsm. Det store, stærke Næb rødt (hos de Unge rødagtigt); Benene sorte (hos de Unge brunagtige); den sorte Hale mindre dybt kløftet.

Abildn. Tab. XL, a. — Suppl. Tab. 20, 1, Vinterdragt. 2, *ung Fugl.*

Den største af alle europæiske Terner; indtil 23" lang, hvoraf Næbet over 2½".

Sommerdragt: Hætten og Overnakken glindsende sorte; det høirøde Næb sortagtigt ud imod Spidsen; selve denne hvidgul, Kappen, Vingerne og Halen blegt blaagraa, de lange Skulder- og Vingedækfjer saavelsom Svingfjerene og Styrerne hvidkantede. I Vinterdragten er Hætten blot antydet ved sorte Punkter og Pletter. De Unge have blegere rødt Næb, Kappens Fjer have brune Pletter, og Hætten er som de Gamles om Vinteren.

Denne Terne tilhører den varmere og tempererede Zone, er hyppig ved det kaspiske Hav, i Egnene omkring Ob-Floden og ved Søerne paa flere af Mellemasiens Stepper. Den forekommer talrigt paa Øerne i Vesterhavet, især paa Sylt, hvor Boie i sin Tid anslog Kolonien til 200 Par; i August og September besøge de Gamle aarligt derfra den sydvestlige Kyst af Ringkjøbing Fjord og Filsøen. Om Efteraaret ere ogsaa enkelte skudte ved Slien. Faber fandt i Juli 1824 omtrent 20 Par ynglende paa Veirøen og 1827 paa Nordrerønnerne ved Læsø; Teilmann angiver (Haandbog S. 149), at den yngler i Mængde paa Romø og Sylt, sjeldnere ved Udløbet af Ribe-Aa; Mechlenburg fik den fra Flensborg Fjord, Bølling fra Ribe 1846; I det zoolog. Museum findes bl. a. Han og Hun fra Holsten (Wøldike) og en Han

fra Hesselø, skudt i August 1826. I Grev Rabens Samling findes et Expl., skudt ved Aalholm. I Sept. 1868 blev en gammel Han skudt ved Kallundborg og kom i Grev F. Lerches Besiddelse; Melchior traf baade Gamle og Unge paa Enø ved Gaunø her i Sjælland. I Norge forekommer denne Art ikke*); men i Sverrig træffes den paa de yderste Skærgaardsøer langs de sydlige Kyster, saavel paa Østsiden som paa Vestsiden. I vore nordlige Bilande er den ikke bemærket. Æggene findes i en Fordybning i Sandet ved Havet; de ere glatte, men glandsløse, gulagtig- eller brunagtighvide, askegraat eller brunt punkterede og plettede; man samler dem og spiser dem som en Delikatesse.

Æggets Længde og Brede:

61,5mm.	45mm.
68,5 »	48 »

Engelsk Terne, Sterna Anglica, Montagu.

Syn. Sterna risoria, Brehm.

Dansk: Sand-Tar (Thy), Engelsk Terne.

Artsm. Næbet sort, kort og stærkt, Benene sorte, Halen kun lidt kloftet.

Afbildn. Tab. XL, a. — Suppl. Tab. 20 Vinterdragt.

Længde 14".

Iris brun. Det Sorte paa Hovedet omslutter Øinene og gaaer ned paa Overnakken; ogsaa Mundvigen er sort; Kroppen og Halen hvidagtigt blaagraa, den sidste med næsten ren hvid Yderfane; Svingfjerene paa Indersiden sortagtigt graa; Bugsiden hvid. I Vinterdragten er Hætten hvid med sorte Punkter.

Denne Art, der udmærker sig ved sin latterlignende Stemme, opholder sig især ved Strandkanter, men yngler dog ved Ferskvandssøer, ikke langt fra hine. Den Første,

*) Et enkelt Individ antages dog at være iagttaget i August 1839 ved Hvaløerne (Nyt Mag. f. Naturvidenskaberne. Bd. 15. Pag. 16).

der opdagede denne Terne for den danske Fauna, var Hofjægermester Teilmann, der i Juni 1819 i det sydvestlige Jylland skød Han og Hun. Her i Landet forekommer den sporadisk ynglende paa flere Steder, men synes dog tidligere at have været almindeligere end nu. Den har i sin Tid ynglet talrigt ved Hostrup Sø pr. Aabenraa og skal ligeledes have ynglet paa Mols. For en Del Aar siden fandt Mechlenburg ved Kliplev idetmindste 30 ynglende Par samt baade Æg og Unger af forskjellig Alder; paalidelige Folk sagde ham, at Kolonien havde været meget talrigere. Ved Filsøen og Ringkjøbing Fjord har Forf. i August skudt flere. Dr. med. P. Heiberg har meddelt Udg., at den endnu yngler i en lille Koloni paa Holmen i Sperring Sø (Thy), og at enkelte Par i 1874 ynglede i Flade-Sø ved Agger. Paa førstnævnte Sted har den tidligere, ligesom i Sjørring Sø ynglet i større Mængde. Grill fandt 4 Par ynglende paa Knopen ved Tunø den 6te Juli 1876. Smedemester Carstensen i Thisted indsendte den 14de Juni 1859 en levende *St. cantiaca* og 3 *St. anglica* til Universitets-Museet; de vare tagne paa Ægholmene i Sjørring Sø. Den 12te Aug. 1838 skød Kammerherre Serene d'Aqueria et Exemplar i Løsning-Mose, 2 Mile Vest for Horsens, og forærede Skindet til det Kgl. Museum. Ifølge Dyrlæge Grills Meddelelse yngler den paa Bosserne ved Samsø. Fencker skød Han og Hun i Asferg Mose ved Randers den 2den Juli 1871; begge Individer havde Rugeplet og tilhørte en Flok paa c. 14 Stkr.; om de havde ynglet der i Mosen, anseer han dog for tvivlsomt. Den bygger, ifølge Heibergs Iagttagelser, altid høit og tørt; i en lille Fordybning i Sandet eller Græsset lægger den i Juni eller første Halvdel af Juli 2, sjeldnere 3, mat olivenbrune, askegraa- og oliven- eller rødbrunt plettede Æg. Ofte benyttes den samme Rede af to Par, saa at den indeholder 4 Æg (Heiberg).

Æggets Længde og Brede:

46,5 mm.	34 mm.
51 »	36 »

Kentisk Terne, Sterna Cantiaca, Gm.

Syn. *Sterna striata, Gm.* — *Sterna canescens, Meyer & Wolf.* — *Sterna Boysii, Lath.* — *Sterna columbina, Schrank.* — *Thalasseus Cantiacus, Boie.*

Dansk: Split-Tar (Thy). Norsk: Kentsk Terne. Svensk: Kentska Tärnan.

Artsm. Næbet smalt, langt, sort med brungul Spids; Benene sorte med gule Saaler; Halens Sidefjer dobbelt saa lange som Mellemstyrerne, kortere end Vingerne.

Afbildn. Tab. LI, a. — Suppl. Tab. 20. 3, Vinterdragt. 4, *ung Fugl.*

Længde $17^1/_2$''.

Iris mørkebrun. Sommerdragt: den sorte Hætte har bag i Nakken meget lange Fjer; Kinder, Halssider, Bryst, Bug og Hale hvide, Brystet med Rosenskjær; Kappen og Vingerne meget blegt blaagraa, Skulderfjerene og de mørkegraa Svingfjer med hvid Indfatning og hvide Skafter. I Vinterdragten er Hætten hvid med sorte pilformige Pletter, som næsten ganske mangle paa Panden. De Unge have et kortere, blegere Næb, graa, sortpunkteret Hætte, graahvid Underkrop, rustgule Fjerrande paa Kappen, og Vingerne have sorte og hvide Kanter.

Denne Art er i Europa intetsteds hyppigere end i Holland; her i Landet forekommer den ikke sjeldent ynglende, saaledes ved Ringkjøbing Fjord, paa Nordrerønnerne ved Læsø og paa Hirtsholmen, men især paa Jordsand og Norderoog ved Pelworm, hvor den findes i overordenlig Mængde. I Foraaret 1864 flygtede en meget stor Koloni fra Jordsand til Øen List, hvor den tog en lille af Havet omflydt Sandrevle i Besiddelse som Yngleplads. Den 12te Juni 1857 fandt Forf. en talrig Koloni ynglende paa «Færgeborgen», en Ø i den daværende Sjørring Sø i Thy. Dr. P. Heiberg fandt den talrigt ynglende paa Holmene i Flade-Sø, Ørum-Sø, paa Madsted Holm, ved Hindsels (Limfjorden) og enkeltvis i Sperring Sø (Thy). Ifølge Angivelse af Forststud. Lund, der

i Slutningen af Mai 1863 skød den ved Kallundborg, skal den yngle paa Vroi. Dyrlæge Grill har meddelt Udg., at den yngler temmelig talrig paa Bosserne ved Samsø. E. Hage har skudt den ved Ulvsund, Birkedommer Serene d'Aqueria ved Frederiksværk (Reinh.). I det zoolog. Museum findes adskillige Exemplarer fra Holsten (Wøldike); Adj. Koch skød den 18de Juni 1871 en gammel Hun ud af en Flok paa tre Stkr. tæt ved Randers. I Norge vides den ikke med Sikkerhed at være skudt; ifølge Wallengren (Naumannia f. 1855) skal den engang være funden i Trondhjems Stift. Fra Sverrig kjendes kun et enkelt sikkert Tilfælde af dens Forekomst, idet den i Juli 1836 blev skudt ved Løddestrøm i Nærheden af Hög; den synes ogsaa at være bemærket paa Gottland og ved Gøteborg.

I Juni lægger den 2, sjeldnere 3, Æg; disse ere mat rødagtigt eller rustgulagtigt hvide, stundom renhvide med sorte og rødbrune Pletter og variere meget; de ere særdeles velsmagende og forsendes fra Øerne i Vesterhavet, hvor de samles i Tusindevis, endog til Udlandet; ikke sjeldent findes 4 Æg i én Rede, men ligesom ved foregaaende Art hidrører dette fra, at to Par have benyttet denne i Forening (Heiberg).

Æggets Længde og Brede:

49 mm.	36,5 mm.
55 »	37 »

Denne Art er den kraftigste og bedste Flyver af alle vore Terner; den trodser de heftigste Storme og kaster sig ind i de frygteligste Brændinger.

Dougalls Terne, Sterna paradisea, Brünn.

Syn. Sterna Dougallii, Montagu.

Artsm. Næbet sort. Benene gulrøde; Halens Sidestyrere række flere Tommer udenfor de hvilende Vinger.

Afbildn. Tab. XL, a (*St. Dougallii*). — Suppl. Tab. 20, *ung Fugl.*

Længde 16″, hvoraf Halen 7½″.

Iris brun. Mundvigen gul, Hætten sort, Underkroppen ren hvid med Rosenskjær, Kappen askegraa, Vingeranden hvid, Svingfjerene mørkegraa og, ligesom Skulderfjerene, hvidkantede; Yderfanen paa den første Svingfjer sort. Den unge Fugl udmærker sig ved en aldeles sort Nakke og Baghals samt ved en uplettet Hale.

Denne Art tilhører fornemmelig Englands, Skotlands og Picardiets Kyster, men forekommer dog ogsaa ynglende her i Landet. Ved Nymindegab, Udløbet af Ringkjøbing Fjord, skød Forf. i September 1847 en ung Han; den 20de August 1849, noget nordligere (ved Nørrebæk), skød han atter en neppe flyvefærdig ung Fugl, ledsaget af en af de Gamle, som af og til madede den; i 1850 erholdt han fra samme Sted 4 Æg af denne Terne; den har tidligere ikke været bemærket i Jylland. I Midten af April 1874 traf Heiberg to Par paa Sperring-Holm; samme Sted fandt han to Reder med resp. 2 og 1 Æg, der efter al Sandsynlighed tilhørte denne Art; i 1875 indfandt Fuglen sig ikke paa dette Sted. Naumann saae den i 1819 paa Amrom, Boie paa Slesvigs Østkyst, og efter E. Hages efterladte Notitser er den skudt ved Ottendorf i Holsten; Benicken omtaler den (Isis, 1824) som sjeldent forekommende ved de slesvigske Kyster, hvor han (1820) selv har seet den. Om den forekommer paa den skandinaviske Halvø er vistnok meget tvivlsomt. Ifølge Yarrell (British Birds, III. Pag. 501) er den funden ynglende i Lapland. I vore nordlige Bilande er den aldrig bemærket. Den er i Flugten paafaldende kjendelig ved sin lange Svalehale. De 2—3 mat olivengrønne Æg have store, rundagtige, violetgraa og sortebrune Pletter.

Æggets Længde og Brede:

38,5$^{mm.}$	30$^{mm.}$
43 »	29,5 »

I Samlinger tabe de det Grønagtige, saa at Grunden bliver brunagtig olivengul.

Almindelig Terne, Sterna hirundo, L.

Syn. Sterna fluviatilis, Naum.

Dansk: Hætteterne*), Stritte (Als). Norsk: Makreltærne, Tærne, Tænne. Svensk: Tärna, Fisktärna, Hättentärna, Makrilltärna (Bohuslehn).

Artsm. Næb og Ben skarlagen- eller mønnierøde, Næbet med sort Spids; Hovedets Sider og Struben rent hvide; den sortegraa Stribe paa Inderfanen af 1ste Svingfjer, $2^1/_2''$ fra Spidsen, $2'''$ bred.

Afbildn. Tab. XL. a. — Suppl. Tab. 20, ung Fugl.

Længde indtil 16″; Svælget og Tungen orangegule; Iris brun; Kappen lyst blaagraa; Svingfjerene skifergraa, ud imod Spidsen hvidkantede, blot Yderfanen uden Hvidt, alle Skafterne hvide. Underkroppen rent hvid, Hætten sort. Hos den unge Fugl er Panden hvid, Hætten fint sortplettet, Benene mørkegule.

Denne Art er yderst almindelig overalt her i Landet, saavel ved Havkysterne, især ved Fjorde og Bugter, som ved ferske Vande. I Norge er den ligeledes almindelig og yngler især talrigt langs Vestkysten indtil ovenfor Lofoten. I Landets indre Dele forekommer den ofte. I Sverrig er den udbredt overalt og træffes ynglende høit oppe i Lapland. Om den forekommer paa Færoerne, vides ikke med Sikkerhed; dog antager Sysselmand Müller det. Paa Island synes den ikke at være bemærket.

Ligesom sine Slægtninge er den meget selskabelig og lader idelig sit hæse Skrig høre; den forener sig med sine Kammerater for at jage Rovfugle bort, og den slaaer ned over Hovedet paa Den, der nærmer sig dens Æg eller Unger. Smaa Fiske, Insekter o. s. v., som den fanger i Vandets Overflade, ere dens Næring. Sine 2—3, sjeldent 4, Æg

---

*) Benævnelsen Hætteterne (Hættenterne) benyttes her i Landet ikke udelukkende for denne Art, men overhovedet for alle de Terner, der have mørk Hætte. Navnet «Stritte» anvendes i samme Udstrækning paa Als.

lægger den i en lille Fordybning i Sandet ved Vandbredden; de variere ualmindeligt meget, saa at man træffer baade perlegraa, næsten rent lyserøde og olivenfarvede med større og mindre sorte og graa Pletter.

Æggets Længde og Brede:

39mm.	29,5mm.
44 »	30,5 »

Kjødet spises vel undertiden, men det er tørt og ikke velsmagende.

Kystterne, Sterna macroura, Naum.

Syn. Sterna hirundo, L. (p. p.). — St. arctica, Temm. — St. argentata, Brehm.

Dansk: Hætteterne, Havterne, Kirre, Kropkirre, Split-Tar (Splittaer). Norsk: Rodnæbet Tærne. Svensk; Rodnäbbad Tärna. Færøisk: Tedna (M.), Tedna, Terna (H.). Islandsk: Kria, Þerna. Grønlandsk: Imerkoteilak.

Artsm. Næb og Ben karmin- eller zinnoberrøde; Næbet uden sort Spids. Den graa Stribe paa Inderfanen af 1ste Svingfjer, $2^1/_2''$ fra Spidsen, $^1/_8''$ bred. Hovedets Sider og Struben blegt askegraa, Brystet og Halsen mørkere.

Afbildn. Tab. XL, b. — Suppl. Tab. 20, Vinterdragt og *ung Fugl.*

Længde $14^1/_2''$, Vingestrækning $29^1/_2''$. Ung Fugl: Kappen med meget mørke, bølgeformige Tegninger, Næbet sortagtigt, kun Undernæbets Rodparti rødgult; Benene pommerantsfarvede; første Svingfjer sortagtig med bred hvid Indfatning paa Inderfanen; Bugen samt Over- og Undergumpen hvide.

Denne Terneart opholder sig mere udelukkende ved Havkysterne end forrige, med hvilken den forøvrigt har megen Lighed. Den er her i Landet den almindeligst forekommende Terne og yngler paa saa godt som alle vore Kyststrækninger og mindre Øer. I Norge yngler den almindeligt langs Kysten Nord for Stat og helt op til den russiske Grændse. I Østfinmarken er den den eneste Terneart

og yngler der ved Ferskvandssøerne indtil omtrent 20 Mile fra Kysten; ved Landets sydlige Kyster træffes den kun undtagelsesvis. I Sverrig forekommer den sporadisk, enkelte Steder i Skaane i stor Mængde, men i det Hele taget langt mindre talrigt end i Norge og Danmark. Paa Færøerne forekommer den i Mængde; den indtræffer dertil midt i Mai og drager bort i Slutningen af September. Paa Island er den ligeledes meget almindedelig om Sommeren og yngler i stor Mængde saavel ved Kysterne som langt inde i Landet paa de lavtliggende Bjergsletter. Ved Grønland viser den sig allerede i April, men kommer dog først i Mai ind til Kysterne. I Slutningen af Oktober drager den atter bort. Ved at opsamle Snegle og Larver paa Markerne gjør den Nytte. Dens 2, sjeldnere 3, Æg ere noget mindre end foregaaende Arts og variere lige saa meget som dennes.

Æggets Længde og Brede:

38mm.	28,5mm.
46 »	30 »

Dværgterne, Sterna minuta, L.

Syn. *Sterna parva*, *Penn.* — *Sternula minuta*, *Boie.*

Dansk: Dværgterne, Benterne, Snipterne, Schönntjernk (Sylt), Gnispe (Lolland). Svensk: Småtärna.

Artsm. Næb og Ben (hos de Gamle) orangegule; Panden og Halen hvide; de 2—3 første Svingfjer skifergraa med sorte Skafter og bred, hvidkantet Inderfane.

Afbildn. Tab. XL, b. — Suppl. Tab. 20, *ung Fugl.*

Længde 8½″; Iris brun. Hætten rent sort, hvid Pande og en sort Stribe foran og bag Øinene; Kappen lyst blaagraa, Underkroppen hvid. Hos den unge Fugl er Hovedet hvidgult med sorte Smaapletter og en større Plet foran og bag Øiet; Kappen bestrøet med sorte, for største Delen

halvmaaneformige Pletter; Halen mod Spidsen matgul og sortplettet; Næbet blegt grøngult, Oversiden blegbrun.

Denne mindste indenlandske Terne findes ynglende paa mange Steder ved vore Økyster, f. Ex. paa Læsø, Rødsand, Hirtsholmen, Agersø, Musholm, Vroi, Flintholm i Odense-Fjord, Saltholmen o. s. v., samt langs med Jyllands Vestkyst, hvor den er hyppigst. Som Trækfugl ankommer den midt i Mai og forlader os allerede sidst i Juli eller først i August. I det sydlige Sverrig er den ikke sjelden ved Kysterne. Paa Halvøen synes den ikke at forekomme nordligere end i Halland, i alt Fald ikke regelmæssigt. Paa Gottland er den iagttaget af Wallengren, og ifølge Collett antages to Individer at være bemærkede af Konservator Siebke udenfor Jæderen i Efteraaret 1864. Fra vore nordlige Bilande kjendes intet Exempel paa dens Forekomst.

Den synes at foretrække Havkysterne, men findes dog ogsaa ved Søer med stenet Bund. Om Aftenen pleier den at forsamle sig i større Selskaber; dens Stemme er stærk og skjærende, og den lever af smaa Fiske, Insekter og Larver. Den yngler ved Søer og Havbredder, lægger 2—3 mat rustgule eller lerfarvede Æg med graa og sortebrune Pletter.

Æggets Længde og Brede:

31,5$^{mm.}$	33$^{mm.}$
35,5 »	24 »

2den Underslægt: **Moseterner,** *Hydrochelidon, Boie.*

Den graa Farve er fremherskende. Halen er forholdsvis kun lidt kloftet; Svømmehuden, især mellem de inderste Tæer, dybt udskaaren. Deres Opholdssteder ere ferske Vande og store Sumpe.

Hvidskjægget Terne, Sterna hybrida, Pall.

Syn. Sterna leucopareia, Natt. — Hydrochelidon hybrida, Biye.

Artsm. Næb og Ben blodrøde (Næbet hos de Unge gulrødt med sortagtig Spids). Halen askegraa, hvidkantet. Hætten sort (om Sommeren).

Afbildn. Tab. XL. b. (Sterna leucopareja). — Suppl. Tab. 21. 1, Vinterdragt; 2, *ung Fugl.*

Denne Terne, hvis Hjem er det sydøstlige Europa, Nordafrika og Egnene omkring det kaspiske Hav, vides ikke at være truffen indenfor Skandinaviens Grændser. Angivelsen i «Danmarks Fugle»: at den «i Sommeren 1824» er skudt ved Brunsbüttel, beroer efter Prof. Reinhardts Meddelelse sandsynligvis paa en Forvexling. Der er nemlig aldrig fra Wöldike sendt nogen *St. hybrida* til Museet, skjøndt han ellers indsendte Alt, som havde nogen særlig Interesse i faunistisk Henseende. Derimod sendte han en *Larus minutus* (Han i Vinterdragt), skudt ved Brunsbüttel d. 2den Febr. 1825 og en ung Hun af samme Art, skudt sammesteds i November 1824, men begge under den urigtige Bestemmelse: *St. leucopareja.* Den anden Angivelse, at den skulde være skudt ved Slesvig d. 16de Dec. 1822 (ifølge Benicken, Isis. 1824, S. 886), er, ligeledes ifølge Prof. Reinhardts Meddelelse, heller ikke til at stole paa. Benickens og Wöldikes ornithologiske Samkvem gjør det ikke usandsynligt, at en lignende Forvexling har fundet Sted. Indtil videre bør Arten derfor ikke indlemmes i vor Fauna.

Hvidvinget Terne, Sterna leucoptera, Temm.

Syn. St. leucoptera, Temm. (1815). — St. leucoptera, Schinz (1815). — St. fissipes, Pall. (1811).) Hydrochelidon leucoptera, Boie.*

Dansk: Hvidvinget Terne. Svensk: Hvitvingad Tärna.

---

*) Da der hersker nogen Forvirring i denne Arts Synonymi, har Udgiveren anseet det for rigtigst at hidsætte nogle Bemærkninger desangaaende, som velvilligt ere meddelte af Prof. Reinhardt: Ved et Tilfælde har Fuglen faaet samme Navn i samme Aar af to forskjellige Forfattere, Temminck og Schinz. Temmincks er imidlertid, trods den temmelig almindelige Praxis at give Schinz Æren, det først publicerede, og hans bekjendte «Manuel d'Ornithologie» citeres

Artsm. Næbet brunt, Halen kun lidt kløftet, hvid ligesom Dækfjerene og Overgumpen; Hovedet, Halsen, Ryggen, Brystet og de underste Vingedækfjer sorte; Forvingen hvid, Bagvingen graa, Benene røde.

Afbildn. Tab. XL, b. — Suppl. Tab. 21. — Overgangsdragt. — Vinterdragt. — *Ung Fugl.*

Længde 9½″.

Omtrent af Størrelse som den almindelige Moseterne; Vinterdragten er meget lys: Benene orangefarvede, foran Øiet en sort, halvmaaneformig Plet, Issen og Tindingerne sorte, Forhovedet, Halsen, Brystet og Halen hvide med graat Anstrog, Ryggen og Vingedækfjerene askegraa, Skuldrene sortbølgede med hvid Over- og Forrand paa Vingerne. Ungdomsdragten ligner den følgende Arts, men er dog lysere og har smukke rustgule Fjerkanter. I Overgangsdragten fremtræder det Sorte paa Hovedet, Halsen og Brystet i store, halvmaaneformige Pletter paa hvid Grund.

Denne Art har hjemme ved det sydlige Europas Landsøer, navnlig i Frankrig, Ungarn, Italien og paa de tartariske Stepper fra Don til Ob. Hvorvidt den kan betragtes som erhvervet for den danske Fauna, er endnu tvivlsomt, idet den eneste Beretning, der haves om dens Forekomst her i Landet, er en Meddelelse i «Danmarks Fugle» om, at Forf. d. 10de Mai 1835 saae tre Individer af den ved Trappeskov paa Ærø i Selskab med *St. nigra.* Hvad der imidlertid kan tale for Rigtigheden af denne Meddelelse, er den Omstændighed, at der den 1ste Juni samme Aar blev seet to Individer (af hvilke det ene, en Han, blev skudt) ved Getingeaa i Nærheden af Lund. I Norge er den ikke bemærket.

---

af Meisner og Schinz ved denne Terne. Pallas's Benævnelse er ganske vist den ældste, men hans «Zoogr. Rosso-Asiat.», hvori Arten beskrives, var, skjøndt trykt i 1811, ikke at faae i Boghandelen før ind i Trediverne, og Artsnavnet *fissipes* kan give Anledning til Misforstaaelse. Flere Forfattere, som iøvrigt holde paa Prioriteten, opgive derfor dette Navn. Bruges det, bør det ialtfald bemærkes, at det er Pallas's, ikke Linnés Art, der menes.

Den yngler i dybe Sumpe, f. Ex. i Ungarn, lægger 3—4 Æg af Størrelse som den følgendes, mørk-olivengule med graa- og sortebrune Pletter.

Æggets Længde og Brede:

35mm.	25mm.
37 »	27 »

Sort Terne, Sterna nigra, L.

Syn. Hydrochelidon nigra, Boie. — St. nigra, nævia og fissipes, L. *).

Dansk: Sort Terne, Blaaterne, Mosetерne, Glitter, Sortkirre, Kløvermaage, Kløftmaage. Norsk: Sort Tærne. Svensk: Svart Tärna.

Artsm. Næbet sort; Vingerne og den kun lidet kløftede Hale graa med hvide Fjerskafter; Hoved og Hals (om Sommeren) sorte; Benene rødagtigt sorte.

Afbildn. Tab. XL, b. — Suppl. Tab. 21. 1, Vinterdragt. 2, *ung Fugl.*

Længde $9^{1}/_{3}''$. Den bageste Del af Bugen og Halens Underdækfjer hvide. I Vinterdragten ere tillige Panden, Kinderne og Struben hvide, blot med en sort Plet over Næbroden; Issen og Nakken sorte, det Øvrige blaagraat. Ungdomsdragten er mørkere end hos de andre Arter af

*) Ligesom foregaaende Art har ogsaa denne været Gjenstand for en Del Uklarhed med Hensyn til Synonymien. I Syst. naturæ, Ed. X har Linné kun *St. nigra*; i Ed. XII tilføies *St. nævia* og *fissipes.* Linné har aabenbart ikke selv seet disse Former, men taget dem fra Brisson og ved den Leilighed overseet, at de to Brissonske Arter ere hans egen *St. nigra* (som, hvis dette ikke var Tilfældet, ganske vilde mangle hos Brisson). Naar forskjellige Forfattere mene, at Linnés *St. nigra* er forskjellig fra Brissons *St. nigra* (L'hirondelle-de-mer noire) og derimod synonym med *St. leucoptera, Temm.*, saa oversee de, at denne sidstnævnte Art er en accidentel Fugl i Sverrig, iagttaget der første Gang for 36 Aar siden, og ganske ubekjendt for Linné, som i alle sine Skrifter ved *St. nigra* forstod en almindelig svensk Fugl med sort Næb (Reinh).

denne Gruppe: Issen, Nakken, Ørepletten, en Plet fra Skuldrene hen imod Struben og selve Skuldrene sortagtige, de sidste med hvid Overrand; Ansigtet, Forhalsen og Brystet hvide med graat Anstrøg, Kappen mørk-askegraa, Fjerrandene mørkere med rustgule Sømme.

Den findes her i Landet overalt ved Moser, Aaer, Damme og Søer. Ifølge Dyrlæge Grills Meddelelse ankom den til Østrupgaard:

1868	den	12.	Mai.
1869	—	6.	—
1870	—	8.	—
1873	—	6.	—
1875	—	3.	—
1876	—	6.	—

Paa den skandinaviske Halvø er denne Terne fornemmelig indskrænket til den sydligere Del. I Norge er den sjelden og kun bemærket i de sydligere Stifter, hvor den dog muligvis yngler hist og her. I Sverrig træffes den ynglende i det sydlige og østlige Skaane og forekommer aarligt op indtil Uppland; paa Gottland er den temmelig almindelig, og ved Göteborg yngler den hvert Aar, men ikke talrigt. I vore nordlige Bilande er den ikke bemærket. I Sumpe og ved dyndrige Søbredder finder man i Begyndelsen af Juni dens af Siv og andre Plantedele sammendyngede, undertiden svømmende Rede og derpaa sædvanligt 3 olivenbrune eller grønagtige, brungraat og sortebrunt plettede Æg, der ere meget velsmagende.

Æggets Længde og Brede:

34,5$^{mm.}$	24$^{mm.}$
38 »	26 »

Maageslægten, *Larus, L.*

N æ b e t middellangt, oftest stærkt, haardt, sammentrykt, med en bueformig, over Undernæbet nedbøiet Spids; Undernæbet danner nedenunder en vinkelformig Knold. Det store

Gab kløftet til Øinene; Næseborene i Midten af Næbet, spalteformige, gjennemsigtige. Benene temmelig tynde, af Middelhøide, nøgne op over Hælen; de tre forreste Tæer ganske forenede ved en Svømmehud, Bagtaaen fri, kort og høitsiddende, hos nogle blot antydet. Vingerne store, lange og brede, med lange Armknokler; af Svingfjerene er den 1ste kun ubetydeligt længere end 2den. Halen med 12, oftest lige lange Styrere, kortere end Vingerne.

Ved det stærke, krogformige Næb, den fuldstændige Svømmehud, de brede, ikke sabelformige Vinger, den næsten lige afskaarne Hale, den noget længere Hals, de høiere Ben og den kraftigere Legemsbygning adskille de sig fra Ternerne, med hvilke de mindre, sorthovedede Maager forøvrigt have megen Lighed; Kjønnene have ens Udseende, men Hannen er størst. De Gamle ere hvide, med sorte, blaasorte eller lyst graablaa Tegninger; Underlivet og Halsen, som oftest ogsaa Halen, ere næsten altid rent hvide. I den yngre Alder ere de alle plettede; de mindre Arter erholde først i det tredie, de større i det fjerde Aar deres rene Dragt, og før den Tid parre de sig ikke, men leve adskilte fra de Gamle, der ikke engang taale dem ved Redestederne. De have en dobbelt Fælding, hvorved de kun, ligesom Ternerne, forandre Farven paa Hovedet og Halsen, naar de først have aflagt Ungedragten. De større Arter leve mere adskilt, de mindre mere selskabeligt. Deres Gang er lettere end de fleste andre Svømmefugles; Flugten er let og skjøn, og de svømme mere end Ternerne. De opholde sig, ligesom disse, saavel ved Strandbredder, som ved Floder og Søer; deres Skarer bedække Kysterne ved alle Have fra Pol til Pol. De ere meget graadige, dovne og feige, men hurtige i Flugten og tilbringe en stor Del af Dagen oppe i Luften, selv i den stærkeste Storm. De ere Støddykkere ligesom Ternerne, skjøndt ufuldkomnere; ingen af dem ere Svømmedykkere. Deres Næring bestaaer baade af døde og levende Fiske, Bløddyr, Fiskerogn, Orme, Insekter og disses Larver, smaa Krebs, Fugle-

unger, Fugleæg o. s. v. Altid sultne strides de bestandigt med høit Skrig om deres Bytte og rive det fra hverandre; syge og saarede Kammerater anfalde og fortære de. Deres 2—4, oftest 3, plettede Æg lægge de paa Klipper, i Sandet, Græsset o. s. v. i en lille Fordybning med torre Græsstraa eller Tang til Underlag. De Unges Kjød er ret velsmagende, de Gamles derimod seigt, som oftest trannet og spises i Almindelighed ikke.

a) **Ferskvands-Maager.** Underslægt: *Croicocephalus, Eyt.*

I Sommerdragten er Hovedet sort eller brunt. Kappen blaagraa. Næbet forholdsvis svagt. Benene røde. Bagtaaen fuldt udviklet.

De leve mest af Insekter og disses Yngel; ruge ved Søer og Moser, aldrig ved den aabne Havbred.

Dværgmaage, Larus minutus, Pall.

Syn. Larus atricilloides, Falk. — Chroicocephalus minutus, Eyt.

Artsm. Gammel Fugl: Haandsvingfjerene lysegraa, i Enden hvide, noget sorttegnede, med graabrune Skafter og sort Yderfane paa den 1ste Svingfjer. Ung Fugl: Baghovedet, en stor Plet paa Halsryggen og de smaa Vingedækfjer sortebrune. Næbet, Tarsen og Mellemtaaen (Kloen ikke iberegnet) omtrent 1 Tomme lange.

Afbildn. Tab. XLI. — Suppl. Tab. 22. 1, Vinterdragt. — 2, *ung Fugl.*

Længde 11″. Gammel Fugl i Sommerdragt: Næbet sortrødt, Hovedet og Overhalsen sortebrune, Underhalsen, Brystet og Bugen hvide, om Vaaren med et smukt rødgult Skjær; Kappen og Overgumpen lyst blaagraa, Halen hvid, Benene høirøde. I Vinterdragten mangler den sortebrune Hætte; Fuglen er da hvid med graa Nakke og Pletter ved Mundvigen; Næb og Ben lysere. Ung Fugl: Hovedet, Halsen og Underkroppen som hos de Gamle i Vinterdragten, Overryggen og Skuldrene sortebrune med hvide Tegninger. De 3—4 yderste Svingfjers Faner og Spidser sorte, de sidste

hvidkantede; Inderfanen hvid til ud imod Spidsen; Halen hvid med et sort Baand i Enden af de mellemste Styrere; Næbet mørkebrunt, Benene blegrøde.

Denne smukke lille Maage, der hører hjemme i det østlige Europa og i Siberien, forekommer sjeldnere hos os. I Benickens Samling har der, efter Kataloget derover, været 3 Exemplarer, alle skudte i Slesvig i Aarene 1815, 1822 og 1823 *). Apotheker Mechlenburg fik den d. 13de December 1829 og den 20de November 1831 fra Gram, samt den 6te Septbr. 1829 flere, baade Gamle og Unge, fra «Batteriet» ved Flensborg; i Juli er den skudt ved den holstenske Elbkyst (Boie); ved Brunsbüttel blev en Han skudt den 2den Febr. 1825, og en ung Hun i November 1824, som begge findes opstillede i det zool. Museum (Reinh); den er skudt paa Møen 1828 (Scheel), og E. Hage havde flere Exemplarer fra Slien og Kielerbugten. I det zool. Museum findes fremdeles en gammel Han, skudt ved Kulhusene i Sjælland den 1ste August 1855 **). Den 4de Septbr. 1861 kjøbte Apotheker Benzon en ung Han hos en Vildthandter i Kjøbenhavn; den var skudt Dagen forud i Kallebodstrand. Forfatterens tidligere Angivelse, at den var skudt ved Helsingør (Steenberg) beroer vistnok paa en Feiltagelse. Ifølge Oplysning fra Prof. Reinhardt sendte Steenberg i 1823 en Maage, som var skudt paa «Lappen», til det kgl. Museum i den Tro, at det var *L. minutus*, og med Tilføielse af, at det var det tredie Exemplar af denne Art, der var skudt; men Fuglen viste sig at være en ung *L. ridibundus*. I Forf.s efterladte Optegnelser findes angivet, at der i Sommeren 1862 fandtes mange Dværgmaager ved Nefshale paa Møen. Telegraphist

---

*) Prof. Reinhardt har gjort Udg. opmærksom paa, at Angivelsen i «Danmarks Fugle» om, at den (ifølge Isis 1824) skulde være skudt ved Slesvig i Juli 1811, er urigtig.

**) I Fischers «Iagttagelser over Danmarks Fugle» etc. (Naturhist. Tidsskr. 3die R. 2det Bd. Pag. 46) angives Datum feilagtigt til d 24de Juli 1854.

Petersen fik en ung Fugl og en gammel Han i Vinterdragt fra Flensborg Fjord. I Norge er den aldrig skudt, men et enkelt Individ antages at være seet ved Hvaløerne i August 1839. Paa Gottland var den tidligere hyppig og ynglede navnlig paa Øens sydlige Del; nu forekommer den hverken der eller paa Øland. Lilljeborg fandt den derimod i Mængde ved Novaja Ladoga.

Den er yderst livlig og selskabelig; Vandinsekter, Bløddyr og smaa Fiske, som den fanger ved Stoddykning, udgjøre dens Næring. De 3 Æg have i Størrelse og Udseende Lighed med den almindelige Hætteternes (*Sterna hirundo*), men de ere mere ovale, have oftest større og færre Punkter og variere ikke saa meget; de fleste ere olivengrønne eller lyst brunagtige med sortebrune Pletter.

Æggets Længde og Brede:

38 mm.	28,5 mm.
43,5 »	32 »

Hættemaage, Larus ridibundus, L.

Syn. *L. erythropus, Gm., L. (yngre Fugl). — Larus cinerarius, Gm., L. — Larus atricilla, Pall. — Larus nævius, Pall. — Larus capistratus, Temm. — Chroicocephalus ridibundus, Eyt.*

Dansk: Hættemaage, Hattaer. Norsk: Lattermaage, Hættemaage. Svensk: Skrattmåse. Færøisk: Fransatedna (M.), Fransaterna (H.).

Artsm. Skafterne af de forreste Svingfjer hvide med sorte Spidser; Tarsen længere end Mellemtaaen.

Afbildn. Tab. XLI. — Suppl. Tab. 22. Vinterdragt. — 1ste Sommerdragt. — *Ung Fugl.*

Længde 15³/₄—16¹/₂″. Næb og Ben høirøde, Iris mørkebrun. Sommerdragt: Hovedet og Struben brune, den sidste længere nede sortagtig; bag Øiet en lille hvid, halvmaaneformig Plet; Halsen fra Baghovedet hvid ligesom Brystet og Bugen, der har et rødligt Skjær; Kappen smukt lyst blaagraa; Vingekanten hvid. Svingfjerene med sorte Spidser. I Vinter-

dragten har den hvidt Hoved med en sortagtig Plet ved Øiet og en lignende bag Øret. Den unge Fugl er paa Overkroppen sortegraat, blaagraat og rustgult spraglet. Forhovedet og Struben graahvide med mørkere Pletter ved Øiet og Øret; Halsen og Underkroppen hvide, med rustgult Skjær paa Siderne af Brystet; Halen hvid med et bredt sortebrunt Baand foran den rustgraa Spids.

Hættemaagen er en Trækfugl, der overvintrer i det sydlige Europa og nordlige Afrika, men den yngler, tildels i talrige Kolonier, paa mange Steder her i Landet, f. Ex. ved Ringkjøbing Fjord, ved Sperring*) Sø, ved Madsted, Hindsels og i Hjardemaal Klit i det nordvestlige Jylland, ved Skjoldnæsholm, Furesø og Gaunø i Sjælland, paa Baagø i Korshavn og paa Østrupgaards Inddæmning ved Odense, paa Kareholm, ved Gjessinggaard og i Asferg Mose i Randersegnen, paa Musholm, ved adskillige Søer i Holsten, ved Aabenraa, Gelting, Slesvig, Mjangdam paa Als, paa Bornholm o. s. v. I Sverrig forekommer den kun i den sydlige Del, hvor den paa flere Steder yngler i Mængde, ligeledes paa Gotland. I Norge var indtil 1867 kun nogle faa Individer skudte, men i det nævnte Aar fandtes den ynglende paa flere Steder i det Indre af Jæderen. Paa Færøerne er den temmelig sjelden; dog er den truffen ynglende der af Sysselmand Müller den 13de Juni 1869. Paa Island og i Grønland er den ikke iagttaget. Ved at udrydde en utallig Mængde Oldenborrelarver stifter den megen Nytte paa vore Marker, hvor den indfinder sig paa de nypløiede Agre, tildels følgende Ploven for at opsamle Larver, Regnorme o. s. v. Efter en mild Vinter indfinder den sig ved Redestedet allerede sidst i Marts eller først i April, stedse i store Selskaber, og forlader os i August.

---

*) Alene fra Sperring Sø sælges aarligt c. 16,000 Æg og c. 600 Unger.

Ifølge Grills Optegnelser ankom den til Østrupgaard ved Odense:

1868	den	31.	Marts.
1869	—	25.	—
1870	—	2.	April.
1873	—	9.	Marts.
1874	—	17.	—
1875	—	25.	—
1876	—	30.	—

Enkelte unge Fugle overvintre undertiden. Den er saaledes i Sundet skudt i Vinterdragt (Steenberg), ligeledes ved Kallebodstrand d. 23de Februar 1843 (Bølling).

Den løber godt, har en skjøn Flugt, svømmer mindre og anvender sjeldent Støddykning. Den er altid urolig og bevægelig, selskabelig blandt sine Lige, men mistroisk imod andre og forsigtig ligeoverfor Mennesket. Naar en større Flok Hættemaager har opdaget en død Fisk eller en anden paa Havet flydende Gjenstand, som har vakt deres Appetit, taale de øvrige i Flokken ikke, at en enkelt vil bemægtige sig dette Bytte. Skrigende flyve de omkring over det og krydse med stor Behændighed mellem hverandre, indtil hele Flokken pludseligt og ligesom efter Aftale flyver bort. Naar de ere komne et godt Stykke bort, holder en af Flokken sig lidt tilbage, vender derpaa rask om og søger at komme hen til det forladte Bytte, uden at Kammeraterne opdage det. Saasnart disse imidlertid mærke Uraad, vende de alle om, og det samme Spil som før tager paany sin Begyndelse; dette gjentages hvergang det ikke lykkes den tilbagevendende Fugl at narre sine Kammerater og ubemærket at slippe hen til Gjenstanden. Lokketonen er skingrende; i Affekt skriger Fuglen gjentagne Gange, og dens Stemme lyder da som en Latter, hvoraf Navnet «Lattermaage». Ved Ynglepladserne hører man bestandigt dens larmende, næsten bedovende Skrig, hvormed den ikke blot forfølger Mennesket, men enhver fremmed Fugl. Foruden den ovenfor anførte

Næring lever den ogsaa af Fiske, Mus og Aadsler. Den yngler i Almindelighed paa vanskeligt tilgængelige Steder, som græsbevoxet Hængedynd i Søerne og sumpede Vandbredder, hvor den i Begyndelsen af Mai lægger 2—3, sjeldent 4, graagrønne eller olivengule, bruntplettede Æg. Reden bygges af Siv, men ikke sjeldent benyttes gamle *Fulica-* eller *Podiceps*-Reder.

Æggets Længde og Brede:

50 mm.	35 mm.
59 »	38 »

De Unges Kjød spises, og Fjerene benyttes.

Den kløfthalede Maage, *Larus (Zema) Sabini, Leach.* — Afbildn: 2det Suppl. Tab. 7, en nordamerikansk Maage, skal ifølge E. Hages efterladte Notitser være skudt ved Vestkysten af Holsten; efter Naumann er den unge Fugl skudt paa Helgoland, hvilket gjør det desto sandsynligere, at Hages Angivelse kan være rigtig; det første af disse Exemplarer skal have været i Boies Samling; dens væsenligste Kjendemærker ere: Halen kløftet; de fem første Svingfjer og deres Yderfaner sorte, Hovedet og Struben blaasorte, paa Mellemhalsen begrændsede af en sort Ring. Størrelsen omtrent som forrige Art.

Den yngler i det nordligste Grønland, men træffes kun sjeldent ved Kolonierne, og kun faa Exemplarer ere komne derfra til det zool. Museum. Sysselmand Müller fik i 1856 en Maage, som var skudt ved Thorshavn, og som efter al Sandsynlighed tilhørte denne Art. I det egenlige Skandinavien er den ikke truffen og hører saaledes ikke med til den her omhandlede Fauna.

b) **Havmaager.**

I Sommerdragten er Hovedet hvidt. Næbet stort og stærkt; Næseborene fortil bredere.

De leve og yngle paa Skær og Øer i det aabne Hav, hvor de nære sig af Fiske, Aadsler og mindre Sødyr.

Underslægt: *Pagophila, Kaup.*

Benene sorte, Bagtaaen fuldt udviklet, Ryggen hvid.

Ismaage, Larus eburneus, Gm.

Syn. *L. niveus, Martens.* — *L. candidus, Fabr.* — *Pagophila eburnea, Kaup.*

Dansk: Ismaage. Norsk: Hvidmaage. Svensk: Hvitmåse. Grønlandsk: Nayauarsuk.

Artsm. Benene sorte, korte, med en lidt udskaaren Svømmehud; Fjerklædningen gaaer næsten ned til Hælen. Snehvid (gammel Fugl), eller hvid med en sort Plet i Enden af Svingfjerene og Styrerne (ung Fugl).

Afbildn. Tab. XLI. — Suppl. Tab. 22, *ung Fugl.*

Længde 17—17½″. Iris først brun, i den høiere Alder gul; Næbet først sortagtigt, siden graablaat med gulagtig Spids, hos den gamle Fugl gult med orangerød Spids. Sommerdragten og Vinterdragten ere ikke forskjellige. Denne smukke Maage lever i Polaregnene, paa Spitsbergen, i Grønland, overhovedet paa det nordlige Ishav og i dets Nærhed. Holbøll fik den i Grønland til alle Aarstider, kun ikke i April. Hyppigst indfinder den sig efter svære Storme, især Efteraar og Vinter. Om Vinteren streifer den ikke sjeldent til sydligere Egne. For adskillige Aar siden skulle 2 Individer være skudte ved Kallebodstrand (E. Hage*); tidligere er den ogsaa skudt ved Slesvig (Benicken). Efter Naumann forekommer den nu og da enkeltvis ved Elbmundingen. I Norge træffes den ikke sjeldent om Efteraaret og Vinteren mellem Skærene udenfor Finmarken. Ved Landets sydlige og vestlige Kyster er den skudt enkelte Gange, saaledes ved Trondhjem, Bergen, i Størdalen og ved Stavanger. I Sverrig er den skudt ved Gefle og ved Göteborg. Den yngler intetsteds paa den skandinaviske Halvø.

Paa Færøerne synes den kun at indfinde sig som en

*) Om disses senere Skjæbne vides Intet; muligvis er Angivelsen urigtig. Den 28de Decbr. 1835 blev nemlig en ung Fugl skudt under et Snefog i Kalleboderne og indsendt til Museet, og det er sandsynligvis dette Faktum, hvortil der sigtes.

tilfældig Gjæst. Sysselmand Müller fik den 12te Marts 1858 et gammelt og et ungt Individ fra Sørvaag og i Vinteren $18^{62}/_{63}$ endnu et Exemplar fra samme Sted. Efter Holbøll er denne Maage saa dum, at man ved at binde et Stykke Spæk paa en Snor og kaste dette i Vandet kan lokke Fuglen saa nær til sig, at man kan fange den med Hænderne; ja en Grønlænder, der bragte ham Fuglen, fortalte ham, at han havde lokket den til sig ved at række Tungen ud af Munden og bevæge den, hvorved Maagen var kommen ham saa nær, at han ihjelslog den med sin Kajak-Aare. Den samme Dumhed, eller vel rettere Tillidsfuldhed, udvise flere Fugle, der have deres egenlige Hjem i ubeboede, sjeldent eller aldrig besøgte Egne, f. Ex. Dompappen, Sidensvandsen, Pomerantsfuglen, Korsnæbene, den islandske Ryle o. s. v. Den yngler i Egnene omkring Nordpolen og lægger temmelig langagtige, grovt kornede Æg med gulbrunlig eller blaaliggraa Bundfarve, graaviolette eller brunagtige Skalpletter og brune eller sorte Dækpletter.

Æggets Længde og Brede:

67mm.	44,5mm.
70 »	43 »
70 »	44,5 »

Underslægt: *Rissa, Steph.*

Bagtaaen rudimentair, Benene brune, Ryggen lyst blaagraa.

Tretaaet Maage, Larus tridactylus, L.

Syn. Larus rissa, Brünn. — Larus torquatus, Pall. — Larus gavia, Pall. — Larus canus, Pall. — Gavia tridactyla, Briss. — Rissa tridactyla, Steph.

Dansk: Rotter, lille Sølvet. Norsk: Krykje, tretaaet Maage. Svensk: Tretåig Måse, Ringkedja (Bohuslehn). Færøisk: Rida (M.), Rita (H.); *ung Fugl*: Ridepisa (M.), Ritupisa (H.). Islandsk: Skégla, Ritur, Ritsa. Grønlandsk: Tattarak.

Artsm. Bagtaaen blot som en Vorte med en meget lille Klo; Næbet grøngult, Benene brune, Vingespidserne sorte, Kappen lyst blaagraa.

Afbildn. Tab. XLI. — Suppl. Tab. 23.

Længde 16—16½″; Vingerne 2″ udenfor Halen; Svælget og Øieranden røde, Iris brun; Hoved, Hals og Underkrop renhvide, Kappen lyst blaagraa; den yderste Svingfjer sort i hele Yderfanen, baade denne og de 4 følgende med sorte Spidser, den 4de og 5te ende med en lille hvid Plet. Vinterdragten udmærker sig blot ved, at Baghovedet og Halsryggen ere blaagraa, Issen med hvide Længdestreger og en lille sort Plet foran Øiet. Hos den unge Fugl er Næbet og Øieranden sortebrune, Benene graabrune. Hovedet og Halsen hvide med en sort Plet foran Øiet og en graablaa paa Siden af Nakken samt et sortebrunt Halvbælte over Halsryggen; Kappen mørkegraa med sortebrune Fjerkanter; Vingekanten og Halespidsen sorte, Underkroppen hvid. I Løbet af det 2det og 3die Aar forsvinde disse mørkere Farver og Tegninger efterhaanden, indtil Fuglen i det 4de Aar har sin rene, udfarvede Dragt og er yngledygtig. Den har hjemme i den kolde Zone: det nordligste Skandinavien, Island, Grønland og Færøerne; paa det sidstnævnte Sted er den langt talrigere om Sommeren end om Vinteren, hvorimod den paa denne Aarstid ikke er saa ganske sjelden her, især i Sundet. Bonnez angiver, at han oftere har erholdt den ved Grenaa; Mechlenburg fik den fra Flensborg Fjord. Faber anfører den endog som «almindelig» om Vinteren ved det østlige og nordlige Sjælland. I Januar 1869 saae Forf. 6 Stkr. hænge hos en Vildthandler her i Byen, og i Februar samme Aar fik han tilsendt et Exemplar, som var skudt paa en Rugmark i Nærheden af Herning i Jylland. Den 9de Marts 1854 bleve to gamle Individer skudte ved Helsingør; det ene af disse Exemplarer kom til Steenbergs Samling, det andet er opstillet i det

zool. Museum, hvor der desuden findes 3 Expl. fra Holsten (Wøldike). Bølling har truffet flere, men kun unge Fugle, ved Kjøbenhavn. Den skal yngle paa Christiansø ved Bornholm. Paa Færøerne, hvor den yngler i stor Mængde, begynder den midt i April at bygge sin Rede af Dynd, Lerjord og Mos, som den opriver paa Marken og bringer i Næbet til Redepladsen; for at Grundlaget kan tørre og Reden blive fast, holder den i nogen Tid op med at bygge, og først i Slutningen af Mai fuldfører den sin Rede. Den bygger kolonivis og lavt i Fuglebjergene. Paa den skandinaviske Halvø er den om Sommeren meget talrig indenfor Polarcirkelen og yngler i overordenligt Antal paa Fuglebjergene ud mod Havet, sjeldnere inde i Fjordene. Om Vinteren drager den mod Syd og følger Sildestimerne ind i alle de sydlige og vestlige Fjordbunde eller gaaer helt ned til det sydlige Sverriges Skærgaard og spreder sig nu og da ind over Land. Til Island kommer den, ifølge Faber, i Begyndelsen af Marts og drager atter bort derfra henimod Slutningen af September; enkelte Individer forblive dog Vinteren over; paa Fuglebjergene omkring Øen, navnlig paa Grimsø, yngler den i talløs Mængde og opfylder under hele Yngletiden Luften med en øredøvende Larm. Til Grønland, hvor den ligeledes yngler i uhyre Skarer paa Fuglebjergene, især ved Inujuatuk, kommer den som den første Foraarsbebuder lidt ind i Marts og forbliver der indtil November; den trækker dog kun delvis længere bort, idet de fleste Individer forblive i Davisstrædet. De 3 Æg ere mere afrundede end de andre Maagers; de fleste ere gulgraa med graa og brune Pletter; Skallen er temmelig tynd og skjør.

Æggets Længde og Brede:

51 mm.	35 mm.
59 »	43 »

Underslægt: *Larus, L.* (*s. str.*)

Bagtaaen fuldt udviklet; Benene graaagtige eller gulagtige.

a) Ryggen lyst blaagraa.

Stormmaage, Larus canus, L.

Syn. Gavia cana, Briss. — Laroides canus, Brehm.

Dansk: Stormmaage, Graanakke (om Vinteren), Kaumoe (Sylt). Norsk: Fiskemaage, Sæung (Faber). Svensk: Fisk-Måse, Måse, Måka. Færøisk: Ujslandsmåasi (M.), Islandsmási (H.)*).

Artsm. De to yderste Svingfjer med sorte Skafter og et bredt hvidt Bælte foran den sorte hvidkantede Spids; Vingerne række omtrent 2″ udenfor Halen.

Afbildn. Tab. XLII. — Suppl. Tab. 23. Vinterdragt og *ung Fugl.*

Længde 17—18″; Næbet længere end Mellemtaaen uden Klo; Overnæbet svagt bøiet, Undernæbets Vinkel kun lidt fremstaaende, saa at Næbet foran Næseborene ikke er saa høit som tæt bagved dem; det er grøngult, om Vinteren blaagraat, hos de Gamle gulspidset, i den unge Alder rødagtigt, sortspidset. Gammel Fugl i Sommerdragt: Øieranden rød, Iris sølvhvid, Hoved, Hals og Underkrop hvide med isabellafarvet Skjær, Halsryggen og Kappen blaagraa, Svingfjerene af 2den Orden hvidspidsede, Halen hvid; Benene grøngule. Vinterdragt: Øieranden rødbrun, Benene graablaa, Hovedet og Nakken bestrøede med mange smaa sortegraa Pletter. Ung Fugl: brunagtig gul; Forhovedet hvidt, Baghovedet og Baghalsen tilligemed Brystet og Bugen graabølgede, Kappen graabrun med rustgule Fjerkanter; de forreste Svingfjer sorte, uden Plet; Styrerne graahvide, med et bredt sortebrunt Baand foran Enden. I den første Vinter-

---

*) Holm er dog i Tvivl om, hvorvidt dette færøiske Navn tilkommer denne Art; muligvis tilhører det *L. leucopterus.*

dragt blander sig allerede mere Askegraat i Ryggens Farve, og efter det 3die Aar har den sin rene Dragt. Denne Art opholder sig her i Landet baade Vinter og Sommer. Den yngler paa Hesselø, Hjortholm, paa Øerne i Korshavn og Issefjorden, paa Læsø, Rødsand, Hirtsholmen, Musholm o. s. v. Forstkandidat Petersen fandt for en Del Aar siden adskillige Par ynglende i Tornebuske paa Agersø og Egholm. Boie anfører med Urette Sylt som dens eneste Ynglested paa Øerne i Vesterhavet. Paa den skandinaviske Halvø er Stormmaagen den almindeligste Art af Slægten; den forekommer hele Aaret rundt saavel langs Kysterne som inde i Landet, selv høit oppe ved Fjeldsøerne i Sneregionen, hvor der endnu i Slutningen af Juli driver store Isflager paa Vandet. Om Foraaret forlader den ofte Kysterne og flyver langt ind over Land, naar der er Storm og Uveir i Vente. Paa Færøerne forekommer den undertiden om Foraaret, men paa Island og i Grønland findes den ikke.

Den gaaer og svømmer godt og flyver med stor Færdighed. Om Efteraaret og Vinteren trækker den ofte dybt ind paa Fastlandet, hvor den holder sig til Søer, Floder o. s. v., men ligesaa hyppigt træffes den ved Kysterne paa denne Tid af Aaret og optræder da ikke sjeldent som Rovfugl mellem de andre Vandfugle. Dens 2—3, sjeldent 4, Æg, som findes sidst i Mai, ere grønagtige eller gulbrune, med sortebrune og graa Pletter.

Æggets Længde og Brede:

52mm.	40mm.
62,5 »	46 »

Æggenes Størrelse er forøvrigt underkastet store Variationer. I Apotheker Benzons Samling findes saaledes Exemplarer, der vexle mellem en Længde af 44—66,5mm. og en Brede af 32—46mm. Kjødet er seigt og tørt, men Æggene ere velsmagende.

Graa Havmaage, Larus argentatus, Brünn.

Syn. Larus glaucus, Retz. (non Brünn.) — L. argentatus & argenteus & argentatoides, Brehm.

Dansk: Havmaage. Norsk: Sæing, stor Graamaage, Graamaasi (Faber), Galla. Svensk: Grå-Trut, Hagal (Bohuslehn). Færøisk: Fiskjimåasi (M.), Måsi, Fiskamási (H.). Ung Fugl: Skuri.

Artsm. Skafterne af de to forreste, næsten ganske sorte Svingfjer, ere sorte eller sortebrune ligesom Spidserne af de følgende indtil den 9de eller 10de; 1ste Svingfjer med en lang hvid Spids, 2den med en stor rund Plet foran Spidsen; Kappen lyst blaagraa.

Afbildn. Tab. XLII. — Suppl. Tab. 23. 1, Vinterdragt. 2, *ung Fugl.*

Længde 21—23″.

Næbet af samme Længde som Mellemtaaen uden Klo; hos de Gamle i Sommerdragt voxgult med hvid Spids og en rød Plet paa hver Side af den stærkt fremtrædende Undernæbvinkel. Benene gulagtigt blegrøde med blaaligt Skjær; hele Underkroppen renhvid ligesom Hovedet og Halsen, der dog i Vintermaanederne have mørkere Pletter. Ung Fugl: Hovedet, Halsen og Undersiden brunplettede, Oversiden rustgul og brunplettet. Denne Art yngler paa flere mindre Øer her i Landet, f. Ex. Veirø, Musholm, Sprogø, Hesselø, Hjortholm, Øerne i Korshavn, Skallingen ved Fanø, paa Sylt og Amrom i Tusindvis, endvidere paa Helmsand og Deichsand i Holsten o.s.v. Paa Færøerne, hvor den opholder sig hele Aaret igjennem, yngler den enkeltvis i Klipperne paa utilgængelige Steder; om Vinteren lever den af Fiskeaffald, men om Sommeren forener den sig i større Flokke og følger Sildenes og andre Fiskes Vandringer for derved at forskaffe sig Næring. Den er en farlig Fjende for andre Fugles Unger; paa List og Sylt sidder den saaledes paa Lur ved Gravænderncs Redehuller og snapper de smaa Unger, naar de komme ud. — I Norge yngler den talrigt paa Holme og Skær fra Hvaløerne helt op til den russiske Grændse, navnlig Nord for Polarcirkelen. I Østfinmarken yngler den

ogsaa ved Indsoerne i Landets Indre. Ved Sverrigs sydlige Kyster forekommer den ikke saa hyppigt som i de nordlige Egne og i Bohuslehns Skærgaard. Paa Gottland og navnlig paa Karlsoerne yngler den temmelig talrigt. Paa Island forekommer den ikke og i Grønland kun tilfældigt. Hvor gammel den kan blive, vides ikke, men fra Færoerne kjendes et Tilfælde, i hvilket en Havmaage opnaaede en Alder af 66 Aar. De 2—3 Æg, der findes midt i Mai, ere, som alle Maagers, meget forskjellige i Henseende til Formen, Pletternes Fordeling og Antal samt den lysere eller mørkere Grundfarve; de fleste ere olivengrønne eller blaaagtige med brune og askegraa Pletter.

Æggets Længde og Brede:

65mm.	45mm.
75 »	51 »

Et enkelt Æg i Apotheker Benzons Samling maaler 90mm. og 48mm.

De Unges Kjød spises undertiden, og Æggene ere meget velsmagende. Paa Sylt samles aarligt 30—40,000 Stykker af disse, som pakkes med Mos i Kurve og sendes til størrre Stæder for at sælges.

Hvidvinget Maage, Larus leucopterus, Faber.

Syn. *Larus Islandicus*, *Edmonst.* — *L. argentatus*, *Sabine.* — *Larus arcticus*, *Mac-Gillivr.* — *Larus glaucoides*, *Temm.* — *Leucos leucopterus*, *Kaup.* — *Laroides leucopterus*, *Brehm.*

Dansk: Hvidvinget Maage. Norsk: Hvidvinget Maage. Svensk: Hvitvingad Trut. Færøisk: Måasi (M.), Mási (H.); ung Fugl: Valmåasi (M.), Valmási (H.) [cfr. *L. canus* Anm.]. Islandsk: Hvítmáfr, Hvítfugl, Grámafr. Grønlandsk: Naiangoak (Holbøll), Naja (Holm).

Artsm. De yderste Svingfjer blegt blaagraa med hvide Skafter og lange hvide Spidser, omtrent 2″ længere end Halen.

Afbildn. Tab. XLI. — Suppl. Tab. 22. 1, Vinterdragt. — 2, *ung Fugl.*

Længde 22—23″. Næbet langstrakt, større end forriges; Vingerne række 2″ udenfor Halen; Benene meget svagt rødgule; Tarsen næsten 2½″; ligner forøvrigt Havmaagen, men Kappen er lysere, og hos den unge Fugl ere Svingfjerene brunagtigt graahvide med en mørk halvmaaneformig Plet foran den hvide Spids.

I første Udgave af nærværende Arbeide er denne Fugls Optagelse i den danske Fauna støttet paa en Angivelse om, at Apotheker Steenberg havde «erholdt 2 Exemplarer fra Sundet, hvor han saae den d. 4de Januar 1823». Til Grund for denne Angivelse synes der imidlertid at ligge en Misforstaaelse; thi ifølge godhedsfuld Meddelelse fra Prof. Reinhardt findes der i et Brev til hans Fader fra Steenberg af 6te Febr. 1823 Intet om, at han har seet eller skudt *L. leucopterus*, skjøndt Sligt jo ellers nok havde været Meddelelse værdt. Lige saa lidt findes der i noget andet af de opbevarede Breve Noget om, at han nogensinde har faaet eller seet *L. leucopterus* ved Danmarks Kyster, og i Oktbr. 1823 fik han efter Anmodning et Skind af denne Art fra Museet, hvilket tyder paa, at han ialtfald dengang ikke besad Fuglen. Derimod siger han i ovennævnte Brev, at han har skudt en *L. minutus*, som han samtidigt indsendte, men som viste sig at være en ung *Larus ridibundus* (Tarsen 1″ 8‴). Boie angiver i «Ornis» at *L. leucopterus* ikke er saa ganske sjelden ved Elbens Munding, men da Museet aldrig har faaet den fra Wøldike, synes Angivelsens Rigtighed at være noget tvivlsom. I Febr. 1875 blev en Larus leucopterus vingeskudt i Kalleboderne og bragt levende til den herværende zool. Have. Angivelsen i «Danmarks Fugle», at den fandtes i «den bornholmske Samling, der var opbevaret i det Kgl. Museum» (optaget af Nilsson. Skand. Fauna. Ed. 2. Fogl. II. Pag. 346) er urigtig.

Dens egenlige Hjem er den arktiske Zone; efter Holbøll er den, næst den tretaaede Maage, den talrigste i Grønland, hvor den dog er almindeligst i den sydlige Del og navnlig

om Vinteren slet ikke findes i Nordgrønland. Den yngler deroppe almindeligt paa Fuglefjelde eller paa Oerne. I Norge forekommer den om Vinteren ikke sjeldent udenfor Finmarkens Kyster og antages at yngle paa Renøen udenfor Vardø. I Landets sydligere Egne er kun et enkelt Individ skudt (i 1847). I Sverrig er den skudt nogle faa Gange. Paa Færøerne ere de unge Fugle meget almindelige om Vinteren; de gamle træffes derimod sjeldent. Paa Island er den ligeledes meget hyppig om Vinteren, men henimod Slutningen af Mai forlader den Oen, og saavidt vides yngler den intetsteds deroppe. Dens 2—4 Æg ere omtrent af Størrelse som Havmaagens og variere i de samme Farver.

Æggets Længde og Brede:

61mm.	49mm.
76 »	51 »

Graamaage, Larus glaucus, Brünn.

Syn. Leucos glaucus, Kaup.

Dansk: Graamaage, Perlemaage, stor hvidvinget Maage. Norsk: Stor hvidvinget Maage. Svensk: Stor hvitvingad Trut. Færøisk: Måasi (M.), Mási (H.); ung Fugl: Valmåasi (M.), Valmási (H.). Islandsk: Hvítmáfr, Hvítfugl, Grámáfr. Grønlandsk: Naja, Najavek, Najainak.

Artsm. Vingerne uden Sort; de store Svingfjer lysegraa (hos den unge Fugl brunagtiggraa) med hvide Spidser, neppe længere end Halen, 1ste og 2den Svingfjer lige lange; Næbet længere end Mellemtaaen (uden Klo); Kappen lyst blaagraa, Tarsen 3″.

Afbildn. Tab. XLII. — Suppl. Tab. 22. Vinterdragt og *ung Fugl.*

Længde 28—29″.

Næbet stort, langt, grovt, gult, med en stor Krog paa Overnæbet og rødt paa Undernæbsvinkelen; Næseborene fortil bredere. Benene blaaligt lyserøde; Iris gul, Øieranden rød. Forøvrigt ligner den forrige Art; i Vinterdragten har Hovedet og Halsryggen graabrune Længdepletter; Ungerne ere meget lysere end hos de følgende Arter med sort Ryg, hvorved de let skjelnes fra de unge Svartbag-Maager, som staae dem nærmest i Henseende til Størrelsen;

desuden afgiver Næbets Størrelse og de hvidagtige Svingfjerskafter gode Kjendemærker. Fra sit kolde Hjem, Grønland, Island og andre Polarlande, streifer den om Vinteren vidt omkring og er saaledes oftere skudt i Sundet (Steenberg og C. Drewsen), hvor den især i Aaret 1821 skal have været temmelig hyppig. Efter E. Hage er den skudt ved Ulvshale den 16de Marts 1820, i Novbr. 1821 og d. 20de Decbr. 1823; ved Stege i April 1829 og ved Kjøbenhavn den 20de Marts 1843, hvor ogsaa en ung Hun blev skudt den 30te Decbr. 1844 (Bølling); Mechlenburg fik baade Unge og Gamle fra Flensborg Fjord. Birkedommer Fiedler skød den paa Helholm. Ved Blokhusene blev et ungt Individ skudt i Febr. 1858. En Hun blev skudt i Kalleboderne den 29de Marts 1864 og findes i det zool. Museum, og den 11te April 1865 kjøbte Fencker hos en Vildthandler i Kjøbenhavn et gammelt Individ, skudt sammesteds. I det zool. Museum findes fremdeles to Exemplarer (fra Wøldike), skudte ved Elbmundingen. Paa Færøerne træffes de unge Individer hyppigt, hvorimod de gamle sees meget sjeldent. I Norge er den almindelig ovenfor Polarcirkelen, hvor den ogsaa om Sommeren hist og her findes ynglende, tildels i smaa Kolonier. Syd for Trondhjemsfjorden yngler den kun faa Steder langs Kysten. I Landets Indre er den kun truffet et Par Gange, og i det Hele taget gaaer den sjeldent indenfor Fjordmundingerne. I Sverrig er den sjelden ved Vestkysten, men forekommer dog nu og da om Vinteren i Bohuslehns Skærgaard; paa Østkysten er den derimod temmelig hyppig paa denne Aarstid. Paa Island er den almindelig som Standfugl; dog tilbringer den ofte Vinteren ude paa det aabne Hav eller i Sydlandets aabne store Bugter, hvorfra den i Begyndelsen af April gaaer ind i de dybe, snevre Fjorde. I Nordgrønland er den almindeligst om Sommeren, men om Vinteren drage næsten alle Individerne til Sydgrønland. Ifølge Holbøll er den ikke fuldt saa rovgjerrig som *L. marinus*, men den er en gridsk Æggetyv. Den hjælper Rov-

maagerne *(Lestris)* med at bekæmpe de mindre Maager; dog tvinger den i Almindelighed de første til at udlevere Byttet; den holder meget af Aadsel og er, næst Stormfuglen, den mest paatrængende ved Hvalernes Flensning; forøvrigt ernærer den sig af Fiske, i Nødsfald tager den Tang til Hjælp; den æder ogsaa Bærrene af Kræklingen *(Empetrum nigrum)*. Paa Fjelde og isolerede Klipper lægger den sædvanligvis 3 Æg, der som oftest ere gulgraa med brune og graa Pletter.

Æggets Længde og Brede:

78 mm.	53 mm.
85 »	56 »
78 »	57 »

b) Ryggen sort.

Svartbag-Maage, Larus marinus, L.

Syn. Laroides marinus, Brehm.

Dansk: Sort Havmaage, Svartbag, Gaasemaage, Aalemaage. Norsk: Svartbag, Havmaage. Svensk: Hafs-Trut, Hafs-Måse, Hafmåka (Skaane). Færøisk: Svartbeákur (M.), Svartbakur (H.), Bákur (H.); ung Fugl: Skuri, Beákskuri (M.), Bakskuri (H.). Islandsk: Veiðibjalla, Svartbakur, Kaflabríngr. Grønlandsk: Najardluk, Najardlurksoak.

Artsm. Kappen skifersort, Benene gulhvide; de forreste Svingfjer sorte med hvide Spidser, ikke synderligt længere end Halen; Tarsen omtrent 3″.

Albildn. Tab. XLII. — Suppl. Tab. 23. — Vinterdragt.* — *Yngre Fugl* (i 2det Aar). — *Ung Fugl.*

Længde 26—29″.

Næbet er i den yngre Alder graasort med lysere Spids, siden kjødfarvet, hos de Ældre voxgult, med rød Plet paa Undernæbvinklen; Gabet orangegult; Iris først brun, siden gulbrun, hos de Gamle citrongul; Skulderfjerene og Armsvingfjerene mørkt skiferfarvede med hvid Spids. Ung Fugl: Kappen gul og rustgulplettet, Hovedet og Halsen med hvide og mørkegraa Længdepletter, en sort Plet foran Øiet; Under-

kroppen med graabrune Pletter; Halen sort mod Spidsen, ellers hvid- og sortspraglet; de yderste Svingfjer sorte, uden Pletter; Benene grønbrune.

Om Vinteren er denne store Maage meget udbredt her i Landet; den skal yngle ved Jyllands Vestkyst og, ifølge Dyrlæge Grills Angivelse, paa Bosserne ved Samsø. I Norge træffes den ynglende paa de ydre Holme og Skær langs hele Kysten, især udenfor Nordland og Finmarken, sjeldnere ved de ferske Vande i Nærheden af Kysten. Ogsaa ved Sverriges Kyster forekommer den ynglende mange Steder, saavel paa Østsiden som paa Vestsiden. Paa Færøerne, hvor den opholder sig hele Aaret igjennem og flere Steder yngler kolonivis, betragtes den som Rovfugl, da den dræber Gjæs og mindre Fugle, ja endog smaa, svagelige Lam; der svares derfor «Næbbetold» af den ligesom af Ravnen, Kragen og flere andre Fugle. Paa Havet omkring Island er den, ligesom foregaaende Art, hyppigere om Vinteren, hvorimod den om Foraaret begiver sig ind i de snevre Fjorde for at yngle; sjeldnere gaaer den ind over Land til Søerne for der at vælge sin Yngleplads. I Grønland er den almindelig overalt, men dog talrigst i de sydligste og mellemste Dele af Landet. Den bliver ofte hele Aaret rundt i Nærheden af sit Ynglested og fjerner sig sjeldent mere end et Par Mile fra Kysten.

Ved sin Størrelse og Dragt er den en anseelig, skjøn Fugl; den er sky, graadig, mistroisk, stridig og mindre selskabelig end de andre Maager, som den endog ofte fordriver fra deres Ynglepladser. Dens Stemme lyder hæst. I Begyndelsen af Juni bygger den sig en Rede af Tang, Græs o. dsl. og lægger deri 2—3 Æg af Gaaseægs Størrelse, der som oftest ere graa- eller olivengrønne med brungraa eller askegraa Pletter.

Æggets Længde og Brede:

61 mm.	49 mm.
78,5 »	55 »

Begge Kjøn udruge Æggene afvexlende i 4 Uger og forsvare dem kjækt mod Enhver, der vil røve dem.

Sildemaage, Larus fuscus, L.

Syn. Larus flavipes, Meyer & Wolff. — Laroides fuscus, Brehm.

Dansk: Sildemaage, Maroccos (Fanø). Norsk: Sildemaage, Guldfotting Svensk: Trut, Ljuse, Sillmåse, Sillmåka, Wånfogel. Færøisk: Likka (M. & H.); ung Fugl: Skuri, Likkeskuri (M.), Likkuskuri (H.).

Artsm. Kappen sort; Næb og Ben citrongule, Svingfjerene næsten ganske sorte; foran Spidsen af den yderste findes et hvidt Baand; Skulderfjerene hvidspidsede. Tarsen henimod 2½″.

Afbildn. Tab. XLII. — Suppl. Tab. 23. 1, Vinterdragt. 2, *ung Fugl.*

Længde 20—21″.

Undernæbet ud imod Spidsen rødt; Øieranden og Mundvigene karmoisinrøde; Iris straagul. Hovedet, Halsen, Halen og hele Bugsiden hvide. Om Vinteren har Hovedet og Baghalsen sorte Længdestreger. De Unge ligne i Størrelse den graa Havmaage, men Næbet er mindre og Kappen meget mørkere.

Denne Art forekommer sjeldnere, saavidt vides aldrig ynglende, ved vore Kyster, og blot Efteraar og Vinter. Ifølge Steenberg træffes den jevnligt i Sundet og er i 1846, den 30te September skudt ved Kallebodstrand (Bolling), sammesteds den 16de Oktober 1863 af Stud. polyt. Irminger og den 16de Juli 1869 (zool. Museum); Teilmann skød den ved Halskov-Rev i Januar 1821; i det zool. Museum findes, foruden det ovennævnte, et Exemplar fra Strandmøllen, skudt d. 5te Decbr. 1839 af C. Drewsen; Bonnez fik den ved Grenaa; Mechlenburg skød den ved Flensborg den 10de Febr. 1838, ifærd med at fortære en Vildand. I Havnen ved Rønne iagttog Fischer den. E. Hage angiver den unge Fugl som almindelig ved Møen om Vinteren. I Norge yngler den almindeligt langs hele Vest- og Nordkysten lige til den russiske Grændse. Ved Kysten Øst for Lindesnæs træffes den

især under Træktiderne. Ved Sverrigs Kyster, saavel paa Ostsiden som paa Vestsiden, forekommer den temmelig almindeligt. Om Foraaret er den hyppig ved Indsøerne i Lapland, sjeldnere ved de sydligere Indsøer. Paa Færøerne er den meget almindelig og bygger kolonivis, især paa de lavere Fjeldsletter; den gjør Nytte paa Marken ved at oppille Insektlarver. Paa Island træffes den ikke, og i Grønland er den ikke bemærket.

Det er fornemmelig denne Maage, der tjener Fiskerne til Veiledning ved Sildefangsten, idet den følger Stimerne; den holder sig i Luften over dem og følger deres Gang i Havet, medens den stiger eller synker, eftersom de gaae dybt eller høit; Fiske ere dens Hovednæring. Den yngler paa Skær og Holme og lægger 3, almindeligvis temmelig mørkt gulgraa eller brungraa Æg med brune eller sortebrune Pletter.

Æggets Længde og Brede:

Færøerne.		Lapland.	
63mm.	45mm.	71mm.	47mm.
73 »	51 »	71 »	51 »
(55 »	38 »)		

Kjoveslægten, *Stercorarius*, *Briss.*

N æ b e t middellangt, stærkt, haardt, med skarpe Kanter og vidt Gab, ved Roden næsten trindt, mod Spidsen sammentrykt; Overnæbet forsynet med en Voxhud og en stor, stærk, krogformig Spids; Undernæbet med en temmelig fremtrædende Vinkel. Næseborene foran i Voxhuden, spalteformige, foran udvidede og lidt opadbøiede, gjennemsigtige. B e n e n e middelhøie, temmelig tynde, nøgne op over Hælen de lange Fortæer forenede ved en fuldstændig, endog noget fremstaaende, Svømmehud; Bagtaaen kort, svag og høitsiddende; Kloerne, især Ydertaaens og Mellemtaaens, meget krumme, spidse og skarprandede. V i n g e r n e store, lange

og spidse, 1ste Svingfjer længst; Halen middellang, med 12 Styrere, af hvilke de to mellemste ere mere eller mindre forlængede, undertiden meget lange.

Kjoverne leve i Polarhavene, hvorfra de sjeldent bortfjerne sig. Deres Flugt er rask og, naar de kaste sig paa et Rov, bueformig som Jagtfalkens. Som slette Støddykkere fiske de sjeldent selv, men frajage Maagerne deres Rov, som de da snappe i Faldet, hvorfor de ogsaa kaldes «Rovmaager»; de røve ogsaa andre Fugles Æg og Unger. Imellem Kjønnene er der ingen bestemt ydre Forskjel; men Ungerne ere mere eller mindre afvigende fra de Gamle; Farven er i Almindelighed mørkebrun; hos nogle er Halsen og Underkroppen bleg eller hvidagtig; Ungerne af næsten alle Arterne have halvmaaneformige, rustgule Fjerkanter paa den brune Kappe, især paa Skuldrene. De yngle ved Ferskvand, lægge ét eller to mørke, plettede Æg og forsvare deres Unger med stor Kjækhed.

Stor Kjove, Stercorarius catarrhactes, (L.)

Syn. Larus catarrhactes, L. — *Lestris catarrhactes, Illig.* — *Catharracta Skua, Brünnich.*

Dansk: Struntjæger, Kjove, Tyvmaage, Rovmaage, Strandhøg, Skue, (disse Navne gjælde for Slægten i Almindelighed), Storkjove, Havskummer Norsk: Skua, Storjo. Svensk: Storlabbe Færøisk: Skúir (M.), Skúggvur (H.). Islandsk: Hafskúmr, Hákallaskúmr.

Artsm. Mørkebrun med rustgule Skaftpletter, sorte Svingfjer med en hvid, skjæv, firkantet Plet. De to mellemste Styrere ubetydeligt længere end de andre.

Afbildn. Tab. XLIII. — (*Lestris catarrhactes*).

Længden fra Næbspidsen til Halens næstmellemste Styrere*) 22½—24".

---

*) Længden er ogsaa for de andre Arter af denne Slægt beregnet paa samme Maade.

Næb og Ben sorte, hos de Unge blegblaa; Iris graabrun, senere mørkebrun. Hos de yngre Fugle ere de rustfarvede Skaftpletter utydeligere.

Om Vinteren streifer den undertiden ned til os fra sit nordlige Hjem; den er saaledes den 8de Oktober 1849 skudt ved Flensborg (Mechlenburg), ved Brunsbüttel den 24de Oktbr. 1833 og den 12te Marts 1832 (Wøldike). Det sidste Exemplar, en ung Han, findes i det zool. Museum. Den 28de Mai 1850 saae Forf. et Individ af denne Art paa Hirtsholmen. Dr. med. P. Heiberg skød den ved Thyborøn den 1ste November 1874. Ved Kysterne af den skandinaviske Halvø er den sjeldnere og vides end ikke med Sikkerhed bemærket undtagen ved Norges nordlige og nordvestlige Kyst. Til Færøerne, hvor den er almindelig, ankommer den i April og drager bort i Begyndelsen af Oktober. Paa Island er den Standfugl og yngler kolonivis, fornemmelig i Øens sydlige Del. Udenfor Yngletiden nærmer den sig aldrig Land, men færdes ude paa det aabne Hav. Til Grønland kommer den temmelig sjeldent, og den er ikke funden ynglende der i Landet.

Den er en modig, kraftig og kjæk Fugl, der repræsenterer Rovfuglene blandt Svømmefuglene, og hvis Flugt paa Afstand minder om Vandrefalkens. Den forfølger ikke blot Maager, men ogsaa andre Fugle, plager og ængster dem, indtil de have afgivet deres Bytte; i Yngletiden forfølger den baade Mennesker og Hunde, som nærme sig Æggene eller Ungerne. Mindre Maager, Teister og Alker har man seet den dræbe med Næbet ved et eneste Hug igjennem Hjerneskallen, hvorpaa den sønderriver og nedsluger dem stykkevis; undertiden udhakker den Øinene paa Lam. Den fisker ogsaa selv og holder sig især til Sildestimerne; forøvrigt fortærer den ogsaa Hvalaadsler, Æg, mindre Pattedyr o. s. v. Paa Færøerne, hvor den gjør en Del Skade, betragtes den som Rovfugl, og der svares «Næbbetold» af den. Den yngler kolonivis paa moseagtige eller hedeagtige Fjeldsletter, hvor

den i Begyndelsen af Juni lægger 2 Æg, som ere olivengrønne eller rødagtigt brune med graa og brune Pletter; ingen anden Fugleart yngler i dens Nærhed.

Æggets Længde og Brede:

64,5mm.	46 mm.
76 »	51 »
81 »	49 »

Naar den er anskudt, lægger den sig paa Ryggen og lader sig vanskeligt gribe, da den fortvivlet værger sig med Næb og Kløer.

Middelkjove, Stercorarius pomarinus, (Temm.)

Syn. Lestris pomarina, Temm. — Catharacta coprotheres, Brünn.

Dansk: Bredhalet Rovmaage, Middelkjove, Mellemkjove. Norsk: Bredhalet Jo. Svensk: Bredstjertad Labbe. Islandsk: Kjói (Faber), Skúmr (H.).

Artsm. De to mellemste, forlængede Styrere næsten lige brede til den afrundede Ende. Tarsen af Mellemtaaens Længde (Kloen medregnet).

Afbildn. Tab. XLIII. (*Lestris pomarina*). — Suppl. Tab. 24. *Ung Fugl.*

Længde 18—18½″.

Iris mørkebrun, Næbet blaaligt, mod Spidsen sort, Voxhuden grønagtig. Benene samt Svømmehuden i den høie Alder sorte, ellers blaaplettede og hos de Unge blaagraa. I den udfarvede Sommerdragt er Halsen, Brystet og Midten af Bugen blegt hvidgule, de første med smallere, den sidste, især paa Siderne, med brede Tværpletter. Hætten og Kappen mørkebrune, uden nogen Tegning; Nakke- og Halsfjerene guldgult glindsende; over Brystet et Baand af brune Pletter. De Unge have rustgule Kanter paa Spidsen af Overkroppens Fjer; Hovedet og Halsen ere brune med rustgult Anstrøg; Underkroppen graabrun med uregelmæssige rustgule Bølgepletter.

Middelkjoven er en høinordisk Fugl, der er en Fjerdedel mindre end Storkjoven, men forøvrigt lever og yngler

paa samme Vis som denne og hyppigt streifer herned om Vinteren. Steenberg fik den saaledes fra Sundet den 24de Oktbr. 1843 og den 16de Decbr. 1849; ved Fjeldsted pr. Aabenraa blev den for en Del Aar siden om Vinteren skudt paa et Aadsel, og Exemplaret kom til Gammelgaards Samling i Varnæs; Mechlenburg fik den 1ste Novbr. 1838 den unge Fugl ved Lindeved og den 30te Oktober 1830 flere Gamle fra Flensborg Fjord; en ung Fugl er skudt paa Elben ved Hamborg (Boie); den er ogsaa skudt ved Slesvig i Okt. 1828 (Benickens Katalog). I Efteraaret 1850 havde Konservator Scheel to unge Fugle til Udstopning, begge skudte her ved Kysten. En ung Hun blev den 25de Oktober 1870 skudt ved Ugelhusene ved Randers Fjord, et andet Individ blev samtidigt seet af Kjøbmand Lund; i den udtørrede Sjørring Sø blev den skudt den 23de Oktober 1874 og i Flade Sø den 7de Novbr. s. A. (Heiberg). I Oktbr. 1857 fik Fischer en ung Han, der var skudt i Nærheden af Birkelse, medens den pillede et paa Marken liggende Kalvehoved. I det zool. Museum findes opstillet en ung Hun, som den 16de Oktbr. 1858 blev skudt ved Ribe, en yngre Fugl, som i Begyndelsen af Nov. d. A. (1876) blev funden nylig død paa Stranden ved Strøby i Nærheden af Kjøge, og 3 Hanner fra Brunsbüttel, skudte i Novbr. og Decbr. 1831 og 1834. Konservator Hansen har meddelt Udg., at han, omtrent samtidigt med, at Museet modtog nysnævnte Individ fra Kjøgeegnen, erholdt en Hun fra Egnen ved Næstved. I Norge er den under Træktiderne almindelig udenfor Finmarkens Kyster og yngler ved Indsøerne i Østfinmarkens Indre. Boie traf den i 1817 talrig ved Lofoten, men Syd for Polarcirkelen træffes den kun sjeldent og aldrig uden om Efteraaret. Paa denne Tid af Aaret forekommer den ogsaa nu og da ved Kysten af Bohuslehn og i den bothniske Bugt. Paa Færøerne forekommer den kun undtagelsesvis, og ved Island er den ikke almindelig, men yngler dog hist og her. I Grønland er den derimod den almindeligste Kjoveart i Landets nordlige Del,

hvor den yngler kolonivis. I Sydgrønland er den sjelden og sees kun Foraar og Efteraar ved Kysten. Den forfølger Stormfugle, Teister, Ænder, Terner og Maager i Flugten og tvinger dem til at opkaste den nyligt nedslugte Føde, som den da griber i Faldet. Dens Skrig ved Reden lyder næsten som Hundehvalpenes Bjæffen (Faber). Holbøll anfører, at den undertiden selv fisker; han har endogsaa seet den fanget i en Maagesnare, der stod 3 Fod under Vandfladen. Den yngler paa lignende Steder som Storkjoven; de 2 Æg ere olivengrønne med brungraa og sortebrune Pletter.

Æggets Længde og Brede:

58mm.	42mm.
61 »	43 »

Spidshalet Kjove, Stercorarius parasiticus, (L.)

Syn. *Larus parasiticus*, *L.* — *Catharacta parasita*, *Brünn.* — *Cataracta parasitica*, *Retz.* — *Catarractes parasita*, *Pall.* — *Lestris parasitica*, *Illig.* — *Lestris Richardsoni*, *Temm.* (*Swains*).

Dansk: Skidtæder (Aarhus), Troldpipe (Læsø), Struntjæger, Kjove. Norsk: Tyvjo, Leverjo, Jo, Geaath. Svensk: Labbe, spetsstjertad Labbe. Svartlasse, Geut, Etut, Elof. Færøisk: Tjegvi (M.), Tjói, Tjoggvi (H.); den hvidbugede Varietet: Qvujtibùkir, «Qvuittjegvi» (Hvidkjove). Islandsk: Kjói. Grønlandsk: Isingak, Meriarsairsok.

Artsm. De to mellemste Styrere fra den sidste Trediedel af deres Længde udløbende i en Spids. Tarsen indtil $^1/_2$" længere end Mellemtaaen; Næbet ved Roden mere bredt end høit.

Afbildn. Tab. XLIII. (*Lestris parasitica*). — Suppl. Tab. 24. *Gl. Fugl.* — *Ung Fugl.*

Længde indtil 17".

Iris brun, Næbet mat sort, Voxhuden olivengrøn; Benene hos de Unge blegt blyfarvede, ved Tæernes Rod hvide; hos de Ældre mat sorte. Ung Fugl: Overkroppen brun, rustgult vatret; Underkroppen med graa, hvide og sortebrune Tværpletter; de mellemste Styrere neppe længere end de øvrige. Gammel Fugl: Kappen mørkebrun, med Alderen blaagraa;

Hovedet, Nakken og Kinderne sortagtige; Svingfjerene og Styrerne ved Roden hvide, ellers sorte, undertiden med hvide Skafter; Tindingerne, Strube, en Ring omkring Halsen, samt Underkroppen hvide, med gulglindsende Anstrøg paa Tindingerne og Halsen. Kroens Sider, Undergumpen og Lægfjerene brungraa. Der gives en mørk Varietet, som overalt er ensfarvet brungraa, og som, efter Holbølls Iagttagelser, altid er repræsenteret af gamle Individer. En anden Varietet, med en stor hvid Plet paa Forvingen og en mindre under Struben, forekommmer paa Færøerne, dog mindre hyppigt end den hvidbugede Varietet.

Den spidshalede Kjove er den her i Landet almindeligst forekommende, skjøndt ingenlunde hyppige Art. Adjunkt Holm i Aarhus har i sin Tid meddelt Forf., at den yngler paa Hjelmen; Birkedommer Gad har angivet, at enkelte Par yngle paa Læsø, hvor den endog har et eget Navn: «Troldpipe», og hvor Faber, som desuden har havt den unge Fugl fra Mors, ligeledes har seet den. Den er oftere skudt i Sundet (Steenberg), og Forf. har om Efteraaret selv seet den ved Ringkjøbing Fjord. Mechlenburg fik baade Gamle og Unge fra Flensborg-Fjord. I det zool. Museum findes 6 Exemplarer fra Holsten (Brunsbüttel) og en Hun fra Kallebodstrand (August 1869). Ved Jyllands Ostkyst er den ikke sjelden om Efteraaret. Den yngler almindeligt paa de ydre Holme og Skær langs hele Norges Kyst, især paa Strækningen mellem Trondhjemsfjorden og den russiske Grændse. Øst for Lindesnæs træffes den dog mindre almindeligt ynglende; ved de svenske Kyster yngler den ogsaa, navnlig i den nordlige Del af den bothniske Bugt, sjeldnere paa Kattegatssiden. I det Indre af Halvøen træffes den aldrig, hvilket er saa meget mere paafaldende, som den stundom sees midt i Tydskland, Frankrig, Schweiz o. s. v. Paa Færoerne er den almindelig; den kommer dertil og drager derfra samtidigt med Storkjoven. Paa Island er den ligeledes meget hyppig, og i Grønland er den navnlig

talrig i Landets sydlige Del. Den yngler ikke i Kolonier, men altid enkeltvis.

Den er en nidsk, ufordragelig Fugl, som udmærker sig ved sin lette, behændige Flugt. I Levemaade afviger den ikke væsenligt fra de andre Kjover, dog fisker den mere selv og dræber ikke andre Fugle. Ved Færoerne holder den sig altid til Sildestimerne og andre Steder, hvor «Riden» (*Larus tridactylus*) fisker, og plager denne indtil, den afgiver sin Fangst, som Kjoven da griber i Luften. Maagen søger med en paafaldende Behændighed og under jamrende Skrig at undgaae dens Forfølgelse for at beholde den for Ungerne bestemte og ofte surt erhvervede Fangst*). Den yngler i Mængde saavel i Kjær som paa høie Klippebredder, hvor den i en lille Fordybning lægger sine 2 Æg af olivengrøn Farve med brune Pletter, som især ere samlede paa den butte Ende.

Æggets Længde og Brede:

50^{mm}	40$^{mm.}$
61 »	42 »

Den forsvarer sine Æg ved at slaae ned paa Redeforstyrreren, og naar den har Unger, anstiller den sig (ligesom Agerhønen, Rødbenen og flere andre Fugle), som om den ikke kunde flyve, idet den flagrer ynkeligt omkring eller slæber sig med hængende Vinger og pibende henad Jorden, som om den vilde bortlede Opmærksomheden fra hine. Kjødet er uspiseligt.

Lille Kjove, Stercorarius cepphus, (Brünn.)

Syn. Catharacta cepphus, Brünn. — Stercorarius longicaudatus, Briss. — Lestris Buffonii, Boie. — Lestris crepidata, Brehm.

Dansk: Lille Kjove. Norsk: Fjeldjo. Svensk: Långstjertad Labbe, Fjällabbe. Færøisk: Tjegvi (M.), Tjói, Tjoggvi (H.).

---

*) Deraf det færøiske Ordsprog om en Stærkere, der plager en Svagere: at det er som naar «Tjegvi pujnur Ride».

Artsm. Overnæbet har et Indsnit tæt foran den krogformede Spids. Gammel Fugl: Hætten og Svingfjerene sortebrune; Halsen gulagtig, Benene blaa og sorte. Kappen askegraa; Halens mellemste Styrere af samme Længde som hele Kroppen, fra den første Trediedel af smallere, spidst udløbende. Ung Fugl: mørkebrun; Hovedet og Halsen gulagtigt hvide, med brune Længdestreger; Brystet og Bugen af samme Farve, med brune, smalle Tværbaand, især paa Siderne. Mellemstyrerne ikke meget længere end de øvrige Halefjer.

Afbildn. Tab. XLIII. (*Lestris crepidata*). — Suppl. Tab. 24. *Ung Fugl.*

Længde 13—14″.

De mellemste Styrefjer række hos meget gamle Individer indtil 8 à 9″ udenfor Halen. Iris mørkebrun, Tarsen blaa, et Baand under Hælledet, samt Foden og Svømmehuden sorte.

Denne mindste Kjoveart gaaer meget høit mod Nord i Yngletiden, men streifer ellers sydligere. Den er saaledes skudt to Gange ved Brunsbüttel; begge Exemplarer (unge Fugle) findes i det zool. Museum, det ene i «Wøldikes Samling». I de sidste Dage af Oktober 1862 fik Museet et Exemplar fra Ringkjøbing, men i en saadan Tilstand, at det ikke kunde udstoppes; Skelettet blev derimod opbevaret. Brünnich (*Ornithol. borealis* p. 37) omtaler den som skudt ved Lønborggaard ved Jyllands Vestkyst; Mechlenburg fik den d. 19de Oktbr. 1834 ved Lindeved og den 1ste Novbr. 1837 ved Gelting; den 29de Sepbr. 1824 blev den fanget ved Holløse Mølle i det sydlige Sjælland; den fulgte med en lille Flok af sin Art, blev træt og lod sig gribe (Melchior); efter Benickens Katalog er den skudt ved Slesvig. I Norge er den navnlig udbredt i det Indre af Finmarken, hvor den, især i den østlige Del, yngler almindeligt paa Holmene i det Inderste af Fjordene og paa Fjeldmoserne. Syd for Polarcirkelen forekommer den spredt ned til Fjeldryggen og yngler aarligt paa Dovrefjeld. Ved de sydlige og vestlige Kyster træffes den kun nu og da i Træktiderne og om Vinteren. I Sverrig forekommer den fornemmelig i Lapland, hvor den især træffes paa de sneklædte Bjergtoppe. Paa

Færøerne er den sjelden. I 1860 skod Sysselmand Müller et Individ og saae flere. I 1863 erholdt han ligeledes Fuglen derfra. Paa Island træffes den ikke (Faber), og i Grønland sees den kun meget sjeldent Syd for den 69de Bredegrad. Holbøll saae den aldrig jage nogen Fugl, men derimod idelig beskjæftige sig med at dykke ligesom Ternerne. Den yngler selskabeligt. Æggene ligne den forriges, men de ere noget mindre; de fleste have en renere olivengrøn Farve med brune Punkter og Pletter, der ofte ere samlede i en Krands ved den butte Ende.

Æggets Længde og Brede:

49$^{mm.}$	37$^{mm.}$
60 »	39 »

Den er ved sin slanke Bygning og de forlængede Halefjer den skjønneste Art af denne Slægt.

2den Familie: **Saugnæbede,** *Lamellirostres, Cuv.*

(**Gaasefugle,** *Anseridae.*)

Næbet i Randene forsynet med næsten bardeagtige, flade eller kegleformige Takker, sjeldent længere end Hovedet, ofte kortere, haardt, men overtrukket med en blød, følsom Hud, i Spidsen forsynet med en haard Negl; Tungen bred og kjødet, takket i Randen; Næseborene runde eller ovale, gjennemsigtige, ofte nærmere ved Midten af Næbet end ved Næbroden.

Benene lave, hos nogle temmelig langt tilbage; Fortæerne forenede ved en hel Svømmehud; Bagtaaen fri og høitsiddende, enten trind eller (som hos Dykænderne) sammentrykt og forsynet med en tynd Hudlap.

Vingerne middellange, spidse; Halen kort, oftest afrundet, i Regelen med flere end 12 Styrere.

Disse Fugle gaae slet, da Benene staae temmelig langt tilbage, men svømme fortrinligt; nogle dykke meget godt

og ere Svømmedykkere; disse søge deres Næring paa Bunden af Vandet; andre naae den ved Hjælp af deres lange Hals, idet de svømmende staae paa Hovedet; mange tage den ogsaa udenfor Vandet, men næsten alle dykke, naar de ere i Livsfare, og alle saalænge de endnu ere i Rede- eller Dundragten. Kroppen er som oftest stor og kjødfuld, Halsen tynd og lang. De blive meget fede og ernære sig af Planter, Frø, Orme, Skaldyr, Insekter, Fiske o. s. v.; deres Opholdssteder ere dels ved ferske Vande, dels ved Havkysterne, men næsten alle yngle ved Ferskvand. Ingen Art lever paa Træer, om ogsaa enkelte yngle paa eller i disse, da de ikke kunne sidde paa Grenene. De lægge mange og store, ensfarvede Æg. Hunnerne bygge kunstløse Reder, som de udfore med deres egne afpillede Fjer og Dun, hvorved der fremkommer en stor Rugeplet paa Brystet. De leve i vild Tilstand i Monogami, men Hunnen maa alene udruge og veilede Ungerne. Disse komme meget udviklede frem af Ægget, saa at de strax kunne løbe og svømme. Mange have et fortræffeligt, velsmagende Kjød og ere derfor en almindelig Gjenstand for Jagten; nogle holdes som Husdyr. De fleste vandre om Vinteren i Selskaber, tildels i store Skarer, til mildere Egne, andre opholde sig hele Aaret i deres kolde Hjem; de ere sky og forsigtige, men flere Arter lade sig let tæmme.

Svaneslægten, *Cygnus, Bechst.*

Næbet længere end Hovedet, dets Høide ved Roden meget større end dets Brede; fortil fladt hvælvet, næsten ligesaa bredt som ved Roden og but afrundet, med en rundagtig Negl; Næseborene ovale, næsten i Midten af Næbet. Hos de gamle Fugle er Huden imellem Øinene og Næbet nøgen. Benene langt tilbage, lave og undersætsige,

med lange Tæer, der ere forenede ved en hel Svømmehud; Tarsen ikke længere end de to inderste Led af Mellemtaaen; Bagtaaen trind og uden Hudlap. Vingerne meget store, med lange Armknokler, men noget korte forreste Svingfjer, saa at Bagvingen næsten er af samme Længde som Forvingen; 1ste og 4de Svingfjer lige lange, 2den og 3die længst; Halen med 18—24 Styrere, afrundet eller but kegleformigt tilspidset.

Svanerne udmærke sig ved deres Størrelse, Skjønhed og den lange Hals, der bæres mere eller mindre S-formigt; saavel denne som de store Vinger, der under Svømningen bæres høit, undertiden opreiste som Seil, gjøre dem uskikkede til at dykke. I Vandet stille de sig ofte, ligesom Gjæssene og de ikkedykkende Ænder, med Halen iveiret, for med den lange Hals at naae Bunden og søge deres Føde, der fortrinsvis bestaaer af Vandplanter. Naar de udhvile sig, lægge de den ene Fod udstrakt paa Ryggen; de flyve meget tungt op, men ere de først i Luften, er deres Flugt udholdende og høi, skjøndt temmelig langsom; deres Gang er tung og vaklende, men de svømme fortræffeligt, roligt og med en vis Anstand, hvorfor de ogsaa holdes tamme til Pryd for Søer og Damme. Vinteren driver dem altid sydligere, og de forekomme paa denne Aarstid, tildels i store Flokke, ved vore Havkyster. I Yngletiden holde de sig til Indsøer og andre Ferskvande, ofte langt fra Havet; den store Rede bestaaer af Vandplanter og er ofte anlagt midt i Vandet. Hannen beskytter og forsvarer ikke blot den rugende Hun, som den undertiden gjør Selskab paa Reden, men er den ogsaa behjælpelig med at føre Ungerne omkring og skaffe dem Føde. Med Undtagelse af, at Hunnen er mindst, er der ingen ydre Kjønsforskjel; Ungerne faae først i det tredie Aar de Gamles Dragt.

Sangsvane, Cygnus musicus, Bechst.

Syn. Anas cygnus, Gm. — Cygnus ferus, Ray. (Briss.) — Cygnus melanorhynchus, Mey. — C. xanthorhinus, Naumann.

Dansk: Vild Svane, islandsk Svane, Sangsvane. Norsk: Sangsvane. Svensk: Sångsvan, Vild Svan. Færøisk: Sveânur (M.), Svänur (H.). Islandsk: Alft, Svanur. Grønlandsk: Kuksuk.

Artsm. Tøilen og hele Bagnæbet til Næseborene samt Hagen gule (hos de Unge kjødfarvede), Fornæbet og Næbkanterne sorte; ingen Pandeknold. Næbtakkerne skjulte under Næbranden. Fjerklædningen hvid, hos de Unge graa.

Afbildn. Tab. XLIV.

Længde 4′ 5″ indtil 4′ 10″, Halsen 1′ 10″; Vingestrækning 6′ 10″ indtil 7′ 8½″, Vægt 21—23 Pund; 20 Styrere.

Iris brun, Benene sorte. Halsen føres lige, naar Fuglen svømmer; Hovedet og Nakken have et gulagtigt Skjær, især om Vaaren. Om Sommeren opholder denne Svane sig ved Fjeldvandene og i Dalene i det høie Norden, hvor den yngler; den kommer i Oktober med Ungerne til vore Kyster, ofte i Selskaber af 50—100 Stkr., især ved Øerne og ved Jyllands Vestkyst, hvorfra den dog ogsaa besøger Landsøerne; paa Femern og i Mundingen af Slien skydes mange (Boie). Ved Jægerspris og Skjelskør skal den ogsaa være hyppig om Vinteren. Paa den skandinaviske Halvø forekommer den fortrinsvis i Finmarken og Lapland, hvor den yngler i det Indre af Landet. Syd for Polarcirkelen træffes den saa godt som kun paa Trækket og om Vinteren, idet kun ganske enkelte Par undtagelsesvis yngle i Mellemsverrig. En Del Individer drager ikke Syd paa om Efteraaret, men overvintrer udenfor Nordlandenes og Finmarkens Kyster. Til Færøerne kommer den i store Flokke i Marts, April og Mai paa Nordtrækket; naar den om Efteraaret kommer tilbage i

mindre Flokke for at gaae længere mod Syd, blive enkelte Stykker undertiden tilbage og overvintre paa Oerne. Paa Island er den almindelig hele Aaret rundt; adskillige Individer forlade om Efteraaret den nordlige Del af Øen og drage til de aabne Bugter paa dens Sydkyst, hvor de overvintre. I Grønland har den, som det synes, tidligere ynglet, men den blev udryddet af de Indfødte i Fældetiden. Senere er den paany truffet i Landets sydlige Del og vil muligvis atter fæste Bo der.

Dens Skrig lyder yderst behageligt og har, naar mange istemme det, Lighed med en fjern Klokkeringning; det høres i stille Veir over en Mil borte. Den nærer sig mest af Vandplanter og Vandinsekter. Dens store Rede indeholder 5—7 gulhvide Æg; i Begyndelsen af Juni ere Ungerne udrugede.

Æggets Længde og Brede:

101 mm.	65 mm.
112 »	74 »

I Lapmarken fanges den i Vaagerne om Vaaren med Slagjern (de saakaldte Svanehalse); for at komme den paa Skud klæder Skytten sig i hvid Skjorte og kryber bag et Skjul. Luftroret har en eiendommelig Bygning; det er noget sammentrykt, saa at dets Gjennemsnit er ovalt, og af forskjellig Tykkelse paa de forskjellige Steder. Med sin nedre Ende træder det ind i Brystkammen, hvor det danner en lodret Bugt, gaaer derefter ud af samme Aabning hen under Gaffelbenet, danner paany en Bugt, løber ind imellem Nøglebenene og deler sig først da i to lange Luftrørsgrene.

Sangsvanen er lettere at tæmme og godmodigere end Knubsvanen, men dens Holdning er mindre skjøn. I Affekt hvæser den som Gjæssene.

De Unges Kjød er velsmagende.

Pibsvane, Cygnus Bewickii, Yarr.

Syn. Cygnus olor, Var. minor, Pall. — Cygn. melanorhinus, Naum. — C. Islandicus, Brehm. — C. minor, Keys. & Blas.

Dansk: Pibsvane (Vestjylland), Lille Svane. Norsk: Liden Sangsvane. Svensk: Mindre Sångsvan.

Artsm. Tøilen gul, hos den unge Fugl kjødfarvet; Næbet af Hovedets Længde; Overnæbets inderste Fjerdedel af samme Farve som Tøilen, det Øvrige af Næbet samt Hagehuden sort; 18—20 Styrefjer.

Afbildn. Tab. LV (Supplementtavle) (*Cygnus minor*).

Længde 45″; Hunnen mindre; Vægt 8—11 Pund; Halsen og Vingerne ere forholdsvis kortere end hos forrige.

Den skal være hyppig i Siberien; enkeltvis er den truffen i Tydskland, hyppigere i England og Irland. Her i Danmark har man tidligere betragtet den som en stor Sjeldenhed, men senere Erfaringer have vist, at Forholdet er et andet. I Foraaret (Marts) 1857 modtog det herværende Museum en gammel Hun af denne Art fra Ringkjøbing, og det har efter den Tid jevnlig erholdt den sammesteds fra (saavel yngre som ældre Fugle), engang i Løbet af en Maaned endog 6 Stykker; den indfinder sig hvert Aar aldeles regelmæssigt der og skal ankomme lidt senere end Sangsvanen. Der er saaledes ingen Tvivl om, at Dr. Kjærbøllings i «Danmarks Fugle» fremsatte Formodning om Identiteten af denne Art med de ringkjøbingske Gaaseskytters «Pibsvane» er fuldstændigt rigtig; Professor Reinhardt mener at have Grund til at troe, at Pibsvanen ogsaa forekommer enkelte Steder ved Limfjorden; i Senator Simens Samling i Glückstadt skal findes et Exemplar, skudt i Holsten; Apotheker Mechlenburg fik den fra Flensborg Fjord, skudt i April*) 1850. Om Pibsvanen er truffet i Norge, er tvivlsomt. Der foreligger kun

---

*) Angivelsen i 1ste Udg., at Exempl. er skudt d. 14de Marts, er, ifølge Prof. Reinhardts Meddelelse, urigtig.

Beretning om et eneste Tilfælde (fra Mjøsen i 1835), men Individet gik tilgrunde førend det med Sikkerhed var bestemt. I Sverrig er den ikke bemærket, og i vore nordlige Bilande forekommer den ikke.

Knubsvane, Cygnus olor, (Gm.)

Syn. Anas olor, Gm. — Cygnus gibbus, Bechst. — Cygnus sibilans, Pall.

Dansk: Tam Svane, rødnæbet Svane, Knubsvane. Norsk: Tamsvane, Svensk: Svan, Tam Svan.

Artsm. Tøilen sort eller sortegraa; Næbet rødt med en sort Pukkel ved Panden, sorte Kanter og sort Negl; 22—24 Styrefjer; Næbtakkerne synlige under Randen af Næbet; Fjerklædningen hvid.

Afbildn. Tab. XLIV.

Længde 4' 3" indtil 4' 6".

Iris brun, Benene sorte. Hos de Unge ere Næb og Ben sortegraa; de have graabrun Overkrop og askegraa Underkrop.

Denne Svane, der udmærker sig ved sin eiendommelige lange og tynde Hals, som den i Hviletilstand bærer i en S-formig Bue, holdes tam paa mange Steder her i Landet og er derved bleven mere bekjendt end Sangsvanen, skjøndt denne om Vinteren findes her i langt større Antal. Knubsvanen har hjemme i mere sydlige Egne end Sangsvanen; i vild Tilstand findes, eller fandtes dog for ikke mange Aar siden, enkelte Par hist og her ynglende i Danmark, f. Ex. i Lyngby-, Gjentofte- og Damhussøen, ved Strandmøllen o. s. v.; i Fabers Tid ynglede den i Nørøxe Sø, Nord for Limfjorden; den har i stor Mængde ynglet i Klostersøen ved Cismar (Boie). Udgiveren fandt dens Rede med 5 Æg i Furesøen. Udenfor Yngletiden skydes den ogsaa ved Kysterne, men langt sjeldnere end Sangsvanen. I 1860 fangede Beboerne paa Nyord ved Møen en Mængde Knubsvaner ude paa Grundene ved at seile dem op og gribe dem med Hænderne; formodenligt havde

de «slaaet af». I Norge er den kun skudt en eneste Gang, nemlig i 1870 i Nærheden af Christiania. I Sverrig træffes den kun i Skaane, hvor den yngler paa adskillige Steder, dog ikke saa talrigt som tidligere, og ved hvis Kyster den navnlig om Vinteren, endog i meget strænge Vintere, opholder sig i store Flokke. I vore nordlige Bilande er den ikke truffet. I Yngletiden ere de Gamle meget bidske og vanskelige at komme nær. Selv deres Lige forfølge de og dræbe dem undertiden, naar de vove at overskride deres Revier. Man har Exempler paa, at Knubsvanen er bleven over hundrede Aar gammel. Til Reden, som bygges i Begyndelsen af Mai, benytter Hunnen hele Klumper af Vandplanter, som den sammendynger, indtil Reden holder 3—4 Fod i Gjennemsnit. Den rugende Hun har en omhyggelig Mage og en ridderlig Forsvarer i Hannen. De 5—8 graagrønagtige Æg ere dobbelt saa store som Gaaseæg.

Æggets Længde og Brede:

112mm.	72mm.
121 »	75 »

De efter 5—6 Ugers Forløb udkrybende Unger varmes blot én Dag af Moderen, hvorefter de den næste Dag forlade Reden og svømme omkring med hende. Denne Svane renser Dammene for Vandplanter og forhindrer saaledes deres Tilgroning, ligesom den ogsaa fordriver Fiskenes Fjender, uden selv at anrette videre Skade paa Fiskerierne.

Gaaseslægten, *Anser*, *Briss.*

Næbet ikke længere end Hovedet, afrundet kegleformigt; dets Hoide ved Roden større end dets Brede, mod Spidsen nedtrykt og smalt, med en skarp Negl; i Kanterne forsynet med kegleformige Takker; Næseborene langagtige, gjennemsigtige, i Midten af Næbet. Benene middelhøie, stærke, næsten midt under Kroppen; Tarsen hos de fleste Arter længere end Mellemtaaen, Bagtaaen uden Hudflig.

Vingerne temmelig lange, smalle og spidse, med stærke Haandsvingfjer, som, naar Vingen hviler, række langt udenfor Armsvingfjerene; Halen med mange Styrere, afrundet. Halsen tynd og lang, dog altid kortere end Kroppen.

Som Følge af Benenes Stilling er Gjæssenes Gang mindre vraltende og besværlig end Svanernes. I Modsætning til Ænderne er Kjønsforskjellen i Regelen ikke udtrykt i Fjerdragten. De flyve med stor Udholdenhed, men ikke meget hurtigt, og ordne sig under Flugten i en lige eller i en vinkelbøiet Linie. Deres Føde bestaaer saa godt som udelukkende af Plantedele, og deres stærke, med haarde Lameller forsynede Næb sætter dem i Stand til at afrive Græs, Blade o. s. v. De fælde én Gang om Aaret, men Sommer- og Vinterdragten er ens hos de fleste. Gjæssene leve mest flokkevis. De hos os forekommende Arter yngle næsten alle i det høie Nord, men de fleste besøge paa Trækket største Delen af Europa. De ere yderst sky og forsigtige, svømme sjeldent og dykke aldrig, undtagen i Rededragten, førend de kunne flyve og i Fældetiden, da de dykke under for at undgaae deres Fjender. De leve i Enparring og lægge deres Æg paa Jorden; Hunnen ruger alene, medens den er beskyttet af Hannen, der ogsaa tager Del i Ungernes første Veiledning og Beskyttelse.

1ste Underslægt: **Ægte Gjæs,** *Anser, Briss.* (*s. str.*).

Næbet af Hovedets Længde. Tværlamellerne ere, naar Næbet er lukket, tildels synlige under Randen af Overnæbet. Næb og Ben gulagtige eller rødagtige.

Snegaas, Anser hyperboreus, (Pall.)

Syn. *Anas hyperborea, Pall.* — *Anser niveus, Briss.* — *Anas nivalis, Forster.*

Artsm. Næb og Ben orangegule; Fjerklædningen ren hvid. Vingespidserne sorte. Ung Fugl: graa med mørkere Tegninger.

Afbildn. Tab. XLIV.

Næbet er hos Hannen ved Roden opsvulmet til en Knold; Iris mørkebrun. Dens Hjem er det nordøstlige Asien og Nordamerika.

Berettigelsen til at opstille denne Art som dansk er meget tvivlsom. Efter Forfatterens Angivelse er den seet og anskudt af Fasanjæger Frederiksen paa Amager ved Stranden udfor Kongelunden i December 1851. I de af Forf. efterladte skriftlige Optegnelser findes anført, at den (ifølge Fischer) er skudt i Foraaret 1853 ved Dronninglund pr. Aalborg, men denne Angivelse maa beroe paa en Misforstaaelse, da Fischer erklærer, at han aldeles Intet veed derom. I det øvrige Skandinavien er den aldrig bemærket, og paa Færøerne og Island forekommer den ikke; derimod sees den enkeltvis om Efteraaret i Grønland, navnlig i dets nordlige Del; dog er der kun truffet unge Fugle, og det er ikke sandsynligt, at den yngler der i Landet.

Blisgaas, Anser albifrons, (Gm.)

Syn. Anas albifrons, Gm. — Anser medius, Temm. — Anser roseipes, Schl. — Anser Gambelli, Hartl. — Anser frontalis, Baird. — [«*Anser erythropus, (L.)*», Reinh. Fortegnelse ov. Grønl. Fugle].

Dansk: Blisgaas, Smedegaas (Falster). Norsk: Blisgaas. Svensk: Bläsgås, Gläsgås, Fjällgås, Hvitpannad Gås. Islandsk: Grágás. Grønlandsk: Nerdlernak.

Artsm. Næbet lyst orangerødt, uplettet, med hvidagtig Spids; Benene rødgule; den øverste Vingerand og Undervingen rent askegraa, Bagryggen sort brungraa. Gammel Fugl: den sortindfattede, store hvide Pandeplet naaer til foran paa Issen; Brystet med store sorte Pletter. Ung Fugl: Næbet og Benene gulagtige, den hvide Blis og de sorte Brystpletter mangle.

Afbildn. Tab. XLV. — Suppl. Tab. 24, *ung Fugl.*

Længde 25—27″. Iris brun.

Hunnen er ikke saa stor som Hannen. Denne smukke Gaas hører hjemme i Polaregnene i Asien og Amerika. I

Træktiden (Marts—April og Septbr.—Oktbr.) skydes den hyppigt her i Landet, især ved Jyllands og Hertugdømmernes Vestkyst, ved Moen, Falster o. s. v.; i Randersegnen synes den, ifolge Fencker, ikke at være bemærket. Det er tvivlsomt, om den yngler i det nordlige Skandinavien; derimod forekommer den ikke sjeldent paa Trækket om Vinteren Syd for Polarcirkelen, undertiden flokkevis. Paa Færøerne synes den kun tilfældigt at indfinde sig. Sysselmand Müller har havt et Exemplar af den, og i April 1867 blev den seet paa Myggenæs sammen med andre Vildgjæs (Müller). Paa Island yngler den især i Oens sydlige Del, og i Gronland er den almindelig om Sommerem mellem 66° og $68\frac{1}{2}$° n. Br.

Den er sky og vild, men ved Reden løber den hvæsende omkring ved Æggene, naar den bliver opjaget*). Dens Næring bestaaer især af Strandplanter, Græs, Orme og Insekter. Kjødet er meget velsmagende. Den yngler ved Fjeldvande og lægger 7—11 hvide Æg.

Æggets Længde og Brede:

72mm.	51mm.
82 »	53 »

Dværggaas, Anser erythropus, (L.)

Syn. *Anas erythropus, "cinerea, fronte alba", fœmina (Mas, A. leucopsis) Fauna Suec. Ed. 2. p. 41. — Anser medius, Temm. — Anser minutus, Naum. — Anser Temminckii, Boie. — Anser brevirostris, Heck. Brehm. — A. cineraceus, Brehm.*

---

*) I Juli 1835 blev ved Danzig skudt et Exemplar, der var forsynet med et Messinghalsbaand, som bar følgende Indskrift: «Huis te Baak by Zutphen in Gelderland, 1806». Ved nøiere Efterforskning bragte man i Erfaring, at en Baron v. der Heyden Baak paa Huis te Baak i en Række af Aar havde forsøgt at tæmme vilde Ænder og Gjæs, hvis Unger han da forsynede med Halsbaand for paa denne Maade at udfinde deres Levealder, Træk o. s. v. (Rhea. 2. H. 1849. S. 10. Pastor Boek i Danzig). (Bølling).

Dansk: Dværggaas. Norsk: Fjeldgaas, Dverggaas. Svensk: Dverggås.

Artsm. Næbet kort, lyst rødgult uden Pletter, med hvidagtig Negl; Benene rødgule; øverste Vingerand og Undervingen askegraa, Underryggen sortegraa. Gammel Fugl: med en meget stor, hvid, sortindfattet Plet fra Mundvigen til midt op paa Issen og med mange store, sorte Pletter paa Brystet. Ung Fugl: Næbet og Benene smudsiggule; uden hvid Blis. Vingespidserne naae til eller forbi Halespidsen.

Afbildn. Suppl. Tab. 24 (*Anser minutus*). *Ung Fugl.*

Længde 21—21½″.

Denne lille, smukke Gaas, som hører til de allermindste Arter, idet den ikke er større end en almindelig And, har sit Hjem i det nordlige Europa og Asien. Benicken (Isis 1824, II, Pag. 886) angiver den som «enkeltvis forekommende» ved Østersøens Kyster, dog hyppigere Unge end Gamle. E. Hage erholdt den 15de Oktbr. 1825 den gamle Fugl fra Ulfshale. I «Danmarks Fugle» tilføier Forf. her: «efter Skyttens Beretning havde der været to»; men denne Angivelse er vistnok urigtig; thi ifølge Konservator Scheels Angivelse var det ham, der skød Gaasen, og han saae kun det ene Individ. Hage angiver Maalene saaledes: Længde 21″, Vingestrækning 23″ 9‴, fra Vingeleddet 13″ 4‴, Næbet fra Mundvigen 1″ 4‴, Næbet fra Panden 1″ 5‴, Tarsen 2″ 3‴, Mellemtaaen uden Negl 2″ ½‴, yderste Taa 1″ 11½‴. Den 10de Septbr. 1850 fandt Forfatteren et Exemplar af denne Art hos en Vildthandler her i Byen; til Sammenligning hidsættes de med Hages Exemplar meget overensstemmende Dimensioner: Længde 21″ 6‴, fra Vingeleddet 13″ 6‴, Vingen udenfor Halen 1″ 3‴, Tarsen 2″ 3‴, Mellemtaaen med Negl 2″ 6‴, Næbet fra Spidsen til Mundvigen 1″ 5‴, Høide ved Roden 9‴, fra Næbspidsen til Øiet 2″. I den skandinaviske Halvøes nordligste Egne, navnlig i det Indre af Finmarken, yngler Dværggaasen hvert Aar i ikke ubetydelig Mængde. Ogsaa i Lofoten træffes

den aarligt ynglende, men mindre talrigt. I de sydligere Dele af Halvøen forekommer den kun tilfældigt paa Trækket, som i Regelen falder mere østligt.

Den yngler ved ferske Vande, navnlig ved Indsoer med flade Bredder.

Æggets Længde og Brede:

73mm.	42,5mm.
76 »	46 »

Sædgaas, Anser segetum, (Gm.)

Syn. *Anas anser L.* — *Anas segetum, Gm.* — *Anser brachyrynchus, Baill.* (*Mém. de la Soc. Roy. d'émul. d'Abbeville. Vol. I. 1833*)*). — *A. platyurus, A. segetum, A. rufescens, A. arvensis, A. obscurus, A. Bruchii, A. paradoxus, Brehm* (*Vogelfang 1855*).

Dansk: Sædgaas, Ruggaas (fordi den om Vinteren fornemmelig opholder sig paa Rugen), Klingergaas. Norsk: Stor Graagaas, Sædgaas. Svensk: Sädgås, Skärgås, Vildgås. Islandsk: Grágás.

Artsm. Næbet sort med rodgul Ring imellem Næseborene og Spidsen; Benene rodgule, Overvingeranden og Undervingen morkt askegraa; Underryggen sortgraabrun. Vingespidserne række langt udenfor Halen.

Afbildn. Tab. XLV.

Længde 28—30″; noget mindre end vor almindelige tamme Gaas; Halsen rankere; Næbet kortere; hos den gamle Fugl ved Roden omgivet af en hvid Kant. Morkegraa med lysere Underkrop og hvid Undergump, lyst brungraa Kanter

---

*) Hos den levende Fugl er Næbets rode Baand morkt rosenrodt (ikke teglstensrodt), og Fodderne have ligeledes denne Farve; ved Døden forsvinde begge disse Kjendemærker. Denne Form ansees forovrigt af adskillige Ornithologer for en selvstændig Art.

paa Ryggen og Vingedækfjerene samt paa Siderne af Brystet. Overryggen og Skuldrene næsten sortebrune med mathvide Kanter; Underryggen og Overgumpen sortegraabrune; de længste Haledækfjer danne et hesteskoformigt hvidt Baand. Vingedækfjerene i 5 Rader, de store Dækfjer og Svingfjerenes 3die Række mørkebrune med mat hvid Indfatning; den anden Række Svingfjer brunsorte med hvide Skafter, den første ligesaa, imod Basis mørkt askegraa. Styrefjerene sortebrune med hvide Sidekanter. Den unge Fugl mangler den hvide Kant ved Næbroden, det gule Baand paa Næbet er blegere, Benene ligesaa; Hovedet mere brunt; Fjerkanterne paa Kappen mere rustgraa end hvidagtige.

Denne Art tilhører det nordlige og nordøstlige Europa og Asien, trækker sydligere om Efteraaret, især i Oktober, og vender om Foraaret tilbage i April; en Del Individer forbliver her i snefrie Vintre. Fra Ringkjøbing Fjord, hvor dens Træk falder talrigt, erholdt Forf. adskillige; den sees temmelig hyppigt hos Vildthandlerne her i Byen fra Sjællands nordøstlige Kyst, hvor den undertiden kan sees i Flokke af flere Hundrede. Ifølge Fencker findes saavel den typiske Form som Varieteten *arvensis* under Træktiden i uhyre Masser paa Engene langs Randers Fjord og Aa. I Norge yngler den talrigt Nord for 64° (Trondhjemsfjord), især paa Strækningen fra Helgeland op til den russiske Grændse og navnlig i Landets Indre, men kun undtagelsesvis paa Øerne indenfor Polarcirkelen. I Lapmarken skal den aarligt yngle paa de store Mosestrækninger og ved Indsøerne, men i Halvøens sydligere Del er den aldrig funden ynglende. Paa Færøerne er den ikke bemærket*), men paa Island er den ikke sjelden, fornemmelig i Øens nordlige

---

*) Pastor Holms Angivelse om dens hyppige Forekomst paa Færøerne beroer utvivlsomt paa en Forvexling med *A. cinereus*. Hidtil savner man ialtfald enhver paalidelig Iagttagelse, der kunde tjene som Støtte for hans Meddelelse.

Del, hvortil den skarevis ankommer i Slutningen af April; en Maanedstid senere trækker den op paa Bjergsletterne for at yngle. Naar de trække, flyve de, ligesom andre Gjæs, i to Linier, en kort og en lang, der støde sammen fortil i en spids Vinkel, men sjeldent bestaaer Flokken af flere end 12 Individer. Jagten lykkes bedst, naar man skjuler sig, hvor den om Aftenen i Mængde pleier at indfinde sig til Nattekvarter, hvilket den forraader ved den Mængde Exkrementer, den efterlader sig; ved Jyllands Vestkyst benytte Gaaseskytterne ofte smaa Høstakke til Skjul. Er man i Besiddelse af en tam Sædgaas, kan denne tjene til Lokkefugl. Hvor den opholder sig i Mængde gjør den undertiden stor Skade paa Sæden. Kjødet, især de Unges, er meget velsmagende.

Æggets Længde og Brede:

82mm.	55,5mm.
89 »	59 »

Varieteten *A. arvensis, Brehm*, Afbildn. Tab. LIV (Supplementstavle), der af nogle Forfattere betragtes som en selvstændig Art, udmærker sig fornemmelig ved sin noget betydeligere Størrelse og sine kortere Vinger. Den er her i Landet meget hyppig, især om Efteraaret.

Graagaas, Anser ferus, Steph.

Syn. *Anas Anser, L.* — *Anser vulgaris, Pall.* — *Anser cinereus, Meyer & Wolf.*

Dansk: Graagaas, Vildgaas. Norsk: Graagaas. Svensk: Grågås, Vildgås. Færøisk: Gråagås (M.), Grágás (H.). Grønlandsk: Nerdlernak (den tamme Form).

Artsm. Næbet tykt og stort, rødgult uden sort Tegning og med hvid Negl. Den mørke Øierand og Benene blegt kjødfarvede; hele Underryggen, Undervingen og en meget bred Overrand paa Overvingen lyst askegraa. Gammel Fugl: Brystet og Bugsiden sortplettede; Vingerne naae ikke Halespidsen.

Afbildn. Tab. XLIV. *(A. cinereus).*

Fra denne største Art skal vor almindelige tamme Gaas nedstamme; Undergumpen, Siderne af Overgumpen samt de øverste og underste Haledækfjer ere rent hvide. Denne, saavidt vides, eneste her i Landet ynglende Vildgaas forekommer om Sommeren næsten overalt her i Danmark, hvor der findes Indsøer. I Randers Egnen har Fencker dog aldrig truffet den, hverken ynglende eller paa Trækket; tidligere har den i Mængde ynglet paa Veirø (Faber). I Norge yngler den talrigt paa Øerne langs Landets Vest- og Nordkyst, især paa Strækningen mellem 64° og 70°; i Østfinmarken træffes den navnlig om Foraaret. Ved den sydligere Del af Vestkysten yngler den sparsomt, og i det Indre af Landet er den mindre hyppig end Sædgaasen. I Sverrig er den derimod almindelig i det Indre af Halvøens sydlige Del og yngler ved Indsøerne saavel i Skaane som i Blekingen og Smaaland. Langs Østkysten gaaer den regelmæssigt neppe høiere end til Upland. Paa Færøerne har den tidligere været overordenligt almindelig og ynglet i stor Mængde, navnlig ved Sørvaagsvatn, hvor man gjorde Jagt paa den i Fældetiden og derved udryddede den; nu sees den kun enkeltvis om Foraaret og Efteraaret, og i de sidste 30 Aar har, saavidt vides, intet Par ynglet paa disse Øer. Paa Island og i Grønland holdes den paa enkelte Steder som Husfugl, dog sjeldent.

Naar Ungerne ere udvoxede, anstilles der Jagt efter dem; saasnart de kunne flyve, søge de med de Gamle til Havkysterne. I Begyndelsen af Juli «ruer» den eller fælder Svingfjer og kan da indtil Slutningen af Maaneden ikke flyve. Den nærer sig af Vandplanter, Græs, grøn Sæd og Korn og bygger Rede paa Holme eller i Søerne, paa Tuer blandt Rør og Siv ved Bredderne; den lægger 5—8 hvidagtige Æg, som ruges af Hunnen alene i 27—28 Dage, under stræng Bevogtning af Hannen, der ikke viger fra Familien, før Ungerne ere fuldvoxne. Efter 2 Maaneders For-

løb ere disse flyvefærdige; man benytter dem som Lokkefugle til Vildgaasejagten.

Æggets Længde og Brede:

82,5mm.	57mm.
87 »	60 »

2den Underslægt: **Raigjæs**, *Bernicla, Steph.*

Næbet kortere end Hovedet, Tværpladerne paa Næbranden sees ikke, naar Næbet er lukket; Næb og Ben sorte.

Bramgaas, Bernicla leucopsis, (Bechst.)

Syn. Anser bernicla, Pall. — Anser leucopsis, Bechst. — Anas erythropus, (mas), L.

Dansk: Bramgaas, svensk Gaas, Fjeldgaas, Rantegaas, Perrelit. Norsk: Hvidkindet Gaas. Svensk: Hvitkindad Gås, Helsing, Hafregås (sydl. Skaane). Færøisk: Brangåas (M.), Bramgás (H.) Islandsk: Helsíngi.

Artsm. Panden, Tindingerne og Struben hvide; Nakken, Halsen, Halen, Benene og Næbet sorte; Kappen askegraa, med sorte, lyst kantede, brede Baand.

Afbildn. Tab. XLV. (*Anser leucopsis*).

Længde 24—25″; Iris sortebrun; Brystet, Bugen og Haledækfjerene hvide.

Denne smukke Gaas lever i det høie Nord og drager i store Skarer sydligere i Træktiden. Her i Landet forekommer den ikke sjeldent paa Trækket. Ved den sydlige Del af Falster findes den saaledes, ifølge Melchior, hvert For- og Efteraar i stor Mængde, fornemmelig paa Boto og Gjedserodde, hvor den ødelægger Græsgangene dels ved at afæde og nedtræde Græsset, dels ved sine Exkrementer. En tidligere Eier af Gjedsergaard (Justitsraad Friis) har i flere Aar optegnet dens Ankomst og Afreise samt Vinden, hvormed den ankom og bortreiste, saaledes:

	Foraar.				Efteraar.			
Aar	Ankomst	Vind	Afreise	Vind	Ankomst	Vind	Afreise	Vind
1817	8 Marts	SV	20 Mai	SV	30 Sept.	N	18 Okt.	N
1818	27 Febr.	V	13 —	SV	24 —	N	28 —	NO
1819	4 Marts	V	12 —	V	6 Okt.	NO	25 —	N
1820	12 —	V	19 —	V	8 —	NO	4 Nov.	N
1821	8 —	SV	9 —	V	23 Sept.	N	24 —	N
1822	3 —	?	? —	?	23 —	?	? Okt.	?
1823	11 —	?	? —	?	3 Okt.	?	? —	?

E. Hage og Scheel skød den ofte ved Ulfshale; Mechlenburg fik den fra Flensborg Fjord, og Fischer har seet den nogle Gange ved Limfjordens lave Kyster. Paa Hertugdømmernes, især Holstens Vestkyst, indfinder den sig hvert Aar paa de samme Steder, f. Ex. ved Ydredigerne i Ditmarsken og ved Husum; den ankommer der i Sept., opholder sig i Okt. og Nov. og drager dernæst sydligere, for atter at vende tilbage i April, dog uden at opholde sig længe. I Norge synes den kun nu og da at træffes paa Trækket; dog er det uvist, om den ikke yngler i Finmarken. I Sverrig er den almindelig Foraar og Efteraar, da den i store Skarer kommer til det sydlige Skaanes Kyster. Den angives at yngle i Lapmarken, men Beretningerne derom trænge dog til Stadfæstelse. Paa Færoerne vides den kun at være truffen enkelte Gange. I Juni 1864 blev saaledes en Han anskudt og sendt til den herværende zool. Have. Den 26de Okt. 1867 blev en Han skudt i Kirkebø, medens den opholdt sig i en Flok tamme Gjæs, og d. 30te Januar blev en Hun skudt sammesteds. Til Island kommer den i Midten af April og er da især hyppig i Øens sydvestlige Del. Indtil henimod Slutningen af Mai opholder den sig i Dalene paa Engene og Markerne og drager derefter bort; men om den ganske forlader Øen eller kun begiver sig til de indre, kun sjeldent besøgte Egne for at yngle der, vides ikke; den sees dog aldrig om Sommeren, men i Begyndelsen af Sept. kommer den atter skarevis til Dalstrøgene

ved Kysterne, hvor den forbliver indtil midt i Okt. I Grønland indfinder den sig, ifølge Holbøll, paa Efteraarstrækket.

Havørnen følger dens Vandringer og overfalder den især om Morgenen ved Daggry. Boie, som beretter dette, saae i Nov. 1816, at 12 saadanne Ørne omringede en Mængde Gjæs. I Flok er denne Gaas yderst sky og flyver op ved den mindste Fare og i lang Afstand; enkeltvis er den intet mindre end sky; Forf. har saaledes paa Ærø skudt en, der lod ham komme sig nær paa 8 à 10 Skridt. I Skaane kaldes den «Hafregås», fordi den træffes mest paa Havreagre (Nilsson). I Holland fanges den i stor Mængde i Slagnet; Kjødet, især de Unges, er fedt og velsmagende.

Æggets Længde og Brede:

71,5mm.	46mm.
75 »	48 »

Knortegaas, Bernicla brenta, (Pall.)

Syn. Anas bernicla, L. — Anser bernicla, Temm. — Anser brenta, Pall. — Anser torquatus, Frisch. — Bernicla torquata, Boie.

Dansk: Tatergaas, Knortegaas, Gaul, Ringelgaas, Rulte, Raigaas, Radgaas, Tanggaas. Norsk: Gaul, Ringgaas. Svensk: Prutgås, Taflacka. Færøisk: Helsingagåas (M.), Helsingagás (H.) Grønlandsk: Nerdlek.

Artsm. Hovedet og Halsen sorte; de hvide øverste og underste Haledækfjer meget lange; paa Siderne af Halsen en hvid Halvring. Ung Fugl: Hoved og Hals sortegraa, uden Ring.

Afbildn. Tab. XLV. (*Anser torquatus*).

Længde 22—23″; ikke synderligt større end vor tamme And; Næbet og Benene sorte, Iris sortebrun; Kappen og Brystet brungraa med blegere rustgraa Fjerkanter; Svingfjerene og Styrerne sorte med brune Skafter.

Den har hjemme i det nordligste Europa, Asien og Amerika, men er i Træktiden den talrigste af alle Vildgjæs ved de danske Kyster. Ved Læsø og i Limfjorden indfinder den sig aarligt i største Mængde. I Septbr. kommer den

hertil; de fleste blive her i milde Vintre og forlade os da ikke før sidst i Mai eller i Begyndelsen af Juni. Dens dybe, knurrende Stemme har givet den Navnet «Knorte-(Knurre)gaas». Om Foraaret kommer den i umaadelige Skarer til Norges sydlige Kyst, hvorfra den trækker Nord paa langs de ydre Skær helt op til Nordkap. Om Efteraaret kommer den skarevis til Østfinmarken og trækker Syd paa langs Kysten forbi Jæderen. I det Indre af Landet er den kun undtagelsesvis bemærket paa Trækket, og den yngler intetsteds paa Halvøen. Til det sydlige Sverrig kommer den paa Efteraarstrækket i Slutningen af Sept. og Begyndelsen af Okt. Paa Færøerne sees den hyppigt hvert Foraar og Efteraar. Ifølge Faber er den sjelden paa Island, og den yngler der neppe. I Grønland forekommer den paa Trækket langs hele Vestkysten, men yngler kun Nord for 73° Br. I Holland herskede i gamle Dage den Overtro, at denne Gaas ikke fremkom af Æg, men af et Slags Krebsdyr, den saakaldte Andehals (*Lepas anatifera*, L.). Men allerede Barenz, en hollandsk Søfarende, traf i Aaret 1595 paa Spitsbergen en stor Mængde Ringelgjæs ved deres Æg og rev saaledes sine Landsmænd ud af deres Fordom. Ved alle vore Kyster, især i Limfjorden, er denne Gaas Gjenstand for ivrig Jagt. «I en god Kuling», sige Fiskerne, «skyde vi bedst Knortegjæs»; man kan nemlig da bedre komme dem paa Skud, inden de faae Tid til at lette, hvilket, naar de ere fede, ikke skeer uden Vanskelighed, hvorfor de ogsaa bedst skydes, naar de flyve op. Den 4de Sept. 1817 fandt en Bonde i Nærheden af Ribe 22 Knortegjæs liggende døde paa en Ager og noget derfra endnu flere; formodenlig vare de dræbte af en Lynstraale. Knortegjæssene leve fortrinsvis af Drivtang og de mellem denne levende Snegle og Krebsdyr.

Æggets Længde og Brede:

70,5mm. 47.

Rødhalset Gaas, Bernicla ruficollis, (Pall.)

Syn. Anser ruficollis, Pall.

Dansk: Speilgaas (Teilmann). Svensk: Rödhalsad Gås.

Artsm. Hovedets Overside sort; fra Issen ned gjennem Øinene sorte Baand, der brede sig og forenes paa Hagen; mellem Næbet og Øiet en hvid, aflang Plet. Tindingerne, Forhalsen og Forbrystet brunrøde, Baghalsen med en sort Længdestribe, der paa hver Side begrændses af et smalt hvidt Baand. Bagbrystet sort, fortil begrændset af et hvidt, sortkantet Bælte, der løber helt om paa Baghalsen. Undergumpen og Haledækfjerene rent hvide. Ryggen, Overgumpen, Vingerne og Halen sorte, Vingerne med to hvide Tværbaand. Næb og Ben sorte, de sidste med et grønligt Anstrøg.

Afbildn. Tab. XLV.

Længde 20—21''. Denne lille Art er en af de smukkeste af alle Gjæs. I det nordvestlige Siberien yngler den i Moser og Søer, ikke langt fra Havet. Da dens Træk falder østligere, hører den i det vestlige Europa til de største Sjeldenheder. Beretningerne om dens Forekomst her i Landet lide tildels af stor Usikkerhed. Boies Meddelelse (Isis f. 1822) om, at dens Træk aarligt gaaer forbi Ulriksholm i Fyen og Ribe, maa beroe paa en Feiltagelse, uagtet Naumann ikke synes at mene dette. Teilmanns Beretning om, at den hvert Foraar sees i smaa Flokke mellem Allerup og Udløbet af Ribe-Aa er urigtig, og hans Angivelse om, at han selv engang har skudt den, er af høist tvivlsomt Værd. Efter E. Hages Notitser skal der (ifølge afdøde Prof. Reinhardts Meddelelse til ham) i det nordlige Sjælland være skudt 6 Stkr., hvoraf 1 kom til Kunstkammeret, de øvrige til Tydskland. Den 24de Oktbr. 1855 modtog Fischer en Han af denne Art, som var skudt paa Ourø i Issefjorden. Den havde i Løbet af otte Dage jevnligt opholdt sig mellem de tamme Gjæs og vist sig paafaldende lidt sky. Den 25de Sept. 1862 blev en Han vingeskudt ved Amager imellem en Flok Knortegjæs. Exemplaret

kom til den herværende zoologiske Have, men døde 6 Dage efter og findes nu i Apotheker Benzons Samling. Ifølge Forfatterens efterladte Optegnelser har Skovrider Rosendal paa Gram i Slesvig for en Del Aar siden skudt 3 Stkr. I Norge er den ikke bemærket, men i Sverrig vides den med Sikkerhed truffet to Gange, den ene Gang ved Lund, hvor en yngre Fugl blev taget levende i Begyndelsen af Oktbr. 1793, den anden Gang ved Ystad, hvor et ældre Individ blev fanget i Efteraaret 1830; den skal endvidere for mange Aar siden være skudt ved Oscarshamn, og i 1838 skulle Han og Hun være sete paa Mørkø.

Andeslægten, *Anas, L.*

Næbet omtrent af Hovedets Længde, næsten lige bredt gjennem hele sin Længde eller bredest udad, ved Roden temmelig høit, fortil nedtrykt med en indbøiet smal Negl; Næbrandene paa Siderne forsynede med skarpe, pladeformige, bardeagtige, i hverandre gribende Tænder; Næseborene ikke langt fra Panden, nærved Næbryggen. Benene længere tilbage end hos Gjæssene, temmelig lave, Tarsen aldrig længere end Mellemtaaen; Fortæerne forenede ved en Svømmehud; Bagtaaen med eller uden Hudlap. Vingerne middellange, spidse og smalle; 1ste og 2den Svingfjer eller blot 2den længst; Vingespeilet (ɔ: de brede Faner paa Armsvingfjerene) ofte med en stærk Metalglands; Halen med 14—20 Styrere.

Ænderne udgjøre en talrig Slægt, der er udbredt over hele Kloden, men hvis Arter dog fortrinsvis yngle i de kolde Zoner og om Vinteren begive sig til de varmere. De leve ved Havet, ved Sumpe, Søer, Floder og Damme; deres Gang er slet og vaklende, men de svømme fortrinligt. Nogle ere tillige meget gode Svømmedykkere; disse udgjøre en egen Afdeling og skjelne sig fornemmelig ved en Hudlap paa Bagtaaen (Dykænder); andre dykke næsten aldeles ikke,

og kun, naar de ville undflye Faren; disse have en trind Bagtaa uden Hudlap (Kjærænder). De leve selskabeligt og vandre ofte i store Skarer; kun i Parringstiden skilles de ad og leve i Monogami, dog tager Hannen hverken Del i Redebygningen, Rugningen eller Ungernes Pasning. Saasnart Parringen er fuldført og Rugningen begyndt, samle Hannerne sig i Flokke og indfinde sig først atter hos Familien, naar Ungerne ere flyvefærdige. De tamme Ænder have, ligesom Gjæssene, forandret deres Naturel og leve i Polygami. Næsten alle yngle ved Ferskvand, sjeldnere kolonivis, enkelte undertiden ved Havet. Reden er udforet med en Krands af Dun og Fjer, som Hunnen selv plukker sig af Brystet; deres Æg ere, uden Undtagelse, uplettede, hvide, hvidgraa, gulhvide eller grønagtige. De lægge mange, fra 7—20, Æg. Saasnart Ungerne ere udkrøbne, begive de sig i Moderens Selskab til Vandet og søge deri deres Næring. Denne bestaaer af Vandplanter, Bløddyr, Insekter, Orme, Frø, Sæd o. s. v. De fælde to Gange om Aaret, og mange Hanner forandre derved meget deres Udseende; Hunnerne ere i Almindelighed mindre, oftest meget forskjellige fra Hannerne og mindre skjønne end disse; Ungerne af begge Kjøn ligne, før den første Fælding, mest Hunnerne. Andejagten med Hund er tilstrækkeligt bekjendt; paa Havet skydes Ænderne fra Baade og ved Vaager samt fra Baghold ved Strandbredden; i stor Mængde fanges de i Mellemeuropa og paa Sylt i de saakaldte Andekøier*). Dykænderne fanges her og ved Island i store Garn, som

---

*) Andekøierne paa Sylt ere indrettede paa samme Maade som i de forskjellige Egne af Tydskland. Paa en med Buske omplantet Dam holdes adskillige tæmmede Stokænder, Pibeænder, Krikænder o. s. v., som lokke de vilde Ænder, der kaste sig imellem dem, ind i de til Dammen førende Kanaler og tilsidst ind under et Net, der er udspændt over disse. Paa denne Maade fangedes for en Del Aar siden hvert Efteraar paa Sylt henimod 30,000 Ænder. Nu er Udbyttet langt mindre, maaskee neppe 10,000 aarligt i Gjennemsnit.

stilles under Vandet, og hvori de blive hængende ved Dykningen. Paa Bodensøen fanger man Ænder med Fuglelim, som man stryger paa store Korkstykker, der sammenbindes med lange Snore og saaledes svømme omkring i Bugterne; Ænderne ville udhvile sig paa dem og klæbe da fast ved Limen.

A. Svømmeænder.

Bagtaaen trind, uden Hudlap.

1ste Underslægt: **Gravænder,** *Tadorna, Leach.*

Begge Kjøn næsten af samme Farve, uden Forandring ved Fældingen. De søge Skjul og yngle i Huler i Jorden eller i hule Træer, ofte langt fra Vandet, og høre til de største af denne Slægt.

Gravand, Tadorna vulpanser, Flem.

Syn. Anas tadorna, L. — Anas cornuta, Gm. — Vulpanser tadorna, Keys. & Blas. — Tadorna gibbera, Brehm.

Dansk: Gravgaas, Gravand, Brandgaas, Fagergaas. Norsk: Gravand, Fagergaas. Svensk: Grafand, Grafgås, Brandgås, Jugås (Gottland).

Artsm. Broget: hvid, sort og brunrød, med grønt, bagtil rustrødt Vingespeil; det noget skovlformige Næb rødt, i Parringstiden med en stor Knold ved Panden. Benene kjødfarvede, hos den unge Fugl rødgraa; Overgumpen og de øvre Haledækfjer hvide; Halen hvid med sort Spids.

Afbildn. Tab. XLVI. (*Anas tadorna*). — Suppl. Tab. 25, *ung Fugl.*

Længde 24—25″; Iris brun; Hovedet, Overhalsen samt Skulderdækfjerene og Haandsvingfjerene sorte, Hovedet med grønt Skjær; paa Underhalsen findes et hvidt, fortil bredt Bælte, nedenfor hvilket ligger et lignende smukt brunrødt; paa Forryggen, Forbrystet og langs Underkroppen gaaer et

bredt sort Baand; Halens nedre Dækfjer lyst rustrøde; Ryggen, den underste Halvdel af Skuldrene, Siderne af Brystet, Slagsiderne og Skinnebenene rent hvide. Hunnen mangler Næbknold og har mindre rene og smukke Farver end Hannen. Den énaarige Fugl har hvid Pande og Hage samt hvide, sortprikkede Kinder; Hovedets Overside og Baghalsen, Forryggen og det øverste Parti af Skuldrene brungraa, Benene lyst rødgraa; Næbet svagere rødt med brun Spids.

Denne smukke, anseelige And tilhører den tempererede Zone, hvor den tildels er Standfugl og blot i Yngletiden undertiden bortfjerner sig temmelig langt fra Havet. Dens Holdning er rank og skjøn; den gaaer rask, flyver let og er meget sky og vanskelig at komme paa Skud. Som Trækfugl ankommer den til os sidst i April og forlader os sidst i Aug. og først i Sept. Den søger Skjul og yngler i Jordhuler, ved høie, steile Havskrænter, i Ræve- og Grævlingegrave o. s. v., ofte langt inde i Landet. Forf. modtog dens Æg fra Læsø, hvor dens Rede fandtes i en Koie i Ruffet paa et strandet Skib, uagtet en Snes Mand dagligt arbeidede der ombord. I en lille kratbevoxet Bakke i Dragsholm Skov er der 7 à 8 Grave, i hvilke der boer baade Ræve, Grævlinger og Gravænder. Ifølge Dyrlæge Grills Meddelelse yngler den almindeligt paa Veirø, Samsø og i Korshavn under Tjornebuske. Paa Æbleø fandt Grill dens Rede 5 Alen fra Jorden i en hul Eg og ved Einsiedelsborg i en hul Pil 12 Alen fra Jorden. I Vendsyssel yngler den, ifølge Fischer, paa adskillige Steder, og i Randersegnen yngler den ved Holbækgaard, høit oppe i en med Naaletræer bevoxet Sandbanke. Hyppigst yngler den ved Hertugdømmernes Vestkyst, især talrig i Sandklitterne paa Amrom og Sylt; saavel der, som paa Romø og flere Øer i Vesterhavet, ere Æggene til stor Nytte for Beboerne, der dagligt borttage Æggene paa ét nær, idet Fuglen da lægger langt over det sædvanlige Antal; den yngler ogsaa paa Hertugdømmernes Østkyst, paa Mols og ved Gaunø; Faber fandt

den paa Endelave ynglende i Træer; paa Musholm og Rersø samt i Odsherred (Petersen); ved Roskilde Fjord, paa Rødsand (Dahl), paa Halskov ved Korsør (Winther), i Hornbæks Plantage (Udg.). Den 21de Juni fandtes en ganske lille Ælling, nylig død, liggende paa en Mark ved Aalborg; den indsendtes til Museet af Adj. Juel (Reinh.). Forf. fik dens Æg fra Øerne ved Rødby, hvor den ynglede temmelig talrigt. I Norge yngler den i større eller mindre Antal langs hele Skærgaarden op til Polarcirkelen. Nord for denne og i Landets indre Dele træffes den sparsommere og navnlig i Træktiderne. Langs Sverrigs Kyster yngler den baade paa Vestsiden og paa Østsiden, dog talrigst ved Skaanes Kyster og i Bohuslehns Skærgaard, til hvilket sidste Sted den ifølge Nilsson ankommer allerede i Febr. og Marts. Paa Færøerne vides den kun én Gang at være truffen, nemlig i Marts 1874 (en Han) (Sysselm. Müller). Paa Island og i Grønland er den ikke bemærket. De 8—16 gulagtigt hvide Æg, som findes sidst i Mai, ere noget større men kortere end Æggene af den tamme And.

Æggets Længde og Brede:

66 mm.	41 mm.
69 »	47 »

Den vandrer med sine Unger til Vandet, fra hvilket den undertiden yngler flere Mile borte; mærkeligt er det, at den listige, rovgjerrige Ræv taaler den i sin Bolig. Kjødet er trannet, og Æggene have en ubehagelig Smag.

Rustand, Tadorna rutila, (Pall.)

Syn. Anas casarca, Gm., L. — Anas rutila, Pall. — Casarca rutila, Keys. & Blas.

Dansk: Rustand. Svensk: Rödgul And.

Artsm. Næbet sortagtigt, Benene graa, Kroppens Hovedfarve rustrød; det store Vingespeil metalgrønt; de øvre og nedre Vingedækfjer

hvide; Halen, de øvre Haledækfjer og Overgumpen glindsende sorte.

Afbildn. Tab. XLVIII, (*Anas rutila*).

Længde 23—24".

Hannen udmærker sig fremfor den ellers ganske lignende Hun ved et sort, purpurglimrende Halsbaand tæt ovenfor Brystet; Hovedet og Halsen ere i den høiere Alder hvidgraa med rustgult Anstrøg.

Dens Hjem er Mellemasien og Nordafrika. Efter E. Hages Notitser skal den være skudt paa Bornholm og af Brünnich være sendt til Pennant; ifølge afdøde Kammerherre Poulsens Optegnelser kom dette Exemplar til det kgl. Museum. Denne Angivelse maa dog beroe paa en Feiltagelse, idetmindste findes Exemplaret ikke i Museet, og, som bekjendt, existerede dette ikke paa Brünnichs og Pennants Tid. I Norge er denne Art ikke truffet, men i Sverrig blev en Han skudt i Stockholms Skærgaard den 22de Mai 1854.

Æggets Længde og Brede:

65 mm.	45 mm.
66 »	48 »

2den Underslægt: **Kjærænder,** *Anas*, *Bonap.*

Disse ere de egenlige Ferskvandsænder; de opholde sig paa Indsøer, i Aaer, Damme og andre, med Rør, Siv og andre høie Planter bevoxede ferske Vande; sjeldnere, og kun udenfor Yngletiden, især om Vinteren, opholde de sig ved Havkysterne, fornemmelig ved Udløbet af Aaer og Bække, altid paa grundt Vand. Næbet mere eller mindre langstrakt, fortil bredere end eller lige saa bredt som bagtil, i hele sin Længde forsynet med fine, sammentrykte, stundom langstrakte Lameller. Hos Arterne af denne Gruppe er den ydre Kjønsforskjel stærkt udpræget, idet nemlig den gamle Han har en fra Hunnens aldeles forskjellig og langt præg-

tigere Vinter- og Vaardragt. De nære sig af Vandplanter, Frø, Insekter, Orme, Fiskerogn o. s. v. og have et meget velsmagende Kjød.

Stokand, Anas boschas, L.

Dansk: Stokand, Græsand, Kjærand, Moseand, Roand (i Fælding), Roandrik (Hannen i Fælding), Graaand, Bygand (Thy). Norsk: Stokand. Svensk: Gräsand, Stockand. Færøisk: Vidldunna (M.), Vilddunna (H.). Islandsk: Gränhöfða, Gráönd, Stóra Stokönd, Blákollsönd. Grønlandsk: Kartlutok.

Afbildn. Tab. XLVI. — Suppl. Tab. 25. 1, Han i Sommerdragt. 2, Hun.

Længde 22—23"; Iris lysebrun. Hannens Vinterdragt (fra Okt. til sidst i Mai): Hovedet og Halsen prægtigt glindsende mørkegrønne, nedentil begrændset af et hvidt Halsbaand, Ryggen graabrun med mørkere Tegninger, Skuldrene graahvide, sortvatrede, de øvre Vingedækfjer graa, Svingfjerene mørkegraa; Underryggen, Overgumpen og de 4 mellemste opadkrummede Styrere sortegraa, den øvrige Hale hvid med mørkegraa Prikker; Forbrystet mørkt kastaniebrunt; det Øvrige af Underkroppen fint sortvatret paa hvidagtig eller graahvid Grund. Hannens Sommerdragt (Juni—Sept.) ligner mere Hunnens, der er blegt rødagtigt graabrun med sorte Tvær- og Længdepletter og med mattere Speil; i denne Dragt mangler Hannen de opadbøiede Halefjer, men Speilet er glindsende, og Brystet samt Siderne have en mørkere, skjønnere brun Farve end hos Hunnen. Ungerne ligne Moderen; de unge Hanner ere kjendelige ved den mørkere Farve paa Hovedet og Bagryggen, uden rustbrune Fjerkanter, og ved en mørkebrun Plet ved Mundvigen.

Den er Stamfugl til den almindelige tamme And, der ikke sjeldent paafaldende ligner den. Stokanden er dog meget vanskelig at tæmme, selv naar den er fanget som ung eller endog udklækket blandt tamme Ænder. Den er hos os den almindeligste af Kjærænderne og opholder sig i de med Siv, Græs, Rør og Buske bevoxede ferske Vande,

især i Nærheden af Skove, undertiden i selve disse; om Foraaret og Forsommeren lever den parvis. Hannerne forlade Hunnerne strax efter Parringen og streife omkring alene eller i smaa Selskaber. I Sept. og Okt. samles Familierne og flyve ved Nattetider i store Flokke fra det ene Vand til det andet; men den er kun Strøgfugl, thi i milde Vintre bliver den, og kun i stærkere Frost streifer den videre bort til aabne Kilder og Strandbredder. Paa Færøerne, hvor den findes hele Aaret igjennem, træffes den ikke i Flokke, men kun parvis. Paa den skandinaviske Halvø yngler den almindeligt lige fra Skaanes Sydspids indtil Tromsø; i Østfinmarken og Lapmarkerne er den dog mindre hyppig; paa Fjeldsiderne yngler den endnu oppe i Vidieregionen, og Syd for Trondhjemsfjorden overvintrer den ikke sjeldent. Paa Island og i Grønland er den almindelig som Standfugl; dog drage enkelte Individer Syd paa om Efteraaret.

Den nærer sig af Frø og andre Plantedele, Orme, Snegle, Insekter, Rogn og smaa Fiske. I April eller Begyndelsen af Mai lægger Hunnen 10—16 bleggrønne Æg i en Rede af Løv, Siv, Kviste og Græsstraa; Reden findes under Buske eller mellem de høie Planter ved Vandet, i hule Træer, paa afhuggede Træstammer, forladte Kragereder o. s. v.

Æggets Længde og Brede:

52 mm.	40 mm.
60 »	44 »

De Gamle tee sig ængsteligt i Nærheden af Reden. I Begyndelsen eller henimod Midten af Juni taber Andriken Svingfjerene ved Fælding, og før henimod Slutningen af Maaneden kan den ikke flyve; i dette Tidsrum anstilles fortrinsvis Jagt paa den, og den kaldes da «Roandrik» («Ruandrik»). Man kan lade Æggene udruge af tamme Ænder, men hvis man ikke stækker Ungerne, saa snart de blive flyvefærdige, ville de som oftest flyve bort om Efteraaret. Dens Stemme er

som Husandens. Dens Kjød og Æg ere meget velsmagende. Den skydes for Hunden paa Anstand og fanges i Andekøier (især paa Sylt) eller ved at udstrøe Korn, hvor en Andefamilie pleier at opholde sig, og lægge Løbesnarer af 6—7 Hestehaar paa Strøstedet. Veed man, hvor de falde om Aftenen, kan man ved Hjælp af en fastbunden tam And eller en tæmmet Vildand skyde dem fra Skjulestedet. I Vaager kan man undertiden skyde flere paa éngang, naar man forsigtigt nærmer sig imod Vinden.

Spidsand, Anas acuta, L.

Syn. *Anas longicauda, Briss.* — *Anas caudacuta, Pall.* — *Anas Alandica, Sparrm.* — *Anas Sparmanni, Lath.* (Hunnen). — *Dafila acuta, Leach.*

Dansk: Spidsand, Vinterand, Stjertand, Rumpeand, Mellemand(?). Norsk: Spidsand, Piland. Svensk: Stjertand, Spjutand, Wiand (Skaane). Færøisk: Åndt (M.), Ondt, Stikkondt? (H.). Islandsk: Lángvíu-Gráönd, Grafönd, Grasönd.

Artsm. Vingespeilet hos Hannen kobberfarvet, rødglindsende, fortil med rustgul, bagtil med sort og hvid, oventil med sort Indfatning. Næbet langt og blaaligt, Benene graa; de mellemste Halefjer meget lange, tilspidsede.

Afbildn. Tab. XLVI. — Suppl. Tab. 25. 1, Han i Sommerdragt. 2, Hun.

Noget mindre end den forrige Art, men med længere Hals; Iris først brun, siden smukt gul. Hannens Vinterdragt: Hætten blandet mørke- og lysebrun; Hovedets Sider, Struben og Overhalssiderne brune, bagtil indfattede med en purpurfarvet Stribe; paa Baghalsen en bred sort, af et smalt hvidt Baand indfattet Stribe. Underhalsen, Ryggen og Skulderfjerene ere sortagtige med skjønne hvide Zigzaglinier, lange Skulder- og bageste Svingdækfjer med sort og graa Indfatning, Overvingen askegraa, den spydformige Hale i Midten sort, paa Siderne askegraa med skjønne sorte Bølgelinier, Underhaledækfjerene sorte. Hannens Sommerdragt: Hætten mørkebrun med rustgraa Fjerkanter, Halsen og Hovedets Sider hvidgraa med brune Pletter; Overkroppen brun-

sort med brede, gulagtighvide Bølgelinier; Underkroppen gulagtig med brune Pletter; Siderne med brune og hvide Tværbaand; Speilet som i Vinterdragten. Den meget mindre og lysere Hun har intet Halespyd, og Speilet har fortil en gulagtig, bagtil en hvid Indfatning. Den unge Han ligner den gamle, men mangler Halespydet; den unge Hun har et graabrunt, med Hvidt indfattet Speil og blegere Farver.

Her i Landet er den hyppigst i Træktiderne, dog mest parvis eller i mindre Flokke; den yngler ikke sjeldent her, f. Ex. ved Ringkjøbing Fjord og Filsøen; paa Omø (Petersen); i Hjardemaal-Klitsøer og i Gyrup-Sø (P. Heiberg). Fencker troer, at den yngler i Randersegnen, da han har seet unge Fugle, som i Begyndelsen af August vare skudte paa Fjordene; paa Øen Lindholm i Ulvsund fandt E. Hage dens 11 Æg i en Høstak d. 30. April 1826; senere fandt han den ynglende ved Bøtø og Gjedser paa Falster, hvor den (efter Melchior) ankommer i April. Hos Vildthandlerne i Kjøbenhavn sees den hyppigt, især om Efteraaret, og i Fuglekøierne paa Sylt fanges den i stor Mængde (E. Hage). Bølling formoder, at den ogsaa yngler i Nordsjælland, da han har seet en Han i Sommerdragt, som var skudt i Breininge pr. Kallundborg d. 27. Juli 1846. Paa Færøerne sees den ikke saa sjeldent om Sommeren; dog haves ingen sikker Erfaring for, at den yngler der. I Norge træffes den almindeligt ynglende indenfor Polarcirkelen, sparsommere langs Landets sydligere og vestlige Kyster og i det Indre, hvor den fornemmelig viser sig i Træktiderne. I Sverrig yngler den kun undtagelsesvis i de sydlige Provindser, men talrigt i Lapland. Til Island, hvor den yngler temmelig almindeligt, ankommer den henimod Slutningen af April; i Begyndelsen af Sept. forlader den Øen. I Grønland er den ikke almindelig, og er — saavidt vides — ikke funden ynglende. Den er sky og forsigtig og derfor vanskelig at skyde. Andre Kjærænder taaler den ikke i sin Nærhed. De 6—9 Æg ere lyst graagrønne.

Æggets Længde og Brede:

52 mm.	38 mm.
59 »	40 »

Knarand, Anas strepera, L.

Syn. Chauliodes strepera, Swains.

Dansk: Knarand, Græsand, Perleand. Norsk: Snadderand. Svensk: Snatterand. — Islandsk: Litla Gráönd (Faber).

Artsm. Speilet hvidt; Benene orangegule, med sort Svømmehud; Næbet sort (hos Hunnen og Ungerne gulagtigt paa Siderne), temmelig langt, med nedhængende Lameller.

Afbildn. Tab. XLVII. — Suppl. Tab. 26. 1, Han i Sommerdragt. 2, Hun.

Længde 19—20″; Iris brun.

Hannens Vinterdragt: Hovedet og Halsen hvidgraa med fine brune Prikker; Underhalsen og Forbrystet tegnede med smalle sorte og hvide Buepletter; den forøvrigt hvide Underkrop har paa Siderne og Bugen fine Bølgelinier; Baghalsens nederste Del samt Overryggen og Skuldrene med fine sortegraa og hvide Bølgelinier; de korte Overvingedækfjer smukt brune, de lange fløielssorte; det hvide Speil foroven og forneden med askegraa Kanter; Svingfjerenes Spidser og Halen askegraa; Bagryggen, Overgumpen og Haledækfjerene sorte. Hannen i Sommerdragt ligner meget Hunnen; denne er paa Ryggen og Skuldrene sortebrun med rustrødagtige Fjerrande og Pletter; Vingerne mattere end hos Hannen, Overgumpen og Underhaledækfjerene graa, Struben, Forbrystet og Siderne med lignende Tegninger som Hannen. Ungerne ligne Hunnen. Denne smukke Art, der hører hjemme i det nordlige Asien og Mellemeuropa (hvor den især er talrig i Holland), er ikke hyppig her i Landet, men kan dog ikke regnes blandt vore sjeldne Fugle. I Norge vides den ikke med Sikkerhed at være bemærket; dog angiver Boie at have seet den i Helgeland i 1817. I Sverrig er den truffen nogle faa Gange i

Landets sydlige og mellemste Dele, men Angivelsen om, at den, om end sjeldent, yngler i Lapland (Schrader) er neppe paalidelig. Dens Forekomst paa Island er tvivlsom; Faber troer dog at have truffet den ved Reden paa en Ø i Myvatn, men den er ikke senere gjenfunden. I Grønland findes den ikke. Efter Melchior har den ynglet ved Gjedserodde paa Falster; Teilmann og Hage fangede et Par i Fældetiden paa Fanø imellem Sandklitterne, hvor de lode sig gribe med Hænderne; Førstnævnte har truffet den med Ællinger i Ringkjøbing Amt; Forfatteren har i Yngletiden baade seet den og erholdt dens Æg ved Filsøen og Ringkjøbing Fjord; Faber fik den oftere fra Sjælland, Steenberg fra Egnen ved Helsingør. I Oktbr. 1871 blev et Exemplar skudt paa Kareholmen i Randers Fjord (Fencker). Hos Vildthandlerne i Kjøbenhavn sees den undertiden om Efteraaret. De 7—9 graagrønne Æg findes blandt høie Væxter ved Vandbredderne.

Æggets Længde og Brede:

52,5mm.	36mm.
58 «	40 »

Skeand, Anas clypeata, L.

Syn. Rhynchaspis clypeata, Leach.

Dansk: Skjoldnæb, Skeand, Kropand, Slopand (Vestslesvig). Norsk: Skovland. Svensk: Skedand, Leffeland (Skaane).

Artsm. Næbet stort, bredt, stærkt hvælvet og mod Spidsen spadeformigt udvidet; Fødderne orangegule. Vingespeilet grønt, fortil begrændset af en hvid Stribe; Overvingen glindsende lyseblaa.

Afbildn. Tab. XLVI. — Suppl. Tab. 25. 1, Han i Sommerdragt. 2, Hun.

Længde 19—20″.

Næbet blaagraat, Iris gul; Hovedet og Overhalsen glindsende mørkegrønne, en sort Stribe paa Roden af Baghalsen; Overryggen og de korte bageste Skulderfjer sortagtige med

graa Fjerrande; Underhalsen, Forbrystet og de mellemste Overvingedækfjer renhvide, de bageste lange Vingedækfjer sorte med hvid Stribe, Svingfjerenes Spidser brune med hvide Skafter, Bagryggen og Overgumpen sortegrønne; de mellemste Styrere brune, hvidrandede, de yderste hvide, graabrunplettede; Brystet og Bugen smukt kastaniebrune med Hvidt paa begge Sider foran de sorte Underhaledækfjer. Hos Hunnen, som er mindre og ligner Hunnen af Stokanden, er Hovedet og Halsen rustgraa med smaa sorte Længdepletter; Underkroppen af samme Farve, men med større sorte Pletter paa Brystet, Siderne og Underhaledækfjerene; Bagbrystet og Bugen uden Pletter. Overkroppen sortagtig med rustgraa Fjerkanter, Vingedækfjerene glindsende blaagraa, Vingespeilet mørkere og mindre glindsende grønt. Hannen i Sommerdragt ligner Hunnen, men adskilles let ved de rene blaa Vingedækfjer og det prægtige Vingespeil. Ungerne ligne Hunnen, men Farverne og Tegningerne ere mørkere; Speilet er mere graat end grønt, blot hos Hannerne er det grønnere og mere glindsende, ligesom Vingedækfjerene ere af renere blaa Farve.

Skeanden yngler paa flere Steder her i Landet, f. Ex. paa Hindsholm og Rødsand (Dahl); i Søborgmose og ved Ringkjøbing Fjord, især ved Lønborggaard. Den 16de Mai 1862 fandt Fencker paa en lille Holm i Utterslev Mose to Reder af Skeanden, den ene med 19, den anden med 12 Æg. Ifølge Forf.'s Optegnelser yngler den ogsaa ved Gjedsergaard paa Falster. Dr. Heiberg har fundet den ynglende i Klitsoerne ved Hjardemaal, i Aarup Mølledam o. fl. St. Faber skød den ved Reden paa Saltholm. Archivar Winther skød en Hun med dens Unge ligeledes paa Saltholm d. 7de Juli 1830 og en Han paa Quintus d. 29de Okt. 1835. Alle tre Exemplarer kom til Museet. E. Hage fik den ved Røddinge Sø paa Møen; Mechlenburg erholdt den fra Flensborg Fjord; i Andekoierne paa Sylt fanges mange. Den er hyppigst i Træktiderne. De 8—20 gulagtighvide Æg

findes i sidste Halvdel af Mai i Nærheden af Vandet, blandt Græs og Rør.

Æggets Længde og Brede:

51mm.	36mm.
55 »	38 »

Atlingand, Anas querquedula, L.

Syn. *Anas circia, L. — Cyanopterus querquedula, Eyt. — Pterocyanea querquedula, Brehm.*

Dansk: Atling, Sommerkrikand, Fjordand (Thy). Norsk: Knækand. Svensk: Årta. Færøisk: Kriblingsondt (H.)*).

Artsm. Over Øiet en smal, ved Nakken og Baghalsen bueformigt nedløbende, forneden mørkt begrændset, hvid Stribe; Speilet mat graagrønt eller mørkegraat, for og bagtil med hvidagtig Indfatning; Svingfjerskafterne hvide.

Afbildn. Tab. XLVII. — Suppl. Tab. 26. 1, Han i Sommerdragt. 2, Hun.

Den hører ligesom følgende til de mindste europæiske Ænder: kun 15″ lang; Næbet sortagtigt, Iris lysebrun, Benene graa. I Henseende til Hunnens og Ungernes Tegninger har den stor Lighed med den almindelige Krikand, hvis prægtige grønne Speil med rustgul og sort Indfatning dog afgiver et charakteristisk Skjelnemærke. Hannens Vinter- og Vaardragt: Hovedets Overside og Nakken (imellem de hvide Buestriber fra Øinene) sortagtigt brune, Hovedets Sider og Halsen karmoisin-rødbrune, med talrige smaa hvide Punkter og Streger; Ryggen og Skuldrene samt Overgumpen sortagtige med rustbrune eller rustgraa Fjerkanter; de lange, prægtige Skulderfjer, som bøie sig til Siden, ere smalle , spidse og sorte, med glindsende hvid Stribe; Over-

---

*) Hverken Müller eller Holm angiver den som forekommende paa Færøerne; den sidstnævnte Forfatter anfører dog ovenstaaende færøiske Benævnelse (Naturh. Tidsskr. 2den R. 2det Bd. Pg. 524).

vingen blaagraa, Vingespidsen og Halen graabrune; Forbrystet gulbrunt med sortebrune bueformige Pletter, Bagbrystet og Bugen hvide, foran med fine og smalle, bagtil med brede sorte Bølgelinier. Efter Fældingen i Juni kjendes Hannen fra Hunnen blot ved det noget livligere Speil, de sølvgraa Overvinger, de smalle lyse Fjerkanter og Legemsstørrelsen. Hunnen har en lys Stribe over Øinene og bagved disse en mørkebrun; Hagen og den øverste Del af Struben rustagtigt hvide, det øvrige af Hovedet og Halsen gulgraat med smaa sortebrune Længdestreger; Ryggen, Skuldrene og Overgumpen sortebrune med rustgraa eller rustbrune Pletter; Forbrystet med rustgraa, brede Fjerkanter og sortebrune Pletter. Vingedækfjerene brungraa; Speilet mørkegraat med svagt sortegrønt Skjær, begrændset fortil af et bredere, bagtil af et smallere hvidt Baand.

Denne smukke lille And yngler hyppigere i Jylland og Hertugdømmerne end paa Øerne, hvorimod den i Træktiden forekommer overalt. Melchior traf kun éngang dens Unger ved Herlufsholm, hvorimod han hvert Aar fandt den ynglende ved Gjedsergaard, hvor den pleiede at indfinde sig i April; E. Hage fandt enkelte ynglende paa Møen, hvor den desuden flere Gange er skudt i Mai og Juni. Ifølge Meddelelse fra Dr. P. Heiberg yngler den i Hillerslev-Kjær og i Hjardemaal-Klit. Fischer angiver den som ynglende i Vendsyssel, og Fencker anseer det for sandsynligt, at den yngler paa adskillige Steder i Randers-Egnen. Den yngler ligeledes paa Bornholm. Efter Faber er den, næst Stokanden *(A. boschas)*, den i Hertugdømmerne almindeligste And. I Fuglekøierne ved Vesterhavet fanges den dog sjeldnere. Forfatteren fandt den ynglende ved Maribo Sø, Ringkjøbing Fjord og Filsøen, samt paa flere Steder i Nordslesvig; i Juni 1853 saae han flere Par i Søborgmose, hvor en gammel Han blev skudt i Mai samme Aar; om Efteraaret sees den temmelig hyppigt hos Vildthandlerne her i Byen. Mechlenburg havde i sin Samling en mærkelig

gul Varietet fra Omegnen af Flensborg. I Norge var den indtil for ikke mange Aar siden kun truffet en enkelt Gang, men i de senere Aar er den gjentagne Gange skudt i Landets sydvestlige Egne, og der er al Grund til at antage, at den ogsaa yngler der. I Sverrig er den almindelig paa flere Steder i de mellemste Provindser, navnlig ved Gøteborg.

Den opholder sig og yngler blandt Græs og høie Væxter ved Ferskvandsbredder, er mindre vild end de foregaaende og ligner i saa Henseende Krikanden. De 7—12 Æg ere gulagtigt hvide og findes i første Halvdel af Mai. Kjødet er velsmagende.

Krikand, Anas crecca, L.

Syn. Querquedula crecca, L.

Dansk: Krækand, Krikand, Norkand, Rødnakke (Thy). Norsk: Krikand, Sirku, Saurond, Lortond. Svensk: Krickand, Krecka, Kräcka. Færøisk: Åndt (M.), Stikåndt? (M.), Ondt (H.), Krikkondt (H.) Islandsk: Urtönd, Urt.

Artsm. Omkring Øiet en bred, paa Siderne af Nakken og Halsryggen en bueformigt nedløbende, foran hvidt indfattet, grøn Stribe; Speilet stort og smukt grønt, foroven og forneden begrændset af Sort, foran med en bred hvid og rustfarvet, bagved med en smallere hvid Indfatning; Svingfjerskafterne brune, Næbet sortagtigt.

Afbildn. Tab. XLVII. — Suppl. Tab. 26. 1, Han i Sommerdragt. 2, Hun.

Denne mindste indenlandske And har kun en Længde af 13—14″.

Den gamle Han udmærker sig ved den grønne Plet paa Siderne af Hovedet; Næbet er sort, Iris brun, Benene blygraa. Hos Hannen i Vinterdragt er Hovedet og Halsen rødbrune; omkring Øiet og ned ad Baghalsen en grøn Stribe, som foran er indfattet med Hvidt; Struben sort; Underhalsen, Ryggen og Skuldrene hvidt- og sortvatrede. I Sommerdragten, fra Juli til Sept., er Hannen forskjellig fra

Hunnen ved de smaa, runde, sortagtige Pletter paa Underkroppen og ved den rustbrune, glindsende Grundfarve paa Brystet. Hunnen: Overkroppen sortebrun med rustgraa Fjerkanter og Pletter, bag Øiet en sortagtig Stribe; Hovedets Sider bleggraa med smaa sortagtige Pletter, Hagen og Struben blegere, med mindre Pletter; Forbrystet og Siderne rustgraa, sortplettede; Bagbrystet og Bugen hvide uden Pletter. De Unge have paa Ryggen bredere rustfarvede Fjerkanter, men ligne ellers Hunnen.

Som Trækfugl kommer den her til Landet i Marts og April og flytter for største Delen ikke bort, før Frosten tvinger den dertil. Den yngler hyppigst paa Øerne, dog ikke sjeldent i Jylland, navnlig i Vendsyssel. Man finder den ved mange af vore større Søer, Aaer og Damme, talrigst i Træktiden. Paa den skandinaviske Halvø er Krikanden udbredt overalt lige fra det sydvestlige Skaane til den russiske Grændse, baade paa Lavlandet og i Fjeldegnene, paa hvilke sidste Steder den træffes helt oppe i Vidieregionen. I Norges sydlige Del og i Sverrigs mellemste og sydlige Provindser overvintrer den hyppigt. Paa Færøerne træffes den ikke sjeldent om Sommeren; Sysselmand Müller har faaet dens Æg derfra. Paa Island yngler den temmelig almindeligt, men i Grønland forekommer den kun nu og da.*)

Den lægger i første Halvdel af Mai 9—12 gulagtigt hvide Æg, hvis Længde varierer mellem 43 og 46mm., med en Brede af 33—35mm. Som den mindst sky af alle Ferskvandsænder er den ogsaa den letteste at skyde. Fælder man en eller flere af en Flok, vende de Ubeskadigede sædvanligvis snart tilbage paa samme Sted, hvor de mistede deres Kammerater, men ere saa dog forsigtigere end før.

---

*) Holbøll erholdt den af en Grønlænder under Navn af Kertlutokpiarsuk, men det synes, at Grønlænderne med dette Navn betegne alle de Andearter, som de ikke kjende. Ordet er sammensat af Kertlutok (ɔ: en Graaand) og piarsuk (ɔ: Noget, der har Lighed med).

I Fuglekøierne fanges de i stor Mængde; i Efteraaret 1820 blev der saaledes paa Sylt fanget 7000 Ænder, hvoraf 1500 Stokænder og flere end 3000 Krikænder. Man fanger dem ogsaa i Løbesnarer.

Pibeand, Anas Penelope, L.

Syn. Mareca Penelope, Steph.

Dansk: Pibeand, Lysand, Blisand, Brunnakke. Norsk: Brunnakke, Pipand. Svensk: Bläsand, Brunnacke (Skaane). Færøisk: Åndt (M.), Ondt (H.). Islandsk: Rauðhöfda, Gráönd, Rauðdufa.

Artsm. Næbet temmelig kort, blaat med sort Spids. Speilet hos Hannen mørkegrønt, forpaa og bagtil med fløielssort Indfatning, foroven begrændset af Hvidt; hos Hunnen er Speilet mørkegraat, hvidagtigt kantet, den bageste Fjer næsten hvid; Halen temmelig spids.

Afbildn. Tab. XLVI. — Suppl. Tab. 26. 1, Han i Sommerdragt. 2, Hun.

Længde 19″, Vingestrækning 31″.

Iris brun, Benene blyfarvede med mørkere Svømmehud. Hannens Vinter- og Vaardragt: Panden og Forhovedet gulagtigt hvide, Hovedets Sider og Halsen smukt rustrøde, med sortebrun Strube og sortpunkterede Kinder. Ryggen, Skuldrene, de korte Overvingedækfjer og Kropsiderne fint hvidt- og sortvatrede; Overvingen er hvid indtil Speilet og danner ligeledes over dette et bredt, hvidt Baand; de sidste Svingfjer hvidkantede; Forbrystet lyst rødgraat. Underkroppen i Midten hvid, de underste Haledækfjer sorte. Hannens Sommerdragt: Hele Hovedet og Halsen rustrøde med sortegrønne og sorte Prikker. Ryggen sortebrun med rustfarvede Fjerkanter og Tværbaand, Forbrystet lyst gulbrunt med brunsorte Tværpletter, Siderne lyst rustfarvede, Bugen og de underste Haledækfjer paa Siderne brunplettede.

Hunnens Grundfarve er, ligesom hos de andre Ferskvandsænder, mere graabrun; den har mindre, kortere og afrundede Pletter, medens Hunnen af Spidsanden, der mest ligner den, har mørkere Længdepletter paa Hovedet og Halsen.

Den yngler, om end sjeldent, her i Landet. Forf. har flere Gange skudt den i Yngletiden, og Faber traf den midt om Sommeren ved Esrom Sø. Ifølge Forf.s senere Optegnelser yngler den paa nogle Øer i Lammefjorden (Splittorp). Fencker traf d. 30te Juli 1870 en Flok af 20 Andrikker i Randers Fjord og anseer det derfor som sandsynligt, at Ynglepladsen har været i Nærheden deraf. I Træktiden og hele Vinteren igjennem er den temmelig hyppig og skydes jevnlig overalt ved vore Kyster og paa større Indsøer. Efter Angivelse fra Pastor Fogh i Varde er den om Efteraaret meget hyppig ved Fanø og saa godt som den eneste der forekommende Ferskvandsand. I Fuglekøierne ved Vesterhavet fanges den i stor Mængde. I Norge yngler den almindeligt i Skærgaarden langs hele Vestkysten og Nordkysten op til den russiske Grændse. I Landets sydøstlige Del forekommer den kun under Træktiderne og om Vinteren, undertiden meget talrigt. I det nordlige Sverrig yngler den i talløs Mængde, undtagelsesvis i Landets mellemste Provindser. Paa Færøerne er den ikke sjelden, men er dog, saavidt vides, ikke funden ynglende. Paa Island yngler den hist og her, især i Øens sydlige Del; men i Grønland indfinder den sig kun som en tilfældig og sjelden Gjæst.

Den forraader sit Opholdssted ved sin idelige Piben, som den ogsaa lader høre om Natten, hvor den trækker over.

Den lægger 8—9 glindsende hvide Æg.

Æggets Længde og Brede:

54mm.	38mm.
57 »	39 »

Næringen bestaaer, som de forriges, af Vandplanter, Frø, Græs, Insekter og Orme. Dens Kjød er mindre godt.

B. Dykænder.

Bagtaaen med Hudlap.

De herhen hørende Arter have et tykkere Hoved og kortere Hals end de foregaaende, en kort, bred og plump Krop, paa hvilken Benene sidde længere tilbage end hos de til forrige Afdeling hørende Arter; Tarsen er kort og sammentrykt. Tæerne ere længere end, ofte dobbelt saa lange som, Tarsen. Vingerne ere korte og hvælvede, og Fjerene stivere end hos de andre Ænder. Arterne af denne Gruppe dykke med hele Kroppen til Bunden af Vandet efter deres Næring og opholde sig paa dybere Vand. De gaae slet, tungt, vaklende og med meget opreist Bryst, flyve temmelig tungt, men svømme og dykke udmærket. Naar de svomme, ligge de meget dybt i Vandet, saa at ikke den halve Krop er ovenfor. De kunne opholde sig længe under Vandet, og de dykke paa flere, enkelte endog paa mange (50—60), Favnes Dybde efter Muslinger o. s. v.; deres øvrige Næring bestaaer af Fiske, Vandinsekter, Orme o. desl. De fleste opholde sig udenfor Yngletiden næsten udelukkende paa Havet, ofte langt fra Land; nogle yngle i Nærheden af Havet, andre ved Ferskvand. Hunnen lægger et stort Antal ensfarvede, uplettede Æg, som den alene ruger, medens Hannerne slaae sig sammen i Selskaber og besøge Fjorde, Søer og andre Vande. Man fanger dem i store, under Vandet opstillede Net og skyder dem fra Baade, ved Vaager (bag opstillede Isstykker) o. s. v. De flestes Kjød er trannet og ubehageligt; af nogle Arter have Dunene megen Værd. Ogsaa i denne Afdeling er Hannen forskjellig fra Hunnen og har hos de fleste en fra Vinterdragten forskjellig Sommerdragt, der mest ligner Hunnens og Ungernes;

disse sidste erholde ikke de Gamles Dragt før i 2det eller 3die Aar. Deres Fjerklædning er tættere og dunfuldere end hos de foregaaende, og ingen har metalglindsende Vingespeil.

3die Underslægt: **Troldænder,** *Fuligula.*

Næbet er altid længere end Tarsen — der sjeldent er mere end halvt saa lang som Mellemtaaen —, temmelig stort, ved Roden mere høit end bredt, mod Spidsen bredere og fladt, med oval Negl; Næseborene aabne sig en Trediedel af Næbets Længde fra Næbroden; Pandeskjellet spidsvinklet; Hovedet har hos den gamle Han enten skjønt glindsende Farver eller længere Nakkefjer, af hvilke nogle ere forlængede til en virkelig Top.

Troldand, Fuligula cristata, Steph.

Syn. Anas fuligula, L. — Anas cristata, Ray. — Fulix cristata, Sundew. Platypus fuligulus, Brehm.

Dansk: Troldand, Topand, Vibeand. (Den langt mindre Hun kaldes undertiden «Krækand»). Blyand (Thy). Norsk: Topand. Svensk: Vigg, Hägerand (Skaane).

Artsm. Næbet blaat, ved Roden og omkring Næseborene sort (hos den meget gamle Fugl blot sort i Spidsen); Tarsen længere end Mellemtaaen; Iris gul. I Nakken (hos Hannen) en spids, med Alderen meget forlænget, nedhængende Fjerbusk; Hovedet og Halsen sorte eller brune, i den unge Alder med hvid Blis paa Panden. Speilet hvidt med brunsort Rand forneden, Benene blyfarvede, med sort Svømmehud.

Afbildn. Tab. XLVII (*Anas fuligula*). — Suppl. Tab. 27. 1, Han i Sommerdragt. 2, ung Han. 3, Hun.

Længde $15\frac{1}{2}$—$16\frac{1}{2}''$.

Vinterdragt: Hovedet, Halsen og Forbrystet grøn- og

purpurglindsende sorte, Ryggen, Skuldrene, de øverste og nederste Haledækfjer sortebrune med mat grøn eller bronzefarvet Glands; Bagbrystet og Bugen hvide. Efter Sommerfældingen ere Farverne mattere, og det Sorte paa Forbrystet tildels bedækket med bredere, Rygfjerene med smallere, graa Fjerrande. Toppen er kortere, og det Hvide paa Underkroppen har et brungraat Anstrøg. Hunnen er da af lignende Udseende, men har et mørkere Næb og Ben, lysere Iris og kortere Top; Rygsiden mere brun og graablandet; Bagbrystet og Bugen hvidagtige, Siderne rustbrune. De Unge før første Fælding have brungul Iris og kun lidt forlængede Nakkefjer; Hoved og Hals sortebrune, en hvid Plet paa Siden af Hovedet (hos Hannen en lignende ved Næbroden); Siderne graabrune og Bugen plettet.

Den opholder sig om Sommeren i det nordlige Europa og Asien; om Efteraaret og om Vinteren kommer den, paa Vandringen sydefter, i større eller mindre Antal til vore Kyster, alt eftersom Vinteren er stræng eller mild. Ifølge Steenstrups Angivelse fandtes dens Reder den 3die Juli 1834 i Nors- og Nebel-Søer i Thy (Reinh.). I Norge yngler den spredt og sparsomt saavel Nord for Polarcirkelen som, om end sjeldnere, i Landets sydligere Dele; ved de sydlige og vestlige Kyster forekommer den kun i Træktiderne og aldrig i Mængde. I Sverrigs nordlige Egne yngler den temmelig talrigt, men kun undtagelsesvis er den truffen ynglende i Landets mellemste Provindser. Paa Færøerne, hvor den ikke var truffen, da Müller udgav sit Arbeide om disse Øers Fuglefauna, blev den i Juni 1872 funden ynglende (Müll., Reinh.). Paa Island og i Grønland er den ikke bemærket. De 6—8 matgrønne eller grønagtigt graa Æg findes paa Holme eller Tuer ved Ferskvand og ligne meget Havlitens.

Æggets Længde og Brede:

55,5mm.	40mm.
62 »	43 »

Bjergand, Fuligula marila, (L.)

Syn. Anas marila, L. — Platyp. marilus, Brehm. — Fulix marila, Sundew.

Dansk: Bjergand, polsk Ædelmand, Skjæland. Norsk: Bjergand. Svensk: Hvitbuk, Bergand, Grimmad And. Færøisk: Åndt (M.), Ondt (H.). Islandsk: Dukönd, Hrafnsönd.

Artsm. Næbet stort, temmelig bredt, lysere eller mørkere blyblaat, Iris gul. Speilet hvidt, Hoved og Hals sorte, med grøn Glands; det nederste Parti af Halsen, Forbrystet, Overgumpen samt de øverste og underste Haledækfjer glindsende sorte. Bagbrystet, Bugen og Undergumpen hvide, Benene blyfarvede med sort Svømmehud. Overryggen og Skuldrene hvidagtige, vatrede med fine, sorte Zigzaglinier. Tarsen halvt saa lang som Mellemtaaen.

Afbildn. Tab. XLVII (*Anas marila*). — Suppl. Tab. 27. 1, Han i Sommerdragt. 2, Hun.

Længde 18″.

I Sommerdragten har Hannen en hvid Ring om Næbroden og en utydelig hvid Oreplet, som dog undertiden mangler; Hovedet, Halsen og Forbrystet mørkebrune; Kappen mørkt brunagtig, vatret med Hvidt. Hunnen ligner Hannen i denne Dragt, men det Hvide ved Næbet er bredere og Orepletterne tydeligere, Hovedet, Halsen og Forbrystet lysere; Brystet har et rustgult Skjær, og Bugen er brun- og hvidplettet. De Unge ligne mest Hunnen, men hos den unge Han bliver efter den første Fælding Hovedet og Overhalsen sorte og Panden rustbrun. Fischer erholdt i Dec. 1854 en gammel Hun med en hvid Ring om Halsen.

Den har sit Hjem i det nordlige Asien og Europa; om Vinteren er den den almindeligste Dykand ved vore Kyster, hvor den indfinder sig i Oktbr. og tildels forbliver til Foraaret; nogle Individer vandre sydligere og vende tilbage i Marts og April. Melchior saae endnu den 8de Mai 1824 en stor Flok ved Eno under Baroniet Gauno, og der blev (ifølge hans Notitser) skudt en gammel Han ved denne Ø den 28de Juni 1825, hvilket næsten kunde lade formode, at

den ynglede der. Den 10de Juni 1857 fandt Forf. den ynglende i Nors Sø i Thy, og Dyrlæge Grill, som skod en gl. Han d. 10de Aug. 1876 i Odense Fjord, har meddelt Udg., at den ifølge Strandskytternes Paastand undertiden opholder sig der hele Sommeren. I Norge træffes den ynglende ved Fjeldvandene, især i Landets sydligere Egne, men dog ogsaa helt oppe i Østfinmarken; ved de sydlige Kyster overvintrer den almindeligt. I Sverrig yngler den talrigt i Landets nordlige Del, undtagelsesvis i de sydligere Provindser. Paa Færøerne er den almindelig om Efteraaret og Vinteren; om Sommeren sees den sjeldnere, men sandsynligvis yngle dog enkelte Par der. Paa Island yngler den meget almindeligt; den kommer dertil midt i Marts og drager bort henimod Slutningen af Oktober. Ifølge Faber (Prodr. Pag. 72) lægge ofte flere Hunner deres Æg i en og samme Rede. I Grønland forekommer den kun tilfældigt.

Meget ofte bliver den ved Dykningen hængende i Fiskernes Silde- og Torskegarn; de fleste skydes i Vaagerne. Dens 8—12 Æg ere forholdsvis temmelig store og hvidagtiggraa, baade større og mørkere end Stokandens.

Æggets Længde og Brede:

62 mm.	40,5 mm.
68 »	44 »

Taffeland, Fuligula ferina, (L.)

Syn. Anas ferina, L. — Platypus ferinus, Brehm. — Aythya ferina, Boie. — Fulix ferina, Sundew.

Dansk: Taffeland, Brunnakke, Rødnakke. Norsk: Taffeland. Svensk: Rödhalsad Dykand.

Artsm. Næbet sort, med et hos Hannen lyseblaat, hos Hunnen blaagraat, hos Ungerne utydeligt Baand over Midten, fortil kun lidet bredere end ved Roden; Speilet askegraat; Benene blaagraa med sort Svømmehud. Hovedet og Overhalsen rustrøde, Forbrystet sort eller mørkebrunt.

Afbildn. Tab. XLVIII (*Anas ferina*). — Suppl. Tab. 27. 1, Han i Sommerdragt. 2, Hun.

Længde 18", Vingestrækning 26 .

Iris rødgul; Underhalsen, Forryggen, Forbrystet og dets Sider sorte, de øvrige Dele, baade paa Over- og Underkroppen, graahvide med fine, sorte Bølgelinier. Svingfjerspidserne og Halen brungraa, Overgumpen og Underhaledækfjerene sorte. Sommerdragten er ubetydeligt forskjellig fra den her beskrevne Vaardragt; de lyse Partier ere noget mørkere. Hunnen er mindre; Hovedet og Halsen rødbrune, foroven mørkere; Ryggen, Skuldrene og Siderne graavatrede med mørkebrune Linier; Bagryggen og Overgumpen sortagtige, Struben rustgulagtig; Forbrystet og Overvingen mørkebrune med brede rustgraa eller rustbrune Fjerkanter; Brystet og Bugen sølvgraa paa brun Grund. Hos den unge Fugl er Hovedet og Halsen næsten som hos Hunnen, blot Overvingen er graa; Forbrystet, Ryggen, Brystsiderne og Halen ere sortebrune med rødgraa Fjerrande; Bagbrystet langs ad Midten hvidgraat med smaa, mørke Pletter.

Ligesom foregaaende Art hører denne hjemme i den gamle Verdens nordlige Egne og er navnlig særdeles hyppig i det nordlige Rusland og Siberien. Da den, saalænge Vandet er aabent, foretrækker store Ferskvande, er det især i strænge Vintere, at den i større Mængde kommer til vore Kyster, og den skydes da temmelig ofte. I Vinteren 1847 blev den i Hundredevis skudt og fanget i Lillebelt, Veile-, Kolding-, Horsensfjord o. s. v. I Vinteren 1864—65 var den ligeledes almindelig ved vore Kyster. Dens Træk sydpaa falder i Okt. og Nov., tilbage nordefter i Marts og April. I Dec. 1853 kastede en Flok paa 8 Stkr. sig udmattede paa en Mark i Nærheden af Kjøbenhavn. De bleve alle skudte. Paa Færøerne (i hvis Fuglefauna [1863] den ikke er optagen af Müller), blev et Exemplar skudt i 1863 (Reinh.). Paa Maribo Sø blev den i Aug. 1847 skudt i ren Sommerdragt (Exemplaret findes i det zool. Museum); Forst-

kandidat Petersen fandt den ynglende i Ringkjobing Fjord, hvorfra Forf. ogsaa har erholdt mange af dens Æg. Ifølge Fenckers Optegnelser ynglede den i 1862 paa en ikke nærmere angivet Sø i Thy, og Dr. med. P. Heiberg har meddelt Udg., at i Begyndelsen af Juni 1874 og 1875 ynglede 6 Par paa Holmene i Sperring Sø, samt at denne, saavidt ham bekjendt, er dens eneste Ynglested i Thy. Den yngler i Holsten i sivbegroede Moser (Boie). I Norge kjendtes indtil for omtrent 10 Aar siden kun nogle ganske enkelte Exempler paa dens Forekomst i Landet; men i det sidste Decennium er den oftere truffen ved den sydvestlige Kyst, hvor den sandsynligvis aarligt yngler paa flere Steder. I Sverrig forekommer den ikke saa ganske sjeldent, dog intetsteds i Mængde; paa Gottland er den funden ynglende. Paa Færøerne er den, saavidt vides, kun skudt én Gang, nemlig i 1863 (Reinhardt). Fra Island og Grønland haves ingen Beretning om dens Forekomst.

De 9—13 gulgraa Æg findes ved Ferskvandsbredder paa Tuer, blandt Rør, Siv og Græs.

Æggets Længde og Brede:

57 mm.	41,5 mm.
62,5 »	43 »

Dens Flugt er noget tung; Kjødet er meget velsmagende.

Hvidøiet And, Fuligula nyroca, (Gyldenst.)

Syn. Anas nyroca, Gyldenst. — Anas glaucion, Pall. — Anas leucophthalmos, Bechst. — Fulix nyroca, Sundew.

Artsm. Næbet ensfarvet skiferblaat, foran bredere end ved Roden; Iris hos de Gamle perlehvid, hos de Unge brun. Hovedet og Halsen brunrøde eller brune, en trekantet Plet paa Hagen renhvid eller hvidagtig, Undergumpen renhvid. Det smalle Speil oventil renhvidt, nedentil brunsort kantet, Benene blyfarvede, med sort Svømmehud.

Afbildn. Tab. XLIX (*Anas leucophthalmos*). — Suppl. Tab. 28. 1, Han i Sommerdragt. 2, Hun. 3, Ung Fugl.

Længde 15—16″.

Hannen har i Vaardragten et sortebrunt Halsbaand; Overkroppen purpurglindsende sortebrun, rustfarvet punkteret; Bagbrystet og Bugen hvide med sortagtige, smalle Tværstriber; Hunnen mangler Halsbaandet; Hovedet, Halsen og Forbrystet ere rustagtigt rødbrune med mørkere Grund, og Ryggen har lysere Fjerkanter, som hos den unge Fugl ere mere graa og rustgule; Ryggen, Hovedet og Baghalsen ere sortebrune, Iris graabrun.

Den forekommer i næsten hele Mellem- og Sydeuropa, men er meget sjelden i de nordlige Dele af denne Verdensdel, maaskee med Undtagelse af Rusland. I Norge og Sverrig er den aldrig iagttaget, og paa Færoerne er den lige saa lidt bemærket; paa Island derimod vil Faber have seet den to Gange i Flokke, den 20de Mai 1820 og den 10de Marts 1821, ja han antager endog, at den førstnævnte Flok havde ynglet paa Øen. Ifolge «Beiträge z. Land- und Forstwirthschaftl. Statistik der Herzogth. Schleswig und Holstein» yngler den i disse Hertugdommer; E. Hage havde den fra Slesvig; Mechlenburg angiver den som ynglende ved Boothkamp i Holsten; efter Boie yngler den ikke sjeldent i dette Hertugdømme i Damme, der ere bevoxede med Siv, hvor den endnu træffes i Oktober; for adskillige Aar siden skød daværende *Cand. juris* Fiedler den i Storebelt blandt en Flok paa 8 à 9 Stkr.

De 9—12 grøngraa Æg findes undertiden i kratbevoxede Moser; ellers ved Søer og andre Ferskvande.

Æggets Længde og Brede:

50,5 mm.	37 mm.
53 »	39 »

Kjødet skal være ret velsmagende.

Rødhovedet And, Fuligula rufina, (Pall.)

Syn. Anas rufina, Pall. — Platypus rufinus, Brehm — Callichen rufinus, Brehm.

Dansk: Kolbeand.

Artsm. Næbet lyserødt, foran smallere end ved Roden; Hovedet med meget forlængede, brusende Fjer, hos Hannen gulagtigt rustrødt, hos Hunnen foroven brunt, forneden graahvidt; Speilet hvidagtigt; Fødderne rød- eller gulagtige.

Afbildn. Tab. XLIX (*Anas rufina*). — Suppl. Tab. 30. Hun.

Længde 20—22″.

Iris ildrød, hos de Unge gulrød, hos Hunnen gul. Hovedet og Overhalsen gulagtigt rustrøde, Underhalsen og Forbrystet sorte, en Sideplet over Skulderdækfjerene hvid; Ryggen, Vingerne og Halen lyst graabrune, den sidste med rosenrødt Skjær ved Roden. Svingfjerspidserne mørkt askegraa, Overgumpen og Overhaledækfjerene grønagtigt sorte; den brunsorte Underkrop har paa Siden (fra Vingeledet til bagved Vingespeilet) en lang, ned imod Bryst- og Bugmidten udbredt, hvid Plet, som oventil har en graabrun Stribe langs med Vingeranden. Hos Hunnen er hele Overkroppen brunagtiggraa; Speilet graahvidt; Hætten uden forlængede Fjer, mørkt rustbrun; Hoved- og Halssiderne samt Struben hvidgraa; Brystet og Bugsiderne brunagtige, lysere langs ad Midten; Bugen graa.

Denne smukke And tilhører mest de østlige og sydlige Lande og er navnlig udbredt over Middelhavslandene og ved Mellemasiens Saltsøer; i Mellemtydskland er den temmelig sjelden, og i Nordtydskland hører den til de sjeldneste Dykænder. I det egenlige Danmark vides den ikke bemærket, og Berettigelsen til at optage den i vor Fauna er høist tvivlsom, idet den hidtil udelukkende støttede sig paa en Angivelse i de ovennævnte «Beiträge z. Statistik d. Herzogth. Schleswig u. Holst.» om, at den er funden ynglende i Holsten. For nogle Aar siden blev dog et Exemplar skudt ved Husum i Begyndelsen af Oktbr. (Rohweder: «Die Vögel Schleswig-Holsteins. Husum. 1875. Pag. 21). For den skandinaviske Halvøs Vedkommende synes der at være noget større Sandsynlighed for, at den er truffen der, idet Nilsson meddeler et Tilfælde, i hvilket en dygtig Fuglekjender, Malmlén, den 23de Juni 1854 anskød et Individ, som i nogen Tid havde opholdt sig i Nærheden af Gøteborg.

Æggets Længde og Brede:

62mm. 44mm.

Den har en krageagtig Stemme; Kjødet skal have en trannet Smag.

Den hvidhovedede And, **Erismatura leucocephala, (Scopoli)** [*Anas leucocephala, Scop. — Anas mersa, Pall. — Undina mersa, Keys. & Blas. — Undina leucocephala, Gould*], Afbildn. Tab. XLVIII (*Anas leucocephala*)

gl. Han. — Suppl. Tab. 27, har maaskee endnu mindre Ret end foregaaende til at optages blandt Skandinaviens Fugle; den eneste Beretning angaaende dens Forekomst er en Meddelelse af Wiedemann om, at den for en Del Aar siden er funden ynglende i en Dam ved Slesvig, men Rigtigheden af denne Angivelse er ikke senere bleven bekræftet af Nogensomhelst og er i og for sig høist usandsynlig.

4de Underslægt: **Sortænder**, *Oidemia*, *Flem.*

Næbet foran temmelig fladt, med Alderen pukkelagtigt opsvulmet ved Roden, længere end Tarsen; Næseborene i Midten af Næbet; Pandeskjellet lige eller fremgaaende. Halen med 14 Styrere, kileformigt tilspidset; det lille Vingespeil uanseeligt, mørkebrunt, sort eller hvidt. Hannerne sorte, med eller uden Hvidt; Hunnerne og Ungerne mørkebrune; Benene røde eller mørkt olivengrønagtige; Svømmehuden, Saalerne og Taaledene sorte.

De her hen hørende Arter yngle især ved ferske Vande, men opholde sig ellers helst paa Havet. Deres Næring bestaaer fortrinsvis af Skaldyr og Krustaceer, sjeldnere af Vandplanter.

Sortand, Oidemia nigra, (L.)

Syn. *Anas nigra, L.* — *Anas atra, Pall.* — *Fuligula nigra, Steph.* — *Platypus niger, Brehm.* — *Melanitta nigra, Boie.* — *Fulix nigra, Sundew.*

Dansk: Sortand, Kuland, Sværten, sort Himmelhund (Lillebelt). Norsk: Svartand. Svensk: Sjöorre, Hafsorre. Islandsk: Hrafnsönd.

Artsm. Intet Vingespeil; Benene graabrune; Næbknolden lav og noget bred. Hannen sort; Hunnen brungraa (uden Næbknold).

Afbildn. Tab. XLVIII (*Anas nigra*). — Suppl. Tab. 28. 1, Gammel Hun. 2, Ung Fugl.

Længde 18—19″.

Hunnen mindst. Hannen i Vinterdragt: Næbet sort

med en orangegul Plet ved Næseborene; Iris brun; hele Kroppen sort; Hovedet og Halsen med stærk blaa Metalglands. Hos den sortebrune Hun ere Kindernes og Overhalsens Sider lysegraa med rustbrun Blanding; Rygsiden og Siderne have rustgraa Fjerkanter; Bugsiden brungraa; Næbet sortagtigt med en gulagtig Plet paa Midten. Den unge Fugl er lysere end Hunnen; Iris gulbrun; Brystet hvidgraat; Næbet lysebrunt med en rødagtig Plet; Benene gulagtigt graagrønne.

Denne Art har sit Sommerhjem og sine Redepladser fortrinsvis i Polaregnene. Om Høsten, sidst i August og først i September sees enkelte her i Landet, men i Oktober og November er den hyppig ved vore Kyster, talrigst naar Vinteren er haard. Mechlenburg fik fra Flensborg Fjord en gammel Han i Juli. I Norge yngler den saavel i de sydlige Stifter som i Landets nordligste Del helt op til den russiske Grændse; om Vinteren er den hyppig ved de sydlige Kyster. I Sverrig træffes den navnlig ynglende i de nordligste Egne af Landet. I Müllers Afhandling over Færøernes Fuglefauna findes den ikke nævnt; men ifølge senere Meddelelse fra ham blev et Par truffet den 30te Juni paa disse Øer (Reinh.). Paa Island, hvor den ifølge Faber kun yngler ved Myvatn, er den temmelig sjelden, og i Grønland vides den ikke at være bemærket. Den besøger om Vinteren ogsaa store Indsøer paa det europæiske Fastland. Den er en vild, livlig og sky Fugl. Ved Indsøer, i Kjær o. s. v., i Almindelighed under Buske, lægger den 8—10 gulagtigt hvide, glindsende Æg.

Æggets Længde og Brede:

60mm.	44mm.
65,5 »	46,5 »

Ved de franske Kyster fanges den i stor Mængde og sælges til Katholikerne, som spise den i Fastetiden, da den, som andre trannede Ænder, er en Undtagelse fra Forbudet imod Kjødspise og betragtes som Fisk.

Fløielsand, Oidemia fusca, (L.)

Syn. *Anas fusca, L.* — *Anas carbo, Pall.* — *Fuligula fusca, Steph.* — *Platupys fuscus, Brehm.* — *Melanitta fusca, Boie.* — *Fulix fusca, Sundew.*

Dansk: Fløielsand, hvidvinget Himmelhund, stor Himmelhund, Svartand. Norsk: Sjöorre. Svensk: Svärta.

Artsm. Næbet (hos den gamle Han) med en rundagtig Pukkel ved Roden og med fjerklædte, opsvulmede Knolde ved Siderne af denne; Næseborene og Næbkanterne sorte eller rødgule; Benene og Tæerne rødagtige; Svømmehuden sort; Vingespeilet og en Plet ved Øret hvide; Hannen forøvrigt sort; Hunnen og Ungerne morkebrune, paa Midten af Brystet og Kinderne smudsighvide. Hunnen næsten uden Pandeknold, Ungerne uden Spor dertil.

Afbildn. Tab. XLVIII. (*Anas fusca*). — Suppl. Tab. 28. 1, Hun. 2, Ung Fugl.

Længde 22″, Vingestrækning 36″.

Iris perlehvid. Hunnens Næb sortagtigt graat; Benene smudsigrøde med sort Svømmehud; Overkroppen mørkebrun; Underkroppen hvidgraa, mørkebrunt plettet; foran og bagved Øiet en hvidagtig Plet. Speilet hvidt. Den unge Han er mørkere, Benene ere teglrøde, og Pletten paa Hovedet er mindre og utydeligere.

Fløielsanden har ligesom Sortanden hjemme i den gamle Verdens nordligste Egne. Mod Efteraaret trækker den sydligere og er da talrigere ved vore Kyster end hin; om Vinteren søger den de store Indsøer i Sydeuropa, men mange forblive dog her. I Norge yngler den almindeligt ved de høitliggende Indsøer, især i Landets nordligere Egne; om Vinteren er den hyppig ved Fjordene paa Vest- og Sydkysten. I Sverrig træffes den ynglende helt ned til Blekingen og det nordøstlige Skaane, men dog hyppigst i Lapmarken og den østlige Skærgaard. Fra Færøerne kjendes kun ét Exemplar (H. C. Müller), men fra Island og Grønland kjendes intet Tilfælde af dens Forekomst. Den holder

sig altid paa meget dybt Vand, og dens Føde er fornemmelig Muslinger, hvorefter den idelig dykker ned paa Havets Bund. Sine 8—10 store, gulrøde Æg lægger den nær ved Vandet under Buske eller blandt høie Vandplanter.

Æggets Længde og Brede:

64mm.	42,5mm.
75 »	46 »

Brilleand, Oidemia perspicillata, (L.)

Syn. Anas perspicillata, L. — Fuligula perspicillata, Steph. — Fulix perspicillata, Sundew.

Dansk: Brilleand. Svensk: Hvitnackad Svärta.

Artsm. Intet Vingespeil; paa hver Side af Næbroden en nogen Knold; Benene røde med sort Svømmehud. Hannen sort med en hvid Pandeplet og en hvid Stribe langs Halsryggen; Hunnen brunagtig.

Afbildn.: 2det Suppl. Tab. 8 (*Anas perspicillata*). — 1, Han i Vinterdragt 2, Hun.

Længde 20—21″.

Brilleanden hører hjemme i Nordamerika og viser sig kun ganske tilfældigt i Europa. I Danmark er den ikke truffet, men fra Sverrig kjendes to Exempler paa dens Forekomst, det første fra 1833, da en Han blev dræbt ved Karesuando og indsendt til Museet i Stockholm, det andet fra 1846, da et Individ blev skudt ved Kalmar d. 14de Juni og ligeledes indsendt til Stockholmer-Museet. Fra Færøerne har det herværende zoologiske Museum i Efteraaret 1853 modtaget en Han fra Kollefjord gjennem Sysselmand Müller, som for en Del Aar siden ogsaa har truffet et Par paa Suderøen. I Grønland viser den sig af og til, saavel paa Østkysten som paa Vestkysten.

Æggets Længde og Brede:

65mm.	45mm.

5te Underslægt: **Hvinænder,** *Glaucion, Keys. & Blas.*

Næbet kortere end Hovedet, ikke længere end Tarsen; ved Roden meget høit og opstigende mod Panden og meget bredere end fortil. Pandeskjellet danner en spids Vinkel. Vingerne temmelig korte; Halen temmelig lang, bestaaende af 16 Styrere. De yngle ved Ferskvand, men leve ellers paa Havet.

Hvinand, Glaucion clangula, (L.)

Syn. *Anas clangula, L. — Anas glaucion, Gm. L. — A. hyemalis, Pall. — Platypus glaucion, Brehm. — Clangula vulgaris, Flemm. — Clangula glaucion, Boie. — Fuligula clangula, Steph. — Fulix clangula, Sundew.*

Dansk: Hvinand, Firøine (Hannen), Krikand, Krækand (Hunnen), Bruskop, Blankekniv, Flemand, Hvidøie. Norsk: Hvinand, Skjærand. Svensk: Knipa, Dopping (Skaane og Smaaland), Hvitsida (Herjedalen). Færøisk: Åndt (M.), Ondt (H.). Islandsk: Husönd.

Artsm. Det sorte eller sortebrune Næb med en smal Negl, der kun indtager Trediedelen af Næbets Brede. Hannen: Hovedet grøntglindsende sort med en rundagtig, hvid Plet ved Næbroden; Skuldrene tildels hvide; det store, hvide Speil delt med et utydeligt, graat Tværbaand. Bugsiden hvid eller hvidagtig; de øvrige Partier sorte. Hunnen: skifergraa; Hovedet og Overhalsen brune, uden hvide Pletter.

Afbildn. Tab. XLVIII (*Anas clangula*). — Suppl. Tab. 28. 1, Hun. 2, Yngre Han (1 Aar).

Længde 18—19″.

Iris gul; Benene blegt okkergule; Svømmehuden sortegraa; Underhalsen, Brystet og Bugen hvide; Ryggen, de forreste og bageste Svingfjer, Overgumpen og Halen sorte; Overvingen og Skulderfjerene hvide, de sidste sortkantede. Hunnen: Underhalsen, Siderne og Undergumpen mørkegraa; foran paa Halsen hvidagtige Fjerkanter, Brystet, Bugen og de underste Vingedækfjer hvide; Overryggen, Skuldrene og

Vingedækfjerene sorte eller sortagtige, glindsende, med blaagraa Fjerkanter; Bagryggen, Overgumpen og Skinnebenets Yderside sorte; Speilet hvidt; Svingfjerene sortebrune. Hos den unge Han ere de Steder brune, som senere blive sorte. De Unge have førend første Fælding en brunere Rygfarve og et mørkere Forbryst. Hos den gamle Han i Sommerdragten er Hovedet og Overhalsen ensfarvet mørkebrune; senere mørkegraa med rustbrunt Skjær paa Underhalsen; Forbrystet og Ryggen have askegraa Fjerkanter.

Om Vinteren, især naar denne er stræng, er Hvinanden en af de almindeligste Ænder ved vore Kyster og i Fjordene; mange vandre dog sydligere og vende tilbage i Marts og April. I Holsten yngle enkelte i de med Rør tætbevoxede Søer og Damme (Boie). I Norge er den udbredt overalt Nord for Fjeldryggen; Syd for denne forekommer den navnlig i Landets østlige Egne, hvor den yngler ved de fleste subalpinske og alpinske Søer og Elve. I Træktiderne og om Vinteren er den overordenlig talrig ved den sydlige Kyst. I Sverrig yngler den fortrinsvis ved Søerne i det Indre af Landet mellem den 62de og 68de Bredegrad, men træffes dog aarligt ynglende helt ned til Smaaland og hist og her i Skaane. Paa Færøerne er den ikke sjelden, men paa Island og i Grønland forekommer den ikke.

Paa Ynglestederne er den tam, men paa Vandringerne temmelig sky. Reden findes enten i Rør og Siv ved Vandbredderne eller, ligesom Stokandens, paa afhuggede Træstammer, eller som Skalleslugerens i hule Træer. Den er stærkt udforet med Dun og indeholder 9—12 lysegrønne Æg.

Æggets Længde og Brede:

57 mm.	41 mm.
63 »	42 »

Den skydes enten ved at man løber paa nært Hold, medens den dykker, eller i Vaager, og fanges i Garn.

Skalleslugeragtig And, Anas mergoides, [Kjærb.]

Afbildn. Tab. LV. — Suppl. Tab. 29, ung Han.

Denne Form er ikke nogen selvstændig Art, men en Bastard, udentvivl af *Glaucion clangula* og *Mergus albellus.* Individet, paa hvilket Arten er opstillet, blev i Februar 1843 fanget i Garn i Issefjorden og kom i Maler Johansens Samling i Nykjøbing. Ti Aar senere kom det i Kjærbøllings Besiddelse og blev af ham anseet som en ny Art; nu findes det opstillet i det zoologiske Museum.

Fuglen er af Størrelse som *Mergus albellus.*

Islandsk Hvinand, Glaucion Islandicum, (J. F. Gm.)

Syn. Anas Islandica, Gm. — Clangula Barrowii, Swains. — Fuligula Islandica, Steph. — Clangula Islandica, Bonap. — Fulix Islandica, Sundev. — Glaucion Barrowii, Richardson. — »Anas clangula, (Linn.)« Faber, Prodr. d. isl. Ornithol.

Dansk: Islandsk Hvinand. Norsk: Husand. Svensk: Barrows Dykand. Færøisk: Husönd. Grønlandsk: Kærtlutorpiarsuk, Niakortok (ɔ: stort Hoved).

Artsm. Gjennem Vingespeilet løber et sort Baand; Næbneglen indtager to Trediedele af Næbets Brede. Hannen med en hvid, halvmaaneformig Plet mellem Øiet og Næbroden. Hovedet sort med blaat Skjær.

Afbildn. 2det Suppl. Tab. 8 (*Anas Barrowii*). 1, Han i Vinterdragt. 2, Hun.

Denne Art, der er lidt større end foregaaende, har sit Hjem i det nordlige Amerika og paa Island, men træffes sjeldent østligere. Her i Landet er den aldrig bemærket, og paa den skandinaviske Halvø er der kun skudt nogle enkelte Individer i Østfinmarken i (1848 og 1851), hvor den imidlertid antages at forekomme oftere. Paa Island yngler den almindeligt ved Myvatn, men er mindre hyppig i Øens sydlige Del; den indtræffer ved Ynglepladserne midt i Marts, kommer ud til Kysterne i November, og mange Individer drage da Syd paa, medens andre overvintre i Bugterne og ved Øens varme Kilder. I Grønland forekommer den, ifølge

Holbøll, næsten udelukkende i Godthaabs Distrikt, hvor den yngler paa en utilgængelig Ø.

Æggets Længde og Brede:

62 mm.	43 mm.
67 »	45 »

Strømand, Glaucion histrionicum, (L.)

Syn. Anas histrionica, L. — Anas minuta, L. — Clangula histrionica, Landb. — Platypus histrionicus, Brehm. — Fuligula histrionica, Steph. — Fulix histrionica, Sundev. — Histrionicus torquatus, Bonap. — Harelda histrionica, Leach.

Dansk: Strømand. Norsk: Strømand. Svensk: Strömand. Færøisk: Brimondt, Rötugás? (H.) Islandsk: Straumönd, Brimönd, Brimdufa. Grønlandsk: Tornauiarsuk.

Artsm. Næbet kort, sortegrønt; Neglen utydeligt begrændset; Næseborene bagved Midten; Iris brun; Benene blaagrønne og sortagtige. Hannen skiferblaa; Hovedet violetsort; paa hver Side af Næbroden en stor trekantet, hvid Plet; et dobbelt, hvidt Halsbaand; rustrøde Slagsider; violetsort utydeligt Speil; en stor hvid, sortbegrændset Plet under Øiet og ved Øret; paa Brystets Midte hvide Fjerkanter.

Afbildn. Tab. LIV (*Anas histrionica*) gl. Han. — Suppl. Tab. 30. 1, gl. Hun. 2, ung Han.

Denne smukke And er hyppig i Siberien, Grønland og de tilgrændsende Egne af Nordamerika. Om Vinteren kommer den (efter Naumann) til Østersøen og Vesterhavet, dog kun enkeltvis; den er saaledes skudt baade i Pommern og i Vesterhavet ud for de hannoveranske og holstenske Kyster. I Forf.s Optegnelser anføres den som skudt ved Frisenborg (Sponneck). I Norge er den bemærket af Boie i Trondhjemsfjorden i Foraaret 1817, og i Hardanger antages et Individ at være skudt i 1838. I Museet i Upsala findes fra gammel Tid af et Exemplar, som formentlig er skudt i den østlige Skærgaard, men med Sikkerhed vides Arten forøvrigt ikke bemærket i Sverrig. Ifølge Meddelelse fra Pastor Holm træffes den om Foraaret i Fjordene paa

Færøerne. Paa Island er den meget almindelig som Standfugl; navnlig er den om Vinteren talrig paa Øens Sydkyst. I Grønland er den sjelden Nord for den 65de Bredegrad, men Syd for denne yngler den almindeligt.

Reden findes nær ved Strandbredden, sædvanligvis under smaa Buske; de 5—7 temmelig smaa, aflange Æg ere gulagtighvide.

Æggets Længde og Brede:

56 mm.	42 mm.
59 »	43 »

6te Underslægt: **Isænder,** *Harelda, Leach.*

Næbet fortil smallere end ved Roden, ingen Pandeknold; Pandeskjellet lige. Halen har 14 Styrefjer.

Havlitand, Harelda glacialis, (L.)

Syn. Anas glacialis, L. — Anas hyemalis, L. — Platypus glacialis, Brehm. — Clangula glacialis, Boie. — Fuligula glacialis, Steph. — Fulix glacialis, Sundev.

Dansk: Havlit, Havlyk, Angeltaske, Agnete, Gadissen, Klaeshahn. Norsk: Isand, Havelle. Svensk: Alfogel, Sommaral, Winteral, Galdust. Stråare (Bohuslehn). Færøisk: Egredla*) (M.), Egvedla, Egvella (H.). Islandsk: Hávelli, Fovella (Faber), Hávella, Fóella (H.) Grønlandsk: Aglek.

Artsm. Næbet kort, sort, oftest med gulrødt Tværbaand; paa Kinderne og Halssiderne en mørk Plet; Styrerne sorte, de mellemste meget forlængede, de yderste korte med hvide Kanter, Slagsiderne lyst askegraa. Hannen i Vinterdragt: Hvid; Hovedet med rødagtigt Skjær, en lang, halvmaaneformig Plet bag Øiet; Forbrystet, Ryggen, Vingedækfjerene og de mellemste Svingfjer sortebrune; de hvide Skulderfjer meget lange og smalt tilspidsede.

*) Formodenligt Trykfeil for Egvedla.

Afbildn. Tab. XLIX (*Anas glacialis*). — Suppl. Tab. 30. 1, Han i Sommerdragt. 2, Hun.

Længde til Halespidsernes Begyndelse 16—17″.

Iris brun; Benene blyfarvede, ofte med rødagtig Blanding. Hannens Sommerdragt: Øiet omgivet af en hvid Ring; Bugen, Undergumpen og Underhaledækfjerene hvide, Bugsiderne blaagraa; alle de øvrige Dele sorte med rustbrune Fjerkanter paa Ryggen og Skuldrene. Hunnens Vinterdragt: Ingen forlængede Styre- eller Skulderfjer; Næbet blyfarvet, oftest med et bleggult Tværbaand; Nakken og en rund Plet paa Kinderne brun eller graa; Ryg og Skuldre sorte med brede, rustgraa eller rustbrune Kanter; Brystet graat, fortil rustgraat, bagtil hvidgraat. Ungerne ligne mest Hunnen i Vinterdragten, dog er den unge Han mere ren brun paa Forbrystet og Ryggen, og Næbet har i den yngre Alder intet gult Tværbaand.

Om Vinteren er Havliten meget talrig ved vore Kyster, men paa de andre Tider af Aaret forekommer den kun undtagelsesvis, og Beretningerne om, at den har ynglet her i Landet (saaledes efter Bynch pa Anholt) ere neppe troværdige*). Carstensen fik den i Sommerdragt sidst i Mai 1842; Gammelgaard fra Aabenraa Fjord 1826, ligeledes sidst i Mai; Mechlenburg fra Flensborg Fjord den 15de Mai 1840. I Norge yngler den talrigt indenfor Polarcirkelen, især i det Indre af Østfinmarken. I de sydligere Stifter forekommer den talrigt i Træktiderne og om Vinteren, men træffes kun sparsomt ynglende. I Sverrigs nordlige Egne yngler den almindeligt, men er om Sommeren kun enkelte Gange truffen parvis og aldrig ynglende i Landets sydlige Provindser. Paa Færoerne sees den fra August til Marts i store Flokke, hvorimod den om Sommeren kun

---

*) Det forekommer dog Udgiveren at være noget tvivlsomt, hvorvidt Bynch ved Benævnelsen «Havlykker» har villet betegne den her omhandlede Art. (Bynch: «Om Anholts naturlige Beskaffenhed.» — Iris og Hebe. 1801. IV. Pag. 5 og 49).

sjeldent træffes paa disse Øer; dog vides et enkelt Par at have ynglet der. Paa Island er den meget almindelig hele Aaret igjennem, dog hyppigst om Sommeren, idet mange Individer drage Syd paa om Efteraaret. I Grønland forekommer den ligeledes særdeles talrigt, saavel i Landets nordlige som sydlige Del, paa hvilket sidste Sted den især om Vinteren træffes i store Flokke. Anskudte Fugle dykke som oftest tilbunds, bide sig fast i Tangen og dø paa denne Maade. Dens Dykkefærdighed overgaaer vistnok de fleste andre Dykænders. Den er stedse livlig og munter, holder sig paa Vandringen altid i Flok og lader ofte høre et Slags Sang, som man har lignet ved Lyden af en Klarinet, omtrent som «av-av-avlit» (deraf Navnet). Muslinger og Snegle ere dens væsenligste Næring. Blandt høie Væxter lægger den ved Indsøerne sine 5—7 blegt grøngraa Æg.

Æggets Længde og Brede:

49 mm.	37 mm.
57 »	39,5 »

7de Underslægt: *Stelleria, Bonap.*

Pandeskjellet spidsvinklet, Næbneglen indtager hele Næbets Brede. Halen tilspidset; 14 Styrefjer.

Stellers And, Stelleria dispar, (Sparrm.)

Syn. Anas dispar, Sparrm. — Anas Stelleri, Pall. — Anas Beringii, Lath. — Polysticta dispar, Eyt. — Fuligula dispar, Steph. — Heniconetta dispar, Gray. — Fulix Stelleri, Sundev. — Harelda Stelleri, Keys. & Blas.

Dansk: Stellers And. Norsk: Stellers And. Svensk: Alförrädare.

Artsm. Neglen paa det grønagtigsorte, noget langstrakte, udad meget smallere Næb, uden tydelig Begrændsning; Næseborene bag ved Næbmidten; Benene blaagrønne og sorte; Speilet tydeligt. Hannen: Hvid- og sortbroget; paa Nakken af det glindsende

hvide Hoved en kort afrundet Top; denne og en rund Plet paa Tøilerne spanskgrønne; Bugsiden blegt rustfarvet; Skuldrene med baandagtige, halvt hvide, halvt violetsorte seglformige Fjer; det violetsorte Speil bagtil hvidkantet. Hunnen: mørkebrun med sorte Pletter og Tværbaand; Speilet mørkere brunt, foroven og forneden indfattet med hvide, bagtil med et grønagtigsort, Tværbaand.

Afbildn. Tab. XLIX (*Anas Stelleri*). — Suppl. Tab. 30. 1, Han i Sommerdragt. 2, Hun.

Længde 18″.

Lidt større end Havlitten. Iris brun. Den unge Han har et smalt sort Baand paa de hvide Vingedækfjer, men ligner ellers mest Hunnen. Den gamle Han i Sommerdragt afviger heller ikke meget fra Hunnen; men Speilet er mørkere, smukt blaaligglindsende og har foran og bagtil bredere hvide Tværbaand.

I Skjønhed kan neppe nogen europæisk And sættes ved Siden af denne Art, der hører hjemme i det nordlige Asien og Amerika og kun temmelig sjeldent indfinder sig ved Europas Kyster. Archivarius Winther var den Første, som forøgede vor Fauna med denne herlige Fugl, idet han i Febr. 1830 til det Kongl. Museum skjænkede en gammel Han, som han havde kjøbt af nogle Fiskere fra Gilleleie, der havde fanget den i deres Garn og stode tiltorvs med den her i Byen. Den 17. Januar 1849 blev en gammel Hun skudt ved Helsingør (Steenberg), og sammesteds en ung Han d. 14. Februar 1855; det sidstnævnte Exemplar findes i Apoth. Benzons Samling. I Norge forekommer den aarligt flokkevis i Østfinmarkens Fjorde, navnlig om Vinteren. I Sommeren 1869 blev den funden ynglende der (Nordvi. Collett).*) Ved Sverrigs ostlige Kyst træffes den i Træktiderne undertiden

*) Angivelsen beroer dog vistnok paa en Feiltagelse, uagtet Prof. Newton erkjendte de paagjældende Æg som tilhørende denne Art. Ifølge Mewes kunde de nemlig ikke skjelnes fra Æggene af *Harelda glacialis*, medens de af Middendorff fra Siberien hjembragte sikkre Æg af *St. dispar* ere meget større og minde om Somateria-Æg (Reinh.)

helt ned til Skaane, men dog hyppigst i Østergøthlands og Sødermanlands Skærgaarde og paa Gottland. Sit svenske Navn har den erholdt, fordi den om Foraaret viser sig sammen med spredte Individer af *Har. glacialis.* Paa Færøerne, Island og i Grønland er den ikke bemærket.

8de Underslægt: **Ederænder,** *Somateria, Leach.*

Næbet langstrakt tilspidset, længere end Tarsen, paa Siderne af Panden meget høit. Pandens Fjer strække sig frem paa Næbet i tre Flige, én langs hver af Overnæbets Rande og én paa Næbryggen.

Hannerne hvidbrogede; Hunnerne brunt og graatspraglede. De opholde sig mest ved Havet, men træffes dog ogsaa langt inde i Landet, saaledes ved de store Indsøer i Nordamerika. Fjerklædningen er overordenlig tæt og dunrig; Hannerne have en dobbelt Fælding, men bære den mørke, mindre smukke Sommerdragt, der ligner Hunnens, kun i et Par Maaneder. De ere yderst selskabelige, saavel i som udenfor Yngletiden.

Ederand, Somateria mollissima, (L.)

Syn. Anas mollissima, L. — *Anser lanuginosus, Briss.* — *Anas Cutberti, Pall.* — *Fuligula mollissima, Steph.* — *Fulix mollissima, Sundew.*

Dansk: Ederfugl; Uhand (af dens Stemme «Uh»); Grienlandson (Sylt); Nabodosky eller Ørfugl (Samsø). Norsk: Efugl, Edderfugl, Estegg. Svensk: Ejder, Ejdergås, Knubbgås (sydl. Skaane); Gudunge (Hannen), Ada (Hunnen), (Södermanland); Era, Ergus (Bohuslehn). Færøisk: Eàva (M.), Æða, Æva (H.), Blikur (Hannen). Islandsk: Æður, Æðarfuglr (H.), Ædurfugl (Faber), Bliki (Hannen). Grønlandsk: Amaulik (Hannen), Arnauiak (Hunnen).

Artsm. Den fra Panden udgaaende fjerklædte midterste Spidsvinkel er meget kortere end de fjerklædte Sidespidser, som naae henimod Næseborene næsten ligesaa langt fortil som Hagens Fjerklædning; Næb og Ben mørkt olivengrønne; Næbet uden Knold og med hvid Spids; Iris brun.

Afbildn. Tab. XLIX (*Anas mollisima*). — Suppl. Tab. 31. 1, Han i Sommerdragt. 2, Han i Overgangsdragt. 3, Han. 4, Ung Han.

Længde 24—25″.

Hannen i Vinterdragt: Kroppen oventil hvid, nedentil sort; det hvide Hoved prydet med et fra Næbet igjennem Øie- og Øreegnen løbende, glindsende, violetsort Baand; de tykkere fjerdækkede Kinder glindsende lysegrønne; Forbrystet med rustgulagtigt Skjær; Svingfjerene, Speilet, Overgumpen og Halen samt hele Bagbrystet sorte. I det første og andet Aar mangler Hannen den skjønne Tegning paa Hovedet, som er hvid- og sortspraglet, og det Hvide mangler endnu ganske paa Halsen eller begynder paa Struben. Den udfarvede Hun er overalt mørkt graabrun med sorte Pletter, som paa Hovedet og Halsen ere smaa og langsgaaende, større og tværgaaende paa Ryggen, Skuldrene, Forbrystet og Siderne; Bagbrystet og Bugen mere ensfarvet graabrune; de inderste Svingfjer med brede, rustbrune Kanter; de mellemste Vingedækfjer med brede, hvide, skarpt begrændsede Spidser, hvorved der fremkommer en hvid Tværstribe over Speilet; dette er silkeglindsende brunt, bagtil med et hvidt, smallere Tværbaand, der dog undertiden mangler. Den gamle Han faaer efterhaanden den mørke Sommerdragt, som den neppe bærer i én Maaned. Den væsenligste Forandring bestaaer deri, at Hovedet, Halsen, Forbrystet og Ryggen i den rene Sommerdragt ere aldeles sortebrune, Forbrystet hvidbræmmet og Overvingens Dækfjer og de inderste, seglformige Svingfjer hvide. Den unge Hun ligner den gamle, men er mere graabrun og mangler de hvide Tværbaand paa Vingen.

Ederfuglen yngler i mindre Antal paa adskillige af vore Øer, især Sylt og Christiansø, hvor den fredes; paa Hesselø (c. 100 Par i Juni 1861), Læsø, Hirtsholm, Samsø, Bornholm o. s. v. Om Efteraaret og Vinteren opholder den sig i store Flokke ved Kysterne, dog kun paa dybt Vand. I Lillebelt har Forf. seet den dykke paa 25—30 Favnes Dybde og komme op med en Musling i Næbet. Paa den

skandinaviske Halvø er den meget almindelig langs alle Kysterne, dog talrigst ynglende i de nordlige og vestlige Skærgaarde. I Østfinmarken er den truffen ynglende ved ferskt Vand, men forøvrigt fjerner den sig sjeldent langt fra Havet. Paa Færøerne, Island og i Grønland er den yderst talrig hele Aaret rundt. I April søger den til Ynglepladserne paa Skær og Holme; saasnart Parringstiden er forbi og Hunnen begynder Rugningen, slaae Hannerne sig sammen i smaa Selskaber og streife omkring i Sunde og Fjorde og langs Kysterne, sjeldnere ude paa det aabne Hav. Naar Ungerne voxe til, slutte Hannerne sig atter til Familierne, og om Vinteren danne de store Skarer. Naar den svømmer under Vandet, bruger den ikke Vingerne, men kun Fødderne (aut. Sysselm. Müller). Den Færdighed, hvormed disse Fugle forstaae at undgaae Bølgebraadet, er beundringsværdig; ved Klippekyster med blinde Skær, hvor Bølgerne bryde voldsomt, ligge de midt i Brændingen og gynge paa Vandet. Hvergang en Bølgekam styrter, dykke de under Bølgen og undgaae saaledes Braadet. Naar den forvilder sig saa langt ind over Land, at den taber Havet af Syne, bliver den, som saamange andre Havfugle, aldeles sløv og forvirret, lader sig gribe med Hænderne og gjør hverken Forsøg paa at sætte sig til Modværge eller paa at undflye.

De 4, sjeldnere 5—6 aflange, graagrønne Æg ligge i en af Straa og Tang i Nærheden af Havbredden sammenbragt Rede, der er foret med en stor Mængde Dun, som ligge krandsformigt sammenfiltrede omkring dem, og hvormed Hunnen tildækker Æggene, naar den forlader Reden. Undertiden findes flere (indtil 11) Æg i én Rede, men i saa Tilfælde have flere Hunner benyttet samme Rede.

Æggets Længde og Brede:

73 mm.	49 mm.	Danmark.
83 »	55 »	
63 »	42 »	Polaregnene.
81 »	48 »	

Naar Ederfuglen pludseligt bliver opskræmmet af sin Rede, overstænker den denne med sine Exkrementer. Imedens den ruger, er den, hvor den har Fred, saa tam, at man kan stryge den med Haanden, uden at den flyver. Ungerne forblive kun én Dag i Reden, efterat de ere krøbne ud af Ægget; de gaae derpaa tilsøs med Moderen og ere snart fortrolige med deres Element.

De overalt bekjendte Ederdun udmærke sig ved deres Lethed og Spændighed; mindre gode (ɔ: ikke saa elastiske og sammenhængende) ere de Dun, der ere plukkede af døde Fugle; de bedste ere Rededunene. Hver Rede indeholder $^1/_{12}$ ℔; regner man nu, at der fra Grønland og Island alene udføres omtrent 6000 ℔, saa høre dertil 72,000 Reder. Da vel i det Mindste de tre Fjerdedele af disse Dun komme fra Grønland, og da Grønlænderne sjeldent lade Æggene ligge, selv om de ere halvt udklækkede, ja dræbe Fuglen til enhver Tid og under alle Forhold, fordi Kjødet af den ved flere Kolonier om Foraaret udgjør deres eneste Næring, ligesom Dunene ere en af deres vigtigste Handelsartikler, saa er det ubegribeligt, at dens Aftagen ikke er kjendeligere, saa meget mere, som den saaledes er bleven mishandlet, idetmindste saalænge Europæerne have været bosatte i Grønland (Holbøll). Uagtet Ederfuglen paa Færøerne er fredet ved Lov, tiltager den ikke i Antal, dels fordi Krybskytterne stadigt drive deres Uvæsen, dels fordi den stærkt efterstræbes af Spækhuggeren (*Delphinus orca*). Huden med Dunene leverer et fint og varmt Peltsværk, og de Unges Kjød er ret velsmagende.

Pragt-Ederand, Somateria spectabilis, (L.)

Syn. Anas spectabilis, L.

Dansk: Pragt-Ederfugl, Pragt-Ederand, Konge-Ederfugl, Pukkelnæbet Ederfugl. Norsk: Ekonge. Svensk: Prakt-Ejder, Kamgudunge, Kamgiding (Södermanland). Færøisk: Eàvekongur (M.), Æðukongur, Ævu-

kongr (H.), Eakong (Nilsson). Islandsk: Æðarkonungr (H.). Grønlandsk: Siorakitsok. Hannen: Kingalik (ɔ: stor Næse), Hunnen: Kaiortok.

Artsm. Den fra Panden ud over Næbryggen udgaaende fjerklædte Flig gaaer længere frem end de afrundede, fjerklædte Sideflige; Panden har hos Hannen en sammentrykt Knold; Næbet rødt; Benene rødagtige; Iris brun. Hannen: Baghovedet har forlængede, buskede Fjer; Hovedet ovenpaa blaagraat; Kinderne glindsende lysegrønne; den hvide Strube tegnet med et sort, omvendt V; de sorte, bageste Svingfjer spidse og seglformigt nedbøiede over Vingen; Skuldrene sorte, de to bageste Skulderfjer brede, med en kort og bøiet Spids. Hunnen rustbrun med sorte Fjerskafter og halvmaaneformige Pletter; Næb og Ben sortebrune; de unge Hanner meget mørkere, den sortagtige Tegning paa Skuldrene allerede antydet.

Afbildn. Tab. XLIX (*Anas spectabilis*). — Suppl. Tab. 31. 1, Han i Sommerdragt. 2, Hun. 3, Han i Overgangsdragt (Foraarsdragt). 4, Ung Han.

Længde 22—23″.

Hannen: Halsen, en smal Stribe over Øinene til Nakken (imellem den blaagraa Hætte og den lysegrønne Kind), Forryggen, Forbrystet, alle mindre Vingedækfjer og Siderne af Overgumpen hvide, med rustgult Skjær paa Forbrystet; Svingfjerene og Halen brunsorte, alle øvrige Partier sorte.

Denne skjønne And er talrig i det nordlige Asien og Amerika. En ung Han, fanget i et Fiskergarn ved Skovshoved den 19de April 1849, opbevaredes i sin Tid i Hr. Carstensens Samling. I E. Hages Notitser findes optegnet, at den af og til forekommer hos Vildthandlerne i Kjøbenhavn. 1853 fik Forf. en gammel Han i Vinterdragt; den var skudt den 9de December udfor Sæby i Vendsyssel. I Febr. 1865 fik Apotheker Benzon en yngre Han i Overgangsdragt fra Kallundborg, og Konservator Scheel kjøbte den 30te Marts samme Aar en gammel Hun i en Vildtkjælder i Kjøbenhavn. Det sidste Exemplar, der var skudt ved Lynæs pr. Frederiksværk, findes i Fischers Samling. I Norge træffes den især om Vinteren, i smaa Flokke, eller sammen med den almindelige Ederfugl, ved

Nordlands og Finmarkens Kyster, hvor den sandsynligvis ogsaa forekommer ynglende paa de yderste Skær, om end de fleste Individer, der sees om Sommeren, endnu ikke ere forplantningsdygtige. Syd for Polarcirkelen ere kun faa Individer (Hanner) skudte. I Sverrig træffes den nu og da i den østlige Skærgaard. Til Færøerne forvilder et og andet Individ sig undertiden, og paa Island er den meget sjelden, men dog funden ynglende paa den lille Ø Vidø ved Reykjavik (Faber: Prodr. P. 68). I Grønland derimod er den yderst almindelig overalt, men dens egenlige Yngleplads ligger Nord for den 73de Bredegrad.

Den dykker endnu bedre end den almindelige Ederfugl og søger sin Føde, der fortrinsvis bestaaer af Mollusker, paa dybere Vand. Holbøll har seet den dykke tilbunds paa 65 Favnes Dybde og være 9 Minuter under Vandet.

Dens Æg have mere Glands og ere kortere end den almindelige Ederfugls. Æggets Størrelse varierer dog meget; som det normale Maal kan angives for Længden 70$^{mm.}$, for Breden 47$^{mm.}$, men ikke sjeldent findes Exemplarer af 57$^{mm.}$ Længde og 44$^{mm.}$ Brede, ligesom paa 81$^{mm.}$ Længde og 51$^{mm.}$ Brede.

Skalleslugerslægten, *Mergus, L.*

Næbet af Middellængde, lige, langstrakt, trindt og forsynet med bagudrettede, skarpt savformige Lameller; Overnæbets Spids med en bøiet, stump Negl; Næseborene beliggende i den korte, brede Næsefure nær ved Næbroden, langagtige eller ægformige, gjennemsigtige. Pandeskjellet spidsvinklet eller afrundet. Benene temmelig langt tilbage, korte, med sammentrykte Tarser, lange Fortæer og en høit siddende Bagtaa, der har en Hudlap. Vingerne middellange, smalle, meget spidse; 1ste og 2den Svingfjer lige lange og længere end de øvrige. Halen afrundet eller

trappeformig med 16—20 Styrere; Hovedet temmelig stort, med en Top eller forlængede Nakkefjer; Halsen temmelig tynd og Kroppen langstrakt.

Kjønnene ere ulige, og Hannen adskiller sig i sin Sommerdragt mindst fra Hunnen, der kun har en enkelt Fælding, medens Hannen har en dobbelt. De leve baade paa det ferske og salte Vand, mest i Flokke, men parvis i Yngletiden. Hunnerne ruge alene, hvorimod Hannerne slaae sig sammen i Selskaber, saasnart Parringen er forbi, og leve for sig. De nære sig især af Fiske, ere meget graadige, svømme med dybtliggende Krop og dykke med stor Færdighed, men de gaae daarligt og i næsten opret Stilling. Deres Flugt er rask og udholdende. Som meget sky og forsigtige Fugle lade de sig ikke let komme paa Skud; det vanskeliggjør desuden Jagten, at de Anskudte bide sig fast i Tangen paa Bunden af Vandet. Ofte fanges de i Fiskegarn.

Stor Skallesluger, Mergus merganser, L.

Syn. Merganser castor, Briss. (L.)

Dansk: Gulskræp, gul Skallesluger, Skjørand, stor Havgasse, Bøgeskrække (Falster). Norsk: Stor Fiskeand, Fiskeand, Fagergaas. Svensk: Storskrake, Skrake, Skräcka, Körfogel, Hålskräcksfogel (Kalmar), Gulskräcka (Blekingen). Færøisk: Topåndt (M.), Topondt (H.). Islandsk: Stora Toppönd, Gulönd.

Artsm. Næb og Ben røde, Næbet af Indertaaens Længde; Speilet hvidt, uden mørkt Tværbaand; Hovedet og Overhalsen sortegrønne eller rustbrune; paa Nakken en tyk Top, der er længst hos Hunnen.

Afbildn. Tab. L. — Suppl. Tab. 32. 1, Han i Sommerdragt. 2, Hun.

Længde 25—26″, Hunnen mindre.

Iris høirød; Underhalsen, Brystet, Siderne, Bugen, de øverste Vingedækfjer og de yderste Skulderfjer hvide, med et gulagtigt, paa Brystet og Skuldrene rødgult, Skjær, som for største Delen taber sig, naar Fuglen er død. Siderne af

Overgumpen og de yderste Laarfjer graavatrede. Forryggen med de tilgrændsende Skuldre sorte; de inderste Svingfjer kantede med Sort, Mellemryggen, Overgumpen og Halen askegraa. Hunnen: Hovedet med Fjerbusken og den øverste Halvdel af Halsen rødbrune, blot Struben hvid; Forhalsen og Forbrystet hvide; Laarfjerene og Halen askegraa; Bugen askegraat plettet; Brystet hvidt med svagt rødgult Skjær; Dækfjerene nærmest Speilet have graa Spidser; Speilet hvidt; Svingfjerene sorte; Iris brun; Næb og Ben blegere røde end Hannens. De unge Hanner og de gamle i Sommerdragt ligne Hunnerne.

Denne smukke, anseelige Fugl yngler især i de nordlige Lande og er derfor hyppigst hos os om Vinteren, skjøndt aldrig i saa stort Antal som den følgende Art. Enkelte Par findes ynglende her i Landet; saaledes fandt Mechlenburg, den 1ste Juli 1846, dens Rede i et hult Træ i Kobbermølleskoven ved Flensborg; Bonnez angiver at have fundet den ynglende paa Mols; Hage i Corselitze Skov; Carstensen og Jagtjunker Brun ved Gurre; Forfatteren ved Gaunø den 20de Mai 1851 i en hul Bøg, meget høit fra Jorden. I Norge er den almindeligst ved de høitliggende Vande i Landets sydlige Del; i Lavlandet yngler den mindre hyppigt. I de nordligere Stifter er den almindelig op til Lofoten, men i Finmarken forekommer den sparsommere. I Sverrig træffes den ynglende lige fra Skaane (f. Ex. ved Ringsjø) til Lapland og saavel i det Indre af Landet som ved Kysterne, men dog ikke saa hyppig som følgende Art. Paa Færøerne er den — saavidt vides — kun truffen én Gang (Marts 1854), men paa Island er den almindelig hele Aaret rundt, navnlig i Øens nordlige Del; om Vinteren drage nogle Individer Syd paa, men de fleste blive tilbage og træffes skarevis i Fjordene, eller, naar Kulden er meget stræng, ved de varme Kilder.

De 12, sjeldent 15, Æg ere blegt rødgule og næsten lige spidse ved begge Ender. De findes snart i hule Træer,

snart mellem Rør eller ved den aabne Vandbred, ofte i Nærheden af Havet.

Æggets Længde og Brede:

66$^{mm.}$	46$^{mm.}$
75 »	47 »

Toppet Skallesluger, Mergus serrator, L.

Syn. Merganser cristatus, Briss.

Dansk: Fiskand (Samsø), Topskrække, Bøgeskrække, Strømgaas (Hesselø). Norsk: Liden Fiskeand, Siland. Svensk: Småskrake, Pracka. Færøisk: Topåndt (M.), Topondt (H.). Islandsk: Litla Toppönd, Hrafnsönd. Grønlandsk: Pajk, Nyaliksak.

Artsm. Næb og Ben røde; Næbet længere end Indertaaen; Speilet hvidt med to sorte Tværbaand; Hovedet og den øverste Trediedel af Halsen sortgrønt glindsende eller rustbrune; Nakken med en lang, tynd Top.

Afbildn. Tab. L. — Suppl. Tab. 32. Han i Sommerdragt og Hun.

Længde 20".

Underhalsen og Brystet rødbrune med sorte Skaftpletter; Iris rød; Forryggen og Skulderfjerene sorte; en bred, hvid Ring omgiver Halsen, som bag paa har en sort Længdestribe; Brystet, Bugen og Undergumpen hvide; over Vingeledet 4—5 store, hvide, sortkantede Pletter; de yderste Skulderfjer, de mellemste Vingedækfjer og Armsvingfjerene fra Spidsen til Midten rent hvide; de inderste Svingfjer med sorte Yderkanter; Bagryggen og Siderne vatrede med sorte og hvide Linier. I Slutningen af Mai erholder den ved Fælding den fra Vinterdragten ganske forskjellige Sommerdragt; Fjertoppen er da meget kort, Hovedet og Overhalsen graa- og rustrøde, det hvide Halsbaand mangler, Forryggen er mørkt rødgraa, blandet med Sortegraat, Skuldrene matsorte, Forbrystet hvidplettet rødgraat. Hunnen: Næb og Ben ikke saa smukt røde; Iris brun; Fjerbusken kortere; Hætten og Nakken rustbrune; Overkroppen sortagtiggraa

med lyse Fjerrande; Speilet lille, hvidt, delt med kun ét Tværbaand; Underkroppen ellers hvid. Om Sommeren have Siderne graa Tværpletter, og Toppen er kortere end om Vinteren.

Denne Art er den almindeligste af Slægten; nordligere er den om Sommeren langt talrigere end hos os, men om Vinteren er den almindelig ved vore Kyster. Boie fandt den i Holsten ynglende i forladte Kragereder; Faber fangede Hunnen paa Æggene i Stadsgraven ved Christianshavn (Ornith. Notic. p. 59); den yngler fremdeles paa Veirø, Samsø, Hirtsholmen, Øerne i Korshavn og paa flere andre af vore Øer. Forstkandidat Petersen traf den den 18de Juli 1847, med smaa Unger, paa Egholm i store Belt, og midt i August 1856 fik Fischer en Unge fra Blokhusene; den kunde endnu ikke flyve og maa altsaa være udruget der i Nærheden. Ifølge Dr. Heibergs Angivelse yngler den temmelig almindeligt i de høie Brinker mellem Thisted og Vilsund. Paa den skandinaviske Halvø er den almindeligt udbredt overalt, dog hyppigst i de nordlige Egne; den overvintrer hyppigt, endog helt oppe i Østfinmarken. Paa Fjeldsiderne træffes den almindeligt ved alle Vandene i og ovenfor Birkegrændsen. Paa Færøerne opholder den sig baade Vinter og Sommer, dog ikke i meget stort Antal. Ligesom Ænderne holder den sig mest til de indesluttede Fjorde og Indsøerne. Paa Island er den langt almindeligere end foregaaende Art. Den ankommer dertil i Slutningen af April eller Begyndelsen af Mai, yngler i stort Antal ved Indsøerne og Elvene og begiver sig derefter med Ungerne til Kysten, hvor den skarevis færdes paa Havet, indtil den henimod Slutningen af November forlader Øen; dog overvintre enkelte Individer ved Øens sydlige Kyst. I Grønland yngler den saavel i Landets sydlige som nordlige Del, men intetsteds i stor Mængde.

De 8—13 Æg ere gulgraa, temmelig glindsende og findes i sidste Halvdel af Mai.

Æggets Længde og Brede:

60mm.	40mm.
67 «	47 »

Den dykker meget godt og er vanskelig at skyde, saa meget mere som den ofte kommer op i lang Afstand fra det Sted, hvor den forsvandt. Dens Flugt er rask og pibende. For Fiskedammene er den skadelig; Kjødet er trannet og tørt, men Dunene ere fortrinlige.

Hvid Skallesluger, Mergus albellus, L.

Syn. Mergus minutus, L. — Mergus glacialis, Brünn. — Merganser stellatus, Briss. — Mergellus albellus, Kaup.

Dansk: Nonne, Hvidside, Hvidskrække. Norsk: Hvid Fiskeand. Svensk: Salskrake, Salknipa, Kamgiding.

Artsm. Næb og Ben blyfarvede; Næbet meget kortere end Indertaaen; Vingespeilet sort, med et smalt, hvidt Tværbaand over Midten og bagtil.

Afbildn. Tab. L. — Suppl. Tab. 32. 1, Han i Sommerdragt. 2, Hun.

Længde 16″.

Iris perlefarvet. Kroppens Hovedfarve hvid; Baghovedet og Nakken have lange, smalle Fjer, som danne en afrundet Top; en stor, rundagtig, sortegrøn Plet bagved Næbroden og en lignende langagtig paa Siderne af Baghovedet; hele Ryggen, en Del af Vingen, et smalt, lige Tværbaand paa Siderne af Kroen og et bueformigt paa Siderne af Brystet sorte; Halen og dens øverste Dækfjer mørkt askegraa; Siderne af Underkroppen fint sortvatrede. Hunnen har kortere Hovedfjer; Hovedet ovenpaa og bagtil rustbrunt; ved Næbroden sortagtigt; Overkroppen mørkt blaagraa; foran Speilet en stor, hvid Plet; Underkroppen hvid, Forbrystet graahvidt, Siderne mørkt askegraa. De Unge ligne Hunnen, men det Hvide er mindre rent; Pletten foran og bagved Øiet mangler, og Halen er ikke tilspidset.

Denne Art har hjemme i det nordøstlige Europa, Siberien og det vestlige Nordamerika; ved de danske Kyster forekommer den sjeldnere om Vinteren end i April og Mai, f. Ex. ved Jyllandst Østkyst (Herredsfoged Gad) og i Sundet (Steenberg); Hage havde den fra Slesvig, Elben og Kielerbugten. I Vinteren 1826 bleve mange «Nonner» sete, og en Del af dem skudte, paa Møen indtil lidt ind i Februar, da det blev Tøveir. Den 5te Februar saae Hage endnu 4 á 5 gl. Hanner. I Vinteren 1822—23 fik han 2 Exemplarer paa Møen og saae hos en Vildthandler i Kjøbenhavn 5 gamle Individer, der vare skudte i Øresund (Reinh.). I det zoolog. Museum er der opstillet 3 Hunner og 1 Han fra Holsten, en Hun fra Randersfjord (7de Dec. 1861), en Han fra Frederiksværk (20de Febr. 1870) og en Han fra Rugaard (Vinteren 1871). Den 7de Marts 1875 iagttoges Han og Hun i en Vaage i Randers Fjord sammen med *Fuligula marila* og *Glaucion clangula*. Hannen blev skudt (Fencker). I Vinteren 1854—55 saaes den jevnligt i de kjøbenhavnske Vildtkjældere; ligeledes i 1864—65, dog især unge Fugle. Nuværende Hofjægermester A. Brun skød den ved Gurrevang den 14de Februar 1845. I Januar 1850 fik Hr. Mourier Petersen en meget smuk gammel Han fra Sjælland (Bølling). Ifølge Meddelelse fra Provisor Baagø blev i Vinteren 1875—76 en Han og en Hun skudt ved Sveibæk pr. Silkeborg. I Slutningen af Februar fik daværende Stud. Carstensen en Hun fra Helsingør, og Bølling fik samtidigt Han og Hun fra Dragør; Mechlenburg erholdt den fra Flensborg Fjord; Forf. fra Kolding og Veile Fjord og fra Filsøen. I Sorø Sø og de større nordsjællandske Søer indfinder den sig næsten hver Vinter. I Norge er den kun truffet i Landets sydlige Dele og kun om Vinteren; i Sverrig synes den at forekomme noget talrigere, men ligeledes udelukkende om Vinteren. Paa Færøerne, Island og i Grønland er den hidtil ikke bemærket.

Den skal forplante sig ved Bredden af Indsoer og lægger 8—12 graahvide Æg.

Æggets Længde og Brede:
59 mm. 48,5 mm.

3die Familie: **Aarefodede,** *Steganopodes, Illig.*

Næbet langstrakt, middellangt eller meget langt, i Spidsen mere eller mindre nedbøiet, med skarpe Rande. Huden imellem Underkjæbegrenene og paa Struben er nøgen og danner en elastisk Svælgpose.

Benene korte og tykke, med 4 Tæer, som alle ere forenede ved en Svømmehud.

Vingerne have meget lange Armknokler, ere smalle og hos nogle meget lange; Halen bestaaer af 12, 14 eller 20 stive Styrere; Fjerklædningen glat og haard, Halsen temmelig lang; Kroppen langstrakt.

De fleste herhen hørende Arter ere store Fugle, som opholde sig paa Havet; dog leve ogsaa nogle, især i Yngletiden, paa Ferskvand. De nære sig af levende Fiske, hvoraf de behøve en stor Mængde. De ere dels fortrinlige Svømmedykkere, dels Støddykkere. De bygge store, kunstløse Reder paa Træer og Klipper, paa store Dynger af Vandplanter eller paa smaa Holme og lægge faa, forholdsvis smaa, langagtige, hvide og uplettede Æg, der mere eller mindre ere overtrukne af en blødere kalkagtig Skorpe; begge Magerne ruge afvexlende og bringe Føde i Svælget til Ungerne; disse forblive i Reden eller i Nærheden deraf, indtil de kunne flyve.

Suleslægten, *Sula, Briss.*

Næbet langt og stærkt, langstrakt, kegleformigt, ved Roden tykt, foran noget sammentrykt og bøiet, med skarpe,

indadbøiede og takkede Rande, kløftet forbi Øinene; Næseborene i Næsefuren ved Næbroden smalle, næsten ukjendelige. Huden omkring Øiet, paa Tøilen og Struben nøgen. Benene temmelig langt tilbage, meget korte og stærke, fjerdækkede til Hælen; Bagtaaen i samme Høide som de andre, indadstaaende; Kloerne smaa og butte, Mellemtaaens Klo saugtakket paa Inderkanten. Vingerne lange, smalle og spidse, med 36 stive Svingfjer; Halen temmelig lang, kileformig, med 12 stive Styrere, hvoraf de 2 mellemste ere lange og tilspidsede. Hovedet stort, Halsen tyk.

Sulerne ere Stoddykkere ligesom Maagerne. De svæve ofte høit over Havet, nedstyrte sig med Pilens Fart, naar de opdage en Fisk, og tage denne endog temmelig dybt under Vandspeilet. De sidde med indtrukken Hals og hængende korslagte Vinger, gaae slet og støtte sig paa Halen; deres Flugt er derimod skjøn, let og udholdende. De yngle selskabeligt paa Klipper i Havet og lægge kun 1 Æg. Som ægte Havfugle tabe de al Fatning, naar de fjernes fra Havet; de flyve sig da trætte og falde tilsidst udmattede til Jorden, hvor de uden Modstand lade sig gribe med Hænderne.

Hvid Havsule, Sula bassana, (L.)

Syn. Pelecanus bassanus, L. — Pelecanus maculatus, Gm. — Sula alba, Mey. & Wolf. — Dysporus bassanus, Illig.

Dansk: Sule, Havsule, Jan van Gent, Tossefugl. Norsk: Sule, Sula (betyder i Fjeldegnene egenligt: Svale), Havsule. Svensk: Hafsula, Sillebas, Bergshammar, Bergsmann, Spansk Måse. Færøisk: Sula (M. & H.), Ungen: Gråsula (H.). Islandsk: Súla, Hafsúla. Grønlandsk: Kuksuk.

Artsm. Haandsvingfjerene sorte med nedentil hvide Skafter; den nøgne Hud ved Øiet blegblaa; hele Kroppen forøvrigt hvid (gammel Fugl) eller mat sortebrun, bestrøet med smaa, trekantede, hvide Pletter (ung Fugl).

Afbildn. Tab. LI, b. — Suppl. Tab. 34. 1, Overgangsdragt. 2, ung Fugl.

Længde 34—36″.

Næbet blegblaat med hvidagtig Spids og Ryg; Huden paa Mundvigen og Struben sort; Hovedet og Nakken med stærkt okkergult Anstrøg; Iris gul; Benene hos de Unge blyfarvede, hos de Gamle sortegrønne. Hunnen er mindst.

Ved vore Kyster forekommer den ikke sjeldent, især ved Vesterhavet og navnlig om Efteraaret og Vinteren. I 1821 saae Faber flere Individer ved Læsø, Boie omtaler den som temmelig hyppig ved Amrom, og det zoologiske Museum i Kjøbenhavn fik for over et Decennium siden i Løbet af faa Aar tilsendt ikke færre end 6 Exemplarer fra Omegnen af Ribe, fra Skagen og fra Ringkjøbing. Forf. erholdt i Sept. 1854 en ung Fugl, der var bleven fanget levende af en Fisker i Klitterne paa Sylt. I Okt. 1859 blev den skudt ved Sæby (Gad) og tilsendt Forf. Steenberg havde den fra Sundet; i 1802 blev Hovedet og Halsen af denne Fugl fundet paa Fanø (Teilmann); 1843 blev den levende grebet paa Loit Mark ved Aabenraa (Gammelgaard). I Justitsraad Wöldikes Gaard i Brunsbüttel nedstyrtede i Vinteren 1821*), efter en heftig Nordveststorm, 3 Havsuler, der lode sig tage med Hænderne, og efter den Tid fik Wøldike den flere Gange. Efter Naumann sees den oftere ved Elbmundingen, hvorhen den følger Sildene**); den er fanget ved Flensborg den 7de November 1833, og ved Byen Torp, ikke langt derfra, den 24de November, samt ved Siversted den 9de Oktober 1845; en gammel Hun blev i December 1811 fanget i Nærheden af Kiel (Boie). I Oktober 1863 blev ligeledes en gammel Hun funden død i Nærheden af Kandestederne paa Veien fra Hjørring til Skagen.

---

*) Angivelsen i «Danmarks Fugle» om, at det omtalte Tilfælde fandt Sted i Aaret 1818, er urigtig; thi da Wøldikes Samling kom hertil i 1821, indeholdt den kun ét Expl. af denne Fugl, som allerede havde været i Samlingen, da denne i 1818 overlodes til Museet (Reinh.)

**) Hermed stemmer ogsaa en ældre Meddelelse fra afdøde Kammerherre Späth om, at den ikke er sjelden ved Helgoland (Reinh.).

Den 16de Mai 1868 blev et Exemplar fanget i Hald Sø ved Viborg og bragt levende til Adj. Feddersen. Endvidere er den ifølge Forf.s Optegnelser fanget eller skudt ved Odsherred Strand (Januar 1866), ved Ærø (Juni 1868), ved Hals i Limfjorden (samme Tid) og ved Skallerup Klit i Jylland (Vinteren 1857—58). Den 8de Oktob. 1869 saae Assessor Svendsen en Flok Suler paa omtrent 200 Stkr. ligge svømmende paa Skagens Rev. Han skod 4 af dem og sendte Fencker de to. I samme Maaned iagttog Fencker et gammelt Individ imellem Sæby og Læsø. I Oktbr. 1874 saae Cand. mag. G. Winther 3 Exemplarer i Aarhus Bugt, efter at det den foregaaende Dag havde blæst en meget haard Storm af N. O. og N. I Nov. 1873 blev et gammelt Individ fanget af Fiskere i Vikso Bugten. Exemplaret blev tilsendt Apoth. Benzon fra Dr. Heiberg, der endvidere har meddelt Udg., at et ungt Individ blev fanget ved Vestervig den 10de Okt. 1874. I Slutningen af Januar 1876 blev en gammel udfarvet Han fanget levende af en Dreng, som saae den siddende paa en Eng i Nærheden af Silkeborg (Baago). Et lignende Tilfælde fandt Sted den 1ste Oktober 1867, da en gammel, helt udfarvet Hun fandtes sovende paa en Mark i Vendsyssel med Hovedet lagt ind under den ene Vinge; en Dreng, der bemærkede den, listede sig til, greb den og bragte den levende til Hofjægermester Skeel paa Birkelse, der sendte den til Fischer. Henimod Slutningen af Sept. 1872 modtog Fischer et ungt Individ, der i forkommen Tilstand var fanget paa Holmslands Klit ved Ringkjobing. I Norge træffes Sulen især under Sildefisket om Vinteren og Foraaret langs hele Vestkysten. Om Sommeren opholder den sig hist og her ved Kysten, dog kun enkeltvis og uden at yngle. Nord for Polarcirkelen forekommer den sparsommere paa Halvoen, og i Landets Indre træffes kun nu og da et forvildet Individ. I Sverrig var den tidligere almindeligere om Vinteren end nutildags, da den kun sjeldent indfinder sig ved Bohuslehns Kyst. Ved Ostersokysten træffes den aldrig. Paa Havet omkring Fær-

øerne er den almindelig, men den yngler kun paa Myggenæsholmen og to nærliggende Klipper, hvor den bygger en meget fast Rede af de samme Materialier som «Ridens» *(Rissa tridactyla)*. Paa Island er den især almindelig ved Øens sydlige Kyst, hvor den yngler paa de smaa Holme og Skær langt ude i Havet. I Grønland er den meget sjelden, og i Landets nordlige Del vides den ikke at være truffen.

Dens høie, skjønne Flugt er ofte kredsende ligesom Storkenes; undertiden svæver den lavt hen over Bølgerne. Denne graadige Fugl udhviler sig svømmende paa Havet og sover da stundom saa haardt, at Skibene kunne seile den tæt forbi, uden at den vaagner. Dens Stemme er ravneagtig. Fiske af indtil en Fods Længde nedsluger den uden Vanskelighed; dens Graadighed gaaer saavidt, at den undertiden fylder Maven, Spiserøret og Svælgposen i den Grad, at den ikke kan lukke Næbet eller hæve sig op fra Vandet; men den fordøier ogsaa meget hurtigt, hvorfor den behøver rigelig Næring. Den yngler ofte i tusindvis paa isolerede Klipper og lægger kun ét blaahvidt Æg i en Rede af Tang o. s. v.

Æggets Længde og Brede:

75 mm.	46 mm.
85,5 »	51 »

Skarvslægten, *Graculus.*

Næbet middellangt, lige, Overnæbets Spids stærkt krogformigt nedbøiet over Undernæbets, næsten trindt, noget sammentrykt med indbøiede, skarpe Rande; Mundvigen meget dybt indskaaret bag Øiet, Gabet meget vidt; Hagen, Mundvigene, Øiekredsene og Tøilerne nøgne; Næseborene fint spalteformige, nærved Panden i en Sidefure, næsten usynlige. Benene korte og stærke, med lange Tæer og stillede langt tilbage; Ydertaaen længst, Bagtaaen kortest og fortil bøiet; Mellemtaaens Klo paa Siden kamformigt takket.

Vingerne med meget stive Fjerskafter; de inderste Svingfjer næsten ligesaa lange som de yderste; 1ste Svingfjer altid kortere end 2den og 3die, af hvilke snart den ene, snart den anden er længst; Halen med 12 til 14 meget stive, haarde Skafter; Hovedet lille, Panden lav, Halsen lang.

Skarverne have nogen Lighed med Skroferne (*Puffinus*); fra Sulerne afvige de bl. A. derved, at de ere Svømmedykkere, idet de med et Spring og med tilsluttede Vinger tvinge sig under Vandlinien og fange Fiskene, som ere deres eneste Næring. Deres Hovedopholdssted er Havet, men nogle opholde sig paa Ferskvand i Yngletiden, da de leve i Kolonier og bygge Reder paa Klipper og Skær eller paa Træer. Hunnen lægger 3—4 grøn- eller blaahvide Æg, bedækkede med en hvid, blødere Kalkskorpe.

Kormoran-Skarv, Graculus carbo, (L.)

Syn. *Pelecanus carbo, L. — Phalacrocorax carbo, Briss. — Halieus cormoranus, Naum. — Halieus carbo, Illig. — Cormoranus carbo, Temm. — Carbo cormoranus, Lac.*

Dansk: Skarv, Kormoran, Søravn, Aalekrage, Aaletyv. I det sydlige Fyen: «van Deurs's Fugle», siden de ynglede ved Nakkebølle. Norsk: Skarv, Kvitlaaring, Kvitlaarskarv. Svensk: Hafstjäder, Ålkrok, Ålkråka, Skarf, Storskarf. Færøisk: Hiblingur (M.), Hiplingur (H.). Islandsk: Skarfr, Dílaskarfr. Grønlandsk: Okaitsok.

Artsm. Næbet af Hovedets Længde, længere end Tarsen, ved Roden meget tykkere end mod den krogformige Spids; Halen med 14 Styrere.

Afbildn. Tab. L. (*Carbo cormoranus*). — Suppl. Tab. 32. 1, Hun. 2, ung Fugl.

Længde 28—36″.

Næbet fra Mundvigen 3″, 10‴, sort, paa Siderne graat, ved Hagen gulagtigt. Iris først brungraa, siden brungrøn, tilsidst grøn. Svælgposen og Øiekredsen nøgne, i den unge Alder svovlgule, senere mat pomerantsgule; Tøilen

tyndt besat med fine Fjer, først gulgrøn, siden graagrøn. Benene matsorte. Vinterdragt: Paa Baghovedet lange, buskede, smalle, paa Halsen enkelte adspredte, hvide Fjer; Struben og Hovedets Sider hvidbrogede; Ryggen, Skuldrene og Vingedækfjerene brungraa eller broncefarvede, med glindsende, blaasorte Fjerkanter; paa Hofterne en stor, hvid, rund Plet; Bugsiden sort, silkeagtigt blaaglindsende; Halen og Svingfjerene matsorte. Hunnen af samme Farve og Tegning, men mindre. Hannens Sommerdragt udmærker sig ved de kortere Nakkefjer og Mangelen af den hvide Hofteplet. Den unge Fugl er ovenpaa sortebrun med liden eller ingen Glands; paa Hovedet staae enkelte, børsteagtige Fjer; Kinderne, Halssiderne, Struben, Bagbrystet, Bugen og Undergumpen smudsighvide med mørkere Pletter; Struben og Forbrystet graabrune; Slagsiderne glindsende sorte; Svingfjerene brunsorte med graa Kanter.

Skarven ynglede tidligere i flere af vore Skove, især i Nærheden af Havet, f. Ex. ved Slien, Holdnæs, Skanderborg, paa Lolland og Falster, ved Nakkebølle i Fyen, ved Karrebæksminde og Grevinge i Sjælland, men er nu, som en baade for Skovene og Fiskerierne høist skadelig Fugl, næsten overalt udryddet. Som en af dens faa nuværende Ynglepladser her i Landet kan nævnes Lundsgaards Skov ved Kjerteminde (Grill). Paa Vaarsø i Horsens Fjord har i mange Aar, siden 1823, en talrig Koloni ynglet tilligemed Heirer, hver i sin Afdeling af den lille, tildels ved disse Fugles ætsende Exkrementer ødelagte Skov; for en Del Aar siden blev en Ask omhugget, hvis Top bar ikke færre end 45 Skarvreder. Øens Eier lader aarligt Ungerne bortskyde, men de Gamle indfinde sig desuagtet hvert Foraar igjen imellem den 16de og 24de Marts og drage bort i Midten af August. I afdøde Kammerherre Paulsens efterladte Notitser findes anført, at der paa denne Ø i 1827 blev skudt 220, 1828: 300, 1829: 250, 1830: 200, 1831: 151, 1832: 120, 1833: 293, 1834: 850, 1835: 1330, 1836: 850, 1837:

1366, 1838: 750, 1839: 700, 1840: 600, 1841: 400, 1842: 500, 1843: 718, 1844: 550, 1845: 500 Stkr. Ved Isefjorden har, ifølge Fischers Angivelse, Kormoranen havt en Yngleplads saalænge de Omboende kunne erindre, og trods alle Anstrængelser for at bortjage den, er dette dog kun tildels lykkedes for en Tid lang; den er stedse kommet tilbage igjen. Ved Bognæs, hvor et stort Antal havde nedsat sig, lykkedes det at bortjage dem i 1860, men to Aar senere indfandt de sig igjen, skjøndt i mindre Antal, og byggede sammen med en Del Heirer. Ved Udryddelsen i 1860 dræbtes 597 Par, og i ét Træ fandtes ikke mindre end 42 Reder. Apoth. Steenberg har i sin Tid meddelt Forf., at en Kormoran den 27. Febr. 1827 tog Plads paa den høieste Taarnspids af Kronborg Slot, hvorfra den forjagede alle Alliker, og hvor den i et Tidsrum af 14 Dage udhvilede sig efter sin Fiskefangst og holdt Nattero, indtil den endeligt forsvandt, og de husvilde Alliker glade vendte tilbage. Et lignende Tilfælde indtraf i Ribe ved Juletid 1854, idet en Kormoran i flere Døgn havde taget Plads paa Domkirkens øverste Tinde, indtil den under Stormen 2den Juledags Aften blev nedhvirvlet fra sit høie Sæde og greben. Ifølge Angivelse af Hr. Gersdorff til Boltinggaard har for en Del Aar siden en Kormoran-Koloni etableret sig ved Hesselagergaard i Fyen. I Mai 1846 indfandt en Kormoran sig i en Dam i Byen Aidrup ved Kolding, hvor den i Løbet af et Par Dage ikke blot rensede Dammen for Fisk, men ogsaa slugte en Mængde smaa Ællinger, hvilket havde til Følge, at den blev skudt. I Norge er den almindelig langs Kysten fra Hvaloerne og til den russiske Grændse, men yngler kun i større Antal Nord for Stavanger. De største Kolonier findes paa Fuglebjergene i Lofotens og Østfinmarkens Skærgaarde, hvor den overvintrer. Foraar og Efteraar træffes den ofte ved de sydlige Fjorde, og i Landets Indre ere ikke faa Individer skudte ved de ferske Vande. I Sverrig træffes den især om Efteraaret og Vinteren ved Bohuslehns Kyst,

og en mindre Varietet (*Phalacrocorax carbo medius*, Nilss.) yngler i den østlige Skærgaard. Paa Færøerne opholder den sig hele Aaret rundt og yngler paa de utilgængelige Klipper. Paa Island er den mindre hyppig end følgende Art og yngler kun ved Øens Nordkyst, hvorfra den om Vinteren drager til de sydligere Dele. I Nordgrønland er den almindelig, men synes ikke at yngle Syd for Godthaabs Fjord. I Sydgrønland træffes den almindeligt om Vinteren.

Ofte seer man den i lodret Stilling udhvile sig paa de over Havfladen fremragende Stene og Pæle ved Kysterne. Den er sky og vanskelig at komme paa Skud; igjennem Reden skydes Hunnen med Kugle; thi Reden er saa dyb og fast bygget af Grene og Kviste, at selv de største Hagel ikke kunne gjennemtrænge den. De 3—4 aflange, blaahvide Æg ruges i 4 Uger.

Æggets Længde og Brede:

	59 mm.	37,5 mm.	Danmark,
	63,5 »	40 »	
indtil	70 »	41 »	(nordligere Egne).

I de nordlige Lande bygger den paa Klipper.

Topskarv, Graculus cristatus, (Gunn.)

Syn. *Pelecanus graculus, L. — Pelec. cristatus, Fabr. — Carbo graculus, Mey. & Wolf. — Phalacrocorax graculus, Keys. & Blas. — Phalacrocorax minor, Briss — Halieus graculus, Illig.*

Dansk: Topskarv. Norsk: Topskarv. Svensk: Kråkskarf. Færøisk: Skarvur (M. & H.). Islandsk: Skarfr, Toppskarfr.

Artsm. Næbet længere end Hovedet, ud imod Krogspidsen kun lidt tyndere end ved Roden; Kappefjerene have afrundede Ender med en lille Spids; Halen 12 Styrere, dobbelt saa lange som Næbet.

Afbildn. Tab. L. (*Carbo graculus*). — Suppl. Tab. 32 (*Carbo cristatus*). Hun og ung Fugl.

Længde indtil 26″.

Iris først brun, siden lysegrøn; Benene sorte. Hoved-

farven sort, silkeagtigt grønglindsende; Kappen med broncefarvet Glands og sorte Fjerkanter; den gamle Han med en høi, opadbøiet Top. Vingerne og Halen mat sorte. I Sommerdragten mangler Toppen hos Hannen; Hunnen er mindre, og den unge Fugl er brun foroven, med hvidagtig Bugside.

Denne mindre Art er udbredt over Europas nordlige Kystegne. I Norge yngler den i stort Antal langs Vestkysten, især Nord for Polarcirkelen, men træffes aldrig i Landets Indre og kun sjeldent dybt inde i Fjordene. Ved Sverrigs Kyster forekommer den ikke. Paa Færoerne, hvor den tidligere var meget talrig, er dens Antal i de senere Aar betydeligt formindsket som Følge af de ivrige Efterstræbelser. Paa Island er den temmelig almindelig, navnlig ved Øens sydlige og vestlige Kyst. I Grønland er den dermod ikke bemærket.

De 3—4 hvidgrønne Æg ere mindre end Kormoranens og lægges undertiden allerede i Februar Maaned. Yngletiden synes forøvrigt at have meget vide Grændser; saaledes fandt Sysselmand Müller dens Æg paa Hetland i Midten af Juli Maaned.

Æggets Længde og Brede:

57 mm.	36 mm.
67 »	38 »

Den er skudt ved Flensborg og Frederiksstad (Mechlenburg) og efter Naumann flere Gange ved Elbmundingen. I Februar 1823 skød Woldike en Han ved Brunsbüttel*) (cfr. Tidsskr. for Naturvid. 3. B. S. 63). I Brünnichs Tid forekom den paa Christiansø. Ifølge Prof. Reinhardts Optegnelser blev der i Pastor Landts Tid paa Færøerne fanget to aldeles renhvide Exemplarer af denne Fugl. De bleve af Landt skjænkede til Naturhistorie-Selskabet (cfr. Tidsskr. for Naturvid. 3. Bd. S. 62) og gik med dettes øvrige Samlinger

*) En Skarv, som Woldike skød i Vinteren 1825—26, og som han antog for at tilhøre denne Art, havde 15 Styrere (Rh.).

over til det Kgl. naturhist. Museum. Her fandtes de endnu i Sommeren 1845. Tre Aar senere, da Prof. Reinhardt kom hjem fra Galathea-Expeditionen, fandtes disse to interessante Stykker ikke mere i Samlingen.

Dens Kjød skal være velsmagende og — navnlig de Unges — have Lighed med Haresteg.

Pelikanslægten, *Pelecanus, L.*

Næbet overordenligt stort og langt, lige, fladt og bredt. Overnæbet ender med en stærk, sammentrykt Krog. Undernæbets Grene støde først sammen helt ude ved Spidsen og danne Rammen for en slap, nøgen, sækformigt nedhængende Hud. Ansigtet og Struben nøgne; Næseborene nær ved Panden spalteformige. Benene som hos Skarverne, men høiere, og Mellemtaaens Klo ikke saugformig takket. Vingerne middellange, med korte, stærke Svingfjer og med saa lange Armknokler, at naar de ere sammenlagte, naae de bageste Svingfjer til Spidsen af den 2den Haandsvingfjer, der er længere end den 1ste og alle de andre. Halen kort, bred, afrundet, med 20—24 Styrere.

Pelikanerne, som høre til de største Svømmefugle, leve paa større Floder, Søer og paa Havet; de fange, ligesom Skarverne, ved Svømning og Dykning en stor Mængde Fiske, som foreløbigt opbevares i den elastiske Svælgpose. De flyve temmelig godt, gaae med halvt opreist Krop og vidt adskilte Fødder, kunne, ligesom Skarverne, sidde paa Træer, fælde kun én Gang om Aaret, men bruge lang Tid for at omskifte Ungedragten med den udfarvede. De lægge 2 til 4 Æg i Nærheden af Vandet imellem høie Væxter og tilhøre de varmere Egne af Jordkloden.

Almindelig Pelikan, Pelecanus onocrofalus, L.

Artsm. Kroppens Farve hvid med rosenfarvet Skjær. (Ung Fugl: brun og hvidgraa); Benene kjødfarvede. Hovedets Fjerklædning naaer blot i en Spids ned imod Næbryggen, og paa Siderne ikke til Mundvigene, saa at Tøilen og Øieegnen ere nøgne. Tarsen neppe saa lang som Bagtaaen; Issen og Nakken kortfjerede, i den høiere Alder prydede med en hængende Busk af smalle, flagrende Fjer. Halen har 20 Styrere.

Afbildn. Tab. LV. (Supplementtavle).

Længde 5—6 Fod, omtrent af Størrelse som en Svane. Iris høirød. Det blaalige Overnæb i Midten gulagtigt, paa Randen rødagtigt, Neglen rød; Undernæbet paa Siderne blaaligt, langs med den store Svælgpose lysegult; det nøgne Ansigt samt Øiekredsen hvide; Svælgposen lysegul, Benene kjødfarvede; de store Svingfjer og Vingedækfjerene sorte, de mellemste Svingfjer askegraa med sort Inderfane og bred, hvid Kant; de bageste Svingfjer og deres store Dækfjer samt de længste Skulderfjer hvide med smalle, sorte Kanter. Hele Fuglen forøvrigt rosenrød, om Sommeren hvid med rosenrødt Skjær. Hos den unge Fugl, der først efter flere Aars Forløb erholder den rene, udfarvede Dragt, er Næbet, Svælgposen og Ansigtet smudsiggule, Iris brun, Hovedet og Baghalsen hvidgraa, den øvrige Krop, især Forryggen, meget mørkegraa med lysere Fjerrande.

Denne store Fugl lever i det sydøstlige Europa og i det vestlige Mellemasien, hvor den yngler ved det kaspiske Hav og Søerne i det store Tartari; om Vinteren besøger den de store Indsøer i det sydlige Asien og Afrika, undertiden Ungarn, Italien og Tyrkiet, men høist sjeldent forflyver den sig nordligere. Lærer Bendsen paa Ærø har meddelt Forf., at den i Vinteren 1821—22, da Vandet endnu var aabent, blev skudt i Borgsøen ved Tranekjær Slot paa Langeland af Dr. Wengels Søn.*) I Forf.s efterladte Notitser angives den endvidere som skudt ved Ravsted i Slesvig i

*) Udg. kan selvfølgelig ikke indestaae for, at det har været denne Art. Om det paagjældende Individ endnu existerer, er ham ubekjendt.

Sommeren 1857. Ifølge «Provinzialberichte für Schleswig u. Holstein», Jahrg. 1798, H. 1, er den skudt ved Frederiksstad og efter Rohweders Angivelse én Gang paa Føhr og to Gange ved Widau. Den 8de Juni 1850 blev en gammel Han skudt paa Indsøen Rämen i Dalarne, og i Finland blev ligeledes en Han skudt i Foraaret 1839.

Den lader sig let tæmme, men er i vild Tilstand yderst sky og forsigtig, hvorfor den ogsaa gjerne vælger smaa, ensomme Øer til Yngleplads. De 2—3, sjeldent 4 Æg ere hvide og ikke meget større end et almindeligt Gaaseæg.

Æggets Længde og Brede:

85,5 mm.	56 mm.
96,5 »	59,5 »

4de Familie: **Gumpfodede**, *Pygopodes*, *Illig.*

Næbet middellangt eller kort, mere eller mindre sammentrykt og haardt, spidst, lige, med bøiet eller lige Spids.

Benene langt tilbage, ved Siderne af Gumpen; Tarsen sammentrykt, kortere end Mellemtaaen; Fortæerne lange, forsynede med hel eller lappet Svømmehud; Bagtaaen fri, med eller uden Hudlap.

Vingerne korte og smalle, tilspidsede eller afrundede; Halen meget kort med 12—20 Styrere eller kun med en kort Fjerbusk.

De fælde to Gange om Aaret, have en fra Sommerdragten forskjellig Vinterdragt, og de Unge ere de Gamle meget ulige. Alle ere udmærkede Svømmedykkere og hente deres Næring i Vandet. Deres Gang er, formedelst Benenes Stilling, høist daarlig; de fleste berøre Jorden med Tarsen, og de staae aldeles opret. Naar de dykke, bruge de enten baade Vinger og Ben, eller blot de sidste under Vandet, og skyde sig saaledes frem med forbausende Hurtighed. Deres Næring bestaaer af Fiske og andre Sødyr; nogle fortære ogsaa Vandplanter. Hunnen er mindre, men ligner ellers

Hannen. Med Undtagelse af den første Slægt lægge de meget faa Æg.

1ste Gruppe: **Lommer**, *Colymbidae, Leach.*

De have en meget langstrakt Krop og sammentrykte Tarser. Deres Gang er slet; de klattre ikke paa Klipperne og Skærene, men svømme godt og dykke med stor Færdighed uden at bevæge de tilsluttede Vinger, blot ved Hjælp af Fødderne. I Yngletiden leve de alle ved Ferskvand.

Lappedykkerslægten, *Podiceps, Lath.*

Næbet middellangt, lige, langstrakt, kegleformigt, sammentrykt, med skarpe Rande; Overnæbets Spids lidt nedbøiet, Undernæbets fortil med en svag Vinkelboining; Næseborene aflange, gjennemsigtige, ved Siderne af Næbroden; Tøilerne nøgne. Benene store, langt tilbage, Tarsen meget sammentrykt, bagtil i tvende Rader saugtandet; Fortæerne lange og flade, ved Roden forenede ved, udad kantede med en bred, helrandet Hud; Bagtaaen paa den indre Side af Tarsen, forsynet med Hudlap; Kløerne flade. Vingerne korte og smalle, 1ste og 2den Svingfjer omtrent lige lange og længere end de øvrige. Halen meget kort, bestaaer kun af en haaragtig Fjerdusk. Fjerklædningen paa Underkroppen tæt, blød og silkeagtigt glindsende.

De herhen hørende Arter leve og bygge ved Ferskvand, men i Træktiderne træffes de undertiden ved Havkysterne, navnlig i Bugter og Fjorde. De svømme, baade paa og under Vandet, med utrolig Hurtighed. Deres Næring bestaaer af Fiske, Insekter og Vandplanter, som de for største Delen forskaffe sig ved Dykning. De bygge flydende Reder, som blot ere fastheftede til Ror, Siv og andre Planter, og lægge 3—6 aflange, smudsighvide, mod begge Ender til-

spidsede Æg. Naar de mærke Fare eller forfølges, trykke de sig ned i Vandet, saa at man ikke ser andet end den smalle Hals, eller ogsaa dykke de under, undertiden endog med de smaa Unger under Vingerne (Brehm), og komme op igjen langt borte; de ere derfor ogsaa vanskelige at skyde. Begge Kjøn ruge; saasnart Ungerne komme ud af Æggene, føres de af Forældrene med ud paa Vandet.

Toppet Lappedykker, Podiceps cristatus, (L.)

Syn. Colymbus cristatus, L. — Colymbus cornutus, Briss. — Colymbus urinator, Gm. (Ung.)

Dansk: Høidykker, Bundløber, toppet Silkeand, Topdykker, toppet Havskjær, Høiand (Thy) Norsk: Toplom, hvidstrubet Toplom. Svensk: Dopping, Hvitstrupig Dopping, Tofslom, Silkesand.

Artsm. Næbet fra Mundvigen længere end Hovedet; Strubeegnen og den forreste Vingerand hvide; hos de Gamle en bred, rødbrun, sortkantet Halskrave.

Afbildn. Tab. XXXIX. — Suppl. Tab. 19. 1, Han i Vinterdragt. 2, ung Fugl.

Længde indtil 20″.

Næbet rødagtigt med brun Ryg og hvidagtig Spids. Iris karmoisinrød; Tøilen rød; Benene udvendigt sortebrune, indvendigt hvidagtige med mørke Pletter paa Ledene; paa Nakken en sort, dobbelt Fjertop, derunder den yppige, skjønne Halskrave, som snart ligger fladt nedtrykt, snart, især naar Fuglen er i Affekt, udbreder sig krandsformigt; Hagen, Kinderne og Øienbrynene graahvide; Halsryggen og Overkroppen sortebrune, paa Nakken med ruströd Bund, paa Kappen med lysere Fjerkanter. Underkroppen silkeagtigt hvid; Siderne og Bugen rustbrune, blandede med Mørkebrunt. De 12 yderste Svingfjer brune, med hvide Spidser paa de 5—6 inderste; de følgende to hvide med brun Rand paa Skaftet, de øvrige renhvide. Vinterdragt: Næbet rødgraat, Fjerbusken og Kraven kortere; hele Over-

kroppen sortebrun med graa Fjerkanter; Kraven lys, med smal, sort Indfatning; Kropsiderne mangle det Rustrøde. Ung Fugl: Rygsiden sortgraa, over Hovedet og Halsryggen en smal Stribe af samme Farve; det Øvrige af Hovedet og Halsen samt Underkroppen hvide; fra Næbet og Øiet løbe nogle smalle, sorte Striber ned paa Halsen. Mod Efteraaret tabe disse Striber sig; Hovedet bliver sort ovenpaa og erholder allerede en kort Top; den graa Rygfarve bliver brun.

Denne største Lappedykker-Art yngler i flere Søer her i Landet, f. Ex. i Furesøen, i Salting-, Hul- og Mossøen, Nonnemølle Sø ved Viborg, Skanderborg Sø, Lægind-Sø paa Mors; ifølge Dr. P. Heibergs Angivelse yngler den ligeledes i Sperring Sø, Gyrup Sø og Hjardemaal Klit, hvorimod hverken denne eller nogen af vore andre Podiceps-Arter vides at være truffen i Vendsyssel, hvilket dog sandsynligvis maa betragtes som en Tilfældighed. I Slesvig yngler den i Oversø, Kliplev, Nyhus (Mechlenb.); Braballing Sø paa Als (Gammelgaard); i Holsten i Pløner- og Vesten-Søen (Boie) o. s. v. Den ankommer i April og forlader os i sidste Halvdel af September eller i Begyndelsen af Oktober, dog træffes de unge Fugle ofte langt hen paa Efteraaret og i Begyndelsen af Vinteren i Havbugterne og Fjordene. I Norge yngler den hist og her ved Ferskvandene i Landets sydlige indre Dele; ved Kysten forekommer den sparsomt og fortrinsvis paa Trækket eller om Vinteren. I Sverrig er den almindeligst i de sydlige Provindser, hvor den yngler og undertiden overvintrer. Paa Færøerne blev en ung Fugl af denne Art skudt i 1863 (Reinh.), men hverken paa Island eller i Grønland er den bemærket. Hvor dens Fred engang er forstyrret, er den meget sky og forsigtig; den er ufordragelig mod andre Fugle, men træffes dog undertiden ynglende Side om Side med Vandhøns, Hætter, Maager o. s. v. Dens vidtlydende Skrig er kraftigt og dybt eller et høiere Parringsraab. Næringen bestaaer af Vandinsekter, Larver,

Fiske og smaa Frøer. I Mai bygger den sin store, svømmende, ved Rørenes Udkant befæstede Rede, der omtrent er 1½' bred og 6" høi, og som indeholder 3—4 aflange, smudsighvide Æg, som ruges i 3 Uger.

Æggets Længde og Brede:

53 mm.	34 mm.
57 »	37 »

Baade Han og Hun elske deres Yngel høit; Moderen tager i Nødsfald de ved hendes Side svømmende Unger paa Ryggen og forsvarer dem imod Rovfugle og andre Fjender. Kjødet smager ilde og trannet; Brysthuden med Fjerene afgiver et yndet Peltsværk til Muffer og Kantninger.

Rødhalset Lappedykker, Podiceps grisegena, Bodd.

Syn. *Podiceps rubricollis, Lath.* — *Colymbus subcristatus, Gm.* — *Colympus cucullatus, Pall.* — *Col. nævius, Pall.* — *Col. parotis Sparrm.*

Dansk: Rødhalset Silkeand, Skrigand. Norsk: Graastrubet Toplom. Svensk: Graastrupig Dopping.

Artsm. Næbet fra Mundvigen af Hovedets Længde, sort, ved Roden gult; den tvedelte Top og Krave kort og afrundet, Halsen rødbrun eller rødgraa; Struben (i Sommerdragten) askegraa.

Afbildn. Tab. XXXIX (*P. rubricollis*). — Suppl. Tab. 19, ung Fugl.

Længde 16—17", Hunnen noget mindre.

Iris gulrød; Benene udvendigt sortebrune, indvendigt graagule; Hovedets Overside, Toppen og en Stribe paa Baghalsen sorte, den øvrige Overkrop sortebrun med hvidt Speil. Hagen og Kraven askegraa, Forhalsen og Forbrystet rustrøde, den øvrige Krop sølvhvid med brune Pletter paa Siderne; de 14 forreste Svingfjer brune, den 15de brun med en hvid Plet, de følgende hvide. Hos den unge Fugl mangler Top og Krave; Hovedets Sider ere nedentil hvide med brune Længdestriber; Struben hvid; Halsen fortil mat

rustbrun; Brystet og Bugen smudsighvide. I Vinterdragten mangler Toppen og Kraven ogsaa næsten ganske hos de Gamle; Struben og Halsen ere graa med enkelte rustbrune Fjer.

Denne Art er den hertillands almindeligste af Slægten; den yngler f. Ex. paa Moen (E. Hage), i Roeskildeegnen (Dahl), ved Helsingør (Steenberg), i Furesoen (Udg.), ved Østrupgaard pr. Odense (Grill), Utterslevmose (Fencker og Benzon). Forfatteren traf den ynglende paa flere Soer i Jylland*) og Fyen; Melchior fandt dens Rede ved Gammelsø i Sjælland, i Juli 1821, med 4 Æg; Faber anforer den som ynglende paa Samso og i det nordlige Sjælland. I Norges sydlige Stifter er den ikke sjelden, og den yngler sandsynligvis hist og her i denne Del af Landet. I Sverrig forekommer den ligeledes kun i de sydlige Provindser, hvor den dog ikke yngler i stort Antal. I vore nordlige Bilande er den ikke bemærket.

Den er ikke saa sky som forrige og derfor lettere at skyde. Da dens Had til andre Fugle i Nærheden af Reden ogsaa udstrækker sig til de tamme Ænder, og den endog undertiden dræber de smaa Ællinger, ligesom den ogsaa fortærer en stor Mængde Fiske i Dammene og Søerne, bliver den efterstræbt og udryddet som en skadelig Fugl.

Æggets Længde og Brede:

45mm.	32mm.
55 »	34 »

Den yngler i Midten af Mai.

Hornet Lappedykker, Podiceps cornutus, Lath.

Syn. *Colymbus auritus, L.* (*p. p.*) — *Podiceps arcticus, Boie.* — *Podiceps auritus, Sundew.*

Dansk: Lapfod, Dyhone (Thy), Sohone? (Bornholm). Norsk: Sortkravet Toplom. Svensk: Svarthufvad Dopping. Færoisk: Sevondt (H.). Islandsk: Sefönd, Flóaskítr — Flórgodi, Flóra (Hunnen?)

*) i Thy synes den ikke at yngle (Heiberg).

Artsm. Næbet temmelig stærkt, sort, i Spidsen hvidgult. Gammel Fugl: med en rustrød Stribe igjennem Øiet; en derfra udgaaende rustrød Top paa hver Side af Nakken, og sort Krave. Ung: glathovedet; Hovedsiderne gulhvide, uden Rustrødt paa Tindingerne.

Afbildn. Tab. XXXIX (*Pod. cornutus & arcticus*). — Suppl. Tab. 19. 1, Vinterdragt. 2, ung Fugl.

Længde 14".

Iris og Tøilen karminrøde; Benene udvendigt mørke, indvendigt graagrønne; Kanterne, Taaryggen og Svømmelapperne blaagraa. Den gamle, udfarvede Fugl udmærker sig om Foraaret ogsaa ved den smukke kastaniebrune Farve foran paa Halsen, samt paa Siderne af Kroen, Brystet og Bugen, hvor den dog ofte er blandet med Sortebrunt; Hovedet ovenpaa sortglindsende; Kappen og Halsryggen sortebrune med lysere Fjerkanter; Underkroppen silkeglindsende hvid. De 10 første Svingfjer aldeles brune, den 13de med en lysere Plet ved Enden; de 10—11 Armsvingfjer, som danne Speilet, hvide. I Vinterdragten ere Fjertoppene og Kraven meget kortere; Næbet blaagraat, paa Ryggen mørkere; bag Øiet en utydelig, rustrød Stribe; den øvrige Overkrop sortebrun, hele Underkroppen glindsende sølvhvid, med graat Anstrøg paa Halsen. Den unge Fugl om Efteraaret skjelnes fra de Gamle i Vinterdragt ved, at den har mere Graat paa Hovedet og Overkroppen, ved den neppe antydede Nakketop og Krave samt ved, at Hovedets Sider og Forhalsen ere rent hvide og blot Struben noget graablandet.

Denne Arts Sommerhjem er det nordlige Europa og det østlige Nordamerika; om Efteraaret og Foraaret træffes den ved vore Kyster og i vore større Ferskvande. Kun faa Individer blive her Sommeren over; ifølge Steenstrups Meddelelse i et Brev til afd. Prof. Reinhardt fandtes dens Rede den 3die Juli 1834 ved Nors- og Nebel Søer i Thy. Forf. fik Han og Hun fra en lille Sø paa Mors, hvor den efter

Distriktslæge Nyrops Meddelelse havde ynglet i over 10 Aar. I Norge er denne Art den almindeligst forekommende Lappedykker og træffes navnlig ynglende i Landets nordlige Dele; i de sydlige Stifter er den kun undtagelsesvis bemærket. I Sverrig er den sjelden, men angives dog som ynglende ved Gøteborg. Paa Færøerne forekommer den hyppigt paa Trækket fra Island, men er hidtil ikke funden ynglende. I den sydlige Del af Island forekommer den temmelig hyppigt ynglende, sjeldnere derimod paa Nordlandet. I Grønland synes den kun at forekomme paa Trækket.

Dens Næring bestaaer fornemmelig af Vandplanter. I en Rede blandt Rør og Siv lægger den 4—5 aflange, smudsighvide Æg.

Æggets Længde og Brede:

44mm.	29mm.
50 »	32 »

Den dykker mindre end de foregaaende, bliver ikke saa længe under Vandet og flyver hellere; den er selskabelig og samles ofte i smaa Flokke.

Øret Lappedykker, Podiceps nigricollis, Sundev.

Syn. Podiceps auritus, Lath.

Dansk: Øret Lappedykker: Norsk: Sorthalset Toplom. Svensk: Svarthalsad Dopping.

Artsm. Næbet helt sort, kortere end Hovedet, mod Spidsen lidt opadbøiet; Halsen (hos de Gamle) sort; Speilet og nogle af de bageste Haandsvingfjer paa Inderfanen hvide.

Afbildn. Tab. XXXIX (*Podic. auritus*). — Suppl. Tab. 19. Vinterdragt.

Længde 12″.

Iris høirød; Tøilen rødagtigsort; Benene udvendigt brunagtige, indvendigt blygraa; Hovedet med en kort, flad Fjertop og en lille Krave; bag Øiet og Øret nogle mørkt rustrøde og rustgule, tynde, langstraalede Fjer, Hovedet

forøvrigt sort; hele Overkroppen og Halsen sort med svag Glands; Underkroppen silkeglindsende hvid; paa Siderne rustbrunrødt, blandet med Graat. De unge Fugle og de Gamle i Vinterdragt ligne foregaaende Art, men skjelnes dog let ved den ringere Størrelse, Næbets afvigende Form og det Hvide paa de bageste Haandsvingfjer.

Denne Art begynder først ret at have hjemme, hvor den foregaaende har sin sydlige Sommergrændse. Ifølge Widemann: Zool. Mag. Pag. 120, B. I., A. III., er den hyppig i Hertugdømmerne, hvor den yngler i de med Rør tæt bevoxede Søer og Damme. I det egenlige Danmark vides den ikke med Sikkerhed at være truffen, men Boie angiver at have fundet den ynglende i Jylland (Isis 1822, II., 871); Mechlenburg fik den fra «Batteriet» ved Flensborg i Mai; E. Hage i Kielerbugten. I Norge er den saavidt vides kun skudt én Gang (i Vinteren 1863—64 paa Fjorden udenfor Tvedestrand), men i det sydlige Sverrig træffes den nu og da, om end sjeldent. I de nordlige Bilande forekommer den ikke.

Den skal være mere sky end de andre Lappedykkere, som den forøvrigt ligner i Levemaade o. s. v. De 3—5 hvidagtige Æg ere noget mindre end forriges.

Æggets Længde og Brede:

42,5mm.	30mm.
47 »	32 »

Lille Lappedykker, Podiceps minor, Gm.

Syn. *Colymbus minor, Gm. — Colymbus fluviatilis, Briss. — Sylbeocyclus minor, Bonap.*

Dansk: Dværgsilkeand, Dværglappedykker, Lapfod, Engle. Norsk: Liden Toplom. Svensk: Smådopping.

Artsm. Næbet kort (8 à 9'''), tykt, lige og sammentrykt; ingen Nakketop eller Halskrave, intet Speil; blot Inderfanerne paa Armsvingfjerene hvide.

Afbildn. Tab. XXXIX. — Suppl. Tab. 19. 1, Vinterdragt. 2, ung Fugl.

Længde 9—10".

Næbet sort, Mundvigene graagule; Iris mørkt brunrød, hos de Unge rødbrun; Tøilen sortagtig, først grøngraa; Hovedets Overside, Ansigtet, Nakken og Struben sorte med grønagtig Silkeglands; Hovedets Sider og Forhalsen brunrøde, Baghalsen samt Siderne og Brystet sortegraa med sølvlignende Fjerkanter; Siderne af Bugen sortegraa med rustgul Blanding, Midten af Brystet sølvgraa, Overkroppen sortagtigt glindsende; Svingfjerene graabrune, de mellemste ved Roden og paa Inderfanen hvide. Hos den unge Fugl i første Efteraar har Hovedet og Halsryggen endnu Kappens graabrune Farve; Hovedets Sider, Forhalsen, Brystet og Kropsiderne ere blegt rustgraa, Brystet og Bugen sølvhvide. De Gamles Vinterdragt er mindre forskjellig fra Ungernes: Hovedet og Halsen oventil samt Ryg og Vinger sortebrune med mørkere Fjermidte; Hagen hvid, Hovedets Sider og Struben mat rustbrune, Brystet og Bugen sølvhvide med brungraa Blanding. Hunnen har ikke saa mørke Farver og et mindre tykt Hoved.

Som Trækfugl kommer den her til Landet i April og forlader os dels i September, dels meget sent hen paa Aaret. Dværglappedykkeren er ikke synderlig sjelden her i Danmark, navnlig om Efteraaret; undertiden forblive enkelte Individer her i milde Vintere. Den forekommer da endog undertiden i mindre Damme i Byerne. I Febr. 1853 blev en gl. Hun fanget paa Gaardspladsen i Gl. Kjøgegaard. Den yngler i Nors-Sø og Sperring-Sø (Heiberg). I Norge yngler den hist og her i Landets Indre, men kun sparsomt; om Efteraaret og Vinteren træffes den nu og da ved den sydlige og vestlige Kyst, hvor den ogsaa er funden ynglende ved Bergen. I Sverrig er den temmelig sjelden, men yngler dog enkelte Steder i de sydlige og mellemste Provindser.

Paa Færøerne vides den kun at være skudt én Gang (Nov. 1845), og paa Island og i Grønland er den ikke truffen.

Den lever, ligesom sine Slægtninge paa Søer, Rørdamme og i Moser, er meget sky og en udmærket Dykker, som kan holde sig flere Minuter under Vandet og undertiden kommer op i en Afstand af indtil 200 Skridt fra det Sted, hvor den forsvandt. Den flyver kun lidt og ugjerne, og ved Reden hører man dens lydelige, pibende Stemme. Næringen bestaaer af Insekter, Larver og Vandplanter. De 3—5 grøngulhvide Æg findes paa lignende Steder som de Forriges.

Æggets Længde og Brede:

37 mm.	26 mm.
39 »	26,5 »

Lomslægten, *Colymbus, L.*

Næbet langstrakt, meget spidst, sammentrykt, med indbøiede Rande; Næseborene i en Fure paa Siderne af Næbroden, lange, smalle, gjennemsigtige, foroven og bagtil omgivne af en Hud; Pandeskjellet med en bagtil indgaaende Vinkel; Hovedet stort, foran tilspidset, Tøilerne fjerklædte, Halsen lang. Benene langt tilbage ved Gumpsiderne, middellange, med stærkt sammentrykt Fodrod; lange, med hel Svømmehud forenede Fortæer samt en kort, høitsiddende, med en Hudlap forsynet Bagtaa. Vingerne korte, smalle, spidse, med stive Svingfjer; 10 Haandsvingfjer, hvoraf 1ste og 2den længst; Halen meget kort, bred, afrundet, med 16—20 Styrere.

Lommerne have i deres Levemaade Meget tilfælles med Lappedykkerne. De gaae ligesom disse, svømme med dybtliggende Krop og dykke lige saa godt, dog uden Spring. Kjønnene afvige ikke fra hinanden i Henseende til Farvetegning, men Hannen er størst; Ungerne ere forskjellige fra de Gamle, som ved den dobbelte Fælding forandre deres

Udseende. Om Sommeren leve og yngle de ved Ferskvand, om Vinteren, da de flytte til mildere Himmelegne, paa Havet. Deres skarpe, gjennemtrængende Skrig ansees som Tegn paa nært forestaaende Uveir. De bygge Rede ved Bredden af Søer eller Holme og lægge 2 store, aflange, grøn- eller graabrune, sortplettede Æg, som ruges af begge Kjøn. Ungerne føres i Vandet, saasnart deres Dun efter Udkrybningen af Ægget ere tørre, og vænnes snart til selv at opsøge deres Næring, der fornemmelig bestaaer af Fiske, som de fange i Vandet og nedsluge, naar de ere komne op til Overfladen. De ere sky og forsigtige Fugle og yderst seiglivede.

Islom, Colymbus glacialis, L.

Syn. Colymbus torquatus, Brünn. — Colymb. immer, Brünn. — Cepphus torquatus, Pall. — Eudytes glacialis, Illig.

Dansk: Imber, Storlom, Halsbaandslom, Havimber. Norsk: Havimmer, Islom. Svensk: Islom, Immer, Imber, Emmer, Ömmer, Hymber, Havhymber. Færøisk: Havgáas (M.), Havgás (H.). Islandsk: Himbrim, Himbrími, Brusí. Grønlandsk: Tudlik.

Artsm. Overnæbet lige, Undernæbet noget opadbøiet i Midten, bredt og forneden furet; Næbet 3" langt; Halen har 20 Styrere. Gammel i Sommerdragt: Hovedet og Halsen grønglindsende sorte, med et smallere Baand paa Struben, og et bagtil bredere omkring Overhalsen, af sorte og hvide Striber; Bagryggen, Overgumpen og Overhaledækfjerene sorte med hvide Pletter. Sommer- og Ungedragten med mørkt graabrun Overkrop.

Afbildn. Tab. LI. b. — Suppl. Tab. 34. Ung Fugl.

Længde 30—35".

Næbet sort, i Spidsen blegere; Iris brun; Forbrystets Sider sort- og hvidstribede; Ryggen, Vingerne, Siderne og Gumpen fløielssorte, paa alle Ryg- og Skulderfjerene en dobbelt, firkantet, blændende hvid Plet; Vingedækfjerene, Siderne og Gumpen med smaa hvide Pletter, Underkroppen forøvrigt rent hvid; Benene udvendigt sortebrune, indvendigt

hvidagtige ligesom Svømmehuden. Hunnen er mindre, har mindre Glands samt færre og mindre hvide Pletter. Ung Fugl: Alle forreste Dele rent hvide; Hovedet og Baghalsen brungraa; paa Kinderne smaa hvide og graa Punkter; Ryggen, Dækfjerene, Vingerne, Overgumpen og Siderne af Bugen i Midten mørkebrune med graa Kanter; Næbet graa- og hvidagtigt. I Vinterdragten have de Gamle Lighed med de Unge, men ere mørkere og have større og regelmæssigere hvide Pletter paa Overkroppen samt lysere Næb.

Denne prægtige Lom opholder sig i de nordeuropæiske Have. Om Vinteren trækker den undertiden sydligere: den er saaledes skudt i Sundet ved Helsingør i Vinteren 1822 (Steenberg), ved Krus Mølle ved Aabenraa (Gammelgaard); i Marts 1825 blev den fanget levende og bragt E. Hage paa Moen, hvor han oftere havde seet den; efter hans Optegnelser er den ogsaa fanget i en Grøft ved Gisselfeldt den 15. Jan. 1830 og i Kielerbugten fanget i Garn; den er skudt ved Sæby (Herredsf. Gad), i Grenaa Havn i Vinteren 1847 (Bonnez); en ung Fugl blev skudt den 27. Novbr. 1840 i Flensborg Fjord og en anden den 20. Marts i Kieler Havn (Mechl.); efter Boie er den skudt ved den holstenske Elbkyst. I Norge yngler den især ved de høitliggende Ferskvande i Nærheden af Havet fra Søndmør indtil lidt Nord for Polarcirkelen, men kun undtagelsesvis i Østfinmarken, hvor den dog forekommer temmelig almindeligt om Efteraaret. Ved Landets sydlige Kyst træffes den kun sparsomt. I Sverrig yngler den ikke, men træffes nu og da om Vinteren ved Kattegats-Kysten og skal undertiden forekomme om Foraaret midt inde i Lapland. Paa Færøerne, hvor den træffes hele Aaret igjennem (talrigst dog om Foraaret og Efteraaret), yngler den ikke. Til Islands Nordkyst ankommer den parvis i Begyndelsen af Mai og begiver sig kort efter til Bjergsøerne for at yngle. Ved Øens sydlige Kyst opholder den sig hele Vinteren. I Sydgrønland yngler den hyppigt, men i Landets nordlige Del er den meget sjelden.

Den er ufordragelig mod andre Fugle, men ikke mod sine Lige, thi den sees ofte i Flokke. Dens uhyggelige, tudende Skrig ligner Nødraab fra et Menneske, der er stædt i Livsfare. I Yngletiden er den aldeles ikke sky, men ellers desto mere, saa at man paa Havet ikke let faaer den paa Skud. Paa den blotte Jord, ofte paa et fugtigt Sted, lægger den sine store, aflange, gulagtigt graabrune, mørkebrunt og graat plettede Æg. Færingerne troe, at den udruger disse under Vingerne paa Søen.

Æggets Længde og Brede:

88mm.	58mm.
99 »	56 »

Kjødet af de Gamle er seigt, de Unges derimod velsmagende.

Polarlom, Colymbus arcticus, L.

Syn. Eydytes arcticus, Illig. — Cepphus arcticus, Pall.

Dansk: Storlom, Polarlom. Norsk: Storlom. Svensk: Lom, Storlom. Færøisk: Loumur (M.), Lómur (H.).

Artsm. Overnæbet mere hvælvet end Undernæbet; den yderste Tredjedel noget nedbøiet. Gammel: Hætten og Halsryggen askegraa; Halssiderne sort- og hvidstribede; Forhalsen sort med violet Glands.

Afbildn. Tab. LI. b. — Suppl. Tab. 34. Vinterdragt.

Længde omtrent 26″.

Næbet sort; Iris brun; Benene udvendigt brune, indvendigt hvidagtige; over Struben en Tværstribe af hvide Smaapletter; Brystets Sider sort- og hvidstribede, Forryggen og Skuldrene sorte, den første med smaa, de sidste med store, firkantede, tætte Tværstriber af snehvide Pletter; Vingedækfjerene brunsorte, deres hvide Pletter smaa, rundagtige eller ovale; Svingfjerene, Bagryggen og Halen brunsorte. Ung Fugl: Næbet lyst blyfarvet; Hovedet ovenpaa

og Baghalsen graa; Ryggen, Vingerne og Halen graabrune med graa Fjerkanter, ellers hvide. Saaledes er ogsaa de Gamles Vinterdragt, dog er den paa Overkroppen mørkere, og de hvide Pletter, ligesom hos forrige Art, fra hvilken den i denne Dragt blot adskilles ved Størrelsen, større og regelmæssigere.

Den er ligeledes en Polarfugl, men forekommer hverken paa Island eller i Grønland. Om Vinteren træffes den undertiden ved vore Kyster. I April 1824 blev en Han fanget i et Fiskegarn ved Frederiksværk (Reinh.: Tidsskr. f. Naturvid. 3. B. S. 65). Den 7de Decbr. 1828 indsendte Pakhusforvalter Møller til Museet en Hun, som hans Hund havde fanget i en Kanal paa Gammelholm, hvor den sad mellem Rørene (Reinh.). I Præstø blev en Han skudt den 14de Aug. 1832 af Hr. Gamborg, som skjænkede Exempl. til Museet. I April 1834 erholdt Museet endvidere et Exempl., som var fanget i et Fiskegarn i Kjøgebugt (Arch. Winther). Ifølge Grill sees den ikke sjeldent om Vinteren i Korshavn og Odense Fjord. Den blev i Marts 1825 fanget, og den 9. Dec. 1845 skudt ved Møens Kyst (E. Hage)*); den er ogsaa skudt ved Helsingør (Steenberg), ved Kallebodstrand den 9. Febr. 1863 (en Han) og ved Lyngby Sø den 31. Dec. 1855 (en Hun), ved Kallundborg (en Han) den 18. Dec. 1867 (Kjøbm. O. Lund), ved Endrupholm (Teilmann), den 3. og 10. Dec. 1827 i Flensborg Havn (Mechlenburg); Faber saae den svømmende ud for Skagen i Mai 1827. I Efteraaret 1851 erholdt Sekretær Friis 3 gamle Fugle i Sommerdragt her fra Sjælland. I April 1863 modtog det herværende zoologiske Museum et Exemplar fra Hals og samme Aar en smuk Han i Overgangsdragt, skudt i Begyndelsen af Januar paa Amager. Forf. fik et smukt udfarvet Individ med blaa Strube fra

---

*) Ifølge Brev af 20. Marts 1828 fra Hage til Etatsr. Reinhardt har Hage endvidere faaet denne Fugl fra Møen i Oktbr. 1827 og den 15. Novbr. samme Aar set den der.

Dragør, skudt den 18. Januar 1854. Samme Aar erholdt han i Kjøbenhavn en gl. Han i ren Vaardragt den 22. Mai. Foruden de her nævnte Exemplarer vides den skudt nogle Gange i Kallebodstrand, ved Aalborg (i December 1857), i Aabenraa Fjord (Januar 1863), ved Tønder (Juli 1862) og ved Flensborg (Dec. 1862), ved Ribe (Vinteren 1875—76) (Baagø). Den 20. Oktbr. 1867 blev i Ryaa ved Birkelse skudt en gammel Han, der kom i Fischers Besiddelse. Paa den skandinaviske Halvø yngler den især i det Indre ved Fjeldsøerne og fornemmelig i de nordlige Dele. I Halvøens sydligere Egne forekommer den temmelig almindeligt om Efteraaret og Vinteren. Paa Færøerne vides den kun at være truffet en enkelt Gang, og paa Island og i Grønland er den ikke bemærket.

Den har Levemaade tilfælles med foregaaende Art og lægger mørkt oliven- eller graabrune, sortplettede Æg, der meget ligne forriges, men ere mindre.

Æggets Længde og Brede:

80 mm.	50 mm.
95 »	52,5 »

Naar Hunnen forfølges, medens Ungerne ere smaa, tager den disse paa Ryggen og svømmer med dem. I Lapland spises dens Kjød, og den fanges i Slagjern.

Nordisk Lom, Colymbus septentrionalis, L.

Syn. *Col. rufogularis, Mey.* (Sommerdragt). — *Col. stellatus, L.* (Ung)? *Col. Lumme, Brünn.* — *Eudytes septentrionalis, Illig.* — *Cepphus septentrionalis, Pall.*

Dansk: Spedehals, Havgasse, Søhane, Rækhals, Almindelig Lom. Norsk: Rodstrubet Lom. Svensk: Lom, Smålom. Færøisk: Loumur (M.), Lómur (H). Islandsk: Lómr. Grønlandsk: Karksauk.

Artsm. Næbet omtrent 2″, lige, lidt opadbøiet, med meget indbøiede Rande; Forhalsen (i Sommerdragten) rødbrun.

Afbildn. Tab. LI. b. — Suppl. Tab. 34. Vinterdragt.

Længde omtrent 24″.

Iris brun; Næbet sort med graabrun, lysere Spids (om Vinteren hvidagtig med graa Ryg); Benene udvendigt sortagtigt graagrønne, indvendigt hvidagtige; Hovedet og Halsen askegraa med sorte Pletter paa Issen samt sorte og hvide Længdepletter, som danne Striber paa Siderne af Kroen og Baghalsen; den sidste med sortegrønt Skjær; Overkroppen sortebrun, Forryggens Sidefjer imod Spidsen prydede med hvide Randpletter; Svingfjerene og Styrerne brune; et smukt, nedad bredere, aflangt, brunrødt Baand (som mangler om Vinteren) fra Struben ned til Forbrystet; Underkroppen forøvrigt hvid. Ung Fugl: Næbet hvidagtigt med graabrun Ryg; Issen mørkt askegraa med hvidgraa Fjerkanter; Baghalsen askegraa; Overkroppen sortebrun med hvide V-formige Pletter paa Fjerene; Overgumpen ensfarvet; Underkroppen hvid, paa Kroen og Siderne med sortebrune Pletter og Streger.

Denne Art opholder sig i alle nordlige Have, flytter om Vinteren sydligere og er da hyppig ved vore Kyster. I Norge er den almindelig i de indre, sydlige Dele af Landet, men yngler dog talrigst ved Ferskvandene paa Øerne indenfor Polarcirkelen. I Sverrig forekommer den almindeligst i de nordlige Provindser, men træffes dog ogsaa hyppigt ynglende i Smaaland og Bohuslehn. Til Færøerne ankommer den midt i Marts og drager bort sidst i Septbr. Paa Island er den almindelig, navnlig i Øens sydvestlige Del. I Grønland er den almindelig overalt.

Den er mindre sky end sine Slægtninge, men forstaaer dog meget vel at undgaae Skytten ved Flugt og Dykning. Sin Rede bygger den sædvanligvis paa smaa Holme; paa Færøerne begiver den sig i Slutningen af Mai (undertiden noget før) til Fjeldvandene, hvor den paa ensomme Steder bygger sin Rede i Mos ved Bredden af Vandet, saa yderligt, at den kan styrte sig fra Reden lige ud i Vandet; dens 2 Æg ligne de Forriges, men de ere mindre, ofte uplettede.

Æggets Længde og Brede:

69 mm	43 mm.
77 »	46,5 »
(75) »	(49) »

Kjødet er tørt og trannet.

2den Gruppe: **Alker,** *Alcae.*

De have tre, ved en smal Svømmehud forenede Fortæer; ingen Bagtaa; Benene meget tilbagestaaende, med korte Tarser; Tæerne forsynede med skarpe, krumme Kløer; Halsen temmelig eller meget kort.

De yngle kolonivis ved Havet, bygge ingen Reder, lægge 1 eller 2 meget store Æg og nære sig af Fiske, Krabber o. s. v. Fjerklædningen hvid og sort eller graa. De gaae slet, men klattre med Færdighed paa Skærene og dykke ved Hjælp af Fødderne og Vingerne.

Teisteslægten, *Uria, Briss.*

Næbet middellangt, stærkt, lige, spidst, sammentrykt; Overnæbet afrundet og lidt nedbøiet i Spidsen, Undernæbet med en mere eller mindre tydelig Vinkel; Næseborene paa Siden under Pandevinklen i en Fordybning, halvt lukkede med en fjerdækket Hud, gjennemsigtige. Benene korte, siddende meget langt tilbage; Tarserne sammentrykte. Vingerne korte, 1ste Svingfjer længst; Halen kort, noget afrundet.

Hunnerne noget mindre end Hannerne. Ungerne ligne mest de Gamle i Vinterdragt. De yngle i talrige Skarer paa Klipper og Skær i de nordlige Have og trække om Vinteren sydligere i store Skarer. De lægge kun ét Æg i Huller og Revner paa den nøgne Klippe; begge Kjøn ruge skiftevis og bringe Ungerne Næring i Næbet. Naar de staae

eller gaae, støtte de paa hele Tarsen og Taasaalen; man seer dem forøvrigt næsten aldrig gaae. Deres Næring bestaaer udelukkende af Fiske.

Langnæbet Teiste, Uria troile, (L.)

Syn. *Colymbus troile, L.* — *Cepphus lomvia, Pall.* — *Uria lomvia, Brünn.* — *Uria hringvia, Brünn.* (Var.). — *Uria lacrymans, Choris,* (Var.). — *U. troile leucophthalmos, Faber* (Var.). — *U. intermedia, Nilss.* (Var.).

Dansk: Krageand, Teist, Klaus, Marsvinsfugl, Aalge, Lomvie, spidsnæbet Dykand, Ringeløiet Teiste (Varietet). Norsk: Lomvie, spidsnæbet Alke, Langvia. Svensk: Sillgrisla, Silldopping, Spetsnåb, Lomvia. Færøisk: Lomvia (M. & H.). Islandsk: Lángnefia, Lángvia, Hrínglángnefia, Hríngvia.

Artsm. Fødderne sorte, Rygsiden sort, Bugsiden hvid. Ingen Plet over Vingen; undertiden en hvid Ring omkring Øinene (Varieteten *hringvia*). Svingfjerenes Skafter hvidagtige. Næbet fra Næseborene til Spidsen kortere end Tarsen.

Afbildn. Tab. LII. — Suppl. Tab. 35. Vinterdragt. — Tab. LIII. og Suppl. Tab. 35 Varieteten *U. hringvia* (Vinterdragt).

Længde 15—16″.

Næbet sortebrunt, meget sammentrykt; Iris brun; Halen med 12 Styrere. Sommerdragt: Hovedet og Overhalsen sorte; den sidste foran sodbrun; Ryggen og Vingerne sorte; Spidserne af 2den Svingfjerrække, Underkroppens samt Vingernes og Halens Underdækfjer hvide. Vinterdragt: Issen, Nakken, Baghalsen, Ryggen og Vingerne sorte. Ungerne skjelnes fra de Gamle i Vinterdragt ved de sortagtige Slagsider med hvide Længdepletter samt ved sortagtige Fjerspidser paa Struben og Forhalsen, som staae tættest nedenfor Struben.

Denne Teiste yngler meget talrigt paa Fuglebjergene ved Norges nordlige Kyst. Syd for Polarcirkelen ere Kolonierne mindre, og i Landets sydligste Del yngler den kun sparsomt, men forekommer derimod hyppigt om Vinteren.

Ved Sverrigs Østkyst træffes en Varietet af den (*U. intermedia, Nilss.*), medens Hovedarten kun om Foraaret nu og da sees ved Kullen. Paa Færøerne er den, næst efter Lunden, Indbyggernes vigtigste Fugl*). Den kommer til Landet i Slutningen af Januar og drager bort igjen med Ungen, saasnart denne kan forlade Bjerget, nemlig sidst i Juli eller Begyndelsen af August. En Del af Ungerne og af de yngre Fugle overvintre mellem Øerne, men i strænge Vintere finder man dem ofte drevne paa Land, døde af Sult. — Lomvien bygger ikke nogen Rede, men lægger sit Æg umiddelbart paa Klippen, som kun er bedækket med dens Exkrementer; disse tjene til at støtte Ægget og forhindre det i at rulle ned ad Skraaningen. Paa «Rougerne» (Afsatserne mellem Klippehylderne) ligge Lomvieæggene, det ene ved Siden af det andet, ofte i tusindvis. Paa Island er den meget talrig ved Sydkysten, sjeldnere i Øens nordligere Del, og i Grønland findes den kun sparsomt ynglende i Landets sydlige Del.

Hunnen lægger i Slutningen af Mai altid kun ét, forholdsvis meget stort, smukt, grønt, pæreformigt Æg med sorte og brune Pletter og Snirkler.

Æggets Længde og Brede:

77mm.	47mm.
90 »	50 »
86 »	51 »
83 »	53 »

Ægget ruges skiftevis af begge Kjønnene**). Saalænge

*) Den aarlige Fangst beløber sig til omtrent 55,000 Stkr., hvoraf der faaes 15 à 16 Skpd. Fjer.

**) Sysselmand Müller var i Sommeren 1859 Vidne til en Kamp imellem 2 Lomvier, som begge havde lagt deres Æg i samme «Roug» Under Striden blev der skubbet til den enes Æg, saa at dette begyndte at rulle ned ad den skraa Klippe. Kampen blev øieblikkeligt opgivet, og den Lomvie, hvem Ægget tilhørte, skyndte sig af alle Kræfter ned efter det rullende Æg. Ved at sætte Næbet foran

Lomvierne ruge, seer man fra Søen kun lidt til dem; thi de ligge alle med Ryggen vendt ud mod Søen, men naar de have faaet Unger, sidde de i lange Rækker yderst paa Klipperanden og frembyde ved deres stive Stillinger og pudsige Bevægelser med Hovedet et ganske eiendommeligt Syn. Saasnart Ungen kan flyve lidt, flagrer den ned i Havet, dersom dette ligger ved Bjergets Fod; hvor der er Forstrand, tager en af Forældrene Ungen paa Ryggen og flyver med den tilsøes.

I Danmark yngler den, saavidt vides, blot paa Bornholm i det saakaldte «Mulekløv» (Steenberg, Dahl), og paa Klipperne ud imod Havet ved Hammeren; den skal ogsaa yngle paa Christiansø; om Vinteren er den meget almindelig ved vore Kyster.

Varieteten *hringvia* er ved de anførte Kjendemærker let at skjelne fra Hovedarten. Den lader sig yderst sjeldent see hos os og vides kun skudt ved Helsingør først i Marts 1848 (Steenb.) og i Sundet i Vinteren 1844 (Carstensen).

Brünnichs Teiste, Uria Brünnichii, Sabine.

Syn. *Alca lomvia, L.* — *Uria lomvia, Brünn.* — *Alca pica, Fabric.* — *Uria arra, Pall.* — *Cepphus arra, Pall.* — *Uria Francsii, Leach.*

Dansk: Kortnæbet Teiste, tyknæbet Teiste. Norsk: Brünnichs Alke. Svensk: Brünnichs Grisla. Islandsk: Stutnefia. Grønlandsk: Akpa.

Artsm. Fødderne fortil brunagtige, Næbet sort med hvidagtig Spids,

---

Ægget lykkedes det den at standse det i Farten, hvorefter den ved at skubbe til det med Næbet atter rullede det op ad Klippen til det gamle Sted.

Af de forskjellige Maader, der af Færingerne anvendes ved Lomviefangst, navnlig af den saakaldte «Figling», findes en interessant Skildring i Sysselmand Müllers Afhandling om Færøernes Fugle.

Svingfjerenes Skafter brunagtige; ingen Plet over Vingen. Næbet fra Næseborene til Spidsen kortere end Tarsen.

Afbildn. Tab. LII. — Suppl. Tab. 35. Vinterdragt.

Længde omtrent $15^1/_2$".

Den har de samme Farver og Tegninger som foregaaende Art, baade i Sommer- og Vinterdragten, men adskiller sig ved det kortere, ved Roden tykkere Næb med en hvidgul Stribe ved den øverste Mundkant; endvidere ved de noget mindre Fødder og den tykkere Krop samt de mere rent hvide Kropsider med færre Længdestriber. Af adskillige Ornithologer betragtes den som en Varietet af foregaaende Art.

Den tilhører de mere nordlige Lande og er endogsaa om Vinteren temmelig sjelden hos os. Den 13de Febr. 1856 kjøbte Forf. 2 Stkr. hos en Vildthandler i Kjøbenhavn, mærkeligt nok allerede i fuld Sommerdragt. I Norge yngler den almindeligt sammen med *U. troile* i Landets nordlige Egne og træffes om Efteraaret og Vinteren langs Vestkysten, dog sjeldent sydligere end til Stavanger. Ved Sverrigs Østkyst yngler den enkelte Steder, saaledes paa Karlsøerne ved Gottland. Paa Færøerne forekommer den ikke, og paa Island findes den, i Modsætning til *U. troile*, kun sparsomt ved Sydkysten, men yngler derimod meget talrigt ved Øens nordlige Kyst. I Grønland er den, ifølge Holbøll, den talrigste af alle Fuglearter og findes navnlig i uhyre Mængde i Nordgrønland ved Kassarsoak, Syd for Upernivik; i Sydgrønland er den hyppigst om Efteraaret og Vinteren.

Som hos alle Arterne af denne Slægt træffes der undertiden renhvide, aldeles sorte og isabellafarvede Varieteter, af hvilke der findes flere Exemplarer i vort zoologiske Museum. Som sine Slægtninge sees den sjeldent eller aldrig at gaae; enten svømmer, dykker og flyver den, eller den staaer i talrige Rækker paa Klipperne, støttende sig paa hele Tarsen. Den istemmer da en lignende bedøvende Koncert, som den

langnæbede Teist, men dens Skrig er dybere og mindre langtrukket. Dens Æg ere som oftest noget større end den foregaaende Arts, men dette Forhold afgiver dog ikke noget paalideligt Mærke for deres Bestemmelse.

Æggets Længde og Brede:

76 mm.	50 mm.
93 »	56 »

Almindelig Teiste, Uria grylle, (L.)

Syn. Colymbus grylle, L. — Cepphus grylle, Cuv.

Dansk: Bagand, Tistand, Tiste, Perdrikker, Krageand, Grylleteiste, Makrelfugl (Hesselø). Norsk: Teiste. Svensk: Grisla, Tobisgrisla, Gresla, Giöttla (Kalmar), Grylla (Gottland), Iste (Skaane). Færøisk: Tajsti (M.)) Teisti (H.). Islandsk: Peista, Peistukofa (ung Fugl).

Artsm. Over Vingen en stor, hvid Plet; 12 Styrere; Næbet af Tarsens Længde. Fødderne røde. Gammel Fugl: Om Sommeren ganske sort med Undtagelse af en stor, aflang Vingeplet; om Vinteren hvid paa hele Bugsiden. Ung Fugl: som den Gamle i Vinterdragt, med et mere eller mindre sortplettet Vingeskjold, der er delt paa langs i to Dele.

Afbildn. Tab. LII. — Suppl. Tab. 35. 1, Overgangsdragt. 2, ung Fugl.

Længde omtrent 12″.

Iris brun; Næbet sort; Munden og Benene høirøde. I Overgangsdragten er den hvid- og sortbroget paa Underkroppen.

Den er almindeligt udbredt overalt i de nordlige Have og findes ogsaa ynglende i Danmark, f. Ex. ved Gjerrild Bugt (Bonnez), paa Hjelmen og Veirø (Faber); paa sidstnævnte Sted har Dyrlæge Grill fundet enkelte Par ynglende ogsaa i de senere Aar; paa Meilø i Korshavn fandt Grill den 6te Juni 1871 dens Æg ved Foden af en meget stor Sten tæt ved Strandbredden; i 1876 ynglede den ifølge Grills Angivelse paa Endelave; endvidere er den funden ynglende

paa Nordrerønnerne ved Læsø (Herredsfoged Gad), paa Bornholm og Christiansø (Dahl), paa Hirtsholmen og Dehlen ved Frederikshavn (Forf.), paa Hesselø (Juni 1861, Erichsen). Om Vinteren er dens Antal, ved Forøgelsen af de nordfra Indvandrende, langt større; hyppigt skydes og fanges den i Garn. Bølling har to Gange i Marts Maaned faaet den fra Sundet i fuldstændig Sommerdragt. I Norge yngler den almindeligt paa Holmene langs hele Kysten fra Hvaløerne op til den russiske Grændse, især i de nordlige Stifter, hvor den yngler nederst paa Fuglebjergene. I Sverrig yngler den saavel langs Østersøkysten som ved Skaanes, Hallands- og Bohuslehns Kyst, dog intetsteds i stort Antal. Paa Færøerne, hvor den er Standfugl, blev den tidligere fredet og var da langt talrigere end nu. Paa Island er den kun tildels Standfugl; den yngler temmelig hyppigt ved Øens Kyster, men dog ikke i saa stort Antal som de to foregaaende Arter. I Grønland er den almindelig hele Aaret rundt, men i strænge Vintere drager den Syd paa fra Landets nordlige Egne.

I Revner og Huler paa Klipper og Skær lægger den sine 2, sjeldnere 1 eller 3, hvidagtige, graat, brunt og sort plettede Æg af et Hønseægs Størrelse.

Æggets Længde og Brede:

52 mm.	37 mm.	Danmark.
64 »	43 »	
56 »	39 »	nordl. Bilande.
67 »	41 »	
69 »	38 »	

Dens Gang er bedre end de andre Teisters, Flugten lettere, men lavere; Kjødet er finere og mindre trannet. Baade dette, især Ungernes, og Æggene ere et vigtigt Næringsmiddel for de høinordiske Kystbeboere, som trække Ungerne ud af Redehullerne med en Krog, der er befæstet paa en Stok. Dens Næring bestaaer af mindre Fiske, navnlig af Tangsprællen (*Gunellus vulgaris. Cuv.*)

Krabbedykkerslægten, *Arctica, Moehr.*

Næbet kort, tykt, foroven hvælvet, ved Roden lige saa høit som bredt; Mundspalten lidt bueformigt bøiet i hele sin Længde, mod Spidsen med indbøiede Næbrande; Næseborene rundagtige, ved Siden af Næbroden. Benene korte; Yder- og Mellemtaaen næsten lige lange. Vingerne korte, smalle, med sabelformige, noget indadbøiede Skafter; Halen meget kort, næsten skjult af Dækfjerene, bestaaende af 12 temmelig bløde Styrere.

Krabbedykkeren tilhører det høie Nord, hvor den lever sammen i utallige Skarer, der ofte bedække Havet i en stor Omkreds. Naar Drivisen ikke nødsager dem dertil, er det kun en forholdsvis ringe Del, der streifer sydligere om Vinteren, hvis strængeste Kulde og stærkeste Storme ere dem ligegyldige. De fælde to Gange om Aaret, hvorved de undergaae en lignende Forandring som Teisterne; de gaae bedre end disse og med opreiste Tarser. De nære sig fornemmelig af Krustaceer, som de fange ved Dykning, hvori de have stor Færdighed. Slægten omfatter kun én Art.

Lille Krabbedykker, Arctica alle, (L.)

Syn. Alca alle, L. — Mergulus alle, Ray. — Mergulus melanoleucos, Ray. — Uria alle, Temm. — Uria minor, Briss.

Dansk: Lille Krageand, Søren Jakob, Perdrikker, Søkonge, Sildepirris, Grønlandsdue. Norsk: Isfugl (Grønlandsfarerne), Alkekonge, Peder Drikker. Svensk: Alkekung., Grönlandsdufva, Sjökung. Færøisk: Fulkobbi (M.), Fullkubbi (H.). Islandsk: Haftirdill, Halkíon. Grønlandsk: Akpalliarsuk, Kaerrak.

Artsm. En hvid Tværstribe paa de sorte Vinger; paa Siderne af de største Skulderfjer nogle hvide Længdestriber; Næbet fra Mundvigen kortere end Hovedet. Hovedet, Halsen og Ryggen sorte, Brystet og Bugen hvide.

Afbildn. Tab. LII (*Mergulus alle*). — Suppl. Tab. 35. Vinterdragt.

Længde omtrent 8''.

Næbet sort; Benene sortegraa, fortil og ovenpaa Tæerne rødagtigt hvidgraa; Svømmehuden og Kløerne sorte; Iris brun. Sommerdragt: Hovedet og Overhalsen, Ryggen, Vingerne og Halen sorte med stærk Glands; de bageste Vingedækfjer danne et hvidt Tværbaand; fra Halsen af er hele Underkroppen hvid. I Vinterdragten er der en lille Plet over Øiet, Øreegnen og Overhalsen samt en mere eller mindre fuldstændig Ring om Nakken, hvide.

Om Efteraaret og Vinteren forekommer den aarligt ved de danske Kyster, dog kun enkelte Aaringer i større Mængde, naar Drivisen nødsager den til Udvandring; det er da ikke sjeldent, at den kaster sig ned i de rygende Skorstene (det Samme anfører v. Homeyer i sin «Systematischer Übersicht der Vögel Pommerns», 1ster Nachtrag p. VIII, om Teisteslægten og flere). Herredsfoged Gad sendte saaledes i Vinteren 1846 Forf. et Exemplar, der var omkommen paa denne Maade; den besøger ogsaa Ferskvandene og er ofte skudt i Søer, Damme og Aaer her i Landet. Paa den skandinaviske Halvø forekommer den om Efteraaret og Vinteren ved Kysterne, snart i større, snart i mindre Antal. Hyppigst træffes den i de sydlige Fjordbunde langs Norges Vestkyst. I Halvøens indre Dele er den kun undtagelsesvis bemærket. Paa Færøerne træffes den kun om Vinteren, da den i Regelen ved sydøstlige Storme driver paa Land i Mængde og i udmagret Tilstand. Paa Island er den Standfugl, men vides dog kun at yngle paa et enkelt Sted ved Nordkysten. Vinteren tilbringer den paa det aabne Hav. I Grønland yngler den kun i Landets nordlige Del, men ved Sydgrønlands Kyster forekommer den fra December til April og er i strænge Vintere meget talrig der.

Den yngler paa Fuglebjergene blandt de andre Dykkere og lægger kun ét blaahvidt Æg af et Dueægs Størrelse, som ruges afvexlende af begge Kjøn.

Æggets Længde og Brede:

43 mm.	29 mm.
55 »	33 »

Lundeslægten, *Fratercula*, *Briss.*

Næbet paafaldende høit og sammentrykt, kortere end Hovedet, ved Roden (hos de Gamle) høiere end Panden, i det høieste halvt saa bredt som høit, stærkt furet paatværs; Overnæbet ved Roden kantet med en nøgen ophøiet Hudrand; Mundspalten lige; Næbryggen skarp; Mundvigen meget nedbøiet, med en blød, elastisk, i Tværrynker foldet Hud, der danner en oval Plade. Næseborene smalle, spalteformige, beliggende i den bageste, glatte Del af Næbet, tæt ved Næbroden og parallele med Mundspalten; Øiekredsen nøgen; Benene langt tilbage; Tæerne længere end Tarsen; Kløerne, især Indertaaens, krumme og spidse. Vingerne korte og smalle, 1ste Svingfjer kortere end eller af samme Længde som 2den; Halen meget kort, med 16 bløde, tilrundede Styrere.

Kjønnene ligne hinanden i Farve og Tegning og ere ingen Forandring underkastede ved den dobbelte Fælding; Ungerne skjelnes fornemmelig ved det lavere og smallere Næb. Lunderne gaae, ligesom Krabbedykkerne, med opreiste Tarser og derfor bedre end Teister og Alker, men de klattre paa Klipperne med mindre Færdighed end disse. Om Sommeren leve de i Polarhavene og yngle paa Skær og Holme i dybe, selvskrabede Jordhuller, hvori de lægge ét eneste, stort, hvidt, utydeligt plettet Æg. Deres Næring er Smaafiske, især Tobiser, som de hente ved Dykning.

Nordisk Lunde, Fratercula arctica, (L.)

Syn. *Alca arctica, L.* — *Mormon arcticus, Illig.* — *Lunda arctica, Pall.* — *Mormon fratercula, Temm.* — *Mormon glacialis, Leach.**)

Dansk: Lunde, Islandsk Papegoie, Søpapegoie. Norsk: Lunde, Lundefugl. Svensk: Lunnefogel, Grönländsk Papegoja, Utländsk Alka. Færøisk: Lundi (M. & H.). Islandsk: Lundi, Lundakofa (ung Fugl). Grønlandsk: Killangak.

Artsm. Rygsiden glindsende sort, Bugsiden hvid; et sort Baand omkring Halsen; Hovedets Sider samt Hagen og Struben lysegraa; foran Næseborene (hos de Gamle) i det Mindste 3 Tværfurer.

Afbildn. Tab. LIII (*Mormon fratercula*). — Suppl. Tab. 35. Ung Fugl.

Længde 12—14".

Iris graahvid; Næbet inderst graat, yderst rødt, med en hvid Tværstribe; ved Mundvigen en nøgen, gul Plet; omkring Oiet en ligeledes nøgen, trekantet, blaagraa Plet; Benene gulrøde med sorte, skarpe Kløer. Ung Fugl: Næbet kun halvt saa høit som langt, paa Siderne glat, ved Roden gulagtigt, udadtil brunt; Benene smudsigt gulrode; Issen, Halsryggen og Baandet omkring Halsen sortegraa; den øvrige Overkrop sort; Hovedsiderne og Struben som de Gamles; Underkroppen smudsighvid. I det zool. Museum findes flere Varieteter, blandt hvilke en hvid med isabellafarvede Vinger og Hoved fra Færøerne.

Den opholder sig i stor Mængde ved de nordlige Haves Kyster og yngler i dybe Huller paa steile Klippevægge, hvor den sidst i Mai lægger 1 mat hvidt, svagt plettet Æg. Den er, hvor den yngler i Mængde, en af Indbyggernes vigtigste Næringskilder**); baade Kjødet og Fjerene anvendes; Kjodet, især de Yngres, er ret godt; det indsaltes under-

---

*) Den grønlandske Form, der af Leach er opstillet som en egen Art under Navnet *glacialis*, udmærker sig ved et større, høiere Næb. Det er den, der er afbildet paa Tab. LIII.

**) I Sysselmand Müllers oftnævnte Arbeide findes en anskuelig og interessant Fremstilling af Færingernes Lundefangst, især den saakaldte «Fleining». — Paa Færøerne fanges gjennemsnitligt 235,000 Lunder aarligt, hvilket giver et Udbytte af c. 35 Skpd. Fjer.

tiden i de nordlige Lande til Vinterføde. Denne haardføre Nordboer trækker ikke regelmæssigt sydligere; den træffes derfor ogsaa meget sjeldent her. En ung Fugl blev i sin Tid fanget ved Helsingør (Steenberg); Mechlenburg fik den den 20de Oktbr. 1831 og 10de Januar 1849 fra Flensborg Havn. I det zool. Museum findes to Exempl. fra Holsten (Wøldike). Den 11te Marts 1858 blev et dødt Individ fundet paa Stranden ved Blokhusene, og en Uges Tid senere blev et andet fanget levende samme Sted. Begge Exempl. kom i Hr. Carstensens Samling dersteds. Den 23de Marts s. A. erholdt Bundtmager Schjøning i Aalborg 3 Stkr., ligeledes fra Blokhusene. Adjunkt Juel fik den fra Lønstrup den 20de Januar 1863 og skjænkede Exempl. til Museet. Bager C. Bjerring i Ribe har meddelt Forf., at han ved Pintsetid 1853 fra Præsten i Hvidding fik tilsendt en ung *Frat. arctica*, som var skudt ved Stranden i Nærheden af sidstnævnte Sted. Ifølge «Fædrelandet» for d. 23de Decbr. 1874 blev en Søpapegøie fanget levende den 12te s. M. ved Glatved Strand (meddelt efter Grenaa Avis). Ved Nordfeldt paa Møen fandtes den for en Del Aar siden, død opdreven, ved Stranden (E. Hage). I Norge er Søpapegøien yderst talrig paa Fuglebjergene Nord for Polarcirkelen og forekommer endnu temmelig talrigt flere Steder Syd for denne. Om Efteraaret og Vinteren træffes en Del unge Individer i Landets sydlige Fjorde. I Sverrig skal den for 20—30 Aar siden have ynglet ved Kysten af Bohuslehn, men er forøvrigt kun undtagelsesvis bemærket. Til Færøerne ankommer den i Slutningen af Marts eller i April og drager atter tilsøes med sin Unge midt i August*). Den yngler i stor Mængde paa disse Øers Fuglebjerge, hvor den lille Stormsvale ofte bemægtiger sig dens Redehul og forsvarer dette ved at udspye Tran paa Lunden, naar denne atter vil gjøre

*) Heraf det færøiske Ordsprog om En, som man kun sjeldent seer: «Han sast ikkje heldir in Lundi åa Joulanot» (man seer ikke mere til ham end til Lunden en Julenat).

sin Eiendomsret gjældende. Paa Island yngler den ligeledes i meget stort Antal, men i Grønland, hvor kun den stornæbede Form forekommer, er den intetsteds almindelig, om den end træffes ynglende paa adskillige Steder, navnlig i Landets nordlige Del.

Den skal kunne opnaae en meget høi Alder, endog i Fangenskab.

Æggets Længde og Brede:

59mm.	41mm.
66 »	46 »

Alkeslægten, *Alca, L.*

Næbet kort eller middellangt, stærkt sammentrykt og furet paatværs; Næbryggen bueformig i hele sin Længde, eller fra Midten mod Spidsen stærkt hvælvet og nedbøiet over Undernæbet, som har en meget fremstaaende Vinkel, hvor Næbet har sin største Brede; Næseborene ved Næbkanten omtrent midt paa Næbet, under Spidsen af den fremgaaende Fjervinkel. Benene temmelig korte, stillede meget langt tilbage. Vingerne smaa og smalle; 1ste Svingfjer længst, Armsvingfjerene meget korte. Hos én Art ere Vingerne saa smaa i Forhold til Kroppen, at Fuglen er uskikket til at flyve.

Alkerne have i deres Levemaade meget tilfælles med Teisterne; de opholde sig, ligesom disse, fornemmelig i det høie Norden, vandre ikke meget sydligere og bortfjerne sig aldrig frivilligt fra Havet. De støtte paa Tarsen, baade naar de gaae og naar de sidde, flyve lidt, men svømme og dykke fortrinligt efter Fiske o. s. v., som udgjøre deres Næring. De yngle i talrige Kolonier paa steile Klippevægge og lægge ét meget stort Æg. Ved den dobbelte Fjerfælding ere de underkastede en lignende Forandring som Teisterne. Kjønnene ere hinanden lige, Ungernes Næb er næsten aldeles glat.

Almindelig Alk, Alca torda, L.

Syn. Alca pica, L. — Alca minor, Briss. — Utamania torda, Leach.

Dansk: Tordalk, Marsvinsfugl, Papegoieand. Norsk: Alke, brednæbet Alke. Svensk: Tordmule, Turemule, Tord (Gottland), Mule (Ångermanland). Færøisk: Ålka (M.), Alka (H.). Islandsk: Alka, Klumba. Grønlandsk: Akparnak, Akpartluk.

Artsm. Sort; Underkroppen hvid. Næbet danner fra Midten ud imod den nedbøiede Spids en kort Bue; Fjerklædningen paa Siden af Overnæbet strækker sig frem forbi Midten af Mundkanten ligeover Hagevinkelen. Vingerne naae med deres Spidser ud over Haleroden. Halen har 12 Styrere.

Afbildn. Tab. LII. — Suppl. Tab. 35. Vinterdragt.

Længde omtrent 16″.

Næbet glindsende sort, med flere Tværfurer og en tværgaaende, hvid Streg; Iris brun. Sommerdragt: Hovedet, Forhalsen samt Overkroppen sorte; en Stribe fra Øiet til Næbryggen og hele Underkroppen, fra den nederste Del af Halsen hvide. I Vinterdragten mangler som oftest den hvide Streg ved Øiet; Hagen, Forhalsen og Ansigtet ere hvide. Hos de Unge er Næbet glat, blot med Antydning til den bueformige Bøining.

Den yngler her i Landet paa Bornholm og paa Hesseløen (Steenberg). Om Vinteren er den meget almindelig ved vore Kyster, hvor den skydes og fanges i Garn. I Norge er den almindeligst i de nordlige Dele, hvor den yngler i stor Mængde paa Fuglebjergene indenfor Polarcirkelen. Syd for denne yngler den sparsommere, men findes dog endnu ynglende paa Søsterøerne ved Udløbet af Christiania-Fjord. Om Efteraaret og Vinteren kommer den i Mængde til de sydlige Fjorde. Ved Sverrigs Østkyst yngler den hist og her, men ved Landets Vestkyst forekommer den kun om Efteraaret. Til Færøerne ankommer den, ligesom Lomvien, i Slutningen af Januar og drager bort i Juli eller August. Den samler sig ikke i saa store Flokke som hin, men lever mere enkeltvis, er vildere og langt vanskeligere at fange. Ved Island er

den almindelig hele Aaret rundt, men mange Individer drage dog sydligere om Vinteren. I Grønland træffes den kun om Foraaret og Sommeren og drager bort allerede i August.

Den er ved Ynglestederne meget dum og dvask, sidder hele Timer paa Klipperne og Skærene eller paa Kanten af Havskrænterne og flytter ikke en Fod, undtagen den nødes dertil. De Unge udtages af Rederne paa samme Maade som Teisterne. De store graahvide, graa- og brunplettede Æg findes i Huller i Klipperne eller i Havskrænterne.

Æggets Længde og Brede:

76 mm.	44 mm.
82 »	51 »

Geirfugl, Alca impennis, L.

Syn. *Alca major, Briss.* — *Penguinus impennis, Bonn.* — *Plautus impennis, Brünn.*

Dansk: Geirfugl. Norsk: Geirfugl, Goifugl, Storømmer, Anglemager. Svensk: Garfogel. Færøisk: Gorfuglir (M.), Górfuglur, Gåifuglur (H.). Islandsk: Geirfuglur. Grønlandsk: Isarokitsok.

Artsm. Sort, Bugsiden hvid; Næbet bueformigt i hele sin Længde; Fjerklædningen paa Overnæbet naaer med sin Spids ikke saa langt frem som Hagens. De uforholdsmæssig smaa Vinger, som ere uskikkede til Flugt, naae langtfra Overgumpen; Halen med 16 Styrere; en rund, hvid Plet imellem Panden og Øiet.

Afbildn. Tab. LIII. — Suppl. Tab. 35. Ung Fugl.

Længde c. 2' 10''.

Næbet sammentrykt, med Kant foroven og forneden samt flere Tværfurer paa Siderne; Iris mørkebrun. Om Sommeren: Hagen, Struben, Baghalsen og Halssiderne samt Ryggen og Overgumpen sorte; mellem Øiet og Næbet findes en stor oval, hvid Plet. Armsvingfjerenes Spidser og hele Bugsiden sorte.

Denne mærkelige, pingvinagtige Fugl overgaaer i Størrelse alle andre nordiske, Arter af denne Familie og er

den eneste Fugl i Europa, der ganske mangler Evnen til at flyve. Den var tidligere meget almindelig ved Norge, Færøerne og Island og har i en langt tilbage liggende Tid endog levet her i Danmark, men maa nu vistnok ansees for udryddet overalt. Angaaende dens Forekomst ved Islands Kyster i dette Aarhundrede haves, saavidt Udg. bekjendt, kun følgende paalidelige Beretninger:*)

I Sommeren 1808 under Krigen med England løb en engelsk Kaper ind til Thorshavn paa Færøerne, plyndrede næsten Byen og tvang en Mand til at følge med Skibet til Island som bekjendt Mand. Efterat de den 24de Juli s. A. vare ankomne til Reykjavig, hvor de øvede en lignende Vold som i Thorshavn, besøgte de Fugleskærene ved Reykenæs, hvor Skibet laae en hel Dag, medens Folkene dræbte mangfoldige Fugle og nedtrampede Unger og Æg; det siges dog ikke med Bestemthed, om der mellem disse Fugle fandtes Geirfugle. Ifølge H. C. Müller sloge nogle Færinger en Del Geirfugle ihjel paa Geirfugleskærene i 1809; men i denne Angivelse er Aarstallet urigtigt, og Feilen er sandsynligvis indløbet ved en Sammenblanding af det ovenfor omtalte Tilfælde og den af Faber og afd. Prof. Reinhardt meddelte Beretning, ifølge hvilken man i Aaret 1813 fra et forbiseilende færøisk Skib opdagede en Koloni Geirfugle paa de nævnte Skær, landsatte en Baad, dræbte en Mængde af Geirfuglene og medtog adskillige til Reykjavig, hvor Skibet ankom den 29de Juli og endnu havde 24 friske Exemplarer med sig foruden de nedsaltede. To gamle Færinger, som havde deltaget i denne Expedition, Daniel Joenson og Paul Medjord, have, den Første i 1849, den Anden i 1858 — afgivet ganske overensstemmende Beretninger derom til Wolley. Det ene af de til Reykjavig medbragte Exemplarer blev udstoppet, de andre bleve spiste. Om den Geirfugl, som

*) Meddelelserne om denne Fugls Forekomst ere velvilligt tilstillede Udgiveren af Prof. Reinhardt.

efter Fabers Angivelse skal være dræbt i 1818 i det sydlige Island, haves ingen sikker Beretning, og Faber havde kun paa anden Haand modtaget Meddelelsen derom. I Begyndelsen af Juli 1821*) bleve to Gamle ihjelslagne paa et Skær ved Ørebak, kort efter at Faber, Grev Raben og Sekretair Mørch forgjæves havde søgt Geirfugle paa Geirfugleskærene. Begge Exemplarerne kom i Stiftamtmand, Grev Moltkes Besiddelse. Han kjøbte dem for en ringe Betaling og overlod i Oktober 1823 begge Skindene til det Kgl. Museum, der selv beholdt det ene af dem og bortbyttede det andet til det Senckenbergske Museum i Frankfurt a. M. I Efteraaret 1828 blev der tilsendt det Kgl. Museum en Geirfugl fra Reykiavig, men det vides ikke, hvor den var dræbt.**) Fremdeles fik Museet i Oktober 1830 et Skind og et Æg af Grev Moltke, som da var Marskalk hos Prinds Christian, og som ledsagede sin Gave med den Oplysning, at et vulkansk Udbrud havde forstyrret det yderst liggende Geirfugleskær; et Par Fugle havde søgt Redeplads paa et Skær nærmere ved Land og var blevet dræbt; det ene Individ var derefter kommet i Moltkes Besiddelse; om det andet kan Intet oplyses. I samme Aar (1830) dræbtes endvidere to Exemplarer, som gik til Tydskland, og tre, som kom til det Kgl. Museum tilligemed to Æg. I Efteraaret 1831 falbødes paa éngang 20 Geirfugle i Kjøbenhavn, og Sælgeren meddelte daværende Prof. Reinhardt, at endnu nogle flere vare skudte eller dræbte. Senere Oplysninger have vist, at disse Fugle vare dræbte paa Skæret Eldey eller «Melsækken», nær ved det af det vulkanske Udbrud ødelagte Skær, og at der allerede i det foregaaende Aar var blevet dræbt 20 Geirfugle

---

*) I «Danmarks Fugle» angives Aarstallet urigtigt til 1823.

**) Meddelelsen om de to Apoth. Mechlenburg tilhørende Geirfugle, der sagdes at være dræbte i 1829, idet de forsvarede deres Æg, beroer paa en Misforstaaelse. Det vides ikke, i hvilket Aar de vare dræbte (den ene af dem dog sandsynligvis i 1834), og de forsvarede ikke noget Æg.

sammesteds; om det var disse, der i 1831 solgtes i Kjøbenhavn, eller andre, som vare dræbte i sidstnævnte Aar, kan ikke oplyses. I Mai 1833 kjøbte det kgl. Museum det sidste Skind, som det overhovedet har faaet af Geirfuglen; der medfulgte ingen Oplysninger, men det er høist sandsynligt, at Exemplaret hidrørte fra Fangsten i 1830 eller 1831. I 1833 og 1834 synes tilsammen 21 Geirfugle og 8 Æg at være tagne paa Eldey. I August 1840 eller 1841 bleve tre Geirfugle solgte paa Island til en Naturaliehandler; om de vare dræbte samme Aar eller tidligere, vides ikke. De to sidste Geirfugle, der vides at være dræbte paa Island (paa Eldey), ere fra 1844. De kom i Spiritus til Kjøbenhavn, og Prof. Eschricht kjøbte dem begge; af Kroppene gjordes Præparater, og Skindene solgtes ved en Naturalie-Auktion i Bremen*). Endnu maa kun tilføies, at en Bonde i 1814 traf 8 Geirfugle paa et lille Skær ved Látravik paa Nordkysten af Brejdafjord ved Islands Vestkyst. De 7 dræbtes, medens én undslap. Disse Geirfugle maae dog vistnok kun ved en eller anden Tilfældighed være komne til dette Sted, da man ikke ellers har en eneste paalidelig Beretning om, at de nogensinde have vist sig der eller overhovedet ere trufne saa langt Nord paa ved Islands Kyst.

Fra Norge haves forskjellige, men usikkre Beretninger om dens Forekomst ved Landets Kyster i forrige Aarhundrede. I de senere Aar angives to Individer at være fundne der, men uden at være blevne opbevarede, det ene i 1837 ved Frederiksstad, det andet i 1848 ved Østfinmarkens Kyst; ifølge Lilljeborg er et Individ skudt ved Tromsø (Vetensk. Akad. Handl. 1850), og Kjøbmand Nordvi i Mortensnæs har meddelt Nilsson, at en Geirfugl omtrent 1848 blev skudt paa Wardø. Collett har imidlertid oplyst, at

---

*) I «Danmarks Fugle» hedder det, at foruden Fuglene kom ogsaa ved denne Leilighed et Æg til Kjøbenhavn; dette er urigtigt. Der fandtes vel et Æg, da Fuglene bleve tagne, men det var itu og blev ikke taget med af Finderen, endnu mindre bragt til Kjøbenhavn.

ikke en eneste af disse Beretninger hidrører fra Øienvidner, og der tør saaledes vistnok ikke lægges nogen Vægt paa dem. Fra Sverrig haves ingen sikkre Exempler paa dens Forekomst i den historiske Tid, og paa Færøerne var den fuldstændigt udryddet for omtrent 70 Aar siden. I Grønland vides den ikke med Sikkerhed bemærket siden 1815, da et Exemplar blev skudt ved Fiskenæsset. Den angives vel at være seet senere Nord for Sukkertoppen, men Holbøll betvivler Rigtigheden af denne Meddelelse. Ifølge Beretning fra den bekjendte Reisende E. Whymper til Prof. Reinhardt, skal et Individ være bleven skudt og spist mellem Fortunabay og Engelmans Havn i Sept. 1859 eller 1860. Senere omhyggelige Undersøgelser og Forespørgsler paa Stedet selv gjøre det dog høist sandsynligt, at en Misforstaaelse ligger til Grund for Beretningen. For omtrent 50 Aar siden manglede den i de allerfleste europæiske Samlinger; endnu i Aarene 1830—1832 bleve Exemplarer fra Kjøbenhavn i Tydskland betalte med 120—130 Rbd. (Naumann). For en Del Aar siden blev en ihjelslaaet i Kattegattet, ud for den svenske Kyst ved Marstrand. Efter Benickens Beretning i Isis blev den i Aaret 1790 skudt i Kieler Havn.

Det store, hvidagtige Æg, af Størrelse som Svanens, har sortegraa og brune Pletter og Figurer. I det zool. Museum findes den gamle Fugl i to Exemplarer (ét i Sommerdragt og ét i Vinterdragt; det sidste er, saavidt vides, det eneste, der existerer) og desuden ét Æg.

Æggets Længde og Brede:

125 mm. 74 mm.

Uddrag

af

Prof. C. Sundevalls „Försök till Fogelklassens naturenliga uppställning.*)

Agmen I. Psilopædes

Ordo I. Oscines, Pall.

Series I. Laminiplantares

Cohors I. Cichlomorphæ

Phalanx I. Ocreatæ

Familia: Lusciniinæ [Gen. Luscinia, Erithacus]
» Saxicolinæ [Gen. Saxicola]
» Turdinæ [Gen. Turdus]
» Cinclinæ [Gen. Cinclus]

Phalanx II. Novempennatæ

Familia: Motacillinæ [Gen. Motacilla, Anthus]

---

*) C. J. Sundevall: «Methodi naturalis avium disponendarum tentamen. — Försök till Fogelklassens naturenlige uppställning». Stockholm 1872. Med Tillæg: «Förnyad anordning av Dagrovfoglarna (Dispositio nova Accipitrum Hemeroharpagorum)» og «Ny anordning av de Trastartade Foglarne (Oscines Cichlomorphæ)» [Öfvers. af Kongl. Vetenskaps-Akademiens Förhandlingar 1874. Nr. 2 og 3].

Phalanx III. Sylviiformes

Fam.: Phyllopseustinæ [Gen. Regulus, Phyllopseustes (*Sylv. sibilatrix & trochilus*)]
» Sylviinæ [Gen. Sylvia]
» Calamodytinæ [Gen. Calamodyta (*Sylv. turdoides & arundinacea*), Calamodus (*S. phragmitis*), Locustella (*S. locustella*)]
» Parinæ [Gen. Parus]
» Troglodytinæ [Gen. Troglodytes]

Phalanx IV. Latirostres

Fam.: Ficedulinæ [Gen. Ficedula (*Muscicapa atricapilla*)]
» Platystirinæ [Gen. Hypolais (*Sylv. hyppolais*)]
» Muscicapinæ [Gen. Muscicapa]

Phalanx V. Brachypodes

Fam.: Ampelidinæ [Gen. Ampelis]
» Oriolinæ [Gen. Oriolus]

Phalanx VI. Dentirostres s. Laniiformes

Fam.: Laniinæ [Gen. Lanius]

Cohors II. Conirostres

Phalanx I. Decempennatæ

Fam.: Viduinæ [Gen. Panurus]
» Accentorinæ [Gen. Accentor]

Phalanx II. Amplipalatales

Fam.: Chloridinæ [Gen. Pinicola, Pyrrhula, Carpodacus, Dryospiza, Chloris (*Chlorospiza chloris*), Carduelis (*Acanth. carduelis*), Ægiothus (*Ac. linaria*), Cannabina (*Linota cannabina*)]
» Fringillinæ [Gen. Coccothraustes, Fringilla, Passer.]

Phalanx III. Arctipalatales

Fam.: Loxiinæ [Gen. Loxia]
» Emberizinæ [Gen. Emberiza, Plectrophanes]

Cohors III. Coliomorphæ

Phalanx I. Humilinares

Fam.: Sturninæ [Gen. Sturnus, Pastor]

Phalanx II. Altinares

Fam.: Nucifraginæ [Gen. Nucifraga]
» Garrulinæ [Gen. Pica, Garrulus]
» Corvinæ [Gen. Corvus]

Cohors IV. Certhiomorphæ

Fam.: Certhiinæ [Gen. Certhia]
» Sittinæ [Gen. Sitta]

Cohors V. Chelidonomorphæ

Fam.: Hirundininæ [Gen. Hirundo]

Series II. Scutelliplantares

Cohors I. Holaspideæ

Fam.: Alaudinæ [Gen. Alauda, Otocoris]
» Upupinæ [Gen. Upupa]

Ordo II. Volucres, Bp.

Series I. Volucres zygodactylæ

Cohors I. Pici

Fam.: Pici angusticolles [Gen. Dryocopus (*P. martius*)]
» Pici Securirostres [Gen. Tridactylia (*P. tridac-*

tylus), Dendrocopus (*P. major*), Dendrocoptes (*P. medius*)]

Fam.: Pici Ligonirostres [Gen. Gecinus (*P. viridis*)]

» Iynginæ [Gen. Iynx]

Cohors II. Coccyges

Coccyges humilinares

Fam.: Cuculinæ [Gen. Cuculus]

Series II. Anisodactyli

Cohors I. Coenomorphæ

Fam.: Coraciinæ [Gen. Coracias]

Cohors II. Ampligulares

Fam.: Caprimulginæ [Gen. Caprimulgus, Glareola]

» Cypselinæ [Gen. Cypselus]

Cohors III. Volucres syndactylæ

Fam.: Meropinæ [Gen. Merops]

» Alcedininæ [Gen. Alcedo]

Cohors IV. Peristeroïdeæ

Fam.: Columbinæ [Gen. Columba, Turtur]

Agmen II. Ptilopædes

Ordo III. Accipitres.

Cohors I. Nyctharpages

a. Striges nocturnæ

Fam.: Glaucinæ [Gen. Strix]

» Ululinæ [Gen. Otus, Syrnium, Nyctale]

b. Striges diurnæ

Fam.: Buboninæ [Gen. Nyctea, Bubo, Scops.]
» Noctuinæ [Gen. Athene, Glaucidium, Surnia]

Cohors II. Hemeroharpages

a. Hemeroharpages rapaces

Fam.: Asturinæ [Gen. Circus, Astur, Buteo]
» Falconinæ [Gen. Falco, Tinnunculus]
» Circaëtinæ [Gen. Pernis, Circaëtus, Pandion]
» Aquilinæ [Gen. Aquila]
» Haliaëtinæ [Gen. Milvus, Haliaëtus]

b. Hemeroharpages Saprophagi

Fam.: Vulturinæ [Gen. Vultur, Gyps]

Ordo IV. Gallinæ.

Cohors I. Tetraonomorphæ

Fam.: Pterocliuæ [Gen. Syrrhaptes]
» Tetraoninæ [Gen. Lagopus, Tetrao, Tetrastes]

Cohors II. Phasianomorphæ

Fam.: Phasianinæ [Gen. Gallus, Phasianus]
» Pavoninæ [Gen. Pavo, Meleagris]
» Perdicinæ [Gen. Numida, Perdix, Coturnix]

Ordo V. Grallatores.

Series I. Grallatores altinares

Cohors I. Herodii

Fam.: Ardeinæ [Gen. Ardea]

Cohors II. Pelargi

Fam.: Plataleinæ [Gen. Platalea]
» Ciconiinæ [Gen. Ciconia]
» Ibidinæ [Gen. Ibis]

Series II. Grallatores humilinares

Cohors I. Limicolæ

Fam.: Totaninæ [Gen. Numenius, Limosa, Totanus, Philomachus, Calidris, Tringa, Limicola, Scolopax, Gallinago, Phalaropus]
» Himantopodinæ [Gen. Himantopus, Recurvirostra]

Cohors II. Cursores

Fam.: Charadriinæ [Gen. Strepsilas, Vanellus, Charadrius, Squatarola, Hæmatopus]
» Otidinæ [Gen. Oedicnemus, Otis]
« Gruinæ [Gen. Grus]
» Rallinæ [Gen. Rallus, Crex, Ortygometra, Gallinula, Fulica]

Ordo VI. Natatores.

Cohors I. Longipennes

Fam.: Sterninæ [Gen. Sterna]
» Larinæ [Gen. Larus, Stercorarius]

Cohors II. Pygopodes

Fam.: Alcariæ [Gen. Alca, Uria, Arctica, Fratercula]
» Eudytinæ [Gen. Eudytes (= *Colymbus*)]
» Colymbinæ [Gen. Colymbus (= *Podiceps*)]

Cohors III. Totipalmatæ

Fam.: Pelecaninæ [Gen. Sula, Graculus, Pelecanus]

Cohors IV. Tubinares

Fam.: Procellarinæ [Gen. Procellaria, Fulmarus, Puffinus]
» Diomedeïnæ [Gen. Diomedea]

Cohors V. Lamellirostres

Fam.: Anatinæ [Gen. Anser, Bernicla, Cygnus, Tadorna, Anas, Stelleria, Fuligula, Oidemia, Glaucion, Harelda, Somateria, Mergus, Erismatura]

Alphabetisk Fortegnelse

over

de *systematiske* Navne.

Alphabetisk Fortegnelse

over

de *danske* Navne.

Alphabetisk Fortegnelse

over

de *norske* Navne.

Alphabetisk Fortegnelse

over

de *svenske* Navne.

Alphabetisk Fortegnelse

over

de *færøiske* Navne.

Alphabetisk Fortegnelse

over

de *islandske* Navne.

Alphabetisk Fortegnelse

over

de *grønlandske* Navne.

Efterskrift.

Under Udarbeidelsen af dette nu afsluttede Værk ere talrige Meddelelser om vore sjeldnere Fugles Forekomst velvilligt blevne tilstillede mig fra forskjellige Mænd. Disse bringes alle herved min Tak. Foruden dem, som jeg allerede i Forordet har fundet Leilighed til at nævne, maa jeg særligt udtale min Tak til Hr. Dyrlæge Grill i Otterup pr. Odense, som med usvækket Interesse for Sagen har meddelt mig sine kritiske Bemærkninger og en stor Række Iagttagelser.

Adskillige af de Meddelelser, jeg saaledes har modtaget, ere imidlertid komne mig for sent i Hænde til, at de kunde optages i Texten. Disse ville derfor senere blive publicerede i et Tillæg til Værket. At selve dette er blevet noget større end oprindeligt beregnet, trænger neppe til nærmere Forklaring og — som jeg haaber — heller ikke til nogen Undskyldning fra min Side.

I den efterstaaende Liste over Trykfeil og Rettelser findes enkelte Punkter af Betydning, som derfor bedes bemærkede forinden Benyttelsen af Bogen.

Udg.

Trykfeil og Rettelser.

S. 11. Under Synonymerne til *Aquila nævia* (Gm.) bør tilføies Dansk: Skrigørn. Svensk: Småörn, Skrikörn, fläckig Örn.
» 98. L. 7 f. n. Spætteslægten, læs Spetteslægten.
» 131. v. Biæder tilføies Norsk: Biæder. Svensk: Biätare.
» 143. L. 16 f. o. Hanner, læs Hunner.
» 151. Æggene af *Pastor roseus* ere feilt beskrevne; de ere blaaligt hvide, uplettede, omtrent som Stærens, men mindre og rundagtige.
» » L. 10 f. o. *Caryocatactes* rettes til *Nucifraga*.
» 202. Efter L. 2 f. o. tilføies Dansk: Hvidhalset Fluesnapper. Svensk: Hvithalsad Flugsnappare.
» 242. L. 3 f. o. tilføies Svensk: Gråärla.
» 397. Efter L 2 f. o. tilføies Norsk: Kirgisisk Steppehøne. Svensk: Kirgisisk Stepphöna.
» 423. Efter L. 1 f. o. tilføies Norsk: Paa, Paafugl. Svensk: Påfogel.
» 425. Efter L. 11 f. o. tilføies Norsk: Fasan. Svensk: Vanlig Fasan.
» 427. Efter L. 1 f. o. tilføies Norsk: Bankivahøne. Svensk: Bankivatupp.
» 429. Efter L. 10 f. o. tilføies Norsk: Perlehøne. Svensk: Perlhöna.
» 556. L. 2 f. n. Rørheø, læs Rørhøne.
» 587. Dyrlæge Grills Meddelelse om, at *Sterna caspia* af ham er funden ynglende paa Bosserne ved Samsø og paa Knopen ved Tunø, er feilagtigt bleven henført under *St. Anglica*.
» 605. L. 12 f. o *Zema*, læs *Xema*.
» 618. Dyrlæge Grill har anmodet Udg. om at tilføie den Bemærkning, at *Larus marinus* ikke yngler regelmæssigt paa Bosserne ved Samsø, men at den af ham er funden ynglende der den 12te Juni 1871.
» 682. Slægtsnavnet *Glaucion* bør forandres til *Bucephala*. Baird.

